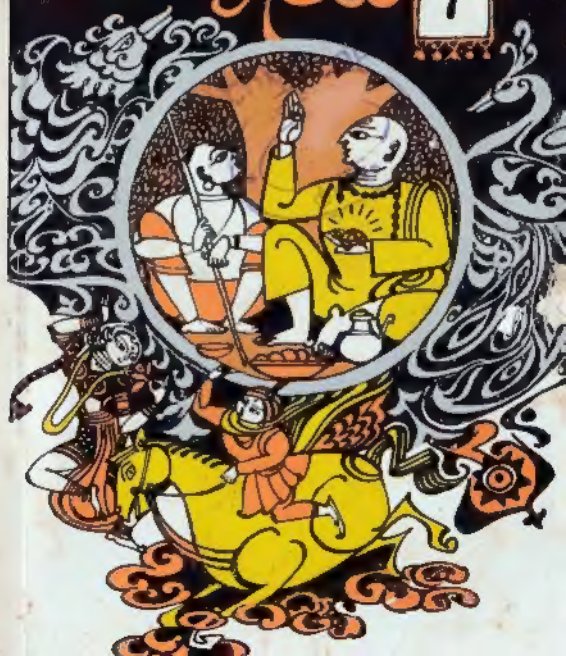

కృష్ణాద్వైత కథలు

7

కాశీమణి లీ కథలు

1 వ భాగము	వర్తపసాదుల కథ	20-00
2 వ భాగము	అదృష్టదీపుని కథ	20-00
3 వ భాగము	మందారవల్లి కథ	20-00
4 వ భాగము	విజయభాస్కరుని కథ	20-00
5 వ భాగము	శంకరుని కథ	20-00
	కాశులీ మహాశ్వేతల కథ	
6 వ భాగము	భోజుని కథ	20-00
7 వ భాగము	విభీషణుని కథ	20-00
8 వ భాగము	జత్తకాదుల కథ	20-00
9 వ భాగము	విక్రమాంకుని కథ	20-00
10 వ భాగము	నారదుని కథ	20-00
11 వ భాగము	బ్రహ్మదేవుని కథ	20-00
12 వ భాగము	పుండరీకుని కథ	20-00

శ్రీ రస్తు
శ్రీ విశ్వేశ్వరాయణమః

కవిమూర్తి కథలు

సప్తమ భాగము

ఇది గోదావరి తీరస్థులగు
రాజమహేంద్రవరంబున నివసించియున్న

బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవిచే

రచింపబడినది

పుట్టగుంట వీరయ్య చౌదరి

అరండల్ పేట : : విజయవాడ - 2

తే ప్రచురింపబడినది

కాపీరైటు]

1983

[మొ : రూ. 20-00

కాశీమజిలీ కథలు నవ్వమ తాగము

విశ్వనాథ కథ

రచన :

బ్రహ్మశ్రీ మదిర సుబ్బన్న దీక్షితకు

మూడితల :

తాళు

ప్రచురణ :

జనవరి : 1983

మూద్రణ :

శ్రీ రాఘవేంద్రా ప్రింటింగ్ వర్క్స్

విజయవాడ - 1.

ప్రచురణ :

డిలక్స్ పబ్లికేషన్స్

విజయవాడ-2.

పెరి : రూ. 20-00

ప్రముఖుల అభిప్రాయాలు

నా సహాధ్యాయి మరియు సుఖాన్ని దీక్షి కలిపి వర్ణవిధమున ఉన్నాయని వాయులకు విగుణ సంకసించుచున్నాను అతడు నాతో మును మున్ను కొన్ని గ్రంథములు గొతమీ మాపాకర్మము లోవగునవి. వ్రానియించియు విపుడు కాలాను సారముగా గదలు వ్రాయుటకు వ్రారంభించినాడు. దిన్నతములో నులుసుపోకకు జెప్పుకొను కథలను బుచ్చుకొని “కళిమజీలియ” అను పేరుతో, అవస్థగించి కళా సంవిధానముం జతపజుచి మొదటి లాగమచ్చొక్తింది ప్రకటించినాడు. అది ప్రజల మధుంసారీంచినది. ద్వితీయ తృతీయాది లాగములు వ్రాయుటకు ద్రోత్వాహము గలిగించింది. ఇప్పటికి పన్నెండు లాగములైనవి. వేసి కథలను పూర్ణముగా జదువ లేదు గాని యే లాగములోనో యొకటి రెండు కథలు మాత్రము చదివెడిని. అది చదివినప్పుడు నాలో నాకే పరమాశ్చర్యము గలిగినది. నా సహాధ్యాయి విషయము నేను జెప్పుట కొంతవరకు దగదేమోకాని పింగళ సూరనార్యుని కళాపూర్ణదగు కథకుం బోలె మనోహరత్వముం గలిగించినది. ఇటు నాదొడు వ్రాయుటకుం బాని కృత కృత్యులు గాలేరనియే నా సత్వయాభిప్రాయము. ఒక్కొక్క పురుషున కొక్కొక్క రానిలో, త్రాపిల్లము గలుగుననుట సత్వయము. వాని కథ బువకథలతోఁగూడి యొక పెద్దగొలుసువలె మనోహరములె యుండును. ఆ కథలలో వనేక నీకులు, ఓర్వములు, ఆచారములు, శృంగారాదిరసములు. అధ్యాత్మావలోదకి ప్రవర్తనములెన్నో యుండును. ఇవి సర్వజనాదర పాత్రములగుటయే నా రెప్పిన మాటలు సత్యములను బకు దార్పాజముగచున్నవి. గద్యశైలియు సుబోధమై పండితపాఠుల హృద్యంబగు చున్నయది. ఈ కథలు బృహత్కథాదుంవలె జగద్విఖ్యాతి గాంధూకయని కోరు చున్నాను.

జిల్లా,

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

కొలది దినమునాడు ప్రయాపూర్వకముగ నాసంగిన కళిమజీలియ అను పేరుగం కవద్విరచిత గ్రంథము నాకొసంగుట వీనిని జదివి యభిప్రాయమును బెజపవలసినదియని సెలవిచ్చియున్నాడు. కదేకద ప్తితో దమగ్రంథము నందలి కొన్ని కథలను జదివెడిని. ఇవి కేవలము కథలవందేవకాక న్యాకరణాదికాస్త్ర పాంప్ర ధాయము వందేమి యలంకారాదుం యందేమి మన ప్రాచీనకావ్యముల కించకయో దీనిసోక పాఠకులకు మంచి సాహిత్యజ్ఞాన మలవంబుటకుఁగడుంగదు. దగియున్నట్లు గ్రహింపఁగలిగింది.

జిల్లా,

శ్రీపాదాని చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటేశాస్త్రి

బ్రహ్మశ్రీ పండిత మహిర స్వామి దీక్షిత కవిగారిచే రచించబడిన కాశీమణి కథలు చదివి యానందించితిని. మృదుమధుర తెలిగలిగి నీతితోడకముంగు పద్యములతో నొప్పును. అందితపామరజన మనోహరమై తగు నీ కథల విషయమై యుత్తరాయణియ మె మనస్థులమయ్యు దత్త భావకన సంకత హర్షానందము యిట్లు వ్రాయుటకుఁ బ్రోత్సహించెను.

ఈ కథలు ప్రారంభించిన తరువాత నెంత పనిలోనున్నను దివరవరకు చదివినంగాని చితువకపోవుటయే యిందలి రసాధిక్యము ప్రఖ్యాతమగు చున్నది. ఇందులకు రోకమే ప్రమాణము. పిని కథలని సామాన్యముగాఁ దలంపరాదు. శంకరాచార్యాది మహాపురుషుల చర్చితములందు వర్ణింపబడుటచే నిదియొక పురాణాగారా కోశమని చెప్పట సమంజసము. ఈ కథ లాంధ్రయోవకు సూక్ష్మరూపా పిశేషములై యొప్పుచున్నవని దూరీగా యెప్పుచున్నాను. ఇట్లు.

కావ్యనిధి శ్రీ చెలికావి లచ్చారావు

“కథానినోదయేయని మహర్షులు కావి జతువృద్ధి విద్యుంధో” అనిగణించి యున్నానించి అభివృద్ధి పరచిరి. ఇట్లే కథానినోదము వినోదమాత్ర పరిజనకముగాఁ దర్కాదిసాధనోపాయ మహత్తరముగల సర్వజనవేద్యమే.

కాశీమణికథా నిబంధనము సర్వజన విశ్రాంతకంఠమటకును నందియము లేదు. దీనిలో రసారావ పృష్టియు గదాసంధాన కౌశల మట్లుండ జతుర్విధ పురుషార్థ కలులుగను మహాకవి వాక్యయములోని సవరత్నములు సాధారణ కథా కథనధోరణిలో వెదజల్లబడి యుండుటచే నవి పరిశుభమును, గావ్యకర్తలకును గూడ బ్రతిరోష్యేనైష క్షమంబులని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఇందు లాఠిమార్పికులకు దప్ప సామాన్యులకు రుచింపని శంకరాచార్య చరిత్రము లలితపరిమళముగాఁ బరమార్థబోధకంబులుగ కథాధోరణిగా గూర్చబడినవి.”

విశ్రాంతి విలకావివోధులకు జన్మజీవన తవడోపాయంబగు శీయనియోష ధంబువలె నుండు నీ గ్రంథరూపమంత పెద్దదిగావచ్చును వినుగులేక యుత్తరోత్తర సంపుటముల తెల్లరును వేదియందురవి విశ్కంపయముగా జెప్పవచ్చును.

ఇట్లు

మానవల్లి రామకృష్ణకవి M.A.

“శ్రీమద్వందిత మధిర మబ్బిన్న దీక్షితుల వారలె రరింపబడిన “శాశి మణికళ” లను పేర నొప్పు కలానమాహ మింత కాంధిదేశమంతయుఁ జక్కఁగా నెఱంగినదే కావున నేను బ్రహ్మసంప్రదించిన యాచార్యులకు లెదు. ఆ గ్రంథముల కడిన కేవలనామము నహికము మనకుఁ బెచ్చితమైన బాసమును హృదయమున నుత్పాదించుఁ జేయుటయేకాక పౌరవ్యవహారము రాకపోకలను మనకుమరి నొంట్లములు లేకుండియుఁ గ్లికపక్షియైర మన పెద్దలు కాలివడకలో పుష్పాపట్టబడిన కాశిని దర్శించి రాగంఠ భక్తికథలు వహించి యుండినను వాళ్ళుగ్లము గలిగించుచున్నవి. జననమాహముల నాహ్లాదించఁజేయుటకుఁ గదాఁతనము మన హిందూదేశములో నత్తిపాచీన విద్యయే. దానికి రెండవధముల ప్రపంజనము గలదు. ఈ కథలు భర్మవచ్చాకనుముల తత్త్వ ప్రధానముల నుపదేశించుటయేకాక అప్పటి దీర్ఘకాల మార్గాహనమును యాత్రికసంక్లేశమును దొంగించుచుండును. మతవిషయములను ఆధ్యాత్మిక విషయములను విశ్వాసములేక శంకాశంకితమగు నేదికాలమున న్వలాషలో నుండుతలి వ్రాయఁబడిన యీ కథలు హిందూదేశమున వాదియగు వేదాంత్ర పురాణాది విద్యాప్రపంచమున నేదియేది శ్రేష్ఠమో శాశ్వత స్మరణీయమో దానివల్లఁ బుష్పక యుగమునను ను జేయు చున్నవి. ఇవి యవసరమున వివేచకతలలోని చమత్కర ప్రధానము చూపుచున్నవి. శబ్దరసమందుల, భావముల రసంబులు అశ్లీలభర్మసాంకర్యాది దోషములు లేక దానిబురున్నవి. కిత తీర్చిన పేరము, సంపాదించిరి. కితయు ననుస్థాపనయ సంగ్రాహకముగలదే యట్లే కానసాగుచుండిన యెగు విది తప్పక హిందూపురాణ గాథా రోకమై సర్వవాక్యములను వారర్పమై మొప్పుననుం యసార్థముగాదు.

ఇట్లు,

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమాన్ యమ్. కృష్ణమాచారి

M. A. M. L. P. H. D.

విషయ సూచిక

100 వ మజిలీనుండి 141 వ మజిలీవరకు వచ్చు కథలు

1. శివనిధి కథ	2	23. గురుదత్తుని కథ	148
2. యోగసక్తక కథ	5	24. సుదామని కథ	159
3. వసువుల కథ	9	25. గోవిందు కథ	165
4. నారదుని కథ	18	26. వర్జిని కథ	178
5. శివవలీ ప్రాశము కథ	23	27. మృగవత్తుని కథ	182
6. దొనంద రహస్యముల కథ	23	28. ఉదయాద్ధుని కథ	189
7. బ్రహ్మనంద యోగి కథ	30	29. సుమేధుని కథ	194
8. మాయాచరిత్ర కథ	38	30. గదాధరుని కథ	197
9. రాజయోగి కథ	48	31. అపార విచారణ కథ	205
10. ప్రభాకరుని కథ	50	32. వర్జిని గురుదత్తుని	
11. పెద్దపూల కథ	55	సమ్మేళనము కథ	216
12. నవ్యాసుల కథ	64	33. కన్యకా కథ	223
13. వసిష్ఠుని కథ	68	34. జంగమదేవర కథ	233
14. వీరవేంకటాని కథ	81	35. సురస కథ	240
15. అశోకవనము కథ	92	36. అబ్బుని కథ	244
16. చంపక కథ	97	37. యముని కథ	253
17. విలీపముని కథ	100	38. పువర్ణ కథ	259
18. రేచోపతి కథ	109	39. మృగము కథ	261
19. హరిహరు కథ	121	40. యుద్ధము కథ	271
20. కంఠాక్షిణి కథ	127	41. దువసు నిమాయక కథ	275
21. భుజాసుయం యుద్ధము		42. చెక్కుదంతుని కథ	279
కథ	132	43. మార్కవర్మ కథ	280
22. మహాయోగి కథ	139		

శ్రీరస్తు

శుభముస్తు అవిఘ్నముస్తు

కాశీమజిలీకథలు

సప్తమభాగము

మాణవ మణి

క. శ్రీకాశీనగరాధీశా

కారుణ్యమునఁ నిశాకరవర

లేఖకంబు భక్తకంబు

నటాకరః గౌరీశః పాపహరః విశ్వేశా

మహాత్మా ఆవధరింపునుట్లు మణిపిర్ల యశిండుండు వ్రుద్ధ స్వాంతుడగు
 పంజేవాసిలో గూడఁ నూజవ మణి లేచి విహితక్రి మా కలాసములం దీర్చికొని గ్రామ
 విశేషములం జూడవలెనని శిష్యునిజూత నరయచున్నంత ఆగ్నేపతుమారుల భూర్భు
 డర నొకదెసఁజూచి పరుగిడి కొనివచ్చి యమ్మహమ్మ నడుగుకమ్ములం బడి గురువర్యా
 అర్చనాదు పండితరాయలు లవంగిలోగూడ గంగాతరంగిణి యందెక్కమై పూర్వ
 దేహము తరించెనని చెప్పిరి. వారి పూర్వపుత్రాంత మెట్టివని నేనరుగ జెప్పుడు చెప్పు
 టకు విరుజ్జేడు. ముందెందైనఁ గరవరణ విశిష్టులగు నిండుభరుమూర్తి గల శివాల
 యము గవలెనని చోట జ్ఞాపకము పేయుము, దానికర్ది కారణమున్న దని యాన
 తిచ్చిరి గదా. అట్టిశివాలయ మిహిలం బొడగలది. సంవసులుదైన యాదేవు నారా
 రించి వచ్చితి. పండితరాయం పూర్వపుత్రాంత మెప్పుడు చెప్పక కప్పదని గట్టిగా
 నిర్బంధించుటయు నాశ్చర్యమతి ముందహసము గావించుచు నాత్మీయత్య మణిప్రభావ
 విదిశోదంతుడై యుత్సుకత్వముతో వచ్చా. కృతజ్ఞుడగు నివిశేషంబునం గలుగు
 నుత్సవంబును బీర్ముచి పూర్వోత్తర జన్మ పుత్రాంతము నిందు బెల్లంబుగాఁ గంపు.
 అవసానుండవై యాకర్షింపుము.

జీతవచిత్ర

ధరాతలమునను సుప్రసిద్ధముగు వికాలాపురమునను సుశేవరుండను మహారాజు ప్రజలం బాలింపుచుండును. ఆ వ్యవస్థి జీతవచిత్రము కూర్చుండెను. అయ్యుండునది తల్లి, సోదర్య బహిగా, సుగుణరాశిగా, రావజ్యపుంజముగా, కళాకలాపముగా, భూలోక రంజనాంలామనుగా నుండవలెనని వివరించి యతిప్రయత్నమున న్యవ్తించెనని రేయి యెత్తి కపథము చేసి చెప్పవచ్చును. నిద్యారూప గుణగణముల భూలోకకౌకస్తనల నెల్ల జయించెదగుట వయ్యవనికి జీతవచిత్రమని పేరీదినని తలచెదను.

ఆ బాలామణి యొకనాడు రాత్రి పండు నెన్నెలు గాయ నుండ గొప్పాసా దోపరిభాగమున మణికుట్టిమంబున జ్యోత్స్నావిరావంబులు ప్రకాశించి విచిత్రము లైన ననూనదానకకా ప్రవీణుగు అభివేణులతో గూడికొని వివోదముగా సంగీత ప్రసంగంబును గాంము గడుపుచున్నంత రోహిణియును నేకాంత సఖురాలు జీతవచిత్ర మారి యట్లనెను.

తర్పుదారికా! ఇప్పు డర్థరాత్రమైనది. ఈ శీతకరుచి కరణశాంబు హృదయాన్వదము గావించి గానామృతము శ్రవణంబుల గ్రోలుచున్న మనకు కాలపరిణామ మిందుకయుం చెలిసినది కాదు. ఇక వివందింగద్వి నిదురింపంబోవమే అనుటయు జీతవచిత్ర జన్మనీ! తగవలయుండగు రోహిణివల్ల భువి కల్పని కిరణంబుల ఎడలి వెక్కుట కల్లం బొల్లకున్నదికదా! అహ! అమృత కిరణుండవ కతనీకే తెల్లుకో. ఈ యోషధినని మృణిగణులు సోకినంగాని వంటలు వండవలె పకల రోశాన్వదకరుం డగు నీ హిత కరుని మహిమాతీకయం దిందుక స్తుతి యిదిచోవునమంభినని యాహించినది. అందఱునిందు బిందాములై!

ప్రసిద్ధి జీతవస్త్రము

రోహిణివార: వారుజ్యవార్జిమధా

వాహినీకాశ్యజా తర్థయాగామణి:

రావజ్యైది నిభారమ్య సామ్యాకృతి:

పాహిమాం పాహిమాం పాహిజై వాశ్యకా:

భక్తిపరవశమై కన్నులు మూసికొని స్తుతియించుచున్న జీతవచిత్ర దోసీట: అటు కాలి స్పృటమణి ప్రభా దగద్ధగితమై యొక మండనం బంతరిక్షంబువందుండి తటాలున జారిపడినది. అప్పుడమ్మదవచిత్ర అరరిపడి మృదుకరవుటం బమ్మడిభూసాపకన కాదనంబున కోపమి వేంబడ వదలిపడి. అయ్యుండపాటుంబొని యందున్న బోరు

చెల్ల మేమియేమని విధదు గడుర వడుగుటయుఁ దన్నుజీహాత వేదన నిండుక సూచించుచు అమ్మిండుతోడి నలులూఁగి అదిగో చూడుఁ దొకిసంబులుండి నా వేర వేడియో పడినది. అని యంతిక్కుమున చింతకాంతల మెయ్యెనున్న యమ్మజీభోషణ జూపినది.

రోహిణి బాచింగైకొని చెమర్చింది యమ్మన చెల్లెఁ అది దిన్న మణిమండనము. తారవల్లడుండు సుదీగింబంబం కంది యీ యోషా మణిఁ బాటితోషికముగా దీనిం దిగవెదకెనని కలంబెదను ఆహా! ఈ దివ్యరక్తంబు లెంత చింతగానున్నవి! అని పొగడుతుండ నందున్న సులూలచెల్లె నేటి యేటి యని మూగి బాని బాగికోనఁ బొడంగిరి.

రావన్న తిక్కయఁ గరవునవేదనం బిండుక యడంగిన పిచ్చుట నిలుకెమ్మని యేకాదమందుకొని వెరగుపాటుతోఁ జూరుచు అయ్యోదే! ఇది శిరంబున రసంపదగిజ నగయ్యగును దీనిం జైవాత్మకుండు మనకుఁ ప్రపాదింబెనని దంబుతుంటిరా! భక్త వరత్న తుండగుఅకంబర్లు చేసినంజేతువచ్చును. మణియు దేహశా మిగులముగా చెమా వము లెక్కియంతరిక్షమున సంచరించుచుండును. ఏనేలు ఇవలాలి శిరోభూషణమిండు జారి పడినతో తెలియరాదు. ఎల్లయివను దీనిం దేవసమానముగా నెలలి పూజింపవల యును. అని ముక్కుచు అక్కలికి యంతరిక్షమువంక పిక్షణంబుఁ బ్రసరింపఁజేసినది.

అస్పృశానమునుండి బామైన మెలపునీగఁ గ్రిందకు వచ్చుచున్నట్లు గనంబడుటయు అమ్మబిచ్చాలన సఖులతో "అటు చూడుడు మనసు చింతలపై విరివలు గనం బడుచున్నవి, ఆ లేకొరాని యొడ్డియో పెమ్మింపుడు. అడినువదెన వచ్చుచున్నట్లు వ్చుడి. అనుటయుక్కొంత లక్కజపాటుతోఁ జూచును దేవదార దేవదార. ఒరుం కంతరిక్ష సంచారము కలుగనేరదు. భగవతి రక్షింపుము. రక్షింపుమని శేకలునెయు తుండ నూజుపు త్రిక పలులతో వేతులెత్తి మొక్కటొకంగినది. అంతలో అంతరిక్షము నుండి యొక వాతారభక్తము వాని మెకమీనది దిగి కలయంబాడుటయు నల్పిబోగ వతు లితిసంప్రమముతో

సీ. తెలియొత్తమణి భర్మపింపవలమొనంగె

నద్ర మర్పింఁగెఁ బొయ్యలియొకడు

పొడ్యుచ్చె సరోజ పరస్పర యొకడు

వింతామరజఁజూచి విపరే వొకటి

గంధమాల్వార్జ్యంబుకాకంబు చచ్చింది

పూడింది చెమచక్క పూవుబోడి

పాదంబులొత్తి నర్పత్తి వొక్కవదూది

తాంబూలమిచ్చి బైదలి యోగర్తు

గీ. జీతవకీపతి గమనన్తు జేపివంత

రెండు నకలోపదారముల్ జేపిరట్లు

యంద కాంతకు వంతరంగమునఁ జెంగి

చారిత్ర కీ నామ దీవనలోసంగ

సింహాసనానీనయై మున్న యెన్ని లింపాగవయెదుర వంబలి పు
టంబు కిరంబునంజెప్పి వివయంబు దీపింప జీతవకీతులైన నిట్లనియె.

కా. దేవీ నీవు నమస్తలోకముం రక్తిన్ బ్రోడు కర్మాభివో?

శ్రీవో! పర్మకాలాభివో, మరపతిశ్రీవో! మరుక్కాంతవో

దేవరాతి వదూభివో! పదుపురంద్రమాభివో! కావరా

తానింపన్మనదీయరూప విభవప్రాగన్యముల్ దివ్యము

ల్లాసే! మామక పూర్వపుణ్య పరిపా, ప్రాప్తిరేగాక మా

కి వీరీతిఁ బ్రసన్ను వౌదువో! కృపార్పన్తిన్ ప్రసాదింపుదున్

బ్రోవంగాదగునన్మ మమ్మిఁగను బ్రాపుంజేప్పి సర్పక్తితోఁ

గావించుం గొనవన్మ పీడిరె నమస్కారంబు లోకేశ్వరీ.

అని అనేకవిధంబులం బొగడుటయు వస్త్రేలపుఁజిరాలా తరుపాసవ
కెంజేవి సంకపించి యమ్మించుఁబోడి కర్మావంబికి యగునం జేర్చుకొని గార
విండురు వసారగౌరవంజేపించుచును. నీవు పాపములంబు గడుపిన్నవయ్యు
బ్రోధపలి వాకపూర్వసత్కారంబు గావించిరి. నీయుపదార పర్మగీహంబు
నాదెందము నీయందు వెంకటా జేయుచున్నది. నీవేరొక్కరి యెప్పునిరూఁతురువు?
తల్లయెవ్వరు? ఇది యేపురము అని కాశీన జీతవకీ రుతువత్తియై యిట్లనియె.

తగవలె! నాపేరు తికించుకొను. ఇది భోజనగరము. జీతనరుందను మహా
రాజీ పురము పాలించుచుండెను. వే నాజేరి పుత్రికను నాకింకను వివాహముకాలెడు.
వీంధ్రందంబు నా నలుకాండ్రు. వీంధ్రు పరిరావకలు, నీరు జట్టములు. మేమితేలు
వెన్నెంసేపింపురు నన్మృతఁగు వారాలింపురుండ నీ నుండరము నాబోసింబంబినది.
దీని దేవతా ప్రపాదముగా స్వీకరించి మతియంచుండ నింతలో నీవు పాజాత్యంబింది

జివి, జిటియీ మాన్యత్రాంతము. యే యోగము గలదురానై మాకుదర్శన మొనరు గిన సియ్యుదంతమునకు మేము బాతుకొమ్మే శ్రోతానందము గానింపుమని నేడి కొనుదున్నదాన నని పరిశీలించి తక్కువకి లేవగవు మొగమున మోకరిత్త నక్షత్రి క్షిప్తనియె.

యోగ నక్షత్ర కథ

సతీ వియము దేవలోకములో మనువుని యొకతాతి వెల్పులు గలదు. చారెనుల్లదన్నదమ్ములు దేవసలాసామాతీకలై విమానము లెక్కి స్వేచ్ఛానిహారలులు పేయుచుండురు. మహేంద్రుడు గురురాక్షసమానముగా వారినుల్లంబుల మన్నంతుమందును. నేపథ్యంలో గదవలే మనువు వధాచుని భార్యను, నాసేరు యోగనక్షత్రయందు. వియము బ్రాహ్మకకుంధంబును, దగు మహాభీషండును నృపతి క్షిప్తపరిమితసప్తప్రాకృతేరమాలు గానించి స్వర్ణలోకమున కరుదెంచి సకల దేవతా మునిషాత్మాంలై యొప్పుచుండెను.

అమృతాభీషం దోకనాడు ఇంద్రాచి బృందారక సంరోహముతోగూడ బ్రహ్మవత్సవతోయి కూర్చుండెను. సిద్ధవిద్యాధర గంధర్వ సింపుడుషాది దేవతా విశేషులును నారలాదిమహర్షులు దిక్పతులు సింధియున్న యొక్కొద్దకూచింబునకు గంగామహాదేవి దివ్యాంగనామాపముదాల్చి విచ్చేసినుడి. ఆమెవచ్చుచుండ గాలిదే గద్దినపుట్ట మిండుక తొలగివడలు అందున్న సమాశీకలెల్ల పాపభీతిచే, దంబు నందినాసిరి. మహాభీషండు జలబాల్చిక కడకొండ గర్భంబునుంటిలి యారంభోరు మాదులాగఁబు సాలిరావతో సిక్కించుయు వామవైష్ణవంగాంచి కాండనగర్భం రలుగురు రాజాః సిన్ధ కరువుద్యాత్ముండవై యుత్తమగోకంబులం బదసియు మామొందుటచే రూఢ్యకృత్యంబులం గానించిరి. సింధుండంద్రగవు. మనుష్య లోకంబున జనింపుమని కామమిచ్చెను అందులకు మగవుచున్న యస్త్వపపురంధ రుని భీకరాంకితై త్రివిష్టవఃబువనెల్లి యమరవల్లకుం దోకసర తేముడున్నవాడట. మనువు లయ్యోరగంబునకామరాత్తులి యరుగురు సిద్ధివసంబున విభావను మనువిసరము లదే నాకనమంతయు ద్రష్టమగుటయు వచ్చేడిమికొడి గగన గమనంబు మాచి కమ విమానమం మావనలోక వెకటభాగములకు తింపి శీతం శీతర తరంగ చాలికొడిలి కల నూగునల్లు జులిసిదుగా నడపింపదొడంగిరి. అప్పుడు బాలకళామందు బ్రహ్మాండహంసంతికలో రవివీరిబునును వైదికమ్యింగాంచి కడలియను సికాల్పలో ముందెనోయన రవి యవరసాగరజంబున ముగింగెను. కల్తావంబునకు జంబు బడికి శ్రుత్యుచున్నవియో యవ మకలాకరమున భీకరములగు శీకరములు వినినా

వికరములతో నెగురుచుండెను. కాంకరోఁ జూరెదయమైవది. శాశ్వతీనమణులు
 వెండిపూసివట్లు వదలి వ్యాధిమించివది. అప్పుడు కరగరిం బొడపిన తుంపరం
 నెగరణిమ్ముచుఁ బిల్లవాడువులు మాకెడేవి హాయిగాలిందివని. నీలికం రాచిబొది
 యోచంవరి జూరి పిరుగుగనరుగుచున్న విమానమూపైఁ గూర్చుండి భల్లూరి
 సేవింపుచు మేనుయ్యంబువిరి విశేషణుఁ డింకింపుచుండెను. మణియను

శీ. క్రిందిరాగము మహార్యకలు బొంగునుమంప
 కంది నంబు క్రిత లాచియోడి
 క్రుక్కి రింత్రాంబులుండువులు యానమూపై
 బడినఁ జేతులువానిపట్టిపట్టి
 మించునీచూగుమ్మరించిన వృధున
 రాసిలో మత్తెమూర్ దిసికిసి
 వవదంబుకివ గవ్వకివయవ్వన యుగి
 గ్రుచ్చి తింకడులుగాలోసి కోసి

గీ. మ్రోఁతారిన యంతకలయలను గనెను
 జంబివాంగమరుత విశేషమల విడుచు
 నతులితానంద మగదలించితిమి మేము
 కరలిమిదుగ నేగునప్పుడు లంకాగి.

అనేకవిసోదములుఁజూచుచు మేమానమ్మదము పిరుగులోపు చుండఁ
 గొంబొకవడికి దత్తిరయి నసమన్లుఁ సోదాగ నమ్మిలివికగోవురంబగు నీ పురంబు
 గమ్మం వండువు గావించివది. ఇప్పుగర మ్రోసెదపితేషులం లింగరయమవరులు
 కుబేరవట్లు సోద ప్రభు మించి మున్నట్లు తోడుంబుల మున్నెని చక్కలూముల్ల
 వస్తువుల సమావేశముగలు కను నుచుండును. ఇంకొకటి మిగిలినది గనమొనకు
 రిప్పున నెగడలేని తడు పిరావలంబుల విడిచి.

మ. అదెక్కంగాటకమారు వాల్చు మగంబు మార్యోత్తమయింబ్రహ్మ
 స్వదమూర్ రాజిలు రాజుచూర్థమది లిస్వతోరరాశియంతం
 లది సొంబది రాజమంబీరము కర్ణాబోత్పవోపేత మ
 య్యదియే తోరణమోఁ నీజీవది పెంపొంగొముగిచ్చాప్తిరెవ్.

అని అనేకవచనరంగాల విప్రుఁడేనవ విశేషణులం గొనియాడు చుండి
 రట్టికరీషావల్లభుడు మరకం భాగంబు గరకరయగు గొల్తువ బోదీఁ అమి

చూడుము. చూడుము. అష్టదశవింశతియొక్క మృదయంగములును సుఖి అనివలెనని విని వేసు తమకంటేపాఠః సుధీరేతః బ్రహ్మవి కంఠంబా దిగియః గోగలింబుకొని యిండుక కంఠంబి యిందలి విశేషమందయ్యచుండిని. అప్పుడు దైవికముగా మదియ శిరోరత్నము కదలి పట్టువదలి క్రిందకారి పడినది. తద్వియోగమునకు మగచుడు కరోలాగ మీక్షించుచున్న నన్నుఁజూచి కొమ్ముః పోఁమ్ము. ఈ మందనమంత దెస్సయ్యాయేమి. మగతెర మేమిడిన నావతి యచిగిర నెల్లంటిని.

మనోహరా : ఈ శిరోమణి వివాహనమరమున నా జనకుండు నాకిచ్చె ఈ మంగళమందనంబు నాఁగఁగోచితుమన పంజరంబు రేలుతునది పోవుట యశక్తసూచిక మని వెదచుచుండి తెల్ల యిన పెనకి తేవరెమని బలిమంలికనె. అప్పుడు వివాహనమండు నిలువబెట్టి నా పరియతి జవంబునఁ క్రిందికి తోయివచ్చి కుప్పకంటి : నీ శిరోరత్న మొకమేకపై గుని గూడియున్న చేయిల వరువఁ బడినది. దానింగూర్చి యాలోచింపఁ బూలు పూలారూ కొనఁచుండి. ఆదుఃఖాంతనడుమ కెట్లు పోవుదుమని కంఠగదుర మరలివచ్చితి. నీవుతోయి వారి నడిగి యాతొదవుం దెచ్చుకొనము. అంతదనుక నేనింద యుండెద నని యుపదేశించిన సంతపించుమ వేరత్రక వియ్యధునన పొలువంబున వివాహంబు దిగి మీదంద కదరెంచితి జదియే వాన్మత్తాంతమా నీభక్తి విశ్వాసములు నాకు మెగుం పడుటం గూర్చుం ప్పయి. నీజిద్దియేని గాఢంబున్న జిణింగింపుము. ఓవుడు వేసి కిద్ది యుగిగవనని ప్రేతిహృత్వంబుగాఁ జదివిన విని యాజితవతి యాది నియెను.

దేవి : మనువులు క్రిలోక పూజ్యులని మేము పురాణముం వినియ్యుండిమి. అట్టి ననుపన్నియిన నీదర్శనము పురాకృత సుకృత విశేషంబున మాకు లింగిదనది. మేమెల్లంగృతార్థంబుమితిమి. నీవు నన్ను పశియవి పలుచుటకేరవే నేను మనుష్యుంగ వంశో నధికురాంబవి గర్వపడుచుండిని. నన్నువివాహురాలిగా నెంచుకొని నీ వెంబుఁ దీసికొనిపోమ్ము నీ పారసేవఁ జేయుచుండెదను. జరామరణ రోగభూయష్టంబగు నీమనుష్యలోకంబున నుండుటకన్నఁ గష్టమున్నదియో? నెల్లొకటి యిక్కట్లు లేమి యును లేవుగదా? వాకు దేవత్యము గణం నన్నుగ్రహింపుము. ఇదియే వాయునీవుమని నేదన నశ్వేదీయంబాని యోగనక్షత్రంబుటయే.

శివవతి : జరామరణ రోగములను వెల్లుండును? వాని వంశంగలిగడి వాత యెట్టిది? మా లోకములో వానిపేరుల మూత్రము విని యుండిమి. వ్రరారమెట్టిబో తెలియదు. వివరిండువే అవి ఇరుగుంటయు రాజప్రతిక నవ్వదు నోహా : మీ యదృష్ట మేమని కొనియాడవఁగి యున్నది. దిశయనునది యెఱుంగక పంజరము సంతప్తము జెంది తిరుగుచుండును. ఇదిగో మదిమి తెలుగరయము.

నీ. పంపెగా లుట్టకంపెను బండివ
 కుంకలంబులఁజేర్చి కొప్పువెట్టి
 దడములెల్ల నురలుఁ జెదవులతో బొక్కి
 వోరవ్వలింపుచు సారెపారె
 వర్షావశ్య కురద్యయం బురమువ
 చర్మ త స్తికంట్లు జూర్చి నేలఁ
 గరరరాద్యులగిగములెల్ల తీర్చి యె
 కావ్వముల పగిది వికారముల

గీ. పండివాడివ పండితావర్ణవట్లు
 దేహాలర తులసి ముడుతలుదేరి యుండఁ
 పలదబ్బయఁ జేక పేతలంబుబావి
 యందుఁగూర్చున్న యొక్క శీర్షాంగిజూపె.

దేవీ : ఈమె నాకు తల్లి తల్లి. యౌనవదన యుండిల్లి ముందరి యందును లేదను నాకుకఁ బలిసినది. ఇప్పుడెట్లున్నది యామమ. ఇదియే వరావికారమని తూపిన గాంధి యోగవక్త విశ్వయ సాత్వన వివక్షాహృదయయై యేమీ ఈమె మనుష్య కాంతయే ? కొంతకాలము నుండుల యని పేరు బొందినదా; నెచ్చిరి . నీవుగూడ ముండిట్లగుచువా యేమి ? అక్కటా ! మునిమి కరుణెత్తడియే ! అనియారక వింతగా నా వృద్ధకాంతకంబాడ బొడంగినది.

అప్పుడు తీరవతి తల్లి : ఇకఁదెవ్వకృ తెలుగరపిన నీరుంటి పగిలిపోవును. మృత్యుదేవత బ్రహ్మయోధ్యకువర్చి లేవకాలంబులనే సమయింపఁజాలవని దుఃఖించిన దంట. అప్పుడు పరమేష్ఠి యామె కన్నీళ్లు బోపిటం బట్టి విరజిమ్ముటయు నాయత్రికలం కలంబులు నలుమూలలుగోట్లకొండి వ్యాపించినవి. అవియే మహావ్యధులగుననియు నవినీకు దూతకృత్యమిఁగావించఁ గలమనియుఁబ్బు ప్రవృత్తివైవిధ్యరడియి యంపెనట. అనిందుకదము యంబాళకనులైన రోగముల మనుష్యులం బాధించు చున్నవి. అని రోగిప్రవృత్తులం దెలుపు కొన్ని శ్లోకములం బడివది.

యోగవక్త యా వృత్తాంతమునిని రీ రీ . నీ ఎట్టి యనవ్యావృత శోకమువ నేమి బలిపించితివి ! మహాలిపుండు పురపాలింపించుటకు దుఃఖించిన నేమియో యను కొంటి. నిరయమన నరలోకమని చెప్పునవ్వును. నీవునన్నిట్లు వరంబుగుట యా క్తమే. కానీ యుల్రుని అనుమతి లేక నాకలంబును నిన్నుఁ దిసికొనఁబోయితినేని నవరారిని నగుదును. నీనిందుండంగనే నీన్న యిక్కట్లు లేవియుం బెందకుండునట్లు ప్రయత్నిం

దేశ. నూరదిల్లును అది మొదలు నీవు వామరైతావలూరారి వైతిని. దూరమందు న్నును చావున నున్నదై నీకేను మరయుచుండెదము. వాయులేక నీవు వరుని పరివ వద్దు. అవి యువస్యహించినవిని సంకసేయము తిరవతి యిట్లనియె.

దేవి : సీవనవలలుచాచ్చియు వరలలుచాగా దంబుచుంటి. ఇక నాకేకాదన యనులేదు. నీవు మఱివచ్చి యువజ్జుచ్చు దనకఁ బెద్ది యాదను. నీవారినిందివేసి జారాగముందే నేనును వీరింపనడుదంబు జాచియని సొల్లిప్రాయముగాఁ బలికిన విని యయ్యాగమంత నవ్వురుదత్తుచుయొచితముగా ముచ్చటించి దీవించి తన మందనలలు గైకొని తదవజ్జులందని యువనరిష్టగమనలలందఁ బలియుద్ద కఁజేసింది.

అవి యెఱింగించి మజేసద్దుం దవ్వలిచ్చులాంకంటు దశనంకరా వనదంబున విట్లని చెప్పుచొదగెను.

101 వ మఱి

వసువులకథ

౧ భయము—కమ్మలూరి : విచ్చిటి సరలో సుహృదుని పంజోషమునకై మహేంద్రుం దెన్ని యుత్సవముల గావించినను నశని మనసు వికసించినట్లు శాని పించలేదు. విచారగ్రస్తమై యున్నదిమంది :

౨ ద్రువుడు—స్వకృత సృజక విశేషలలున సత్కృత దుర్గదంబైన యమరలోక నివాససౌఖ్య మనుభవించుచు స్వర్ణాపరారములందు ననల్ప దుఃఖ భూయిష్టంబుగు మనుష్యలోకంబున అనివధోవు చున్నవాడు. అమ్మహారాజునకు దంబుగాక సంకోషమెట్లు గల్గెడివి.

౩ సోముడు—దేవమహర్షి సేవితంబుగు బ్రహ్మ సరలో నాచుటాని వలన కొరింగిన సొలిలావుఁడై చూచె నిది స్వర్ణాపరార మెట్లగును ?

౪ అహ్మడు—స్వర్ణాపరారము వాడు. అంతోదరుడు దయా హృదయుండ గుని నామాకృష్ణ కావముతో విడిచిపెట్టెను.

౫ అనలుడు—అంబుల గర్భుండు గంగాదేవి కైమైన కావమిచ్చెవా ?

౬ అనియడు—అంబుల కామె కప్పేయి యున్నది ?

౭ ప్రకాశుడు—కప్పన్నదని యెందరియే విరించి యామెం గూడ మనుష్య జన్మ మెత్తుమని కపించెను.

౮ ప్రభాసుడు—అక్కలా : మనుష్య లోకముం దాధి వ్యాదులు దాధింప వెట్టివారిని సుఖలేకమైన దేవని యదృశి చరిత మంకయు యోగవత్తవంబు విందిని. హిమము, వరపెచ్చివారికి కలిగ క్షయే విరించెను.

ప్రభా—మహాలిమందున్నదమి నెప్పుడై వుట్టునో? నెండియు నాకంటకు వచ్చునా?

ధరుడు—అతడు ప్రతిష్ఠయను మహారాజానకు నందనందై కంఠనుండును పేరుతో బుడమిఁ దెర్లకాము పొలిచి నెండియు స్వర్ణమువకు రాగలదని నారదుని వలనఁ దెలిసివది.

అహ్మిడు—పోవెందు, వారికధియు నొక వివోదముగా నుండును. కొంత కాలములోకాంతర విశేషములందెలిసికొని రాగలడు.

అనిలుడు—అహో! మన విమానము లెంతలో నెంతదూరము వచ్చినవో చూచి తిరా? మనయెదురఁ గన్పించు మిగుమిట్లు గొల్చుచున్న పర్యవసాయ మేమవునుండి?

సీ. వమలు దేర్చొగవే యచిరాజా వనిరాజా

లందుక పుగొందు రచరివలలు

గరిమ దీపించుదే నిగికోటి కళకోటి

నిగికోటి గలుగుఁ జెక్కి-వనితుండు

పొరింపదే మహాభలముతోఁ జలముతోఁ

గలహింబి విండ్కాడి మనకఱాసె

హరియందెఁ ద్రిపురకర్పరగోత్రమే గోత్ర

మునఁ జాపముగఁజేసి మను కిష్టంతు

గీ. దేవతావ్యంధ్యసందార దీప్తభూరి

కలకర త్రాతీకంబెనగ ప్రధాన

మర్తి మేరుగిరిత్ర మియదితవచ్చు

పకలపిష్టవధూర్వహ స్థంకమగుచు.

ప్రభుడు—మన మనోరథముల నెఱవరింపరచి నా రథములం మీకు పొర్చుమున కరుదెంచినవేమి?

ధరుడు—నేనట్లు తలంచితిని. మేరుపాద భూభాగము లంతి మనోహరములని విందుము, చూడందోవందే?

సోముడు—ఇది యేలోకము?

ధరుడు—భూలోకమనియే చెప్పవలయును.

ప్రభాసుడు—అహో! సోరఠెలు భూలోక విహారము నేయుచున్నదాయేమి. అ కోటి మర్త్యులను అణచుచుండు.

ఉ. ముద్దులుమూటగట్టు పెనుమాపు పమాములైన కృంగుమార్
దిద్దినయట్టులో ప్రియ ప్రకటించెడు కవచ రామనామమన్
దిద్ద నిగరపుంజుడుగు పేరురము న్మెలపైన పాదమార్
తద్దయ్యగలంగా విధి కతక్రతులే పుష్పగా గవంబురూ.

అనుడు—అన్నవ మొకానొక మహర్షి యోగముం బని తోచుచున్నది.

అందు సందరించు సామోదపు నోమధేనువుగావచ్చును. చూడుడు.

కా. గోవుర్ గంపములెత్తి పోయిగొన వాకున్ గంకడలు బల్బులన్
ప్రవాళుగయుగాగ పిరిగములు రంపించు వ్యవర్తెలులరా
ప్రసన్నాపురు వాడు లాగముతోఁ తోడేలు పారలగముల్
దోస్త్రుర్గా వది యెలరాదుకరణులల్ మోంసిషింపగా.

ప్రత్యూ—అవును తపోధవ ప్రభావంబునం గాని జాతివైరాలు వికలి
మృగంబు లిట్లు మెత్తిమై నందరించునా? ఇది యేమహర్షి యోగమహి?

ప్రభా—ఏదీయైన మనశేమి. ప్వాదుమూంపరొదకం బగు నివ్వవనుడు
గొంతసేపు విహరించి దోస్త్రురము వండు.

ద్రువు—మేడగిరి వరిపరముమండి ప్రవహించు సెల యేరుల కాలువలు కనక
స్రవతి వికరములై తరుమాలముండుండి ప్రవహింప నెంతే దర్శనీయంబై యొప్పు
తున్న నీమూవమ విశేషంబులు తప్పక జూడఁపగినవే.

ధరుడు—తమ్ములారా! యిది మహర్షి యోగమనినది తెలిసికొనియు విందు
విహరించఁ బ్రయత్నించు చున్నారేమి? తాపముం కోపమునకుఁ బ్రతిసతము గందా?

ప్రభా—సర్వభోగభ్యాగం బొనరించు యోగులిట్టి వివోద స్థానముల వసించుట
తాండ్లకముగాక వైవాగ్య ప్రవృత్తియే? మన విహరింబులు కాటికిఁ బ్రసాదకారణ
ములు గాక యహంకార హేతువులగునా?

ప్రత్యూ—అనిమిషకృపాకాంతిలైన పారికాంతులు మనం సాక్షియింతుడు
గాని యోగపాంపమ. ఇందు విహరింకము రండు.

ధరుడు—పుష్పాపవయాది శ్రీకలు గానింపక యారక యాతొల చూచి రావ
లయు నెట్లగుం బడును.

అని యెంతోయి తాదోలించుకొని యవ్వనువులు విమావము లాకనమున నిలిపి
లర్యంతోకూడ అయ్యోగమమునఁ బ్రవేశించిరి.

సీ. వంచి కోమ్మయ నెక్కించి కోమ్మంబుంచి

మంచివెందులను గోయించి మేదే

తీవందిగలాగి పూవుగుత్తు మాటి
 మోగిం తేలులు రేగఁ బాలురాల్చి
 బోదెగొల్పి యులుపులుజారఁ జారి
 శీతము శంఖర క్రితలాది
 పొదలమాటున దాగి పొలకు దృఢరంగ
 వింకలుతుప్పుల రోద దృఢయఁజేసి

గీ. పద్మపు లసమానకే వింసితుంగుడు
 నకు లకులిక పహర రసప్రవాహ
 మాన మునుంగగఁ గ్రీడించి రసయమందు
 పంపు పలదవి ధడుడు జేరుగు జేరలుఁబారు.

పద్మపు లట్లు క్రిదావరతంబులు య తపోవసంబుల్యావనములుగా నెందుకొని
 పరసుఁ గలదియు పిఁగొమ్మలపియు నీగెఁ రాగియుఁ బురుగు రాల్చియుఁ బలు
 తెలుగు లగు క్రిదానివోవలయుఁ దెదరక ఎందు విహరించి యులుగఁబోవు సమయం
 బున నాపొంగిరమందు

సీ. బావికెనోద్యన ప్రలాపన మేగ
 మన జాంతపాదపంబులు జలింప
 వృదులురకోర్చిత విన్యాసమున తరా
 భరవహం దహరాణ శిరము పంప
 చ్చవకీకృగ కృంగన చారికములై
 గురు శిరా ప్రభరముల్ భరణి తెదర
 వత్సనులతీరు పంజరపంబున మేరు
 భర గుహాపకే నతిర్వములు వోదను

గీ. నేర్పినేలాదు పెనుగంగదోలు గలిగి
 దుగ్ధపూరితపావనో రోధరమున
 దిడుగురుదెక్కి నందిసిరే ఎవందు
 పడుపుంకు నేతవర్షమై యెనుఁగెనపుడు.

తారా దీపిం గానదేవమి భ్రమపడితిమి? కాదుకాదు దీని యాకృతింబూడ
 భయప్రవాహంబుగా గలుగుచున్నది. ఇది యెఱ్ఱరిమావో యని వికల్పింపుచున్న
 కమ్ములం జూచి నవ్వెను రయిదిట్లనెయి.

ఉ. మానక రూపంబుల సమభిర మిమెదవెన్నవంది
 లేనుపు దీనిడుగ్ధముల దృష్టవశంబుఁ గ్రోలిరేని ప్ర

జ్ఞానియైన బామరమువ్వకలదులు జీర్ణిపానమున
జానక దేవతావమునుబోయి నులించుకనెనుమృగముల.

కమ్మలారా! ఇది యరుంధతి మనోహరులైన వసిష్ఠమునిండుని హామ
దేవుడు కళ్యాణుని వంశ సుకలితుడు తాక్క యందు జనించినుడి. దీనిపాంశుగ్రోధివారు
జీర్ణిపానము బాహ్యులు లేక యివేక వర్చరలులు జీవించుడు. దీనికలలున నీయ
క్రమము వసిష్ఠ మహర్షి దని తెలిసికొంటిమి అమ్మహత్ముం డలిగిన మూడులోక
ములు దృటిలో భస్మిభూతములై పోగంపు. మనమిది నిండు మనలారు. పోవుదము
రంకని పలికిన విని వారెల్ల బ్రయాణోన్ముఖులైరి.

అట్టికది యోగవక్త యప్పులుసులాలించి ప్రభాసుని పాదలలుంకిరిగి యిట్లనియె
ప్రాచోక్తరా! నాప్రాచినతి శివవతి యుదంకంబింకకు ముందు పితెలిగించితినిగదా!

అన్నరవాతకన్యకకు మామదుర్గభుగు దేవతావము గలుగుజేయుదు నని
వరంబిచ్చి వచ్చినమూల మీరును నులుగుండును. అయ్యునకిమటి కామికంబిదేక సౌర
భట రక్షికంబు నమృతంబెట్ల పితే సంగ్రహించుజేసి యగ్నిర్ణంబియ సంకల్పిం
చుకొని యుంటి. దుర్బటకార్యులు ముంధక్రియా పాద్యంబునకుండు సుపేక్షింపూడు
గదా! ఈగోడుగ్గము లమృతంబులుగాని తెలియఁబడినది. ఇప్పుడీ మొదవున మన
నరకమువకుఁ దీసుకొనిరావండును. పాంశు దిరిగి శివవతి కంపెదను. ఇదియే
మదీయచాంతము ఇక్ష్వామ్యుంబుదీర్చుక తీరదని మిక్కిలి వివరముతో భయండు
వివరమోహరుని ప్రార్థించినది.

అప్పుడు ప్రభాసుండు అచ్చా! ఈయోగవక్తాకులు వింటిని గదా. ఇమ్మత్త
కాని యెన్నడును దిక్షమాట రాదువదికాదు. వరమార్పమెఱింగినప్రోధ పరోపకార
తంత్ర. దీనికోరికఁ దీరవక కప్పుదు కావున నీగోవుం బట్టుడు తీసికొనిపోవుదు
మఁడు భయం దిట్లనియె.

కమ్మలారా! బ్రహ్మర్షివరేణ్యులైన వసిష్ఠుని హామధేయని యెఱింగియు
దీనిం బట్టుమనుచుంటిమి! బ్రాహ్మణవిత్తంబులు పాదలలు బాకకఁబుగదా! అది
యట్లుండు నయ్యతివతి ప్రభావంబు తిలక విధికము, ఇంతదనుఁ జేసినవనియే
తప్పు వనకఁగదావ కేమి మూడువో యని వెఱుచుంటిని పిపెయ్య రిప్పుమూలఁ
గట్టుకొనినట్టి భేదవుం దీనికొనిపోతి పేని ప్రమాదము రావమానదు. అమ్మని వరుదే
యోగహంబువకుఁ బాత్రుంబుకియేని రక్షించునా చెప్పరు? మాకు వండు పోవుదము
రమ్మ అని మంపలించిన విని ప్రభాసుంబిట్లనియె.

దాలుదాని పిరికిమూలలు విధువున వెల్లులు బ్రహ్మంబు జేసికొనుటకేకదా!

ముప్పులు తపలలుగా గావించును. మనరాక వారికి బ్రహ్మచారణులుగాక కోపహేతు పెట్టగను? మన మీ గోవుల గ్రహించిన నసిపుంబంబు అన్నది గృహార్థులగాఁ దలంచు కోనును, రెండు, రెండు, పట్టును అకంఠునిన వేరట్లు పడెను రెండు. ఈయొగ నత్తపలుకులు హేతుమాన్యులుగావు. కానిచ్చినవరము వింపుకొనుటకై కోరినదిగాని యోర్కార్థముగాదు. పిన్నతమ్మునిమాట బాటింది యార్కార్థము సాధింపవలయునని విక్కిరి దెన్యుముతో బ్రతినులుకొనియెను.

కానియెందులకని మమ్మనదే తరులతేమియు బలక కూరకుండెను. అట్టిరని వసువులెల్లరు నలుమూలలు గాచికొని యుండఁ ప్రలాసుండు నందినదేమవును నమి పింది గంగగోలు దున్నుడు మర్చిఁ గలుగఁజేసి కృంగంబులని కుచ్చునిగిందియు నగోవరలు కదలక యాశ్చియబంధుత్వము దలంచి కాఁబోలు వారికి దృశ్యో నగమి నది అట్లనమయంబున వసిష్ఠ శిష్యుఁడొక తద్దమువచ్చి.

శిష్యుఁడు—అఁ బా మా హోషదేవువురు దీసికొనిపోవు చున్నారేమి? మీ రెవ్వరు? నిలుఁడు, నిలుఁడు, ఇది వసిష్ఠమహర్షికి బ్రాతనమందిరి యెఱుంగరా యేమి.

ప్రభా—బారా! పిపు వసిష్ఠుని శిష్యుఁడనాయేమి? దీనిం బనిగిరియే దీసికొని పోవుదున్నారము. అమ్మహర్షిలో వసువులు దీసికొనిపోయినని చెప్పుము.

శిష్యుఁడు—వసువులన నెవ్వరు? చోరులాయేమి?

ప్రభా—చోరులుగారు దేవతాసామాజికులు. మెయోబాధ్యుండు సంతకము మమ్ముగొప్పయే జపము రేసికొనుచుండును. మమ్మె యుపాసించును. మేము దీనిని బిగ్గిగపించుటదే గృహార్థుండగును.

శిష్యు—మీరు వసువులయైనచో వాచవచ్చుదనుక విధిని పూజింపబడి యడిగి యామెదవుం దీసికొనిపోవుఁడు మాచు వుగ వరివచ్చి మాయావుం గొప్పపోవుచు మేము వేల్పులమనిన నెవ్వరు గెరవించును?

వసు—బారా! దేవప్రభావము వీటికిగన నిల్ల కవు. మహమ్మలరిద్ది వసులు రూద్యము, పేర్పురకులెను. అదియెనుఁగాక వీమెదవు గళ్ళవుసంబంధితోవివగులు దీనిం గపాంప ముతదికరమున్నది.

శిష్యు—కా. దీనిజూచి వలంపబూ పలుకుదే తోకనుంరాత్తుతో

ర్యానూ నోరు బంబులనెకల నీర్కారేతెనుఁగై

స్థానకరము రాజ్యనాకముగా నున్నానియెపోయే ముక

మాపండితు పేర్పులార వలదిమార్గము లిదెఱుఁగి.

ప్రభా—కా. ఏమీబాదా? మామన ప్రతిక దివ్యేభ్యుప్రభావంబు వి
 శ్వామిత్ర పతివేద్య వీరబంధామృత వైక్రియన్ బలైకా
 వశి మా. శక్తి వెలుంగవీరయ బ్రహ్మచర మమంబుగార్చికా
 లే. మోక్షాస్తవంబు పేయమయదాశికావ్యక్తపరార్థులై.

శిష్యు—గీ. అనిమిష్య శక్తి మేమెఱుంగగది కారు
 పుడమి జడదారి కడదారమగఁ జరించి
 తారె తెరగించి యెలిమిఁజనుకాయమల్ల
 గన్నులై పోవ కష్టతొ దెప్పరాకొక్క.

అని పలుకుచుండ మామన బా. ము మామఁ బాటింపక వసువుల నద్యక
 వేగంబున నాసంభేయమిదికొని ఉమ పంబున తేగిరి.

అని యెలింగించి మణిపద్మం వత్సలికథ పైమతియల దిల్లు చెప్పుకొకట
 గను.

102 వ మఱివీరక.

సతి. తలెడికి పిపుత్తము వలించినది. అనుసూం చార్లకృష్ణం సంతాపించె
 నని యెల్లరుఁ బెప్పుకొనఁచున్నాడు. దివ్యరూపసంపన్నుఁడైన వరులడు లలిత నాకి
 ప్పరు నివాహ మక్కరలేదనిచెబు యేమిటి? రహస్య మెఱుంగఁగదా యని యొక
 నాఁడు రోహిణి తిరవతి నడిగిన వచ్చుఁడని యిట్లు నియె. రోహిణి. ఆలనాఁడు మేద
 మీద మనము సంగీతము బాడుకొనుచున్నప్పుడు యోగనక్తయను దేవకాంతవర్చి
 ముగ్ధులించుమాట వీవు వుఱచితిని కాఁబోయను. అనఁవతిన్ని పెద్దకడవు చాలో నేకాం
 తమగా మాట్లాడునప్పుడు మమవ్యయోషం యథీరయోషనవత్వము తెలిసికొని నాకు
 దేవత్వము ప్రసాదించునని వరమిచ్చి తాను వచ్చుననుకొని వెండి యాదవలదని చెప్పి
 పోయినది. అనుండని నామాట మరుగను. ఎప్పుడోవచ్చి తానిచ్చిన వరము సఫలము
 జేయక మాడదు. నాకట్లి చిక్కినవని గలిగియున్నది. ఆమె యాశ్చర్య వేను వివాహ
 మాడను. మాతల్లితోఁజెప్పి యిప్పుడా సచ్చాసము మానివీలవును. నామాట ఫలితం
 ముగా నెంచి చక్క పెట్టకున్నదని పలికినది.

అంతలో తిరవతికల్లి అక్కడకువచ్చి రోహిణి. అమ్మాయిలో వెండిమాట చెప్పి
 తిగా. ఏమిట్టిది వరుని చిత్రహంతుం జారితివా? తలకని పేరు ప్రభాకరుడఁడు.
 ఈనాడు మికనిది సార్థకముగా నున్నది. ఇంతకంటె నుండదు; దీక్షదమలో లేదని
 చెప్పును. అని పలికిన నారోహిణి అమ్మా! చర్మదాహతోఁ బెప్పికిని అమె సంత
 ల్పము వరుగా నున్నది. యోగనక్తకథ మేళుమం చెప్పియున్నదిగదా! అని వచ్చి

యాజ్ఞ నిర్వచనముఁ బెట్టియోచనము. పెక్కుదేశికి తిరవతి సంకల్పము చేసిన ద్రిష్టా జానమని చెప్పినది.

అమలచివ్వి తిరవతి రోహిణిఁ అంతరిక్షమునుండి యోగవక్త వచ్చినది. నీవు తూరలేరా? మే మిద్దరఁజ్ఞు మిద్దరఁజ్ఞు గూర్చుండి పెద్దనకవు నంభాదీంపరేరా? ఏమియు వెలుగవట్లు చెప్పరుంటేమేమి? మీ మెఱిసిగింది మాకల్లి యుల్లము ముఱింపుమనుటయు అప్పడఁది యిట్లనియె.

తిరవతిఁ నీమూల భారినవ నీకుఁ గోపము వచ్చును. నీకుఁ గా యోగవక్త వీ యొద్దను ఎన్నెవదనుకొందా? నాఁటి తర్కంబియు స్వత్వ గతమునని సలుకాం ద్రంబును నిర్ణయించితి. మన మందఱము భారితపక యెట్లునుకొందమి. అపయన నమ్మి యప్పుడు సేద్యమైన వివాహమునకు భంగము గలిగింపరాదు. మనుష్యులు దేవకీలెమ్మకును కాఁజాలరు. ఈదేహము వితరి దేహదేహముం బార్లురు. ఇదియే నిశ్చయమని పెద్దగా మమస్కరించెనది.

అప్పుడు తిరవతి మునుపై నేర్పరియైనది. నీవెంత భాగింపడుచుంటివి. స్వత్వమో సత్యమో తెలయక నేనట్లు చెప్పరుంటేమికొందా? నాఁడు మనము నిద్రలోఁబడినాఁ. జాగ్రదవస్థయందు స్వత్వము వచ్చునా? ముడికా? అది కలకాదు సత్యము సత్యము. ముమ్మాడికిని సత్యము. అట్లు జరిగియును వాకిప్పుడు పెద్దది యవగరిలేదని కచ్చింపగా సత్తరము చెప్పిన విను రాజపత్ని వత్సరు నిట్లనియె.

విద్వాః కొన్నికలు సెలముగా జరిగినట్లే యుండును. మొమ్మటి రేలు నాకొక కలవచ్చినది వినుము. నేను దేవలోకమున కఱిగితివల కచిరేని వాంఠలు సేవించఁ గొల్వడి నారాకయక నాచి గడ్డిదిగ్గి వాకిదురువచ్చి నాకేయి పట్టుకొని ముద్దు పెట్టుకొనుదు దీనికొనిపోయి తన యర్థాపవేములం గూర్చుండఁ బట్టుకొనెనది. ఇరువురు కరుణలు వియోచనం ఎవరుమొనరి లేవదవ్వలు నాల్కము సే రుతుండిరి. కొందరు సుందరులు ఏదాగానము వెంబుంపుమనెడి. అట్టివరి యంద్రాచరి ముద్దా తామ మొకటి నామెకటోవైచి విడిచిచ్చి కృపారవద్దప్పుం నాపై బరగింపురు మించు బోడి. నీవు ప్రతిదిమును వచ్చురుం బోవురుండుము. నీమ్మ ములారిగా వెందికినని వదులుదు నన్ను సాగనంపెనది. అంతలో మేల్కొంటి. నానిభవమంతయుఁ దలంచి కొనిన విక్రమముగా జరిగినట్లే తోచుచున్నది. పుక్కిఁ నాకిప్పుడు వత్సర గమనానాథ మెట్టిదో నీకోరికయు అట్టిదే. నీవు చిన్నరావనగుట గలలు సత్యమునని నమ్ము చుంటివి. మీరు వాంఠము మెట్లుం నీవు చక్కగా విచారించి భ్రాంతి వదలుము. అని చెప్పినచివ్వి తల్లికి బుద్ధిక యిట్లనియె.

అమ్మ! కల దిట్టవో నేనెయ్యంగ పోయా! ఇంత జెప్పితివి: రాలు, రాలు. అందరు మా ధురైన నేమందును. అయ్యగనత్త కన శిరోమణి జారిపడిన, దానిం గ్రహించుటకు నూ యొద్దున పచ్చిరతి అనుభవము బాటిపటం అదిసప్పుడు కలిగిన దిహ్నుచిహ్నునూ? నం బడుచున్నది చూచును. ఆమె నీ కల్లి జూరముం బారి మిక్కిలి యొక్కల పడింది నేనలోకములో మడిచియు వారివ్యాధులను లేవలు లేవలోగవర్తిత మంతనూ బాసుగుచ్చిపలు తెప్పిరతి కానాజ్ఞ నిత్యదనకః నెండ్లియడవద్దని మహ్మాదికిం బెప్పి పోయినది రోపిణి: లేర్పగా విమర్శించి యా మాటలు కంఠో సస్యం లో పెప్పమెలయు అయ్యవతి దృష్టుని పైకి పోడించుచు నోను. కొంత బరిగివట్టి తోచుచున్నదని పరిగింపి.

అప్పుడు గావచ్చి పుక్కి: పోవమ్మ. ఏమట నక్కమనయే నమ్మినను విక్రమగా నావెన పేయడః గవకరము గలిగినచో నీకర్తకు మార్గము లేకల్ప మపాదించలేదా? నీవు పెండ్లి మడిసం దప్పిచి! అనంబుదము విగిరిపో అట్టి విడుతు తోగకుట చుర్రుము. అశశవనమేల నమ్మి వ్రనుక వికరముం చిన నాడుట తగదు ఆమె గడు పెట్టియే: తెప్పిపోయినదా? లేదా? యెంత కాల మిట్లుండువు? కెట్టియూ? విడువునె. అది యోగవత్త. నీవు జికవతివి. మీయిద్దరి నామములకు నెప్పుడును గలనది పట్టించి నక నామితో గంపికొవవుగాక. ఇప్పుడు చుదని తోధించి: వి. చికవతి యేడియో పెప్పకోవు సతుయ. యన నొక పరిధారి: వదివది అనరెంచి పంకోష వదివయ: చురు పెట్టియె.

తర్తరదానిక: నీవు నన్నయ. పుంగునై నుంకము వసియించి యోదేవ: అంత రాని నరయమందు మని పయమించితివి గదా? నీయెల్ల కరంబునం బూని నేనంధ: గావికొనియండ నేటి యుదయంబు నాడుచున్న నేడియ దగ్ధపూరితమగు నీకనక కలకంబు లేకఃబూని పున మేదపి:చితు వచ్చి యెల్లంకదప్పున నిలువలండి జికవతి: జికవతి: యని పిలిచినది. అప్పుడు నే నెమరుపడి లేచి. మా రాజ పుత్రిక యిప్పుడే క్రిందక: జోయినది- మోజోయి తినికొవ వచ్చెర నంకదమక నిందు విలువుం దని ప్రార్థించితిని. అప్పు దామె యంతుర యాలోచించి యోహా: నాకిందు మనంరాదు. పోనిమ్మ. ఈ దుగ్ధ కలకం వీచితితోగూడ నానాపుత్రిక కిమ్మ. దీన నంకయం దెలియ: గందని మంకరు వీని నాకిచ్చి యెట్టిరీయ నాకనునకు నిర్లమించివది పిమ్మట: బదింముగా వీనిని మీ యొద్దకు: పెట్టితి ననిగో చూడురని వాచి పర్చింది నది.

అప్పుడు జీతపతి యమరీతిగావదముతో అం అం ఏడి ఏడి అని అని గైకొని యాజ్ఞలు విన్న యిట్లు చదివెదడి.

సతీ జీతపతి: నీకిచ్చిన వరము తెల్లించుకొనఁ జాలవ్రయత్నము సేయమాని వచ్చినది. నీకిప్పుడు వలసిన పాటు దివ్యమహిమోపేతములు. వీని గ్రహించుట జూచుచుండు లో దివ్యరూపధారులై పెద్ద శాంతు జీవించురు. కుభముహూర్తం బుని నీవీ దుగ్ధంబులై ద్రావుము. వే వనిగములతో పచ్చి కర్తవ్యంకముల విమ్మట నవదేశించెదను. పెద్దతన విం దానినెవ గామింజేసి నమ్మఁ జూచు కదిపించినది కాదు.

ఇట్లు నీ ప్రాణసఖులూ,
యోగ స క్త.

అని యొప్పు యారేఖం బుచూచు చదివెదడిని జీతపతి కన్నుల కర్మకౌసుచు నమ్మకరెల్లా. శక్తివిశి నాయకరెట్టి యనురాగము కలిగి యొప్పుడి: నాదేమాట మరువక స్వయముగా నీ దుగ్ధంబులం దెచ్చియిచ్చినది? అమె దయకు మగలేదు. అక్కటా నేనేంక పాపాత్ములంబు నిత్యము నవ్వుచునే వసంపుచు నేడి క్రింద మేడకు రానే? నా సఖులంబు గ్రమ్మరఁ జూచు భాగ్యంబు లేకపోయితిగదా యని పోర్తాపము జెందుచు కల్గి: ఇప్పుడైన నా మాట నమ్ముదురా? స్వత్పనవియఁ గల్గి యనియు త్రాంతి యనియు నా కథకు దంయోక పేరుం బెట్టిరి? రా: అదయా గాలిని నానిమిత్తమై దివ్యోషధమును బంపినది. వన్నీ పాంఠ గ్రహించుని వ్రాసినది. అని నా పరిజ్ఞానము మాట యేమియఁ దెలిసినదికాదు. కర్తవ్యంకము లన కర్తవ్యవిషయములనియే తలంపవచ్చును. అమె వచ్చి యున్న యిచ్చుదనక నేను గూడ నీక్షరంబులం ద్రావము. వీనిం కద్రముగాఁ గాపాడుచుండుచుని రోహిణి రేఖి కిచ్చినది.

రాజపత్నియు నాజ్ఞలఁ గన్నులారాఁ జూచుటనే సమాముల బలుసేరక కుమారిక మది ననుసరించియే శాంతిచుటకు సర్వయించుకొని లోపలకుం బోయినది.

అని యెఱింగింది మణిపద్మండు తదవంతర వృత్తాంతంబు పై మజ్జరియం బిట్లు చెప్పరాదంగెను.

103వ మజ్జరి.

నా ర థు ని క థ

అయో : యూ రెకునార్త నారె నేమిటికి బడవండును? నేనా భూలోకమున కేమిటికి పోయితిని. వారి కీమార్త తెప్పవేరి? వాటియొక చోడినిఁ బోవుద మను

కొన్నను నాడున నశే రాగుచున్నది. దేవతాపితృవంశులైన వస్తువులు తమ మానినీ పుట్టుకతరంగ నెఱంగిన వెంటపగడురో? పోనిమ్ము. తెప్పలుయే మంచిది. ఎప్పుడైన కాత మునుభవించి తీరవలసినదేరా? ముందుగా తెలిపినదో? బ్రహ్మకార మేద్యయేనఁ జేసి కొందురేమా? తప్పక మేగఁబోయి దెప్పవలసినదే. అని నారరమహర్షి యొకనాడు పెక్కు తరంగుల వికర్షించి దివ్యహర్షణున ముఠలోకమున కరిగెను.

మనువు లమ్మహర్షి రాకవిని యారముగా నెదురువోయి యర్హ్య పాఠ్యాదివిధుల నిర్వర్తించి శోధితియై యుదబాసనాసీనుల గావించిరి. ఆమృతీర్థకు వింతామరం విన రిరి. ఇరువురు పాదము లొత్తిరి. మఱి యిరువురు పువ్వములఁ బాటించిరి. యెరఁ దాకప్పగము పట్టెను. తరుండెదుర నిజమలంకి వినయవినమితోత్తమాంగుడై యల్లన విట్టవెయి.

ఉ. పావనమయ్యో మాకులము పండెఁ బూర్వకపుష్పజ్ఞుమూర్ యశ
శ్రీ వింశిల్లఁ గామ్యవంశిద్ది మదిల్లఁ రవంబునించె నో
దేవమునింర : ని మరుగుదెంచటకే నిటకం ద్వదంబీగ్రం
సేవయొనర్చి యేమిఁగ విశేష మదేమి కఠించువారమో ?

మహాత్మా : మీరిప్పు దెందులి వచ్చిరి? మాదులోకములలో మీరుఁ దెలి యని రహస్యము లందఱకురా? ఎందేని విశేషములన్న వక్కాఁజింపుఁడు. అని అడి గిన నారదుండు వసువవరాః వేఁచివుడు భూలోకముమండి వచ్చుచుంటిని. విశేషము లన్నిచోల్లం గఁవని పలుకఁతుండఁగనే తరుండు వెండియు నిట్టవెయి

మనీంద్రా : మేర్పర్చితిము కడు శోకాకులముని మా ప్రలాపని తార్క రెప్ప వది. అక్కడి కన్నము దెల్లివి? మాతిహియలు యెట్లుండును. ఎన్నియేండ్లకు వచ్చును. రోగములప్రవృత్తి యెద్దిది? మనకుమ వారికిఁ గల భేద మెయ్యది? రెల్లముగ నెఱి గింతెద రేయని యడిగిన నారదుఁ డాత్మగతఁబున నయ్యా : వీరు తమ మనస్సు లోక జనవోదంక మెఱుంగక వచ్చుదుగురున్నారు. ఉపశ్రుతివరి నాలోకప్రసాదమే తేవంయునా? కొంద ప్రసంగ మైవవెమకఁ జల్లగా నెఱంగింతు. తొందర పడరాదని తలఁచుదు నిట్టవెయి.

మనమ్యంకు యాకాపిక్యమున్నమాట నిజమే వారిలోగములు క్షణభంగుర ములు. అలా మరణ రోగములు సంతతము జాఱించుచుండును. కాని మనకన్న వారి కక్కవిశేషము గాదు. మనమ్యులు తపంబుదేసి మనము భౌంధకశక్తిగాని యే ద్దమలోకంబుల సందఁ గలరు. అనుటయు తరుండు స్వామిఁ బొందు ద్దమలోకం

బాంబోడియు మనవలె స్థిరలై యుండును. ఇందులకు మహాత్మ్యమే సాక్షి. అని ప్రత్యక్షతర చిత్తెను.

అప్పుడు నానడయు ఆశ్చర్యంబు. ఏడు తమకు రాబోవు నెక్కట్లు తెలిసికొన లేక మానవులై వింశించుచున్నాడు. అయ్యో ! ఆశ్చర్య వినివెంట పరికించుకో. ఏమిచేయుదును ? మాట నా నాదాగను విదాన కుప్పడి. ఇక దాదలేకు. చెప్పద నని యాలోచించుచున్నది ధరుండు స్వామి : మీ మానవమం దేదియో ధ్యానించు చున్నాడు. ఎవ్వరి విషయము. నామాటకు నడుత్తరం బీయరైది. అని అడిగిన నార ధుంబిట్టనియె.

నమాత్తమా ? మీరు దేవతలయని గర్వింపి బ్రహ్మర్షివరేణ్యుండైన నసిద్ధ మహాముని యాశ్రమమున కరిగి యవ్వన ముద్యాన పవనముగాఁ దలంచి ప్రహ్లాద మూర్తి క్రితంఁ గావించి విర్విచ్చము జేసెదినట్లు వినియో.

అంతటితో విరువక యున్నది నక్షత్రముని ప్రాణ నమమును హోషణియవును కమ్మడు వందనుమంత బంధాశ్చర్యముగాఁ దీసికొని పోయితిరెట్లు. అది యేమి యాగ ధము : మీ బుద్ధులు ముగిసిపోయి నవియో యేమి : మీ దేవదామము బ్రహ్మబరదఁ జూపదగినదియో ? అయ్యో : హోయగా విమానము రెడ్డి పురానములీము నుభ మంతయు పాడుజేసి కొఁదిరే అని కలిగిన ముగిసిపోయెను. దీనియం స్వామి : అంతకు మామైగోతును వర్చినదా యేమి. నేను మామి విచ్చునుచేయుంటిని. భార్యలోలంబైన ప్రభాసుని మూలమున నాపని పీఠితిని గాత్రక యే ముద్రపు నామమి నదవలెనుకకుఁ దీసికొనిపోయి యుద్వింతుము ? మీ మామమ హాహూయయ మలు లేంట్లుచున్నవి? ఆశ్చర్య నేమి జరిగినదియో వినియో. నేను మామమమం దిట్టనియె.

ఏమని చెప్పుదును. బేయ గాదిన వెనుక వాకుపట్టిన నాదమిమి : వింశించు ఇంతరకుక మీరు దురంత ధూరాశనముని వింశించిన మునుష్యులందఱి జనించు నట్లు నశింపుండు మిమ్ము కంఠం కవించె తెలిసికొంటరా ? అని చెప్పినంత హాహా కారముతో నందఱు మూర్ఛ నొందిరి.

అప్పుడు నానడమార్చి బాంబెల్ల నోదార్పుచు పనువులాదా మిరెప్పయు నిరు మం గురిది యెఱుంగదు కదలి కుచ్చుండి బూ యావర దెచ్చుకొంటి. హరిహర బ్రహ్మలైకఁ దానకొన నుగధించక తీడు. తొల్లి విష్ణుడు నాకొ జావత్తుం దగట విజలేదా ? చెప్పులేం మీ యెరిపిదుఁ గొతమా నాప్రాప్తమప్రాప్తుండగట క్రితక విధితముకదా ? నేనిన కర్మకు వంశ లెంత వారిని గుతువక విరువదు.

తప్పక మీరు కావలసిన అనుభవించవలసివచ్చే యిది యుపన్యసింపినది. తరువాత
కన్నీడు గార్చుచు నారక్షున కిట్లనియె.

సీ. వరమచుక్కరగగ్న నరకవాసుల పున

ర్యవతేక మనుభవించగ వలెనె

మంమూత్రవిశిత కయ్యల దొర్లి దొర్లి బా

ద్ధుదళః గుదగళః దగుదయ్య మౌళ

బాకపిత్యాది ప్రతూకరోగములు బా

రింపఁదాల్తుమి తువ్వ లేహమలము

విశ్వమౌళ్యతారావిహిత వియోగశ్లేశ

మోహంబుపిరి మనసుగుడుమి యింక

గీ. విశ్వుటలజగు జర తలతెక్క లేహ

దారజహ తేన మనియెడు వారమయ్య

అర్కిటా : మమ్ము రాయగవై మ జేయ

కవనః బుట్టఁగఁ దెనెనెమయ్య కవనీ.

మూర్తిరా : భూలోకవాసుల క్షేకములఁ దలంబిఁకొనవ గుండెలు పగిలిపోవు

యందును. అట్టి జగమున మే పెట్టి పుట్టుకారము. ఈ యిక్కట్లు రాలు తెగవెల్లి ?

అయ్యో : పసిష్టమహర్షి యెంత కఠినాత్మురయ్యెను. మీము వేల్పులమని యిందుకుయ్య

విధారితక పోయినే ? మా ప్రభాసు మూలమున నింత మూడినది. అతండు

బాల్కలోలంబై యిప్పుకీఁ బాకొల్పెను. తలచికొన మా తప్ప ప్రత్యక్ష ముగాఁ

గనంబయ్యునె యన్నది. బ్రహ్మహరణ మూరక పోవునా మహాత్మా : ఇప్పుడు

మేమేమి జేయఁదగింది. కర్తవ్య ముపదేశింపుమా. మా కేమియుఁ దెలియకన్నది

నీపాలఁ బడితిమి. అమ్మునివతి యడుగులఁ బడి గోదగోదన వేడువ బొడంగెను.

నాగుం దగని లేవెల్లి వహుత్వలాఁ బొడిచెను. ఇంద్రుఁడెలాను యప

రాధ మరయుగాఁ గనంబగుచున్నది. మహాబ్రాహ్మణుని కాపము ద్రిమ్మరింప

జారు, మీవృకు లని యా యతులకి మనోహరుని పాదబాంధులకి ప్రార్థింపుఁడు

ఆ దయాహృదయుఁడెకని సదుపాయము చేతు మానరు. కావ ప్రతి గూఢకాండము

నమిపించుచున్నది. పో పొందని యుపదేశ ని నారక్షుం దెందెఁబడెనును.

పిమ్మట పసుపు : యుక్తిపతి పాలోపదేశములఁ గొంత శోకోపకమము

గానియెను. మా వృణుని పోందే పుత్రులఁ గూడ పశిష్టమహర్షి యాశ్రిమమున

నిలిగిరి. అది యెఱింగిరి.

1045 మఱి

జితవత్స ప్రవాసము కథ

రోహిణి మిన్ను విడిచి మీరణివల్లి పురుషు వచ్చివారాధించిపో సాప మా
 కనుకత్తి నా నిమిత్తము వశిష్టచూర్తి హామిదేవుడు; దీనికొని రమ్మని భర్తను
 బ్రోత్సాహవరదిన దలు అతం దన్నుఁజేరూడ నా మొదవుల బట్టికొని పాలు
 పిలికించెనట. అవియే నాయెద్ద కనిపినది. వశిష్టచూర్తి యిదిగి యా యహూత
 మూలమున వసువుల కెల్ల వేడియో కామిచ్చెనట. వసువు లందరు దుఃఖించుచు
 నామదారి యాశ్రమమున కడుగుచువ్పారట. లుప్తుడే యోగిసక్త పరిచారిక యా
 కథగం పత్రిక మేదహితికి విసిరి పోయివది. కైమ సమాధారము లేమి ము వ్రాయక
 పోవుటచే యోగసక్తయు దుఃఖించుచున్నట్లే తోచుచున్నది. అయ్యో! నే నెంత పాపా
 త్మురాల నైతిని నాకతలయన దేవతా శ్రేష్టులు కన్నులై పోయిరి. భర్తచే జేయఁగూడని
 పని నా నిమిత్తము జేయించిన యోగసక్తవంటి నటుగా లెక్కెవల గలదా! అమి దుః
 మెట్లు తీర్చుకొందును? ఏమిని కపింపఁబడిరో వాగినివదికాదు. పుత్రుని వశిష్టచూర్తి
 యాశ్రమ మెందున్నదియో తెలిసికొనరమ్మ నే నక్కడికి తోయి యమ్మని వశిష్టుని
 పాదలంబులంబడి వసువుల కిచ్చిన కాపము నాపై వ్యాపింపఁజే ముమని ప్రార్థించెదను.
 మరియొక తెరవైన నాకు నివృత్తుతి గణగదు మారుమారు పలికిరినని నీ మొగము
 జూడను. ఈ పయన మెవ్వరికీఁ దెలియకుండురాదు. ఇదే నేను బోగముల్లోలము.
 కాషాయాంబరములు లాల్చి యోగిని వేష మతో నలాపనసక్తము నాశ్రయించి వారి
 కాపము క్రమ్మరించెదను. లేదా, నేను భరించెదను. ఇది సత్యతము. అది యానాడు
 సాయంకాలము జితవత్స రోహిణిలోఁ జరిగినది.

ఆ మాటలు విని రోహిణి స్మృతితపస్సు విడచి మేమియ్యది బాధిగ
 రోమిరిపాటుతో జితవత్స! నీ కృతఃజ్ఞక కపియూహుడగి యున్నది. అట్లు ముగూఁసితే
 రెల్లము. కాని యందలి పశి మోక్షం మెయ్యక విరాచింపవలసి యున్నది. వసిష్ట
 చూర్తిఁ బ్రసన్నుడే ముఖమై వసువులం తదాశ్రమమున కదిగిగదా? ప్రసన్నుఁ
 డయ్యెనేని వాడ కాపముల్లు లగుచుడు. కా.తో కావరం లనుభవించి యుండుడు.
 ఈ సరి కిదియో యొకటి జరిగియే యుండును. భూమిలో వశిష్టాశ్రమమెందున్నటో
 తెలిసికొని కన్యకపురముల కోర్చి మనుచున్నది వెళ్ళిన లాభమేమి యున్నది?
 దెప్పగా విచారింపి దెప్పుమని పలికిన జితవత్స యిట్లనెయి

రోహిణి! నిన్ను వేషి పునువముగురించి యదిగినప్పుడు యందలి గుఱిలోప

మఱి సహపింపవలయు. అమృత అతుగనిదే యేలరెప్పెడవు. వసిష్ఠమని యాశ్రమ మేదిక్కున నున్నది? మార్గమెట్లు? ఇది నీవు తెలిసికొవలసిన పని. అందుల కిష్టపడియెదవా? తెచ్చు లేకున్న జెప్పము, వాసుఁ డోరిగట్లు కావించు కొనియెద వని పలికిన పని యెక్కువది యులికిపడి నవ్వి నీ పంక సహారముగాఁ జెప్పినఁ గాదం దనా? నీవు తమను కోమలి మగలుఁ బ్రయోజనమందలి కష్టములు గ్రహించి యాచుటాడితి. పోనీయు నీ యుద్యమమింద్లే కావించెదఁపురేపేయి తెలిసికొని వచ్చెదనని తెప్పి రోహిణి యటఁ గడిలి నాయగుడినమా రాగ్రామమునకుఁ బిమ్మరిందే క్రమ్యర తికవతి యెద్దకవచ్చి యట్లు నియె.

రాజపుత్రుఁగి. అమృతవర్షి యాశ్రమము హిమగిరి పరిసరమున నున్నదని కొందఱు, వేరుపాదహిమకమం దున్నదని కొందఱు, వయోర్యాసగర సమీపమున నున్నదని కొందఱు తెప్పిరి. ఇట్లెవ నెత్తఁ డోమఁపక్షఁ బోవలయును. అ రే మంకయు నడఁచుటయిష్టమై యున్నదట. యేస జేయవలయునో తెప్పము నీయొక్క వరుషుఁ డావించెదమని పలికినది. అప్పుడు తికవతి రోహిణిఁ పసిష్టాశ్రమమునకుఁ బోవుటకప్పు నొండుపనికి వామావనం బొల్లకున్నది కాషాయాంబరములు దురాక్ష మాలికలు తోవగు యోగినివేషనంబాండు లన్నియుఁ పసికొనిరమ్ము. జేష్ఠరాత్రియే పోవలయును. గజ్జుమెక్కి కొంతదూరము పోవుదమ. తరవాత సమయానుకూలముగాఁ జేయుదము, అంతకన్నఁ జెప్పవలసిలేదు. వీరొక యారోపనము గావించవలదు. అని సహపింపవలయు వందులకా పక్షతి యొకఁజెప్పితి. ఆ దివసంబంధరయు వా కాంత వయనమునకుఁ గావలసిన వస్తువు లన్నియు సంగ్రహించుకొనినది.

మఱునారకరక్తంబున నయ్యేలలుజాతి లిరువురు కన్యాదూధులై యెవ్వరికిం తెలిజునుండఁ బురంబు వెలువడి యుత్తరాశిముఖమై యదిగిరి. తన నిమిత్తము పురు షులు కపింపఁబడినది విడిచిది మిగిలె అమృతవతి నిద్రాహారములు సేయక యేకరితిఁ జింకింపుడు నెల్లయువ వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమమునకుంజని యొక్కద రారి యడుగు లంబిది వారి కావ పిమ్ముక్తులం జేయి ఎప్పుయిండుకొని యున్నది. తానుఁ కన్యకవనియు రాజపుత్రకన్యయు, ఇట్లు గదలరాదనియు నిందు కలకయుఁ దలపడయ్యెను. గృధరజారాన వామినే తెప్పవలయును.

తికవతి యాశ్వారోహణ క్షయం దాది తిదివదగుట వా హేతుకమును తాటవ ముతో వడిపించుటంజేసి తెల్లవారునప్పుటికి వారు బెద్ద దూరము పోయిరి. నడచు నప్పుడు తికవతి రోహిణిఁ నునము లాంచూరము పచ్చితిమి. వశిష్ఠమహర్షి యాశ్రమ మింక నెంతదూరమున్నదియో? యెప్పు డివముఁకుఁ బోవుదుమో? యాయుత్తిసత్తి

ముందు నామాలు మన్నించునా ? మహామతు రమయోగదా ? మనమగలుగువలె
పొరంబులంబడి ప్రార్థించెదను. కనికరించి వారిని విడిచిన తమ్యంబు యగుదుమని.
విడువకన్న నామామము నేను భుంజుకన్న నభి రేతుకుండునా ! అత్తపతి భార్య
యడంతటి మహాదేవి కడులులాపి కప్పుకొనియెదను. ఆ సార్వీశుణ్ణియైన నన్నును
గ్రహింపరా ? అక్క యక్కటికము లేక లక్ష్మిన మగుముతి పుడువచ్చునె యెంత
ముఖ. ననువును పరోహరమునై రేపించని తప్పుచి యెంచి తపింపుట వశ్యునిది
తప్పు. ముఖము ముక్తొప్పు. చిన్న తప్పుకనే పెద్దగా నలుగురును. అందరిగి
కపించుచుండ దాపుననుండి వారింపక యూరక విడువకునె యనుంతురదేవి రెండవ
తప్పు సంతకము భర్త పొరంబులపై దృష్టునిది కూర్చుండిరంకనే యత్తమునై
పోయినదాయేమి ? భూవదయ సర్వకుల శ్రేష్ఠుని గ్రంథముః ధోషింపుచున్నవి.
అకేక నీవార్త యతుంతుని చినదేదేమి ? ఇందుకు నెరిదితిమి ? గారణ మున్న
దేమి ? యని తునక ప్రశ్నార్థము. అందుకు రోహిణి తమకానింపుడు
నడుచుచుండెను

రోహిణి:—నదీ, తిరవలి నీమొలప్పుయు సత్యమిది. మహామతి కంతు
లయ్యు కవచావతు లైనప్పుడు రోహిణిని చాచు. ననువును రోహిణిని పంపిం
చిరి. ఎట్లైన నుద్వేగించుట తప్పుకదా అది అట్లుండుకవియ్యి. మనము గుమ్మరి
కాయలో నావగించుక వయస్సు లేయలేదు. అయ్యోగము మించిదూరము దున్నదని
యెడు సుమందేవి. పామవర్తకము రాది పోవయ్యుట. ఇట్టి కష్టముల నెవ్వరైన
లక్షియుండువా ? అప్పుడే నీమొగము సునింపరానివ నమ్మించె వారఁబ్రాప్తినిది మన
యద్యమును నమ్మరమున శేరామెత్తి నట్లున్నది. పరదేశవాల్లేకము సామాన్యము
కాదు. అని యేమేమో దెప్పుచుండ విడిచింపుకొనక తిరవలి మర్యాదమునునవ నేక
దృష్టితో కట్టుకొను నకివించుచుండెను. గ్రామమునందు గవలించెదదాడు. పోవం
దొవ వయ్యురద్యాంతరమున నిరాంతరీకం మునుననిం వినితగింపు కావారం. తీర
భూతువాకా ననూభూతికలై వారికి గమ్ముల పండువ గావించితి. తత్కలకలము
విటసిచ్చాయ నా యెంత గుట్టము తిగి గమనాయానము వాయ నాకలూ తోయమున
వనూనన స్నానము గావించిరి.

అప్పుడు తిరవలి రోహిణి, నదీ, తిరవలి మిగిలివను నాకు నాకలియు
దప్పియఁ గొంతమైన బొకమిన్న కారేమి? దేవతా శ్రేష్ఠులైన మనువుల వాక్యమునవ
నేమి? అట్లుండు రోహిణి నవ్వెడు బావఁబోడి సుందయుమేలా కాదన్న నీవెంత
సేపు నిలువగలవా? వినుము నెన్న నీవు ప్రాగివని నాకుకాఁ బుచ్చుకొను పాటకపు.

విరావల యాహ నమలనమగానే యున్నది. యిప్పుడే పోవుదము వద అని విరావలద రామావలదులను బాం నవ్యానులు ప్రతాగరలో నాతొగినుంజూచి మోహించి వారి వశవర్తియలం జేసికొను కలంపుతో నొకనాడు మనోహరదాసు నింజీరిం బోయిరి.

ఆ మనోహరదాసు ఏలకజేండ్ల ప్రాయములో నుండెను. జడలు పెంచికొని యున్నీరముగాఁ జుట్టికొనియెను. దుర్రాక్షమాలికి రొకరి నింద ధరించెను కుంకుమ బొట్టు నొసటకట్టి కత్తిపూతా పరకంఠులుగై యుండువాడు. అట్టి కంఠజ్ఞానింజూచి యాతొగు తిరువులం పొరంబుఁబడి మనుస్కరించుచు స్వామి సీపాద సేవకులము ప్రసన్నులమై నీయొద్దకు వచ్చితిమి రక్షింపుము రక్షింపుమని ప్రార్థించిరి.

అతడు వారి లేవనెత్తి యోగులారా! మీరు నా వంశఁ గాదగిన కార్యమేదీయో రెప్పుడు? ఉప్పుడనేన కప్పుక కావించెదనని రెప్పులముః జిరానందుఁ డిట్లనియె. స్వామి! మా మనోరథం రెప్పులకు నిగ్గుగుచున్నది. మీ మెదముల కిట్టికశ్యము దగ దని నింజీరింతు లేమోదని వెదకుచుంటిమి. దోషమని యెఱుంగియఁ బానికొంటిమి. ఈ పడిమాడలు దక్షిణా న్వికరించి మా కోరిఁబని మమ్మాజేపింపక నవంబు లేయ, గోతుడన్నామని వరికి యాంకితం పెచ్చిలయు, మండుకొని యాయోగి యిట్లనియె.

కుమారయోగులారా! మీమది నితము గొవకయే లేయదగినది కలరాని పొకముఁ దెకొనవఁ సిచ్చిరది. మీరు నంశయంపక కోరికఁ రెంపుడు కుట్టిలోఁ గాంతును. దేవతంకి తిప్పు నగలుగుచుండ మనుష్యులమాట జెప్పరే! విద్యావిక్రమ మయఁక గురు కామరూః యగుట వెమోకే చిత్రభావమును వదిలుంపుఁడు యుగిన నవ్వయఁ జిరానందుం కెట్లనియె.

స్వామి! మీరు గ్రహించిరి అందులకే మీయొద్దకు వచ్చితిమి యోగలకు యోగి లకు నుండుటకలం జేమనంబును. శ్రీకృష్ణ తీరమున నిరువురు కవణలు యోగినివముతోఁ జరుగుచున్నార నది కులంకనామములు దెలియవు. ఒగులఁ గిన్నెక తూచున. వారి మా కళంకం వచ్చుకట్లు లేయనియును మీరు కలరావ ఎట్టిక విచ్చిరి. ఎట్టిక విచ్చిరి. పార్థింబె .

అతఁడట్టి కలరావ యుడఁ గానిండు మీకోరిక యపార్థమైనది. అయినను సోపించె . కమాంకత కలరావగనానికి వసాద్య కండునాయని వచ్చుచు లాత్రియంత నేల నుండిరి . ముగియమున జరిచి మీయచ్చముల్ల న్నిగింద ముగియమున ముగియజేసెడి. నేకొకమంత్రి మువదేలించెదను అమంత్రియన. ముగియమున ప్రాంతమున నిలిపికొని రెండుంక్షంజము జేయుట గరంబ

పుష్పములచేత లక్ష హోమములు జేసినచో మహాపత్నివ్రతయైనను శ్రీమముగా మీ యొద్దకు రాగలదు. అట్లుచేయుడు పోవోదని యామలక మువరేకించి యతంతు బారినంపెను.

ఆయోగు లామలకము పొంగముగా గ్రహించి యమవాసరేల్లగునికి నియమముగా రెండుండులు జపించి హోమముజేసి మూడు రాత్రులలో వ్రతసమాప్తి గావించిరి. నాలుగవవాడి లేచి తప్పక యవ్యతఃతి వర్జ్యమును వ్యర్జించి మూడు మూలనున్న వౌకపర్ణకాలలో మంచికయ్య గల్గించి తగ్గఃతి నలంఘించి గూమిందఁ బోయిరాక నిరీక్షితముచు వారిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రమానందుడు—చిందానందు! ప్రార్థితవోయినది!

చిందానందుడు—ఇంకను శామ ప్రార్థయినను బోవరదు. శంకరపతి యెద నేమిటి? అర్థరాత్రమునగాని రాత్రు మనోహరరాసు చెప్పినమాట మరచితి?

రమా—అబ్బ! యాప్రార్థితంక సేవలోఁ దడవకున్న దేమి?

చిందా—సమయము కావచ్చినదికాని ముందు నీచా! నేనా!

రమా—అరిన్నది కొలత నెవరిని పిలుచునోవాడు. మల్లక మిద్దరము జపించితిమిగదా.

• చిందా—సెదాను యస్మాఁ జెప్పితివి. అదియే దాగున్నది.

రమా—చూడు. చూడు. అవతార నెడియో నర్జునున్నది అర్థరాత్రము దాటిపోయినది.

చిందా—గారాంధకారములో నేడియం రెలియదు (నిదానించి) అవును యెవ్వరో వచ్చుచున్న ధేయన్నది.

రమా—రాక గురియెన్ననియా? మనములేసిన జపముసామాన్యమా? మనోహరరాసుమూలము నుంచి తల్లతనెత్తనునీ?

చిందా—అది యెఱింగియేకదా? వేమచానియొద్దకు రమ్మందని.

రమా—అవును ఈయంసాయము చెప్పినవాడవు నీనీ.

చిందా—అదిగో వచ్చుచున్నది మూలము దోటి? అటుగా అటుగా. మావర్త

కొల యక్క రనున్నది.

రమా—రమానందు దిక్కకు నువ్వుడు. అటురా?

చిందా—నేను చిందానందుడ నిందువ్వాను. ఈలాగను.

రమా—రావును రావడే శంకరపతియైన నేమిటి?

చిందా—నీవు మామూలా నిలిచితినికదా?

రహా—అందుకే దూరముగా వోవుచున్నది.

చిదా—ఇదిరా అదిరా. (అని దిగ్గజగా నిలిచెను)

అప్పుడక్కడ కొక బ్రాహ్మణపుత్రుడు లేచి బ్రాహ్మణునిగాని యా
మూలకు వచ్చి చాచిపిలువ వని రావువకుఁ బోయినది దీక్షితలో నామె నాయోగినియే
యనుకొని రావువకు వచ్చినవోదనె నటలుని లేచి తెలియక ప్రక్కకుఁ దేరి రేయి
పట్టుకొని నీకుఁ జదాసండుదా? రహస్యముదా యన అడిగిరి ఆమె భయకంపిత
స్వారసంతోషముతో అయ్యో! మీరెవ్వరు? నే నెవ్వరే ననుకొంటి? మాది దక్షిణ దేశము.
నేను విశ్వస్థుఁడ గాక యాకరువచ్చి యాత్రికలో గంగ బట్టుటకై నిన్నరాత్రి
యక్కడికి వచ్చితిమి. ఆరాత్రులోఁ బడుకొంటిమి. దేహభారకై యాపం బోవుచున్న
రాస రతనాభరణములన్నియు దీక్షితి నేను మీరనుకొనినదానగాను, పో పొందని యద
లింగి యామె యవ్వలికిఁ బోయినది.

అప్పుడు బ్రాహ్మణపుత్రుని నిగ్గుపడి వచ్చుకొనచు నోరీఁ బడియేమిరా?
యట్లు మోగుచోయితిమి. వరుసే అది భయపడి కేలు నేననదికాదు నట్లుపలు
బ్రాహ్మణువచ్చి మనం బోయిగా వెంచి ఇద్దరం జేయుదురు మరియొక బద్ధినికాది
శ్రీశివశివయోగము ప్రసన్నమైవరస గ్రంథములో మన్నుది. దానంతేని రెల్లవారు
జానముఁ దప్పక వచ్చును అని నిశ్చయించి యాదేయయెల్ల నిమిర్చిరాత్రి
పొరెద్దన పామెట్లునున్నకై యెదురుమాచుచుండిరి. ఇంతలోఁ రెల్లవాదినది, దివ్య
మాంవల బ్రాహ్మణములు వెంవెరి జారఁజొచ్చెను.

అప్పు రాయోగులు కరుణింపరాదుతో మనోహరరామనాథకుఁబోయి స్వామీ
మీమంత్రమున గొడ్డునోయినదేమ? అయ్యయ్యో! మూఁడురాత్రులక్రమ యట్లుండ
నిండు. నిన్నరాత్రి మీము పడిన యాదుములకు మేకయున్నదా? తుదకొక విశ్వస్థు
బట్టుకొని మనోహ సుధులపైకిని యాశత యంతయుఁబెప్ప దుంకింపఁబోదలగిరి.

వారిమాటలు విని మనోహరరామ కొంతమసేపు ధ్యానించి యెద్దైనను దాను
కోరిన నాదీమత కుఁశింసామయము తెలియక జుంపినఁ బ్రయోజనములేదు. మీఠా
రక యాతులలై యాదుగులకే నట్లుఁబెప్పరిసి, వదిలయముగలవారిలోఁగాని యద్ది
తంత్రము జరుపరాదు. మీమొగమే వా రెవంగరని తెప్పుచున్నాడు యద్దెన
నాయోగినితో, బిచ్చయము గలగఁజేరికాని వచ్చినవోఁ గార్యసాధకము జేయఁ
గలను. పో పో! దు ఆటొప్పు కొమ్మలను వెన్నుండి తిరుగుచుండుదని యవ
లెగించెను.

అప్పుడు బ్రాహ్మణుని నేమియు మాటాడలేక యావంతు వచ్చిరి. చిదానందుడు

రమానందునితో నోరీ: తంహానకాతు మనహిమ్మారం తివవంసినదేనా. అగుగి యూరకవచ్చితిసెం. రెంటికి తెలుసుమా? యనుటయు నెమిరేనుదుము గట్టిగా వడిగిన బ్రహ్మగము జేసి మరల ఇంపగలుగు. వాచిరేతిలో నెప్పుడు పెద్దతియో యప్పుడే మనసొమ్ము పోయినది. పరిరతుము గలుగజేసికొనివచ్చిన వేడియో తెలుసుకునని తెప్పుచున్నాఁడుకదా. అప్పుడే చూడము అని వాడు వానికి సమాధానము తెప్పెను. అప్పుడు విరావండును యాగ మవము విశ్వము వాడుక రాగి గులు లేయ కృత్యములఁ బరిక్షించి విన్నుటఁ జేయఁదగినవని యాలోచితము. రహస్యముగా వారి వెనుకెంటఁ దిరుగుచుండును. తోరెంచిన రమానందుఁ డట్లుం నె యొకనాఁడు విరావండునితో పెట్టెయె.

మిత్రుఁడా! నిన్ను నే నొకఁ శిష్యులు తెలిసికొనివచ్చితిని వానిలో రెండు యోగిని నిన్ను బ్రహ్మనందయోగియొక్కను నర్చి వనిష్టమహర్షి యాశ్రమమునకు మార్గ మెల్లనియు నతని యాశ్రమమునకుఁ బోవఁయుననియు నకుగచున్నది. నా చూపువారికి గొంత రహస్యమును తెలుసుకొనఁ నూరించెడి. ఆ యోగి వచ్చునని నను గడు ఒక్కరియగుట నా ముని యిప్పు డెదున్నవాఁడో విచారించి తెలియఁ జేసిర రెండు మూఁడు దినములలో రమ్మని యుత్తరము తెప్పెను. ఇదే సమయము నే శ్రీకృష్ణాచార్యులు పన్నవలంబి యాంబి వినిగ సొన్నయ్యయ పెద్దవలంబియున్నది నీ వంగీకరింతువేనఁ గార్యపాపంబు గాఁగఁడు అని వలంబులయు విరావండు దిండుం తెంక సొమ్ము వచ్చుచున్నది నగలాలు కలెంతు గాధ్యము నెగలెను తెరవాలో చింతుమని యుత్తరము తెప్పెను. అప్పుడు రమానందుఁడు వాని రెవిలో వేరయి తెప్పెను. విరావండుం గంగీకరించెను.

అని యెట్టింగింతువరకు వేళ యెక్కి మించుటయు మఱసిద్ధులకు అన్యధాగఁ బై సుఖిలయం దెప్పుటదంకెను.

106 వ మ జ లి.

బ్రహ్మనందయోగి కథ

రోహిణి: మన మీ ప్రమాదము వచ్చి పతి మరణించెడిది నిర్దేశిత గానిం గులాధుం మైరిమి. పరమనంద చూడ యేమి జేసెను నుడువ రొకఁడు. నా ముని గండు. వాడు రోహిణిదారము లేయుచుండును. అది వినిష్టా వలంబుల మార్గము తెలియకపోదు. ఎవ్వఁడైన యడిగితివా అప్పు యోగి నందయోగి యొకఁడు. రోహిణిలో ముచ్చటించిన నది యట్టియె.

సఖి: మన మీ పురము లేరినది మొదలువ్రతి దివము తద్విషయమే విమర్శింపు చు.దని. ఇందుకు నవ్యాశులు వైరాగులు పరివ్రాజకులు కపటాదులు గని మందిరాదులుగా బోరలేదు. తనాతికి గొడుగుల ముమునుకు వేవవేలు తేరిరి. నే నా మతములేరికి నన్నుబోయితిని. నన్నుజూచి పెక్కరిదుర్తి తామాకుం చిత్తు లిన్నట్లు నేను గ్రహించితిని. అట్టివారి నేనుచు యడుగుదును. ఆ మతమంతయు దిరుగవొక నృధుడు నాకు. నామనిదారము లేనివాడుగాఁ బోయెను. ఆ వైరాగి చుట్టును పాప ము ప్రకృతి గొప్పిలము చరించి యొకదెల్ల విభూతియు రుద్రాక్షలు నిందియూయ, తెనుకకాగముడు, బీజామందుండెను. వేషమునకుఁగదగిన చిత్త వైర్యుల్య మున్నటయో, బోరెప్పకొనుట దుర్లభము. నేనా యోగి పాదములకు నమస్కరించి న్యాయీ మాట నాచిదేవము. మా దేశములో వనిష్టమతమని యొక మతము లేదు. నా మామతము దానకు. మే మమ్మహర్షి యోగమము జూర నేతుక పతి వచ్చితిమి. మార్గముల్లో తిష్టించి రాజీ మితగ్నోజ్ఞులమై యందునుని పలుకుటయు నతడు చిన్నలం దెంచి వాఁజూచి చివారిని తెచ్చిర తేవురమ్మని యానతివైనను. అతని మాటలు కపట కూర్మములుగాఁ బోయివి. తేవురొయి తెరిసికొని వచ్చిరనని తెప్పుటయు తికపతి నీకెవ్వరకు నవ్వకు. ఇందలని గవూకులందువు చారిలో మహామరాపు యుడుచి పాపము విరేయము గవవది యడుగువలయుగాని నీవా నతావము జూపింపకుము. వెగఁబోయి యోనారి తెరిసికొని రమ్మని నియమించినది.

రోహిణి యమ్మదనాడు ప్రాకారమునఁ బ్రవేశిలో స్నానముపైసి విభూతి జూసికొని యా వృద్ధయోగి యొద్దకుఁబోయి మునుస్కరింపుచు నతడు గన్నుల మూసికొని యుండుటచే నమయ మరయుచు వోరగా విలువల విడినది. ఇంతలో రమానందుడు తెల్లని భస్మంబు మేవైలకలం జూసికొని పులితోలు పెనుకవోలాడు చుంగ రుద్రాక్ష మాలికలంక పరస్పరతీకులై కౌసీనము భరించి మూర్ఛిభవించిన వైరాగ్యపతివత్తిమో యక నొప్పుచు నా వృద్ధనవ్యాసి కదకు వచ్చి స్వామీ! నేను రమానందుడ మీ పినుకమ్మ; యెవ్వరమునకు పిమ్ము; చాడగంటి నిరే మీకు నమస్కారము చచ్చుచు రుచి. నమగరు సాష్టాంగముగాఁ బరుకునయెను.

అప్పుడా యోగి కన్నులం తెరిచియచి రెమ్మురెమ్ముని పలుకుచు రమా నందు! దనగా నాకు గడుకు తెలియలేదు నీ విప్యతెక్కడనుండి? ఎందుకి వచ్చితిని. రెవ్వరుని యడిగిన వచం దిట్లనియె

స్వామీ! నన్ను మరచితిని? వేల మే నిత్యము బ్రహ్మసంధయోగి శిష్యుల యు. గానా? మా గురువేగారితో వచ్చి మెనుకఁ గొప్ప తనము లిందుండి పోలేదా?

అద్వైత తత్వమును గురించి మీకును వారికిని బ్రహ్మసంగమువరకులేదా? యని చెప్పిన విని అతండు ఆ జ్ఞాపకమువచ్చినది. జ్ఞాపకమువచ్చినది. ఏనా? అయినా సీతగారు బుద్ధిమంతుడనై నీటి కీప్రకాశములో నాక్కజ్ఞాపకము పూర్వముగనుని యప్పురను కొందిని నిన్నుఁ జూచుటచే సుఖోన్మదమయి. మీ గురువు బ్రహ్మసందయిగా యిప్పు తెక్కరనున్నాఁడు? అపరివారబిడ్డలునకో యితఁడైతెక్క-19 వెళ్ళెనని వింటివచ్చురు కుశలియై యుండెనా అని అడిగిన వాడిట్లనియె.

సోమీ: మీ రయితల్లి మా యారాధ్యులగు ఒర్రమగా మున్నాఁడు. నే నాయనతోనే తిలుగుచుంటి. నీకును అపరివారబిడ్డలున కలిగి యందుఁ గొన్ని నాన్నుండి యందుండి వసిష్టా కమమన కరుణ బ్రాహ్మత్వంబు చురుగవే వసిష్ట మనది అదరీకనమునకు చెప్పినది. అప్పుడు మీగు సంతసించుచు వారిలోఁగూడ మా రోజులందు అప్పుజ్ఞావాత్మకత్వమును గూర్చి మెచ్చుచుండుచుఁ గొన్నితీసుములుండిరి. తరువాత వారిపురుషులగుండు చలపతిరజ్యమునకు వచ్చి యందుఁ గొన్ని మానములు వసించిరి. మొన్నటి మహాకాలాత్రి కి పుష్పవేతమువను శాదంబి పయనము గావించిరి. కాని వసిష్ట మాహర్షి యాతడు అపరివార ముత్తమముగా నుండునని తాంబి యా ప్రయోజనము మునివేసి యుండే యుండెను మా యొక్కఁడై బ్రహ్మసంప యోగియై నేనుమాత్ర మీ కిహాత్రి కి క్షేత్రమువకు పచ్చితిమి. మా గురు వా పశ్యమభిగమన యమునానదీతీరమున నున్నచాడు. అందు రెండు తివసులలో మరల అపరివారబిడ్డమున కరుగును రిడియే మా పృథ్వాంకమని యాకథలో రెప్పెను.

అప్పు బావృద్ధయైగా యేమీ వసిష్టంబారు చలపతిరజ్యమునకు వచ్చిరా: || యరణ్య మిచ్చట కనతి రూరసంఘోనే యున్నది కదా? అయినా పాపము నిన్ను నెక్కలో వా యొద్దకువచ్చి వసిష్ట మాహర్షి యాశ్రమమునకు మార్చి మెఱింగింపుఁడు యడిగిరి వారక్కడికిఁ బోవుదును కాబోయి తొంపరలో వారికేను చెప్పితివో జ్ఞాపకములేదు. వారి కానంగతి తెలిపినఁ జూచి వంతసించుచుండఁగా? అని యాలో చించుచుండ వెనుక నిజనల బిడియున్న రోహిణి యెదురకువచ్చి ప్లామీ: నేనే మిమ్మా మార్గ పడిగిడదా. విందెయింటి మీసంపాదము విందిని. మీ దరదమనున మా కార్యసిద్ధియైనదని తలంచుచుంటి. సాధుసంగకన్య మూరకబోవునా యని స్తుతియించి నది. అప్పుడు రమాచందరు ప్లామీ: తి తాంయోగిని యెవ్వతె. వసిష్టాశ్రమమున కేదిచిత్ర యతుగుచున్నది. అని యేమేమో యడుగుఁ బోయినంత వారెంచు వృద్ధయైగా యుట్లనియె.

నీ పద్వైతతత్వపరియుక్తవ బ్రహ్మసందయిగా శిష్యుడినయియు కట్టెనునుండి

నేను? మన మిష్టరమో అమెయో వాడే. యంతయుఁ బ్రహ్మస్వరూపము అట్లుకు ప్రేమల వికారముఁ గూర్చివామయముగాఁ గలిగియున్నదియో? అమె విరక్తురాలు. ఈశ్వరరమీమఁ బెరిగిన వెన్నెర కళ్ళము? ఏ జీవుల కే నానంద నెక్కడ నేది కావలసినదయినో ఆ జీవుల కా నానంద కళ్ళకు నది కావలసినదను. వారి వారయందు కర్మగుడిరికది వారి జ్ఞానబోధ మన్నది. సాధువులకుఁ బరోపకారము కన్నఁ బ్రహ్మకార్యము లేదు. ఆశీర్వాదము సహచర్యగౌరవరంజని కర్మలు మోషింపుచున్నవి మీకు నామిత్రముగా నిరీక్షింప యుపకారము లేయఁగోరుచున్నాను. మీ గురువులతో వామాటగాఁ జెప్పము మీని జంపకారణమునకుఁ దీసికొనిపోయి వసిష్టమహర్షి దర్శనము లేయింపుడు వెలఁజేసిన వారి కొరక జీవుల నామిత్రము సంకల్పించు నేను వద్దుఁడనుగురి రాలేదు. దైవియముగా నమ్ముచివరి ఈ ప్రాంతమునకు వచ్చుట మీ యవ్యవస్థ. అమ్మా : యోగిని ఈతందు ప్రాప్తయిండుఁ జిన్నవాడైనను పకం తర్కములు తెలివినవాడు మీ గురువు వసిష్టను చిత్తుడేకదా. కనుక నితను సేవించువుము మీరెంటు బ్రహ్మ వందయోగియైర్థకుఁ బోవుడు అయిన మిమ్ము దీసికొని పోగలవని చెప్పెను.

రోహిణి వృద్ధయోగిని ముత్యంబును బ్రహ్మసంహితాగీ యోగసూత్రములో నున్నవాడని అచిగిని గోకదూరములో నుండెంపుడేపోయి తాకవచ్చునని రహస్యంబుఁ గుత్తరము చెప్పెను.

అప్పుడు రోహిణి యందుక యాలోచించి అగ్ని : మీరేమియు కంపకారణము చెప్పకు పోవునో మరొక రమమతియినో తెలిసికొన వత్తుడేని మీకు గృరత్కార లనై యుండెన నిష్పదేమందయో వంశసచ్చి యేమిదేమఁగలము. అని యడిగిన రహస్యంబుఁడు అంలా : మీతా సలక్షియము ఏమదు. ముగరువుగాదు సహజముగా నుపకారకీలుగు మీయాత్మ యయ్యెవేని చెప్పిన మతియు సామానింతును. మీరెప్పుడు వచ్చిన అప్పుడే యందుఁదేరుమరు మీలందరుం దిసికొనిరందు పోవువనునటు ము రోహిణి జితవతియైర్థ కవిగి యట్లనెయి

సతి : జితవతి : అప్పుడు వసిష్టమహర్షి కంపకారణమునకు వర్తియించి నని కుభవార్త యొకటి వింగి. అది సత్యమైయినచో మమము కృతార్థంబు. అని తాను లోయ విరక్తకథ అంతయుఁ బెప్పించి అప్పుడు జితవతి నూపు బిగిరవై చుచు, రోహిణి : నిరయితరదిక్కుంగు దైవము సహాయము లేయఁబోవువా? అట్లు జ్ఞాన నేరయగు అర్థపసి మునూక పి. యెరుగునచ్చుచున్నాడని చెప్పుము అది యంతయు మీ వర్తింపించు సహాయము మెన్నట్లు జేయవచ్చును. అర్థి కల్పన

అదో వాగ్ కేమి ప్రయోజనము ? మనయొద్ద బాధవృత్తిన లేవుగదా ? బాధిద బాధి కొని తిరిగెడి మన చక్కదనము వలనఁ బారెప్పుడు ? అ నూట సద్యముని ముమ్మాటికి నమ్మదగినది. బాధవృత్తము లేన్ను బ్రహ్మానందయోగిపాదములంబు అది పేగ దీసి కొనిపోమ్మని పార్థింకముని తొందర పెట్టినది.

బోహదయు నంగీకరించినది. అప్పుడే యిరువురు బయం దేరి వృద్ధయోగి కరిగిరి. నిరీక్షించుకొని రమానందఁ డంబేయుండెను. వృద్ధయోగి వారింబులి సుమతులారా : మీ దిద్దరేలా వారియొద్దకుఁబోవ నొక్కయింతుకొందేరి కుతము కుతము. కీచుముగా వీనివెంటఁ బోండు బ్రహ్మానందయోగియొద్దకుఁ దీసికొనిపోవును. తరువాత అతండున్నయిం బెప్పగిందని వలికి వారి మ్రొక్కులు గైకొని దీవించుచు సాగనంపెను.

రమానందఁడు ముందు నడుచుచుండ అభ్యంతరభాగమున లిరువురు కొందె మెదముగా నడువఁబోదంగిది. రెండుగడియలలో వా బ్రహ్మానందయోగియొద్ద కరిగిరి.

యమున యొడ్డుననున్న యొక తోటలో మట్టిచెట్లు క్రింద వాల్చుచూచినముపై గూర్చుండి కన్నలు మాసికొని యాబ్రహ్మానందస్వామి అవము తేసికొనుచుండెను. అతని పార్శ్వము ఏదియేండ్లకు పెంచియున్నట్లు సగము సగముగాఁ దెల్లబడుచున్న అదండేఁ దెలియబడుచున్నది. రేపాము దృఢముగా నున్నది విభూతి దుర్లాక్షలు నిల్చిడిగా తరింపబడియున్నవి. చూచుచు కతండు మహాసుభావుండని తోచక మానడు. అయోగి ప్రక్క వాక కిప్పుడు గూర్చుండి అపమాం ద్రిప్రయంబెను. కాదీపటములు కొన్ని కాంతింబు వారవేయఁపడియున్నవి. తుకఁడే హయాచార్యుండని రమానందఁడు చెప్పినంత సక్కువ లిరువురు భయభక్తి వికాసముతోఁ బ్రదక్షింప ముస్కారములు గావించి యొకగా నిలువంబడిరి.

అప్పుడు రమానందంబులి అందున్న కిష్కండు మిత్రమా : ఈ యాడు బాంబెవ్వరు : ఇక్కడి కేమిటికి వచ్చిరి. స్త్రీ ప్రసంగమున నుండివదియెడు మన అవధారి దారియెఱంగియే నీ నారీమణుల వేమిటికి వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చితివి ? ఇది కడు ప్రహరమునుమీ ? అని పలికిన విని రమానందఁడు రదానందఁ : వీరు లోకసామాన్య యోషలుగారు మహాయోగివలు దృఢవ్రతలు- క్రియాశూరులు. వీరి వృత్తు వసిద్ధమనార్చి యాశ్రమమున కరుగ నొక్కయింతుకొనిరి. మనగఁడుని కల్యాక్షముండివఁగాని అట్టిపని కొనసాగదని తలంచి వీరి నాశ్రయింపవచ్చిరి వృద్ధయోగియు వీరికిట్టి యుపకారము లేయుమని మన యాచార్యునితో జెప్పమనియెను. నీ వింధులకు సమాధము లేయింతుమని చెప్పెను.

చిరానందుడు పండితుడే? అదే లేదుదము. సుందరులూ :
యందు గూర్చుందుడు యోగి కన్నులు తెరుచు సమయమైనదని చెప్పుచుండగానే
అతడు కన్నులు విప్పి తపశుల వేషము దగిల్చుకొని కమలదళాదకమున వేద
మాల దుడిచివేసి కిప్పు వంకజాచి రహదండ : శ్రీవేద కదిగి యింక యాం
స్యము లేనీతివేమి? నామిత్రుడు వ్రచ్చుము యోగి కనబడెనా? యని అడిగిన
చాడు విషయ మతినయించుచు పోవీ : చూచితిని. చూడబడితిని. గురుకూటము
గలిగినది. మీ చంపారాజు గమవృత్తాంతము విని ఈ యోగిమల మీయొద్ద
కనిపిరి. అందువను వసిష్ఠమహర్షి యొద్దకు వీరిం బడించుగాఁ దీసికొని పొమ్మని
మతము మతముం చెప్పుచునిరి. వీ కరణున నిండుక యాంశ్యమైనదని చెప్పినవిని
బ్రహ్మచందయోగి యా యోగిమలపై చూర్ములు వ్యాపింపజేసెను.

అప్పుడమ్ముద్దుగుమ్మ తనయు భయభక్తి వివరములకొనసమంతో నయోగి పాద
మాలమున బ్రాచీ మహర్షాః రక్షింపుము రక్షింపుము. నీకు కిమ్మలాం ద్రమెడిమి వసిష్ఠ
మహర్షి దర్శనము జేయింపుచుని ప్రార్థించితి. ఇసమయమున నాకిమ్మ లిద్దరు నెద్దియో
వని కల్పించుకొని దూరముగాఁ బోయిరి.

అప్పుడు బ్రహ్మచందప్రార్థన కరుణారాఁ లెందు లెందు. కనుమకోమం
మైన యీ ప్రాయమున మీరిద్ది యోగివేషము తరించుటలే మీ ప్రకటనకర్తము వేర
యెట్టిదని పొగక నవనరచు లేదు. విరక్తిలే యోగివేషంబై తిరిగెను మీ పూర్వ వృత్తాంత
మడుగుటకు తప్పగదా? మీ వియమ ప్రచారములు సోద్రప్రాకటమై యున్నవి. మీ
రిప్పుడు తత్వ క్రవతేర్చులే వసిష్ఠా బాధఁబోవుచున్నారా యేమి? వేరెద్దియేనఁ గారణ
మున్నదియో? ఆ యతిపతి యప్పుడు చంపారాజుమూలో నున్నవాడు. అయ్యేరని
యిక్కడికి రెండు పూటలు హాసములో నున్నది. పోవచ్చును. మీ అలిరాష యేమి
అని అడిగిన తతపతి రోహిణి మొగము చూచుచు నా చంద్రవదన యిట్లనియె.

స్వామీ! యిప్పుడు మీతో యదాత్తము చెప్పక తీరదు. యోగిసక యేను వను
వత్తి ఈమెతో మెక్కిజేపవది. ఆమె ఈమె నిమిత్తము వసిష్ఠమహర్షిలే కపింపయ్యదిన
దట. ఆతనని ఈ మత వారి కొనము గ్రమ్మరింప అమ్మనిపతిం బ్రార్థింప
వరుగుచున్నది. తత్వ క్రవతేర్చుగాదు. మాకు చారి దర్శనము జేయించి పూజము గల్గి
కొనుడు అని ప్రార్థించినది.

ఆ కథని బ్రహ్మచందయోగి శిరశంపము జేయుచు వయ్యారే నీ క్రికల్లక
మెక్కిరి కొనయాడఁ దగియన్నది. అప్రార్థితాంక్ష రయా హృదయఁదగుట నీ
కాంక్ష వెరదేర్చవచ్చును. ఇప్పుడే పోవుదము. ఇందుకు వగ్గుంకగాఁ బొగడ

నమరములేరు. తత్వనేత్రింగు సాధువుండఁ జూచివచ్చితమృ ముక్తిపాదన మీగి యొప్పుడి. కూర్పుండఁడు, అని యారవింశతియను వాచని మాటలు విని నిగవతి యుప్పుంగురు నిట్లనియె.

స్వామి! అమ్మనర్తితో మీరు కొంతకొంతము సహవాసము చేసితిరంటి కాదా? భంజారాజ్యమున మనము పోవుదనుక నుండురా? అందుకటి మహాదేవితాద వచ్చి నదా? వారి హృదయ మెట్టిది? మమ్ము గనికరించువా? వరువుం విడుతుట యెందె తర్వాతము నానె వ్యాపింపజేయు మనువుం విముక్తులజేయుట యెందె గావించ వలయును. అని యేపేషా యరుగుఁబోవుయంద వారియచే రోహిణి యిట్లనియె.

తితవశి! నీవెదికి మీరి నిట్లు ప్రశ్న ప్రశ్నాచూన పా కులం గావించెదవు? వారి యొద్దకుఁ బోయిన వెనుక మనకే తెలియఁగల విచారితవశుని బోధించినది. అప్పుడు బ్రహ్మచందయోగి అణారాజా విమలదు మీరు మిక్కిలి ప్రమతి యదవులఁబడి నిర్దానరములు విడచి తనకడ కరుదెంచిన మీమ్ము కన్యకావ పవనీష్టమహర్షి గౌరవించ పాఠమడునా యేమి అదియను గాక.

శ్లో॥ అతిధిర్యస్యభగ్నాకో గృహస్త్రితి సవర్తతః

సదక్వా దున్యృకం తస్మై పుణ్యమాయోక్యగచ్ఛతి॥

అతిధి యెవని యింటికివచ్చి కామ్యమును లొందక విచారముతోఁ గ్రమదనో యా గృహస్థరికఁ దన పాపవిచ్చి వాని పుణ్యమును గైకొని పోవునని శాస్త్రములు దెప్పవచ్చుని. శాస్త్రవ పనీష్టండు మీ వాంఛికమును దీర్చగలడు. మనము పోవు దనుక న దే యుండును. మీరు చింతింపవ దని బోధించుచు శిష్యులలో నప్పుడే పయనము గావించువని నియమించెను.

అప్పుడా శిష్యులిరువురు కాటివరుములు కమండలువులు పొగ నెత్తములు లోనగు చస్త్రపుంస్త్రిము మాటగట్టుకొని స్వామి । లెండు లెండు. పుష్కాంతమునది. అని చెప్పిన నయ్యోగి యోగదండంబుగా లాని యంతరాధిపతియొక్క విమల్లత కాశినులు వెంటరా మెల్లగా వరుమబోయెను.

అట్టితరి రోహిణి మనమున నిట్లు తలచెను. అహా ! విధి పరమము కడు బోధ్యమయినదిగాదా? పెక్కండు రేడియ రాశిగము పేటి బోధదీగ కైఁ బ్రసంగింప కక్కముగాని భర్తాంక సౌధాంతరణలల వనించునీ మించుకోఁడి యెట్లు పాపరాడియై మహారణ్యములోఁ గలదిక ప్రదోమంబు వెరుగని సన్యాసులవెంట వరుగుచున్నది. ఇంక కలది పవరీమేదియైఁ గలదా? బెరా తలంప మానుక్నము చిత్రముగాక యేమి యిది? ఇప్పుడి పరుచు వైరాగ తిద్దర సుక్తివము తేసి యొక్కదికొ లాగి నని

సఖీ! యా మహాత్ముని యాపహ్నానము విరూపకుడున్నదా? తేని కన్యకవీరుడు వుండునని పోకుచున్నది గదా! బ్రహ్మసంపదయోగిని బ్రహ్మసేత్తంలో పగగగిణ్యుడని చెప్పడగినది. అట్టివాడు వారి మాటలు విని మనం గమకుణేసి తిసికొని పోవుచున్నాడని చెప్పుచున్నది. నీమారు తొందర వద్దు. నీగిరలో చెప్పుము. ఇక కలసికదిని నిర్వయముగా వారివెంట వడుపుము. మన కార్యనిర్ధితి కి సుముగా గాగించు పరిశ్రమ విని రోహిణి యేమటయుండునని మరకుండెను. అట్లు వారు పోయిపోయి రెండు మాడుపయనంబులకుఁ జంపకారణము జేసిరి.

అని యెడలగిరి—యట్లునెయి.

107 వ మణి

మా యా వ నిష్ఠు వి క త

తెల్లవీరేంద్రుడు మించింపి. నల్లవి బ్రహ్మము. ముద్దుగిని. చప్పిరవరలు. కన్యలు లోకునకు తోయింది. ఒకంబునకు మరుకలు వారివది. మేనంబునకు కూడినది రుద్రాక్ష నూరికలు అట్టి మహర్షి వేషము నీసిమను రర్కసియముగా లేడు. అట్లకంపె వండుగట్టిన జరం చుట్ట కృత్రిమమని చూచువారికిఁ దెలియక మానదు. అట్టి యోగి యొకఁ డొక యకంబు మర్యంబున నొక తెల్లకొండ వామూనికముపై గూచ్చుండి జపము జేసికొనుదుండెను. దండము కుంకిక ఇదివలయులు గొన్న యా ప్రాంతమం దున్నది ఆ యోగి కన్యలు మాయమునఁ దెరచుచు నలు దెసలం జూచుచు జపము జేయుచున్న సమయంబున తిరగతియు రోహిణియు వెంటరా నిరువురు కిమ్మలతో బ్రహ్మసందయోగి యుచ్చొడు కడదెలిసెను. ఆ యోగి యంతలోఁ గన్నులందెరచి యోహా? బ్రహ్మనందురా? ప్రయోగమున నింక జాగు జేసితి వేమిటికి? నీ కారకు నిరీక్షయ చున్నానని యడుగుల నతం దిట్లనియె.

మహాత్మా! లోయనది వుచ్చిత్రముగదా? చదివినది వేదాంతము కపకరంబు కృత్యము కట్టి మన కెందుండిన వేది? ఒకచో నొక ప్రయోగముగదా యేమి? పీరించునకు నేనికన్న కొంతకాంతమందే యుండువాడను, అది అట్లుంక నిండు. ఇప్పుడు వేదకార్యము మీతోఁ చెప్పవంసియున్నది. ఈ బాంధ్యోగమున సకలభోగముం విడిచి పెద్దదూరముకండి మీ దర్శనమువత్తె యడరెంచిరి మీరున్న నెం వెలొగింప నన్నాకయంబుటలే వెలొగి దిసికొని వచ్చితిని. మీకోరిక యెట్టియో తెలిసికొని నవంబు గావించవలయు. ఎదియే నా పాప్యరిక యని చెప్పుడు నా జప కాండ్ర నిరువుర ను యెదురుకు రప్పించెను.

అప్పుడు తిరగతి నిరతికయభక్తి విశ్వానమంతో అతని పాదములంబి మహాత్మా కరుణించి నా విన్నప మాలింపవలయును. మీరు సర్వజ్ఞులు. నిష్కర్మప్రసంగ న్నులు. దయాహృదయులు. తేజోవిధులు. మీరెఱుంగని భర్మణులు మర్మణులు బల భవు. ననుభవీయురు యోగసక్త పర్యవశితులు విద్యావతియు జ్ఞానవతియు అని రేయితి శతద్రుమమేసి దెప్పగలను అ సార్వత్రికముగో దైవకలయిన మహా కళవునకు మాతంగముతోడంతోలే నాకు మైతి గలిగినది. నేనామెను మానవదుర్లభునకు పదంబిడిగితిని. నాకోరిక నీదేవు తంపుతో నా వృత్తాత్మురాలు మీమావుల గట్టి తెమ్మని పదువుల నియమించినది అమె స్ఫూర్తవహురై అప్పుని రేయింపలేదు. అప్పుని కప్పుని యెఱుంగదు భోగ్యము తేసియైన బరోహారము రేయితు వృణ్ముని పెద్దలు దెప్పదురుగదా ! పరోహారసారీణులు నడచి మనువుల మీరు కపిందినట్లు విందిని. అలాప పెద్దలలో తెలుపుదు. వారింగవికరించి కాపమముక్తుల జేయుట యుచి కము. అదియు నా యలిమిగము. బాంబిదేసి అందులకు మాంపాతువునకు నా పైనా కాపము న్యాపింపజేయఁడు. నే నది ముద్దెదైవ భరించుదాన. నిరవరాధు లగు మనువులు దండివణుడిరని చెప్పడియెలల వాహ్యరయము భేదిల్లుదున్నది. నాతేజోయింబి దోవదు నేను పెద్ద పాపాత్మురాల నతియోధి కోరక అద్భవరంబుగ నేం నే నడుగినన్ని వాటికింకొట్టు రాదుగదా! అక్కటా! నేన మనుష్యులలో గదు హిమరానైతి. నా బ్రతుకు నిరర్థకమైవది. మిమ్ము కరణుకొద్దితిని. వారి కాపమముక్తులం జేయుదు ననదనుక మీ పాదములనుండి రేవము మీ పాదమాల మును బ్రాణముల జావీకొందునని పలుకుచు నుద్ధిస్త్యరంబున గోణగోలన నేతువ దోడకగినది.

అప్పు బాయోగి యులూ : గనువులజేసిన అమాధము కవికరింపదగినది కాదు. వారిపేరు దం పెద్దినంత వాకిరక బ్రాణుడవైవది నీవిప్రుజేమియు వారి విషయ ముగవండు. కొన్నిదినము లిందుండుము. చిత్తమ విశ్రాంతి పడవ పిమ్మరి అంతయుం జెప్పెదము. పిపు పిరారింపవండు. రేదెన్ను. నీయెద నూ కనుగ్రహము గలిగినది. అని పలికిన విని అక్కరికి చెరియె స్వామి : వారిప్పు తెక్కర నువ్వురు వారిలో యోగసక్త వర్చినదా! ఏమని కపిందరిది. యోగసక్త వాకన్ను లంబుదనా ! అని యడిగిన నా లతుగు వచ్చాపి యేమియు మాటారక కన్నులు మూసికొనియెను.

అప్పుడు బ్రహ్మవందయోగి వలివాక్ : నీవిప్రు కరి ప్రసంగము గావించ కుము. బాఁగి గోవమం రాగఁడు. పనువులవృత్తాంత మిప్పురేమియుం నడుదనందని

బెప్పలేరా ! కమ్మర వా ప్రసంగమే తెచ్చిరమే? కొన్నిడివనం లిందుండి కృత్యము గావింపుము. వారికి దయవల్ల వీవు బెప్పెట్లు లేయగలదు. కావనం లంబసంతోషుని విని యుండలేరా ? పాదముల విడువమని యుపదేశించిన విని యవ్వనికావడం యెట్లు చేసినది. రోహిణి యాడుగడరాని మొగిను జారుచు నల్ల నిలుసుంటి యుండెను. బ్రహ్మానందము వారిని గూర్చుక వియమించెను. అందరుగూడయి డిరి. అప్పుడు తిరవలి పెల్లగా యోగింద్రుడు యాధరి కరిగి పాదేపాదేపాద లాటరామేమి యడ అడిగిన బ్రహ్మానందముడు యువకి : అట్లేచి వారి యాశ్రమములోనే యున్నది. ఇందు లాటెడు. వీరు విలాసముగాఁ దీర్చుటను సేయ బహులం పెరలిరి. కొంది తరిలో వీరిందిరిః తోపుదురు. మీ పుణ్యమువలన సిన్హనికి వచ్చిరి. కాని యిది వీరి నెంపు కారని యేమేమో చెప్పెను కాని యన్యములను కనుమానము దీరినది కాదు.

అప్పుడు బ్రహ్మానందయోగి అల్లంగరూరమున నాకవర్ణకం వెయింది వారి నందఱుండు : యమించెను. అందు బ్రహ్మచారి రోహిణి యేకాంతముగా తిరవలి : యాతందు వసిష్ఠ మహర్షియని పేరు నమ్ముచు రోహిణి? కాని మొగముందుఁ దేజవేమైనం గలదా ? అతను కాని వెష్టవే దీనికొనవచ్చి యిట్టి వేషము పైచి యీ పిన్న సన్యాసులకల్పింపమను దేయించుదిరి. మనము వీరినందఱుండు యీ ఆరణ్యమునకు వచ్చితిమి. వీరి యలిరావచ్చు పరమా సువ్వుని. అప్పు దేమిచేయఁ దగినదో విచిత్రించుమని పలికిన విని తిరవలి యిట్లనెయి.

సఖి : ఈ విషయము నాకును మనమావము గణగదవచ్చుది. కాని మొగమునఁ దేజము లేకపోవుట యొకటి యందుకలి మహారేచి యెప్పుడును భర్తను విడిచి యుండనని కగర్చుకరికాదా ? అసమ్మ విమి లేయుదుము. అరమేక్షరుడు లేరా ? ఇట్టి కల్పితము చేసినంత వీరి తేమి రాకము వచ్చినది. మనము వీరికి పశుల మగుదుమా : మనపే రావఁ దెగినియించితిమి. అయినను రహస్యముగా వారి భర్తలఁ బరిక్షించిరమ్ము. అని భోరించినది.

మరియొకఁడగు రాత్రి దీక్షలో వాగర్థకం రావునకుఁతోయి గూర్చుముగా గూర్చుండి వారిమాట లాఠించినది.

రహస్యముడు—వీమిరా అరుగ : అవతరణలో దిట్టముగా ముల్లకలేమి? మే మే యని నోటిలో నేరియో గొణికికొనియెదమెటికి ? వీవు ఎనిమిదవపు కావని యాపూవుతోఁగా లనుమానము తే దురువ్వుట్లు తోడురువ్వు.

యోగి—వే వేమి లేయుదును. భోహిన్యో మూలమున వారి సుస్థముగా

రాదు. వాళ్ళు మిగూ గొడ్డలు. మాటాడక కప్పులు బట్టారు. దానంటేసి, మౌనమే యవలంబించితిని.

చిరానంద్రుడు—వీటి వేషమునకుఁ దగ్గఁడు బ్రహ్మచందయోగి కి వేషము వేయవలసివచ్చి, కప్పు తేసితిమి వీనిం దాత మనకే యపహ్వానముగా నున్నాఁడు వారి కెట్లుండును.

రమా—బ్రహ్మచందుడు మొదట కంత యతినయముదేయినచో నాకు నమ్మి యుండదుకదా ము వత్తురా? ఇప్పుడా యెట్లుయన మనచేతిలోనివారే. యెక్కడికి తోగలదు?

బ్రహ్మ—ఈ వేషమునకు వీరుకప్పు మదియెవ్వరును దొరకలేదా? వీని వేషభాషలు దాగులేవు. నిజముగా వసిష్ఠుడు వచ్చి యచ్చరి నిలుచున్నట్లు మాట్లాడవలదా?

రమా—ఏమి కేయధుము మదియెవ్వరును దొరకలేదు. ఈ విధవత్తెనను విడువనిమాద చిత్తులకు నిష్ఠించితిమి. నగిము పొమ్ము కేతిలో వెదినంగాని బయలుదేరవేలేదు.

బ్రహ్మ—వాలోఁ జెప్పినఁ బడుగురం గుడుడుతున్నాడా? వీరు దాం పెద్దవాఁడు కావున నేమియు మాట్లాడలేకున్నాడు.

రమా—రసిన్త వేషమునకుఁ జివ్వువారలు పనికివత్తురా? అదలు నెఱియ వలయుంగదా?

చిరా—పోనిండు. ఇప్పుడేమి యనుకొన్నను లాభము లేదు. మాటికి సొమ్ము వడలివది ఫలము గలుగలేదు. వాళ్ళిది తివమున నిచ్చటికి రావేలేదు. మొదట నున్న భక్తి తివవతిలిపి లేదు.

రమా—బ్రహ్మచందా మేమి వెనుకామునలేచి వ్రమాగమున కరిగి మనో హరదాసుతో మాట్లాడి సాయంకాలమువఱకు వత్తుము. మీరి లోపం నారపలనేత్రు నిచ్చటికిఁ బిలిచి చెప్పవలసిన మాటింన్నియుం జెప్పుడు. ఒకఁబడినవరే లేకున్న బలాత్కారము కావలయును.

చిరా—మేము లేకున్న వారిండువచ్చి నిర్భయముగా మాట్లాడుదురు.

బ్రహ్మ—మనోహరదాసుతో మాట్లాడవలసిన అగత్య మిప్పుడేమి వచ్చినది?

రమా—వాఁడును మానందఁ గొంత సొమ్ము తివి కపటము తేసెను. అడు బాల్లదకోఁ గంపి మెలసి తిరుగుచున్నప్పుడు వచ్చిగ నేచియో కలత్రములు దెప్పె దనని తెప్పెను. మాట్టి అవతాళ మిప్పుడు గలుగుచున్నది కావున వాని యొద్ద

కరిగి వశ్యావధములు గొన్ని సంగ్రహించుకొని వత్తుము. అని చెప్పి యావిష్కృత యోగు లిరువురు నానెడువజ్రమున లేచి ప్రయోగమున కరిగి మనోహరరాసుం గారి యిద్దరిని.

అర్జు : కార్యావసరమిప్పుటికి తెలియదు మాకు గరిగివడి. ఆ కొప్పుల నెట్లో మాతోచూడ నందరించువట్లు కేసితిమి. ఇవి చామ్రం మార్చాకను. ఇప్పుడు చారివట్లు వశము చేసుకొనవలయునో చెప్పవలయును మీ యొద్దనున్న కలకరము లన్నియుఁ బరిశీలించి మాయబీజము తీర్చవలయును. మునుపటివలెనే కాక మీర జల్లి నంత మోహభరవశయై పీడ పడువట్లు మంత్రిమంతులనని పిక్కిరి వివరముతోఁ బ్రార్థించిరి.

ఆ మనోహరరాసు మరల చారిమంతుఁ గొంత సొమ్ము రేపి కొని సుమకులారా! మీ యందలి ప్రేమకే నీపిదృష్టతం బిచ్చురున్నవాడ నింతకుముడిమించె కనాటికి నీయలేదు. దీని ప్రభావ వచ్చుకము. ఈయంతు నిటిలోమంది మరు వచ్చు వట్లు కదిపి కీరిత వారిమణి యారోభాగలంబన వైచి రుద్దవలయును. క్రవ మేమాత్రమైనను మేవిలో మిశితమయ్యెవేనినిక చెప్పవలెనా రాలకు మేమి బలవశమై అడఁదే మర్కటంబుగాఁ రోయను. అతం దెక్కడిఁబోయినా ఆఁకెడిఁ గుక్కలాగున వచ్చును. దీనిం గొనసొండు మీ యబీజము తీర్చుకొందని పరికి యొక యోకిచ్చి వారివలపెను.

చార్మిద్దరు కిడు పంకమముతోఁ జంపకారణ్యమునకుఁ బోవుచు రారిలో నిట్టి నంబాదము గావించిరి.

చిరా—కనీ! యాచుండు నా కిచ్చుమంద అక్కము వచ్చి నీవంతుకొంటిమేమి ? నాయొద్ద నుండదగరా యేమి ? నీ యలిప్రాయమేమి ?

రమా—అట్లు కర్చికముగా అడుగుచుంటిమి నే పండుకొనవద్దుదఁగానా ?

చిరా—ఇరువురము సమాచరించె. ఇందు న్యూనారిక్యములు లేవు. నా కథము రానేం అని అడిగితిని.

రమా—అడుగవచ్చును. మెగము లిట్లెవనేమిటి ?

చిరా—కానిమ్ము. ఆమెపై పడుచుండినా రెవ్వరు ?

రమా—నేను వికలరూఁ తివ్వచాడను కావున నేను లింతెరిను. వశవర్తిని యీవ పిమ్మరి నీ కర్పించెదను. మన యాదర్శమయ్యును పాండవులకు బ్రోవతివలె అయ్యుండజగమన యందరంగదు.

చిరా—అబ్బో ! ఈ కవలీకుల కేమిటే నెంత యెఱుంగని వాడను

కాదు అమ్మదవతి వనరు వింటిన వానికీ తగులదుగురు. రెండవ వానిని వాడదని మనోహరదాసు తెప్పలేరా.

రమా—నేను బలవంతము లేని వినిపించవా? నన్ను మిత్రశ్రోహానిగాఁ దలండుచుంటివా యేమి.

దిదా—నాకామాల లేమియుం జెవి కెక్క-వు నీవు బిందన నీకే. నేను బిందన వాకీ వనరుగును. జెప్పి పెట్టిన ప్రీతియేమి నిలుచును? అట్టి నమ్మకము నీకుందిన వన్నే విడదనిమ్ము.

రమా—నీమిత్రము తెలివిలేకలు వాకునుం గలిగియున్నది. నీవు వాశంకరు బలవంతుడవుగావు. నామాల నమ్మిన వమ్ముము. వనరు మాత్రము నీకీయను.

దిదా—తాగు. తాగు మంచివేర్వరివే బలముగల వాడదని వమ్ము మోసము జేయుదువా?

రమా—నీకీమి మోసము జేపితిని. చేసిన ఏమ్మల అడిగిన వాగుండును.

దిదా—దేశిలోఁ బడినదని వనరీయకపోవుట మోసముకాదా. కానిమ్ము. నామే నిలోఁ బ్రాణము బున్నంతసేపు నిన్నావనరు విండునీయను చూడుము.

రమా—రమ్ము. రమ్ము. నిబంసెట్టిలో చూతుముకాదా.

అని పలకుచు రమానందుడుఁ వడివడిగా ముందు వర్తకిడుఁ రొడంగెను. వాని వెంటఁ జూచుండుడు కేకలుజేయుచుఁ బరుగెత్తుచుండెను. ఇరువురు కొంక సేవదీకఁ బర్వకాం జేరి అందెవ్వరు గనబడలేదు. కడుట వసేపుని బ్రహ్మానందయోగిని యెలు గెత్తి పిలిచిరి. ప్రతిపదనములేదు. యోగియు వర్తకాం శూన్యమైయున్నది. ఆ ప్రాంత మార్గముంతయు వెనుకటి, ఏకాదయుం రెలియలేదు.

అప్పుడు చిదానందఁడు రైవములేదా. మిత్రశ్రోహాము జేయువారికి విప్పు ములు గలుగఁజేయఁదా; నీ రేయోచుదురారి యాచిగురుఁ దోడిం గూడుము. వేనూరాక విచారించుచుం రోయివను ఎన్నుదుననుభవింపినంగాని తెలియదు. అని వానిం దూఱు బయి రమానందుడు మిత్రహాఁ వేనూరాక యట్లంటిసోని నిన్ను శ్రోహాముజేయు దుదా, మనస్సేవ పీనాఁబడియా. నామాలలు నీవు మనసులో నుంచకుము వరివోస మువ కంటిని. ఇదిగో వనరు నీయొద్దనే యుండుము. అయివతి కనబడినతోడనే నీవే విండుము అనిపలుకుచు వాని రేకం బెట్టెను. చిదానందుడు తలకంపించుచు నిర్భుకం బోరు విల్లి తిప్పివట్లు మనల మోసముజేసి బ్రహ్మానందయోగి యయ్యుండుముఖం నింకోతీసికొనిపోయెను. అపొండుగ కవలందనినాఁడు నాకాఫనరేవదీకీ ఆనవ యెతం గియే వాకిట్టితిని. నే నెఱుంగననుకొంటివా? కానిమ్ము ఎట్లైన బెప్పయే అని యాయాకు

మూటగట్టికొని రమానందులతోఁ గూడ నాడుగనియ్యవలయుఁ బెద్దపరపుఁ జూపి వెద
తెను. ఎవ్వరి జారయఁ గనఁబడినదికాదు. బ్రహ్మానందయోగినిఁ కలుసుకొని
యోగంతులఁ దాఁచిదెను విశ్వయిది వాంఛిద్దరు మరునాడు ప్రొద్దు గ్రంథక
హస్తము అదని తెలిపూర్చియు వెదకుచుఁ గ్రమ్మర బ్రహ్మానందఁ దరుదెంచి
మాధవమతంబునకుఁ జని యందు బ్రహ్మస్మయోగింబారి కహర్మాః బ్రహ్మానంద
యోగి యెట్లపని చేసెనో చూపింపఁ మీరేడియో త్వలము సొమ్మర్చింది మీమాంసాశ
నాయోగినుల బ్రహ్మానందయోగి మతముగానిందిమి అనిందు వమ్మనఁ గానే నాట
కము నడిపింది నిన్ను మేమియ్యూరు వచ్చినంత నా కాలంబం దీసికొని యెందో
సోయెను. బ్రహ్మానందమతము మేధిమాతరిచ్చితిమి మాసొమ్మంతులు వారింది దివరకు
మాకమతము గానిందిను. అని తెప్పించని ప్రద్యుమ్నయోగి అయ్యోః మీకార్యము
సవలము కాలేదా బ్రహ్మానందయోగియు ముసలియోగయు ప్రొద్దులవాడు గనఁబడిరో
వేసేమియు వారినడుగులేదు. బ్రహ్మానందయోగి కట్లు చేసిన రాతమేమి? వృద్ధుఁడుకాఁదా
అని పలుకుటయు.

వాండు నీమి బ్రహ్మానందయోగి యందుజేరినా. నిందున్న వారో వెదకి
మియ్యెద్దకుఁ దీసికొని వచ్చెదము. వ్యాధులు విచారింది మాసొమ్మ మా కిప్పించ వల
యును. వ్యర్థముగా యును పాఠైపోయితి మని పలుకును వాంఛిద్దరు కదలి యా
మతమంతయు వెదకి యోగబోలు బండికొనియొన్న బ్రహ్మానందయోగిని కడటవీ
వ్వనిం బారించి.

బ్రహ్మానందులు వారిఁ జూచి లేచి యోహో వత్సరానా మీకొంత యరయు
చుండితి. మీరు వెళ్ళినవెంటనే వేనా వారినులుల నిలుచుటకు వారి పద్ధతాం కరిగితిని.
తెల్లవారక పూర్వమే యాయలి వేణు లెందో పోయిపోయిరి ఆ యదవి యంతయుఁ వెద
కితిమి ఎందునుం గనఁబడలేదు. ఇక మేముయంతునో నని యా నిడుకొని వెంట
నిడుకొని యాదాపుంబ్దియుఁ జూచుచు నేటి మధ్యాహ్నము యందు జేరితిమి.
మీరందు బోయివచ్చితిరా? ఆ యాయవాండు మన కఫలము గ్రహించిరనుడి ఈ
బోనునోటి బడుగునాని మాంతున నీవుట్లు తెల్లమైతి. మంచి కల్పనయే చేసితిమి.
ప్రయోజనము లేకపోయినని నూరఁబరికిన విని రమానందఁ దెల్లనియి.

అతియంతయు నిజమే కాని మేము వచ్చుదనుక మీరందుంకక యిందేం వచ్చి
తిరి. ఈ కప్పు మీయందున్నది మేము వారి కప్పగించి వచ్చితిమి మీకుఁ తెలియ
కుండఁ జూచిపోవుటకు వారికి తక్కులు వచ్చినవియా యేమి? వీరిలోఁ బోలేషగదా.
తెల్లవారి పోయినచో మీరు వెంటబోయి పట్టుకొనఁజాలరా? మీరు కప్పుక వారిందెరి

సియే దాటింది? కావున మీకు మేసిచ్చిన యంత్రు సొమ్ము మారినారు. లేకున్న వారి నవ్వగించుడు. ఈ రెండులో నేనామెండులో చెప్పుకొని యడిగిన బ్రహ్మనంద యోగి యట్లు నయె.

మీరు మాకు సియమిందిన పెద్దముణ్ణా వైచికిమి. జేయవలసిన పని యెవనినముం దికిమి. వారిం గారి తిరుగుటకు మీము పూటకొప్పుము కాము. వారు మీరు లేము కనుము నెరికికొని సారిపోయిరి? మీము పెద్దవాండ్లము అతవులలోఁ దిలుగఁజొందు. మీమ్ము దెవము జోడుగా మోచుము వేయలేదు. మీకు సొమ్ముయవలసిన యవసరము లేదని పలికిన విని చిరానందుఁ దిట్టినయె.

మా వంశ మీదిద్దమ జాంబవంతు శిశికొందరి. మామరక్క లేదు మా సొమ్మంతయు స్వరయై పోవలసినదియే ఇట్టి యెక్కయ మెందైనంగరా ప్రద్యుమ్ను యోగి యొద్దకు బోవునము రేండు అతండు చెప్పినట్లు చేయునము. అనుటయు బ్రహ్మనందయోగి అక్కడికే వత్తము పయ్యెడు పయ్యెడు అతడు మాత్రము మీ యొద్దఁజంపము శిశికొనలేరా? అని మఱుకుమంద నందరు ప్రద్యుమ్ను యోగి యొద్దకు బోయిరి.

109 వ మఱి.

యమువాదీరంబునఁ బ్రత్యేకవ నగరము విరాజిల్లు చున్నది. అందలి ప్రజలు అకస్మాత్తుగాఁ బోయిన యమున వృత్తాంతమువిని యానింత అాడుటకై నేకువ జామువ లేచి తీరమున కరుదెంచిది. పాతాళము నుండి జలంబుపై కులుకుచున్నదియో యన వలవైనట్లు చుట్టును తిరి ను కిగుండములతో నంతుడైన నురగంబు అదునై వట్టువట్టువుగా నీరు బొంగుమంద వత్తరంగిటి విశేషంబుం జరులు విక్షింపుచుండిరి.

“దూధరనమితి” మగనికర కడగు మిత్రనందువఁజ గానుక లొసంగఁ దీసి కొని పోవుచున్నదియో తున మరురహస్వీకాయం కుసుమరక మనోహరములై సమూం పతికంబులగు మహాక్షంబు లెన్ని యేని బ్రాహ్మణునఁ గొట్టకొని పోవుదుండెను. ఈతగాండ్రు పెక్కింకొండు పెద్దవంబురాజులందఁ బ్రచంబుం నురంబుం నానుకొని యాది కొనిపోయి పెద్దపెద్ద ప్రామాదు దీగంబులకుఁ బ్రోసికొని వచ్చుచుండిరి. కుటికొందఱు ప్రోణిశేవంబులందఁ గదైలం పీయఁచుండిరి.

అట్లెరిగి, నదిగో పెద్ద బాకవు గొట్టికొని వచ్చుచున్నది. వదిగా నీరుముఁ తుడుమి. దానికొక కవ్వంబునఁ మిప్పదోఁ తెప్పయ్యుచున్నాఁడని యొద్దునం గూర్చుండి న్నేహితులు ప్రేమిపి ప నొక యాగిఁబడు తెప్పవార్చి తెప్పన నొక కదరకొర తీసికొని పోవుచుండెను. దానికొకటే అవ్వలి లేవునుండి మఱియొకఁ తీడు

చుండెను. తీరస్థులు దానికే దానికే దొరకుమని వందెములు చెరిగొనుచుండిరి. - గాంగ్రి ద్దరు నొక్కసారియే యద్దారువృత్తియుఁ బోయి వారి వాదించునే కేకలు వైరుచు దానిపై జేతులు వైదిరి.

అంతఃపాదీర నా దారువృత్తిఁ గాతులు మోసికొని యున్న యొక పులి వారి రోదనిని గాంగ్రిముని అరచినది. ఆ రద్దని విని యా యాకగాంగ్రి దారు వృత్తి పులి అని అరచుచు మరలి ధరియెన కీడికొని పోవుచుండిరి. అంతదనుక నా దారువృత్తి మాత్రగాఁ ప్రదానవేగమునను పోవు న్నాగ్రిముని అప్పుచా కాస్తలులు వదలి యా యొద్దు వైపున కీర మొదలు పెట్టినది. అది వారి దుమికిని వచ్చుచున్నదని తూచి తల న్దులు పులి పులి అని పెద్దకేకలు వైరుచు దాని దాని అని అవదలింతురు; అప్పుడులు గొట్టుఁ బ్రారంభించిరి.

■ పులి మావృత్తి కిరలులు మోసి పండుకొనియున్న యొకరి యొక తె యా రప్పుడులు విని అరచినది లేచి తీరము వంక జూచుచుండెను. ■ మృగములు వారి అరపుంతు వెదరక పడింముగా నీడికొని పోయి వీపువైపునను మదపతి కదంకుండ నొకచో గడ్డెక్కి నిలువంబడినది.

దానిం గాంచి యొద్దున్న వారెల్ల వికాపికలై తలయొక్క- దెంకుఁ బారిపోఁ దొడంగిరి. విచిత్రముయున్న యా ప్రదేశమున నా యొకరి పులియిదిగి తది పుట్టులు దిండికొని పైని వెదరగటలే నా పులిమేని తది అద్దుచు వేదివంక జూచి యేడియో ద్యానించుచుండెను.

మతము నా పెద్దపులిని ముద్దుపెట్టుకొనుచు పుగ్గరాజమా : నీయ నే నేమి యొవకారము జేసితిమని నన్ను; అంతర ముంపక చూచిరి తేప్పిరిని? నేను గృతమును రాజుని యెఱుంగవు కాబోయను. అందఱి వంసంబులుగొమలయే వాని యొక్క రికిం ప్రత్యుపకారము జేయఁజాలను. నీతోరి పులియు నాతోడి వెలియు; గొట్టికొని పోయిరి. వారింగంపికొందము పర వర అం పరుమను నా అవకాశం విచి తీర మున మెల్లగా నడువంబొడంగినది. ఆ పులియుఁ బోగ యాడింతును నామి మీను మూర్ఖునుడు వెళునె ■ దూడవలె నడచుచుండెను

ఆ వింత రవ్వలయండి చూచి పౌరులు వెదరపాటుతో నోహా : యిది పెంపుడు పులి కాబోలు తెలియక కయపడితిమని పలుకును మెల్ల మెల్ల దాని దాపునకఁ జేర్చిని ■ అ వదువఁ బొడంగిరి పులి యేమియు వెదరక అమ్మదపతి వెనుక నడుచుచుండెను.

గ్రమఁబునఁ బోతులు భయము విరిచి పరకిని బురిచి వింతగా జూచుచుఁ

జుట్టును మూగికోని వదునుచుండిరి. వారిలో నెవ్వరో కొంచెకనమునకై పులిపై జాయరువెదను. అప్పుడవ్వనవరంబుదురంత క్రోధంబున గాంధ్రుమని అరచుచు గొడ్డవ వానిం బరిమికింప వట్టి పొట్టు జీర్చికోవుడు నావెంత అ అ మందు మందు. అని పలుకుచు బరుగును బోయి యా యావదక దప్పించెనది.

అప్పుడు ప్రజలు తయోద్రోహమునఁ బ్రోవఁదెలిపిన పట్టంపటి నూడుదెసలకుఁ బరుగిదఁబోదగిరి. అప్పుగువయ నా మృగముపై జేయి వైచి మెల్లన నడచు చుండెను. "కాకింబి ప్రవాహంబున నొక యోగిని పులితోఁ గొట్టికొనివచ్చి గట్టి క్కి-నది. తనంబడివ వారివెల్లె వా పులి రంపుచున్నది యమున కెవ్వరునుఁ బోఁగూడ"దని పట్టణ ప్రజలొకరితో నొరు నెప్పుకొనుచుండిరి.

అప్పుంకయు గొంతదూరము నిడిరేరచున దక్షిణముగాఁ బోయి పోయి యా మత్తంబు పడమరగానున్న నీటిలోనికి మలుచుచుండు చానింబి నడుచు చుండెను. అది వెంటఁ గుక్కవలె వచ్చుచున్న పులింబారి పడువులు పారిపోవు చుండెను. యెదురుపడిన జనులు వదవయః దూకుచుండిరి. కకటంబులు లాగి కొనివచ్చు హెటకంబులు బాటనప్పీడి మెకలయ గనంబడివతోదనే తెదరి సాదులు మేడివి కురుకబండ్లు కల్పిబ్బులుగాఁగఁ బగ్గంబులం దెంచుకొని పెడత్రోవంబు బారి పోవుచుండెను.

అప్పుడా అంబడినివి వీరభటులు పెక్కుంబ్రాముత పాణులై యడ్డము వచ్చి మచ్చెకంటిఁ నీ వెవ్వతెవు? క్రూరమృగము నీమెలు బేమిటిఁ దీసికొని వచ్చితివి? దీనింబారి పొరులు బెదరుచున్నారు. నీవు నగరములోనికి రావందు పోపొమ్ము దీని మేము జంపెదమని పలుకు చుండఁగనే యావత్తంబు సర్వరమ వారి పయింబడి తొడలంజేసి విక్రమంబుట్టికొని మెడల గోరలతోనిపి, రవవలం గోళ్ళుగ్రుచ్చి నీవుంబాక్కఁ జదిపి పిక నమ్మాంబు దృటిలోఁ జీకాకువరులయ నాకులు రాయు తంబులం బారవైచి కేసాకములు పీడ గట్టువుట్టంబులు జార వేరుజూడక కాలి కొండి వలుదెసలకుఁ బారిపోయిరి.

ఆ తెలవయ వైత్రగంబి కరసరసిజంబున రాని మేను వివరుచు మృగ కాథాంబా? నీవట్లు మాతక కృత్యంబులు గావించినఁ బ్రజలు నిన్ను ప్రతుక విట్టురా? అయ్యో! నా ప్రాణంబువురాంపగు నీవు సమసిన నా ప్రాణుమి కావ రయ? తొలక నన్నుఁ బెమాచ్చును. అక్కటా! నీవంక జూడకున్న నీవెవ్వరి డిరికిం బోవు కొట్టిన వారింబట్టుదువు ఆ వెక వెలుంగక జనులారక నిన్నుఁ జారి వెంచి పలుచునున్నారు బెరా? ఈ పీడి అంకయ నిర్దంబై వది. ప్రజలు లోపం

దూరీ కలుపులు వెలుకొనిరి. వీరి కంటిలకు బాధలు గలుగజేయుచేరి ? మఱి గుర్ర రోడికిం బోయెదంగాక అని కలంచుచు వెనుకకు మరలి మరియొక చారిని బోపు చుండ నొకదండ నమున్నగుప్రాచార గోవుర మందికంటకు దేవాలయమొకటి యామెకు గన్పించి మరుపు గాంచివడి. అందున్న నెవ్వరికి బాధ గలుగదని కలంచి యా తెలి ఘటితోగూడ రోవలెన ప్రవేశించినది

రాజయోగి కథ

రాజయోగియను సన్యాసి యొకఁడా దేవలయములో సుతర దెస రాడిలో నివసించియుండెను. అతనికి ప్రాయఃలునఁ జిన్నవాడైననఁ బగల్పి వధవము లదే మనసుబావుదని తోచునట్లు ములు కడ రాపర్యాసము లిచ్చుచుండెను మూత్ర ములకు గొందరు తంత్రములకుఁ గొందరు సంకేతికిఁ గొందరు సుంపదలకుఁ గొందరు దన్నాక్రయింప అందఱకు నాప బావుదఁ దిప్పుచుండును.

పులివార్త విని పొరులు గొందఱా యిది యొద్దకుఁ బోయి "మహాత్మా, జాకిండి ప్రవాసంబున నొక పులియుం తెలియుం గొట్టికొని వచ్చి మనయారఁ గట్టి క్కిరి అయ్యావ నాపాయాలరదాడియై జటారావములతోఁ దపఱు జేయుం బాసిన రొదవ పార్వతి వరిఁ బ్రాశించుచున్నది. ఆ పులి యాతెలికడ యాక వరి మెలంగుచు మృత్యువునఁ బ్రణలిపైబడి కలుచుచున్నది వీరభటులఁ వెక్కండ్రఁ అంపినది. దానికా యోగిని ప్రభావంబుక వెక్కడలేని లింఱు వచ్చి వడి వీరభటులు వెరచి పారిపోయిరి మీకు వచ్చి యా పులి యొప్పదవము దప్పింపవలయును. మీ లింత్రము న్నదర్శింప అవసరము వచ్చినది. క్యూర మృగముల దూడంపరి వకము జేసికొందుమని యింతకుముందు మీరీపేటఁ బ్రకటింపి యున్నారు గదా; లెండు రెండు అని పలికిన విని యా యోగి అబ్బురపాటుతో విని యేమిఁ యోగినియా; పులితో వచ్చినదియా; కాదంటు అందులకు మీరింత వెరువనే? పులినిఁ తెలిసికొనక మఱి కలంధురం జేసి యిందు రప్పించెదఁ జాడుదు. అని పలుకుచుండగనే యాచిన్నది పులితో గడికిఁ బ్రదక్షిణము చేయుచు సుతర దెసకుఁ బోయినంత నందున్న ప్రజలు బాబో బాబో పులి యొక్కడికి వచ్చినది అని జేకలు వైడుదు నూరిమూరి స్థంభములపాటున దలుపులవెనుక రాగఁబొడంగిరి. అయోగి అందఱకప్పు ముందు యందున్నగదిలో దూరీ కలుపులనుకొని గదాక్షము నుండి యాచుచుండెను.

పులి యెవ్వరినలకంజాడక యా లోలం వెంట మిల్లన నవ్వరికిం బోయినది. అప్పుడు ప్రజలు తమ్ముఁ బుడగిదితులుగాఁ దలంచుకొని పోవఁచి; మీరిన్నియుండెప్ప

పులింజారి లోపఁ దూరితరే ? పులియావఁ బోయినది తలుపులు దీయఁదని పంతుటయ నయ్యోగి కపటములఁ దెరచి లోపలిరంజు అది క్రమ్మర నటు రాగఁ లను తన్నుము జల్లి మఁవరదెఁ జూచుచు నామహిమకేవలె యాదు వచ్చినది. ఇది మోక్షుఁడని పలికి వానందజు లోపలికి రమ్మని తలుపువైచి తన్నుము నుత్తించు చుండెను.

అంతలో వాణ్లోడరి రెండవ ప్రదక్షిణము చేయుచు బలితో నీదరిం బోయి నది అప్పుడూ మం తనన్నము పులికై జల్లుచు నాయోగిని సొందర్య మక్కి-జ పాడుతో జూచిచూచి కలవర్చకల్లుము కల్లుము వకవరచి పరవశుడై యుండెను.

ప్రణలు స్వామి ! మంత్రతనన్నము జల్లితిరెదా. ఇద మేము పోవచ్చునా యని యడిగి పొందు పొందు అవులి పేతోటి రోగని యత్తరము తెప్పెను.

మూడవ ప్రదక్షిణవఱలో నావులి నాకమ్మలం బడిఁబోదనే వారిలో నొక మొండిఁడు చొరవజేరి రానివెఁబడి వడువసాగెను. అది వాని నేమియలఁ జేయ కుండుటఁజూచి మరొకఁడయి మిల్లి మిల్లి వెనుక నడువఁజొచ్చిరి. అవులి యెవ్వరి వలఁ జూడక యాచరించు వెనుక నడుచుచుండెను. క్రమంబు నొందువచ్చిచారందఱు రాజయోగి మం క్రంద్రవృత్తేనెఁ మఁజ్ఞయించి వెరపుదనకొని యావులి రావువకుఁ బోయి చూచుచుండిరి.

ఆశ్రావుఁడోడిమి దేవుని మున్నూరు వలఁగొని స్వామియెదుర నియవఁబడి కమ్మలు మూసకొని త్యాగింతుఁడనె. అప్పుడావులి యాదెలిమొం గట్టెవైచుకొని కూర్చుండెను. ప్రమాద వింతగాఁ జూచుచుండిరి.

కొండలా రాజయోగియొద్దకుఁబోయి మహాత్మా : నీమంక్రమహిమ విగుఁల గొనియాడఁదగియున్నది అవులి చూచినవలననే మీదఁబడి కంపుచున్నదని రెప్పుకొను డున్నారు అట్టివంతు వెప్పుడు మానునె వెప్పుఁజొలికిం లోక దేవునిమొం గట్టె వైచుకొని కూర్చున్నది మీదుఁచ్చి చూడుడని చెప్పిన మల్లుచు నానన్యాని ఇసీరో యిది యొక యవ్వరమా : పులిమాటయేమి ? వెలింగూడ కిప్పుడానిం జేరికొనియెదఁ జూడుఁడు అని పలుకుచు నందుండిన ముఖమటపము రావువకువచ్చి యచ్చిగురు బోడి నెగాడిగఁ జూచి కనుబొమ్మ దెగఁదెచ్చుచు నిట్లనియె.

యోగిని : వచ్చిటు చూడుము నీరంధ్రఁ బెద్దానును యోగుం మిందుండ వచ్చి కమస్కరింపకుండుట తరస్కారతాపమాగదా : అది యోగినికన్నమే : నే నుత్తరరేఖారత్నములలోఁ పెద్దకాంము తనమంజేసి ప్రస్తుతము లోకోపకారమువలె చేకూరినము పేయఁబెట్టువాడ. నాపేరు రాజయోగియంద్రుడు. నా నెంపునపరమ్ము.

మంత్రరహస్య విశేషములు మనదేశమున నవి పరిమిత నాకలికి ఇందుక. కన్నులు తెరిచి చూచి సన్యాసులందఱు గవటాత్ములని నిశ్చయించుకొనియున్న కఠింబున వాని మన్నింపవలెనని మరల కన్నులు మూసికొని యేమియు మాట్లాడవలెకాదు.

అప్పుడాసన్యాసి హెచ్చున నలుకదోప పెల్లము : మంచియొగినివే. నా మహిమ యెటుంగక యనమానము జేయుచువరాన్నపు నీ పులి క్రోధము మరలదినట్లే నీగర్వ మరలదెదను చూడుము అల్పా : జేగురు : ధ్వం గట్టించుకొనునఁ బెల్లము : ధిరస్వరింపవలయునా : యప్పుడు నాపాదములందలి కరణములైన మంచి : లేకున్న నిన్నిప్పుడు కుంభము జేయుచు చూడుము. అని పలుకుచు భక్తి మరలేకరి : దోసికొని యేడియఁ యుచ్చరించుచు నాపైకఁ మీది కూడెను. అప్పుడా చిన్నది హెచ్చు చిట్టించుటయొనరి యాపులి విఁయఁకొని పరాపాకవం ధంగి బొమ్మఁజెల్తుము : గొట్టున నాసన్యాసికాదఁ బిట్టికొని వేలం బిడ్డలొస యవ్వలి యావరణలోని కిట్టు కొనిపోయెనది.

అప్పు డప్పుడరి అయ్యయో : చంపను కంపము మృగరాజుమా నిడు విడు అని లేకలు వైచుచు వెంటఁబడినది అనన్య గహించి యా సన్యాసి నానన్నమరణం జేసి యంకటితో విడిచి యప్పుడరి యెద్దకు వచ్చినది అప్పు డందున్న వారందఱు పెద్దపులి సన్యాసిం బంపినది చంపినది అని యరచుచు దమ్ముఁగూడఁ బంపునను వెదకుతో గోడలెక్కియు దొంగముల దూరియు వచ్చుటకుఁ బరిపూరియై.

అని యెఱింగించి - ఇట్లు చెప్పఁబోతుంగను.

110 వ మ జ రి.

ప్రతాపకరువికథ

ప్రత్యోకనుఁడు—కరువక కరునాక.

అర్చకులు—దేవా : రాజయోగి వట్టి బ్రాహ్మణుడు. అతని మంత్రరహస్యంబున బులి నీలిదిన దనుకొంటు. యేమియునులేదు. అ తాపసిపై బులి సూచనం జూచి గాంధ్రముని యరలి తొడగరచి యాత్మకొని పోయెనది. అచిన్నది అత్త వడకున్న నీపాటి కాసన్యాసి దహారిలో నుండుచు దేవా :

రాజా—రాజయోగి బ్రతికియున్నవాడా ?

అర్చకులు—రావుకప్పినదికాని గాయము లింకటిలో గుండరవు.

రాజా—అయ్యోపాపము వానికి దగిల నపరాధములు జరుగు చున్నవియో?

అప్పు చెందున్నవాడు ?

అర్జు—గోవురము నేటికైతెలు మూల్గునున్నవాడు. అది యట్లుంటే. నేడు స్వామికి నైవేద్యములేదు. గుడిలోనికి బోవుటకు భయముగనున్నది. ముఖమంటములో నావులి గద్దెవెనుకొని కూర్చున్నది. యేమిచేయవలయునో చెప్పుడు అని నడిచిన విని యానా మహానుభవీంద్రి ప్రభాకరా ! యోగిసేవరిత్రము వింటిరా ! వులితో యనునలోఁ గొర్తెకొనివచ్చి మన కివారయములోఁ బ్రవేశించిన దలు యోగిసేవరాననున నావులి యేతెయ్యవలె చూచినవారివలె బంపుచున్నదలు. గుడిలోనున్న రాజయోగిం గరచి ప్రాణావసీయించి. తేనెపదలు నీవునోయి యా యువద్రవమునాపి ప్రణామం గాపాడుము. వులి రావురకుఁబోక వివరముతో నాయోగినిని బ్రార్థించి యిక్కటికిఁ బంపుము. నేడు స్వామికి నైవేద్య ముగిసిపోయినదని పలికిన విని ప్రభాకరఁ దిట్టించె.

ఏమీ ! యాయూర నామహాకమ్యుగ మింతశ్రోత్యము బయ్యెదయెడ నాకేలఁ జెప్పెడిదికాదు అక్కరా ! రాజయోగిం గరచినదియా ? అయ్యయ్యో ! అరండు బహు శంకరవేడివని వాకోఁ జెప్పెనే అయోగిని వాచినన్న నదికురాలు కాఁబోయి. పోయివచ్చెద ననుజ్ఞాయందు. అని పలికిన ప్రభాకరునితో బాబూ పడించునుమీ ! మహాత్ముం ప్రహవనంబొక్కము. శాంతమునఁబోయి వ్రాణ యువద్రవ ముడిపి రమ్మని చెప్పినంత నా రాజనందనుం దిప్పుక తగుపరివారముతో నర్యకుంఠెంట కివారయమున కరిగెను.

గోవురము నేటికైతె మూల్గునున్న రాజయోగిం గరచి ప్రభాకరఁడు జూలి వడుచు మహాత్మా ! మీరు వులివాక వేమిటికిఁ బడితిరి ? ఆ యోగిని మహామ తెలియక సింధింపితిరలు కాదా ! ఇది యొక ప్రాశస్త్యము రింకింపకుడు అని యూర దించి యువద్రావములు జేతు గొనవఁ బరివారకుం వియమింపి వేరొక మందిరము వకుఁ బంపెను.

కరువాక అరండు గుడిలోపలి యావరణగోపణం బోవ బ్రతుక్కించిన అర్జుకులు వారిందిరి. అప్పుడు గోద యొక్క లోపలి విశేషంబుఁ బరికింపుచుండెను.

అప్పుడా దిక్పడి తన రెండు చేతులతో నావులిసోకు పెకలించి నంబుం బోనికిఁ జూచువును మృగేంద్రమా ! నవ్వేం వేసెదవు ? అహోరము దివక యెన్ని దివము లిట్లువరానము జేయుచున్న ? ఈ నంబుం కరికింపుము అయ్యో ! ని దొక్కలు రెండు అంటుకొనిపోయినవిగదా నా కర్మము నీ పహవానము నాకేం రావంయును యోగవర్తను కాపగ న్నం జేసితిరి వీవునుం గురువ గెకసితిమి నాదెలిమి పొద్దులు

మగును తిరమూ తినుము. అని బ్రతిహరికొనుచు నావలముం నోటిలోనూఁ బోసి నది.

ఆ పులియు నాదెలి లేయి నోటిలో నున్నంతసేపు నోరు దెరచికొని పేయి తిసికతోడనే యా పండుం గ్రక్కివేసెనది.

ఆ వింతయంతయుఁ బ్రాంతముననుండి చూచుచున్న ప్రభాకరుడు విస్మయము తెంచుచు నెఱాఁ యిది యెక్కడి సొందర్యము. యెక్కడి పులి! యోగిని యన నేమియో యుచుకొంటిని ఇది యోగిని శరణుఁ జూచుకొనినది. అయి పులి నోటిలోఁ జేయి పెట్టెను గడుచున్నది. రాజయోగి వెల్లు కరచినదియో! తన ప్రభావంపంపు రాంగు నీ యోగినిని బాక నాదెగను కంపర్యకరాయత్ర మగుచున్న దేమి పాపము! ఈచుగువ నెప్పుడో చూచికట్టున్నదే యిది కాంతరాని పులికే బ్రహ్మం బాధింపఁజేయువా! పులి నన్నుఁ జంపినం జంపుఁగాక రాక్షసకుఁ బోయి యా యంతి వృత్తాంతమిదిగి తెలిసికొనియెదం గాక అని కలంది యా గోత గుణబావ నురికి యా కలికి రాక్షసకుం బోయెను.

అయి యవ్వరాపులి మొగము తనకొకపై విడుకొని లాలించుచుండెను. ప్రభాకరుం బామె యెదుటఁబోయి విషయవిషయితో త్రహంగుండై మొక్కి లేచి నీవు త్రికువన పూజ్యురాంపు. నీ దర్శనముఁజేసి పేమ గృతాత్మంబైనతిని. వాగ్ముఖ కలిమి సార్థకమయ్యెను. నేనీ జగరాదీశ్వరుఁడగు ప్రబోధకుని కుమారుండును. నా పేరు ప్రభాకరుడనుదురు. ఈపులి ప్రజలం బాపింపుదున్నదనియు రాజయోగిం గర చినదనియుఁ బాత తెలింగింప వన్నావృషతి నీ యోధకు బుత్రుండెను. విన్నతెరలగు కల్లయని కలంబుచుంటిని. నీవంటి తపశ్శాలిని లోకముంకు గీగు పాదించువా! మఱియు నీపులిని పంఘులం దొడచి బ్రతిమాలుదుంటి. ఇది జేరవలెను కదా! మాంసము తినెనే పెద్దపులి పండు తినువా! కాగ బాగు. నీచిల నిడివిం ప్రకము వహించినదియో యిమి! దీనికి మాంసముఁ దెప్పించిఁ బెట్టెను. నీవు నిర్యాసంబును. మఱియు నీ ప్రాయమా! మొదలది. చూచు త్రికువనా సేరవకము. ప్రకమా! అనన్య దుర్లభము. ఇది నీ వృత్తాంతము విషయిత్వవి కుత్సుకత్వముగనుండును ! నీ మొగ మెన్నఁదో చూచినట్లున్నది. నీ జన్మ లే మెయ్యది! కలిరంధ్రు లెవ్వరు ? ఏమిగోరి యిట్టి కర్మకర్తవము జూపితిని. అయ్యయ్యా! ఈ నారదీరలేడు ఈ దేహ లక యేడు. ఈ జాకరావమేడు! పరమభూతాదీకమగు నీమి నిట్లు కుష్కోపమానము లరే! గృహింపఁ జేయుచుంటివేమి! నీ తేము లాక ను క్తమహాక సంతాపరాంబవి తోరుచున్నది. విశ నే జన్మంతనేమి నీ వృత్తాంత మెఱింగింపుమని విషయముతోఁ బ్రార్థించెను.

అప్పుడా చిన్నది వానిం జూచియఁ జూరవట్ల తియ్యించుచు మా కల్లిదండు లిశనికే నన్ను, బరియనుజేతు నెక్కయింది. నా ద్వివరకము చూచియున్న కళంబున నెట్ల వెన. కొన దైవ నియోగము యిట్లు నెకములుగద నీ పురమే రావలయునా? అని తలచుచు వేము సకల సంగత్యాగినుండుగు యోగినులము, మా వృత్తాంతముతో మీకేమిబు? ఈపులి మాకుకమెవడికాదు. తన కవకృతి జేసిన వారిం గరచును. అకరులతోలికఁబోవడు. అతియింకాక లేచి నేరే చాచుచున్నది. దీనికాద మీకుండదు. పొందని పనికి యక్కరికి కన్నులు మూసికొన్నది.

అమాట రాబోటి నోటరుండి వెళ్లడిన పేనుం కప్పుకము సోకినట్లు ముఱి యును నానా! అట్టి మోహనాంగితో నిమిషము సంతాపించినం జాండా? ఇం ద్రలోక సౌఖ్యమేమిదికి? అయ్యో యామె తహ్సారి అని యెఱిగియు నే నెట్లు మోహనుండెద నేమిదికి? ఇది మహాపాతికము! పాతకము శపించుగాక. అని అతండు తలచు చుండెను.

దేలుడు వందనుమంకఁ బ్రోకారుడు గోదడునికే గుడికొనికిం బోయినయొం యలియకనిం గరవివరయనియు వె 'వరో పోయి ప్రబోధకమున కెఱింగింది. అ వార్త విని యొకయోడు కడునరయను నవరిమిక పరివారముతో నాచూయము చావునకు వచ్చెను. అంకకు పూర్వమే పులి యావలకు వచ్చునని తలపుచు మాయబడి యున్నది.

దీరభటులు వట్లరైకముతో గోదలెక్కి నలమూలలు చూచుచు వ్రతాకరుని జూడ నరయచుండిరి. వింటి కరము నందింది పులిం గురిజూచి నానిలో నొకడు నేయుచియు నాలాన మాపులి కాలికిం దగిలి క్షతము గావించివడి.

అప్పుడా వ్యామం బద్రత విలయాద్రంబు నగితి వార్తయఁ బేసిన క్రోధం బున విచిత్ర రంపునయ్యు నాకుపునవ్విక బానిసపోయి యేసిననానికఁ బట్టికొని నేంం బడ్రోసినది. అప్పు డందున్న వీను బంధులు దడ్డలై భయకంపితగాక్రతు నేం కుదికి నాయుధంబుఁ జూరవిడిచి యభానుగ్రస్త పారిపోయిరి.

అప్పుడు తిలవతి లేచి యాపులిం తీరివడి. అది కృటిరోవర్తి అందు నిలువం బడినది. రానికాలి ప్రతిమజూచి యానిగునుఁబోటి దుఃఖించుచు వ్యాధూరాజమా నకు, గౌర్యము నహంబుగుట నీవు పాదువైయున్నను వసాదువుగానే తలంకుచు నిమిఱికి వానిదే నీవెవ్వరికిని హంసెయివు ప్రజలు నన్నెట్లును బ్రతుకనియచు నీకర్మము నే నేమిసేయుదు వని వసుదను నాపూదుచుండి రక్రము గారుచుండఁ దన పయ్యెడరే నట్లుచు గట్టుగట్టి మఁట తగ్గుచుకు వోటితో నూరుచుండెను.

అపింతయంతయు చావువనందీ కన్నులార జూచుచు బ్రభాకరుడు దేహి నీచిత విచారింపకుము. దీక్షి: దగిన యాహారము పెట్టించెదను. ఎవ్వరు దీనితోలికి రాకుండ జేసెదను. వీహారవిల్లుము. దీని కొరకు నీవు గండ్ల దడిపెట్టకు తర్కిమా? నీర్వనంగములు విడిదితివి. ఆ కిరవక్కులకగాని పీడిత మమత్వముగారు. నేఁడోయ వచ్చిన వనశ్చ యమ్ము అని పుడుతు తతండలు గదలెను.

పురి లోవల నల్లరితేయచున్నదని విని కుమారున కీమి మోసము వచ్చునో యని వెరచుచు దలుపులు తీసాలి లోవల బ్రవేశించి యెదురు వచ్చుచున్న ప్రభా కరుం జూచి యక్కంక సంతోషముతోఁ గొంగరించుకొని వాయనా యిపులి విన్ను గరదినదని చెప్పిరి. యెట్లు కప్పించుకొని వచ్చితిమి యడిగిన రాజవహురుం దిట్లనెయి.

కల్పదీ మనము వివరంతయు వనశ్చము. తప్పంకయు మనయందే యున్నది. అపులి సొరువులలో సొరువు. అయోగిని కడు మహాని చావురాలు అని యెప్పుడు అరిగినకథయంతయుం జెప్పెను.

ప్రద్యోకనుఁడ యంతంతము విని మిక్కిలి యుక్తము జెందుచు నందె వ్వరిం బోవందని యాజ్ఞాపించి కుమారునితో నామెను గావలసిన సంభారములు తీసి కొని స్వయముగా నర్పించుమని చెప్పుచు వందలుతో నింటికిం బోయెను.

ప్రభాకరుడు నాటి సాయంత్రమున మంసము ఫలములు పాలు బట్టించు కొని యక్కడికి బోయెను. పులి వచ్చితి దనినెంత యోగిని యిట్లుచిరారింతు యన్నది.

ఉ. అక్కట! నీవు వచ్చితిది యవ్యయ సౌఖ్యముగఁగఁ బోయితే
యక్కడ నీవరోపకృతి వాక్యంనెంచి నిలింపు లెల్ల ||
స్మిక్కిలి గౌరవించుచుమీఁ జ్ఞగ గామఁ గ్రుక్కుమాలి నే
నొక్కత నేమి సేయుదనయో యిటుఁగుందువు మి క్రహత్తిన్.

సీ. తెరవుగావక కానఁ దిశిగెగుతత దాఁ

జూపి యత్వక్రమ బాపినావు
యమునానదీ ప్రభావమునఁ గొట్టికొనిపో
వఁగఁ దెప్పవగుయఁ గాపాకినావు
తంవరుల్ నిలిపి పోవందన్న హం కాద
మొవరించి యులుక మడిపినాన
జుష్టాత్ముఁడగు యోగి ధూళి పీఁకు సూచ
కొడఁబడి యవ్వల బోలి నావు

గి. దరిరాకుండు గ్రూరుల దరిమినావు
కనిన కూతురువలె ముగ్ధుడైనావు
పోయిన నన్ను వీరియూ వృథాపించు
పకలగుణధాను యోమ్యుగ సార్వభౌమ.

చ. విడదీసి సర్వలంఘ్యుల వివేకములే, పువలలులాసి తా
అదవుల సులరించెడి మహావ్యధలందిరిఁ గార్కసిద్ధి బొఁ
ప్పుడ రదిగక ప్రాణములు బ్రాణముల రోహిణి గోలపోయెరిన్
గడపటిమిత్రు నన్నును తోటార్య విధాన యిశేషిజేసెరిన్.

గి. తండ్రి కగటి మేలిదాడితిల్లు నివేము
తాళి, నిడవోలి మాత రీతి
నిన్నినాట్యంబు తాచితివెన్న నెయ్యంపు
నెలిపిగాక పెద్దపులివె నాకు.

గి. తక్కువ మొనరించి తం యోగనక తెలిమి
పురము బాపితి రోహిణి బొలియఁజేసి
తాతమగు దీని నెదిరితి వహహ డన్న
యేమి కావించగలవు నన్నింకపేద.

అని అనేక సహసముల వప్పురి కిజిరముపై దూరింపుదుఁ గన్నీటిరారలే
దానియొకడు దక్షపురుషుడెను.

అని యెఱింగించి—ఇట్లుని రెప్పుడొదంగెను.

III మఱి

పెద్ద పులుల కథ

తండ్రి పెద్దయ్య. పులి చచ్చినది. యా చిన్నది దాని పేనిపైబడి యూరక
వగరుచున్నది అట్లా. యెట్టి చూపులనుపురుషుల నట్లు విధారింపదు దానిగుణం
బులం దంబుకొని కిన్నెల వశ్రుణులయెలు వరాహముగాగర నిక్కి-చెక్కి. యెప్పు
డులేను. అమె దూపుచున్న నాకును శోక ముగివడినాడు. ఎన్నియో శోకోవకము
లగు మాటలు జెప్పెరిని కాని యామె విడివెరుకొనలేదు.

అప్పుడు నే నారోగించి రేపి నీకు దీనివర్కము దీయించి యిచ్చెదఁ అరిధాన
ముగా తరంపుము. అని వరిసిన సంగివారము మాచించినది. అందె చక్కము దీయించి
వరిశ్రుదము రేయించి యామె కర్పించెరిని ఆమెతనకాని యాత్మక నాస్తరణగా నువయో
గింపక మిడల పెట్టి రేవుని పెట్టివలెఁ బాటించెయెడెను. అమెకు దానియందు గట్టి

విశ్వాసము గలదు. పర్యవసంగత్వానిని యొప్పును నామో వులి యందుగల మమకారము పామరులకైన నుండదు.

తరువాత నేను రెండు మూడులేమలు పాలును పంపములు పూవులు వట్టియుకొని యందు బోయితిని. కాని నాతో వేమియు మాటలాడవడికాదు. నా రాకయు వస్తుమూ లేకట్లు గ్రహించి తరుచు పోవుట మానితిని.

నేటి యాదయమున పోయి చూడ నామితర గమంబరలేను. అనంతరము మొల్లక యిందో పోయినది. ఒదియే యామె వృత్తాంతమని ప్రభాకరుఁ డెఱింగించిన విని ప్రత్యేకమందు వత్తాః జవభరములు లేకపిల్లలై మమకారము నొందికత నీవు వినలేదో మహాత్ముల తర్కితలు విని తములు అటు యితర దేశాః జ్యములలోఁ దపము జేసికొనుచుండ నకస్మాత్తుగ యమునానది పొంగుటకేఁబరితోఁ గట్టికొని వచ్చినది. అది ఆశ్రమమృగమై యుండవచ్చును. పోవెన్ను ఎక్కడనేను? కనించునో యని వెదకుదురని కాంతముగా నూరు రాదెవడిగదా? నని హృదయం న్ని సమయం బున ద్వారపాలుఁడు వచ్చి దేవా! సమస్కారము. రాతలులాస యోగినిని? అట్టి కర్తి తీసికొని వచ్చి ద్వారమున వేరియున్నాడు. ప్రవేశమును సెల? యని యడిగిన నా యొడయఁడు జరియును అక్కటా! యోగిని వేమిగో? గట్టున లును, పడి సమకారము గదా! సత్వరముగాఁ గనికొని రమ్మని మిఠ్యామిలతను.

దేవుడు సకలంబులను దగిలించి రాజులుబడి యోగి సెరాజు ముందర నిలువంబెట్టిరి. ప్రభాకరుఁడయామె యాకార మోగడగఁ బాపి రిచ్చిఁ దేవు ముద్దితొని యామె యామెకాదు అనుటయు రాజు వెరుచునఁ జేరికొనుముల వినిపించి యామె జేసిన తప్పేమియో యెఱిగిఁపుడని యడిగిన దలనాడు నిట్లనెను.

దేవా! ఇది వేషమావతే యోగిగొని క్రియలచే గజకొంగు నొందినపుడు నందు-కొలది దినములక్రిందట. నొకత్రేయ మున్నపురిలోనొక భాగ్యవంతుని యుండఁజేరినది పుండకొనుటకుఁ రావడిగవదట. సన్యాసిని యని పూజించి రేపి సందిలోఁ కిం దీసి కొనిపోయి వండుకొనఁ బెట్టిరి. ఈ రుండ యింటి వారందఱు పెత్రించుచుండ సర్వ రాశ్రయమన దలుపుచుండి జాడలజెప్పిపోకిరొంగలచే నిల్లు కొల్ల బెట్టించినది.

తెల్లవారిన వెనుక నిల్లజాచికొని యామామలు గొట్టిన నేర్పుయంద నీ గండ రగడం బారింకన్లు వెక్కుడుగా వగలినదట. అ నమాకారము విని పేము తోయి జాడలుదీసి నిజము తెలిసికొని దీనిఁబెట్టికొని తీసికొని వచ్చికిమి ఎన్నిగొట్టనము మటాడదు. ఇంత మోడిగరాను పుడమిలో లేదు కుడువక త్రాగక యెప్పి దినము లెవ నమానములు చేయుగలదు. ఈ తెడిపె యవ్వల వెక్కుడవో దొంగతనము

తేసి యోగిని వేషము వైచిత్ర్యము దాక్షిణ్యము యమువానది నీడికొని మత్స్యపురి వేర్పడడు. సాక్షిలు విచారింపి దీనిని దగ్గరకు విరింపవలయును. అని దండనాథుడు నివేదించుటయు రాజు ఇందుకు యాలోచించి సాక్షి దెవ్వరని అడిగెను.

మత్స్యములును జాంబవతుడు అనువారం వెదక విజయంబెట్టి వీరే ముఖ్య సాక్షిలు. అని దండనాథుడు చెప్పినంత రాజు జాంబవతు సవ్యసాచిని బొమ్మని మత్స్యములును జారి నీ నీమిరుతివో దెవ్వరను యడిగిన బాధు మొక్కుచు నిద్రించియె.

స్వామీ! వీరికి వదల వచ్చినదని విని యొకవాడు తెల్లవారుజామున నేసను జాంబవతుడును దెప్పరెత్తుకొని యువచకు బోయితిమి. మిమ్మలకు బొంగిన యా నదిలో నప్పుడు మ్రాకులు మ్రాకులు కొట్టుకొని పోవుచుండెను. మే మొక దారువుం జారి మంచినది యెరిచి దెప్పలు చాలిరి యిరువురము నీడికొనిపోయి దానిం బట్టి కొంటిమి. అదికర్మగాదు చచ్చినపుని ఆ పులిపై నీమె పండుకొనియున్నది. మెదట అడిగి పులి చచ్చినదని తెలిసికొని యామెను మెల్లన మా తెప్పపై వెక్కిరియకొని యొడ్డు తేర్చితిమి.

ఒప్పున నిలువంబడి యామె కన్నులుం చిరచి నలునూలు చూచుచు జీత వశిః జీతవశిః సఖిః జీతవశిః యన యొప్పునో వినియెను. ఎప్పుడుం బాకలేదు. మీ దెవ్వరని మీ పడిగిన మా కేమియి సమాచారము చెప్పుకొనుటతో నేడియో సంతోషేననరి. మా కేమియుం తెలిసినదికాదు. అందు గల్గెక్కొని యూరి దానిజూపి మే మితకుం బోయితిమి. పరువాడు రాజునటుల మా యిందకివచ్చి మమ్ముం బట్టికొని యేమేయో చెప్పమని మాకు బోలించిరి. కాని యా మాటలెమియు జ్ఞాపకములేవు. ఇదియే నే వెలింగివరకు యిది మత్స్యములును దెప్పెను. జాంబవతునకుగ నా మాటలే దెప్పెను.

అప్పుడు దండనాథుడు దేవా! వీరిని దీనివలన లంఛనములు దివి తిరిగి పోయిరి. మరికొందఱు సాక్షిలు గలరు. గతులైనను దీనికొని వత్తువుని వరుకు యంద నదలింపురు చాలు చాలు మీ కర్మములు దెలిసినవి సాధుజనులపై సరళ్యములు పలికిన; బుద్ధులైన కళకాళిమంతో వలించుకునుమీ! ఈమె కాదు మీరు క్షిప్రములు విస్మయ మీ పని విమర్శించుము. పొందు పొందు అని రాజు చాలిని మందలించి కుమారుని వంశ నామెను.

ప్రభాకరుడు దొడ్డితో అవాంఛితముగా నీ యోగినికి మొన్నవచ్చిన యోగి నీకి వెక్కిరియో సంబంధమున్నది. రూపభేదమున్నను వెరువకు గట్టిక పట్టుము. లొక్కి-

దియే ఇరువురు పెద్దవలలతో యమునానదీం గొట్టికొని వచ్చిరి. వీరయం దెద్దియో యమానుష ప్రభావమున్నది. ఈమె నదిగి తెలిసికొనియెడలగాక పథ ముగింది యేయగఁగఁగని దెవలయు నకల తటాకావించెను.

తరువాతఁ బ్రభాకరు డా యోగినికి నమస్కరింపుడు డేమి నీ విధం దెలుగక మా కింకరులు నీ కవలారము గావించిరి. మా తప్పు సైరింపవలయును. మఱియు నీ నదనే పెద్దవలలతో మొన్ననాక యోగిని యమునలోఁ గొట్టికొనివచ్చి కొన్ని దినములు మాయార నున్నది. పాప మావులి పనుసినది. విచారించుచు నమ్మించుటోడ మొన్నవే యొక్కటితో పోయినది. ఆ యోగిని వృత్తాంతము నీ వెఱింగియుండువు. మీ కెందలి వారలు. తొలిప్రాయములోఁ బట్టి వైరాగ్య మవృత్తి వహించుటఁ గరంబేమి? మీ వృత్తాంత మెఱింగింది మమ్ము గృతార్థులైవలెంపుము.

నాడు గర్భక్రిసతోడనే జీతవతిఁ అని పిలిచివలె ఆ జీతవతి యెవ్వరె? నీ కెట్టి సఖురాలు? నేను బ్రభాకరుఁ డనువాడ ప్రద్యోతనవంశపు ధరవరుండు నాకుఁ దండ్రి. మేమీ దేశాధిపతుండు ఇదియే మా వృత్తాంతము ఇక నీ కథ వెఱింగింపక తీరదని పెక్కిలి విచయముతోఁ బ్రార్థించుటయు నా యోగిని మోహించుక యెట్టి యతని పంక జాతురు నెట్లనియి.

రాజవృత్తా నా గరిత్రము కరువిరితమైనది పిమ్మట తేలి గింతెర మీ యాడ వచ్చిన యోగిని యెన్నియేడ్లది? ఎట్లున్నది? ఎన్నిదినములు లిందున్నది? ఏందుతోయినది? వలలతోవచ్చి గర్భక్రిసతోఁ అని యడిగిన నామె కాతఁడా యోగిని వృత్తాంతమంతయు వెఱియు నవివరముగా వెఱింగింపెను.

అతఁడని యాయోగిని జీతవతి కా నెవ్వయింది అహ! ఈ ప్రభాకరునికే నాసఖురాలి నిచ్చుటకు నిశ్చయించిరి. మే మిక్కడికే రావలయునా? అది యోగి నీత్యమునకు కంకించుచు నితండు దయకత తొడ్లి యాడుమనిన నాడివలెననేమో యె. దైవమహిమ కానమ్ము వీరికి మావృత్తాంత ములగించి మీ నహాయుషున నాసఖురాలికి వెదకి నెప్పివది యింటికిఁ బోవు యత్నము గావించెదనని నిశ్చయించి రాజ వంశనాఁ మమ్ము నీవెఱుంగకున్నను విన్ను మేమెఱుంగుదుము. మాయుదంతంబు మిక్కిలి హస్తాస్పదముగా నున్నది. నీకంతయు వెఱింగింతెద నాడివలెనక కర్తవ్య మునదేకంపుము.

మిరివరకుఁజూచిన యోగినియే జీతవతి. యుగవరునిజూతురు వే నామె సఖు రాలను నాపేరు రోపాదయండు. ఆమెకు యోగవక్తయను మునక్కితో పుత్రి గలిసినుది. కననిమిత్తమై నమవులు కష్టతరని విని పసిష్టాశ్రమమునకుఁ బోవుట

యోగినిదేవుడు, వైదికతి. పురుషునికది మేము ప్రయోగములోఁ గొన్నిదినము
లాయన వృత్తాంతము విమర్శించుచు వసియిరితిమి. కొందఱు యోగులు మమ్ము చూచు
వేసి వసియ్యుదురని వంపకారణ్యములో నున్నవాఁడు తినికొనిపోయెననునె యెప్పు యొక
యరణ్యములోఁగిరి కనికొనిపోయారి. అందు వారి కవలము తెలిసికొని యొకవాఁడు
వారికిఁ దెలియఁజూపక ను తరిముగా నదవలలఁ బదిపోయితిమి.

అమ్మనా కళ్ళను ద్వారాన నడుచుచు చీకవడి, బేరొ, బైరొగులు యోగులు
ఇంత కష్టపాట్లుండి యెలాచోక పోయినవి. అంతా; అదినమ్మనందయోగి యెట్టి
క్లిష్టములు చదివెన? ఎటువంటి యుష్మానుమిత్యేను. అంతరిత్రమ్మవేత్తరలె సరిక
యించుచు; నెట్ల నీవచ్చు క్తి వంబిందెను. నీ. నీ. బాధిదనానికొని తిరిగెడు మవ
రూపునాది యెంతకల్పనలు జేసిరి. రాణ: జాణ: మనసయమము తక్కుగనే
యున్నది. అక్కటా! ముందుబాధివ యా యానుకవేం వరురుడు; గవ్వముగా నువ్వుది.
కాళ్ళు చీవ్వమనుచున్నవి. ఎట్లు నడుతును? మఱి యొకలాది జూపుమని పరిశ్రా
గిస్తోరుగాళ్ళరు నే నిడులదిన.

తల్లి: ఏదరవస్తుం బాచుమద నాగుడె పలికిపోవుదును. నిన్నేమని
యారడింతును. ఆదిపాతులు ఎదురుపడుదుకేమోయని మానశ్శాసన దీనికొని
వర్తికిని ఈదారి మహారాజ్యములో బ్రవేశ పెట్టవచ్చి ముందుదారి లోపకున్నదిగదా
మరియును—

ని డనుజీయమచి కుట్టిమముల వల్లన చరిం
 మగనె కండు రవ్వరంపై పల్లవములు
 పండుకెన్నెలలు పైపై సోకినంతనే
 వర రాకుండును నీయొకరివిగ్గు
 అనురక్తి బాంధగోనీపమాత్రి క్రమణం
 ముల్లు గ్రమ్మ వారు ఏమడ్డుమోము
 ఉపవనాచివరం గోవ్వ స్వకంబలా
 లించిన నీమది సంవలిచు

గీ. నట్టి నీవిప్పుడీ కంట కాటవులను
 డిలుగుచుంటి నయో కల్గి డిక్కుమాలి
 కటకటాఁ విరి యెటువంటి కరివములియె
 నీగృహము మో ముప్పింపఁడయ్యె
 అని పగఱచు నే నామెను గొంకనెవఁడు గూర్చుండఁజెరి పొదఁబుకొని

తిని. కొందఱు చిత్రాంతికలిగినవారే లేరనిన నేయవట్టుకొని మఱికొంతదూరము నదిపించితిని, పోయినకొందఱి యరణ్యము మూసికొనిపోయి దారి కవలంబరేదు అట్లా ఆమహారణ్యము తలంచికొనిన విప్రులు నేను యట్లుమనచున్నది యెందయేచియు గనలరదు. చరితార రెప్పునంబిగాదు ఎటుపోవుటకు దారిబోవక యొకరెట్టుకిందఁ జరిగిరినది నేనామెం గొంగురించుకొని యదైర్యముబోపఁ నటించున దార్పిత మింక దితో ముగిసినది. నీసుగుంపుంజములర్చియు నీసురరణ్యము పొలెనని, ప్రొద్దు గ్రుంక వచ్చినది. అక్కఱు. వక్రవర్తి కడువేషణుద్ది పకంబిద్యలంజుతివి రూపమున పేరు పొంది ఇంద్రభోగము లనుభవించెడు నీకి యడవివదుడు జాన్త విధింపఁబడినది. అయి విధి యెత్తికొం.

సి. భర్మమా! నీకేది? భావంబిరిపించ
 కింమా! నీవెందు! తేరెడియ
 కొంతి! నీవెందు విశ్రాంతి గైకొందువో
 సత్యమా! నీకు విశ్రాంతమేది?
 కనికరంబా? యిండులుని మసించెదవీవు
 భాగమా! యెందు! బోదఁబివావు
 వైరాగ్యమా! యేదిదారి వీటిలుపైన
 భావమా! యెందు! దం దాచుకొందు!

గి. వహిహ మిక్కిల నాకుపదైక కొమ్మ
 యార్యగుణముల బోగు నొందర్యలాఁ
 జికవది నతియైహికసీతులందలిఁ
 యెఱుగుచున్నది వరలోక మరయుఁ దిలక.

అని నేను దుఃఖింపుచుండ నామి లేచి వాకిన్నీట దుడుచుచు ననీ! నారకం బున నీకి వెక గలిగిరి వీవు సకలములముల బాధువుల విడచి వాబోవచ్చి కష్టముల పొలెతివి. అర్చనన్యమనకు నీకు దామరాలవై యుండునట్లు భగవంతుఁ. బ్రార్థిం రెది నింతకిచ్చి వీకేమి యుపకారము రెప్పుగఁను. దావు వచ్చునని నాకేమియు నిరస్థ లేదు. కాని నీవిది కత్తపై వగడచుంటిని. మనవు శాశ్వత సుకృత మిట్లుండ మనకు మంచి యెట్లు జరుగును. పోనమ్మ! భోగములు అస్థిరములని మనము చదివితిమి గదా! యెప్పుడో వానికంతమున్నది మనకు మొదలనే వచ్చినవి గావున భగవంతుని భ్యాసము చేసికొందము. విచారించుము అని వాకు బోధించుచు రేకులుబోడిరి కమ్ములు మూసికొని.

4. పరమేశుఁ యోవరదఁ యో జగదీశ్వరుఁ నా సమిర్తమై
కాపను తెలియియింపు నమనత్తముం గడువించి పీకనం
రాత్రితేసి రద్దకమయ్యరంం మదియింపు నాకు న
య్యోవరదే భరింతు నిదియొనని నా శుకీర్తిని దీర్చుచే.

అని ప్రార్థించి సఖిఁ దీకడ వడివడి. క్రూరమృగముం యానృలు వివరించు
యిచ్చి. ఇక్కడనుండి పరలోకమున కరిగి సుఖించును. అంతః కాంక్షరజము
తేసికొనుచుని పలుకుచు నా తొరంపై కిరంపిడి లేకుండు తోడించి ద్యానించుచుండెను.
నేనును తికపతి కిరంబు తొడంపై విడుకొని నా కిరమండు మోపి అంక్షకాం స్మర
ము చేయుచుంటిని.

పెద్ద పులుల కథ

కొంతసేపటికి యొక పులి దెసలో అంతపును వోల గజులికొని పోవల్లె
వదర రొదతెయిచు పేము గూర్చున్న పోదరిందిరది కరుణించినది. అప్పుడు తనవతిపై
న్యాయముగపెట్టి లేకుండు వారివట్టుచున్నా జుతువు ప్రాంగివల్లె తలంబియుంటిని.
అ వ్యాచులు జూచియో చూడకయో మా పిదకి రాక యంతటి రాను రెచ్చిన అం
తువును నగము ప్రాణముతో గొట్టుకొనచు వెక్కిరిస్తూవునతో రొద తేయియంత
నలిపి వలిపి రానిం అంబి తినుచుండెను. అంతలో వేరొక లారం మెకము గోళ్ళ
వేంబిరుచు నవ్వడికి వచ్చినది రానిం జూచి మొదటిపులి గాంధ్రుమని అరచినది.
అ యదపు విని మా ప్రాణములు పోయిన యే యుకొంటిని. కెంకపపులి మొదటి
పులిపిదఁ బడి రక్తుచు రాని వోటనన్న యాహారమును లాగికొనిపోయినది.
అప్పురారెండు పులులకుఁ పెద్ద యుద్ధము జరిగినది పోరందరు నల్లంబొందని
గెలిపెయిచు గాఢాకరొరకిన నిలిచి మెకకు రుచుచు గ్రోండుపిదగును
గొంతసేపు పోట్లాడినవి.

అంతలోకి లంసు తలిగి వెమకకు తిరిగి పరచుటయు దానిందరుమనకొని
కెంకపపులి పోయినది. అంతలో దెల్ల వారివతి. రవిలేకము దెసనెల్లెడం వ్యాపించినది.
వపుర ద్వనలు విని బరుచున్నవి. అప్పుడు తికపతి రోపిణి మమమిప్పు దెయిం
టిని సమసితిమా? అని పలికిన పేనులేది నలుమూలలు చూచి విన్నయ సంత్రము
ంతో నొక విక్రము. పులులు దానిలో నుండి కాల్గి పడఁ జూచినవికావు.
ఈ యదవి యంతయు దాని పెంకపదే నరికినల్లె విచ్చిన్నమైనది. తి:పిగా దారి
కనంబుచున్నది. చూడుమనయ తికపతి లేచి పలికించి బాట్లనియె.

సఖిఁ భగవంతుని యుద్ధమును నాకుఁ తెలిసినది వినుము. నవ పూకృత

మత్రిశ్రూరము ఇంకను జిక్కులు పడమానీక యోగమున్నది. అందుకై మనం పెద్ద పులుల కావారము సేయఁదయ్యె. ఇంక మనకు బ్రతికిన ప్రయోజనములేదు. పులుల వెనకొనుదుఁ జొరవదు. వోచితిఁ దలచెద్యోను మ్మింకనాచేమి? పదపద. మనకు చాలజేసినవని పలికిన విని నేనున న్నక్కారో? తమిళ మాటలనే నానోడికి బ్రక్కతర మిచ్చితిని.

అప్పు కిదరము లేచి తెరపిలేయఁబడిన తెరవైన పొల్లగా వదులు రొకంగిరిమి. కొంకమారము వదిలివంక నా శ్రూరమృగముల ద్వయము మా రెవులఁ బడినవి. అప్పుడు నేను భయకంపితిగా, తిన్నె గద్దవ్వరముతో తిరవడి. అదిగో రాత్రి పులులు మనదెనకు వచ్చుచున్నవి. అప్పుడు విడువవై. చంపగలవు. ఆయ్యా, ఆయ్యా, అని వగరుతుండ నారించుదు, తిరవడి వచ్చుదు, రోహిణి! నీకలఁగ నేమిటికి? యితఱు మోర్చితిమేమి నీ యిక్కట్లు ఎన్నియుం జాముచుగదా. ఆకంబోయిన తిరమివలెనట్లు మన మా పులుల కొరకు వెనకుదుఁ జొరవతుండ నని యెదురెనవి. నంకనను జెందకి దుఃఖించెద మేమిటి? అని జోరించుచు నారీయవట్టుకొని నానితరుమగాఁ దిసికొనిపోయి నది.

క్రమంబున నా పులులు రెండును మా కావుతు మచ్చి మచ్చి మచ్చిపోసిన వానివలెఁ జోరలాడించుచు మా పాదములు నానటించుగిరివి. అప్పు గామునకు మృగ రాజనరాళా! మమ్ము తఱచి పీఠముల నుపయోగించుము. అ పిరికి పులులు మూసికొన్నది.

అ మృగములు వెంపుడు కుక్కలవలె బ్రక్క పిఠావలెచితిఁ జూచించు నమగులు నాకుదుఁ జేతులు మూర్చి-మరు మమ్మా కయిలయే మాదన కానినెలులరి మది అప్పు కట్టుకొంటుకో నాలోలే తిరియేమి వింత? పులులు కొంకమారములన నేమి? ఇవి మరియొక జంతువులు కావుగదా యవి యెదిగిను నే నెల్లంగి.

నవీ! తెలిసినది. పులులు నీ కింమఁపక మెచ్చి యట్లు పోయెను. పులులు యాశ్రమముల మృగములు జాతి వైరములు విడుదునని మనము వినియుండలేదా. నీవు కాపితుల్యవైతివి. ఇంక మృత్యువు వచ్చే పియంబు జేయఁజొందు. నీ సహాధమున నేనును కృతకృత్యవైతిని. ఇంక నీ సహాధము నెవఁడు గాగఁగందు.

అని పొగడిన విషపియకొనక తిరవడి పులుల పిచ్చుపై జేయివైచి జానురు లాఱు దువ్వెను ముద్దుపెట్టుకొనరు మృగములాళా! పొర్రు కృతమున్నరాల్గదని మా మేదిమాగన నేమాగిందితిరా? అనునగు కృతముని మాంసము కుక్కయు ముట్ట రంధ్రుఁ పీ మాట జెప్పవేని యది యేమేమో వలుతుండ మది పిల్లి కూనంపరి నులగి మా యదుగుల్లమోఁ బండుకొన్నవి.

పిమ్మట మేము లేరి నడునఁ బొడంగిన నవియు మా ముదిర నడచుచుండు నవి నిబంధింప నియమమును. కావునఁ బోఁ జాగ్రత్తాదుఁ ఁదియిది దానితేయనవి. మృత్యుకుల్యముండు నానర్థముల కృత్యకృత్యములు గానింపుచుండఁ బ్రస్తు మాత ముగా గొందరూరము పోయితిమి. అంతక నది మా కత్తమైనది. ఇంద్రుని ప్రభాత గర్జనకముండు నరీలంబులు గొన్నెం పురువు గానింప నది యమున యని తెలిసి కొని కక్రచ్చి తోడకలలు ప్పావన గానింపుచుండఁ బులులును మా ప్రక్కనే క్రుంకుఁ పెట్టుచుండెను. ఆ నితోడము జూచుచు మేము గొంతసేపు దానితో గూడ అంకిత లాడితిమి. అట్టికత విన్న మమ్మాబ్బి నామనదేహములు క్రమమున || ప్రరల్లి యుద్ధరాని భూమిమనల విజృంభించి వెలం జీట్లుగమ్మ మొగులు మానికొని పెద్ద వరము గురియఁ బొడంగిపెడ.

మ. కరచార్పణిశక్తుఁ ఁనామ బ్రహ్మర్షిరావో పేతమై
వరవిద్యుర్నిపతిఁ పెలలమై నాస్తోమ్యకస్యానంబు
ధరిమై సర్వధికారిరాగనలు నస్తోతాఁబుభార్యంబుగ
గురిసెవ్వరము సిద్ధివ్రణము సోమ్యోంప భీమంబుఁ గా.

|| పృష్ఠిపాతములకు తెఱచుచు గంతవస్తువలంబున నెలిచి పృథుధరాతా తంబున కిపోవదిన బయలుదేవ జలంబుల మునుగుయఁ బేలుచు గొంతసేపెట్లో యా సంకలము సెదించితిమి, క్రమమున నవ్వరో ప్రదవంబు బ్రాంతకాంబో యన తెరపుగలుగఁజేయ బొడంగినది.

అంతలో నా ప్రమాదమునకుఁ గ్రొత్తవీరు దగిలి పొంగుట ప్రారంభించినది. మా పాదములు తేలిపోయినవి. నీటిలో మునుగటకు సిద్ధపడితిమి. అప్పుడు రావున నున్న పులులఁ జెరుకుక తానిం బట్టికొనితిమి. అవియు విన్నాఁడుగా మమ్మారముపై తెక్కించుకొని యోకంబలె నా ప్రమాదములో నీవ మొరలు పెట్టిమి. కొంతంత యెత్తురఁ బోగి యా ప్రమాదము కరవేగముగాఁ జారుచుండెను. కిరభూరుహములు ప్రేక్షాజోగూడ గుఱాయమన కప్పుకతో వేటిలోఁ బరి కొట్టుకొని పోవుచుండిను.

మమ్మా పెద్దపులులు విత్తపై నానికొని ప్రమాదము రాకుండ నీడి యాది యవ్వలిదరి తేరవంబునవి ప్రయత్నించినవి. కళ్ళమైనదికాదు. తెండుపులులు విడి పోయినవి. వేనెక్కిన పులి లంపీనమై కాళ్ళతేంచెలి నీరుమింగి కొంక సేపటికిఁ బ్రాణములు విడిచినది. మేమ రాసిక శోరము విడువక యొక కర్రతోఁ జెక్కి పట్టుకొని యా రాత్రి యెల్లఁ గొట్టుకొని పోయితిమి. తెల్లవాడుజామన నీ పల్లెవాండ్లు వచ్చి నున్న దెప్పులపై తెక్కించుకొని తీరము తేర్చిరి. అందు రాత్రి యా పల్లెలో నొక

గృహస్తునిండు బంధుకొంటిని. దొంగరా రేయి వాణ్ణి కొల్లదెట్టవమాట నాస్తమము అ నేరము నాయండు నొసి రాజకటులు వచ్చు మీ యొద్దకుఁ దీసికొనివచ్చిరి. అదియే నాన్యభావము అని యెఱిగిందిన పిరియ రాజప్రభుఁడు ముక్కుపై వ్రేలిమికొని పెద్దకిర వత్తి నిలువఁబడి ద్వారముదోరు నొక యెద్దిర్చి కము వింటిని. ఆ యొగిని తిరవతియో? చిత్రపంకము నూచి గుండులుఁబడి నామె రూపమిప్పుడో కాంచినట్లే యున్నది. భగవో యింక దోడ్కొనుఁ బావురే? యింక యాకృత్యము? అట్టి కృతకృత లారికి దైవము తోడుపడకుండునా? ప్రభురమ్మగము బాడిగవలలు జేయుట యెట్లు రమా? అవి యూరక నేరగురుడును నయ్యయో. అఁ తావురముఁ ముంగిడిమీరెక్కఁకు ననిష్ఠమనర్చి యాశ్రమ మొక్కఁద? తిరవతికి వెత్తియెత్తిక నీచ వలననక పెద్దవారంకుఁ జెప్పుక యెట్లు చేయుదువా? అనురాగనక తల్లిదండ్రు లెంక చింతించుచుండురో? కానిమ్ము గతంబునకు వగచించి బ్రతానిములేక. ఇప్పుడామె యుత్తర దిశనున్న అరణ్య మార్గమునఁ బోయిందని వారలు తెలిసినవి మనము పోయి పట్టుకొని కట్టి పెట్టి బలవంతమున నామె నెంచించి దీసికొని పోక్తము. తిరవతియని తెలిసిన నేన ప్పుడే బేయవట్టుకొని యాటములు చేయుచోవుదనా? అని చెప్పి తాకండు తండ్రి కా తెరం గెలిగించి యుచిత మనారముతోఁ గూడికొని రోహిణి నెంబట్టుకొని యుత్తర దేశారణ్యములు తిరుగుచు నామెను వెదకఁచుఁడెను.

అని యెఱిగింది మఱిసిదూరు—ఇది జెప్పఁబడఁగెను.

112 వ మఱి త.

స న్ద్యా సు ల క థ

అమ్మా! రెమ్మ రెమ్మ. ఎన్ని దివము లిల్లావారము గురువక కృశించెదవు? తిరవతి రోహిణియఁ బ్రయాగమున కవ్వల బాకవులలో తిరుగుచున్నట్లు వారలు తెలిసినవట. ప్రయాగ నగరాధీశ్వరుండు కొంచెం పన్నాముల మన రాజధానికిఁ బంపెను. వారి అతిథాగము విచారించుచు అయ్యగారు మీకివార్త తెలుపును? పరి తరుణిఁ బంపిరి. అనుటయు తిరవతికల్గి అట్లే లేరి యేమి నాపట్టి లోనికి యొన్నట్లు వార్తలు వచ్చినవిమా? అయ్యయ్యా! అరణ్యములలో తిరుగుట తేమి కారణము? ఎవ్వరు చెప్పిరి? ఏమని చెప్పిరి? అని అడిగినఁ దింక యను పెద్దదాని అమ్మా! పరి వరుఁ దీమాట చెప్పెను. అతఁడు ద్వారమున నున్నవారలు రెప్పించనా అనుటయు నామె వాని రాక కన్నజ్ఞ యుచ్చివడి. తింక పోయి వానిం దీసికొనివచ్చి అమ్మగారిలో నవిస్తరముగాఁ జెప్పుమని వియోగించిన వానింతరుం దిట్లయె.

అమ్మ: ప్రయోగమునుండి సవ్యాసులు కొందఱు సంకెనులు వేయఁబడి తీసి కొని రాఁబడిరి. వారేమి వేరము తెలిసినో తెలియదుకాని అమ్మయిగారును రోహిణియు నా దేశములో తిరుగుచున్నట్లు వారిమన నొక ప్రశ్నితరీతియందు వెదకినది. ప్రయోగాధి పతి అయ్యగారి క్షేత్రాఁ జాన్పానని పంపిరి. ఆ పత్రికం జదివికొనెనట్టికోదనే మీకి వార్త తెప్పిరమ్మనిరి. ఇంకకన్న నాకేమియుం చెలియదని యా కింకరుఁడెఱంగించెను.

అప్పుడు రాజపత్ని తింకా: పిత సభకుఁ బోయి సవ్యాసు లేమి చెప్పెదరో విని నాకు వచ్చి తెప్పుము. పోమ్మని యోజ్ఞాపించుటయు నా తింక వానివెంట నోం గలయిననుఁ దోయిరి. అప్పు కుశీవర వరపతి కి వ్యాసుఁ విచారింపుచున్నవారె.

రాజా—నీ వెవ్వడవు?

శుభాధిపతి.—ప్రయోగములోనున్న మాధవ మఠమునకు ధర్మకర్తను.

రాజా—మాధవ మఠములో సవ్యాసు లెందఱుందురు?

శుభాధిపతి.—వేయిమందికి తక్కువ యుండరు.

రాజా—వాండ్రోకు దోజనమెట్లు.

శుభా—ఆ మఠమునకు రాజవక్తములైన యగ్రహారములు పెక్కుగలవు. రథాధాయమునంద సవ్యాసులకు జీవనోపాధి జరుగును. అందునెఱు దేశాధిపము లేని వచ్చినచో దారుణంబందు గూర్చుండి కడుప వచ్చును.

రాజా—మీ కలహము లేమిటికి వచ్చినది?

శుభా—దేవా: కొందఱు ధర్మతులు మఠములోఁ జేరుటచే మాకును మఠము నకుఁ గూడఁ జాల అపకీర్తివచ్చినది. వినుతము. కడదిన కివ్వారికి నిరువురు జాం యోగినులు త్రివేణిలో స్నానము జేయఁబడ చిరానంద రమానందులు మోహించి పసిష్టాశ్రమమున కరుగుచున్న వారి వంకల్పము చెలిసికొని ఈ బదుగువానిచే వచ్చి వేషము వేయించి ఈ బ్రహ్మసంతుని మాంమున జంపకారణమునకుఁ దీసికొనిపోయి యా యోగినులకు పితే పసిష్టఁడని చూపిరట. “ఆ రాం యోగినులు మీ కపటము తెలిపి కొని యెంటో పాలిపోయిరట.” అందుండి యీ యోగులిద్దరు తిరుగ మఠము నకు వచ్చుటయు వారివెల్ల వెరలి కొనురు పీర్లరు మఠములో దగవుబెట్టి యిద్దిన లంఢము కమఁపింపి పోట్లాడిరి. చాండిగిర్దిరికారు. రాసకోపించి ఈ రమానందుఁడు దుడ్డుకట్టతో మునలిచాని నెత్తిపైఁగ గొల్పెను. బ్రహ్మసంతుఁ డదములా వానిం గొట్టి నేలఁబడవేసెను. వ్యర్థయోగు లిద్దరు లడినతోడనే జంతువు సవ్యాసులు కొందఱు వారి పక్షముజేరి రమానంది చిరానందుఁలఁ జావమోడిరి. అప్పుడందున్న సవ్యాసులెల్ల రెండు పక్షములై పెద్ద యుద్ధము గావించిరి. రాంధరియవచ్చి అందఱెం బట్టుకొని

నంజెనులు వైది శారాగారమునఁ బ్రవేశించి కొన్ని దినము లందుంచి దివరకు మాతము
వీలినవారి యొద్దకుఁ బంపిరి. ఇదియే జరిగిన కథ యని యెఱుంగింపెను.

రాజా—ఇందుఁ బ్రయత్నము యోగి యెవ్వరు?

ప్రయత్నము—దేవా! నేను అని యెదురు నిలువం బడియెను.

రాజా—నీవు ఆ యోగినుల బ్రహ్మనందు నొద్ద కపిపిరివిగదా! అందులకు
బాలసభ్యులు నీవేమి లంఛనమిచ్చిరి?

ప్రయత్నము—దేవా! వారు లంఛనముగా నీయలేదు. జ్ఞాపక్రతి సమిక్తమేదేని అప్పు
దప్పు దిచ్చుచుండుదు. అదియే వారు కాకిచ్చినది.

రాజా—సావము! నీవు తేనెనవని వారల కుపచరించినది శారు జాబోలు.

ప్రయత్నము—దిక్రము దిక్రము, వే వేమియుఁ జేయలేదు.

రాజా—కానిమ్ము. దిరానంద రమావలదు లెవ్వరు?

దిరా—రమా—మేము దేవా! మేము అని ముందరకు వచ్చిరి.

రాజా—మీరా యోగినుల నెండుఁ జూచిరి?

రమా—ప్రయాగములో గంగాస్నానము తేయుదుండుఁ జూచితిమి.

రాజా—చారిత్ర యోగిపొమ్ము వ్యయపరచితిరి.

రమా—దేవా! దాననీయ నేయమాడలు వ్యయమైనది. యా మఠములో
మా వలన లంఛనము దివసవాఁడులేదు. మహాదివళిఁ బరిమాదం నొసంగితిమి దేవా!

రాజా—ఏమ్మట వా బాలయోగిను లేమిరో తెరచితిరా!

రమా—లేదు దేవా! తరువాత లద్దులమై తెరపాల సుంపఁబడితి మెట్లపోయిరో
తెలియదు.

అని యీ రీతి నా వ్యపాయము సహ్యము లందరివలన సాక్ష్యము పుచ్చుకొని
తస్మాదమున రోహిణి విరచతుల ముద్రాద్వయ సహ్యముల క్రోధ్యములు తెల్లముగాగ
బాల్మికనెల్లఁ గలదు గమఁగొని యట్లనెయి.

ఓ దురాత్మురాదా! మీరు సహ్యములను పేరుపెట్టికొని మఠలయనం గూర్చుండి
కార్యక్షణములం కునించి మత్తిల్లి యభిమత్యకృతములు చేయఁ కొడంగిరి మీ యోగిగతి
పాలగుఁజేయక యీ జాతికిఁ గూడఁ గళంకము రెచ్చిరి. ■ మేములు తువలననేని
యపుపాతర వేయించినను నిష్కృతి గలుగదు. మీకుఁ దగినకష్ట యేది వేయుటకుం
దోదకున్నది. ముందు విచారించెదవని వేయదురు రాజకుటుంబంబు వంశద్రవెల్లఁ జెర
సొం కనవి కాను విచారగ్రస్త మానసులై యంశంభరమున కరిగి భార్యతో నా
వృత్తాంతమంతయు నెఱింగింపుచుండును.

అ వెకలోఁ బ్రత్యేకవ వగరమునుండి రోహిణిరాజురాల వెలువడదు వచ్చిన దను వాత్త యెవ్వరో తెప్పినంత రాజవత్ని లేచి యేడియేడి వానివ్వునుగ వచ్చివరా ? అని యడుగుచుండ రోహిణి వచ్చి యామె పాదంబులంబడి గోయ నేడును తొడంగి నది.

అప్పుడు కీవను రూరడింపుచుఁ రోహిణి లెమ్ము లెమ్ము. కోడిందినం బ్రయోజనంబులేదు నీ విప్పు రెండుండి వచ్చితివి? తికవతి యేమైతని వసిష్టా క్రమమునకుఁ బోయితిగా! మీ వృత్తాంతము కొంత తెలిపివతి. నన్నామము విడిచిపోయిన విమ్ముట నేమిఁబడినదియో చెప్పుమని యడిగిన వెరగువడుచు లేచి కన్నులం దుడిచికొని నమస్కరించి యట నియె.

రేవా! తికవతికి వసిష్ఠుని జాగవంయనని కలంపుకప్పు వేరొక కలంపులేదు. నా యానవృత్తి వా పయనము మామెమింప నంయమని చూచితిని సాగినదికాదు. నిప్పునకుఁ జెవలుపట్టిన నడియే వతియను, యోగు రామె నేమి సేయగలదు? అమె కీరిమునకు మెచ్చికొని పెద్ద పులులు భృత్యకృత్యములు వెనప్పేసినవి. యముగలో మేము విడిచిపోయితిమి, అమె పులితోఁ బ్రత్యేకవ వగరము జేయవది. పౌరులును దదియ మహిమాతీయము విష్ణుయము గలిగించెను.

రాజపుత్రులు ప్రభాకరుఁ రామెతో ముచ్చటించెను. పులి నమసిన బాని రోయ కిరణునంబాని యానీకు విరచి యొత్తక ప్రదేశమున కరిగినవరుట. వచ్చి రొంగగా వెంచి యారాజ నొద్దకుఁ దీసికొనిపోయిరి. నేనా రాజుమారునికి యధార్థము తెప్పి వైదితిని. ఆ యోగి తికవతియని వినిన విమ్ముటఁ బ్రభాకరుఁడు నిశ్చిగి వీరపించుచు నున్న వెలుఁదెట్టుకొని యొత్తర రోగరణ్యము లన్నియుం దిరిగెను.

విడుచు నామె గవఁలదినదికాదు. ఆ యడవులోఁ దిరిగివల్లు కొన్ని జాతలు తెలిసినవి. గురుకులు బాదికొనురుఁ బోవంబోవ యమునానదీ పరిసరమున దట్టముగా గునురుకొనియున్న రెల్లఁదగుమ నొక వృక్షాత్ముఁ పాదములు దగిలించి కల్పకరి యుగాఁ రవము గావించుచున్న యొక యోగి మా కన్నులం దిదియెను.

భయదత్తి సంక్రమములతో నా రెట్టురెంతకుఁ బోయి కిరణునం బెరులు జోడించి విసయముతోఁ బ్రార్థించుచు నందు నిలువలదితిమి. సాయంకాలమున కయ్యోగి కవంబు జారిచి యొగలలు వదలి రెట్టుదిగి యమునకుం రోవుమంద నడమువచ్చి పాదంబులంబడి మహాత్మాఁ తికవతియను రాజపుత్రిక పెట్టిమెత్తి యీ యాడవుం దిలుగుచున్నది. ఆ దిన్నది మీ యొద్దకు రాకమానదు. వసిష్ఠమహర్షి యాక్రమమున కరుగ నంకల్పించుకొని యున్నది. ఆ ముగున మీకు గనంబడి

నదియో? అని యడిగిన యోగి అగును. ఆ మధ్యమమ్మ వా యెద్దకు వచ్చినది రాని దిత్తవద్ది యరసి యిది కోరినదీతి వదిలేగముగా, చివ్వుని యాశ్రమమున కడుగునట్లు చేసితిని. మీ కెవ్వరని యడిగిన విని వే నాకురకెఱియి యిట్లు అంది.

మహాత్మా! నేనామె సలుకాంతు. అమెకోగూత నిల్లు వెక్కరితిని. కష్టముపడితిని. యమునలో విడిపోయితిమి. నన్నుఁ గూత నందు జేర్చరా? అని మొర పెట్టుకొనిన వశంకు రాలు జాలు మా డిదియే పనియో పోపొమ్ము. నీమరణముగ కర్మకాంక్ష కానని పనికి యా తపసి పొన్నమునకై యరిగెను.

అప్పుడు మీమ దారి గానుకొని యకండు మరల మచ్చదనుక పండునికి పాద మాల కర్మమువడి నమస్కరింపుదు మనివచ్చాఁడు. ఆ దిన్నది యెప్పటికైన నెంతికి వచ్చునా? ఇది యొక్కటియే కెప్పుడు. ఇద మాదారి మేము పోయెదమని పనికివ నకుం దింతక ర్యానించి యింటికి రాశీమగును. పోపొందు అని పనికి వెండియు వృజారోహణము గానింఁజెను. మేము పంకోషము జెందునుఁ గ్రమ్మరుఁ బిక్కో తన నగరమునకు వచ్చితిమి. అత్తార్త మీకుఁ దెలుపుటకు దూకంవెంట వెంటనే యిందు బుద్ధితిని, ఇదియే నావృతాంతముని యాకథయంతయు రోహిణి వారి కెఱింగింఁజెను.

అని యెఱింగించి మఱిసిద్ధుండు—ఇట్లని కెప్పుడొదంఁగెను.

113వ పుట.

వ సీ ష్టు ని క్త త

అహ! అనుహర్షి ప్రభావ మేమని కానియాకడగిన? కన్నుల మానికొని తెరలి చూచినంతలో వెంక పంకోషము గఱగఁజేసెను? అయ్యారే? యిది మేదు పొర్చు భూతాగమనందలి వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమము గావంయును. బిసా. అసా యోజనదూరములో నున్న వసిష్ఠాశ్రమము కెప్పుడొటలో, చ్చెన యా సిద్ధగౌతమని తమ ప్రభావము అవాఙ్మానుసగోచరమురా? కావంయు లోకోద్దగఁబునకై తపంబు గానింపుదురు. తపోదనప్రభావంబునంగాక యా ప్రదేశము ముఁగ్గిలకుఁ జీర కక్కహా? ఇది దేవతాభూమివలె గవంబునుచున్నది. జీరే యిచ్చుదీ భూమియంతయు రత్నమయమైయున్నది వృక్షములు సునర్హర్యయంటి విరాజిల్లుచున్నవి. జాతివైరములు లేక మృగములు దిరుగుచున్నవి. ఇది తప్పక వసిష్ఠాశ్రమమే నా కోరిక పరిండు సూతపంబు గవంబునుచున్నది. అడిగో ముఁతాంబు కెప్పుడో వాదెకు వచ్చుచున్న వాఁడు. వానివలన సిద్ధేశ్వరాంత మడిగి తెలిసికొనియెరంగాకయని యొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున నొక మఠములో నిలువంబు జీతపతి తలంబుచుంఁజెను.

అంతలో నానుచుమాగుండు పలాక దండము లేకంబుని యవ్వటికి వచ్చెను. వారికిట్టి సలవాదము జరిగివడి.

శిష్యు-అమ్మా! నీవే మునికవ్వకవు? పులికోలు మడకగా బాని కిరంబున దాల్చితివేం? నీపేరేమి? యెందుఁది చెప్పుచుంటి?

జీతవతి-బుచ్చిపుత్రా! నేను మునికవ్వకనుగాను. రాజపుత్రకను. నాపేరు జీతవతియండ్రీ ఈపులి బ్రతికియొన్నప్పుడు (అని కన్నీరు గార్చుచు) నాకనిత మైన యువశాకము గానించి వానిని తమి సనునివది రావలెనని యాకృతి నిట్లు తక్కితోఁ బూజించుచుంటిని.

శిష్యుఁడు-తమ ప్రభావంబులు పత్వరలులు మనులకు కృత్య కృత్యంబులు గానించుచు యారాదమై యున్నది. నీస రీతియందెట్టి కృతజ్ఞత గలుగుచు నుతిపాత్రమై యున్నది గదా:

జీత-అంతా! నీవెన్నిని కుమారులందవు? ఈకపోవన మెవ్వరిది?

శిష్యు-కల్లీ: ఈవనము క్రిడునువదిరుండైన వసిష్ఠసునింగిదుని తపోవతము వేనాయన శిష్యుండ హోనురేచువుం గానువాఁడ.

జీత-హోనురేచువన నుండినీరేనువేనా?

శిష్యు-అవును వారికి మఱియొక మొదవులేదు.

జీత-పుత్రా! ఈవరును పనువులు దానిం దీడకాని పోయిరని వింటి. నత్య మేనా?

శిష్యుఁడు-వత్యమే ఆంధులకు వాఁకి. తామకృతమైనది. కాదా?

జీతవతి-ఏమైదికండ్రి! దెప్పుము దెప్పుము.

శిష్యు-వారిసెల్ల మనుష్యయోనిం బుట్టుకట్లు కపింబెను.

జీత-కండ్రి! వారువచ్చి పాదాశ్రాంతుకైరని వింటిని కనికరించి యమ్ముని వారి శాపవిముక్తుం జేయలేదా?

శిష్యు-కల్లీ: అష్టమవసువు ప్రభామనితకృత దక్కిన వేద్యువరను అన్న మాత్రముననే విముక్తు:గునట్లు కనికరింఁచెను.

జీత-ప్రభాను వేమిజేపెను.

శిష్యు-అకడే యామహావనమిసెల్ల తారకుఁడు వినుము వాఁడు పుడని మనుష్యుడై పుట్టి తార్కాపు తులలేక దరిఁడుడై యాధివ్యాధులు దారింపఁ బరమ మార్కుడై ప్రాంకిత్యములు గావించుటఁ దెదకాంము బ్రతుకఁగలవని కపింబెను.

జీతవతి. హా వరమేవ్వరా! హా వరమేవ్వరా! యెట్టికర్ణ కళోర వాక్యము

వివరణిస్తూ: యోగనాథా! నాకథలున మీకెట్టియార్థము వచ్చినది అని పలుకుచు నేలబడి మూర్ఛిల్లినది.

అమూనితాంతుఁడు లేచినెత్తి కల్లి! మనువులు నీకు బంధువులాడేమి? వారి కొరకై పరితపించెదమోటికి? అని యడిగిన జితవతి ఓప్పీరు దుడిచికొనుచు; దన కథ అంతయుఁజెప్పి బాలా: వారి మువ్వనకు మూఁము వేస్తెనని తండ్రి యోగ న్నక నేమైన కపించెనా? యాపి యేమిమది వాయనా? దెప్పుచునుటయు నాబాలుండు పొద్ద్యెనుము మాగురుండు లలిని నడిసుకసీనునిగా కపించిన చిని యటలాడు యోగన క కమ్మఁగూడ మనుష్యయోని బట్టఁజేసి అతనిని భార్యయగునట్లు లేయ మని కోరెనది.

అయన అందుం కలగింపలేదు అప్పుడక్కఱి చురచురం జూచుచు: గజమతి! నీవతి నీకెట్లో యాయనను వేడ్లుగావా? మీ వియోగమునకు మీలార్య పరితపించరా? మమ్ము విడదీయదురా? అ! యేమేమో వోటికి వచ్చినట్లు ముని వదని నిందించినది.

అంతదారి పెద్దకలవోపిక జేసెయ్యఁ గోమఁ ఎటువలేక దుర్బుతి! నీవు ప్రీతిని విడిచివదిలెను; చిన్న పెద్ద దారకమ్మయు విచారింపక మోఁదుంటివి. ఈయరిరాధుంశయ సీమం దెయిన్నది. చెమ్మ వికలుగాదు. వికము నీవు గోమం నదజ్జెలైన ప్లేవ్వకాదియైతి పెమ్మఁ చెమ్మఁ గా రుండువలెదాను. పోవొమ్మ అని పలికి అమ్మనినకుం దవ్వలికిఁ బోయితి. సమంపముల విచారనై చిత్తులై యేమటయుం బలుకక కావలయుం బురువించి ప వనిని.

పురాకృత మెట్టివాని ననుభవించ - శీరమగదాయని చెప్పిన విని యూచిన్నది గుండెవగుం వేడ్పుచు యోగఁకా నాకథలున కాదా నీవ మువ్వేక దుర్బుతిమని నిందింపఁబడితివి. ఇప్పుడేమి జేయుదును నీదురవృత్తినిముఁ బ్రతికియుంటి? నీను కృతజ్ఞురావనా? కాను కాను వేదమునకే అని మువ్వొప్పుయంద మునిబాలాండు పరగు వదుకు కల్లి! నీగలను కొనియాడఁబడియున్నది. ఇప్పుడు మా ఆయ్యోహరు భార్యతో వివోదముగా మాట్లాడుచున్నవారు నీవు లేగము బోయి వారిం బ్రార్థింపుము యేదేని నదుపాయము జేయఁగలరిన బోరించి మా కమ్మ! దవ్వలికిఁ బోయెను.

జితవతియు: దదు వదివ్వునాల్గలముఁబోయి వదిష్టాశ్రమాంతరమునము.

గీ. వదలిగాఁజేసి వ్యాసచర్యమున వత్తి

తైవమునవోడఁ దనదు మువ్వనువరాల్చి

తరిఁగడఁగ పెల్ల మెల్లన నడుగులిడుచు

మమ్మ జితవతిఁగాంచె దాపపదరూపి.

కనుంగొని యాశ్చర్యముతో అరుంధతిమహాదేవి వాసట మతతలుదేర గమ్మ లెత్తి యాచుచు భర్తతో ప్రాణేశ్వరా! ఈ వచ్చు మర్యాదలది యెవ్వతో యోగిని వెన్నెలబాసిన శ్రీవిష్ణున జగవ్యాపిని యాపమగాడుగదా! వుంటేలు కిరణమున దాల్చి నదేమి! ఆహా! జటావంకలములు ధరించినను అమ్మిండుబోణి రూపమా సేవన కలదై యున్నది మననస్వకం కిది సోయగముండునా! ఈమె యెవ్వతెయో చెప్పు దని యడిగిన పసి వసిష్ఠుడు వెరగుపాటుతోఁ జాచుచుండెను.

అంతలో జీతవతి వాడరావువకువచ్చి వులితోలు నేలంబెట్లకయే సాష్టాంగ నమస్కారములు గావించి పువ్వులూరలూఁ పురాణంపతులగు మిమ్ముఁ జాచుటచే నేను గృతార్థుడనైతిని నాపాపములు కటాక్షపడెదైపోయినవి. మీదర్శనమునకై యెన్నియో వెతలయెడి యత్కడకి వచ్చితిని. విమ్ముజాడతిని వాకోరిక సఫలముగాఁ గందని పెద్దగాఁ బొగడినది.

అప్పు డరుంధతి సహదేవి అచ్చిగురులోఁబడి గ్రుచ్చియెత్తి యాచరించుచు గుండరీ! నీవెందరిలావు! నీపేరెవ్వరు? మాయెట్లు రాణవియేమి? ఈవులితోలు అంక శ్రద్ధగా కిరణమున బూసెతివేమిటికి! నీవృత్తాంతమంతయు వెలంగింపుము నీయందు మాకు గవికరము గలుగుచున్నదని పలికెన విని యక్కరికి యాటనియె.

ఉల్లి! నీవు ముల్లోకములో వానితెక్కిన సరిసతవు నీపేరు దంబిదన స్త్రీలు పూతురాల్చగలదురు. నీవు నాకథయివాప్త మిచ్చితిని. ఇంక నాకుఁ గాదనలేదు. ఏనుము నేను కిరణమున సరవాధుని కూతురును వాపేరు జీతవతియెల్లరు. యోగ సర్వ యను పునుపత్నితో నాకు మైత్రి గలిగినది. ఆమె నన్ను తిరితాంకంజేయు తంబుతో మీదేచువులగట్టి తీసికొనెదమ్మని వతిని బోధించినదట. అక్కరణము నంతేని మీదర్శన వారిని కపింఝెడు అవృత్తాంతము విని మేలి తపించుచు జటా వంకలములధరించి పుదననుచితిని మీయెవ్వడు రా జయలుదేరితిని అని తాను నగరము విడిచినది మొదలు నాటి తుదదనుక జరిగినవత్సయంతయు వివేదించినది.

అయ్యోదంతము విని యాపతి వత వెరగుపాటుతోఁ బతిమోగము జూచినది. వసిష్ఠుడు తివ్యదృష్టిసంతయు జూచి యో! ఈకీవతి జెప్పినదంతయు పర్యమ మతయు నందు నర్థగుణోత్కర్ష విడిచినదని యెఱుంగింపెను.

అప్పుడరుంధతి యాసుందరిని గొఱగించుకొని ముద్దికుసుచు వృక్షి! నీ యట్టి క్షణజ్ఞులని నేవురాములో వినియుంకలేదు. నీ సుగదంబులెన్న పడినతి లాంఛన సీతము మా తెఱవే మెప్పుడచ్చివతి మతయు హామద్రోసవను నీమహర్షికిఁ బ్రాసాదమువలది వినుపులు దానిని దీసికొని పోయితి అలిగి యిమ్మని వారిని కపిం

తెను. ప్రభాసుని దక్క- కక్కిన మనువుల జన్మరూతముననే ముక్తంగు నట్లను
గ్రహించెను. ప్రభాసుండు పుకమిలో జనింపక తీరదు యోగనక మనిపై నలుగురుదే
కపురాలైనది. ప్లేవ్యకాతియందుఁ బుట్టెను. ఇప్పుడు మేమేమి చేయుదుము కామములు
క్రమ్మరింప కక్యముగాదు. నీయలిరాష యేదియో దెప్పము ఏట పంశోషము గావించి
మాకుత్సాహముగా నువ్వదని పలికిన విని జీవతి యల్లని.

దేవీ! యోగనక నాకు మున్నవ్యజన్మ వలనఁ గలిగిన యిక్కట్లు కావఁ బ్రయ
త్నించి నాకథంబున వానెకలం గుడుచుచుండ నాకు నేరొక పవనం నంశోష పెట్టు
కలుగునో దెప్పము. నాకుపకారము గావించఁ జూచిన నా రావద వొందుదురే
నాబ్రతుకేమిటికి, నావైదవము క్యానో తల్లి! జడంపకులకాము నేననభవించెద.
దారి విమక్తం గావించ నీవతిం బ్రార్థింపుము. నన్ను ప్లేవ్యకాతిగాదు రంబాం
జాతి యందుఁ బుట్టింపుము. పతిష్టక శూన్యందేసి భరింపరాని యదుముం గుడి
పుము. అందుకు వెరను. నాపిడులు దుఃఖశూన్యప్రసంగాలును అయ్యో!
నా ప్రాణసఖురాలు యోగనక మున్నవలు జరామరణ రోగవలంబులందు నిడు
మలు విని మిక్కిలి విచారింపనది తానభయకాతియందు జనించి యట్టిభారం బం
దుడనని వినవచ్చురెంతి రింతిరెనో తెలియదు ఏమైత సిందించెనో? నానేషము
వలన గలిగిన చిక్కులకు వెనుగుకొనక మానువా అయ్యో అట్టి యుత్తమురాలిం
గవ్వ పెట్టితిని వేను జీవవ్యవమునగానా కలకటా నాకుపకారము చేయఁజూపినవా
రెండు రెక్కో చూడుము దివ్యలోకముల భర్త లోగుక విమానమెక్కి స్వేచ్ఛవిహ
రములు గావించి యోగనక యుద్ధోగతిం బొందునది. అంతఃపురముం రాజరోగము
లందెరు రోహిణి యేదిపాల్చెనది. అతఁలో మెగములకెల్ల తాన యొడయఁజ్చ కడుపు
నిండ మాంసము గుడుచుచు యదైవ విహారముగావించు నీమృగరాజు తిండితినక
కుళ్ళిచచ్చినది అమ్మా! నేను వెదకున కిట్లుంబిదిగాని కడుపాపాత్మురాల. నేనుకముం
కోకాయత్తంబు వేయఁటకు జనించితిని నేను బుట్టకున్న వీరి కియిక్కట్లు లేచోవును
గదా కాపున నాయాపుం కాపవముక్తం గావించుము. లేకున్న ఏవ్వదే మిపార
మూలమున నాకరము ప్రయ్యోజేసి యాదఁజుము మరదెదవని గోలుగోలున నేర్పుచు
బులితోలు వేలం బెట్టకయే యాదంపకుంబ్రాం జాగించింపనది.

అప్పుడయింక పతిరో మహాత్మా! తానుగుఱుచు దుఃఖించిన మనము నాక
నము నొందుదుము యిట్టికృశ్ణురాలు భూకథవిష్యద్యర్త మాన శాంతుంయందు మతి
యొకతె లేదని నాయున్మిప్రాయము. తామె నెట్లైన సంతోష పెట్టక తీరదు మన కపం
లంతయు దారపోసియైన సువశారము చేయవంతునని ప్రార్థించిన విని యమ్మహర్షి

కడియ నుగుణవిశేషాలు కంతకుమారుడు పెచ్చియన్నవాడు కావున మదాంహాసము గావింపుడు జీతవతి కింబునఁ గరంబికి దేవదీపి యారడికింపుడు నిల్చినియె.

తల్లి: నీరార్చితము కడు పుష్కలమైనది నీనియ నుతిపొత్తువది. నీయట్లు మొకటి కిర్యలందు. నిమము వారికి మమవ్యవస్థము తప్పదు. అందు సర్వోత్కృష్ట వృత్త గణున నల్లను గహించెద వినుము ప్రభాసుండు వుదమి దేవకాగర్వణున సుత ముష్కరియనినెన జనియను. అస్పృశస్యమిందు. దేవతాంబులకునులయందు మూడులోకములలో నీడుదేవతాంబుల వారుక వదయును. పెద్దలదే బృహస్పతిని మించగలదు మనకు లనియెంద వ్రావము వేపుకొందుక అతనికి తెలియనిదయ్యలు బుడవు. తిత్తెందములలో మదటి మదగమి. సగమద్రా గేసరుడు. స్వర్వందమ రణాడన పెద్దకాంబు వుదమి నలంకరించు బాధ్యవృత్త కువ్యందయ్యను తెచ్చుటగను గలంబగును. పేదదే? అతనికి మమవుగా నున్నప్పటికంటె మను మ్యుడుగా నున్నప్పుడే యెక్కువత్యాతి రాగలదు మనువు లప్పుడప్పుడుపోయి యేక నితో సంతాపించి వచ్చుచుండును నీవిదితమె యిప్పువరలు లకని కొనంగిరిని. నంకనించితివా? అని పలికిన విని నమర్కరించుడు జీతవతి యిట్లునియె.

తల్లి: ప్రభాసు వనుగహించితివి. యోగవక్త నగూడ సత్తమవన్నాఁ జేయ వాయని వేడివనకం దియక యాలోచించి కానిమ్ము పిన్నజాతివఁబాలు నీసఖులు యవనపు తికయను వాడుక బదముంగాని బ్రాహ్మణునికే జనియను విద్యలో సరస్వతిని, దూపణున రతిని, భాగ్యలను లక్ష్మిని, ప్రభావణున గోరిని మిది కారణం తరమున రెండవన్నమెత్తి పండితరాయలను విరుదము నహించిన ప్రభాసునే పెండ్లి యాడును. కోపంబు గలిమిదే గొన్ని యరునుంబు బడునుగాని యిది దీర్ఘములుగావు. చివురకు బాధ్యురర్త విరువురు గలగా గర్వంబునఁ బ్రవేశించి పూర్వరూపంబులంబు చాల్చు వారికివరంబులు చాలవా? జీతవతి అని అడిగిన నవ్వరతి లేకులు తోడింబు నిల్చినియె.

తల్లి: ప్రభాసుండు వుదమి బెద్దకాంబు బాధ్యలేక నందరించుంగదా? అతడు రెండవ జన్మమెత్తుదనుక యోగవక్త యేమి చేయుచుండును. అడకియొడని యడిగిన వన్నయ నతండ్రినయె.

కనకతి రెండవన్నమెత్తుగనుక యోగవక్త కనపేరు సార్థకము నొంద యోగన క్తయై తమంబు గావించు కల్లమ్మగహించితి విర తానా యని పలికిన విని జీతవతి ప్రహర్షసాగరంబున మునుంగులు దండ్రి ఇంకొక్కటి మిమ్ము పేదదలంబితి నాగ్రహింపవందు నా సమి క్తమై మరణమునొందిన యీ పులి కుత్రమలోకము గల్గె కల్లు ముపియబ్రాగించు. ఇదియే నా కడవదికోరికయని సుధివిన సరంబిట్లు నియె.

పుత్రః నీ యెట్టి వృత్త్యాత్మురాలి కుపకారము గావించిన పురియారకపోషనా? విను నుడి చక్రవర్తియై యుదయింపును, క్రౌర్యస్వభావంబునఁజేసి యనమందగును. అకవికి యోగవక్త కూఁతురనునాడుక లకయ్యవని యాచరిచ్చెను.

ఏమ్మట నా కొమ్మ రోహిణి సమసివడికా నిక్కయింది దాని గురించియడుగుఁ బోయి మోహించుట యారకున్న గ్రహించి వశిష్టుడు లాలా! నీ సఖురాలు రోహిణి యింటికి బోయివడి, మఱియొచ్చితి. క్రమ్మర పీఠోఁ గటినకొనఁగలదని పలికెను.

అప్పుడు జీరవతి మహాత్మా! నీ దయవలన నా మిత్రులెల్లండు గృతార్థులైరి. మఱియొక విషయమడుగు మరచితిని. ఇప్పుడు రోహిణి బ్రతికి యింటికిం బోయిన దని చెప్పితిరి. దాని వెక్కిరించుకొని యమువలో నిర్దికానిపోయిన పులిమాట యడుగుట మరచితిని. అదియు నా కుపకారము చేసినదే రానికుత్తమగకు లడుగు మరచిన నేను గృతస్మురాలను కానా? నా మన దానికేమి ప్రతిపదము గలిగివడి. స్త్రీ దాప ల్యంబున నిట్లు దుఃఖిచ్చుదని తలంపక అడియును ము క్తివొందవల్లను గ్రహింపుము. ఇక విమ్మమియో నడుగవన వశండు చిరువగవు మొగమునకు భూషణముగాఁగ నిట్టినియె.

పుత్రః నీవెన్ని వరము లడిగివను నాకు మంచిపేమే కలుగుచున్నది. నీవు పార్వతీమరురాంపు కావు. నీ కృతజ్ఞత త్రిభువన విభాకరమై యుండఁగలదు. రెండవ పురియు రిల్లికొడచితి మిల్లికొడై యుదయింపుగలదు. ఇప్పుడు నీవు పార్వతముగా నంతరించితివా! అట్టివను లన్నియుం దీరినవియ. ఇక నీవింటికి బొమ్మ సులింపుము. అని వక్కాణించిన విని యమ్మిందఁబోడి చేతులు ముకళించి స్వామీ! మీ యనుగ్రహంబున జేను మనుష్యైకవలతి సుకృతంబులవైతిని. ఇక నాకే కామిక మును లేదు. మీ పుత్రికనై యిందు మీ పాదసేవ లేనికొనుము. కాగము పుచ్చెద. మఱియు నే వృత్త్యాత్మురాలి నూలమున వికు మీ దర్శనలాభము గలిగివటియా యోగవక్త యొకపారి నా కన్నులంబులనునట్లు చేయొడు. ఇక నాకు స్వర్గలోక సౌఖ్యమిచ్చినను ననవరము లేదని కోరుకొనియెను.

అమ్మహర్షి పుంగవుండా మాటచిని యరుంధతి మొగము జూచెను. ఆ పతి వ్రోక జీరవతిని చూచింపుడు బుద్ధి! నీ శీలమహిమలే! బాణ్యలోకంబు లన్నియు గుర్తగఁబడివి. మఱియు మహోదధివక్త ప్రాణంబునఁ బడదాని యధుమాలంబు గుడిచితిని. నీ సౌందర్యమునకుఁ దగివట్టి వరుం బడిగ్రహించి గార్హస్థ్యధర్మంబులం వడిచి ఏమ్మట ముక్తవయ్యెదవగాక ఇప్పురింటికి బొమ్మ. తృటిలో నంపించెదముని పలికిన

నా కలిగి యుండును సమ్మతించివది కాదు. అక్కడ నుండియే ముక్తనయ్యోదవని దీనియే నిశ్చింతి ప్రార్థించివది.

అయంతటి యాదోటి మాటన్నియుఁ బార్వత్యములు లేని రియఁగిన కృత్యములు అవదేశించుచుఁ గన్నుల మాసికొనుచుని యెప్పుడై యోగసక్తం బాపించుటలే శివవతి తన కరకంఠముం గిన్నుల నారి మాసికొనెనది.

అని యెఱింగించి—ఇట్లుని దెప్పవోరంగెను.

114వ మఱి కథ

ఒకా కన్నులుమాసి తెరచినంతలో నత్తపోవన ముఠకలావమైనది. ఈ భవన మెవ్వరిది? నవరత్న ప్రకాశగర్భగీతమునై కుహ్లాంకరంబులు కన్నులకు పిరు మెట్లు కొల్పుచున్నవి. ఇది మఱియే సదనము కాదు. ఇదియేక దేవలోక విశేషమని తోచుచున్నది. అగునగు మఱురితిని. నా నలువారిం బాపింపుమని యాహునిపత్తిం గోరితినికానా? ఇది యోగసక్త మండిరము కావచ్చును. నందడియేమియుం బోద దేమికో? లోపలికిఁబోయి చూడెదంగాన యని తంబి శివవతి మెల్లన తలుపులు తెరచిగాని లోపల అడుగుపెట్టెనది.

గదిలో మఱవనుపైఁ బంతుకొని ధ్యానించుచున్న యోగసక్త “ఎవరువారు” అని కేక పెట్టెనది. ఆ భక్తివిని యోగసక్త యని నిశ్చయించి శివవతి యామె దాపు నకుఁబోయి నమస్కరించెది.

యోగసక్త లేచి యెదుగువచ్చి యామె నెఱిగఁజూచి అమ్మా! ఏవెవ్వరెవ్వ ? ఇందేమిటికి వచ్చితివి? ఈ ప్రాచీనంబున యోగినివై జటావస్థంబులు ధరించితి వేం? నీయుదంత మెరింగింతువే అని యడిగిన నతి. నన్ను మరచిరా? నీకన్యమల శిల్లఁ గారకుఁడం శివవతిని కల్గి. కువలినివై యుండిరా అని పరికిరంత నాకృర్య ముఖమతో నామెం గొఁగఁలంచుకొని ప్రాణవతి. ఇట్టి వేషము ధరించితివేం? నీని క్కరతెట్లు వచ్చితి? నూ దేవత్యము ప్రవృత్తమైవది చెందిరా? నీకును వార్త నంపియే యుండినను అశ్రుధిండుపులుడిండు విచారించుచుఁబడితివి.

శివవతి యామె వోదార్చుచు అమ్మా! నీ దూఱమును నేమూరముగా నిర్మా లింపఁజూచుగాని కొంతకొంత కొరత వడువట్లు దేసితిని. వినుచుని తాను రోహిణికో వగంఠు విడిచి యోగిని వేషము వైచివతి మొదలు అంతదనుకఁ బరిగిన వృత్తాంత మంతయు వెఱిగఁ పెట్టి.

యోగసక్త యంతయుపై జేయవైచుకొని అమ్మనేతెల్లఁ ఎంత ప్రాచీనము లేని

తిరి? తల్లి? యెన్నియాయుమందిరిని సతీ యెల్ల కృతజ్ఞానావు యెల్లమహిమ సంపాదించితివి అని యెప్పురపాటుతో నామె గోరించుకొని రావచ్చును. స్వర్గ మర్హస్థానాలములలో నీవంటి వృత్తాత్మురాలు లేదు. నీమైతివలన నేనును గృహ దురాంశైతనని పెడగా లోగదివది.

రాలుజోయి ఎదురు వచ్చుఁ బోగరుచుంటివా? నీ సుగుణములలో నహ ప్రియము నాకడలేదు, నీ సత్కము నీ యోరాత్కము నీపరోపకృతియే సుకృతిఁ గందు. పోనిమ్ము మనవిధరము అందుఁ దవలలు జేసికొనుచుండుదము దేనాయోగి నకువఁగందని పరికిన యోగన క్త యిచ్చిసియె.

దేవీ మేమి ప్రపంచమునూరి రోసితిని! నీవు చూడకయే రోయుచుండివి. అయినను అప్యరాది మునిదంపతులు విన్నింటికిఁ బోయి పెండ్లి యాడుమని యాన తిప్పిరి చరా! ఆ వైధవము కొన్ని దినము లనుభవించి విమ్ముట తవలలు జేసికొన వచ్చును.

తనమునలా ముక్కుమానుకొను కూర్చుండుటాదు. శవదమాది గుణం లులు గలుగుటయే తపము. సత్కము తపము, దానము తపము, కృతజ్ఞత తపము, సుగుణంబులస్వయః దవలలు, కావున నీవు గానించన తప మేమహర్షులు లేయ లేదని జ్ఞాప్ర సేవయే దెప్పుచున్నది. నీవిజ నింటికిఁబోయి యా ప్రచారముని పెండ్లి యాడుము. సౌఖ్యమొందగలవని యుపదేశించినది

జీతనతి యేమియు మాటాడక కర్తవ్యాంశము గుఱించి విరక్తింపుదున్న నమయేయంబున నగ్రవసువు భార్య తేజోవతి యవ్వదికిఁ బరి సోదరి యేమిటయో చున్నావు? నీకొక కులవార్త తెప్పెద నిటరమ్మని పిలిచితి ననితోడనుతో లేది యోగన క్త చాటితనుఁ బోయి కోడితెచ్చి యుగోపనాసనం గానించినది.

జీతనతి లేది యామెకు నమస్కరించుటయం దెప్పుకొనితో బాండు నీ యోగిని యిచ్చెతి. నీమేమి పరిచయ మందఁ గలిగించని యొకిన యోగన క్త విమ్ముట నీమె వృత్తాంశము తెప్పెద నీవుతెచ్చెద కలరక్క మేమనవుడు. తేజోవతి యిట్లు నియె.

మనువుఁడల్ల కష్టరై కూచిలో అనింపఁ దలిచంబ్రతు తెవ్వరని యా లోచించుఁ బోవుమఁద దారిలో బ్రహ్మకామతప్తయగు గంగా మహాదేవి యెదురు పడివదట. తను పురామెతోఁ దమపాట్లు తెప్పికొనిరి. అమెయొకాఁడఁ దమ కోప్పప్రకార మెఱుంగిరి బానిసెల్లఁ దనయందు నినియెట్లు నియోగించినదట.

విమ్ముట అర్థేని శంకనయము మహారాజును తర్తగా వలించి మునుపుం వందల

గోడుకుంబాగనినది. తాతమ్మలమున కాపమిమ్మలై యార్దురు మహిళలు సీత రక్షింప
దువ్వకముం గుఱింది పరిశపిండుమంద వాకావాటి విసువులాగా ; మీరు ప్రభాసుని
నిమిత్త మిందుకయు విచారించ నవసరములేదు. అతడు భీష్ములను పెద్దతోలుకహిఁ
బెట్టకాము బ్రతుకును. దేవతలొప్పు నెక్కుడు విత్కాతి వడయగలదు. సర్వకర్మ
ములు అకనిశే తెలియును. స్వచ్ఛంద మకలుండై యుండువని పోగరురు వెఱిం
గిందినది. మనువు లింటికి వచ్చిపీకి వార్త తెలిసి రమ్మనిరి. అవి తెప్పివని యోగ
వక్త యాల్పచియె.

అక్కః : అతి హ్యారమైన యతి కాపలిట్లు మారుటకుఁ గారణమేమియో
తెలిసినదియో? యని యడిగిన నామె యడి యేమియో నాకుఁ తెలియదు. ఇదిఅసత్యము
కాదు. యదార్థవలనమని పలికిన నవ్వరు యోగవక్త అక్కః యక్కార్యంబునయే
నీ కాంక్ష వలన ఫలించినది. అందు మహిమార్థ్య మేమియు లేదని శివవతి వృత్తాంత
మంతయు వెఱిగిందినది.

అప్పుడు దేవోపతి యేమిఁ బాపెయి శివవతి. అహో! నేరెంత నుదినము.
అని పోగరురు నామె గొగలిండుఁ కొనును దల్లి నీ మంస మా కుంబులు నింబి
నది. మే మందరము నీ కృతకములుఁ బాపెయి యుండెదము. నిన్నుఁబోలిన
వృత్తాత్మురాలు లేదు. అని పోగరురుంక శివవతి యామెకు నవనస్కరింపుడు
తెవులు మానకొనినది. యోగవక్తయుఁ దేవోపతియు శివవతికి బోలింది జటాపంక్తి
రాదుఁదీసి దివ్యమార్గానులేపన మడితూపాలంకృతం గావింది మహార్త
మాత్రముతో నామె మేకమీద ధింపి రంకని పరిచారకుం నియమిందిరి.

అయ్యుప్పరిగపై నున్న పరిజనమా రాజపు తిక రాకటాచి శివవతి శివవతి యని
లేకటవై దుఃఖంబగురకుం చెడియఁజేసిరి. సంక్రమముతో రాజవత్సయు రోహిణియు
మున్నగు అంతఃపుర కాంక్షరామేదకుఁద్ర్వి శివవతింబాది కౌగలిండుకొను యెడిరి.
శివవతియు చారిన్దెల్ల నాకరించుఁడఁ దల్లికన్న ముందు రోహిణిం గొగలిండుకొని
ప్రియనళిఁ ఇంటికిల్ల లేరితిని? ప్రవాహముతోఁ గొట్టుకొనిపోయి పుడఁ గట్టెక్కితిని?
అ వులియేమైనది. తెప్పుము. అని యడిగిన రోహిణి కమఁత యంతయు జెప్పినది.
శివవతియు రోహిణి యడుగఁ దన వృత్తాంత మంతయు చారిన్దెల్ల నెరింగిందినది.

పిమ్మట ముందరార్థంతరమవ కదిగి పరంపరలుగా వచ్చి చూడెడు బంధు
వుల కంఠము అత్తెరఁగెఱింగింపుడుండ వివోద సెనాద మేదురంబై యాగృహంబు
పొగరంబుతోది మూర్ఖియైయె. అతే వసుంధరుడెంచి పుత్రికం గొగలిండుకొని
యాసంబాకృతుండే దదీయ కెరలు దడువుచుంకఁ గుంపాలిగా నిరుద్దఱగు చర్మం

గానిందితినని సిగ్గుపడుచుండ అతడు గద్దెనెక్కువకుఁ దల్లి : నీ సోకొండు లోక విడిచివైచి. నీవు విచారించుచుండు. నీ చింతలున మా వంశము వాని కెక్కినది.

క. తలనుండి కృణముదీసివ

నలరారుఁ గోటియార్చివెట్లుం నమఁగ

దీనిఁ బ్రాణమిచ్చి యుపకృతి

నభివిన వైరముగనది యవలంబుఁ దెంచున్.

నీవు గృతజ్ఞురాలవై మందిరి సరిపాటిలికినవి పొగడుము. పెద్దగా గౌరవించిను. పదిదినముల దనుక రోహిణియు తిక్కవడియఁ దమ ప్రయాణశ్రేషులం నావుల తెరింగించుచుందిరి. ఆ ప్రస్తావములో రోహిణి ప్రలాపించి గజగణంబులను పెద్దగాఁ బొగడుచు నామె మమన వానియందు లగ్నమగునట్లు కావించెడిది.

తన నిమిత్తమై యుత్తర భౌరజ్యములఁ బరుగుచు వతండు పదిన కష్టము యను తెప్పిన ముచియను జేసిన కృత్యంబు లుగ్ధుడించిన పని తిరవతి రాజ్యా : సఖి : ఆ రాజపుత్రుఁడు నా భార్యకల వరసవింశ నేమిటికి? నా మాత్రపు తోగులా లాయవకు భారకదా? కలకటా నే నెంచుని గవ్వ పెద్దతివో అని పలికిన పని రోహిణి తిరవతి : ప్రభాకరుఁడు నీ రూపము గుఱించి యంతగా మురిజేయుఁడు. నీ కృతజ్ఞతఁ దలంచి అబ్బా! వాని మనసు నీరై తోవునుగా? అని యానందభాష్యములతో నెరఁగించిన తిరవతి మఱమారు వినిపించి యొక్కనాటిట్టిచెయి.

రోహిణిని యుపహాసము శ్రోతవృత్తి యున్నది. వేళ తోగులానై గుడిలో వసిలలియకనితోసంభాషించితిని. ఇప్పుడుకృష్ణునిగార శ్రీతలవానిమరినెట్లురంజింపఁజేయుఁ గలను. కృష్ణునిగార వైరాగ్యములు వరసృజ విరోధములవా? నా వైరాగ్యమంతయు, గతుమని తలంపరా అని యనేక విషయంబుఁ దలంచి చెప్పిన పని రోహిణిరానిఁ జాలు. నీ వైరాగ్యమే వానికి హృదయంగమము నన్నుఁడు. వాడు నాతోఁడప్పిన మాట చెప్పిగలవు? నీవు మరియొకరికిఁ దూరమున నుండి మీ కలిసింబడియఁ యలిగా వయ నట్లే యున్నది. నీ తల్లి ప్రభా. కరుని శిష్యురై వత్సయి చిగి : మార్గము నిశ్చయించిరి. నీతో మారక చెప్పుచున్నాను. వానియందునకే నన్నుఁడు మంతయు, గార విందిరని యెరిగించి యామె యంగీకర : గైకొని మఱియొకరు తెలిపించితి.

తీనడుఁడు పర్యాయఁ దంధుమితి పదివార సహజముగా రప్పించి పుత్ర ముహూర్తంబున వత్సంగరవైరవమఁ తో తిరవతివచ్చి విరాహముఁ గాంచెను. అరుంధతి మహాదేవి నాధిపిఠేఁ దగ్గఁబంప వ్యయముగాఁ దినికి తినికి సిద్ధియొన్నది. యా పాం నా రాజపుత్రుఁ జాగరూకవతోఁ దెప్పఁబంపి విరాహానందమున తర్తరప్పించి

వతి. యో హం గోలి ప్రభాకరుడు తిష్ఠ ప్రభాకరుడై తిరవతిగూడి యభిష్ఠ తామలముం దృష్టపడయ్యెను.

ఒకనాడు క్రితాంతరంబునఁ బ్రభాకరులొక మొగముజూచి వస్తువుజేయనీఁ దాడు నీవు యోగినియై యున్నప్పుడు నీ చువులు జాలితివి. కేవలము కాంతరస ప్రభావములై యున్నవి. ఇప్పుడిట్లు పచ్చ నిల్చుచి పూముల్యులుపలె హృదయభేదకము లగుచున్నవి. ఈ కృపాగారిచిలోకము లెప్పు డంకసిందికివిని వరిహసమాదిన నవ్వుదు నాపువ్వుఁ టోటి ప్రభాకరుని పోష్యత్యంబు లతిందినఁ గనుదమ్ములకుఁ గ్రొత్తయందము గలగుట యబ్బుగముకాదు. అని యుత్తరముజెప్పి యా ప్తయన సింహమును సులితోష పాగదమున నోలరాడిందినది.

ప్రభాకరుడు తిరవతిగూడి పెద్దజాలము ఇంద్రవేత్తవ మనుభవించుచు రాజ్యము గావించెను.

గీ. భరగృహస్థానమ్మ న్నత్తిమ సుకృతి యు
గనఁ గృకమ్మునకన్న భుష్టె కృపాగుడు
లేడు లేదని కాత్తము ల్నిప్పిరెప్పె
నత్య మా మాట కిది నెదర్చునను జాతె

II. విరవతింబున ఒగర్చి కుతయకులెరి
తని సూర్యముక దెరిచి ప్రముఖులు
సత్యులై ప్రకముగాఁ జవ హరికృతుడు
త్రిభువంబు లెలుంగఁ దేజమలె
పాహసంజె ప్రభావ నర్థులందై యొప్పు
విక్రమాత్ముఁడు లేవ విచక్షుడయ్యె
శమగజ్జె కాంచిత ప్వాంతుడై భరకుండు
మనుల కందరాని ముక్తివడపె

గీ. తిరవతి కృతార్థ తాగుణ ప్రకములొని
దిరతప్రభాత మునెజాత నిరతిశయన
మస్తసురగీత విత్థాక మహిమాగాంధె
సుగుణమేరై ర అను లనికదజేయె.

గోపా : వినుమా ప్రభాసుంగు శంతనవెవంన గంగాగర్భజునుం జనించి తీర్పులిడు పేద చిరపి వస్తువు విద్యులం జనివి తీవ్రకష్టరారణమునఁ అను మోలెదై యొప్పురు లెనిపె జన్మలులునఁ బండిత రాయలై యుదయించెను.

ఆ యోగసక్తంబుగియై బ్రాహ్మణ వృత్తిక యయ్య పాడుపా కొడుకైన
వాడుక వదసినది తికవతి కువతారము చేసిన పెద్దపులియై పాడుపాచెన్నది రెండవ
పులి యతనికి మండ్రియైనది. సుధితరాయుడు యంగియు నాజన్మలయనఁ గొన్ని
యిరుమల గుడిలియు కొపావపానమున గంగాగర్భంబునం బ్రవేశించి వసుదావం
బులం దాల్చి వసులోకమున కరిగితి. తెలిసినదియో? యచి యరిగిన గోప కుమారుడు
వరహానందతరిత హృదయుండై యా కథ వసుమాత జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చు కొనుచు ఆయ్య
వారి కనేక దండములు గాచితిమ.

- ఉ. కుంభక చేతికోరఁ దలంపన్న కృతావధి దీనివంశ లం
గారము కోటియిచ్చివ ప్రకారమున స్మృదమందు కల్గెను
తారసి ప్రాణదానముననైన నొకర్చు మహాపకారము
వైష్ణవముగాఁబలించి యుపచారము సేయు లయందు ల్లెత్తిలోన్.

గద్య—ఇది శ్రీమద్విశ్వనాథ పదమ గంపానంపాదిత కవిలాపిచ్చిలా
శ్రేణు ముఁసులామగోత పవిత్ర మధిర కులంబు అంబి
రాకాకుముచుత్తర కొంపయోగ్యత్రుల సుబ్బిప్పడికిర
కవి పెరలితంబును లోయోత్ర చరిత్రంబును
సప్తమభాగంబున తికవతి చరిత్రము.
శ్రీ విశ్వనారాయణమస్తు.

శ్రీరస్తు
కాశీమజిలీకథలు
 సప్తమ భాగము
 115 వ మజిలీ

మహాత్మా : యా యమవరణం విచ్చిత్ర విషయసూక్ష్మణ్యగుణం పరుగవం
 నీన విశేషంజేమియుఁ గనఁబడలేదు మఱియు విక్రమాశీత్యుని మనుమఁడు విజయ
 తానకుఁడుని చరిత్రము వినిపడి మొదలు నా చిత్రము తపియ నుగుణము క్తమై
 యున్నది అతఁడు కలరావడి పేమప్రభాతోఁ గూడికొని యెల్లయుని నగరంబు
 బ్రవేశించి పట్టాభిషిక్తుఁడయ్యెనని యెఱుఁగింపఁజరిగెనా :

ఆ రాజపుత్రుని తరవంత రోదంకం బెట్టుంగనో వినివేయక యగుచున్నది.
 పరోపకారపారీణంవగు నమ్మహానరావులకు లోకోపకారముగు శార్యులు లేమిమి
 గావించెనో దివ్యరక్త ప్రభాసంబునం దెలిసికొని విపరీతులే యని ప్రార్థించినవిని
 మఱియుఁడు మిగుల సంకసించుచు నా రక్తంబు మ్రోలి విడిచిని పూడించి
 విడిచిదంతులై ముచ్చారపాఠుతో నొక : నీ పడిన విషయంజేకయఁ జూతకార
 కభారవిశంబై యుండదు. ఏతత్సంగ్రహంబు నడు చోర్యులు పాపదాన మనస్కుల
 రనై యాచరింపుము.

వీరసింహుని కథ

సకలసంపత్కర్తాకరంబుగు నజ్ఞుని పురంబుఁ దేజోభాస్కరుండగు
 విజయరాస్కుడును సుజనలోక బాంధవుడై విలుదమిద్రులై దివ్యవరాసంప
 న్నుడై రాజ్యంబు గావించుచు నొకనాఁడు కొట్టకుల మంజురీంజయున్న సమయం
 బునఁ బ్రశిష్యునివదెంచి జోహదజేయుచు లేచి : దూరదేశ వాసియగు భూసురుం
 డొకఁడు బరువుర శిష్యులతో వచ్చి గోవురాసన్నపడిక యుండువచ్చువాఁడు. భవద్ధర్మ
 నాతిరావ్వియె యుదంతెడఁచి దేవతకు విష్ణువింశమని కోరుకొనియె. సెంపేమి యని
 అడిగిన నతఁడు రాజి : ఎన్నిపార్లు జెప్పవలయును. బ్రాహ్మణుల రాకకు సెలవ
 వరము లేదని నియమింపలేదా : పో : పొమ్మ వేగఁ బ్రవేశ పెట్టుమని యాజ్ఞాపిం
 చెను.

ఆ భూరసాఁబుడు పోయి వెండియవచ్చి స్వామి : యాతంకిండురాచట.
 లేవరతో నేటియో దెచ్చుకొనువారు అక్కఱకే దయజేయుమనిప్రార్థించు చున్నాఁడని
 యెఱుఁగించిన నాఁడేడు డిగున లేచి మొగసాంకరిగి యుండున్న విష్ణుపతి భమస్కు.

దిండును అర్ఘ్యము : మీరే కాశ్యమానకై వచ్చితిరి? నవలేని రాత్రెరిరి? మీ యిట్లు గింపుదని అడిగిన నా భూసురుండు కాశీర్యచన పూర్వకముగా చెల్లనియె.

దేవా : చూడి దక్షిణదేశము. నా పేరు సుముఖుడందురు. బాసుదేవరా భూయిష్టమగు కోరిలోనికి వత్తునేని వాసుదేవతలు ముందరి కాశ్యమానకు విన్నములు జేయుదురు. అందుకై లోపలికి రాలెడు. నేను సమస్త విద్యలు అభివేషిని. అంతన ప్రభావంబున నెక్కడ విశేషములున్నదియుం తెప్పించును. బాని వరయుటకై గిరి నది పక్కకారణ్య భూముల దిరుగచుందును. యానగవముచు దక్షిణముగా నున్న యరణ్యములోని పర్యవహించున హరిదేవ్త్రాశివః బెద్ద విశేషమున్నది రానిఁ పరిశీలించి వచ్చితిని. భూతభేదాళములు దానింగారికొని యుండును దేవర పట్టమని న్నితోవచ్చి అనన్తపారలక్షముగా వింతురేని విశేషము లభింపగలదు మంత్రబంబున భూత భేదాళములు విష్ణులొలవకుండు గర్జితైదెదను. అందు దేవరకు సగణాలు బంబియిచ్చెదను. ఇకాశ్యర్యమునకు నవాయము గావింప దేవరం బ్రార్థించు యెన్న వాడ నిదియె నా యిట్లమని తెలిపిన విని వచ్చుచు విషయ భాస్కరుండు అర్ఘ్యము మీ విశేషముతో నాకు సగమియ నక్కరలేదు. అతయు మీరే తిసికొనిపోడు. మే ముప్పుకక్కడకు రావలయునో చెప్పుడు. వచ్చి మీరు తెప్పనట్లు చేయుదుమని పరిశీలించి విని యా బ్రాహ్మణుండు మిగుల పరిపరిచయము దేశమును విశేషములు నిరూపించి దెప్పినాగ్నిరి శివరమున కరిగెను.

అంత నిరూపింపబడిన దివసంబున విజయభాస్కరుండు దుదిత పరివారముతోఁ గూడికొని కంభాని నందలం బెక్కించి యను దుఃఖాయుడులై బయలు వెడలి మెల్లగ నా గిరివదినరథరణి కరిగెను.

వారి రాక వేది యందున్న యాపారు శిష్యులిద్దరు పరివారము సంతయు నందే యుండు నియమించి యందలముతో రాజ భార్యను రాజును మౌనము శివ రంబునకుఁ దీసికొని పోయిరి. ఆ గూటంబున నా అన్నిగట్లు మృతబ్బెల్లరింప నగ్ని జేర్చుచు విషయభాస్కరుని నమస్కారము లందుకొని వారి పండుఁ గుచ్చురద నియమించి శివరావాహకుల గొంత క్రిందికిఁబోవు పట్టణావించెన.

రాజును రాజ భార్యయు శిష్యులును సుముఖుండు తప్ప పంపెవ్వరు లేరు. పరిజనమందయు దూరముగా నున్నది. అప్పుడా సుముఖుండు లేచి రానిదంపతుల దూరపుముఖముగా నిలువంబెట్టి కన్నులు మూసికొమ్మని దెప్పి ముకుళిత నేతలులై యున్న యారానిదంపతుల హతాత్ముగాఁ దన దేహమును తెచ్చికొని వారి నిర్దళ బని గుండె లుబ్బముపై విడిగొని శిష్యులు వెంటరా విరుద్ధములయడఁ దక్షిణముగా వెం దేవిపోయెను.

పర్యవసానమున వసిందియున్న విజయభాస్కరుని వరిజనులు సాయంకాలము రసక నందుండి రాజరూపకులం దీసికొని పచ్చుటకై యందలముతో శిఖరదేమున కరిగిరి. అందెవ్వరి జాతయఃగనలంద లేదు మట్టిబెట్టి క్రింద పేదక మగ్గమున నగ్ని బ్రహ్మిల్లుచున్నది అప్పుడు చిక్కిలి తొట్టోవడుచుఁ గొందగునాలు ప్రతిభ్య మలిచునట్లు నవహావా విజయభాస్కరాః అని కేకలు వేయుఁ బొడంగిరి. అరని ప్రతిభ్యని యే మూలనుండియు వినక పరిజనులు హాహాకారము సేయుచు అమ్మా, ఐ బ్రాహ్మణుఁడెట్టిదో మాయాచి రాజదంపతుం నేమి వేసెనో తెలియదు. తెలియక మోసపోయితిమి. అందరిని దూరముగా బొమ్మనిన నేమోయనుకొందమి హా మహారాజాః భర్మకీరాః హా హరోహకారనిరతాః అని యానియచు నా సర్వకమంఠయం వెదకి యరణ్య భూమును హాకిలింపి యక్కలఁ దూతాశాంత స్వాంతురై నాచుగు డిమమంతు డిరుగ నగరముజేసి మల్లతుం క తైరింగెనింగిందిరి.

అప్పుడికి రెండు దినమల్లకింద హేమప్రభ ప్రసవమై మగశిశువుం గనెనది. మహారాజాగారి వార్తకొరకుఁ బ్రజలెరుచునాడుచుండిరి. నిజమైన వార్తవినిమంతులు విరాటసాగరముగ్నులై పురిటికినములు పడియు బాటనకు నా కథ హేమప్రభ తెలులగెంద్పిరినాడు. నలుమూలలకు రాజదంపతుం వార్తఁబెరిపికొన పురుషులైన వీర భటుల వెక్కరిచ్చి బలిపేరి.

హేమప్రభయః బలికలఁతప రిమంతులన మల్లతుల పడవ తర్జునవాస ప్రకారణునిని యథలయ నొకతెలుంగక మూర్ఖ మునిగిరది. విజయభాస్కరుని తల్లియు నావార్తవిని యుల్లము వేడిల్లఁ కల్లిడిల్లారు గుమానుని గుఱముం నగింది యథంతు లై పరిసంకపన్నులం క తుక్కివుం బాడవింది యెల్లొ రాగలఁతని కొదలి కుడుట గర వుచు దేశపరాకమ గుఱుల రాజ్యకంఠము లన్నియు హేమప్రభ యనుమతిని మల్లతులు బాచునట్లుగా నియమించి కదనైవతమునకై చిక్కిలి రొక్కము వ్యయ పఠచుండెను.

హేమప్రభకు బొంబిన పిల్లవానికి వాతర లక్షణములు పరిక్షించి విద్యావంతుల వీరసింహుఁడని పేరు పెట్టిరి.

- గీ. కేరంకుమీరు కన్నులు జేరురంబు
- తకును తెప్పలు మఱుదూ గుఱుకు మొగము
- దీర్ఘబాహులు గల్గి యుండెని వింక
- అంతః కాంసర కద్యకః భ్రాంతిగొలువ.

వీరసింహుడు దినదిన ప్రవర్ధమానుడై సింహాకిశోరము భాతింబాక్రమ

పొలియఁ బెట్టించింది యధాకాలమున నుపాధ్యాయులవలన విద్యకు సత్కృతియగు అధికారముతో అంతరహానిపుణులై విరాజిల్లును.

పాపప్రళయ మగుచు గాచి య రాజవంశముల స్వయముగా విమర్శించుచు మరి దెత్తు నిరూపించి భర్తతోమము గానుండు బుద్ధిబాధి పెరకుండఁ బ్రకృతిజనములు స్తుతియంచునట్లు రాజ్యము గావించు రాజవంశకుల భూమియందల మంతయు వెదకి తీసికొని వచ్చునట్లు గొప్ప ప్రయత్నము గావించుచుండును.

అర్చేడియ యొకనాడు ప్రతివ దాయ త్తరితయై బ్యాపించుచుండ మంత్రులెట్టియో వ్యతిక నామయొక్కఁ డువీరి. ఏమీ దానిండున నిట్లున్నది

రాజ్ఞీ పీఠనిఁహనకః చిత్తప్రవాస ప్రకారః తేషామి తేరియసియభూతదసి
నీవు మా కాటాపిరికివి గదా! నీ యాఁతి వననంది అట్టివారిని గట్టిగా కడితుమని మేము ప్రకటించి యుంటిని. తచ్చానమయినను నెరచి యెవ్వరును యుపాకాగారి తత్వరంగెఱింగించి యుండలేదు. నేఁతోక విరేకభూమియందు విద్యాభాంధుండగు పీఠ నింహవింహాడ విద్యాకాంతిగి యుపాధ్యాయులు వందరి నంజులు సేయుచుండఁ జరిగినదేక మాకాపనము మన్నింపక పీఠనింహాంతోఁ బ్రవేశించుచు నీగ్రీవి పర్యములు నుకివెను.

గీ. వికృతాదికృతంబులకుఁ బెత్తెయిగ్గు
తరణిమరణి యర్థిమందారభూజ
విజయ భానుకనుఁజు యో పీఠనింహః
నర్తనీయగు నీకు భూలోక పార్వభౌమ.

చ. పక్షపాతుండు నాడగు భద్రజకుండు విరేకవాసియై
తనఁ దివిగలుగు గ్రమ్మికొవై చాడగా బోయెను మిరిలో పీ
దన మొనరింపఁ దడవ్వుద నరుఁడె గదా! ముఖము పెట్టెను
జనని పాదముగోరెడు ప్రమాతతి యల సద్దాదిమత్తః...

గీ. భాస్కరునిదాఁగోతు నీ ప్రియుల నన్న
మాన తేజఃప్రదీవులవై న నీ మ
నోదయస్ఫూర్తిఁ జెతుప్పి నొందుచుంటి
రవని బాలింపు లోలబాంధవుఁడ మగుచు.

ఆ పర్యములు విని యందు రెండవ పర్యమందలి అర్థమును విమర్శించి పీఠనింహాదేవా! కదా! మెఱుగు రెన్నడున మాకట్లి పాపప్రళయని సూచించు భున్నది. విజయభాస్కరుండు మాకందీయా? అకండు ప్రవాసమరిగినట్లు

చూచిందునువ్వరేయని తలచుచు నాచివునితో మాత్రుడి వల్లవన మీరేమి యొలుగుదురో చెప్పమని యడిగిన అతండు సర్వము వివరించెను.

■ కథ విని రాజపుత్రుడు రాజ్యర్యపంక్రమ వివరములై యొక్కింత కద వాలో దించి యొలుగు మొగము జూచుచు నీ పాఠండు చెప్పిన కథ యదార్థమా? అని యడిగిన వారేమియు మాటాడక మాగలవలె నురకొనిరి.

అంతలోగొంపకు రాజపుత్రమలా వికమెరింగి కష్టరికముగా వచ్చి యాచివుని బట్టికొని కట్టి తీసికొనిపోవుమంద నాచివానియందు మెల పెట్టెను. రాజపుత్రుడు కథము వచ్చి కట్టుచు విప్పించి వారి నదలించుచు విని అపరాధమెడియో చెప్పడమని యడిగిన వారిండు అయ్యో! ఇది మొదటిగాననము ఈతడు కఠినశిక్షకుఁ బాక్షుడని చెప్పిన నికండు లేనిన కప్పు చెప్పక తీసికొనిపోవీయమని గట్టిగా నిర్బంధించెనట. కింతయలు భయపడుచుండ నందున్న యుపాధ్యాయులు విజయంతులై చెప్పివేసిరట. అప్పుడు మీరిద్దఁడు ఛీ! ఛీ! మా మంత్రులొక యుచేసినరా? దేవాలయగతుడైన తేజః తీసికొని రాలెక తమ వట్టలములో సాధుజనులందఱై లలాపములు జూపుచునుగఁబోలు ఓహో! మీ రాజ్యతంత్రములు సుతిపాత్రములుగానమ్మచి, వాకివార్త నివ్వినాళ్ళు చెప్పక దాచినందులకు వారు శిక్షార్థులు ఈ భూసురుఁ డచ్చనీయుఁడు అని వలకుచు నాథు సురునకు గానుక లిప్పించి మమ్ముడనయొద్దకుఁ గొనికొనిరమ్మచి యీ రాజభటులు బంపెను.

మీకుమారుల దివుచు సర్వకళాపూర్ణులై పూర్తిమారంధ్రుండు వోలి నిరాకిల్లు తున్నవారగు. అతనికి తమశ్చేదమునం దసమానప్రశ్న గుఱినది అతం దేమి రంఁచి కొనినను సొగకమానదు. మమ్ము శిక్షింపవఁయినవి తంఁచి యున్నవారట. దేవీ! యనుగ్రహించి కుమారుఁడి గోపావతమమము గావంపుము అట్టికానము నీయాళ్ళ లొప్పునఁ గావించితిమి. కాచి మేము స్వకంఠించి చేయలేదు. రక్షంపుము నీకు నను సొగరము.

అనియున్న మంత్రులు వ్రానిన ప్లతికం బలిపకొని హేనుపద మంత్రుల కథయప్రధాన ప్లతిక మంటి కుమారుల దీనుకొని రమ్మచి పంపిలైరి. బంపఁబోవు సమయమునఁ గుమారులచే కల్లం తాతవచ్చుచున్న వాడను వార్త యొక దాచిపెట్టి చెప్పెనది.

రాజపుత్రుఁడు విషాదమే దురహృదయుండై వినిత పక్షముతో అంతిస్తు కరిగి కల్లికి వెనుస్కులించెను. ఆమె కన్నీటిదారఁగఁ బుత్రుని కిరణు చతువులు అక్కునం జేర్చుకొని దీపించినది.

మ. అనన్ది! యేమిటి దీన్ని నాకు వగల్రావచ్చునని గావించు మ
జ్జరకోదంకము దండిగ్రీతనయే నిచ్చున గురుదున్ రాజా సం
జనమంతరా తనమంతరః బాధుడు యాచారుడు గొంపోయికి
వసికిన్ సత్కము జెప్పుచున్న తగఁ దార్తరక నిమగ్నఁడవన్.

అయ్యో కల్లీ! నాకు ఇట్టి నిచ్చి యెనిమిదొచ్చియున్నది. అప్పుడే నాకీకథ యెఱింగిందెనీపాటికి మా తండ్రిం దీంకాని గాంపోవుతురా అక్కటా! యెవ్వరి నదిగినను మా తండ్రి లేదనయే చెప్పిరి. కాని ప్రాసము దీసికొని పోయెదనని యొక్కండును జెప్పకపోయెను. పై పెచ్చు చెప్పినవానిని కిడుకుమని కాపనము లేసితిరల. అహ! యెంత బోధ్యము. అట్టి యిదిగిన గుమాడుకీఁ డల్లి యిట్లునయి.

నారానా! ఈ వార్త నిశ్చయింగిందిన వగలుగాని నీవేమి జేతుఁగలవు. అందులపై అద్ద కొనకము లేసితిమి. ఇందు మంత్రుల కప్పలేదు. వినుము మీతండ్రి మరణమనిన వెరవదు. రేపామును దృఢముగాఁ జూచుచుండును. ఎన్నడో మాయావి బ్రాహ్మణ వేషణునన వచ్చి సత్తెనున్నదని నెఱచుచున్న తీసికొనిపోయెను. మీ పెద తల్లి కంఠాన్నిద తొమ్మిదిమాసములు నడియున్నది. యంతిభృత కాంక్షలు వందను చుండ వివేక యందల మెక్కించి తీసికొనిపోయితి. బాధు బ్రాహ్మణుడు కాదు రాక్షసుడు. మా యవ్వకు సోదరుడు కల్తాజీఁడై యుండును. నారాక విని కోపించి మీతండ్రి నెత్తుకొని పోయెను. వాని నిమనము పాతాళ లోకమున కడుగుననున్న తరా తలము అక్కడకుఁ దీసికొనిపోయి మా దంపతుల దారియుండును. వారిం జంపుటకు వానికి సామర్థ్యములేదు. మీకల్లిరంధ్రులు జీవించియున్నారని నాకు చక్కమైన నమ్మకముగలదు. ఎప్పుడైనఁ దప్పింతుకొని రాఁగలనని నన్ను మూలమునఁ దెల్లమైనది. నీవు విచారింపవలదని బోధించిన విని వీరనింహండు అహ్మ! మా పెత్తల్లి యంతి బోయెనా! అయ్యో! ఆమెప్రసవమీ మగవానిఁగన నాంన్నయగునా, తమ్ముడగునా, చెప్పుము అనుటయు నామి కప్పిరుగమ్మ! తండ్రి నీకు నన్నయే యగును అని యెత్తరముజెప్పినది.

అప్పుడతండు అహ్మ! గతమువలె వగనినఁ బ్రయోజనములేదు వారు పాతాళముననున్నను స్వర్గముననున్నను వెదకి తీసికొని వచ్చెద నన్నునపుడు దృఢవిశ్వా యునకుఁ గార్యపాఠ్యముగాఁజూపెను. అని యిదిగిన హేమవర బాలు బాలు వట్టిఁ జల్లి యూహలెప్పుడును జేయకుమని వారే రాఁగలరు. పాతాళమునకు మునుప్పులుపోనఁ జాలరు. రాజ్యభారము వహించి ప్రజలం బాలింపుము. విల్చిమాల బాధకుమని బోధించిన నకండు అత్యగతఁ యున వోహో! ఈమెకో! జెప్పిన నమ్ములింపదు. చెప్పుకుంతఁ

గవే వోమయనని కలది కల్పిమాటకంగికరించు నాడుబోలె నభినయించుచు ననుజ్ఞ పుచ్చుకొని నిజనివాసంబునకుఁ బోయెను.

తమవారు పాతాళలోకము మాన్పుకరపి తెనవడిమొదలాలోకమునకు మార్చి మెట్టసి యాలోదించుచుఁ బంకజంబు వచ్చునను గంధముల ముద్దింపుచుండెను.

9. ఏకత్తు నాగలోకమ్మ నాటిస్తానే స్థిరంపురం

పాతాళమితి విభాగం దైత్యలావనసేవికం.

నారదుడు మాతలింగసేకొని వరులలోఁబడు మీదుగాఁబాతాళ లోకమున కరిగినప్పుడా యా యా లోకముకేషంబును శ్రీమహాభారతంబున తెలుపబడియున్నవి. వానిం లక పుకొని పోవసలమాదు పుచ్చు ద్ర మర్థమున దుమికెను. బాతాళము గవలగు నని నిశ్చయించుకొని యట్టి నన్నామాను గావించుచు నొకనాడు పేతువజామున నెవ్వ రికిం దెలియకుండ బయలువెరిది దక్షిణాతిమముండై పోయి పోయి కొన్ని దినంబులు త పముద్రతీరినను సేతను. అప్పటికిఁ జాముప్రాద్దుమాత్రమే యుండెను.

సముద్రమును జూచి యతండు వెరగుపడుచు నాచో ఈ మహాపాగరమును సంపాదముతో విద్యుంసులు పోల్చియున్నాడు ఈతఁడంగములవలె నందు సుతియుత ములు పరంపరలు పెచ్చుచుం లోపుచుండును. ఇక్కల్లోఁము లోకములమైన నేకరితీలు వపు ఒక్కొక్కటి కొంతపొడవున పైకిలెచి కొంతదూరమునవచ్చి విరిగి యడలగిపోవును. వేరొకటి దానంబునియింటి యింకొకదానిది బనప పాతువగుచుండును. ఇంచుకయు గాతి లేకవచ్చు నీకరంగంబు లింత మోషముతో వెల్లువలాగా వెగయుతుండుట కేమికార కామో నిజమెఱింగినవారులేరు.

ఇది యరబ్బదేశము. ఓడ యేడియుం గనబడదు. సముద్రాంతరంబున కెట్లు పోవువాడనో తెలియదు. అని యాలోదించుచు నా రాజపుత్రుండు కత్తిరదేశమున నడచుచుండెను.

సముద్రంబంతిరికిఁ బాకేమిద్యుగమ్మనాడో యద తిన్నయం లకపి తుడుగులం గడిగి వెకకక్షఁ బోవుచుండున పర్యక్తములవలె బొంగివచ్చు తరం గములకు వెరచి యతఁ డొడ్డుదెక్కు లరచుచుండనని యందే యతంగుదండును. వేరొకటి చిన్నదియని సిద్ధశ్యముగా వకువ దానికింకొకటి లోతువడి మెల్లగావచ్చి కంకరవచ్చుపై యతఁ డుంకమాడించుచుండును.

ఒక్కొక్క తరంగమున గంవతోఁ బోసినట్లు కంబులులు గవ్వలును గుమ్మ రించుచుండును. ఇట్టి వింతలఁ జూచుచు నతం రతివిసోదముగా నానమృద్రతీరమున నడుచుచుండ నొకచో నట్టి గలాసుపుగు చేపయొకటి తరంగంబుల రాయిది నడచి

యడుగున మ్రోలుచున్నది. రత్నాబ్ధిరతముగ నులాంశుకముభంగి మెరుయుచున్న యాపినుంబారియతండు వెరగుపడుచు దనరేతినున్న కత్తికొను దడురగోళంబు చేరించి నంత నద్యుత ప్రభావంబు విరాజితముగ రత్న మొందు గన్నుల వండువు గావించినది.

అబ్బురపాటుతో దానింగైకొని నీళ్ళచే గడిగి పరిక్షించుచు నిది దేఁలామాది కృమువలెఁ బ్రకాశించుచున్నది. సముద్రమువేకు రత్నాకరమని పేరుగలిగి యున్నది గదా : దీనిం జేపలుచునియంద వచ్చును కారు కారు కది మందనము చూచింది నట్లు గురుకులు గవలందుచున్నవి. నాగలోగములో దిమ్మపలుకఁబువలె ప్రసిద్ధిగాఁ జెప్పికొందురు. పాలాశమువేకు సముద్రమువలెదీ మార్గమువల్లఁ బెక్కియాలవహసె నదే. ఇది నాగకన్యలు దరించుమందనము వారిది మధుమాగ్రామంబు గుఱచుదు రంధ్రములున్న యామటికి బ్రాదుగుచ్చి ముఱలో వైరికొనిండును. అది యతని యురమావే మిక్కిలి ప్రకాశించినది. యేమిదో ప్రమాదమున ద్విమల విరుచినిలల బడిన సతని కన్నులకుఁ గనబడినదికాదు.

అయ్యో : నాకీరత్నంబు ప్రసన్నమై తిరోపితమైనదేమి ? నీ మేలులు నా రము గావించితిని ? ఎవ్వరి నెరికించితిని. ఇట్టి మఱి దరించుటకు వేపర్చుంపగానా? మెదలో వైరికొనుటలెప్పు ? అగును బూజింపవలసినది కాబట్టి రత్నెయని పరి పుగకుం దలంచుచు నాప్రాంతమందఁ జేరులతోఁ దడిసి వెనుకెను. ఒకచోట సతని రేతికిఁ దగులుకొని కన్నులపండువ గావించినది. అతంబొండు రెండులేపరారనం బును విడిచి వట్టుచు దాని మహిమ తెలిసికొని యాహో ? నిక్కము గ్రహించితి ఇది మేనికిదగిలిన దృక్కమగు లేనిచో వద్యకృషిగును. దీనిందరింప నేను నాచ లకుఁ కనబడును. ఇది మంచిపారవమేయని తలంచుచు బరమానందముతోఁ బృథు గుఱంబున దాని గట్టి మెదలోవైరికొని యాతీరమున నడుచుచుండెను.

కొంతదూరమతిగ చంక నొకచోట సముద్రములోఁగిఁ దోసికొనిపోవ తిన్నెయొకటి గనబడినది. దానిపైతెక్కి నడచుచు వీరసింహాఁడలా ! యాభూమి యంత కఠినముగానున్నదేమి ? సైకత దిన్నములులేవు. లంకభూమియంగాదు ? రాక్షసేయంగాదు. వింతగా నున్నది సముద్రతీరమన విట్లుండుగాబోలావని యంచు నుఁ జేరవలెనని కదా నడుచుచుండెను.

కొంతసేపటికి కదలుచున్నట్లు పొరట్లైనది. భూగంధముని మొదట నిక్క యించి నిరువాఁక దీదమునకు దూరమగుచు నడియొక జంజంతువుని తెలిసికొని యతండ్రిట్లు తలచెను. ఆహా ! విధివియోగిమౌలు కద నుచ్చితములుగదా : ఇది

రాజైర్లు యుండువచ్చును. దీనిం దీరమును జేరియుండుటచే నేయే యుగమునందు
అప్పుడిది నుహాసిగములు లోపుచున్నది. కనుకయప్పుడైన శ్రీహరియే నన్నెత్తికొని
పోవుచున్నాడు. ఇక నానంకంబు పడేరేగెందు ఇది నమ్మద మెక్కమునకుఁ
బోయి మునఁగను నేమను ముఁగి బాలాకబోకమున కరుగుదును. వాడు దైవ మను
కూలుఁడై యున్నట్లు లోతుచున్నది. దేవుడు దివ్యశక్త్యవళరమగు దివ్యమణిం
దెచ్చి యామకస్యంబు నాపాదముంపించి ఇదివిడుచువా ? అని యత్యంత సంకోచ
ముతోఁ దలంబువఁ జరమేక్యులు దయను స్తోరములు జేయుదుఁ దెలియొక మీదం
బరి నతనికు పట్టుచునుగానందు విఁళంపుచును తెలి. అంతలో బద్ధినికొనుచున్న
చంపంబుకొనితెను. క్రిమంబునఁ పికటఁ బెటములు న్యానింపివని. అప్పు
దంతా కమరపిష్టమున నెనింది కన్నుల మూసికొని ద్యానియచు నాద్యతి నిద్రతో
జేరు మరుసాడునయమున గమ్ములువెప్పునాక నాలాజేరిన ముక్తునఁ జేయు
వ్వుది. అందుగఁ మృత్యులానుభూతులంబికి న్నేలపుచ్చుముగావించినవి. అప్పుడా
రాజుకూమరుం దెం . నేను నమ్మద్రాంకరమున మునుఁగుచునుకొన్న నది మరం
దీరమునకు దెచ్చివది ఇది యే దేవదా తెలియదు. ఇట్లు గోదవరి నుండుటచే
నెక్కుటకు శక్త్యముకాదు. దూరము మాత నిడయొక పెద్దకమావరె గవంబిడుచున్నది.
పైతెల్ల పోవు నడవని మాదేలియచు వాడెంబుకీరి చుంపించెను.

అప్పుడొక అపవనండి యాగట్టుపెట్టిది నీదెరెఁ కొంగిమాచి లెగనయ
నని ప్రయత్నము చేసివది నూమువలె నుండుచరే కన్నుమీరినది. అప్పుడది యటు
నటు తిరిగి తనదంష్ట్రాగ్రంబున నేం విరతింబుచు గునవముతోఁ క్రచ్చివట్లు పొడిది
పొడిదిసోపానములు తేసికొని యానముద్రములో దుమికి జంకిదగావించఁబోదంగినది.

రాజపుత్రుఁ దప్పించ కచ్చెరువంబుచు వలనదీగి యదిగావించిన మెట్టవెంటిని
పై లెగత్రాతెను. అతం దొడ్డుపెత్తికి రావెత్తి చచ్చిన కూర్మమును జూడ వది
యొకరో నమ్మద్రమున మునిగివది. ఆ తాజేము దైవమేయని తలంచి యతండు
స్తుతింపచు అటగడలి కొంలెముదురము నడివంతం సింహాకాథూలాది మృగ
భయంకరమైన యొక యరణ్యము నివంబివది. అత్యుచియంబు వడుచునప్పుడా
రాజమాధుడు భగవంతుడు తనకు సహాయము గావించెనని సంకసించుచు మర్యా
హ్నము దనుక వదిలి అయ్యోధవి కలకమ గవంబిదమి గమరాయాదమున వాయ
నొక రెట్లువీక విక్రమించియుండ ఆర్యదీకొకసింగం బసదెంచి యందె విక్ర
మించినది

కమ్మతారి దెదరక మందుకొనయున్న యాజేనరిం తారి వీరసింహుడు

వెరగవలెను నీది పెంపుడు మృగము కానిచో నీట్లు వారెంత విలువనా యేది కలంబి ఓహో! తెలిసికొంటి నమ్ముతెదాదలంబున దీనికి జేమ గవంబరలేదు. దానం జేసి నిశ్శ్రద్ధముగా నిడుకుంటున్నది. కానిమ్ము, అధవస్తుండనైన నమ్మిది యేమి చేయగలదు దీనిపై తెక్కి చూచెద గత్తుమువలె నడిచిన నుపకారమే యగు కానిచో మదియజేసెననని కలంబి యిది లేచి విలువంబడి యెక్కువకే పోవయిత్తుంచు నమయమున నుపాయముగా రానిపై తెగసి తూర్పుండి వదుము కాళ్ళతో అరిమివట్టి కేసరముల గట్టిగా బట్టుకొని యులింపెను.

అప్పుడా పెనుమెకలలు నాకలలు పోగి పిడబడినట్లు వెనువెలు వెలుకలు గంటివోలె నెరిగి యెరిగి కరవేగలమునఁ జారఁజొడంగినది వృక్షంబుల్పూరుల నమలించుమించు నానందాస్వలలు యామద్యయుకాంబ లేరిరి ఓడిగిది దాము కాఁజారములు పెక్కులు దాటి యొక మేదిగిది కృంగాలయిన నీదిది గంవక్రమచే నడచిపెనకయై నెలంబడినది.

అప్పుడా వీరసింహంబు తన్నులునర్థాతులగాఁ బంపి పుడమికి పో మివెల్లి తెమ్మలలారఁ బూర్వులు నిగడియచు నొకలెంకక పడయున్న ముంబర్కవ మను జూచి జాలిపడి పాదములొత్తుచు నాకులే పినయను నీడితిని తోచుగము.

అప్పుడది తెలుగుగడియల ప్రొద్దున్నది. అతండు ప్రొద్దు దిద్దు మొగంబై పరికిరింపుచుండ నానింగం బిద్దెలేరి రిచ్చన నెగిరి యొక మాండుఁ జూచుకొనినది. అనిరిజూచి అతండు ముక్కుపై ప్రెలితు కొని యోరా! ఈమహారథ్య మిమ్ముగ రాంబ బ్రాహ్మణములో దాటింపినది. పాదదారిపై నెదిగ్గరః తెనుగు దీనిం దాగుఁజాంను. రిమణియోద్యాన భానురముగు పిగినికూటము జేతులెను నాకు కక్కమా! పెక్కి శ్రీమన్నారాయణుని యాద్యావతారములు నాచును నాచీ యుప కారము గావించినవి. మత్స్యయు నుణవోర మర్పించినది. మత్స్యయు పాగిరంబు దాడించినది వరాహంబు గట్టిక్కించినది. హంపంబు మహారథ్యులం దానింపినది. ఇది యేదేశమో తెలియదు ఓహోహో! దక్షిణముగాఁ జూచిన గొప్ప పట్టణము వేత్ర పర్వతము గావించుచున్నది మెరపురిగెయంబోలె పీడిచుకొని గాంబ ప్రాచారము కాంతులినయఁ గన్నులకు మిరిమిట్లు గొల్పాడున్నది. తూలికవగరము లిద్ది కోట గలిగియుండునా?

ఈరాఁదానికి శైలము క్షీరాశైలము కాబోలు ఇందలి రుద్రములు పరితరత్న ప్రభాయుంబులై వృక్షులున్నవి. ఈవృక్ష రాణమును జూచి స్పృహగలిగి సొద్దు ల్యము నొందఁ జేసికొనియెడును భానుంధవరగిరివనసరము జేచ్చులున్నదాంబు నేటి

పిల్లలకి దండనలును పనియించి తీపు పోయెడల గాకయి కలంబి యందు నలు
మూలలు తిరిగి యొక క్రితాపాదము యందలి యిటుగవయం గూర్చుండి యందలి
వింతలం జూచుచుండెను.

అంతలోఁ జీకటి పడినది తన పైకలొనున్న రత్నహారము కాంచుం పండు
వెన్నెలను గాయచుండ విడిచి యధిపత్యశ్చన్నము గావించి కంకించుకొని
వండుకొ యెను. అప్పుడాపాదమున విర్రడుపుచులిట్లు నందావించుకొనిరి.

నరా—కుడు—దుర్గళా నేను రావనుండ బంపంకముగా వేసాంకయు
తెప్పడవని వర్షి తిగిహుడును దీసికొనివచ్చితివి అదియేదోరా చెప్పును.

దుర్గ—మోక్షమా! నరాంకకు అస్పృశ్యుని పుత్రుడు నిష్కలహాడు
విలీషణమహారాజ గారి పుత్రుల రంపకను వసింది యెన్నడునై తిరుగుచున్నాడను
వార్త నీవు వినియుండివా?

నరా—విసలేడు ఆదుర్గతికి కర్తవ్యరాలి నీకురా? వాని పిచ్చియేగని
రావములేదు రావబుచ్చతోనే వాని బంధవ్యము తెలిపేయానది.

దుర్గ—అమాట సత్యమే. పెద్ద బలీషణుని కొర్రలు సంతతి పేరు కం
పెట్టెను గోదము పెద్దగా వచ్చును. నాదివ్యము లేకున్నను పిని కోరికజేసి అత్యంత
రము.

నరా—ఇగును పంపలేకున్నను మనోరథము లనేకములుండ వచ్చును.
తరువాత

దుర్గ—నేను పుణ్య దీపముగూ పిలీషణ మహారాజ మనుకుంటోఁ గూడి
రంగనాథు నాదించి భూలోకమున శ్రీరంగమున కరిగెను.

నరా—అట్లుకోవుట వారికి వాడుకయై యున్నది. ఉచితమే శ్రీ రామదర్శిణి
యన రంగనాథుని విమానము అతండు లంకారపురంబునకుఁ దీసికొనివచ్చుచుండ
జామిరికింక లీడే నాస్వామిగణుడు స్థాపితుండయ్యె కాకున్న శ్రీరంగము లంకా
పురములో నుండు పోవునా?

దుర్గ—అమావకమరసి విచ్చిత్తిహాడు నేటిరాత్రి అత్త దం యంతి
పురమున తిరిగి కాంచు పొటనయింక నీజాలంబునకు దీసికొని వచ్చునట.

నరా—అహో! పులిసినములు లాగుటకై బ్రయత్నించుచుండెనే పెద్ద
విలీషణ . కావన పుత్రికూరచువి యెరుగఁడు కాలోయ

దుర్గ—అమాటకు యుక్తము క్తవివేక ముండదుగదా అది యట్లుండె
స్వామి . చని పుట్టుకొనిన పుత్రుల దీక్షకారా.

నరా—యేమి శేయనిలయును.

ధర్మ—పెండంట ముందుదోయి యామందిరము కు భ్రమ సేయుమని నాకు నియమించెను. నేరొక మహిమ కాకి ను రాగయ్యె. ఆతండు వచ్చు వేళయై నది లోపలికిఁబోయి భాగువేయవలయున్నది. ఇందులకే విన్నవించిరి.

నరా—భాగువేసితిమనియే చెప్పదము. నేను లోపలికిరాఁజాలను. అని నంబా పిండుకొనుచు విద్యుత్ప్రవాహిని రాక నడిపించుచున్నది. పీడనంబందు వారి సంచార మాలింగి యౌను. వింతలపై వింతలు జోచుచున్నవి. యిది లంకాపల్లవము. పిండుకొ రాక్షసుల విలీషణుల మునుపరిపేదను దీక్షణుడే కాఁబోయెను. వాఁడుపురు శ్రీరంగ మున కఠోరపట్ట దెప్పికొనిరి. అది భూలోకములో నెప్పుడగు. యిది లంకాపురము గానిదో నది సందాహున కవిరాగమునందు. అయ్యుండే వింతర్పితము మనుష్య మాత్రునకే దీనికి రాకక్కముననా? కమలకూపులగు వారియే నన్నివృత్తిఁ దీసికొని వచ్చెను. ఇది కులోచర్యమని తలంపవలసి అని వెఱఁగువలయు. గమ్యులు మూలక సంపదితేయక పండుకొని యుండెను. అని యెఱుఁగించువలకు నేకయతికిఁగి పిండు లయ నవ్వలి మకరీయం దిది చెప్పకొరంగెను.

116 ప మణి.

అ శో క వ న ము క థ

పరాక్ష—అక్కా నీకెన్ని యేండ్లున్నవి వాఁడె పెద్దదానా చిన్నదానా టి. రామ నీతావా.

పరకర్ణ—నాకెన్ని యేండ్లున్నవో తెలియమనాని నీకంటె కొంతవం పెద్దదాన వగుదును టి. రామ టి రామ నీతావా రామ.

పరాక్ష—నీతావరణకాలమునకును నీకెన్ని యేండ్లున్నవి.

పరకర్ణ—మొన్న మొన్ననేగాని నీతావరణమునది. దే న సుందర్యుధము నాఁటికి నేనీదేరితి. ఆ సంగతముననే నాపర్వతం తేరెను.

పరాక్ష—నీవు తాటక యాదురానా యేమి?

పరకర్ణ—నవసరి తాటక వాతందెఁ జాల రిన్నది. తాటక సుందర వివాహము కను నేను వేరంటమునకుఁ బోయితిని సుందర సుందరులనాకు మేరకకొరుకులు.

పరాక్ష—నాకు మాత్రము తక్కువయే. ధున్నదియో; నమరొకంబయి వాకందెఁ జిన్నవారలు. అన్యుకమునమిత్రము దేవానుడం కంపించినది నేను భాగుగ నెరుంగుదును.

ఏకకర్త—అట్లయిన మనము నమాన ప్రాయమాచారమే నీ రామ నీ రామ.

విశాక్ష—ఏకాంశుండెడ రాక్షసశ్రీంకిల్లి సర్పంథము గల్గినదా. పట్టా యా పాదురావళములు తిప్పలేక పోయి గంటలు వారరున్నవి. ఈపాదు రామమంత్రి మెప్పు నాల్గట్లు జపముచేయుచుండుము తిర్చాయంత్రగలగుఁ గన్వయంఁకఁ గారణమై వదిగదా.

దీర్ఘ తిస్త్విక—మహాశక్రమన వానినామవిట్లు అపించుమని విభీషణఁడు తిక్కులేనివారలమగుట నువకు నియమి చెను. అన్న న్నాఁ రాక్ష 'శ్రీంశైలి' యదుములు వచ్చినవి. రాక్షసాత్ము సికసర్పటికి దీసికొని రాఁచోయినపు మనకీ ముప్పులేక పోవును నీ రామ నీ రామ.

అంబోరరి—రావణుని కాంక్షతో మనమేవీరభటుఁమై దటవముగాఁబట్టిన మంకయఁ దిరుగుచు నెల్లవారిని తెరలెప్పుచుండువారముగదా. అట్టి మనమిప్పుడి రంధ్రాపుత్రుఁకు తెరవని వచ్చినది తా కామహిమ నీ రామ నీ రామ.

అజాముఖి—మరపాఠముండు సంకెనుల వైసింది యీపాదు రామచంద్రిము మంగల గూర్చుండఁబెట్టి రామమూలము జరింపమని నియమించిన విభీషణుని పాపమునకు మేరయిన్నదా మన యాసులెప్పుడు తగుదనో?

బాల్మహర్షి—అమహారాజా రావణునికాంక్షతో వరుడివము తినెడి మాంసము దలచుకొన నగుటె వగిరిపోవుచున్నది. ఈలంఁలో దినమునకుఁ బక్షిములు గుం వరమాంసము తిన్నని రక్కసి గలదా. అక్కటా ఎంత యిక్కట్టువచ్చినది. నీ రామ నీ రామ.

అన్యఃక—మనకు వరమాంస మారాకకనుమైయున్నది ఇందు మాంసము తిను టయే దవ్యుట. మునుండెట్ల కాకాహరము తినిన మర కడుపులెట్లు నిండును? మనం నిట్లాటవెవ్వరున్న విభీషణుఁడు కలఁదామఁదో నశింపఁకుదా?

పారమాశిత—అన్యః మనవ్యమాంస మన నానోరురుడున్నదిగదా. అన్నా రావణాత్ముఁ నిపు మృత్యువగుటయు మా పాపమేగదా. నీ రామ.

అంబోరరి—ఈవిభీషణఁకివిరి కాపిం ఎఱిఁచుదో తెలియదు పాపీ విరాయ వసు మాకు సత్కమే నీ రామ || రామ ||

హంసపాతిక—మన మధువును వరిండునని చెప్పించి విడిచితిమి కా నాఁడు నీకనుమ్రుంగితిమి నీ తెరగయికపోవుచు దాన్క విశాగదుఁడయిచు రాముండు సమసిన రావణాత్ముఁకు మరణమేం గలిగెడి? ఇట్లైన మనరాజావకీ విభీషణుఁడు వరవుండై ముండుచుండునగదా? || రామ || రామ.

గోమఠి—యీదిన్న విధియైనది. కాక ఇది గ్రూరకన్నుడుగదా. మనకు మధ్యమానము లిచ్చితవో కోలుగదా. అలాగే అందు లిచ్చి బ్రదుకజేసి మార్పు చేస్తాడు.

అనాసక—మరి యేం చేయాలి. పక్షిపక్షిత్తు మనకి స్వర్ణాహారమే మూలము వచ్చింది.

గోమఠి—పోనీ వచ్చినట్లు తిముదమన్నది. యీకూడ నీ మఠికం తిప్పు దియి నోరు నొప్పి పెట్టుకొట్టు క్కరుదామని జపించినట్లు విధించెనో? మరియి తివము నకు ఇక్కడ తక్కువగాకుండ జపింపవలయునని అకలికామని పగురుచర ని సామము రెట్లుసాగెడివి.

పేర్ల నాసక—పూర్వము ప్రహ్లాదుని రాజ్యాభిషేకములో రాక్షసులవెల్లె నారా యజమంత్రము జపింపుదని నిర్బంధించినట్లు మాయమ్మమ్మకల్లి చెప్పింది. అతెక మనకిప్పుడు గలిగినది.

అంబోదరి—అదిగో; రాజకటకం వచ్చుచున్నాడు. మఠికాబాని జపము చేయుడు, నీ రాను, నీ రాను (అని అందురు జపించు చున్నాడు.)

రాజకటకం—(ప్రవేశించి) రంధరా! జపములు మాని మాటలాడుకొను చుండిరా. మేము హరివిభులెండి అంబోదరి. నిర్భయము జపించితివో చెప్పుము.

అంబోదరి—నిలదీసి జపించితివి.

రాజ—నీ రంధా! రెండుగడియల పోర్తొక్క కతో లేలో యే బడివే రెట్లుజపించితివి. నిలకక్క, తప్పులక్క, నీన్న క్కొన్నులు జేసెదము చూడుము.

అంబోదరి—పొరపాటు చెప్పితిని. రక్షింపుడు. రెండుగడియల పోర్తొక్క కటకము చూడుడు.

రాజకటకం—అని ముందా. ఎం జేసినది. ఇందులో ఇక నేర్చు అధిక ముగా రెండున్నలు రామరామము జపింపుము. లేనచో మహాలాసాగారికి పరియోజనము.

అంబో—చిత్తం చిత్తం. నీవు నీరామ రామము జపింపుము.

రాజకటకం—అందరిని నిర్భయము. రాక్షసుల గుప్పించి నీ రామరామజపము రేయింపుచుండి. మహాముని జపించు. మహాలాసాగారి యాదాక్షరప్రీతియందు నొకరి నొకరు చూడక తాళక ముండు. జపించుచుండి.

అట్టి సమయమున పేర్ల నాసకవెల్లె రాని యాహూతిలోకి పోయి మాయ మునిని రాక్షస యెన్నిదిగములకు నానోపద్రవించి, అపహరణము అత్తవచ్చుచు మఠి వ్యవహారము.

అని యందఱును కలిగొలుసులు తెగవట్లు చిలకులు త్రోక్కఁ జొరఁగిరి. అప్పుడు రక్షకభటులు వారింగఁగలె బాది యదలించుచుఁ గూర్చుండఁబెట్టి మీ యందఱి యేమి యేమి లోని అడిగిన అయ్య మాకు వసనానవ గొట్టిరమ్మ. దిరకాం మైనను డివిగ నోళ్ళగులు అమ్మాననను నలంబి రాచవత్సముడే నిలవలేక గంతులువైదిరిమి. ఇది ప్రమాదము క్షయింపును అని వేడికొని. కండరారా ఇక్కడికి మనుష్యులెట్లువచ్చిరి వచ్చినవో ధరింతు యేమి రాజాననము పరచితి. ఇక మీరిన కింతుముగాకి అని వెంటిలయరు యరాగతముగా వారివెల్ల రామ మంత్ర ఇవరాయలుంది గానిని చిరి. అంతకు మార్చిమి యా కాలంనున నెలిచి యా వింతలం జూతురు వారి సంతానమును రాలించుయిచ్చ మీసినవలండు మనంబున కట్లు తలంపెను.

దొరా? ఈరక్కనంబు విన్నవారుపలులు పాతాక్షగా జూచిన భయంభు మర్లు ములు కల్లదిల్లిన మీనపు. అన్నప్పో? ఈ మోరానారము లందుమఁ గత్త కళోరము లగు తిరస తర్లంబులతోపు పాపాపల ప్రయోగ సకామహదేవి యెట్లు నివసించినవో తెలియదు దిరకాంమైనను దీని ప్రయోగములు దుస్సరముగా సున్నవి. అసో ఇట్టి రాంధన్నఁ గాళ్ళకు సుకెళ్లు వైసిం. రామంబునమురుట్టును గూర్చుండఁబెట్టి అన్యతాంతలగు రాచనామను అని నా జేయరున్నాడు. పరీక్షణాదింక పృథక్కాయో విట్టి భవమర్థవియో, ఎంక వివేకాపయో, మన శేప ముల వెలుగుముక్కలవలె విలుతుకొనియెడు దానపులకు మాంసభక్షయము పిషేకమజేసి కాకరజింనుఁ గానిం చిన పరీక్షణాని పుడి దయకాలి యి.రెనం గలదా దొరా? నేనెట్టి వృజ్యము జేసి కొందరినో తేరా పగమునాటి వింతలం జూడకుటిని. రామాయణక వినుటలే గాని యాచినవారుంటిరా. రామ కృణామఁ దక్కి మనుష్యులకి లంకాపురము ప్రనే శింప వశమా మహాపుష్కాత్తుండెన పరీక్షణానిం జూచి అన్యము సాధుజ్యము జేసి కొందును. అదో హా ఎక్కడ లంకాపట్టణము యెక్కడి యజ్ఞముని యెక్కడి పీఠసంహారాదు మామత్రాత వి. మార్కుల సుస్థిరమే నాకినంము గలిగింది నది. నా వానవగోక్షివంతునే గంతులువైకివ యారక్కనిమంతులు కత్తుగున్న దను గాఁతో గుహంబరినవ్వు తను నోటిలో వైచికొనకపోవుదురా. కానిమ్మా ప్రద్యన్నముగానే యీలంకాపట్టణములయం ది. గి హాదెంబగాక. ఇందలి ప్రకటనా వట్టమలే వట్టజన్మవింతలం తెప్పకయే తెలియజేయఁగలవు. ఇది ప్రాచంభకు మార్గ, మరు. ఆ పంజరము మేరుస్థియు శిలలమై యున్నవి విరీక్షణాతు పూర్వపుంభక విడిచి అన్యతముగ గోత్రవృణుడు సుష్టుయోగ నెట్లు రాజరజిం ములల వంతుం దెలిసివది. ఇది అశోకవనమునకు మార్గములు ఈదారివోయి అందలి విశేషములం

జూబి యోగవంటిదెవరొకాడో యిది తలంచి యొక మార్గమువలెనీ సమస్యను గనుచునున్నవారందరూ మనోమరణమునకు తరులగా విశేషములచే వచ్చిన మరణం గమ్యం పొందున జూబిని విడిచి పలుకుచున్నప్పుడు యోగమునందు మెచ్చుకొనుచు వివిధ మార్గం జూబి యధ్యక్షులవలెను గలవలసివచ్చును వివరించి పోయి పోయి నీలానుభవించి పనులైన క్రియలువచ్చుమును గమ్యం గొనెద్యును.

[illegible]

అట్టి ఒకేవేళయిన జామీన్ల పరిమాణ, ద తరతుండే సరసము కేం
గిరిని పరిధారణమున నొడకు. గవర్నరుకు యచ్చవ మంతులు, లింగి లింగి
వనముల పని యాకలి యవంతుని సమితుడు. రన్న ప్రభావమును దనకు జీర్నిపా
ము లేనని తెలిసియును దుది జావ వనముల వారికి, పునరుడును.

అందుగల రాక్షసుల్ని వివృతరూపముననే నొప్పుచున్నను వారి చేష్టలు క్రూరములు కావు బ్రహ్మహేషము లేరునుదురు సామగ్రాణియిచ్చరించు చుండురు శిష్యులదే వల్ల నెయించుచుండును అంబోశవో వీరానెవ్వరు రాగగుండలు రాక్షాత్రిక దంపక పంచలించు సుర్యానవవమున కిది పోవును అని యున్న ప్రకటనం జూచి యతండు యెక్కిలి నంతనించుచు వారించితి పోయెను కొంతదూరము దూగువరకు నొక పూవు బోట నకరిక గచ్చులవండువు గానించెడి. రానింజూచి యతండు బెరా: వానందీ పుష్పాత్మం బెంచునలేను. మున్ను రావణుడు దిక్పాద నగరములోనుండు మంచినపువ్వు: నెల్ల నేరితెచ్చి లంకలో నుంచుకొనెనని పురాణములు తెప్పుచున్నవిగదా! వానింజూచిన మత్స్య:యలేడు వాకు న్నన్నమో యింద్రజాలమో తెలియదు యిదిశేషవము చూడటకు వాకి రెండుకన్నలు జూపు.

ఉన్నా? హా! ఈమరిపికము తూలోకము లోనిదియూ? మేను పరవశమగు

చున్నది. దేవలోకములోని సంధవవనమునం గల మంచి వృక్షమాల నెల్ల పెరికిరెచ్చి లంకలో నాదిగదా ? ఇంతకంటె రమణీయముగ మధ్యానవన పేలోకమునందు లేదని నిశ్చయింప వచ్చును.

ఇది మిక్కిలి విశాంతముగా నున్నది. అందులకముం విశేషములు దూర వరాశంమువలెఁ బోతుచున్నది. కాలమానముం వల్లక దేససం దెలియనియెడు సర్వద్రు కుసేమ పుంధాసురమై యిక్కాన బొడగట్టుచున్నది. ఇందేవసీలరి దేహయాతనదుష్ట క్షోయెదను. వేదేవ్వరవో యేమిటికిందు వర్చితివో వాకేమియఁ దెలియకున్నదియని శంకయెదుఁ పరపమైన చిత్తముతో, అనందు విహరింపుడు యెను.

చంపకకథ

అంకలో నొకమూలం ద్రిశివాదహికికమైన మవోహరగానం బడినికి శ్రోత పర్యము గావించినది. చిత్తవి విని యుటచేత రావురే వాకస్తుండుఁ దృప్తిపడి యెవ్వండుఁ గూడ బర్యము గదాగు చున్నది. అదృశగానకవలము రాహువ్య వస్తు సంపర్యముగూడ వాకుఁ గలుగఁబోవుచున్నది. ఇది విశిష్టం పౌత్తికయగుఁ దలవక విహరించు కేసవమవి ప్రకటనంవలనం దెలియబడుచున్నది అనగా నారము నాపెదరిదేయని శంకలెదను. అర్చిత్కంఠవగుట వాకెక్కర బోయివను నాటంకము లేదుగదా చంపకం రూపెదంగాకయని యాలోచించి యానాద మేతందివరెవరెవరిగెను.

ఒక గున్నమామిడి క్రిందఁ బల్లకకాంక కిలావేదిక పెగూర్చుండి పెక్కండుర్చి పెరికిరెలు చుట్టనం బరివేషింపఁ దండ్రివృక్షముఁజో గంకవాదము మేలించి సంగీతము పాదకొనుచున్న యొక చిన్నది యతని కన్నులం బడినది.

అదృశగాన స్వవాకర్తవలయన నీరైన యతని చిత్తమ త్రిలోకమోహనకం బగు నా కనకగాత్రిం జూచినప్పు యెల్లప్పుడో వర్ణించుటకు బృహస్పతికి కక్కము గాదు. ఆమెంజూచి యతండు పరవకుండై నేలం బరెనడుట యతికయోక్తి గాదు.

ఊర్జింక వదిలిఁ దెలిపి మెల్లసం గమ్ముఁడెరలి మెలపు తీగయబోలి రక్తమలావ బ్యాము మిరిమిట్లుగొలుపఁ గన్నులు మూసికొనియె ననుట యర్థాత్ కథనము.

మఱం మఱం గుమ్మలం దెగయెనుఁ జేతుఁజేఁ దుదివిశాని రెప్పయెనుఁ యట్లే మాయచు వాపోవక యాకోక నని నాపాదమస్తకముఁ దింకించి మేను పుంకింప వరం దిట్ల శంకలెదను. బలిరాఁ దై వమంఘటవము. రాక్షసరాజువృత్తియగు నీ చంపకను దంఱిరి విద్యుత్ప్రసాదు విశాళింబవ వేమో యనుకొంటిని. ఇది యెక్కడి రక్కసి కూన. రక్కసులు వికృతాంగులు కారా మరగదరదరగ పిద పిదాత్తరయవతు రీనాది బాన్యముసేయఁ బనికొరని కవతముజేసి దెప్పగలడు పెక్కల మొక్కొక్క యవయవము రక్కసదనము వర్ణింప కేమనకొక్క సంపన్నరము లాం దని వేయిత్తి పన్నిదము లేయగలుగు.

ఓహోహో! కనుకెప్పు రెగయ రాగముల వెంటాడుతున్న గృహం వారానింటే వచ్చుకు పండువెన్నెలలు గాయ నాడెము తెముల వరి నిండుక బయల్పడుచున్న పలువరసయందముజాడ శ్రీ కరువకై వహిహము గలుగక పోవునా! అప్పుట్టా! అమ్మ దుమెకము తక్కువనము. అని గంతులువైతుడు నువ్వుత్తుని తంగి కొంత సేపు పోరా పిండుచుండెను.

మరల మోహమరంతుకొని అయ్యా! వేదించ మూడుందవై తిమే? బాలు బాలు. నీ ప్రోయలు మగవాలెనరో నా మనమ వ్యతిరేకరోషముం బొరయరా! మాకల్లి లేప్పిన నీతివాక్యముల మరదితివే? పరాంగనం గన్నెత్తి చూడగారు గదా ఇది చంపక యగనో తాటి ఇవ్వుడు మంగళగీతములం బాడుచున్నది గానావపా నమున మీ మూడుకొనక మానరు. అప్పుడు మీ కుంగోతమంలం తెలిసి కొనియెదరిగాక యని నివృత్తియంది యాస్థానికమందు గూర్చుండి గీతావసాదకం మరయచుండెను.

ఆ రిచ్చిడి సంగీతము కట్టిపెట్టి యవ్వడే వర్చి కూర్చుంటున్న యొక వేదికం జూచి రామరీతా: వీవు నేడించ యానిందితినే? నీ కొంతం తెదకడవై వేదిముందెమి: వని యేమి గలిగివదని యడిగిన వచ్చుగువ యిల్లనియె.

రాశ్మిశ్రీ నివృత్తిరాశి || యంతావరమున నేను వాడుక పోగెతం సంగీ తము పర్యకిమ జేయుచుంటి. నీవేమిటికో యక్కడికి వచ్చితివిరా? పెద్దకరవు పొడి పొడి నీవు లేమిందేసి నీ మందముకే బండుకొని గాకమాగా సర్వప్రయత్ని. కొంత సేపటికి లేచి చూడ తగ్గిపూట వగరలంబందలి చీకటియిందలి నుండి. అప్పుడు కూర్చుంటా పోతుడగు నిత్యుజ్జింపాడు చంపకా: చంపకా: అని నన్ను లేపుచు వేషమో ముచ్చటించ బొడంగెను. అప్పుడు నేను లేచి ఓ... నేను చంపకను: గాను. అని పలుకాలు రామరీతను. నన్నేమిటికో దీనికొని చెప్పితివి చంపకతో నీకేమి చనియున్నది. అని యొకడబోగమిన పోవు బయల్పడినీ మరల ప్రగ్భముగా నడిగితిని.

అప్పుడు వాడు మార్పాటవము చుండి అయ్యా! చంపకా: నీ... ని... గాన వ్యతిరేక యునుకొని తగ్గిమవడి తీసుకొని చెప్పితిని మీరు మందముపై బండుకొందిని కాబోయి- కానిమ్మ. నీవు నాకొక యంతారము లేయొడవందివే? నన్ను విడిచి వుత్తెద లేతున్న నీవని వత్తిదవని తెదరించిన నే నాకోరింది యిట్లంటి కుమారా: మీరు పరివారంకము ఎవ్వరు లేప్పిన వమంవైనంబెసి మెప్పుడయ్యుచుండును. నామోపదంక యంతారములేనీ మీరం గానుకం నందెద నీయట్టివేమో తెలు వునుని నై వృత్తానుగా: బలికితిని అప్పుడు వాడు వచ్చు మెచ్చుకొనుచు రామరీతా: ఇట్లు బండుకు నీకే తగును. నాకోరిక విషయము.

చిన్న విభీషణుని పుత్రుల చంపక నాశంబు వింతుర చిన్నది. చిన్నతనము నుండియు నేను దానిని వెండియొకవంతునని యతిరాష వరుడుంటిని దానికంటె శాశ్వతము అయ్యెనునో ముందునో పెండ్లి చేయవలయునని యున్నదట. రాజుల బ్రహ్మ చరిత్రయిన పిమ్మట విభీషణుడు రాక్షసులెట్లు జాతయి నీవెరింగియే యుండువు, అట్టివాడు నాకు లిల్లనిచ్చునా? కొంటిపాటవలన దాని గొనిపోయి పెండ్లియాడఁగలముకంటెను, చిన్న విభీషణుడు మనుమనితో, గూడ శ్రీరంగ మున కరిగెనని విని రాత్రి మాయాబలమున నా యంతఃపురమునకు వచ్చి నీవే యామెయనుకొని తిసికొని వచ్చితిని గుఱివచ్చితి.

అకపిదః లంకకు నాయందు మోహము గలుగునట్లు నీవు చేయవలయును, నీవు సంకతము చంపకయొద్ద నుండువు. కావున నీవంపఁ గార్యసాధ్యము జాగ్రదు. నీకు మంచి పాఠితోషిక మిచ్చింతురు అని నాతోఁ బెద్దకడ వేదియొ గొదవనెప్పెను.

అప్పుడు నేను దప్పించుకొనుటకై వానికనుకూలముగు మాటలాడి శాశ్వత లంది వచ్చితిని. అని యాశ్చర్యంతయు నెఱింగించితి.

చంపక మిక్కిలి కోపముతో నేమి? ఆ పాపాత్ములట్లు గానించెనా? ఈచార్త మాకంద్రి కెఱింగించితివా? లేకున్న విప్రదేవీయి రెప్పుడు తప్పక అనుచు లలిత విలచును. అనుటయు నది దేవీ నీచకమున్న యెఱింగించితిని. అయ్యగదెట్టియో తొందరలోనుండిరి. పాతాళలోకములో, గర్భాటకకులమువారికి దాసుకి వంశగతు వారిని నెద్దయొద్దము జరుగనై యున్నదట. వాటికి వంశజాతులు మనవారిని బారి రమ్మని కమ్మలంపిరట. దానిం జదువుకొనుచున్నాడు. ఆ తొందరలో నామాట వాటింపక పోపోయ్యు. పిమ్మట విమర్శించుములే అని యరలింప నిచ్చటికి వచ్చితిని అని రెప్పెచ్చి.

అమాట విని అటోదె అక్కటా! వారికిఁ బోదేమిటికి వచ్చినదియో తెలిసి కొనవలయును, చెందు లెందు అని వరుసచు సఖులతో గూడ లయలనెగలి చంపక శుద్ధాంతమున కరిగితి.

పరసింపఁడు వారి సంతాదము విని మురియుచు నిమ్మరిత రాక్షసరాజు పుత్రులుగు రంపక దీక్షిణులను వివాహము జాలెడు, ఏను దివిని వరిండుట తప్ప గాదు. మచ్చిననని మఱచుటతప్ప. ఇంకొంది పాతాళమునకు దారి గండు గదా యొరగనమరనహాయమున కరిగెడు రక్కసులవెంట నేవక్కడికిఁ బోయి నా తలి కుండుగ్గిల జాడ తెలిసికొనియెదమని విన్నయింపి వాడేయించెదట గొంతయాశ

మరిగను. అంతలో వారధ్యకులుగురి విప్రాంతులై దిక్పూనువెంటి యంతోక దారింటి పోవఁజొడంగెను.

అని యెఱింగించువరకు వేళ యర్థకమెంచుచున్న కడవంతలోదంత మవ్వలి మఱియం దిద్దని తెప్పంజొడంగెను.

117 వ మఱి

విభీషణుని కథ

అయ్యో! సుదీగుంతమునఁ బరిసయికాగానవలె బదిదిముఠ మంటి యా మట్టమునఁ దిలుగుచుంటిని. అగమ్యగోచరముగాన న్నుది- విభీషణుని గేహమేదియో తెలిసికొనవలయునని యెఱింగిసమ గమలించుచున్నది. వంశవంశము లాగమన నాఁడఁ బట్టకుఁజొచ్చి యాపాదకి రాక్షససేనలు పాతాళమున కేగియుండును. ఇప్పుడు నాకుఁగర్తవ్యమేమి? ఎన్ని దినములిట్లు తిలుగుచుండును? అన్న మేరలు జూచినట్లే కనలుచును. క్రొత్తవివరం బోదుండును కావు నొప్పిపెట్టుచున్నది. ఇక నడువఁజాలను. సాయంకాలమగుచున్నది. ఈ కనలుచున్న మేళ ప్రవహిస్తుని దని వాఁడెఱిగియున్నది. ఈరాత్రి ఏలకు నగుచి విశేషంబులం బరిసకొనియెద నని తలచి పరసంహారము ప్రహస్తుని మేళలోఁబడి టియును.

అంతోక కయగృహంబున భార్యకర్తలెట్లు సంభాషించుకొనిరి.

భార్య—ప్రాతేక్షరా! నగనవిశేషములేమి? వేరు ప్రాధుర్యము వచ్చితి తేలి.

కర్త—అబ్బ! యీ విభీషణుని కార్యోయో! వినుగవ్వముగాననున్నది. నృప్త్యాదిసందియము దమోగుణ ప్రభాసులగు యాతురాసుల మంచులచు సుండుమనన నుండురా? నహుంబుము మానుప నెన్నరి కరము. ఈ కడుగు కుక్కరకా వ్రాకు రుగు విడచివ్యాధులు మా యాంబులును నామక యంతఃపురమునఁ జెరిగి యుండు పరి కల్ప నెవ్వరికో తీసికొనబోయెదను. అది వాయుమలదముగా వెంచి యో మాయావిం బరిభరింపకున్న నిన్ను మన్నింపవని చిన్న విభీషణులు వాపై నరిగెను. విద్యుత్తి హ్వని సేమిత్తము పెక్కిరియి చూడం నుపిరిసి. రాతెక్కడికో పోవబోయెనట, వారియంటనున్న మాయాకళవృత్తములెల్ల లాగికొని రాజవంశము గావించెనని, సేనాంశుమైనరని యెఱింగించెను.

మాటవని భార్య అయ్య! పూర్వము లంకలోఁ గల రక్కసుల మాయా కళి యంతయ నేమైనది. యిప్పుడు వ్యావకముగాలేదేమి అని యెఱిగిన కర్త పతి

మఱి : విభీషణుని శాసనములను నా నిర్ణయములన్నియు గుప్తము చేయఁబడినవి. అప్పున కనుబొమ్మలను రాగికోసి యొక గృహమున మూర్తలు వేయఁబెట్టెను. తాసిం బడి పతనమైన వాని కిష్టములు అవి యెరింగింపెను.

భార్య వెండియు నేడియో యదుగఁబోయిన అతఁడు కొమ్మ : నమ్మ నిద్రపోసెమ్ము. లేపు పెద్ద విభీషణుఁడు సభకు వచ్చును. పెండలకడ సభకు లేచి పోవఁగలవని వలయును విడిచిపెట్టెను.

ఆ సందర్భము విని వీరసింహుఁడు సంకపించుచు నేఁబడుచు నొక విభీషణుని వెలిసినది. ఈ ప్రహస్తుడు అమాత్య ప్రహస్తుని మంత్రిగఁబోసినవాఁడు కాఁబోలు. ఈతడే యప్పుడు మంత్రిగఁబడెను. లేపు విభీషణుడనరాజు సంతోషపడ మఱి కరించునట. వీరసింహుని నాయోగమున కరిగి యాపుష్కాశ్వుని దర్శనముజేసి కృతార్థుడనయ్యెదనని తలచి యందే యొకపోఁ బండుకొనియెను.

అరుణోదయ సమయముననే ప్రహస్తుఁడు లేచి కాలకృత్యములు నిర్వర్తించి ద్వారమున వేలియెత్తి వీరభటులతోఁ గూడ రాజు సభకుఁ బోయెను.

వీరసింహుఁడును ప్రహస్తుని విడువక యతని వెంట వరగి యా సభలో నొకలో నిలువఁబడియెను. అంతకుఁ బార్వతీ పోషి లెల్లదల వచ్చి సభ నంకరించిరి. మిక్కిలి విశ్రాంతి గల నా సభాకవచంశయు మంత్రిపాత్రంకరవచనపులోపహస్తీత్రాం మృద్ధరాక్షస పీఠంబే విండింపఁబడి యుండెను దర్శనముజేసి యొప్పినది. వీరసింహుఁడా సచ్చిద్రములోఁ దప్పించుకొనఁచుఁ దనకుఁ పిఠముఁ బోడిండునను లేచింజేసి క్రమంబున రాజనిహితమును దాపుఁకుఁ బోయి యందు సంతోషపడ మఱింప మది సంతమునకాని నిలువఁబడి యాపింఠించి జూచుచుండెను.

సంతోషపడుచు రక్షింపఁబడెన అర్థముగా పేరుబడిన వీరకలుగఁ బ్రహస్తుని యను నత్తరమున పంపింపిన పీఠమున తిచ్చి విభీషణుఁడును గూర్చుండి వారు మహారాజునకు విన్నపించఁదగిన విషయంబులన్నియుఁ అర్పింపుమనెడిది.

ఇకలో లేచినవాడను సభకులకు క్రమబద్ధముగా గాపించుటయుఁ జూచుకలు సభాధిపతి ద్వారమునకు వ్యాపింపఁ జేసిరి. విభీషణుడనరాజు పెక్కులకు రాక్షస మృద్ధులు వరింపించి శ్రీరామముఁ బ్రసాదించెను జేయుచుండ కుంజరూపుఁడై తన వెండి ద్వారదేశమున దిగి రాక్షసుల నమర్కారముఁ బండుకొనుచు సహస్రశంఖగు రత్నవికర్ణకపై దూరపు ముఖముగా పేయఁబడియున్న సంతోషపడ మంత్రికరించెను. అప్పుడు సభాసమర్థిని విజయరాక్షసముఁడతోఁ గడలాకముం దెంచుచుం ది) అపీతము దాపుఁకున్న వీరసింహుఁడు విభీషణునికి కమస్కరించుచు నిట్లు తలఁచెను.

అహో! పరమభాగవత్స! గేయమైన యీ మహాత్ములకామలను నేను గృహ
 ద్వారమైతిని, నానన్న సాధుజ్ఞానము నొందితి. నాకన్నుల రలిమి సఫలమైనది.
 ఇకందు శ్రీరామకృత్తులో ముఖ్యము. యోగంశకములు గలిగిన వృద్ధుడైనను నీకని
 జేయు దృష్టంతు పొరిమెట్లు గొల్పుచున్నది. తనువెల్ల మార్గపుండరీకములుదరించి
 తులసి చామభూషితచరితుండై యొప్పు నీకని యాకార మెంతమనోహరముగ నున్న
 డియో? యీ భక్తుని నోదముండి వెళ్ళుడిన నాకామ్యకము గోరి క్రమములుఁ బని
 త్రము జేసికొనియెడనని తంఁచుచు నకనిఁ జూచుచుండెను.

సభాకవనంశంశయు నికృష్టావైయన్నంక పరిక్షణఁడు శ్రీరామ ముక్తంబు
 అపించుచుఁ దక్త్రావము సభానదురుఁ బెరింపుఁడు

గీ. రామనామంబు అన్యతానికము సోని
 కలువకానన తురిపావకము మోని
 కంఠము రాని అపించుచు ఘనమై మనులు
 సాటిలేకది సకలాత్మసాధుఁడను.

■. అపించుచుండురే సద్వృత్తి శ్రీరామ
 ముక్తంబు చానవురే మోహులు
 పరియించునే పితృసారాధన. గ శ్రీ
 రామాయణం బహుఁ ప్రణయ
 కాపించురే రామః శ్వామిఁడు మహా
 కృపముఁడ రసీ చానవులు వెళ్ళు
 భజించురే యొక బృత చక్రమమొంద
 దైత్యులారామ సృత్యములు పేసి

గీ. బలిమిఁ గ్రహితులైన దైత్యులను గలక
 మూలకాల్కన్న వరికాక లోకములగ
 జేసి సద్వృత్తి గలుగ క్రింతరే ప
 రా విమర్శిపును పమత్వమున మీరు.

ప్రసాదాః! నాడు సీతామహాదేవి వెదరించిన వికృతాంగుఁడ రాక్షసాంగమఁ
 గడచియొక కట్టికిల్లి రామముక్తము అపించుట్లు నియమించితివాఁ యాతురాసుల
 మంద సాధుజ్ఞులకు జాతగలుగకుండఁ గాపాడుచుండెదా? సాక్షాత్కారమెంతగల రక్త-
 ముం నదలింపుచుండెదా? మాయాగల భముఁ అమచిమంద గుప్తము గావించితివా
 అని యడిగిన ప్రసాదులను లేచి యెల్లరు విజ్ఞులగు వెల్లవారు.

౯. దేవా: దేవరశాసనమునకు సురభ్యేసురీ యారార దు

ల్యాయంబు ల్విరహితి పంకకము శ్రీరామప్రభావంబులం

గైవారంబులు సేయించు గతం వాసరింపుచు నా క్షిర

శ్రేవాకవ్యుల్లి శవోధనుం డిశించిల్లు రెల్లవృధ కా.

మహారాజా: యమరాజాగా రాజ్యావించుచున్న మనంబుకంగల రక్కసులెల్లఁ
తారకమం శను అపించును నేమంబున మహామూలంబు లిహాసంపుటంబిది. దేవతం
వాప్తభావంబునంబు బూజింపుచుండిరి. పునఃపియంబునంబును నామ మన యాజ్ఞకులొనై
వర్తింపుచుండిరి. బ్రహ్మపరంబున మమ్యురనుభవ్యహంబున పసింది శీవహంబుగావించి
తెడి జ్వాలానుభవమనానవి విక్రమాదియ్యుం మనమందు విజయ తాస్కరునిదే
జుంబుండినది. అగ్గహము నాన మహా జేసికొంటిమని చెప్పిన విని విడిచివేయుదు
మిమి. అమృతపాతకులాలు మదసివడియో? అది వరగర్వంబున మనంబు దిరస్క-
రిండు చుడునది దానిం జుంపినదానిం విక్రమానుంబు మనమందు? అహో, ఆ మహా
రాజా మగుట గలంబులు గలంబులు పాత దుంకల జెక్కుసాదులు వినియుండిరి.
మంచిమాట చెప్పితిరి. ఆరహస్యగ్రహంబున మయ్యెరే క్రూరులు దేరలేడుగదా?
అని అడిగిన బ్రహ్మంబు దిట్టనియె

దేవా: ఆరకవము మనభటులు కాదుమనయుండిరి. మనము జ్వాలానుభవ సోద
రుడు రక్తాక్షి గ్రహంబు గర్వరలాంపయైన యొక యువతియితోఁ దీసుకొనివచ్చి
యందు దానెనది. ఆ వార్త గింపడు మాశ్చర్యంబుగింది. యమరాజాగా లారక్కసుని
తోట్కొని రంధవి యాజ్ఞాపించిరి. రాజభటులు తోయి యా శాసనము వాసికెరి
గించినవాడు వెదురును నెదిరించి వీరకన వాప్తమనెత్తుకొని యెచ్చటికే పారి
పోయెను. అంతలో వానింతకు నెంబు నిండుదయఁ బ్రపంచెదన యాచిర్యించి మగ
శిశువుం గనివదట. ఆకథమీను ఇది యువదారమంబై కొందర పరిచారకులనంపి నెం
దాదినతోడనే యాదేయకు శిశువుతోఁ గూడ నిండు దీసికొని రమ్మంబు నియమించి
తిమి. వారునుంబు తోయి మాతాశిశువులం గడు జాగరూకులై కాపాడుచుండ నానెం
దోపల వాపరాశనుండు వెండి యుజ్జునదెంచి పరిచారకులు మొరపెట్టుచుండ శిశువుతోఁ
గూడ వాదేయ నెత్తుకొని పోయెను. రక్షకభటు లెరిగి వెంటఁబడి తరుముకొని
పోయిరని వాడు పాతాళముగోవితిం బోవుడు బోగవతి నగరోపరిచారంబున మన
భటులు దానిం బట్టుకొనిరి. కాని వాడు బాణానితోఁగూడ వాదేయకు గిందకి అద
వెదెను.

అప్పుడు నానిం బట్టుకొని మనభటులు పెరిగెలు గట్టి యిప్పటికిఁ దీసికొనివచ్చు

చుండ నడుమ వాడెట్లో కప్పించుకొని పొలిపోయెనుట పాపమా మాతాశిష్యులు క్రిందఁబడుటచే ననుసరిసి దూతలు వచ్చి యాకథయంతయుఁ దెలిపిరి.

అని యెఱింగించిన విని విభీషణుండు కటకటించి మనుమనితో నిట్లనియె: వత్సా! రక్షాపతి కర్ణియక్రమ కృత్యంబులం గావించుచుండ నుపేక్షించెనేని? ఇదియా సిరాజ్యపాలనము అయ్యుంట్టి! నిష్కారణము దిక్కులేక యాకథయను బాఁడగు నును వివరించుట మిదిలే! వాడెట్లెవరి పుత్రయోగముఁ బరిమాప్తుయ్యెడనో? స్వయం మాగాఁ బోయి నీవా రాజపుత్రి వెదికియేమిటికి క్షింశింపింపు? పాతాళంబునందలి రిక్కనులు మనయాజ్ఞామర్లంఘించుచుండిరావేమి? బాగు బాగు. అని యాశేషించిన విని బాంబిభీషణుఁ డెడ్డితా వెప్పంబొప్పుడు నక్షంబై ప్రహస్తుండ్లొ యె.

దేవా! దేవరవాచ స్మద్భుతై శాపసప్తశ్చి వహోదురయం లంకాగళ రాక్షసులు మాయాబలశూన్యులగుటయు వరసి రహితలంబునం గల రాసపురా మన యాజ్ఞ మన్నించుటలేదు. ఉలాఠియు కవరమునది వారిని గాపాడుచున్నది.

అందున్నవారి మనమేమియుం లేమోఁబొమ్మ. ఇప్పుడు మణియొక యువ ద్రవము తీసివేసితి వినుఁడు.

రహితరాజిధికులగు కౌరవ్యులకు నేరావ్యక్తులకుఁ గన్పూ మూండునఁ దగవువచ్చి యిప్పుడు పెద్దయొద్దను జరుగుచున్నది. తక్షకవంశస్థులకు నందుగల రిక్కనులు మిఁతులగుటఁ దద్వంశ సంజాతుండగు వేరావ్యక్తుఁడు వాసుకి వంశ జాడైన కౌరవ్యుని కూడఁడు తేజోఽశక్తి దనకుమారుఁడు పొలిజాతున కిమ్మని అడిగిన నకంబోడం బడమిసరిగి రాక్షససహాయ నిలంబునం గ్రోవ్వి దివరకు రాయ భారము నింపెనుట. కౌరవ్యుండు తయార్చుండై యావార్త మనకుం దెలియఁజేసి నహాయము రమ్మమటయు మీమనుచుఁడు వారి కింపదేశనంపెను.

గీ. వలదు యుద్ధము వాసుకి వంగరలయ
మాకుఁ బ్రాణమునందేది మడిరంపు
కడఁగి యవ్వాయమునకు పెక్కమముఁబాడఁ
దగునె కనవె విభీషణ ధర్మబుద్ధి.

గీ. జన్మయైనను విడిచెఁ బాపాత్ముఁ డగుట
కాకవుండైన ధర్మవిశ్వాస గరిమ
వ్వాక్యాలిపెను శ్రీరాము నడి యెఱింగి
నంది గావించుకొనుఁడు భక్షకము గాఁగి.

గీ. కానిచో నింక నాగలోకమున కరయ
రాజులందఱు లేరు తప్పవమనీ
జాలమునెయ్య వేకత పత్రమగను
లలిచి గెరవ్వుఁ దొక్కఁ డే తెలిసికొనుడు.

౯. రంభాపల్లవి నీరులాస్థవిరణం శ్రీసమేతము పా
హంబారంబుగ నాచటిండ్లునకుఁ బోదైవర్చి యాజిప్పిరా
టంకం బొప్పగ నీలంబులను జుట్టంబెట్టి వారాని
శృంగార నూంచెదరింకవట్లు విజయ నృపీశ్వరుల గ్రాతరే.

క. ఏరా? పుత్రుకలంబున
నేలాపుతా యశార్య మిన్వపరింక
మేలాపుత్రుని దుర్మయ
కీలాపక్తిప్రభుత్వ క్షింపంగ.
అని మతయు సవే నీచ్యుపదేశముఁతో నేలాపుత్రునకు రాయభారము బావి

తిమి. అదర్శినితఁడెట్టి ప్రత్యుత్తరము వ్రాయించెవో చూచితరా? వినుండు.

గీ. దనఁజరత్తమః మేమెఱుంగునె శాపు
నిరర్థకలు శాశ్రవణం కలిసిరి
రాజ్యభోగంబునను వేసి భాత్యమక హి
లాశిఁజంపించి తమ మింకొన్న గెరె

గీ. విడువదగనె వెకఁడయితి కుండుతత నవ్వు
నెట్టివదైన విడఁడెఱఁగి యెఱఁగి
రిపుపదఁబుట్టి నృపతియై ముఁదంఠె
బోరఁ జచ్చి యగఁఁబొందు బడి.

గీ. అన్న జంపించి కొన్న రాజ్యమున విలిచి
తేనెఁబూసిక కత్తి తండాన లోచి
దుర్మయంబుల నెల్ల వైభోషిక
వరమధర్మంబు లెఱిగిఁజూచుదురొకప్పు.

౧౦. నితివిదుండువోలి రజనీపరసత్తమః మాకులెచ్చె రీ
దాకురి మెచ్చనమ్మ బలిపర్మమొకంగం వాగులెల్ల పి
లేక బ్రతుక్కుమియఁది చేరినయ బ్బడలింతుడంటి
వోరా? తంకెక్కెఁ జాడుకలు రక్క-మరింకదీ పాడులెరదన్.

మ. విను బంధాభిరూపగాఁగ నీ దోర్నిర్మలములం బేరుపొం
 దిన నానాభువనములం గల సురరేవుల నుపేక్షాదాతులే
 వున నేకంబుగఁ గూడివచ్చి బహుభువనములం బోక నొ
 క్కనిమేషమున విముక్తి గెల్పింతుములై కొందుమోదానమా

క. నీవొక వివేకవంతుడ

నే విడుదలై కృష్ణప్రవృత్తుల నుపగర్హి
 దై వెలయుచువు నీకుల
 కోవిదుడవును రెప్పుడును భర్తయులే.

నీ. శేషుడెంతటివాడు రెప్పుడవగునె నా

సుతి ప్రభావలు కష్టములను
 కొనియాడవలె కర్కశుల సామర్థ్య
 మంతియే ర్భుతరాష్ట్ర పరిశయలు
 ప్రముఖింఁదరమె కొరవ్వు నాదిక్యము
 నమ్మరింపఁగ బ్రహ్మకర్మనుగనె
 తరమె యెలావును గరిమవర్తింపఁగ
 వెలవకుడు సుతి కలకువాడె

గీ. అగము లన్నింటి ద్రోవంగఁ జాలువారు

మాదు పెద్దలు బుద్ధులు మాకు మేను
 రెప్పుకొనవలెగాక శాసించి యెట్లు
 లవురూ తెలుపంగ నీ వెన్నఁదవుల మార.

అని మనకు మరలం దాయబారముఁ బంపెనని చెప్పిన విని వికీర్ణులుడు

విద్యుత్తుకడములుండె యేమేమీ? ఏలావుతునీకే యింతకొవ్వు. మనకు దాసులై
 ప్రముఖుల నా నీచున కింత ప్రాధమ్య యెట్లు వచ్చినది. యెవని యూహించి యెట్లు
 ప్రార్థనము లాడెను. కానిమ్మా పిమ్మట నేమిగావించెనెదని అడిగిన బ్రహ్మస్తుండు
 దేవా మన కలకలం గల పిర్రలుల వెల్లె గెరవ్వెనీ సహాయముగాఁ జేపెనని. సోచు
 పొరలంగ అరుగుచున్నదట మఱియో మనవారి బలములయొగచున్నదని
 తునకును గలివార్త దెలిసిన కొంత గ్రంథాయము తెరవించి మాయావిద్యాం
 నేర్పించి పెక్కంఁగ రక్కసుల మొన్నవే యుద్ధమునఁ బంపెనని యావృత్తాంత
 మంతయుం తెప్పెను. అంత యంతయును విని విచీరముం దొక్కింక సేవు శ్రీరామ
 నామమంతి పారాయణపరాయణుడైన పవకుడై అంతలో దెలిసి ప్రహస్తా

యేనా పుత్రుడు దుర్బలరణ సహాయము గర్వితుడై పోరుచున్న యాదు మనము తగు ప్రయత్నము చేయవలయును. అంతలోగల పరాంతరించునెల్ల నాయకము గావించుము అప్పుడు యుద్ధమెట్లున్నదో వార్తాహతులవలన తెలిసికొనుచు పలుకుచుండగనే రాక్షసపీఠుల హాహా కారత్వములు వివరింపబడినవి.

అందఱు నాదెన దెవియొగ్గి విసిరి. మోరముగా వార్తను వినియెడుచుండెను. కొందఱాదెరుకు; వరుగికిపోయిరి. అంతలోఁ జాలాశములుండి పరాజితులై రక్తములు పారిపోయి వచ్చుచున్నారను వార్తయొకటి వ్యాపించినది. అమాట వివి విదీనముల రహరిపటి ప్రహస్తుల జూచి నెనవరేయి. మన కమాయము స్త్రీగరుగునని సూరసలు దోచినవి. విజయవియో తెలిసికొనుము తరువాత సవ్నాహము గావించుమని పరిశ్రేయ.

అట్లునాగు సంతాపింపుకొనుచుండగనే పాలాశమునుండి వచ్చిన రాక్షసరా మలా ప్రదోకము నింకిరిపి అప్పుడు సేనాధిపతియగు దుర్బలముడు దీనవద సుందై రాజానౌద్యకు వచ్చి నమస్కరించి విలువలడుటయుఁ బ్రహస్తులకు వాని దను స్కారము లందుకొని యిట్లనియె దుర్బలముః యరిమర్దవ సమర్థములగు మనలంఱు లిట్లు యుద్ధవిముఖులై వచ్చుటకుఁ గారణంబేమి? అందు కౌర్యధుర్యునిగు మహావీరు లెవ్వరు గెడు? సంగరంబెట్లు జరిగినది? మీరేమి చేసితిరి? సవిస్తరములగుఁ దెలుపుఁ దవి యడిగిన నానాపానీపతి యిట్లనియె.

దేహ! దేవదవారి యానతి వక్షువునఁ జతురంగబాలములగుకొని నేనును గుప్తబలసూర్యులున రసాశంకులున కరిగి కౌరవునింగారి తమ సందేహం బెఱింగిం దితిని. అయ్యురగాదిపతి మమ్ముజూచి తాపరిమితానందముఁ జెందుచు దమ బలములతోఁ గలిసివ్యూహములుగా నిలువ నాజ్ఞాపించెను. అప్పుటికి భోగవరీసగరము నకు దక్షిణముగా రెండుక్రొకముల దూరములో క్రతువునులు వ్యూహముగా నిలువల ఁది యున్నట్లు తెలియవచ్చినది.

తలాకల రసాశంకులులంగల రాక్షసబలములు తక్షక కర్కొటక బలములుల గలసి రోదసికుసారములైన గర్జిలులుఁ జెల్లుకొని వచ్చు కట్లోంచూలింకోరె నావీరి రొఱ్రావేంబున అరుదెంచి యొక్క పిట్టున నవృట్టించు ముట్టడింపుఁ దలపెట్టి యట్టి సవ్నాహము గావించుచు నీరీరఁడు.

మేమును సర్వబలములును, దర్బలమున వ్యూహములుగా బరి తేర్చుచుం గారికొని కస్త్రాస్త్రప్రయోగంబుల గావించుచుండిమి. మా రాకవిని మూడుదినంబుల చాక నెదరి మూకలు వ్యూహములందలి కడలి మీఁదకి రాల్చేసోయినవి. అప్పుడు

మేమే విజృంభించి వల సన్నాహముతోఁ బోయి క్రతుఃపూహనంపైఁబడి మోరలలుగాఁ బోగుఁ గావించితిమి దేవా ఇద జెప్పనేం. అప్పుడు వన బలములు ముప్పిరిగొను కోపమున రౌద్రులు రూపము దాల్చివయ్యకు కస్తూరిప్రసంగం బ్రయోగించియు బద్ధంబున నరికియు గదల మోడియు పరిఃపుం నేనియు కూడలం గ్రుచ్చియు ప్రాసంబున ద్రోసియు వట్టంబున మట్టి రితుం నర్థమనుములో క్రతుస్సమ్యమునెల్లఁ దీనుఁగు పేంబలం గావించితిమి.

మరాయుధిని నిలువలేక శాకోదనబలముగా దనబానికమతోఁ గూడఁ బోక బ్రేషన పట్టవలె వెచ్చిచ్చి కనుపట్టయను దెనుకుఁ బారిపోవఁ బోదలగిరవి. మేమును గొంకరూపము వారిందరిమి విజయ వాచముతో మరల బునిఁజేసి శారవ్యవకు సంకోషము గలుగజేసితిమి. నాఁదీవివనంబెల్ల నిం పోత్పూహంబుఁ దృప్తిగా వెళ్ళిం దితిమి మరునాఁడు తెల్లవానివదో లేవో క్రతువీరు నింహనావముఁ దీక్షణముగా మాలెవెలం బడినవి. అప్పుడు మూలంబులెల్ల రిపుఁ నెడిరిందినవి. వెండియు నుత్తయ బలంబులఁ బ్రచందభందనంబు బరిగివడి.

దేవా విశంకు అంబోక మహావీరపురుషుండు కురగాయూరుండు యెక్కడఁ జాదినను దాన కివలంబుడు గొంపిడిప్పినట్లు వ్యాహంబుఁ దిలిగివచ్చుచు మెలపు మెలసిపట్లు వ్రణమొకకంట నిలువక కస్తూరివర్షంబున మన పేదనెల్ల ముందిముఠరి అందలకు నంబరై యరయామములో నుమువెల్లఁ గాంధిసీతల గావించెన.

పెత్కిం మనలో నొక్కవీరుండైన వాని వెదిరిందివనాడు లేకు అప్పుడు వానియాశారము తూడఁ బ్రకరూపంబున జగంబున సరిహరించుడుద్రుండువలె వెలపుగలుగఁజేసినది. ఇది యతీతయోగిగాదు. యదార్థము మేముకాదు ముప్పది మూడుకోట్లు వెచ్చులు వచ్చునను వానతోఁ బోకజాలరని యాధిగాఁ జెప్పగలను.

పిమ్మట మమ్ముఁ దలఁచికొనిపచ్చి క్రతులంబులు పోగవరీపురంబు ముట్టి కించినవి. పొరులెల్లఁ దల్ల రవతి శ్రీ శాంవృద్ధ సహకముగ నగరంబువిడిచి అదపుం పారెన పిమ్మట మేమా కోఁలోనికిఁ బ్రవేశింపకుండఁ దలుపులు మూసి బురజంపై నెక్కి యోవిన గతిఁబోలితిమి. యామహావీరుని పరాక్రమమునకుఁ గోటలు నగర్దలము నాటంకములగునా ఏరాపుత్రులు శారవ్యవృత్తికరుగు లేకోపతిని బంపంకముగాఁ దీసికొనిపోయి కవపు కుండగు పారిజాతువకుఁ బెండ్లి సేయుటకు నెక్కియించి యాని రుని సహాయమునఁ దలుపులు విడలిచి బంఁబులవో లోపలఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు మేమేమిజేయుటకుం బోరక వాని దుర్వృత్తివెఱిగి లేకోపతితోఁగూడ సంకంపుర శౌరం నెల్ల నందలంబుల వెక్కిరిచి గుప్తవ్యారంబున నెవ్వటికీఁ దీసికొని వచ్చితిమి.

కొరవ్వను గ్రహింపజేసి యిట్లు పడెను రథునకు పార్వతి పవిత్రము. నాగకాండంబు నిల్ల నిప్పుతో దేవదారి యంతిపురమునకుఁ బెచ్చరించు యయ్యుడంతయులయ నెరిగిండును. అతఁడని వినినబును శోకమంత్రమార్పర్య విషయమై ప్రహస్తాః క్రతు మ్న గతుడై కొరవ్వంబు దొరచిఁజింపిపో మహాపురుషుడై యిట్టి యిక్కట్లు జెంద రగునా. యితర విరచనమాయెనుగాక యేరాష్ట్రకునకును పండుగల రాజులయల కును మనంబు నెఱింగించు మరాకమ మెక్కడిది? వారి శౌర్యదైర్యాదులు మనమెఱుంగు వియా. అపిఁజెప్పరే తెలిసికొనవలసియన్నది. కానియె నాగకాండంబు జెలుఁబడ కుండఁ దిసికొని వచ్చితిగిగదా మనము తగవయిత్తుమునఁ దోలు కొరవ్వని ములన రాజ్యవర్షముఁ జేయవలసియన్నది. మన పిఁదంగం పేనలనెల్ల సిద్ధ మయి యుండును. తాతేను మరణిద్వదేవకంబ్రాహ్మణి కుదాసుధ పరామయగం దెలిసికొని యెదనని ప్రహస్తునకు నియమించి పెట్టినాడుకలకతో సకలాలించి నాగకాండంబు నూరదంబు సంతకపురమున కఱిగెను. అని యెఱిగించి మఱిన్నియుఁ దంకలో నేక యత్తి కమింపుదుము? తఁ జాలించి యవ్వలి మఱినుండు తదవంతరోదంకంబు నిట్లుని జెప్ప రొరంగెను.

118 వ మఱి తి.

తేజోవతి కథ

అయ్యుఁ డిట్లుము. కొరవ్వని కిచ్చియుఁ గొరవరాసీయను. మరాకగాదు రెండుమాఁడు దినములలోఁ తోయి యేరాష్ట్రకుని యుక్రమిత్తకకరాదుకతోఁ జెర పారం బెట్టించెదనని కవధము జేసిరఁది. పంకిపో! మరాక యెదుట నిలువఁడును పీఠ దెండును లేకు. గొప్పవారకే యావరలు. తొల్లి మాపెద కాకనలన సీతానుహదేని. యెట్టి యెదుమరంబు జివనది. నీవు కలఁ దదిపెట్టిన మాగుండెను పగిలి పోవుచున్నది. వీరేలోమము లేదు. ఈ రాజ్యము నీదిగా భావించువు మేము జిన్నవారము నీకుఁ జెప్పవారమా? మొదట వారికిని మీకును నీతగవమిదికి వచ్చిపది. యావృత్తాంతము జెప్పుము. అని యంతఃపురమునఁ జాపక తేజోవతి లెల్లియగు పద్మావతి నూరదించుచు వదిలిన గన్నీరు దుడిచిగొని యామె యిట్లఁబె

పుక్కి. మీఁదల నాకుఁ గొత్తదిగాదు. నీకల్లికి నీ సుగుణాలులు మాత్ర కొగ్గము లేఁపోయినది. నీకల్లియ నేమను రగ్గరయ్యములము. వెనుక నామెతో నొక లేప నింకాపుక్కి వచ్చితిని. నన్ను బ్రాణపరముగాఁ జూచినది నీవు దిన్నరాఁ వైసను నంతకంటె నెక్కువగా నారఁచుచుండెని నూ వృత్తాంతము జెప్పెద నా స్థింపుము పాతాళలోకము నీతెప్పయును చూచియందలేదు. తూలోకమున కడుగున నున్నది. ఈ

నూచియే దాని శాకనము. మూర్ఖునందారములేమిం తెసి యందాగమైయుండును. అత్తిమీర నివారణమునకై బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠించువను శిరఃబాస రక్తము బ్రహ్మశిరః నట్లాడేసెను. పర్యవశయంబును సమ్మత ప్రతిజ్ఞములయందును గొప్పరత్నములు వెలుగు చుండును. వానికంటలు మూర్ఖులైనవి మించియుండును. అందు రాత్రిని బగళ్ళ వివక్షలేదు. నాగలంతలు మిక్కిలి లెక్కవిధాన నందనవనమును మోచిన యువనంబు రంజితులు గలవు. స్వర్ణవాసులకు అలెఁ బాతాళవాసులకు గూర జల రోగములు లేవు. రోగమునకు నాశింప తరువాతఁ బాతాళమునే దెప్పదగినది. దాను జేసియే యిందు గలవారికి రోగుని పేరువచ్చినది.

దసాశంకులంతయు నాచును రాజ్యములుగా విభజింపబడి యున్నవి. వానిలో మూర్ఖుని పెద్దది. తక్షణవశస్థుఁడై పురుష మాయాదు విరోధము గలిగియున్నది నాగులలో వానికి వంశస్థులే సాత్వికగుణముగలవారు తక్కిన వారందఱు రాక్షసకృత్యములు గల వారు విషపూరితములుకై లోకుడు వెరవఁజుగఁ జేయుచుండును. వారిని కాటింపక నాగర్త కౌరవ్యుఁడు న్యాయమున రాజ్యము పాలింపుచుండెను.

ఒకనాడు దేవతలను నారాది యాత్మకృష్ణముతో నమృతకువచ్చి అమ్మఁ నున యుప్పురిగపైనున్న హంసకూలివా కర్పూరము నవర్పణమునను బ్రహ్మశిరు శిశువుతోఁ గూడ నొక దేవత బంధుకొనియున్నది. ఎవ్వరెవ్వ. అని యెంత పిలిచినను పలికినది కాదు. సదృశించియున్నది కాఁటోలు ఏమి వచ్చి చూచుము. అని పలికిన విని నేను సత్వరముగా నామీదనుండికి తోయితిని. పండిలేని యా కయ్యపైఁ బెత్తి శంభియున్న యాయత్తులమిచ్చుం జూచి తడిచుచు పరావహ్యులంకు వెరగుపడుటఁ గొంతసేపు ధ్యానించి మరింతటి లేపించితిని. ఎంతపిలిచినను బలికినదికాదు. అమృదుఁ బాలుండాని యురముపై బంధుకొని పాతబొగ్గుచుండెను. అని వెనము నూడ బాలికరాజునలెఁ గోపించి.

అబాజనెత్తుకొని ముద్దాడుచు కేరళి అమ్మఁ పేరు మిక్కిలి చక్కనివాఁడు. నీకుఁగూడ పిల్లగొనురుండు గడ్డగవలయును వాఁడ జూద నాగశివులెల్ల బ్రోచును. మనుష్యులాలందని తోచుచున్నది. పిల్లెట్లగ్గిటి వచ్చిరో తెలిసికొనవలయునని పలుకుచుఁ జేరితోఁ దట్టుచు నానాది లిగ్గరగాఁ బిలిచినది పలుకలేదు. మఱియొ మార్పుం వలన నాయానము జెందుచున్నట్లు కనంబడినది.

అప్పుడు నేను కొందరఁబడి యెరులు గావించియు వివరించియుఁ బల్లించియు నుపదారములు దెక్కు జేయించితిని. మూడు దినముల దురంత మోహదలే న. నాలుగది నాడు కమ్మలొ దెరలి మోచినది. అప్పుడు నోటిలో నాహారము పోయించితిని.

కొండము సేపువకు లేచి హఠ్ఱుండి బాటుదెవకాచి కన్నీరు గార్చినది. బాటువకు మే మువలారములు లేయడనే యుందిమి. విమ్మల బాటువకు బాచిచ్చినది. కొంత విక్రాంతి వహించిన విమ్మల వేనల్లన యప్పులపహించి నవీసింది యిట్లంటిమి. అమ్మా! నీవెవ్వరవు? నీపేరేమి? ఈమండముపై కెట్లువచ్చితివి? నీయుదంత మెఱింగింపుము. నీవతి యెవ్వరని అడిగిన వడ్డ గువ యిట్లనియె.

దేవీ! నేనొక విద్యార్థురాలను నాకుఁజొనామంబుల వడుగకుము. నాపేరు కళావతి అని జ్ఞాపకము. ఇక్కడికెట్లు వచ్చితివో వేణుఁబంగను, నీమొగముబాద, బుట్టాళ్ళురాలుపదె గనఁబడుచుంటిని నేను వరకవై యుండ నాపుత్రుం గాపాఁచితిమి. నీయువకారమెన్నటికిని మఱువము. నేను బ్రతిమిమ రాతములేదు. వీని మీఱ నొక నెంది పెండుకొనుఁడు. వేరెఁదేని జోయెదఁక. కొకగడ్డగఁదు వరివిన నాలింది నేను ఓవో! ఈయవతి పెద్దయావర వైతి వచ్చినది ఇప్పుడడిగి యాయాసమనుష రగడు. కొన్నిదినములు గడిచినవెనుకఁ దెలిసికొఁయెదగాక అని తలచి మఱిమియు వడుగక తల్లి! నీవు వగవకుము. నీవును నీవు జుఁడును యలేచ్చముగా నిందు వనియింప వచ్చును. నీకిది పుట్టిండ్ల నుకొనుము నిలోపమురాదు. నాకును సంతతిలేదు. నీబాలుని ముద్దుముచ్చులు జాతుఁడు. గారవైవము తేసికొనయొరవని చెప్పి యామె నూరకింది తిని.

వాయోర్యుండు సంతసించుచు వచ్చింతుఁడోడి పుత్రునితోఁ గూడ మాంబుల వనించినది. ఒకహాయనము గడవకుండగనే నేను గర్భవతివై యాదేశోపవీతి గంటి. దిరకాఁదు పంలానములే యీ కళావతి వచ్చెడి కొండకాఁమువతే పుత్రిక జనిందు లిదే నాభర్తకు నయెయందును బుత్రువండును వనరాగమ గలిగినది. మిక్కిలి యక్కజనుగు రూపమునం ప్రకటించు నీదేశోపవీతిఁబాచి యెల్లరు పెరగువడఁ జొచ్చిరి. నాగలోఁమండము నీవొక వక్కదవము గుడిపి స్త్రీత్రమును వ్యాపించి నవి. గారముగాఁ జెందుచుంటిమి. అయితేఁడును ప్రాయము వచ్చినంత కళావతి కుమారునితోఁ ఇరవరచి జరిపింపుచుంటిమి. పెంహమువరి గర్భించుచు నుచుంటిన లక్షతపంతుకగు నాబాయనక జదుసింపఁవని మేమే పేరు పెట్టితిమి.

జయసింహఁడు దేశోపవీతియు నాటపాఠయంతయును నాహార వివరముల యందును విడువక సంతతము కలిసియుండువాడు. క్రమంబున బాచిమైతి డిట్లమె నది. కలసియే బడికిఁబోయి చదువుకొని వచ్చుచుండుడు.

జయసింహఁడు, బడియేదుల ప్రాయముగలిగివచ్చుచు బడిలో నున్న నాగ బాలురంతయు హనుయెఁదనుగలిగి పేరుమాససి. మాచిటి, తర్జునాది పుస్తకములు

మోయి కూలివాడని యాశేపించుచుండిరట. అయినచో మూలు సైనిక యోధులకు డి.పా.ర్యా.యంతో నాశా, వెనెవ్వరితోలికి లోక చదువుకొనుచుండ నీనాగకుమారులు వచ్చు నిత్యము పీరు మానిపి. కూలివాడు పిరికల్లి పనికల్లియు అని వెక్కిరించుచున్నారు మందలింపుడని చెప్పిన జాతిగుణం జెట్లు పోవును. అరండు బాను, పిపు మానిపివే నికల్లి రాజపత్నికై పనికల్లి అగుట విన్ను పుస్తక ములు మోయఁపిత్తము లేజోపరితో గూడ బడి రంపునున్నారు. లేకున్న నమ్మి లిడిలో కడువత్తుమా; పిపు కూలివాడవువాక వజ్రయోధుడవు? ఆలిమానపడిన లావుమలెదని యుజ్జలుగూడ పదివేలెరి

అయోధ్యాలోని బంకంగ పిల్లలెల్ల బడువులమాని వాని వేరరికిగా నాశేపించు చుండిరట సహజవర్మాకమానియగు నానాఁల రామాలయ సహింపక యోధ నాడు బంకంగం బాంకుంజెల్ల బడుములతో దస్త్రియు తేకుంతో గొట్టియు గ్రుడ్డి యుఁ బోడిచియుఁ బిందరవందర గాచింపెను. ఒక్కడును వాని నెదురుకొనలేక కం యోధ దెనుకుఁ బారిపోయిరి.

అమరునాడు బడిగొట్టిపెట్టి పిల్లలతోఁ గూడినాయుపాధ్యాయుండు కొరవ్వు నొద్దఁజోయి దేవా మియింటున్న దానివృక్షుండు బడిపిర్చిన వేను అడుపు తెప్పఁజాలను. నిన్నును బడిలోనున్న పిల్లలనందఱు బాదగొల్పెను. మియింటు దివి పిడుగురాగున నుండుటచే నానితో వెన్నడును పోట్లాడజాలరు. అని వానిమీద లేచి పోసి నేరములు జెప్పి పిల్లల బెల్లంబు జూపించి రాజవశ. గోవము గలుగఁజేసెను.

భూకర్త యాశ్రయం జనునింపాని రప్పించి యేమిరా? పిపు కావరించి బడి పిల్లలనెల్లఁ జావమోడితివట ఇది యేమి యోగదము వర్షావశి నిపు మంచుఁడవని దెప్పినదే నిన్ను క్షింతుము. ఏజము జెప్పుమని అడిగిన నానాఁలకు భయపడుచు నిట్లనియె

దేవా! ఇందు నాయుపరాధమేమియును లేదు నిజము లేనోపతితి. కలియును ఆ దిన్నది నాకప్పుని చెప్పినచో మీరు వేసిచరంతము రాక్షసుడవయ్యెద. వాని నడుగుదని పిచ్చుచుయు వాభర్త లేజోపతిం రీపికోపిరమ్మని అంబుభరమునకుఁ బరి రాదికం వంపెను.

అనయమునఁ లేజోపతి యావృత్తాంతమునాతో జెప్పుచువృత్తి. పరిచారికల వెంట కండ్లి యొద్ద కలిగివది. రాజు లేజోపతి వెక్కిరించి పుట్టి. నన్ను బడిలో నీ జనునింపఁజేమిసేనో చెప్పుము. పిల్లల నందఱు గొట్టెదట పిపు జూచితివా? యని అడిగిన నట యట్లనియె.

తల్లిగారు అందు అయినచో దహనముచేయించు లేదు. ఎంత శాంతమైనది యైనను నిండును తన శ్రేయముల లాగిన మాకకొనునా. నిత్యము మాయోజ్జ్వల పీల్చిరి లేక పినిమానిసియుచును, గూలివాడనియు బానిశులునును, బలికించును దనతో, బెప్పినను వివేచింపకొనక వారిని వుట్టెల్లెను. ప్రతిదినము దన్నాపెసించుచుండ నైవక నిన్న విదనెల్ల దన్నివనూల వాస్తవమును వి యాప్యతాంతములయందు బెప్పినది.

అప్పుడు రాజపుత్రులను ముద్దుపెట్టుకొనుచు తల్లిః సహవాస పరిరయ మూరకబోవడుగదా. నీస జితేశదని యల్లుడుచున్నావా యేమి? నిజము బెప్పనుని పలుపాఠుండిగి యెద్దాదము తెలిసికొని యాబాదులతోఁగూడ నుపాధ్యాయుని మంద లింది వారికి వేరొక గురువును నియమించి చదువు బెప్పించుచుండెను.

అయినచోఁగదాను లేజోవరియు గురువులవద్ద సంగీతము పాపిత్యము శాస్త్రములు లోపగవిద్యలు నూతు సువత్సరములలో పాఠముగా గ్రహించిరి. లేజోవరికి యోవనము పొడపూపినతోడనే బడికి బంపుట మానించి కొదవవిద్యలు కర్తాంతమునందే వేర్పించితిమి.

అయినచోఁగదాను బలాత్కమముగల దనుశ్రేయము తగినయొజ్జ్వలయొద్ద నేర్పించితిమి కొందరియనున అతందు కష్టాత్త విద్యానిపుణులై యెల్లరదెకను బోగర్తుల తెందుచుండెను.

ఒకనాడు లేజోవరి సఖాతోఁగూడా సుద్యానవనములో విహరింపుచు సంగీతము పాడుకొనుచుండగా నేరావుత్రుని కుమారుడుపారిజాత, దమనాదు మిత్రులతోఁగూడికొని యొక్కటికో బోవుచు నా గానము విని మోహపరవశుడై యుండునిలువలంది పరిజనులనే దీని వృత్తాంతము తెలిసికొని యుండిరి లోయి హంసీకయను లేజోవరి కను బేజోవరియొద్ద కనిపెను.

హంసీక లేజోవరితోఁ బాడిజాతుని గుఱగణయలు సొందర్య శౌర్య దైర్యాదులం బొగడి బొగడి యడఁడు నిమ్ను పరిలరి యున్నవారు పెండ్లి యాడుమని బోధించిన అని పెదబెనిబెట్ట విమియ సమాధానము దెప్పకవేరొక ప్రస్తావన దెప్పినదట. అ మాటయే పలుమారు వర్ణింపుచుండెను. మఱియ,

- గీ. సకల జాకోదరావ్యయ రక్తవర్తి
పారిజాతుండు కామిని పారిజాతుఁ
దాశ్య నినుగోరి గురు విరహమునఁ గుఱు
మన్నవారు త్వరీయ తాగ్యోదయమున //

ఉ. అతని గూడినప్పుడెగదా భవదీయ మనోజ్ఞ మందర
 త్యాగియెలు సుత్యమగునది బుజ్జుక వికాంక్షేత్ర త
 య్యతి శ్రీకనూతన ననుక జయించులెనై లేడు ప్ర
 త్యాకకళాపిడుం దనవి శతఃపి పాటిమహి వధూమతి

అని మఱియు అనేక ప్రశంసలుఁ జారిజాతు సుతములయందు వినిపించు
 కొనక తన పతి లేవని తెలియఁ నొందెను. అప్పుడా లేవని లేజోపతి యతి
 ప్రాయము గ్రహించి హంసికతో నిల్చెను.

హంసికా! మీ పారిజాతుఁ దంతబాదుగట్ట వాప్తవమే శాని లేజోపతిని గురించి
 విరహాదులుగనగు ననుజనముకాదు. లేజోపతియొక మందరించి పెండ్లి యాద నిశ్చ
 యించుకొన్నది. కావున మీపారిజాతుని చిత్తము మరలించుకొనుమని చెప్పుము.
 పోవొమ్మని పలుకుటయే హంసిక చిన్నవోయి మరుమాట పలుకక యరగతముగా
 పోయి యానాత్త వాని తెలింగిలిదగ్గ.

అతఁడు విరహముకన్న అమాన వేదాన సెక్కుఁడుగా తానించి యేమి
 యాలోచక దుఃఖించుచుండెను. ఎట్లో తండ్రి తెలిసికొని వాని రప్పించి యేకపుత్రుఁ
 దగుట సూచించువు నిల్చెను.

శృతా! నీవు పితాకలోక చక్రవర్తి కుమారుడవు నీలే లోకమును లేడు
 ఎందులకై నీవిట్లు కృశించి కుఱించుచున్నావు? నీకు మాకు లోకములలో దుర్లభ
 మైన వస్తువులేదు. నిన్నెవ్వరేని అవమానపరచిన వారిని బెర్కొనుము. ఇప్పుడు
 కోటములగల వారి యరిగములు తున్నయిగాఁ గోయిలదెడవని బాలించుచు అడిగిన
 వాడు కన్నీరు దుడిచికొనుట నిల్చెను.

తండ్రి! వాదవమానమును మాఱించును వినుండు. కొరవ్వుని కూతురు
 లేజోపతి పెక్కిలి చక్కనిదట వాయొద్ద హంసిక యితవాడు తానియాపము పొగ
 తుడు నీకాదెన్నది పరివరియొన్నది. పెండ్లి యాదెడవాయని అడిగినది. అర్థాంగి
 తరము సూరించితిని. అదివోయి లేజోపతి పలుంకోఁ గ్రీడించుచుండ వా రూపము
 నా వై భవము, నా సౌందర్యము పొగడుచు వచ్చుఁ జెడ్డి యాడుమని యడిగినదట.
 తనశిష్యములేకున్న నాహుట జెప్పిన లోక పరిపాలకముండును.

ఇన్నిటో పారిజాతుని నీరి మేమెఱుంగెడియో! తానిసౌందర్యాది గుణములు
 మాయొద్దఁ బొగడవక్కరలేదు. ఏరావుత్రుని రాజ్యపెట్టిలో మేమెఱుంగవలెదము
 కాము. పారిజాతుండు గుణహీనుఁడు. ఏర్పాటొమ్మడు దరిద్రుఁడు కుంఠుకక్కువ
 వాఁడు. మాతేనీవుత్తరము వరింపదగినవాఁడు కాదు. ఇట్టి యనమానవలంబుదమున

కావడవలదని చెప్పము. అని శ్రీశ్రీవతి కన పరిచారితే నోటికిని దుర్బాసలు పలికిందినదట. వాని చెప్పినా హానిక సమాధానము చెప్పబోవుచుండఁ బరిచారికలచే గొడ్డలపఁ బ్రంపరింపింప నది పారబోయి వచ్చునట. హానిక నడుగుఁడు అని చెప్పి వెళ్ళి యెదురఁబడంగెను.

అన్యదేలాత్మకుడు రోషానంబు గన్నుఁగ్రుక్కుచు హానికను రప్పించి ఏమే రంబా? పెద్దవారికి చెప్పకుండ నీ వక్కడిఁబోయి పిల్లమొది కదిగితివి. అనియ్యి. అనిచురాదేమన్న రో చెప్పునుటయు అది స్వామి! పోవుట నాది కప్పి! అల్పాయాగేమియు వెరుగనే యెరుగరు. జోడు సరివడును గదాయని కలంబిదిని. ఇంక గర్వమని యేనికి తెలియును? పోనీ! ఆ అహ్మాయాగన్నను జాగుండును. గవ్వజేయని రాసిపుత్రికరే విడిదిందినందుండు శింకగానున్నది. వారిపరపునకు మనము సరివకముట అల్పాయాగారు విద్యలేచివారట తల్లడి! ఆమాటలన్నియు మీకరఁ జెప్పకాంను. అది లేచిపో మాట చెప్పిని తెప్పి అకని కోపాన్ని ప్రకృతిల్లఁ జేసినది.

అప్పు డయ్యురగసతి మంతుని రప్పించి అయ్యురంక మెరింగింది శౌర వ్యుని వంరించ నుపాయ మెరింగింపుకని అడిగిన వానికి వెదక్కండుఁ కను మంత్రి యుద్ధిదియె.

దేవా! రెవ్వతనముదేక వాకవి! కూతురేమో యాశేపిందివదని మనము చెప్ప నున్నావాము చెయఁదగదు. శౌరవ్యుఁడు కుర్తమగుట సంపన్నుఁడు. మనం విడిదింపువాడు కాదు. నీ మాటలలో నెంక నిజమున్నదియో యరయవంయను, రొందరవకరాదు. అదియునుంగాక శౌరవ్యుఁడు యాధిపతియగు విభీషణునికి బ్రాణ బంధువుఁడు వాని మనము వంలింపఁబాసితిమయేని విభీషణుఁడు సహాయము రాక మానఁడు. మూడురోకము రొక్కటియైనను నా రాక్షసవీరుఁడో రోరవకమా? శత్రువ పానుమనవే యీ మాటల నాయనకుఁ తెలియజేసి యాశేపింపవచ్చువని పలు టగా వారిండును శ్రీకృమాయంకను మజియొక మంత్రి యుద్ధిదియె.

కాదు! కాదు. నీమాటలు మెచ్చదగినవే. రాజపుత్రుడు వ్యయముగాఁ జెప్పుచుండ ననక్కమిండునా? శౌరవ్యునికి విభీషణ సహాయమున్నదిని మనము వెదకుఁ బులేదు. అదియే మన కుపకారమైరతి విభీషణుఁడు రాక్షసజాతికెల్ల కరుగింపు. రక్కసిపురుగున కకవిపేరు తెప్పిన రోపమిక్కకమానదు. మంజుళశుంభుని వారి వేల్ల కాళాశుంభుని నిర్బంధకావము జేపియున్నాడు. అందఱును రాను టిప్పుల గన్నుని యొడ్డాపిండుచున్నాడు. రానంటేని యాపాతకంబున గం బాదపు

రెల్ల విభీషణుని వందలవేలకలపైవృత్తన పశ్చిమాద్యుని నిరీక్షించుచున్నాడు. అప్పుడు మఱియు కోరినవారందరూ మనకు సహాయము రాగలరు. మరియు అంతలోని రక్కసులలో నొక్కరికి మాయాపాటవము లేదు. అదియే విభీషణుడు జేసిన కాసనమే. మాయార్చున్నట్టి భవజాలు మనజాల, వెల్పుల తాదీశురని యీ రావణాదజాలకు కొందరి గ్రంథాలయము మూయించెనుట. కావున విభీషణుడు సహాయము వచ్చి నను మనము సులభముగా అయింపవచ్చును. దేవుల పెంపైవచ్చో రక్కసులెల్ల నిండు రప్పించెనని యీమేమో లీలములు పలుకుటయే వేదసంగ్రంతుఁ డిట్లనియె.

ఓహోహో ? నీ నీతి వైదుష్యము స్తోత్రసాక్షమై యున్నది. మహారాజేరని అణంయొకటి యీమో యన్నదని అలిగి దండు వెడలఁ బ్రయత్నించుచుండెనా ? మరియు విభీషణ మరాక్షసు పెద్దదో నీ వెఱుంగుదువా ? అతఁ డేమిఁబోయాడు. దేవాసుర సంగరంబుల నారి తీరినవాడు కష్టాస్త్ర మణిపర్యంతు రసాకంఠను అణగారు పడునాటు లోకముఁగల సహాపియు గూడి వచ్చినను విభీషణ వెడు దింపఁజాలడు. పోరునఁడు సాహసంబుఁ దెల్లనీయమని శౌరవ్యునికి వార్త నంపుడు. అతఁ డీయకున్నఁ దరువాత విధారించుకొందమని రాంకమనా బలహీనులయే వేలా వుత్తుఁడు కింకమాదుని కప్పని కాపింపుమని వియమించి వేదసంగ్రంతుఁడు వెచ్చిన వదువున మాకిట్లు జాలు వ్రాయఁదెను.

శౌరవ్య : నీవు వత్సగ కులావతంశుడగు వానికి వంగదలచున అవిధి లిగి. కావున నీ వంశము కడు ముక్తమైయి యేరగలోకములోఁ గొంత యో మున కధికారము గలుగుటలే భవదాస్యముల విషయమై తెలియనవసరములేదు. విద్యాశీలంబులు నీకడ లేవనరాదు. కావున మాతో సలంధరము చేయుటకు నర్హులకవై యుండెదె. || కూఁతురు లేటివతి వివాహవిధి కర్తవ్యమై యున్నదని వింటిమి. వా కుమారుడు పారిజాతునికరము గ్రహింపఁదగినదని తెలిసివది. కావున మీ మంగిళ రింది యీ కుట్రపత్రిక వ్రాయఁచెడిమి. తరమకూలముగఁ బ్రత్యుత్తరము వ్రాయు దునని కమ్ముచుండినని వ్రాసి వార్తాహరునిదే మా యెద్దకపెను.

|| జాలు మాదుకొని నా కర్త వెరగువడుచు నా యెద్దకు వచ్చి పొంతి ; యేలావుత్తుండెట్లు వ్రాసెనో చూచితివా ? యెంత స్వాతిశయము ప్రకటించెనో గమగొంటివా ? బరా ? ఎంతకాపురము ; పిల్లకడుగక నీ గర్భోష్టు లేమిటికో యని అనుహించుకొని జాలు నేలఁ బారవైచి అంకమునున్న అరిగిన చర్య లేమియు నెఱుంగఁడు కావున నిట్లు ప్రత్యుత్తరము వ్రాయఁదెను.

|| కుకరేణు జారి మిగుల నావండిందితిమి. సిలో నంబుండును చేయుటకు వాకర్తక గందని నీకుఁ బోదినందులకు సంతోషమే కాని అందలి యదార్థము పండితుంపన దెలిసికొనవలసియున్నది. వారిలో నాలోచించి ముందు దగినట్లు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసెద సంతకముగ నిదియే సమాధానము. అని వ్రాసియుంపిరి. దానికి వికటముగా నేలావుత్తరుడు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యంపెను. అంతకన్న వికటముగా వ్రాసి మరల పిడు పంపిరి. తిరిగి సుత్తర ప్రత్యుత్తరములతో నాడు మానములు గలిగిరినవి.

గూడరాదు కోకవాడు వచ్చి యేలా వుత్తరుని సకలో జరిగిన తర్కయంతయు మాకుఁ దెలియఁజేసిరి. నేవాతక విని రేవతింజీరి. ఓసి ? పారిశాకుం దెప్పుకో తేజోవతిని దన్ను పెండ్లియాడుమని అడిగిన వకుని వెక్కుడుగా నవమానపరచిరి రట. ఏమిటిగని యడిగిన నతి యల్లచియె.

దేవి : ఏనము మే మొకవా తుల్యత్వములోఁ గ్రీరింతు చుండగా హంసి కయునునది వచ్చి పారిశాకుని సొందర్యాదులు పొగడుచు సకనిం దెండ్లియాడుమని భర్త్యుదారికతోఁ జెప్పినది. అమలు లాభోదికష్టములేక నాకుఁ గన్నునన్న జేసినది. మీరావత్తరుఁ డట్టి వాడే కావచ్చును. మరావత్తరిక వెలొక సుందరుని వరించియున్నది. ఈమెపైగం అతని విరహము మరలించుకొనుమని దెప్పితిని. ఇంతకన్న మఱియె యెవరేడు. ఈమఱియుఁ తేజోవతి యానతిమఱివున నులివితిచని చెప్పిన నే నివ్వెరనది యల్లచియె.

అమ్మాయి యెవ్వరిని వరించియున్నది మేమెఱుగమే? నిజము దెప్పుమను దియ నది భయపడుచుఁ గొంతపేపేయెఁ జెప్పినదికాదు నేనెక్కుడుగా నింపిం దించుటచే నాపతి కల్లి. వనములు బెరుగుచున్న అయసంహానిఁ ద్రికరణముండేక వరించియున్నది మఱియొకనిఁ బెండ్లియేదడు. పికడ సిగ్గులేఁ జెప్పటలేదు, మాతో వట్టి నిర్మూలించిరి. అని యామి అల్లిపాయము యెఱంగించినది మాకును లోలో హం నట్టి అల్లిపాయమే కలిగియున్నది కాని వెల్లడిచలేదు. అమలులు విని వేను సంతసించుచు నా భర్త తెఱంగించిరిని.

అయనఁ జిలువగవుతో నుతి : తేజోవతి యలిలాషయుక్తముగానున్నది. ని కష్టమైకల్లు కాపింపవచ్చును అతడు చూపవంతుడు విద్యావంతుడు వరాకమవంతుఁ తును. కాని వాని కులంఘు లెల్లివో తలియవు. ఈసారి గట్టిగా నిర్బంధించి కల్లి నడిగి తెలుసుకొనువా వాఁడెక్కడ నున్నాడు? ఈ వదులు కనలందులలేదు. అని వరిగిన నేను వాడా ! అమ్మాయికి పిడుచచ్చినది మొదలు వాని వేలొక పాపకాం

జరిపించ నిరసించిరిమి. అప్పుడు కొన్నివెలలునుండి వాని బాద తెలియదు. తెలిసి కొనుగు అని వదిలితిని.

అప్పుడే మఱియొకటి బాకాం వెదకిఁ దీసికొనిరందని నిరసించిరిమి. బాధ తిరిగి తిరిగి వచ్చి యొందునుఁ గానక దేరా : బాధగునెలలనుండి జయపాత పోయెడు పాతకాలకు వచ్చుటలేదని యుపాధ్యాయు లందఱు జెప్పిరి. యెక్కడికో యెవరో తెలియదు గ్రామ మంతయు వెదకిరిమి. వానిబాద గనంబడలేదు. ఈ క్రమముజూరితిమిని చెప్పినవారు లేరని జెప్పిరి.

అప్పుడు మేము భయపడి కొన్ని దినములు మార్చేమంతయు వెదకిరిదిమి. కనంబడలేదు. తల్లికిఁ జెప్పిన కోకిలమునని యామెకుఁ జెరియకుండగనే వెదకింప దులదిమి. ఇంతలో పిడుగులాగున నేరావులుచి సంధికము వ్యాధయభేదకరమై విక వచ్చితిది.

తేజోవతిని దీసుకువచ్చి పారిజాతుని పాదలయలఁ బడవెరి రక్షింపుమని కరణ గోరవలెను. ఇందులకుఁ జదివినములు గతుపెచ్చితిమి లేనిచోఁ బరువొకందవూరు కరుగంగలములతో మివ్వరయిపైఱుది పిమ్ముఁ బంపించిరి నీవుత్రికం దీసికొని పోవుదుము. ఆముతముగలదు. అని మాపై యుద్ధమును బ్రకటించి యుత్తరము లంపిరి.

అందులకు శ్రతుంకేహియే బ్రతుక్తురహియక పోయెటకు నెక్కయింది నా నా భర్త సీతలైదికా తెరంగెతలంగింది సహాయముగోయెను. రాక్షసబాలయలు పెక్కులు వచ్చిమాపురంబుజేరినవి. తెండు బంధులులకును పొరసరిగరము జరిగివది. మొదట మనవారే వారింట్లోనీకొనిపోయిరి. ఎవ్వఁడో మహావీరుఁడు వారికిఁ గోరువచ్చెనని తెలిసినది. వాని సహాయమును గోట ముద్దికించి శ్రతువులు కొలలోఁ జొరఁబడిరి. అప్పుడు రాక్షససేనాధిపతి వాయువ్యమును తెలిసికొని ఎగజాతలనెల్ల శ్రతువుల వారి బంధులంద గుప్తమార్గంబున విక్కడికిఁ దీసికొనవచ్చిరి. నా భర్తను దప్పించుకొని తమ్మునిన నొప్పుకొనక నుండే పోయెనుండిరి. ఇదియే జరిగినకథ యుద్ధకారణ పడియే యని యావృత్తాంకమంతయు బహ్మవతి వంశకుఁ జెప్పెను.

అంతవని కంపక పిక్కిలి యక్కఱమందునుఁ లేజోవతిని జూచి పెట్టి : నీవుల్లంబున బెడకుము నీవుల్లంబునదైన జయనింపఁ : వెదకి జెప్పింది నీకుఁ జెంది తేసెనను. అంతయు మాతాకగావిందుని యోరాస్పది. అప్పుడు తేజోవతికన్నీరు గార్చుచు అభాగః : ఈమహ్యవకుఁ గారకులంబు వేదే వేగలుగకపోయిన మావారు నులింతురు. మాకులము పెద్దయగు వానుతి శిరోమణి మాతల్లి దిన్నకవమున నాకలం

కరించివది. సముద్రమునం దీనుచు నుత్తి పారవైచితిని. ఆ మణి యుండిన మాతండ్రి కనమానము గలుగకపోవును. దానిఁదాల్చినవారికి జీవితప్రాణముండవు. అంతయుఁ దనకుఁ గవలించును. కావెవ్వరికిఁ గవలందఁడు. అట్టి దివ్యమణిగోల్పోయిన మాతండ్రికి యశమానము తలపించినది. నా పెండ్లి మాట పిమ్మటఁతారికొనవచ్చును. మాతండ్రి కెరచిదివింపయత్నింపుమని ప్రార్థించినది. దివ్యమణి వృత్తాంతమంతయు బిడ్డపతి వంశం దెలిసికొని చంపక రాష్ట్రోకకు విచారించుచు జయసింహుని కుల శీలారుఁ దెలిసికొంటేదా యని అడిగిన బిడ్డపతి అడుగలేదు. అమెకూడ మాతోనేపర్చినది. యాక్కడనే యున్నది. పిమ్మటఁ దెలిసికొనవచ్చును. ఈమెప్పు డాలవంయఁగదాయని పరిశేషది వారట్లు మువ్వలించుకొనునుండ వీరసింహుఁడల్లంక దవ్యున నివసించి చారిమాల్సాయు వివేచు. ఏవో కొన్ని మాటలు మాత్రము వివరింపబడలేదు.

తేజోపతియుఁ బంపకయు నొకచోడఁ గూర్చుండఁగ జూచి యునుపుదసౌందర్య తారతమ్యముల విరూపింపఁజాంక యిట్లుతలఁచెను.

అహ ! నరస్వర్గ ప్రాజ్ఞుడని నిర్మాణకళామూలము పేరలేదుగదా ! తేజో పతి చంపకం నిరుపుర వౌకద్రవ్యములు గదిగి యొక యచ్చున నూర్చిందెనా ! నుతి మర్కటముగా నెవ్వరెంజూచిన నాచిగుడఁ బోడియే యెక్కుడు చక్కనిదిగా బోచుచు న్నది. ప్రాయంబువనించుక తేజోపతియే పెద్దదివలెఁ గనబడుచున్నది. ఈ యిద్దరు సుద్దుగుమ్మలు సౌందర్యమున బరమేష్టి పృష్టికిఁ గదపడివారని తలంపెదను. పొరిలాశుండి తేజోపతి కారకు విరమాశురుండగుట నెవ్వరముగాదు. జయసింహుఁ డెవ్వఁడో తెలియదు. తేజోపతిచే వంశముదురులే వద్యువంతుడనియే చెప్పవచ్చును. ఒకని వరించిన తేజోపతి చక్కదనముతో వాకు విమిక్తములేదు. చంపకయే పరిమల దగియున్నది. చంపక నన్ను వరించిన నాకిగమమును పార్థకునుగను. పాతాళలోక మంతయుఁ గౌరవ్యునిఁ బట్టమని గట్టదును. అర్చకృష్ణుడవై యిట్లు శ్రుమృదురులంత నేమిలాశముఁ బార్థుడ తేజోపతియను, లేవతియను. పంపకయుఁ జామరీకయుఁ దవ్య సికరులులేదు. పద్మావతి లోనికిఁబోయినది. వీరికిఁ గవలందెవవని తలచి యామణి గురుకుగా వౌక గోదకొయ్యకుఁ దగిలించి బద్ధపాములై యుద్ధై నిలవలందియెను. తొలక తేజోపతి అకసంజూచి అదిగో జయసింహుడనిఁ జేకవైచినది. తోడనే చంపక కూచినది. పరిచారికలు చూచిరి. అప్పుడు లేవతి యాశపియొద్దకుఁబోయి జయసింహుని యాక్కడి తెట్లు వచ్చితివి ? నాయగువెలందుండి కవలంబులలేదేమి ? ఎందుకోయితివి ? యుద్ధముతో నెట్లు తప్పించుకొనివచ్చితివి ? ఇటురమ్మ పికల్లియు నిక్కడనేయున్నది.

వరికనించుచున్నది. రాజ్యమంతయు నెట్లయినదో చూచితివా? యని పలుకుటయు వరకును వెరగుపడి యేమియు మాటాడక చూచుచుండెను.

దంపతీ వారి మోగిడిగఁ జూచి కలయూరుయొక్క తెల్లఁ నీ వూరకృతము పండి నది. మంచిని వరించితివి. రాజ్యముపోయినఁ బోవుఁగాక ఏమిలో నెందైనఁ గోయి నుభవించుచును. ఇతఁడు మాయలంగూడ నెఱుంగునా యేమి? యీ కర్ణాటకమున కెట్లు వచ్చెను. కావలివాండు? రావత్తు? రామలికా? నీవుపోయి వాని కాతిర్య మిమ్ము. అతిపహాజ్యుఁడుగదా! అని ప్రేరేపించుటయుఁ జానురికయం గొక పితమువైచి నిరవంతమునఁ బోడితెచ్చి మూర్ఖులవై వెల్లివడి.

వరిపక యేరియో యవఁబోయియును సిగ్గుపడరాక తేజోపతితో చెల్లఁ నీకేమి కథయును? సహాధ్యాయుఁడు కాదా పెండ్లియేక రియవాక సిగ్గుపడినచున్నచే యెట్లు వచ్చెనో అడుగుము మేమును వినియెకముగాక యని ప్రోత్సహించిన నమ్మించు బోడియుఁ గొందెను సేవు వితిర్కించి తెగువమై జయసింహా! మమ్మువిడిచి యెందుఁ బోయితివి? మేమావడఁ జెందియుండఁ జూడవచ్చితివా? దివ్వతనమువందే వడుగురఁ గొట్టిన నీవరాక్రమ మెందుదాచితివి? అయ్యో యింత దయాళుఁడైతివేమని పలుకుచుఁ గన్నీరు ధారగా గార యులింపఁ బోడిరినది. అబోడిమాలం జాతండు జాలివడి కనం బాచ్చములు గ్రోమ్మరుడిరిపోవురు రమణీ నేను జయసింహాదనో వీరసింహాదనో యెవఁడనో యెవఁడను. ఎవఁడైనవేమి? మీయావడఁబొంగింప కవ థము లేయ్యరులని వినుము. పడినముందో కత్తిపుంసెల్లఁ బారఁబోలి పాతాళ లోకమంతయు నేకవృత్తముగా నీకండ్రివేక నేలింపకపోయితివేమి వాపేరునంగం సింహశత్రుము కీసి చూర్ణాంశ్టము ప్రయోగించి పీలువుము. అభయహస్తమిచ్చిరిని. చెరవకుము అని కవధము వేయుటయు వారింది లేదోపతి యాస్మిగతలయ నెట్లు కలంబెను.

అయ్యో! మీ కంకర్తని మఱియెఱికిగా నున్నదేమి? మీరు జయ సింహాదా! మఱియోకదా? మఱియోకఁ దిట్టి ప్రహేళిక వట్టువా? తిప్పివాళ్ళక్కడనుం డెనో యుడుగవలయును. ప్రాయోదయమునఁ గంకన్తరము మాయనందు రని కలం బురు నెట్టియో దెప్పబోవు సమయమునఁ గొందరు కింకరులు తొందరగావచ్చి విభీషణ మహారాజుగారు వచ్చుచున్నారు. పితమారు సవరింపుఁడని పలికిరి.

అప్పుడు సంభ్రమముతో కావడలు లేచి యొక్క ప్రదేశముం నిలువంబడిరి. ■ యలజాతిలో వీరసింహుడు లేచి కవహరము వెడలిపోని మెకలో వైచిగాని విభీషణుని రాక తెలురుచూచుచుండెను.

అని యెఱుంగిండువఱకు వేళయత్కిమించుటయు అప్పుడు చాలిని యువ్వరి కథ తదనంత రావడంబడునట్లుని చెప్పకొడంగెను.

119 వ మఱియొక

హరిదాసుకథ

రామరికా? యేమనియెదవు? వానితో గొంతసేపు మాట్లాడుట సంభవించినది బాదేమి? అయ్యో! మఱాకయువప్పడే రావంయనా? లేకోవతి యాసుండునని వరిచి నినమాట వాస్తవమేవా? అనిచూచినది మొదలు నాచూడయము కరకముమైనదేమి? వీడు జయసింహదేవా వ్యరభేదమువ్వదని లేకోవతి చెప్పినమాట సర్వము కారాదా? నేనుగూడ వీని వరింపవచ్చువా? లేకోవతి ముప్పకొడకు కాటోలు అవో! దానియర్థ మును రాని వెళ్లదానివరె మాట్లాడుచున్న చంపం జూచి నవ్వుచుఁ జూచురిక యట్లువియె.

సతి : నేనప్పుడే వీ మొగము చూచి అనుమానము జెందితిని. మార్గదీంక రహిణముపై బ్రాతుట వింతగాదు. యావంబునఁ గాక మాక్రమమునఁ గూడ అనన్య పాపాన్యుదని అతండు పట్టి ప్రతిజ్ఞ వంనఁ చెలియఁదలచుచున్నది.

పితృతపస్వి పర్యావృత్తిలో ముచ్చటించిన విషయములు నీవు వినియుండలేదు. వానిం జూచినది మొదలు నీమనసు వజ్రహఠో లేదు క్రతువుకు సహాయమువచ్చిన వీరుఁ డెవ్వఁడో యెఱుంగుదువా యని పర్యావృత్తిఁ కర్పించి యుడిగిరి. అని నా కేమియుం చెలియదని చెప్పినది. వాని వృత్తాంతము చెలిసికొని వచ్చుటకు గూడ దాడులుంబెడలు క్రతుమర్మమణిం చెలిసికొని పోయి విజయనూరకము గదా? వాని కుంకిలాడుం చెలిసికొని ఏమ్యుట స్వయముగా పితృత యర్థమునకుఁ బోవు నట్లు. అనుసింహాని మాట అమరముఁ జెప్పలేదు. క్రతువుం జయించిన ఏమ్యుట నీయలిరావ వెల్లడించవచ్చును. అంత దనుక చెలియఁపియకుము. మఱియు నాయుర్ధ విషయమై మీ తాత వేదోక వధ జేయునట్లు. అందు అనుసింహానిమాట యేమెన్న వచ్చునేమో తెలిసికొనివచ్చెద, నీవురక ఏచ్చిమాటలాడకుము వేళయెరకి. పోయి దొరకదు. పోయి కెచ్చెదనని రామరిక రావృత్తికనోరావృత్తి రావనభకు టోయ న్నీయి వసింతు తావున నిలువంబడి యో విషయముల వినుచుండెను.

రామభరో, బ్రాహ్మణబోధితుండై మర్మజ్ఞుడను వేగలవాడు లేచి నను స్మరించి యట్లువియె.

విధిషణమహారాజా : మేము దేవదవారి యాచరి క్రతుదేళముల కరిగి మారు భూముం నందండు నందరించితిమి. పాతాళము నా విషయము నవసరగాఁ చెలిసి

నది. అప్పుడు నేను మర్కట దూషము తరించి తలాశంబున కరిగితిని. అది వక్రవర్తి కొన్ని యేళ్ల నుండి యోగంబునందలిది బాహ్య ప్రధానకాన్యంబగుటచేసి రసాశంబు వంగం రక్కమలు తలాశంబునకు నిరూపకముగా రావలెనని అరిగించుచున్నారు. తలాశంబునద్యారమున బలివక్రవర్తి భద్రులనేకులు కాది యందు చాళలు ఇప్పకొక్కడైన నందులేడు. నేను నిర్భయముగా నా గుమ్మము గతని తోసితిఁ బోయితిని. నేను తలాశం బెప్పుడును వాచియుండలేదు. చీకటిగా నుండు నని వాడుకయేకాని పాఠాశ్రమకన్న వెక్కిరింపు లేముతో నొప్పుచున్నది.

అరగ లోకమునందుగల రక్తములన్నియు లొంగిరింది రక్కమలు తలాశంబున దాదిగొనిరి. వజ్రకంఠుడు దానిని లాలింపుచుండెను ఇతఁ దెప్పవేరి రాక్షసకృత్యము లన్నియు ఆంధ్రేయున్నవి. దయా సత్యకౌశలం బేరుకొని నారిఁ దెలియవు. వర్తిమాంసము తీసి రక్తము ప్రాప్తుచుండుదు. ఆకలియొకప్పుడు తండ్రులను దిద్దలను గూడఁ దెలియక భక్షించుచుండురలు. అట్టి దుష్టలోకమున వెల్లొ యొక యోగి వసించి యుండెను. 'అశంకౌక ముంబసము మీరఁ గూర్చుండి జనము జేసికొనుచుండును. వాని జోలికెవ్వరును దోరు వజ్రకంఠుఁడ యోగిమఱు ఇరసావహించును || యోగినిం భూతరయ యెవ్వరికిని లేదట. తన ప్రాణము గవ్వగానైనఁ జూడదట. పెక్కుపాఠులు రక్కమలు వానిం భక్షింపఁ దీసికొని పోయిరట. తనమున తన కరీరమిచ్చెనట. కాని యాచువకమ్మివలె నుండుటలే వాని చాళియాశికవులే సమసిరట.

అందున్న వారందరు నా యోగిమఱునవలరు. క్యూరులైనను అందరి చారి నయ్యోగి పుత్రులుగాఁ జూచుచుండును. అతం బాహరమిప్పుడు గురువునో తెలియదు. ఏప్పుడును కన్నులనూచికొని జనము జేసికొనుచుండును. ఆ యోగి మహిమ సామాన్యముగాదు. కొన్ని నెలల క్రిందట చక్కఁ యొక మహావ్యధుఁడఁ దాతలాశంబునఁ బట్టె విధిలో నొవలుఁ ట్టుదొడి మహిమంబున. అనింబాది రక్కమలు సంప్రదమముతో మూఁగి సరమాంసము లలింపవని యాల్పుడు వాని కట్టలు విప్పి పట్టుకొని నాదిచారి అని పలువురు పెనుగూఁదిఁ బోవంగి.

అప్పుడా కుమారుడు తెలివెవచ్చి హస్తపాదములు విడిచింది చానినెల్ల ముష్టి హరిములఁ బారఁదోలెను. మణికొండలు పీయూ ఖడ్గపాదాలై వానిమీఁదఁబడి యేయుఁ జూసిరి. కాని వారి యాయుధముల రాగికొని వానితో పారివెల్ల అరిమార్చెను. అప్పుడు బెబ్బరిం గనిన మేకంవలె రక్కమలు పీరులంబడి పారబోవఁబోదంగి. నక్షరంతుండు వానిరావని పెక్కురిక బావవీరుం వాని గట్టి తీసుకొని రంధని

వంతులయిన వాండ్లు గాంధీజుమని యాత్మను వాసినుని పైఠాది యగ్నియిడిక చిడు కంవలె ముగ్ధిపోయిరి.

కృపాపాత్రయై కృతాంతుని చందమామ సుత పిరోధుల మడియింపుచు వీరుల గ్రుమ్మరునున్న యా వీరపురుషుని నెదుర్కొన నాలోకములో నొక్క యాడు సమర్థుడు లేకపోయెను. అప్పుడు వజ్రకంఠుఁడు విచారింది యాయోగి పాపంబులంబడి మహాత్మా! ఈ మానుషయవకుం దెవ్వరో తెలియకున్నది క్రిందిప్పుడు మమ్ముఁ లొకచింప నీరూపమున అనురంజనమో తెలియదు. సామాన్య మాధవునకింక ఇందుగలుగునో నిన్ను కరణతొర్చితిమి. రక్షించి వాని యుప ద్రవము తప్పింపుచుని ప్రార్థించిన నయ్యోగి యిట్లుచెయి

దానవోద్రుమా! ఏకదేవ్యుడో వేదెఱుంగను. వామాలు చాటింజెనేని మీకుప కారము గానించెదను దాని వాయొద్దకనువుఁడని రెప్పక వారాక్షసాక్షి ఆరోదింది కొందఱుగ్రహాదులదాని నెదుర్కొన లంపెను. అదనుజాయ నోయి పోరరమ్ముని మీ మీదఁబడదా రామకమదానిం జారిపోయిరి.

అపరంపు దారిలో మఱములో అవమా జేసికొనుచున్న మహాయోగిం జూచి వెదగుపకుచు నోహో! మాంపలె రో హోమదేవువు వలె నింటియోగి యెట్లు వసిం చెను. వీని యాకారము మహాసైన్యావక మాచింతెడి. వీరిలో సంభాషింపి కృతార్థులంద నయ్యెదనని కలంచి యిరుగు మంటవహారోనో! జోయి యాయుధముం సేంబెట్టి పాష్టాంగ మెదగి యెదుర నిలువఁజియెను.

అప్పుడు యోగి వానిం జేరకన్నుని ఏవుపై జేయివైది దీవింపుచు వచ్చా! నీవెవ్వనికుమారుడవు ఇక్కడి తెల్లవచ్చితిని ఈక వీరక్కనుం బరిహర్యులందీ వేచిదిలి? జీవిహింప మహాపాతకమగురా? భూకదయరిందా! స్వార్థపరుని భూక ములు కొనించును. కృతార్థమున కితియా వచనా వీరువుల దరుమట వీర తర్కమే! నీవారింబిలివేరి మంచిమాట లుపదేశింజెన. హింసక్రియనుపనహరింపు మని పలికెనెని అకంఠు రెవుం కమృతము కోకిన్లు మారియును పట్లనియె.

మహాత్మా! నీయు దేశమున వాయుకముం విడిచితి. ఏండునున్న తాదించు దిదే నింత సేయవంపివచ్చెను. నేనిక్కడి తెల్ల వచ్చికివో తెలియదు నాకండ్రిపేరు వేనెఱుంగను. మావల్లిదండ్రు లేదియు వాసు వామకరణము దేయలేదు. హరిదాసుం డని పిలువఁబడుచుండును. ఇది యేదోము? ఈకూర్మంబునదును నీవెట్లుజేసి? అక్కటా! వీ.చర్యలఁ జిడుచి పలికములు కావా? ఏండ్లఁజూచిన వీరక్కంటిక మెట్లు కలిగినకో తెలియదు. నీవు నహజరయాళాలివగుట తెల్లమైనది నీ పశున్న వీరోక

మరియు నాబుగు భిక్షులలో శుభ్రము చేతు పోవుదునా! సిగరెటున నీక్షూరుం తెల్ల నవయసపు మిట్టితిని వెన్నుకి సంఘరింపును రెప్పుడు. ఇత రాదులకృత్యములు విధి వర్తింపుమనుడు విడువకున్న మఱియేదేయక మామను. నేను మీకడ వసిందెడ ముదిమాటల మవదేశింపురని ప్రార్థించెను.

అయోగి వారాసుని మిక్కిలి మెచ్చుకొనరు వచ్చా నీవు శీఘ్రంతు సర్వో క్కృష్ణమైన ప్రాణదానం బోషణగితిని. కావున నీకు నే రాసుండునైతిని. భూకడయ కలదాడే నాకు జాటము దేహములు క్షణకలంగురములు నీలియ్య వోరె బ్రతిక్షణ వినాశియగు నీ దేహ శుభ్రమునకై శీవహింస చేతుపయ్యనా! స్కీడు క్రూరుంగుట విజయే. పృష్ఠి వైరితము కడువిపరీతముకాదా గోవుం సాధువుం, తేనె బ్యామ్రం బుల భూకలంబుల తేనెనల్లె భగవంతుడు అనురుం జలం గావించెను అది భగవంతుని తప్పగాక వారిడికాదు. వృక్కికవుచ్చులు నిషఘరితము కాకున్న నది కుట్టివను భాద యేమియున్నది. నహం గుణంబులు మామప వెవ్వరికరము? లోక ప్రకృతి తెలిసి వరింపవంతుల నని యుపదేశము చేయుచుంట్ల వాహిదాసు కొన్ని తినమలా యోగివద్ద వసింపి క్రికూడజేయుచుండెనట.

మఱియొకనాడు వారుదాసు రావువదేవప్పకు వ్లక్షణంకుడు యోగియొద్దకు వచ్చి పాదబంబులంబి మహాశ్వాః మీరయ వన మేము కలాకలంబున నిర్వ యుండు సుఖించుచుంటిమి. పీఠియందు కృతాచార్యుండు నీ తెవగాడు. ఇప్పుడు మాకుఁ బ్రాణనంకలమైన యుత్పదవ మొందు సంభవించినది. అది తప్పించుకొన మాకుకృత్యముకాదు నీవు మమ్ము రక్షించెదనని యభయవాస్తవియ్య దనుక నీపాదము విడువనని మిక్కిలి దీక్షుడై ప్రార్థించెను.

కృపాశుంధగు నాయోగి వానిమాటలు విని జాలివడి రాక్షససత్తనూః లేమ్ము లేమ్ము నీకువచ్చిన యుత్పదవమేదియో యెఱింగింపును. తెలిపితిని శీఘ్రదనని పలికిన స్వామీః మీపనివారుకారు మీరు కలంబుకొనిన నిర్మదుండు వచ్చి రాస్యము చేయఁగిండు మీరు మాకు సఖయదానమొసంగితివని శపథము చేసినది బాలు మా కార్యమైనట్లు కలంబునని కప్పిరు గార్పురుఁ బాశుచ్చిర మిత్తవిమమగుం వాడ గుట నానిరాగి యందుం కంగీకరించి శపథము గావించెను.

అప్పుడు వాడు పాదములనుండి లేరి స్వామీః వినుండు ఇప్పుడు నాంబు యు క్షత్రువుంకోఁ బోరాటము గావించును నోరి పోవుచున్నాడు వచ్చునవాయము రమ్మని రోరిరి. క్షత్రువుఁ గావంతుడుగా నేను బోతున్ననను వారిం తెనక జానను. ఇప్పుడు పేక్షించితినేని బుడు రిచ్చటికిఁబడవచ్చి మారాస్యము లాగికొందురు.

శాస్త్రన నీయాపద మీకు రాజీవమయినను మీమృత్యువైన హరిదాసుని విడిచిలేని వాడు క్రతువులు దీక్షకుడయ్యగలడు మీకు అనవాయితీలు మీమాట అవ దాలువాడు కాదు మేమిల్ల మీయాదతి వానికి వశమయ్యె యాదేమిగదా? యీ నహాయము లేయుడనని వేడిన నాయాగి యిందుక యాలోచించి సరియే మీరుపోతు వానికిం జెప్పి నాయాపిన యుపకారము గావించెదనని యారకించి వారివంపెను. సహజ్యసాపారిణాలు పరస్పరమే కాపట్టుమున లెక్క సేయదుగదా?

హరిదాసు తనదెంతకు వచ్చినతోడనే యాగి వానిం జేరనిదిచి వత్సా నీవు నేడు నాకొక యుపకారము గావించవలసివచ్చినది నీవు స్వార్థపరుడవవు కావు- పదోపకర సారీలుడనని యెంచి యామాట జెప్పుటకు సాహసించితిని అప్పుని నీనుడి కొప్పుమీయగునేమోయని వెతయచున్న నాడవని సంతోషమందుతుండ నాహరిదాసు జల్లనియె.

స్వామినిన్ను గుడువనియుడల్పడియనియు మౌనయందవనియుఁ దలంచి మీ సేవజీయుదుంటిని మీకుఁ ద్రోవ్వఁడ అట్లు లేయుచుని నాకు విడివిడక నాకుఁ బని దెప్పుటకు సందేహపడుతుంటి రేమిటి?

గీ. అగ్నికమన్తుఁ బడియెద నలలురాశి
ముఖఁ గుఱువ్వును మునిఁగెద మోహముడిగి
తోడువిడిచెద నెడింతువునైన
యోగినకమ! వివాహ యొనఁగెదవి.

మహాత్మా! తొల్లిదల్పడి నానతి ఐరళరాముడు కల్గిని జరిపెను. శ్రీరాముడును సంతోషుడైన రాజ్యులక్ష్మిని విడిచి అరవులం జరిపెను. గుడువాల్లపరంభకాదిమహర్షులు ప్రాజాపత్యులగుటకు సిద్ధపడితి నీతిరుకులైన పేవకుం యజ్ఞహనులమాట నెట్టి యాకార్యకరణంబుననై వగలెననిరి. శాస్త్రన మీకు నావిషయమె సంకయింపవలదు. పక్షరమే కాచించి మీయకు, బ్రాతుండయ్యెదనని కపరముజేపెను

యోగి వానిమాటలు మెచ్చుకొనుచు వత్సా నీకు భండన మనినటుండుత్తగదా! ఈకర్కశురు మిత్రుడు క్రతువుఁ వలన ముప్పద్రవము వచ్చినదట దానివారింది వీరికి జయము గలిగింప వలయునిదియే వేదెప్పువని యనుటయు హరిదాసు ఓహో! యింతమాత్రమునకే వచ్చింకగాఁ బలికించి నాకు పిరివ్వుడు సహాయము లావక్కర లేదు- వారిం జెప్పినమఁకు ఇప్పుడే వశమయ్యె గావించెదనని పలికెను.

యోగి వత్స! యిది రప్పించి అకసితయ హరిదాసు వేడితోఁజెట్టి ఈరని నీవు మిత్రునిగా భావించుము అత్తెరంగు పిఁగెఱిగించుము పినితోఁబోయి ధర్మవిజయము గైకొనిరమ్మని నియమించెను.

హరిదాసు వజ్రకంఠునందు నివ్వరాజేనిచాడైవను గుగువాఁడు తేని అంగీకరించి
నిశ్చక్రులందున్నారు దెప్పుచుని యిదిగవ వారక్కనుండు విరోధమా పాతాళమున నా
మిత్రులకును శక్రులకుఁ బెద్దయభిప్రాయము జరుగఁబోవుచున్నది. మేము మిత్రులకుఁ
సహాయము పోవుచున్నారము. మీ సహాయమునకు దప్పుక విజయము మాకుఁ గలుగఁ
గదదని చెప్పెను.

పాతాళమున మీకు మిత్రులెవ్వరు శక్రులెవ్వరని అడిగిన హరిదాసునకు
వాపోలుచుండు అర్జు వినుండు శాకీధర వక్రవర్తులైన కక్షకర్కోటక కుంజులగు
సురగపతులు మాకు మిత్రులు కత్కులకాకులగు నేరావులకుండు వామరీ కుంజుల
దగు శౌరవ్యునిపై గత్తికట్టి వారివగర మివ్వకు ముట్టకరింపఁ బ్రయత్నించుచునాడు.
అంతాధిపతియగు విభీషణుఁడు వారికి జాల్పముగలు సహాయము రాకమానందు నిసహ
యము లేకున్న మేమును సురగులము వారిని జయింపజాలము. అందుంతే మిమ్ముఁ
గోరుకొంటిమి. మీరే సర్వ సేనాధిపతులై యుద్ధము నడిపివలయునునని చెప్పెను.

అప్పుడా హరిదాసు కన్నులు మూసికొని యాంతుక ద్వానించి యెద్దియో విచ
రము వ్యవయంబునం బోస అర్జున కన్నులు విప్పి చూచుచుఁ గౌరవ్యునకుఁ నేరా
వులకుఁ బరోధమేదీగఁ గలిగినదని యిదిగవ నాల్గి యెఱు.

అర్జు! అంతయు తెప్పువలయువా? వినుండు. అప్పుడు కాకున్నఁ బిమ్ముట
యైనఁ బెరియకమానదు కౌరవ్యునిసూతుడు లేజోపతి మిక్కిలి చక్కనదలు దాని
వెక్కడనో దాని యేరావులకుని కొడుకు పాఠికాకుఁడు బాణదాహ్యుండుఁ దమ్ముఁ
బెండ్లియాడుమని యొక దాదిలే వర్తమానము బంపివఁ బావనను మున్నెవ్వరనో
వదిలి యున్నాననిచెప్పుము బాణకుఁడు రాసేవుత్తిఁదే మధ్యాహ్నలాడించినదలు అకా
రణమున వాటిని వీరికిని గ్రహించున బెరలు బెరిగింపి. ఇప్పుడుమధన యుద్ధమన్న
దుర్మయెన్నాడు. విభీషణుఁడు పంధికి వేరావులకును రామదానము నుపయోగింపఁ
మనవారు అదియే చున్నారు ఇప్పుడు సమయ పోయి రామదానము గలిగింపవల
యునని యా వృత్తాంతముఁ బెరియఁ బెరియఁ సహదోర్హితులనుచు పట్టి ప్రియమై
కొంతవడికిఁ దెలిపి మమయఁ బడును. ఈడు రామని అయ్యుని సప్తదే బాహుబలి
బుంతోగూడఁ బాతాళమునకు పుచ్చెనుట ఇదియేమోఁ దెలిపి పచ్చెను పశేషముల
అదియేదే మనవారివెల్ల గాంధీకముఁ గాంధీకము. అదియేదే మనవారివెల్ల గాంధీకము
వోయి యాయవను సాక్రయించితలేఁ బాతాళము ముద్దఁ బుచ్చెనుట ఇదియేమోఁ అప్పుడు
మనము సుంధముగా శక్రులకు జయింపఁబడి యున్నాఁడను చెప్పెను.

పిమ్మట మదియొక పేగువాఁడు పురుషుడవచ్చి పహాదాఁడ కడుయానతి మేను

గూడదానిదే పాతాళోకమంతయుఁ దిరిగితిమి, ఇయనీంహనిగురించి విచిత్రించితిని వినుండు ఇయనీంహని తేజోవరీనుంచి తన్నవమానవరయెను కోపముతోఁ బారిజాతుండు కొండఁ బ్రవేశించి సహస్రంబున నొకనాడు నిద్రించుచుండ ఇయనీంహని బట్టుకొని యొడలెల్లగట్టి యొక పాదుమాణిలోఁ బడవైచి చంపించెనని తెలిసినది. హరహరా! యెంత మౌర్యత్వము గావించెనో విందరా? ఇట్టివానిఁ బుత్రమిచ్చక కళత్రయోక్తముగా నాశముజేయుఁ బడదని చెప్పి యవ్వంతుఁ డాయెను. అని యెఱింగిరి.

120 వ మఱి

కలభాషిణీకథ

అహ! నాపురావృత భాగధేయము ఫలించితి చంపక రామరికతోఁ జెప్పిన మాటలు వినుటచే నేను గృతార్థునియైతిమి నన్ను జూచి ఇయనీంహని తేజోవరి శ్రమపడినది ఇయనీంహనిండు నా పోలికగా నమ్మచాడుకాబోయి. అతండు మదియ సోపయ్యుడు కాదుగద. ఇట్టిభాగ్యము వాడు బట్టువా? వచ్చి లంకాపురమునకుఁ దీసి కొనివచ్చితి కదవంతుని యెత్తికొని ఎవ్వగఁగి తెలియను. ఎట్లయినను వేను బాలాళ లోకమున కడుగవంతుంగదా? విభీషణుడ నేటి రాత్రియే దంధయాత్ర పెడబుటకు నిక్రమించుకొనియెను. వారిలోఁ ధోయిదగావ. అపకథనక మఱియొకపోట నంద నేరి? రంపక యంతఃపురమునకుఁబోయి వారి నంతాపణ మాలింపుడు గర్జనరవము గావించుకొనియెదను. అని రంంచి వీరనింపాడు ధ్వారపాలనఁ దప్పించుకొనుటఁ జంకక జంకఁజూరమున కరిగెను

అప్పుడు కుద్ధాంతమంతయు హల్లకల్లీసుగా నుండెను. ఈ ఇయనీంహ హపురవనీంహ! నీంహాళికోంచుటాతి మంగులమమఁ బ్రకాశించుచుండువు. నీటి మృత్యువు విధియట్లు చివించెనురా? దుర్మతి! పారిజాతా! వానిం జంపించినంతనే నిన్ను వరింతుననుకొంటిరా! నాకుఁగూడ వానితోడిద గతియనియెఱుంగవు. అమ్మా! ఇద్రాజులముంతోఁ బోలేను నఖి! చంపగా నాల్గుతును నేఁడతోఁ దీరి నది డూకుఁపురుండ అంతక తేజోవరిఁ యూరదీలుము. అమాట నక్కమో యనక్కమో విచారింపక నక్కరరేరా? నిన్ను మన యంతః పురమునకు వచ్చినవాడు అయ నీంహ! డడనాయని యోచార్చిన వాని యిట్లనియె.

నఖి! రూపపాద్యక్క మున్నది కాని పక్షరభేదము గలుగుటం బట్టి మొదటనే సంబోధించితిని. అతండు ఇయనీంహఁడకాదు. వాణగు పిండవంశియుఁ గనం

బడుటలేదు. ఎక్కడికో విహరించవలెగె ననుకొంటిని. అపొపాత్ముడు వానిజంపిన మాట రాస్తనమే. అసత్యము గాదు వాడి తీవ్రదియైనది మాకి యిక్కట్లు రాక పోవును. కోటరావునకు శత్రువుల రానిచ్చినారకుని పెద్దయెలుగున నేడువ బోరని గెను.

బర్హవతియుఁ గప్పిరునియమయెను. రామరికయు లేవతియు దేవోపతిని బట్టకొని యూరడింపుచుండిరి. ఇంతలో లోపలినుండి జయసింహునికల్గి కళావతి యిక్కడికివచ్చి యడలుచు వాఁడు. పుత్రరత్నమా వాఁడు విక్రమాదిత్యకుంఠాక్షికర సింహకరాఁడు. విజయభాస్కరకమాదరాఁడు అనుమించితివా? యని కన వృత్తాంత మంతయుఁ తలచుకొని విచారించుకొనెను.

అప్పుడు పీఠసింహుడా యల్లరియంతయుఁజూచి గుండెపగుల నోరాఁడు. లేటికొక సంతోషమునకు విడి యంతయుఁ గలుగఁజేసినదే? జయసింహునికల్గి యుండుముఖాదరేక్షలందగరా? మతియు విక్రమాదిత్యకుంఠాక్షిక విజయభాస్కరకమాదర యని నగరుచున్నది. నా మనంబువంగని అనుమానము లేదనినది. యిటు కళా భాషిణియే జయసింహుడు వానమోదరుడగుట సత్యము. వాని మరల బార్త నిన్ను వేగులదారు తీసికొనివచ్చియుండును. చంపకానతులంకదేవెన్న వేమ రాక్షస సభకు బోలేడు, మంచివార్తయే చెబుచున్నది. నన్ను విడి పెత్తెల్ల నేలంతయుఁబ్రోవెత్తె అయ్యా? నాసోదరునిఁ జూచుభాగ్యము వర్జితుడీ కాదుగదా? కుట్రపరంపరంబియవ్వదని యానందించుచుంటిని. ఇప్పుడు నాకల్గి వేమని యోదార్చుదును. వేమ శత్రువులఁ బరిభవించి విజయము గైకొనిన రాజువేమి? ఇంతలు కానందించుచున్నాను? అక్కటా! మాంబిదీ! నానంతోషమంతయు వెంతలో పంతమునొందించినది ఇక నానుఁ జంపకతోఁ బనియేమి? మాకల్గివోదార్చి యింటికిఁ దీసికొనిపోవుట కరము. ఈ రాక్షసస్త్రీ సుధ్ధంబునఁ గుర్రుయింబోలె మారక కోరించుచున్నది. అని తలచుచు పీఠసింహుడు నిలవలేక నానోర మొకబోలు దాని మాకల్గి. వగవరుము నీపుత్రులక నేనిదిగో వచ్చితినిని మఱుమఁ గలభాషిణిరావునకుఁ బోయెను.

అతనిసంభావియెల్లరు తెల్లపోయిచూచుచుండిరి. జయసింహుడు, జయసింహుడు అనికొందఱు లేకలు పెట్టిరి. లేటివతిసంభావియు నిన్నటివాడే అని యేమి పేక్షలేని లోపలికిఁ బోయినది చంపకయు సఖంతో నొక గదిలోనితోటయి గదాక్షమునుండి చూచు చుండెను. ఇరరకాంతలెల్ల దూరముగాఁ బోయిరి. కలభాషిణియుఁ బర్హవతియుఁ గాక మరి యెవ్వరును లేరు.

కలభాషిణి పీఠసింహునిఁజూచి అదరిపడి నాయనా? నీవు మాజయసింహు

దవే ! యెట్లువచ్చెడివి బాబూ ! నీమైఁబరిసవార్త యనక్కమా ! తండ్రి అని లేచి
వానిని గ్రుచ్చియే తిక్కెయెను. అప్పుడంతయు కల్లి ! నేను అయినీంహవనుకాను
వీరసింహుడ పాక్షపూసందనుండ నెప్పుడు హాసం దిని రక్కసుఁ జెల్లికొనిపో
యెనునె తెలిసి మీకొరకు దేవమును తిలుగుదు నీంహపురమున జెల్లొప్పరికిని. నా,
పోదరుని మరణార్థఃప్యతే వినినది నేను నిర్భాగ్యుడ ! వానిని తాదరేకపోయితిని
మాతండ్రి యెందున్నవాఁడు కల్లి ! యెఱింగింపుమని యామె గొంగలియకొని వీర
సింహుడు దుఃఖింప బొడగెను.

అార్తనిని యామె యొక్కొంతకదనపు వృత్తశోమ మరచి యెప్పురపాటలో
నేమి ! నీవు హేనుప్రపరపు కుదవా ! మానిమిత్తమై యిక్కడికి వచ్చితివా బాబూ !
నిన్నుఁ జూచుచే దుఃఖము పోయి యావందము గలుగుచున్నది పుత్రా ! మీతండ్రి
జీవించియే యున్నాడు. ఎందుచేతనో తెలియదు నా కిట్టి నిమిత్తములు గలుగు
చున్నవి. వత్సా ! వీరసింహా ! రాజ్యానుకూలులు విడిచి కష్టములకొర్రు మా నిమి
త్తము దేవాలయము జేయుచుంటివా : సామాన్యుడి దీనికి రాగంఠా : నీ శార్క
దైర్యాదు లనన్యసామాన్యుములే తండ్రి ! నీ సోదరుడు అట్టివాడే. మీ యిరు
వురకు రూప సార్వభృమున్నది. వాడు విష్ణుతనమువందే యెక్కు గలిగి
పెక్కులదం శాసనమొరెను. అని రావచ్చుననిపురంబు వదలిపడి మొదలు నానిఁ
తుదదనుక జరిగిన కథ యెఱింగిని పుత్రా ! వాని నిర్భా సుపత్తియు సొందర్యాతి
శయము వర్షార్థమ ప్రకారముజూచి తేజోవతి వదిలిపడి శారవ్యంబు నీ పద్మా
వతియు అంగీకరించిరి

పారికాతుడు వీరసింహుఁడ దేజోవతి కమ్మ వదిలిపడికావని యానుబాని
అతంబు నిచ్చిండుచుండ గాఢాపేతులు బిగియుగట్టి నూరిరో బారసేయించి దంపిరి
జెనెడు. ఇప్పుడే యా వార్త మెగుల వాడు వీరికొనివచ్చిరి. తండ్రి యని పెద్ద
యెలుంగున దుఃఖించుచుండెను.

అప్పుడతండామె కన్నీరు దుడుడుచు అమ్మా ! నీవు శోకింపకుము. నా సోద
రుఁడును దైవంబును గలవాఁడు. మా తండ్రిగారి నిత్యమ ప్రకారము మరణ
ముకాంమున గలుగదు మాతిలోఁ బడినను దప్పించుకొని బ్రతుకవచ్చును. అది
యునుం గాక వేగుంబాండు తెచ్చువార్తనిచ్చియు పక్కములుగావు క్రతువులను
వదిలిండుటై రాజా లనక్కవార్తల బ్రతిదీంతురు మనకుఁ జరమోపకాఠియైన శార
వ్యుండు క్రతుహస్తగతుండై యాపదజెందియున్నవాడని తెలియచున్నదిగదా !
మిన్నపదపోయి అతని తెరవిడిపించెదము. ఏలావుక్తులఁ బుత్ర మిత్ర కలత్రాదు

లతోఁ బరిభ్రమించెదను. నిన్న నీ కోడలితో కపటము వేసియుంటిని నా సోదరుఁడెంతో చిక్కుపడియున్నవాఁడు. కావున గౌరవ్యునికి యాపద గానియ్యనాఁ విభీషణ బంబులతోఁ బాఠాశ్రమవ కలిగెద అశ్మయము నీమింపుము నా సోదరుని వెదకిఁ తీసికొని వర్చిదనని వరికిఁ విని యా యాల్లారు పెట్టాత్తు నిగుడింపురు నిట్లనియె.

వృత్తాః : నీవాసంగరమునకుఁ బోవందు. మహావిరుఁడెవ్వరో క్రతువక్ర పాత్రియఁ పోరుచున్నవాఁడట. నూరా నురులు వానింగెలువఁ జూడని యెవ్వకొనుచున్నాడు. జయపజయబలులు దైవాయ క్రములు మంకొంతురమనైన నీవిండ్లికిఁ బోయ రాజ్యమేలుకొమ్ము. రాక్షస మాయలు కడు విపరీతములు మనుష్యులకుఁ గలియున్న రామకృష్ణగోకుండి విభీషణుండు కౌరవ్యుని విడిచిపెట్టెడు. ఎట్లో వానికి రాజమిప్పింపక మానఁడు. మాగతి యేమగునో తరువాత విమర్శింపవచ్చును నీవు గూడఁ జిక్కుపడినె ? జయనింపఁడు బ్రతికియుండెనా సంతసముతో వచ్చుదెనైన నింటికివత్తుము లేకున్నఁ జెప్పవలసివడెమియున్నది. అని నిష్క్రమించి యింకొక విని పీఠనింపఁబెట్టెడియె.

తల్లి : నీవు పీఠమాకవైవను వాయుండుగల వాక్యములువన పెట్టెను చున్నపుఁ జ పిరుడు కాదు దేహనురులు వచ్చినను వేసవలించి గెలువఁజాలదు. నీవు సంతయ నుండవలెను నన్ను దీవించి యంపుము నీవు దుఃఖింపకుము. మనకు మంగళము గలుగు నేమి క్రములు బోకజూపుచున్నవి. అని ప్రార్థించిన వారాజపత్ని బాష్పము లదే అతని కరము దడుపుచు గ్రుద్దియెత్తి జరలు మార్కొని విజయమందుమని దీవించి యంపినది.

విభీషణుండు చతురంగ బంధులతోఁ గూడికొని వృత్తులకు చిప్ప విభీషణుండు సర్వ సేవాధిపత్యము నహింసఁ బ్రహస్తాదైమలక్షణులు నేమింప తీరరాంకారములు రోదసిమహావసునింక దండు వెదలి దక్షిణముగాఁ బయనము సాగింపురుండ పీఠనింపఁడు వానితోఁ గలిసికొని నడుచురుండెను.

ఆ బంధులు దక్షిణముగాఁ బోయిపోయి యొక కింబలునఁ బ్రవేశించినవి. అందుఁ గిండికి సోపానములున్నవి. బంధులన్నియు వాని వెంటకి అడుగునకుఁ బోవునుండెను. పెద్దదూరము పోయిన వెనుక దిరాపానము గనబడినది అందొక పాపాణము కమ్మివలె నర్థముగా వేయఁ బడియున్నది. రాసిక్రింద నవకాళముగాని నుడియేమియునులేదు. రాక్షసులు మృత్యువలె వెగయఁ గలరు. కావున వారాధివంశ నుండి క్రిందికి దుమికి పాఠాశ్రమవ కరుగురుండి.

వీరసింహుడు దళమొకడైనక నడుచుచున్న కలరాబుడ నందఱు గుమికిన పిమ్మట నారాత్రివంత చీరెను. క్రిందికి బాధ నేమియుఁ గనబడదు. అందుఁ గూర్చుండి అయ్యో! కష్టమందఱులు దుమికి క్రిందికిఁ బోయిరి. ఆధారమేదియును లేదు నేనెట్లుదిగుచాడఁ? నేనె వట్టి మూఁగుడ. విభీషణుని యెదురఁ బడి నా వృత్తాంతము తెప్పి యుద్ధమునకుఁ బోరువత్తుననిన కిరముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని తీసికొనక పోవునా? నా బుద్ధి కుఁగినది ఇంత నేనేమి జేయుదును. పింగవలె దుమికితీ నేని క్రిందఁబడి ప్రాణములు విడుతును అందులకు నా మాత్రమేమిచిదికిఁ బనికి వచ్చెడిని అని తలంచుచు నారాత్రిపై విలిచి మరల భుజుకుటకు సాహసించి శాకుంతలకిరికిఁ జావుచు ముఖం నుకక వెడచుచు వీరీతి దోరాయికహృదయుండై యున్న నమయంబున వెనుక యెవ్వరో నమ్ముచున్నట్లు లులుకుఁ దైవది.

దైర్యముతో నెవచువారని కేకవైచెను. వేచు విచారాత్ముఁడనని యెవఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఓహో! వచ్చితివా? ఇంత యాంవ్యము చేసితివేం? నీ యింత మే మహారాజా వన్నించు నిలువఁ బెట్టెను పోదము రమ్మని పరికిన జడియుచు నా బడుగు అయ్యో! కొంచెము పనియింటి యానించితిని. మహారాజానీ! తెలిసినదా అయ్యో! యేమి చేయునో? శరా యని వెరచుచుండ రమ్మ రమ్మ ఏమియుఁ జేయఁడు అని పిలిచి నాని మెడ దిగ్ధరగఁ బెట్టుకొని రావితోఁ గూడఁ లాళాళలోకమున కురికి రాక్షసభరింబులం గంపికొనియెను.

అందు విభీషణునిబాధ నరయుచుండ వతండు బలిదర్శనమునకుఁ బోయినట్లు ఎవ్వరో చెప్పుకొనుచుండఁ తెలిసికొని లాళగూడఁ బోవఁదలంచి యా ప్రదేశమంతయు దిడుగ నొకచోట బలి భవనద్వారముని వ్రాచుఁబడియున్న ప్రకటనఁబడికొని అల్లన నాద్వారమగుండ లోనుఁ బ్రవేశించెను.

దేశ్యపురముం ధరించిన వైష్ణవకటులు పెక్కులైనా గుమ్మమునకుఁ గాదు తుండిరి. వారిం దప్పించుకొని లోనికితోవఁ బ్రయత్నించుచుండ నొకవైష్ణవుడు రా లేయి బట్టికొని నీవెవ్వఁడవు? ఇట్లదృశ్యుడవై పోవుచుంటివేమి? చెప్పుముని అడిగిన భయపడుచు స్వామీ! నేను విభీషణ మరచకుండ. బలిప్రకృపఁగి జానదోవు చున్నాడ నమ్మనుగ్రహింపుఁడని వేదికొనిన వతండు నవ్వెచు పోవొమ్మని లేయి విడిదెను. ఒకటవలాకిరి కెంతవలాకిరి అని ప్రతిద్వారమునకును సూక్ష్మ వేయబడి యున్నది బట్టిచాకిరలు వాడుగురాచి వీరసింహుడుఁ మెప్పుయాచేహృదయుండై దిగ్భ్రమణివై వర్చివరాచియుం బోవంనన చారయుం దెలియఁ తిరుగుచుండెను. అందుఁగం విభీషణుం వర్ధింప నవంతులైనను బెద్దశాంము వట్టును అది యొద్ద

లోకమా, కైకుకమా, చుగి కలంతురు వీరసింహుడు తాను వర్చిల పురుషునియో మరచిపోయెను. చూచినదికంటే చూచుచు జోయిచోటనుకే పోవుచు నాలుగవ బాకిలియందుఁ బుట్టమొందుతుండఁ నింకలోపి లీడలుఁడు బలిదక్షవర్తి దర్శనముజేసి తిరిగి వచ్చుచుండఁ గాబలి ప్రహర్షము జెప్పిమఱి లోవలికిఁ బోవక యుకనితోఁగూడి సేనానివేసము జేసెను. మొగడిద్యారములకును మునుపు గనఁబడిన నైష్ఠపురెవ్వరు గనఁబడలేదు.

అప్పుడు వీరసింహుడాశ్చర్యగతఁడైన బలిదక్షవర్తి ద్యారము మహావిష్ణుండు గానుచున్నాడని పూజాములులెప్పుడున్నవివాఁడో మఱి కొనినవెప్పఁడు జగదీశ్వరుఁడైన నారాయణుఁడు కామగదా అత్తును సాదియఁచెలాఁ బశులంద్రుక్కులందనగు వస్తుఁడెరిసికొనుట వశమా యీ యీ నేను వర్తి మూర్ఖుండ. దర్శనమిచ్చినను తెలిసికొనలేకపోయితిని. నేనువర్తిపాపాత్ముడనని మృత్యుపము జెందుచుండ నింకలో దోయలులు రాత నానతి వరునము పొగించుటయే వీరసింహుడు చాచిజోతుడ లోగవతివగర ప్రాంతదేశమువకరిగెను. అనియెఁజింగిరిను.

121 వ మఱి.

భు జ గా సు రు ల యు ద్ధము

అంబుకర్తిక—రీర్థ జిహ్వికా యిటాఁ దెవుకోమాట! ఏను మంచి యేకాంతము జెప్పెదను.

రీర్థ జిహ్విక—ఇక్కడమందఁగ జెప్పవచ్చును. ఎవ్వరివిదమందఁ నానక అర్థము పెట్టెదనులే. తెప్పుమా.

అంబు—ఇగ మనంబకు రాత వజ్రీరంసిఁగనుసరిం బెరిసా?

రీర్థ—ఎట్లు విభీషణమహాబో.

అంబు—సాధును ర్థిపదలు యిప్పుడే నాకొడుగు దీర్ఘబాహుఁడు పాలావన ముండి యొకజాని దీసికొనివచ్చెను భుజించి రంభక యిట్లను బోవును.

రీర్థ—ఆ జానిలో నేమియున్నది?

అంబు—(మెల్లగా) విభీషణుం బాయుర్థములో మూర్ఛపోయినాడని తెప్పి నాడు తాని అది బాచియె కలంపవంతును. అంతఃపురకాంతలెల్ల బారిపోయి మానముం గూడుకొనవంయునని జానిలోనున్నదట రావుకాచో నెట్లు వ్రాయుదురా?

రీర్థ—మఱి దిన్నవిభీషణుఁ జేమయ్యెను? తక్కిన రాక్షస వీరులందరు మదిసిరాఁజుచు?

లలిత— అవివరమంతయు వాకుఁ జెప్పలేదు కాని నుచోరియగు పెద్దపిల్లఁడై మనసినప్పుడు తక్కినవారి లెక్కయేమి? హానీ మందిపని అనిగి నదిలే.

దీర్ఘ— అవును నువం కడుపులు మాడ్చుచున్నందులకు నువ యాగురు తగులక మానువా? నవ్వుక వాడు రావలసివడే.

లలిత— ఇద మనము నిరాటంకముగా మనుష్యమానసు తివవచ్చును. మర్కము త్రాగవచ్చును. యాదేవులుగాఁ బిరుగవచ్చును. అంకను వెల్లడింపకుము.

దీర్ఘ— అహహా! మర్కమానసులు పేరు చెప్పినంత నానాక మారు గల మలు పెరిగినది యాదును వృక్షకంఠా రాక్షసజాతికెల్ల నుపకారము చేసితినిరా! (అని గంతులు వైచుచున్నది)

లలిత— అయ్యో! కేరలు వేయకుము భుజించుచు తెవ్వరి తెప్పవందని సల కేవముగా వాగ్దాకు నాకిమాట తెప్పెను. వాడు విను గోపించురు అంతలో వాగ్ల కఁజెప్పితిని. కొడుకు లేచుచేయించి. పోయవచ్చెరు.

అనిచెప్పి లలితార్థిక యింటిలోనికిఁ బోయినది. అంతలో దీర్ఘఅంఘుడు భుజించి యాపృథికం దీసికొని అమ్మా! వేరు చంపక యాదేవులమున కరిగినయ్యెను నేనన్ననూరు యెవ్వఁకిం తెప్పకును; యిది పంతురు వతివేగముగా కుడ్డారమున కరిగెను.

అప్పుడు లలిత కంఠాన్నిచేతో వట్టి పంజావించుచున్నది. దేవీ నీరాత్మయ న్నింహించితో! బెద్దకదపుమాట్లాడితివి. మేము మాటలనుండి యాకర్షింపితిమి. కొన్ని నిమిషందేవు. ఆతంజెప్పెడు? ఇక్కడికెట్లు వచ్చెను. వానితోఁ గుఁగిలారు గుప్తము గాచించితివని చెప్పయింటివి ఇప్పుడు మాకుఁ జెప్పక తీరదవి అడిగిన గంఠాన్నిచే యిట్టి నియె.

యవతే! యెఱిగింపెద నినుము. తంతండుఁ బంపింహఁడుకాదు. పిరసింహఁడు, విక్రమాచ్యు- వ్రసేత్తి మీరు వినియేయుండురు. ఆకలిమనముఁ గు విజయభాస్కరుని కిద్ద రము భార్యలము పెదది హేమవ్రత కెడవదానివి వేమ. నాపేరు కంఠాన్నిచేయగ్దు. పేరు హేమప్రత కొడుకు. హేమప్రత వృత్తాంతము మీకుఁ తెలిసియేయుండును. అను రాక్షస వంశజుడయే అని యొక్కయ వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పినది. ఆతఁ డిది వంశక యుల్పురు హృదయంబునం బోగవిన సంకనము తెలియనియక రామరికతో సాత్తిప్రాయముగా వేడియొ చెప్పినది. అప్పుడు లేజోపతి వారియొద్దకు వచ్చి యుద్ధరాత్త లేపినంతెలిసినవియ రాక్షసవృత్త రాతేడుగదా అని వంతులంద

దీర్ఘజలములు ముందరకువచ్చి తర్జనదారికః నమస్కారః. ఇ వేపు సందేశహరులకు దేవరదాసుడ, పాతాళనానిది యప్పుడే వచ్చిని. ప్రహస్త పుత్రుడు మీరీ పత్రిక నిన్నుని పంపెను. గైకొనుడు ఈ పయమును వాకమ్మ దేలికం దిచ్చెను.

దంపక దానియచ్చుకొని కొందరగాఁ జి పి యిట్లు వదిలెను. యుద్ధక్రమ మంతయు దీర్ఘజలముఁ దెలింగింపఁ గందు, ప్రముఖము మన కమాయము గరిగి నది. వల్యోగముకు పాలిఁజాతు) త్రోల్పాహమున లంకాపురి కరుదెంచి లేజీపతిని జెరఁబట్టి యుత్తింపుచున్నట్లు తెలిపెనది. అంతపురకాంతరెల్ల నేకాంత విశాంత ముల కడుగుటకు నాయక చిక్కులై యుండవలయును. మా రెండనూర్త వచ్చుదనుక నిల్లా కరంచుడు. ఇట్లు పాద సేవకుడు మంత్రిపుత్రుడు. ఆగాలు చదివికొని యున్నగింపక కంపకరికదేహయై దీర్ఘజలము మాతాతయదండ్రుడియు దగ్గరనుట్టుము లుండఁ బ్రహస్త పుత్రుడీ పత్రిక పంపుటకు గారజమిమి! యుద్ధవిశేషము లేమియో దెప్పము. నా మనసు తొట్టుచుచున్నదని అడిగిన వాడిట్లు దెప్పఁజొరంగెను.

దేవీ : వినుము విభీషణమహారాజా చతురంగ బలంబుతోఁ దండుచెకలి పాతాళలోకంబునకుఁబయి దారిలో లలితక్రవర్తి రర్చించి క్రమంబున భోగపతి నగర ప్రాంతమున విడిచి హృహముఁబుచ్చి రణభేరి మ్రోగింపఁజేసిరి. ఆత్మచి విని క్రతువులు మరల రణభేరి మ్రోగించిరి. క్రమంబున రెండు సేనలు కలియఁగి సంతకుం యుద్ధము గావించినవి. మిక్కిలి సర్వసేనాధిపత్యము వహించి సేనలు నడుపుచుండ విభీషణమహారాజా గదాపాదయై యుద్ధము జేయుచుండఁ జానులును దమజానును నిలువఁగందా? విభీషణుండు ముహూర్త ముత్తముతోఁ లగరుదనెల్ల హాహాళర రవంబులతోఁ లలాయుతుండ గావించె.

మగలంబులు గొరవ్వునీ కోరి నాక్రమింపుకొనుఁజొవు సమయంబున నొక వీరపురుషుండు తురంగాఘాటఁబడె అరుదెంచి అలంబులుఁ బురికొలుపుచుఁ బ్రదండ భండకము గావించెను. ఇకజెప్పువేల నావీరుని సంగరప్రకారచిట్టిన విధింపఁ బర మేశ్వరునికి వగముకాదు. అందరు కన్నిదూపులై యెక్కిందఁ జూచినఁ దానియై దానవ వీరులనెల్ల అవలీలి లేళ్ళగమి కొట్టంబువోరఁ జాదగోరెను. రాక్షస వీరులు ప్రయో గించు కస్తూరి ససాధవలలు లకవి వియతయుఁ జారింప కృతమ్ము విశింజయు నుపకృతి వలె వ్యర్థంబులైపోయినవి.

మొదటఁ బ్రహస్తునిది అకవికి ద్వంద్వయుద్ధము జరిగినది. మాహూర్తకాలమైన

అతని యెదుట వన నుత్పత్తి నిలవలేక వేలంబడియెను. చతుర్థాంశ శిష్యునిదీక్షలుఁడు కలియఁబడిన వానికి మిష్టా కుష్టి యుద్ధము జరిగివది. తెలుగు గడియలు సమముగాఁ జోరెను. వజ్రంకఁటాది భుజముల నిలపఁబడఁజూచు సేయ సంతరో వాసేనాధిపతి వేలంబు రోసెను. మనమని పాటఁజూచి విదీక్షణమహారాజు మిగుఁల గోవిందుడు నిలునిలఁచిని యధర్వాయ గదఁదేటాని సింహవారము గావించుటయు మాతంగంబు మీది కుఱుకునికగలు రాక్షసనాథుడు దురగంబు దీక్షసుటి గదఱాని యమ్మహారాజుతోఁ గలియఁబడిగదా యుద్ధము చేయఁజొరఁడెను.

దీక్షుడు రోక్షుడనుఁకుంటోలే చిరద్ధరఁగి యెల్లకపు గదాయుద్ధము జరిగివది. చారి పంగరవైపుఁబడి జూచి దేవత లప్పరవైపుఁ జొరంగిరి.

కప్పియఁగొనుటయు బాటులయు పుడుకులయు నొగ్గులయుఁ దగ్గులయుఁ దిఱుగు టయులోనగు రాసువఱుల నొకరునొకరు మించిపోరాడిరి. దేవదానవులయుద్ధము లనేక ములు చూచి యరితేరిన విదీక్షణమహారాజుతో నల్పప్రాయముగఁ నాచీరుడు సమముగాఁ జొరఁటఁ జూపరకు వింతరొపక మావెను.

అట్లు పోరుదుండ గొంకవడికి మన రాజుగారి దెబ్బలు కచ్చిబ్బులు జాఱొర్చి వచి. అయ్యఁకడఁపరిసి యెట్టిరుండు బాధల గదా మాతంబుఁబడికుంజేసి మీ తాతగారన మూర్ఘనొడింపెను. అప్పుడు మన సేనలో మహాకారములును, శత్రు సేనలలో జయములు ధ్వజములును విరిగిముట్టెను.

అప్పిఁగం దంకటితో యుద్ధవిముఖులై యవ్వలికిఁజొవుటలే మన సేనలందు నిలువఁబడియున్నచి. కాకున్న నీపొడికి లంకాపురితేరవలసివచ్చె. మరలఁజ మూర్ఘ వేరునంతరో లంకాపురి లెవేరించి రేజోవది మొదలగు నాగళాంకరంజెరంబు మహా కంఠాది రావపుల సహాయమునఁ జారిజాతుండుఁడయత్తుము జేయుచున్నట్లు గూరదా రంబలంబు దెలిసికొప్పిమహాస పుత్రుండి పుత్రకనిచ్చి నమ్ము మీ యొద్ద కనిపెను. ఇదియే యుద్ధవిశేషమనివి దెప్పటయుఁ బంపఁజోశాకాంత ప్రియంకయై పరికరింపఁచు లేజోవది క త్రురంగెలిగింపుచున్న సమయంబున మతియొకి సంధేహదు భదరెంచి యొడి పుత్రక నారాజపుత్రు కిచ్చెను. అమె తత్తరముతో వాయుత్తరమవిప్పి యట్లు దడిచినది దేవి : మీరు కర్ణాంకముల విడిచిపోవకక్కరలేదు. శత్రువుల రాయడి యుడిగినది. మనకు విజయమౌతనలా గనఁబడుచున్నది. అంతయు నిగ్రాహులు దెలిగింపఁచు. అనియున్న జాబుదడిచి యెచ్చుటే నోరీ కాథూలా : మనవాడుమూర్ఘ నుండి లేచిరా? శత్రువులేమిటికి జారఁజొరంగిరి. యుద్ధకమం దెలిగింపుమని అడిగిన వాఁడట్లనియె.

అమ్మా : మమారింకమూర్ఖులంటి లేవలేదు. ఇది మన వారి మూకాదు, వినయము మనవూహమునకు నా పేరవుడువుం తెల్లు వచ్చెనో తెలియదు. మనపిడు లందఱు పీరికితనము వహించు దనుక మారకొని అంతలోఁ దురగారూఁగుడై కంఠము పూరించెను.

అత్తని విని వరలంబులు దెవులు దీరువార కాదుల పొడలలు వినిన మేషబులవలెఁ జిందవందర తొర్చివని. అప్పుడు మన పీతుడు సేనం కుల్పాసము గలుగఁజేసి రోద్రా నేకముతోఁ బరింజంబుల గలిసి కరవాలంబుల జేసి ము కూలంబు లం బోడిరియు కరంబుల సేసియు శ్రీమతాలములో మంత్రరము వమ్మదమవోరి నంబోధమునొందజేసెను.

వాచిముందర వొఁపికుండెవ విందెనవాడు లేడు. రజాంగణమంతయు బట్ట బయ్యెనోయెనది. మనపీతుడు కంఠము బారించుచు వారిం దరిమికొనిపోయెను. అప్పుడు మన బంబులు నింహనారంబులు ఇయ్యయర్థావస్థలు నాకనము ముద్ద నని. పరిపోయిన మన పీతులింకను మూర్ఖు లేవలేదు. అవ్వలి పేరుకింకను ననిమో నకు రాలేదు. అంత వట్టుచూచి వచ్చితినిని తెప్పెను. అ వృత్తాంతము విని చంపక యెరద తొరచిన ముదము ప్రకటింపక రాదురా! మీరు పోయి మఱి వేగవచ్చి తరువాత యుద్ధవృత్తాంతము చెఱఁగింపుడు ప్రతి పీరుని పరాక్రమము యాచువరకు మనవియము నమ్మరాదని వలికి వారనంపి యుక్తిలికి కంభాషిణంబులై బిట్లనియె.

దేవీ! నీవుతుం దధికవరాక్రమకాలియని తెల్లమగచున్నతి. ఇప్పుడు రాక్షస పీతులెల్ల రక్షకుడై పోరుచున్నాడు. మనకు దప్పక విజయము గలుఁగలదు. అనివాని గుణంబులు కొనియారుమందఁ దేజోవతి యరుదెంచి అక్కఱి. జయసింహని వార్త యెనుయినది తెలిసినవా? ఇతండు బ్రతికియుండనేమో తెలిసికొంటా. యని యడిగినఁ జంపక అమ్మా యావిజయోత్సాహముతో వానమాల యడగుట మరదితిని. దేవు మఱం దూతలవత్తును. తప్పక తెలిసి కొనియెవఱగాక. పోరుతొందరలో నావి మాల విమర్శించుటయుఁ దరుస్థించదు అని వారందఱు నాయుద్ధవార్తలగురించి ముచ్చదంపుచు వారెఱుఁ గడిపిరి.

మఱునాడు కొద్దులుం దతుడెంచుటయు వంకఃపురకొంతతెల్లవాని మూఁగి కొని యుద్ధవార్తలు దెప్పము దెప్పము. మనపీరుడు విజయముఁదెనా! ప్రతిపీరుఁ డెనిజేసెను! విలీషణాది మహాపీరులు మూర్ఖులేరిరా అని అడిగిన వాడిట్లు దెప్పంబోరంగెను.

దేవీ మీరు విచారింపవలదు మనకు విజయము గలిగివది. మీకొకటి వచ్చితిని. విలీషణాది పీరులందఱు మూర్ఖులుండి లేచిరి. కొట మనకు స్వాధీనమైనది అని

సంక్షేపముగాఁ దెప్పుటయేఁ అంపక నంకసింతుడు దానినిఁ జాఁతొచ్చి కేసరికి యిచ్చినయి పీఠసంహారకు ప్రతిపీఠకనుఁ బోయి జరిగినదాఁ కోరి మన కెట్లు పొందవలెనో మేనది కేసరియొక మెలింగింపుచుని అడిగిన వాడిట్లనియె.

అయినచోను ప్రణామము వాఁజొలుచుననింపఁజూచు వినుతుడు మనవీరుడు విజృంభించి క్రతు సేనం నమానపరాక్రమంబునఁ బీఠంబు పెంబులొందింపఁ బ్రతి పీఠంబు యుద్ధమువకుఁబూరింప యేదియో విచారంబునఁ గుండుచుండెను. మనవీరునకుఁగిది రణవిముఖావస్థయైనని కొంతకు దలంచిరి. అప్పుడు నవ్వి కంతుడు చిత్తీషణ జయంబునకుఁ బరికపించుచు నావీరులతోఁ ర యనేకవిధంబులఁ బ్రతిమాలు తొనియెను.

అతండు చుట్టాకాంత పార్వతులై తాని పరిదేపనంబు వినిపించుకొనఁదయ్యెను. వ్రజంతుడును అతఁడు వేగము కలాకంబున కరిగి అందున్న యోగి పాదం బులంబు పుచోక్కాఁ మీయక్కఱింబున మనవీరునివలన విజయము గెల్గొందని. మీకెప్పుడు విధివచ్చి దావచ్చుఁ బీఠమవఁడెను. అంతలో క్రతు సేనలోనుండి యోధీరుండు తురగాయానుఁడై యరుదెని మాబలాంబునెల్లఁ బహుంతులు గానిం దెను. నాని నెదుర్కొనుచు మే మింత బ్రతిమాలును మన హరిదాసు ఆయుధము బూనఁదయ్యెను మాకు పోయిగతిలేదు. మీకున్న చాలి రణోత్సాహము గలిగింపు కున్నఁ బ్రతిపీఠునిదే మే మందరము మదితుఁగంము. వేగవచ్చి రక్షింపుమని వేడు కొనియెను. అతిదయాళుండైన యా యోగి వానిదుఃఖమునకు మగతుడు దానితోఁ గూడఁ జాలాశమున కరుదెంచి హరిదాసులొంగి కీనించుచు వచ్చా క్రతువులు విజృంభించుచుండఁ బ్రతిపీఠం నాపవోషయు సుపేక్షించుచుండెవట. ఏమిటికో అట్లదేసిన కరణాగతరక్షణమునకు లోపముగాదా?

సత్కర్మముగ లేది యాయాశమునూని స్వరక్ష రక్షకముగ బ్రతిపక్షం క్షింపుము. అని యుపదేశించిన విని యాపీఠంబు అతనికి నమస్కరింపుచు యోగింబ్రాఁ వేరొక వారంబులయేసి సమరవిముఖులనైరిని పగరకు వెరచిగాడు. కానిండు ఇప్పుడు కృతీలో క్రతువుఁ బాఠనిండెడఁ జూచుడు. అని మఱుకుచు అప్పుడు తత్తడ నర్పితిని యాయోధంబుం బూని దావనవన్నగంబులఁ బురిగొచ్చు కొని రణరంగణున కరిగెను. వెదియు రెండుంబులకుఁ పోరు మోరంబుగా జరిగినది.

అందు మనవీరుండు ప్రతిపీఠుని దంపటి నింపానామము జేయుచు విచిత్ర గతులఁ దురగమును నడిపించుచు అచ్చుత పండ్లగానును గావించెను. అవీరకుమారు

లిడువుడు నొకరివొకరు మించరాగున లంఘింతును నేయుము; బొతుచును ద్వంద్వములం గావింపిరి. అప్పుడు రెండు లంఘించునది యొకరురాయభ్రమలని భార్యవేరి వారి యాచార్యున వైచిత్ర్యమును జూడఁబోరంగిరి. మూడవ పోరాడ్రణము లేకరిలి నాపీఠము బోరాడిరి. జయములయలు లెప్పనిశిం గలుగలేదు. అప్పుడు మనవిరుదురు విసిగి—

చ. కుంభశిల్పిక్రమార్గ-వృషభులయ్యుత్తమ దాసదర్శు ■
 ర్మకమతియేని భాస్కరులు మజునుండు పరోపకార ■
 కృంధృతచిత్తుఁడేని సురసంపన్నులు మహాపతివ్రా
 తింకమయేని మజునని ద్రెంచురెప్పు వినియంపెనుమై.

ప్రతిపీఠుండు.

గి. యోగివర్ముండు పతకపరోపకార
 కత్పరుఁడయేని నాకలిదండ్రుల సమ
 ధర్మరతులేని నేనని ధర్మబుద్ధి
 తేయుదునయేని నీని శాసించు కరము.

అని మజుతుఁడై వారిదువ్వులు నొకరిపై నొక రాయుదంబులుఁ బ్రయోగించు కొనిరి. ఒకని సాధన మొకటిఁ దగిలివంత నిద్రయను వివస్మై వేలంబడి మూర్ఛిల్లిరి. అప్పు యథయసేనలో మాహా కారణము నిఁగిమిట్టమి. పిమ్మట మనవిరుది మనవారును బ్రతిపీఠుని శక్తువులను విరహాయుష్టలమునకుఁ దీసికొనిపోయి శాపాదు యొడిరి. అప్పుడు మహారాజాగారు హృదయశూన్యమై ప్రతిపీఠుని యొద్దతి యరంగి నంత సంకోషముతో శంఖము బారించుచు సేనం శుశ్మాసము గలుగజేసి అవలీల నవక్ర విక్రమంబునఁ పరలంఘించు భారతోలి శక్రహస్తగతంబైన క్షారవృత్తిని కోరి మాము లేసికొనిరి. మన వారందరు అండుబ్రాహ్మణినిరి. పిమ్మట మాయోదయంతు మీటి విజయంబొందిరి మిమ్మునందర వక్ర-దక్షుఁ దీసికొనిరమ్ముని నవస్థంపెను.

అని శార్దూలుండు ఎరింగించుటయు వివి చరితక హృదయంబునఁ గలపక్షి అనింప నో శార్దూలాః మన పీఠండు మూర్ఛనంది లేదువా? వానిమాట యేమను కొనుచున్నాడు? ఎందు బయటకెట్టిది, కయ్యలబున అశురు గావింపిన యువకారంబు దలంతుడందరా? అయ్యా! పాపమనండు అని యున్న క్షవధై వాచిగుజించి అధిగిన మాటయే ఆడుగుచుండెను. అనకును తేజోవతి అయినావలని వార్త ఏమైనం దెలి సికదా అని యడిగినది. అప్పుడు శార్దూలుండు అమ్మా! నేను వర్షునప్పటికి వాచిరుండు మూర్ఛనందిరేవలేదు. వాఁడుజేసిన యువకారముగురించి పెద్దగాస్తుతి యుండుచుండిరి బ్రతుకుమను నానతో దగిన యువభారములం తేయుచుండిరి.

జయసింహుని యుద్ధంకము వేసెనుగను. గూఢచారులవలన కత్కీష్ణులు గాచించు కపటములన్నియు మనవారు తెలిసికొనుచుండిరి. మీరక్కడికి వచ్చిన అంకయః జెలియఁగలదు రంకు రంకు అని కొందరపెట్టును అందఱులును నెక్కించి వారి నందరఁ బాతాళలోకమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

అని యెరింగించి మణిసిద్ధుండు చేత యత్నికమించుచుండు అవ్వలికక ప్రియవీరి యొడ్డిల్లని దెన్నఁబోరంగను.

122 వ మఱి

మ హా యోగి క థ

మహాత్మా, కమ కానముననుసరించి హస్తీరంస్థాది రానవహించు బద్ధుల జేసి లంకాపురంబునంగల దెరసొం కవివెలిసి ఏరాష్ట్రకును బుక్కీమిక్కి హిత ముంకిరహితంబుగా నిండు లంకిగ్మహంబును దెల్పించితిని. రాక్షసులు విసుక టులుగాంగవల తోలికఁబోకుంకఁ గాపాడితిని. తలాశంముగూడ మనకు వకమైనది. కొరవ్వనిఁగి పాతాళలోకరాజ్యంబునకుఁ బట్టముగట్టవలసియున్నది. మనకు మహావ జారము గావించిన ఏకుండింకను మూర్ఖమండి లేవలేదు అతని కుంకి నామాదులు వివరముగాఁ దెలియలేదు. దేవర విమర్శింప వలయునని ప్రహస్తుండు విభీషణునకు నివేదించెను.

అ వెంటనే గూఢచారులతోకఁ తడుదెంచి నమస్కరించుచు దేవా! నేను సొర బుండ మీయాజ్ఞాపకువున నవ్వరయోగిండ్రిం దక్కం దెలిసికొని వచ్చితిని వినుండు. అయ్యోగివిరుండు కత్కీష్ణగర బాహ్యాత్మావంబున ననించి హరిరాసు పాటునకును హస్తీరంలాది రానవుల హాథవమునకు మిక్కిలి వగచుచు కరణాగతులైన పన్నగు బును దనుజులుం బరివేష్టించ హరిరాసున్న తావునకుఁబోయి యవలృతంబుక నిడియి పింగంబులాది మొదలునన్న యావీరకుమారులొలి విరక్తులకయ్యుఁ లాసురుండునోలె డులిగించు అక్కటా! ఈ మహావీరుఁడెవ్వఁడో నేనెరుంగను. తలాశంమునకు వచ్చివేడి మొదలు పరిచయము గలిగివేడి. నాయుండు వీడి నిర్లక్ష కముగా గుర్రబాసము గలిగివడి. ఈవంశగరము కనకవృక్షము లేకున్నను నామాది మన్నించి కానించెను. ఇట్టి పరోపకారపోణుని నామాయవిర్చియైనఁ బ్రతికింపవల యును. లేకన్న నీ హక్య నాకు దగులును అని తలంచుచు

ఉ. ఏను బదాచుక్యరములేక గతింబోననించు నత్తరప

శ్రీనయనీద్రింజెంది నిలసిదైకి లేని బరోపకార పం

దాన పరుండవేసి; బరదార పరద్రవిజారినానం

బాసినవాడవేసి; వ్యవస్థకుగ్గి; దిశంతు నిరామయభరగున్.

అని పరికిరంత అక్కుమార శేఖరుండు స్పీడించి మేల్కొనినట్లు లేలి కన్నులు సరిమికోమరు అయ్యోగికి వమస్కరించెను.

అమాటవిని విభీషణుండు గుండెలు తడవక దద్దరిల్లుచు వయ్యో పోనస్తా; ఆ పిరుండు మార్చునుండి లేదేనట ఇక మనము గాదికొనవలయు నేమని విజయము నకు వివరీకము గలుగక మానడు. వాని ముందర మనము విలువఁజాలము అయ్యోగి సత్తముని తపో మహత్వమున వాచికట్టి సత్యము గలిగివడి. రయానుక్క విహీనులైన దుర్మతుల కయ్యతి యువక్కి తేయుచున్నాడేని? మనముపోయి యాతని నాశ్రయింకమా; మనపిరుండు లేడు సుసాయమేదేమింకదా ఇప్పుడేమి జేయదగినదియో యాలోచింపుమని పరికిన విని ప్రమాదుండు దేనా; వాడు లేదదాన వాజేయంకగుట విక్కవము. వానికి నునవీరుఁడే తగినవాడు. యోగి వానిని బ్రతికించెను. దేవర పీఠిని బ్రతికింపవలయును. అయినను దరువాత వృత్తాంతమునిని కర్తవ్యమాలోచింకము సారథ్యా అందు తరువాత వేమి జరిగితియో తెచ్చు మనుటయు వాకిట్లయి.

దేవా దేవరమాది కడుజెప్పి; గోపింకు; యారకుండుని అందులై మనమేమియు; తొందరపడవలసిన పరేడు విరుండు

అట్లు లేదిన యాహరిజానుం గుర్చియైతి అయ్యోగి సత్తముడు కుమారా మన పోయక్కనుంకయు రిత్తవోయవడి. మరయు శరణుకొచ్చినవారలుక; కుహస్త గడులైరి. నీకోఁదొరికవీరుఁ డెవ్వఁడు వత్సా; తెచ్చుమని అడిగిన మాండు దీవ్యుర ముతో; నిట్లయి.

తండ్రి; నేను మహాపాపాత్ముండ నాపండికృతము డెందును లేడు. పెంచిన బరిభవించితిని నాకు నెవ్వకొకంగదా? అయ్యయో; నా నిమిత్తమై ఈ రాజరిక యెట్టియిక్కట్లు జెందుదున్నదో చూడుడు నావృత్తాంతమెవ్వరికిం జెప్పరందని మా తల్లి కాసిండుటచే మీతెలింగించితి కాను. ఇక దానినం బ్రయోజనంబులేదు. నేను విక్రమార్కుని మనుమడగు విజయభాస్కరునిఁ గూమారుండ మాతల్లి పేరు కంఠానిటి నేను గర్భమండలవై యున్నపుడు రాక్షసుండుఁడగు భూహగవేషణుఁడ నుండెంచి మా తల్లిదండ్రులొ సెట్టి కానిపోయెను. మాతండ్రి వేమిజేసెనో తెలియదు. నేను బుద్ధిగ నెంతోవుగవే యెట్లో కొరవ్వుని యింటికిఁ జేరితిని. ఆ దంపతులు నన్ను త్యంజనాచార్యుంబునం జెంది విద్యుంం గడిపి పెద్దపనించేసిరి. తేజోవతి నన్నుఁ

తెండ్రి యాడుటకు నిక్కయిండుకొన్నది. అందుకే యీ తగవు వచ్చినది. పారిజాతుని ప్రోత్సాహమువలననే విడిచిబెడుతల ననుగట్టి కలాకాలమును బడవై దిరి.

అదిఅంతయు వెజింగియే మీతో నాడువారు బాటల తప్పని యీముద్దును జేసితిని. పెరికిపేరుండు చదివిన వర్కమునిని నాకు పోదరుండుల్ల తోడుచున్నది. తాక్యవధయు, మిశ్రోవతయు నమ్మ జానింపకమానవు. విశ్వాసమాకుసాతక మువ్వింజికంటె నెద్దది మహా శుక్లాత్ముడైన విభీషణుని మూర్ఖ నొందించిన నా దురికమునకుఁ బరిమితిగఁదా మహాత్మా! నేనన్ని గతులుఁబడికుండునైతిని. లంకువు లకు తెలియైకిరి జేకోపతి వేమొమ్ముతోఁ జాతగఁడును. ఇక నాకు పంగరముతో బరిలేదు. మీ పదముంజొగ్గిఁ బ్రాయోపవీత్యుండునై ప్రాణములు వదలెద నన్నయిందు" అని అడుగులంబడి వేరుకొనుచున్నాఁడు. ఇంతవట్టు చూచినద్రుతిని, వాడే అయసంహారు ఇక ప్రోధనంబులు వెరవకుండు అని యెఱింగిరి.

అతఁడని విభీషణుండు ఏమీ వాడు అయసంహారుఁడౌ నా! బాడెంత బల వంతుండు ఎట్టి సత్యసంధుండు ఇప్పుటికి నా ప్రాణములు గూటబడినవి దేవాసురల యుద్ధములనేకములు జూచికిరిశాని నీదెవంటి పేరుం జూచియెఱుంగను. ఈ కుభవాత్త నంజంపురకాంకం తెరంగిందిరండు. మనమందఱము పోయి యాయోగిని బ్రార్థిం తము. మన వినునిగూడ బ్రీతికింపఁగలడు అని పలికి ప్రహస్తాడిమంబుగ్రింతోఁ గూడికొని యా యుద్ధానంతమువకతగను.

అందఱయోగింబుగ్రిండు అయసంహారు! బొడంపై నిడుకొనియెడ్డియో మువ్వు దింపుచుండెను.

తన దర్శనార్థమైన విభీషణుండు వచ్చినాడని విని యాయోగి యద్భుతేరియెదురు వోయి ననుస్కరించుచు నట్లు మ్రోతయిండెను.

సీ. తరణిశ్రామావతార తారకమూర్తి

గన్నలారగన్న పావకుటివు

జులైక పోముఁ తిండుల నెల్ల వరతపో

భనులఁ గావించిన మనుఁడ పిన్

మరిపాద కమల పేనా యత్తివృదు దిత్త

వరమలాగవక శేఖరుఁడ పిన్

బలిమృకండు కమాజపవనార్కకల మింది

దెలవొందు చిరకాల జీవిపిన్

గి. నిన్ను యాదగంటి నేను కమ్మయి వంటి
వసుధలేదు నాదువంటి సుకృతి
కావుమయ్య పార కనులందును బా
రలువంటి మోపి రాక్షసేంద్ర ;

క. కావనా : జనమందున కే
రసకాంతవు గాని విలాసకవశ్యం
కనియక మానవ కుర్తికి
నవవ్రతరె యెట్టి కావశ్యమై నవ.

అట్టి నిన్నుఁ బ్రకృత్యనుగాఁ జూచితిమి మీ వంటి వుజ్జాత్ములు లేరని స్తోత్ర
ములుజేసిన విని వివీక్షణులకు అకనిది మువ్వరించుచు మహాత్మా : నీవద్యుక
ప్రభావసంపన్నుడవని నీ చరిత్రనూలవంనుఁ దెల్లమగుచున్నది. నీ కపస్సామర్థ్యంబు
ననే దుర్వలమైన రక్కసులకుఁ గలిగి విజయమెంతిది. నీవు తపోదశాంతవయ్య
నసాధువులగు యాకురానుల కేమిటి కుమారము గావించితివి? నీరా కలాకరింబుక
లెట్లు వచ్చితివి? నీవృత్తాంతము విష వెలుకయగుచున్నది. మఱియు మీ పీఠంబు
కొరవ్యునిదేఁ జంపఁగదవాదే? బానిస బ్రతికిరినిదై మా పిదమి గూడఁ బ్రతి
కిరివరా? కాని ప్రార్థించిన విని యా మోగింద్రుఁ డిట్లనియె.

దానసేంద్రా : నా వృత్తాంత మింకవలకుఁ గోవ్యము తేసితిని. విప్లుకర్తులక
వగు నీ కథ నసత్యములాడరాదు. విమము నేను విజయభాస్కరులకుమారాడ
ప్రకమాడిత్యుని మనుమఁడనివేషము వెపంబున భూపర వేషముతో నొక రాక్షసుఁడు
కార్యతోఁ గూడ నన్నెత్తికొని వచ్చి వచ్చి కలాకరింబువల బెట్టెను. అది ప్రాక
ర్మముగాఁ దలంచి యెవ్వరిని నింజింపక రాక్షసపీడితులకన్న కొంతకాం మందులనిని.
రాక్షసులు నాకెన్ని యేని తాతలు గావించిరి. దైవవశంబున నా తాతలు నన్నుంబ
లెదు. ఏమ్మట బాటి నాయంబు భక్తి విశ్వామయులు గలిగినవి గురవుగా నెందిన
నన్నుఁ బూజించుచుండిరి. అందు వేరు రవంబు గావించుచుండిని. మఱియొక
బాఁ దీక్షమాతుని యొకర్నిఁ గల్గించి పాలిజాతులకు ఈశకంబునఁ బర బ్రోయించె
నడు.

■ కందుగల రక్కసులనెల్ల సుక్కుమాపి పీడించుచు మన్నియోగంబున
కాంతుడై యందుఁ గొన్ని దినంబులు వసించెను. వశ్రకంతుని యాశ్రయంబున
నిక్కముంబు రెలియక నేనే నీవిని యోధులనుకఁ బోమ్మండిని. ఈ జయ
వింపంబు నాకుమారులను కలభాషిణి వృత్తుండు. ■ అన్యగ్రహంబున నిందుఁ

గరిసికొండిమి కంఠావతీ మీ యోధునన్నదని వింటి యీ జయసింహుడు తన్నుఁ
బోషించినవారిఁ బరితపించెనని దూతలచుఁ బ్రాణత్యాగము చేసికొనఁబాసఁచు
న్నాఁడు అందుం గుఱివోషణుండు నిరూపించి వీరిఁ బ్రాయశ్చిత్తం బెఱింగింపుము
నీ కంటె రక్కాసరక్క వివేకము సేయ నుతియొకవిధ సమర్థత లేదు. అని పరి
తప పని వివేచనాంకు వుంకితగ్రాతుండై యట్లనియె.

ఉహోహో! నేడెట్టి సుదీపము. నా చిరసం జీవితమునకు సాధ్యుఁడు మిప్పు
టికిఁ గలిగినది. మహావృత్తాఁడుమఱి మిమ్ము బొడగంటిని. మీ తాతగారి సాహస
వితరణాది గుఱి గుఱులులు విశవృత్తం బొగడుచుండఁ బెక్కుసాములు వింటిని.
మీ జయసింహుడు గావించినపుడు త్రిశోఽపిలోక సంతృప్త్యమై యొప్పుచున్నది.
ఇట్టి సర్వసంధు వెంధుము అని యెఱుంగుము. గురువచనబలునందలి గౌరవంబునం
చేసి తన కర్మంతః బ్రోహించెన న క్రతువుపక్షము వహించి ప్రాణుండువుం కప
తారము గావించెను. ఇట్టి సోఽస్మానిది ఎందుగఁగఁడు అని అతని సుగుఱుంబుం
గైవారము సేయఁచు వారువుర గౌరవ్యుని మోడిరమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను.

జయసింహుడు పిగ్గుపడఁచు దన్నుఁ గన్నుజేపిస వాసఁగాఁ దండుకొనుచు,
గౌరవ్యుని యింటికి వచ్చుటకు సమ్మతించుచున్నాఁడు. అప్పు కాలోచించి వివేచనాంకు
తను వీరుండునందం మెక్కించి అక్కఱకుఁ దీసికొనిమ్మని నిరూపించుటయు దూతలు
వోయి వానిం దీసికొనివచ్చిరి.

విజయభాస్కరుఁడు వాని యాకారలక్షణాలులు పరీక్షించి వీడు పేమప్రభ
కుమారుడాయని యులోధిఁచుచుండెను.

అకారసాధ్యుఁడు వాని యావృత్తు అన్నదమ్ములని చూపఁబని నిశ్చ
యించిరి. జయసింహుడు పవోదర భావంబున వానిపైబడి నిలపించుచుండెను.
అప్పుడు వివేచన ప్రోత్సాహంబున విజయభాస్కరుడొ కుమారుని మేను
నివ్వఁడు

క. మాతాత వైకమాంకుడు

పూతనరీతుండు రక్కబుద్ధి వితరణ

ప్రీతుండై త్రితుమః ||

భ్యాకుండగు వేని వీరవామయభగవతః.

అని పరితపత వీరసింహుండు మహావీరా, నిరా. నిరా. బోకు బోకు, మని
మునుకుడు దిగ్ధుడ లేడెను. అంత జయసింహం దతనింగోగరించుకొని అచ్చా,
వేసింటి యింటిని నేను క్రతుండగను. మన మన్నదమ్ములము ఎఱుంగక యోడు

లకి పోరాడి మూర్ఖ మునిగితిమి నీవు జరిగిన పర్యాయమున నీవు నాకు సహోదరుడవని తెలిసికొంటిని. నీవు పాపములకు మునుగుడవని తలంచుచుంటిమి. ఇతఁడే మనమునుడు విజయభాస్కరుడు. కమవిద్వి చూడుము. నీ వెట్లు వచ్చితివి? నీ వృత్తాంత మెఱింగింపుమని పలుకుచు దన కథ యెఱింగించిన విని వీరసింహునకు విచారముండె కౌంతనీవు సంతోషము ముఖాంత వివశుండై యెట్లైంతు తెప్పరిల్లి తండ్రికి నమస్కరించి యతనిం గొగలించుకొనుచు నిట్లనెను.

అన్ననాన్నా! విధిమరపాకము యెంతవోర్కమైనది తేజోవతిమన నీ వృత్తాంత మంతయును వింటిని. ఆ చిన్నది నీ విధిత్తిపై పడిన దుఃఖమునకు పేరదేరు గదా! అట్టివారిపై గర్హగర్హితి. అది వీర ధర్మము. నీ మని యెఱింగిన వారింక చింతిల్లకపోవుదురు. పాపమా శాశ్వతములు కౌన్పిడినములు క్రతువులకు శాశ్వతములగునా? మన తండ్రిగారి శాంతమే యంత వింత గలుగఁజేసినది. నాకు దలంపుకొనిన దరాకంపములు విజృంభించురా? పైపెచ్చు వారితే పువకారము జేయించిరి. దుర్గమం కుపకారము చేయుటచే మనముండు మీద గలుగుచున్నది. అక్కటా! దండీ! నీ వొక్కండవు దిక్కు మతి పాపుం మర్కమున నాకలాతం మున నిన్నివార్షిండుండు వసిందిరివి, నీవె తలచినది తోకములు తంకిండుటానా? అని పలుకుచు రాను జరిగివదిది మొదలు నాటి కుదదవక జరిగిన కథ యంతయు నెఱింగింతును.

ఎల్లమ విన్నయము తెలిసిరి. విజయభాస్కరుల దిరువురికుమారుల నమ్మనం జేర్చుకొని మధ్యవెట్టుకొనచు పశ్చరాళా! మనమెందుండును స్వతంత్రులము గాము. అంతయు దైవమే లేయింజుచుండును. కర్మానుపారముగా బుద్ధి బొడము జూడును. నే నప్యరే యా దక్కనువి కంకను పసికినచో నింతకథ యెట్లు జరుగను. అందులకే కంభావీణి బోరించుచున్నను నాకర్థిబుద్ధి పుట్టినదాదు ఈ మహాసభాపురి దర్శనము మానవుల కెవ్వరకేవి బొరుకునా? మన పురాకృతము పండుటచే లలిందినది. అర్హాపుం దియాపమున మన కుపకారి యయ్యెను. లేకున్నఁ గూపకూర్మమువలె మన మింటియొద్దవేయిండుము గదా. దైవ మనుకూలుఁడయ్యి నేని అపకర ముపకరమగును. ప్రతికూలుదైవచో సుపకర మపకరమగును అని పెద్దగా నుపద్యసించెను.

అంతఁ బూర్వ మంతపుర శాంతంతో వచ్చి యాచందాద మాలించుచున్న కంభావీణి తలచిన వచ్చి హా! ప్రాజ్ఞేంద్ర! అని పలుకుచు తర్ర పారణిలులంది దుఱిందినది. అతండు లేచెత్తి గారవింపుచు, బ్రేయసి! విచారించుము. నీవు

కొరవ్వనింట చిత్తతోఁసింది కాంక్షను జేసితివి. నియతకర మెఱిగితివి. దైవ మిప్పటి కనుకూల యయ్యెను. మనకు మనవద్ద గర్భమైన లంకారినతి దర్శనమైనది మఱియుఁ బాకారలోకము ముక్తులకఁబాడకక్కమైనదియో? ఈ మనునములో మన కష్టార్థమును సందర్శనలాభము గలిగినది కష్టము లే మనకీ యుపకారము గావించె నని పలికి యూహించెను.

అప్పుడు పీఠీషణుండు నవహరింపులా : నేను లోకంబయి నయం బాధ పెట్టుటకుఁ జికింప నియమించియే యుండిని వల్లకఁ గుని ప్రోత్సహమున సముద్ర ముత్త్య గృహంబుననున్న సేమప్రభను దీసికొని వెక్కుబడు తదనుచరుండైన రథా శ్చిం దరుడెది యందానుఁడని గాఢ విష్ణు దీసికొనిపోయినవిధం బెఱింగి కోపించి తొలుతఁ దన దూతం దీర్ఘదంకకూలంబులను పారి పుట్టు గట్టి తీసికొనిరమ్మని నియోధ్య కవిపెడలు తవవీయి చ్చారపాంసంధైన భేకకుండు కోటలోఁ బ్రవేశించు దుండ వారిపుత్రం బట్టికొని దీక్షదంతుఁడంతం బాతవేసి కుంభబిని చేతులు విరలిపారలంబుం బట్టికొని గిరిగిరింపి పిని పారవైచెడలు.

వాల్మీకీ మఠము జూచి రథాశ్చిండు భేకకునకు వెరలి బ్రాహ్మణవేషంబున నీయొద్దకువచ్చి కోటలోనికి రాక మాయజేసి మిమ్ముఁ దీసికొనినెక్కను. ఆకర మొన్ననే నాకు మాయయి నివేదించి పేమప్రభాపు ఁడు మాతః క్రోధునికి యుపకారముగావించెను సేమప్రభ రాక్షసవంశ సంభూతయేకాపున మాతః బట్టమైనది. నీ యొద్దగి వ్రతులతో వచ్చి మూలకాపట్టణము పాలింపుము. నేను బెద్ద బాధనైతిని పాపర్యములేదు. తిన్నవారి పాంసము నమంజనము కాంప్రోపుచేరినే మీకీబాధ గలిగివది కాని ప్రార్థించుచుండగనే కొరవ్వఁడు సలంధుకముగా వచ్చి విజయభాస్కరుని పారలంబులని యాటనియె.

అర్జున : పితృవ్యయః బుక్షుఁడును మాయంబుఁపించి మమ్ముఁ గృతార్థు లగావించెరి. ఎఱుగక వారి నేమి మ్యానతవరచితిమేమో యమంబవేడుచున్నాను. నీవును మాయబురికము తెలియక యేలాపు త్రవకు నవాయము జేసితివి. నీకుమారం బెఱింగియు భర్తమివితై పోరానెను. తొల్లినాగిరొప్పాకుండగు బ్రతువాచినుఁడు తండ్రితోఁ గోరలేదా? అది వీరధర్మము : అందుం కతండు సేగ్గుపడుచున్నాడని వింటిని. ఆ మనయే వానికిఁగి నెఱుగు బెట్టుచున్నది. మా లేజోపలి నానిని వరించి నది. కావున పాకారలోకరాక్షసులతోఁ గూడ మాచిల్లం బిప్పగపాంస నిష్క్రతుండు పాక్షుండై యున్నవాడని కోరుకొనియె.

అప్పుడు విజయభాస్కరుఁడు కొరవ్వని హక్కులి స్తుతజేయుచు తండ్రి

నీకలంకన తాత్కాలికముగా ప్రతిబింబించును—ఏయట్టి హితులకు వాకుఁ గంటా? నీయవ
కార మెన్నట్టిదిని మఱవఁ దగినదియో? యానశ్చిరము నీకుఁ గృతఁజ్ఞాఁడనై
యుండెదను నీకు నేను జేసిన ఉపకారము మరుపుమని ప్రార్థించెను

అప్పుడు తోడవచ్చుచు వారివెల్ల బ్రార్థించి నానావలె లెక్కించి తన రాజు
నిజఁ దీసికొని పోయెను. అందుఁ బద్మావతి యంతఃపురమున దమజాసన్నగ
కాంతంతోఁ గూడిదకొని వీరసింహుఁ జాయసింహుఁ దీసికొనిరమ్మని పరిభ్రాతరుల నంపి
వది. జాయసింహుని దంతఃపురమున కలుగుటకు నీగృహవరుండ వీరసింహుఁడు
అన్నాఁ పెరకెడవేయిది పోదమురమ్ము. అమె విన్నుఁ బెంపినదికాదా? లేకోపతి నీకు
సహాయముని పరమర యని పలుకుచు నతని వెంటఁబెట్టికొని శుద్ధాంతమువరకిగను.
అయ్యంతఃపురము వింతగా వంకరింపబడి యున్నది. తదీయ కోలాపశ్రేష్ఠములు
వీరసింహుని హృదయమునకు విన్నయము గలుగఁజేసివని.

నాగకాంతలు వారిదిపురఁ జెరియొక రత్నవీరయనం గూర్పుండంబెట్టి
స్తుతిగీతములం బాడుచు మంగళహారతులిచ్చిరి.

అప్పుడు లేకోపతి వుచ్చమాలికాహస్తయై అంతఃపురము వెళ్ళవలెనని నడుమను
జాయసింహుని దాపున నిలువఁబడి అమ్మా! యీతంజేనా మన జాయసింహుఁడు;
వీరి సూక్రమమేగాదా మనల వందల లంకాపురము ల్లిసేక పెట్టితి అందులకు వీరి
తెట్టియేని గానుక వీయవంతులగదా? ఇదిగోదీనితోఁ గూడ మదియధ్యయం
జ్యోతులున్నరాజునని పరిహాసపూర్వము నతని మెడలోఁ బుచ్చమాలికవై చినది.

అతండు నీగృహవరు నాను నేను జేసిన మది తప్పే మీయంటఁ గుడిచి మీకే
యపకారముగావించితి నా యపరాధము సైరింపుమని పద్మావతి పాదఁబులంబడి నను
మృరించెను. అమె గ్రుచ్చి యెత్తి బాణాఁ లేకోపతి నిమ్మఁ బరిహాసపూడినది అందు
లకుఁ దగినమాటాదక నగచెడవేయిదికి? నీవు జేసిన పుత్రుల ముచ్చకొనుచున్నాడు.
సంతోషముతోనే లేకోపతి యెల్ల నుచున్నది లెమ్ము లెమ్మా. లేకోపతి మెడలో
నీహారామము వై పుము. అని మదియొక మాలిక యందిచ్చినది.

అతండుండికొని లేకోపతి తప్పంజేసిరిని క్షమింపుమ యదియే క్షమార్పణము
అని పలుకుచు నావుచ్చరామంబా కామినీమడమెడలోవైచెను. అప్పుడందున్న
పన్నగకాంతిలెల్ల వారిపైఁ బుచ్చనర్జును గురిపించిరి.

పిమ్మటఁ జామరిక లేచి యువకులారా! యీ జాయసింహుడు మనకు కయ
ప్రదులై నను లేకోపతి హృదయమిచ్చి తుట్టించినది. అతయ్యవదుఁడైన యీవీర
సింహునిట్లు పూజింపవలయునో తెలియకున్నది. తండ్రికాతల ఉపకారము గావించి

దిన వీని నర్పించుటకు రాక్షసరాజపుత్రుని యగు పీఠంపక యామోదించుచున్నది. అని పలుకుచు అర్జునినను నితాగింపెను.

అప్పుడు చంపకలేరి వుష్ణమాంబులు విరసించుచు బావునకుఁబోయి అల్పాని వివద్యకృతిగదై మాయంకఃపురమునకు వచ్చి మా హృదయంబు హరించుచోడుం రపు నిన్ను బంధుజేయవంశిగడియేకాని మాపక్షము వహించి పోరిమాకు విజయము గలుగజేసితివి కావున గానుకగా నీ మాలిక నర్పించుచుంటే మఱియి లిక్తం నిశినరకే నీయదీనమైనది కైకొనమని ముకుతు మెదలో నైచితి.

అతండు నేరకమాలికవంతుకొని యాప మెదలో నైచెను. స్త్రీలు పూవుల జల్లిరి. అయి అయి భావనములతో రదీయ విజయగీతములతో నభయగినినది.

మరువాఁడు విభీషణుఁడు పవ్వళకముగా నేలావుడు రప్పించి నీవు రాజ్యా ద్ధుండవు గావని అతండు గావించిన కవులన్నియు విరూపించి నిండించుటఁ గొన్ని గ్రామంబులు మాత్ర మిప్పించి వాగరాజ్యమునకెల్లఁ గౌరవ్యులై బంధుత్వదుం గావించెను. కౌరవ్యుఁడు లంకాదిపతి అం మతివడిసి కథముహూ ర్థంబునఁ దేజోవతిని అయనీంహ నదిచ్చి వివాహము గావించెను. పాతాళలోక విశేషములు జూచుచుఁ బది దినములు లారందుండిరి.

తరువాత విభీషణుఁడు వారివెల్ల లంకాపురంబునకు నగౌరవముగాఁ దీసికొని పోయి మహావైభవముతో విరసించునకుఁ జంపక నిచ్చి వివాహము గావించెను. అంత

మ. అయనీంహండును విరసించుఁడును యోషారక్తు ముల్కాననఁ

ప్రియముల్పేయేగ వారిఁ గూడి మదస్వరీతాపయోలాక

వ్యయసౌఖ్యంబున దేలి యాదిరి మనోజ్ఞ రామ శేఖర

వ్యయవాపికదినిశఁస్థలం పేర్చియొక్క సందాదులై.

అట్లు వారు పరమానందభరితులై లంకాపురంబు విశేషంబులం జూచుచుఁ గొన్ని దినంబులందు వసించిరి. విరసించుఁడు మత్స్యంబులవనఁ దనకు లభించిన రక్తులంబు పారిజాతునిదని యెఱింగి యమ్ముడి నకనిం బుచ్చుకొమ్మని పొగ్గింపెను. జానియకం రంగికరింపలేదు.

ఏమ్ముట స్వదేశదర్శనలాభమందైవి విజయభాగ్యులుని యతిలాష యెఱింగి విభీషణుండు విమానశాల నంది వారిమిత్ర మొక విమానము తెప్పించి యవర కాంచనమణి సమృద్ధింబు లెప్పియేని వాటిచ్చి తేజోవతి చంపకండు దాసి సహ స్రము లరణమిచ్చి యంకంబు విమాన మెక్కించి క్షమారుచోఁ దానగూడ నెక్కి

యర్థయోమములో గజ్జనానీవురంబు బ్రహ్మచర్యము తొల్లివృత్తానుసారము
రనుదించిన శ్రీరామందువోరెఁ బట్టతామము సరిపడి యుక్తముగా జరుదించిన
విజయభాస్కరుని వృత్తాంతము వివిధ పౌరలాభ్యర్థముఁజేయ గుంపులుగా వర్చి
యమృతాంశు కుటుంబమును జూడఁ బోదలగిరి.

వియోగ దింజాసాగరంబున మునిగియున్న పేవువ్రతం గొగరింపు
కాని బుజ్జింపుదు విజయభాస్కరుఁ డామెకునుఁ దల్లికిం బరమానందము గలుగఁ
జేసెను.

బట్ట విల్లిషణుడు వారివెల్ల నృస్థానమునఁ బ్రవేశపెట్టి జయనీంహ పీఠ
సింహుఁడఁ భార్యతోఁగూడ వచ్చు కప్పుదు తన పట్టణంబును వచ్చునట్లు నియ
మించి యొక విమానమర్పించి కుమారుఁడతోఁగూడ నిజనివాసమున కరిగెను.

క. గిరియెక్కిపడిన తర సా

గరమున మునింగినను తావకమాజొల్పిన నీ

కర వణాఁతోడ నాదిన

మరణకాఁచురాదు మహావెన్నఁదీక.

అనవద్యమును దన దోమెల్ల జూపించునే యియఁ దాను తోయివచ్చిన
వృత్తాంతము ప్రకటించి విజయభాస్కరుం దీరువుర పుత్రునితోఁ భార్యతోఁబుడమిఁ
దెడ్డతాంబు రాజ్యము గావించెను.

అని యెఱిగించి మఱిసద్దురాకు వచ్చా విచిత్ర కథానువోహనంబగు విజయ
భాస్కరుని వరికృష్ణు జడివిడచు విన్నచు పరిత్యంజై యల్లివృత్తాంబులం బొందఁ
గొనడు సుమీఁ యని వివరింపెను శిష్యుండాకథవిని ప్రహరసాగరమున మునుగురు
నావృత్తాంతమే స్మరించుకొనుచు గురుతోఁ గూడ వచ్చులి మఱి రేమ.

123 వ మ ళ థి.

గు రు ద త్తు ని క థ

౧. భూపతిజంపిరి నృగఁడు భూఁ భుజంగమరేక జన్మై రై

నాపదజెందిరెంటి యుదయాత్ముని పుట్టజుమిగి నిక్కవై

పాదము గట్టికొంటిరెంటి లిట్టి విరికత్తము జానినాగ సరి

తావమజెంది యగ్నిఁగి రిగ్గముగా కిటు గొల్లలాపనై

యీమని కొప్పుకొంటి నృపతిఁ పగపేదకిఁ జల్లఁదండవన్

గోపకమారుండా మఱిలినుంవలి వట్టజుశిష్యులంబు జూడఁ బోయి యొక

దేహమున గోకమీనదై పర్వము వ్రాసెనుడి యందుఁ దానిని అదినికొని మొదటి పాదములు కొన్ని చెరవించి యుండుటగే వాని పేరుని తెలిసిన వానినే వ్రాసికొని అతివేగముగా నయ్యగారియొద్దకు వచ్చి అప్పుర్యము అరుపుచు నింకెడియో మంచి కత స్మరించుచున్నది. ఆ కత యెవ్వరినడిగిన దెప్పుటకొరము ముందుగా దీని వృత్తాంత మెఱింగింపుడని ప్రార్థించెను.

మఠానిధుండు కనమఠ మహిమ వయ్యారంతమంతయుం తెలిసికొని వెగగు వదుచు నాకత విల్లు దెప్పలొరంగెను.

నమ్మరకీరణమునఁ గుంభీరముఁ బను వగరము గలదు. అప్పురంబున రత్నా కరుండును పర్వకుండు నొకామూంకముగా ద్విపాంతర వ్యాపారము గావించుచు నపారమైన ద్రవ్యము సంపాదించి కోటికర్మకుండును ప్రసన్నుడనై కాపురము సేయు చుండెను. అతనికి యుక్తకాలమున సంజానము గలిగెనడికాదు. అక్కరంతయే అతనికి నంతోషమును దిగమింగింపఁబడెను.

సుంక్షమయను పేరుగల యాభేవారిభార్య అనక్కరాహికునినకు వగరుచు నొకనాఁడు శిశ్వామి అరుదెంచిన యొక బాగ్యుడఁ జూచి ఘనస్మరించి దివ్యము చేయుచు అయ్యఁ మీకుఁ బిల్లరెందరని అడిగెడి

అపాఞుండు కప్పిరుచ్చుచు అయ్యఁ నాకు సంకలితము మేమేద్యుర మన్న దమ్ములము, అందరితో నేనొక్కసుంకనే విద్యాధనుడఁ జూచిందనై పొక్కుచుండిని. లేమిఁగలె దిద్దులు లేదుకై నా భార్య విక్కిరి వగరుచున్నది. అన్నము తివడు. వివ్రవోవడు. సంకళముగంటఁ దడినెట్టుచుండును యాత్మంకుఁ బోవుదము రమ్మని వేపుచుండును తల్లి పరిద్రులమెట్లుపోగంము అని తనకథ తెప్పుకొనియెను

అప్పుడామె బెరా? యాబోలుండు దివ్యమె దిగినచోడియు బుత్తం హిక్క ముగ్గుఁ జూరించుచున్నాడు అగువగు వండుం కావేసినవాడు. పుత్రానంద మంద అకుమ సమానమే! అని తలంచుచు నార్యా! మీకుఁ దీర్చయాత్రలకు గావలసిన ద్రవ్యము నేనిచ్చెదను మీరు దోమలఁ దీర్చులు తితిగి నంకరి గలుగు మంత్ర తంత్రము లేవని సంపాదించుకొనిరందు. పుత్రమి నెందైన మహాపరాధ బంధక పోరు మీరు వచ్చునంత మీ భార్యను వేసుకోవలెచుచుండెన దైవకృత మనయశీ వ్యము దీరవేరి మిమ్ము మీఅన్నంతన్న కాగ్యవంతునిగా వేసెనవని దెప్పి అతని నొప్పించి కొండసొమ్మిచ్చి అంపివడి.

గురుక్షిణాప్రేరుఁడై యాక్షిణినురుండు కుర్రమువారార్థమున నిల్లకదరి కాశి రామేశ్వరాది యాత్రలు సేసింపుచు సుత్తారణ్యభూమున్న యుండితగి మహాత్ముం

దర్శించుచు పంపాస్త్రవచనోరధుడై యాదిత్యుని కిలాటనదూరదిగాంచి యాశీర్వదన పూర్వకముగా నిట్లనియె.

అమ్మా! నీయుపదేశమునఁ జాడమి యంతయుం దిటిగి తిరిగి జరగింపఁబడ నొక యవధూత వాక్రయాలి మూడు నిద్దావతముల పంపాదించుకొని వచ్చితిని. వినుము.

శ్లో. ఋతుధివసే పృథసహితం పీత్యానవనాగ కేవలస్యరణః
దుగమతసీయ రమణీ రమణీకలా గర్విణీ నవతి

శ్లో. గోరేక వర్ణలాః పయసా చంద్రాని భావయే ద్దర్శం
పీత్యా కేళికాయాః పుత్రం జీవన్మతా మూలం.

శ్లో. పీత్యామునైన పయసారణని స్నా త్వాన రక్షమాంః
సంతాంబాకారణం భక్తం భుక్త్వావారీసుతం లభతి.

ఇవి కడు రహస్యమని యాయోగిజెప్పి యున్నవాడు మూతిదిలో నేత్రంఠ మునైనను పండ్యయైన త్రిగర్భముధరించుఁట అయ్యోషధుల సంగ్రహించుకొని వచ్చితిని. తత్త్వకారమునఁ గావించెను నిద్దుల యుపదేశ మారకపోదని యిఁగించి యాభాసురుండాశీర్వదన పూర్వకముగా అమ్మించుతిచ్చి యట్లుకావించు జేసెను.

తత్త్వయోగమున వైక్యాంగవయస్వి ప్రవర్ణియై అంతర్వత్సులై పథ లగ్నంబున నిరువురుత్పతరత్నములం గనిరి.

పనోహర యావలక్షణ తేజోవిశాదీతుండగు కుమారుడు కల్పాకరుండు పండితుం యనుమతిని గురుదత్తులని నామకరణము వ్రాసెను. బ్రాహ్మణత్వ తుదకు గదాధరుడని పేరు పెట్టి ఆవర్తకుఁ జాచ్చివుఁ. బారోహితునిగా నియమించుకొని ద్రవ్య ప్రదానంబున దత్తియానులలో సత్త్వమునిగా జేసెను.

మఱియు గదాధరునిఁ దవక మారునితో పమముగాఁ జెందుచు యుక్తకాలం బున నిరువురం జడువరేని సమర్థులగు సుపాఠ్యాయుల నియమించి పెద్దకు పిల్లల నేర్పించెను అమృతచూర శేషుల తిరువురు నొత్తావంశ కాచిరకాఁచులోఁ బెక్కు విద్యలం గ్రహించిరి.

విప్రవరణ యోగ్యములగు విద్యులతో మనకు జనియేమి? శ్లోహనరహస్యముల జేర్చుకొమ్మని తండ్రి యింక జోషించెను విద్య తనివి సహా విద్యా గణాసాములై గురుదత్తుండు పతియా లేడుల ప్రాయఁ. వచ్చుసంస్కారోఁ ల చిత్త పవనందని వారుక వడసెను.

గురదత్తునిఁ బరియేడుల యాడు వచ్చివది ముఁలు పిల్లనిచ్చి నంబుతో

నిక్కము ధనకుండు వెళ్ళితిగ్గులు కోరివన్న కానుకలిక్తు మని యింటిముఠను డిలుగు చుండిరి. పుత్రుని యోగవోచయ మదని రక్షాకరుండు పెండ్లిజేయు కలంపుతోఁ బ్రసద్ధిజేసిన వర్తకుం పుత్రికల చిత్రవంకముల గొప్పిటి దెప్పించి గదారదని రప్పించి నీని నీమిత్రునకుఁ జూపించి యిచ్చవచ్చిన మచ్చెకంటి నేడుకొమ్మని చెప్పెను.

అని యిచ్చి యింపుటయు వానిగొని గదారదులు గురుదత్తు వొద్దకుం జొయి యా వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను. గురుదత్తుండు మిత్రునితోఁ గూడ నాచిత్ర ప్రతిమల రూము విమర్శించి వారలో వొక్కరికయ్యఁ జక్కనిది జాకుండుట చెలిసికొని యాజేపించుచు కనకఁ ఎఱుప మక్కరలేదని తల్లికిఁ దెలియఁ జేసెను.

అనార్యుని యావర్తకుండు వరికపించుచు వోనాడు గదారదని రప్పించి కుమారాఁ లక్షంకోడి కానుకతో రిల్లా నిత్తుమని పెక్కరిగు కుటీకవరులు వచ్చుచుండిరి. నీ మిత్రుండొక కన్యక వలగీకరింపక పెండ్లియాడనని చెప్పుచున్నా డేమి?

గదారదుడు—అవును నీవు ద్రవ్యరాధమే చూచుచుంటివి కాని కన్యకలక్షణాలు పరిక్షించుట లేదు. నీవు దెప్పిన కన్యకలో వొక్కరికయ్యఁ జక్కనిది లేదు. అందులకై అకంఠామాటఁ జెప్పెను.

రక్షాకరుడు—సరి. సరి. అధియో? అంక్షణము తేనియో నాకుఁ తెలియవు కాగితముపై వ్రాసి యిమ్మునుము.

గదా—నీ కుమారుండు సత్సవితాకి కన్యకంగాని పెండ్లియాడనని చెప్పి దున్నాడు. ధనవంతున కానవక యల్లిరకం చెండ్లి జేయుము.

రక్షా—సత్సవితాకియో? ఆ మాట వేరదియని చెప్పడును నినియుండ లేదే? మాకాకికి నాకాకితో సూర్యవంతున్నట్లే లేదో దిన్నవారలు పిమాటల నమ్మి జేసికొనేనిఁ గుఱములో తెలియెనుచును.

గదా—(నవ్వుచు) పత్తిని జాతియన మతియొక కుంము కాదు. శ్రీకాకిలో నుత్తమమైనది

రక్షా—ఇదియే కదా? నీమిత్రు నల్లిపాయము. ఎక్కువ కానుక దెవ్వరిక్తురో వారి పిల్లయే వర్మవికాతి యువతియని చెప్పుదము. తలిదండ్రులదేక నట్లు దెప్పింకము. తెలిసినదియో.

గదా—అహో ఏమి నీ తాపము. ఇత్తది బలిగారమునకు వచ్చుదురా? ఆ

లక్షణము లాకర్షకముల యందమము. పక్షిపి జాతి లక్షణము లెఱుగింపెనెనాకర్షింపుము.

శ్లో. కమలముకుళ మృద్ధివృద్ధి రాతీవగంధః
సురతపయసి యస్మా స్సౌరతం తిష్ఠనునై
చరిత మృగదృశాతి ప్రాంతరై చనేత్రే
స్తవయుగళ మనింద్య శ్రీపం శ్రీవిదంబి.

శ్లో. శింశుమనుషమానం విశ్రుతివాపిశాంస
త్విజ గురు సుక హృదా శ్రద్ధదానా సదైవ
కుమలయ దళాంతః కృపి లాంఛేషగౌరీ
వికర కమం కోకా కార కమాశ ప్పతా.

శ్లో. వృక్షాతి మృదు శరీరం రాజ హంసీవ తస్మి
ప్రవళకనునవధ్యా మంజా వాణీమవేషా
మృదుశురీం ము తులై మానీ గాఢజ్ఞా
రమళ కుసుమవాసో వల్లభా పక్షినిస్కౌర
ఇద్దే లక్షణములు గాఢియే వర్మిపిజాతి యంతః.

రత్నా—బాబా! నీచిత్రము తెచ్చికోరికలన్నవి: వీసహవాసంబున వానికి యేలిరాష్ట్రగదిగడదని తలంకితము సంసారశ్రీం కంఠమేమిటికి! నీవు జదివిన టక్కులన్నియు బోగముచాంద్రకుంఠవలయును. వర్మిపిజా మాకులములో లేదు మీ భావన కుంఠుక మందుతోనూ నీవేరికొని పెండ్లియాడుము.

గదా—నీకొడుకు నాకంటె జూర రదిసెను. వానికి వా యువదేశ మక్కర లేదు. నీవు కోరిక్యులంతవై వీకుమాత్రం మక్క-వివిల్లం బెండ్లి వేయుమని కోరుట తప్పుగా గణించుచుండివి అదా?

రత్నా— బాబా! మీతో మీము మాట్లాడఁజాలము. యువెవ్వ నేర్పించుక జాత్రములు జరిపించుట నాది తప్పు పుస్తకములో వ్రాసినట్లు భాషలు ప్రపరీంప వలయునని కోరుతుంది. ఆ కోరికలు సంగీత లాఠ్యములపెరిచి కొని సర్వములు జాత్ర. తానిమ్ము ఇప్పుడు వంశిరంత ప్రమ్మ మిచ్చెదను. మరి వాతమిచ్చెదను దోట వనుజేసి మీయిష్టము వచ్చిన వర్మినిం వేరికొని పెండ్లి యాడుండు అని యువదే శింశుట మీ వారిరంతకుఁ బూర్వమిట్టి సంకల్పము గలిగి యుండునట్టి సంకోషముతో కంగీకరింపెను.

తండ్రి యువమతి గురుదత్తులను గదాభగనుడో! గూడ కుట ముసూర్తమున నిల్లవెదలి కళ్యాణియై కొంతకాలము బోగమును గావించెను.

ప్రతి గ్రామమునకుఁ బోవును భాగ్యవంతులగువారికులయొక్కకులంబని కన్యకలంబరియగుచును పవతులైనను యిట్టి భాగ్యవంతులారింబనివారియచు సంకల్పానుగుణ్యముగు కన్యకంబులయొకటిపోయిరి.

అకనాదో గ్రామమున నొకప్రతములో అనతిపి వాన దోగకులగు అనులలో మువ్వదొలచుచు గదారకుంబులగు కొంఠల జేపొరుంగారిని పిలవెను? ఎందుండి నయ్యెనుండి. యెందు లోయెనడు? వనియేమి? అని అడిగిన వారిలో నొకటిబిడ్డయి.

అయ్యా! మాకు కుంభమోము. మేము వర్తకులము. మా యజమానుడు మెగులు భాగ్యవంతుడు. అతడు నిద మమాపనికి మిక్కిలి చక్కనగు మగువంబెందితేను; దంపైగలిగి దుర్భాషగరంబును గుఱుదాంగదుని భూకుతు పట్టుని అను చిన్నది శ్రీభువనాచార్యకరమలైన సౌందర్యరాతూర్వాది గుణవిశేషములై బ్రాశంబుచున్నదని లోకులవంస (తెలిసికొ.) యా కన్నె వరుగుటలై మమ్ముండు లకుఁ బుత్రులెను.

మేమిటిగి యాచార్యకరమలైన వర్తకులము యాయజమానుని విజ్ఞానిభాగ్యుని భాగ్యవంతులములొకగఁచు వదలి సంరక్షణియింపితిమి అతం దింతుక విమర్శించుచు నాకెట్టిపద్ధి విద్యాయాపరంబులెట్టి? అడిగిన మేము అయ్యా! అతండు గోధుమిగిసిన విత్తదగుటచే గాఢముగా తెంచి విద్యలు గఱవించి దియ్యెను. వృధుమికి దూపియిడికి! "సర్వేగుణా శంభవ మాశ్రయంతి" అన నట్లు వారి పిరియే యుద్ధిడికిం జాలియున్నది. విత్త లెక యొక్కరతోసము లయకంపంగ. దు అని చెప్పిన విని అతండు నవ్వుచు; దనవృత్తికను రప్పించి అవ్వితంబెఱింగించిన కమ్మింతులతోటి పెదవివిరుచుచు నులుమాట పలుకక అవ్వలికిం బోయినది.

అప్పరకలదు మాతో అయ్యా! మాకు విద్యాయాపరింబులు ప్రధానముగా నుండవలయును. సంపద వంకగాఁ బరిశీలించము. మాకిదిన్నది యొక్కరితయే దిక్కు. మాధనముఁజియ నేమితేయుచును. మేమయిగిగు మానవ్యుని విద్యావ్యసనము మెందు. దానిని దగిన వండితునికిం తెనుకున్న నిందపొల్చి పోమా? అని యేమేమో లెప్పి మాకుఁ బయవమున కనజ్ఞులయ్యెను. మేమును సరివియులుంపై పురాణిముఖులై అరుగునుంటి మని చెప్పిన విని గదారకుడు వంశోన్మథులనూడ యులై యుద్ధియె.

అయ్యా! మేరెన్నరాని చూచితిగిరా! సౌందర్యమెట్లున్నదని అడిగిన వారి అప్పుదమి పరమాణేకుల ప్రాయములొందున్నది అట్లుండను జూరిరి

వలయు తెచ్చుటకు మేము కవులముగాము. సామాన్యమైన నిలకడన మేలవత్తుమని వలయును; బాగునవు సమయముగలయు వత్తెరవరులు మూలముగట్టుకొని దక్షిణాదిముఖముగా నరిగిరి.

గదాధరుడూ మాకునువి గురువత్తునితో; దమ్ముడూ : పిమ్మ బిడ్డివినిగాని పెండ్లియారనని విరుచుముజేసికొంటిని. నీకవత్తును సవంతుగవట్లున్నది. వీరిపలుకులు మన కుష్మక్తులవలె నుదర్శమును పూనింపుచున్నవి. ఇత జాగుసేయవేం? వెగ మానగరంబునకుంబోవుదము తెచ్చుని పరిశిష్టమని యరంబిట్లనియె.

అన్నా : అనివ్వురి నమ్మమాత్రము స్వీకరించువా? నావిద్యారూపంబులు దానికి హృదయముంగునో కావో? అది మనకంటె అరిపనయేమో? ఓడిపోయితి మేని; బాధవముకాదా? కానిమ్ము. ఏ బుద్ధిలంబి జే రవ్కారంబే అనిపలుకుచు నాకలి కింజాచునుచ్చుకత్తనెడ దంబగంబుకొన మ్మితునితోగూడ బయలుదేరి కలిపయ్యప్రయాణంబుం నప్పిడకజేగెను.

దుర్బానగరంబును బిడ్డిని విద్యారూపనిశేషముం వెలుంగు వారులేదు వివిరి నడిగినను బావురే : యాబాలికయా : ప్రాయముమకు మించిన విద్యగంటి మంచి యావము. మంచిగుఱుమని పోగడుచుండును. కుముదాంగడునకు రాద కొలువులో; గుంపరిపాటిగ వచ్చుచుండెడి విత్తగజకోట్కగంబు (వరాణసి) గలదు. అంతలి ప్రజలు పడ్డిని గొందర్యాదినిశేషంబులు పోగడుచుండ విని యబ్బురు బారిధరు నొకనాడు వారింటికిం బోయిరి. ఏదంతరములుగల యాకని మేల వారికి మిక్కిలి వేరుక గలుగఁజేసెనది. విధి యరుగులు విశాలముగా మన్నని. అందు గూర్చుండి లోపలినుండి వచ్చిన యొక వారిలో వరాణి గారువ్పారా? అని యడుగులయు నడి బాబా? వారు కొలువునకుఁ బోయిరి. సాయంకాల మారుగంటంకు వత్తురని అది యుత్తరముజెప్పి లోపలికిఁబోయి అంతలోపల్లి కాము లోపలికిదయచేసి రావడిలో; గూర్చుండుడు మిచివాన దోమిచ్చుడి? పనియేమి యని అడిగిన గదాధరుండు తొలకడు వదిక్కుంకొకాడునె నేన బ్రాహ్మణుడ మేమిరువురము బాటసారులమై యాచిడి కడుతెలిపితిమి. మాకాపురము కుంభినవపురము వ్విరకల్ది కోటికర్నూరుకు రచ్చాకడుండునునాడు, తొలకడుగంబును గుముదాంగడునివాడుక విని కలంపరిపాటి నీకడు జూదవచ్చె. వేదండు పునిలేదని తెప్పెను.

అమాటలు లోపలినుండి వచ్చిని విని వేరొకపరిచారికజే గనకకలములచే? బాదములు గడుగుకొనకునై జలముంపినది. లోపలికిరమ్మని వెండియుం బలికింది నది. కాళ్ళు గడిగికొని వార్డు లోపలిరావడిలోనికిందొం పివములవయం గూర్చుండి

సభావిశేషములం జూచుచు అందు గాఢవపర్జికానుదీతమగు దర్శనాంతరమున మెలయుచున్న యొక చిత్తరువులజూచి గురుగర్భులగు వయస్యాః యాప్రతిమ జూచి తివా. కమూచితక నక్షాదివిస్తాకములై భక్తాంగిభంగకములై మృదువులై పాటి పాదములు వెలయుచున్నది.

గదా—అప్పుడు పాటిపాదములే కాదు అనుభూర్య వృత్తములగు పిక్క-
లోక్క-దీయే యిక్క-దికి చక్క-చవము వొక్కి వక్కాణింపుచున్నదిగదా?

గురు—అహో కలుషవృత్తబాధురంబైన కంధరంబు ఈ ప్రతిమ సుందరం బువ్రతిమానమని రాదీంపుచున్నది చూడుము.

గదా—అదియోలేం? వట్టువులై వదుములగన్నకు కెంపుగలిగిని యర
రంబు, సంక్షిప్తంబగు చులుకంబును, కలియ వృక్తములై వల్లనై పొంద్రదములగు
ప్రూఁదంబు, తవకర్తకక్షిణాగ భాసురములై వీరవంధారమందరములైన దృష్టి
ప్రసారములు భంద్రకకానుందరమగు లలాటంబు నింద్రనిలప్రభావమృదులగు
నలకపంక్తియులగలిగి విరాజిల్లు ముఖమంబులు పోయగలలు కన్నులపంతువు
లేయుచున్నదిగదా.

గురు—ఈదికొర వంకములలోని కన్నియు యేకాతి యవశియో దెప్పుగ
గదా?

గదా—వచ్చిని వచ్చినియే వందేహములేదు.

గురు—అహో! ఇంద్రదేవము దీక్షిగము బ్రాకృతముగాఁ బద్మినీకాతి యువ
తిం జూడలేకపోయినను వేదేందీ చిత్రపటమైనఁ గనబడుచున్నది కృతకృత్యులమైతిమి
గదా.

గదా—ఇది చిత్రకారుని రచనావమక్కుతి యనుకొనుచుంటివాయేమి కాదు.

గురు—వఱియేమి.

గదా—ప్రతినింబుమే.

గురు—ఇప్పు రిప్పురమి నిటవంటి వార్ధంబులు గదా?

గదా—లేచితో భవదీయ విద్యాగూఢభాగ్య విశేషంబులకు పాద్యులైతిమి!

గురు—ఈకన్నియ ప్రాయమెంత యున్నదనియెదవు?

గదా—తాంబూణి సనాంతర ప్రాయంబుగదలని యవయవ స్థిల్యంబు దెలి
యవరచుచున్నది.

గురు—అగునగు సీతసుమగాత్రికి విద్యాసౌరభ్య ముండునని కలంకెరవా?

గదా—లేచితో కరుణ్యుని విద్యాని కౌశల్యము నిందితమృదు కాదా?

అని వారు సంభాషించుకొనుచున్న సమయమున నొక పరిచారిఁ ఘోషము
కొన్నిదెచ్చి యల్ల మీదఁజెట్టి కురింపుమని చెప్పినది. గదాధరుడు ఓసీ : అచ్చిక
వంక మెవ్వరిది? అని యడిగెను. మా అమ్మయ్యగారిదేయని యుత్తరము జెప్పి
నది. మీ అమ్మయ్యగారి పేరేమి? యడమియు అడ్కిని అని చెప్పినది. ఆమె
చదువుకొన్నదా? యని గురుదత్తుడిగెం చదువు గిడువు నాకు చెలిమరు మీరా
మెకు సమాధానము జెప్పగలరా? గొప్ప గొప్ప మోతులు వచ్చి యోడితిమని పలికి
బోవుచుండును. అని చెప్పుచుండ లోపలినుండి మందలింపుచుఁ పడ్కిని నీఁ మూర్ఖు
రారి : యిటా : తెలియక పలుకుచుండిని వారికదనా? నీ యల్పాల్పానము చాలు
చాలు. తోవలకురా? అని దీరినది.

దుండుపిక్కనివలె మనోహరమైన యాకంకర్మనిని గదాధరుండుబురు
అడ్కినిఁ యిటురాసమ్మా : ఏ విద్యావిశేషమున వినియే విన్నుఁజూత వచ్చితిమి.
పండితులతో నీవు సంభాషించుమని వినియుండినిఁగదా హృదయంగమంబులగు నుపో
ద్ఘాతముందే మాకు జెవులు పండువు గానింపవా? అని పలికెను.

శ్లో॥ వైదేహి : యాహి కలశోచ్చక రర్మపత్నీం

అనక్ష్య రావణవరాది కరాన్యమస్తాః

మృష్టాపి మా పరసయోగిరి బంధనంబే

సైనాహ్వాకర్మ లికిలాఽయంబేః కల్కశం

సముద్రమంకయు నాహోకమునగా గరళంబునక నిమిర్చిత యగస్త్యమహర్షి
భార్యతో ముచ్చటెంపుచు సీతాపహదేవి తన భర్త స.బ్రాహ్మణుని సేతువు : గట్టి
నని ప్రగల్భముగొట్టిక నెట్లుండునో? నేను మీకవవిద్యాంశురాఁడు చెప్పికొనట
యట్లుండును మీకు మహాబాధాంశులు ఎఱుంగని రాతిమఱి : పోరింపమఁడు పంసుల
తఱింపుఁడు మాక్కడి వచ్చు జేతయైతి. సంభాషించుమనక యని చెప్పిన గదా
ధరుండు వికసింపిన మొగముతో గురుదత్తుఁ జూచి కమ్ముచు : యెట్టి యుప
మానము దెప్పినదియో భూచితిరా? అని మెచ్చుకొనియెను.

అంతలో నామెకుఁ జెప్పె జెప్పిన వంకకుఁ తప్పటికి వచ్చి పడ్కిని : యని
పిలువదుయే నామె నీగురే నివందుగాక లోపనుండియే అట్లుగారూ : అందఁ
గూర్చుండుఁడు. వారు వ.డితులు వారితో ముచ్చటెంపుఁడని పలికినది ఆకలరా
మాటనిని శంకింపుకొనకు ధీకవఁడనునే భూరుచిన్న వారింజూచి అయ్యా?
మీరెవ్వరు? పండితుఁడని ఓరే? యేమి చదివికొన్నాడు. అని యడుగు
నంతలో గదాధరుఁడా సంస్కృతకావ్యతో సమన్వహించి తన విద్యాపాలనము జూపి
తుకని కల్యేరువు గలుగఁజేసెను.

అతని యావస్థనును నీని తుని మొదలు తెలియక తెలితెలిసేవునున్న యాయాచార్యుని పక్ష ముంబలించి గురుదత్తుడు గదాధరుని యక్షునిగొన్ని అడిగి తుడు నిపన్యసింపఁబడు నాయువుడకుఁ గొంత ప్రసంగము అడిగినది. ఆ ప్రసంగ మందు వారి : శాస్త్రమితరయంతయు తెల్లదియగుటయు రోఁపలినుండి విడువన్ పట్టివి విద్యాలిరానితీయగుట వక్క అనుదురెందముతో గవాక్షమునుండి తొలగి చూచి గురుదత్తుని విద్యా ప్రాధీనుయు రూపసంపత్తియూ దనవిద్యమును సంకల్పకతా యత్నమును గానింప నానందపకవచ్చు లాన నశ్వలదృష్టియై పరికింపుచుండెను.

అచార్యులను దక్షిణ నిరవద్య విద్యావాచకరత్నమున కబ్బురముతెండ్రుఁ జేతులు తోడింది కోవిద మంత్రులారా మీ ప్రాయలు కరుచిన్నది. మీకళాపాట వంటి కుర్చుడకుతప్పారయ పాటవంటి గావింపుచున్నది గదా మీదేయూహ! ఇందుల కేమిది కరుదెందితిరి. ఏకంశింవామంటి యెరిగింది నాకు శ్రోతపర్యవగానిఁ పుడురా? అని అడిగిన గదాధరుండు తమకత యెఱింగించి యీ వైశ్యపులికారక్షణలు విచిత్ర కళాకళాపరిచితయని నమ లనుకొననివి స్వప్నలాభివృద్ధి నిలిపింపునాడ గుటంతేని మాగురుదత్తుండు మీపట్నినితో ముచ్చటించి నివృత్తిగి యిందు వచ్చిన వాడు అదిన్నది. మీశిష్యులారేదా? విద్యాకర్తగ్రహణారంభయని వింటిమే? ఈతం దును విద్యాకర్తగ్రహణారంభఁడే కావున వాఘాపుఁడోడి అందు రప్పింపుడు ఇరువురు నొకసారి ముచ్చటించుడు. అని పలికిన :|| యగును వరుండఁడేని పంకసిండుడు అమ్మా పట్టిసి! యిటురా నీ హృదయాభిలాష తీరఁగలను. నేటికి నీవు గోరిన పండితవరుండు లెంతె వచ్చి ముచ్చటించుమని పలికెను.

పట్టిసియు నగ్గుపడిచ్చిన సమారాజవరసంబులకు నిచ్చిమెచ్చుకొనుచు పల్లవ గుమ్మము దాపునకువచ్చి గురువరాఁ వారుశ్లేషకపులు వానితో మనము ముచ్చటించఁ గలమా? తనహాశ్లేష గుంథవముం కంఠని లేంబుందురా? వారియశయగ్రహణాభిలాష దాకు మిక్కిలి గలిగియున్నది. పితురవరప్రసారంబునంగాని యదీసిద్ధింపునేయని యుత్తరంబిచ్చినది. అప్పుడు గదాధరుండు కుమారీ నీనుమంత్రులందరితోను హృదయ గమనైవది. నీవు నీతో ముచ్చటించుచు సిగ్గుపడుచున్నట్లుతోదిరున్నది. కానిమ్మా పోయినట్లు మనస్థ యిమ్మా. మీ తల్లిడివచ్చిన పిదప మఱు వత్తుమనుటయు నాని వ్వుది గదాధరునకు నమస్కరంపుచు నార్యా మారంబిది వచ్చుకొయినది మీరువచ్చిన శార్యులదేయో అతని తెలి గించఁగి రీత్యుగఁగఁడు నేను జిహ్వాదానను వాశేమియుం డెరియదు. అదియునుంగాన మీహృద్యాలు మానాడుగదా? వారిదే కురుతురు మీరు మాగురుండకు భూతికురు గాన కొందరయే? అని వినుచుముతోఁ పలికినది.

అప్పుడతడు సోనకల నవ్వులుకులు తనచేతులకు ముదము గణగఁ జేయుటయు గురుదత్తుడు వికసికముఖారవిందులై గదాధరుఁడగుటయుచేసెను.

అసన్నగ్రహించి యానన్నవర్తియగు గురువు పట్టిసేవరుండు రాగానుషం గుడ్డి పిక్రమింపఁ బట్టిమాచరింపఁబడు లేరుచున్నవాడు పట్టిసేగుడుండును వచ్చు వేషయైకటి పిక్రకృడి కేగెదరు. ఇంటి యంతవచ్చును అని మఱుకుట ఆశంకు భాగ్యవిరవలంబు నడుగుచు వారిలో ముచ్చటించుచున్న సమయంబునఁ గుమరరాం గదుఁడొంగమునుండి యుండికవిచ్చి అందున్న క్రొత్తవాఁడంగాంచి వాడెవ్వరినియును గుటకు నందేహించుచుండ నొకఁడు వారి యందంత మెఱింగిరి.

దర్బాకరుని వాడుక వినియున్న వాడగుటఁ గుమరరాంగదుఁడు గురుదత్తు నక్కంత గెరవ్వపతివర్తి జూపుచు రానిటచేసితవడఁబెంచుటలే నెఱుంగుని నొందె లోనివారలు దగినమృత్యుకాలే నులేనని చెప్పఁజేయుచు గదాధరుండు కల యాపెఱింగించి పెద్దగాఁ బట్టినిం బొగడెను. కుమరరాంగదుండు మిగూఁ జెంగుచు వాఁడేను మసార్యా యునింటికి గదాధరుండు గుఠపఁబిలి తనయింటఁ గురుదత్తునకుఁ బెద్దగా పిండు గానిం చెను.

అతఁడు రాత్రి భార్యతో రవస్యముగా వకవి కుంకింపూపవిద్యార్థుడగౌర వంబు బుగ్గడించుచుఁ బట్టిని వకనికి వివాహము చేయవలెనని యాలోచించి కుమారి యల్లిప్రాయము తెలిసికొన్నవి నియమించుటయో అని నవ్వుచు నివివరకే రాని మావలంబు వానిపై వ్యాపించినది. చాది చెప్పినదని నడువుటయు వకగును బుక్కినఁ బాటుగాఁ దిలిచిలమ్మాఁ నీవందరికిని పంపిం బెట్టుచుండువు. ఈగురుదత్తుఁ డెఱుంగెను? ఏద్యలోఁ బడికించిరి? అని యడిగిన భార్య మనమునీ వగవులు నవ్వుచు మీరు పెద్దవారలు మీకంటె వాకు తెలియవాయని చెప్పినది.

అట్లుఁ జూపెదలఁ మింకకుమార్తె మాయంబుంచితి? మేమివ్వపడినవారిని నెఱవలదూతనివి. ఇప్పుడు నీకివ్వచుయ్యెం గావున నిట్లుచుంటివి. కానమ్మ ముగడి యును నంతోవలె భాగ్యముతో బిలెదరు. ఏద్యలో వేంకటాధరి యడిగినఁ దండ్రిఁ ఇక తానెంత గొప్పనిద్యాలనులు మనలేననులో నింతవారుఁ లేరని పొగడినది.

అంతలో నారాధ్యునితోఁగూడ భుజించి గదాధరుండు వచ్చివచ్చెను. వార్తవిని కుమరరాంగదుండు వావడిలోఁ కవిచ్చి చమత్కారముగా ముచ్చటించుచు గురువితోఁ దనయల్లిప్రాయము నూలించెను. తోలునపు వేళ గదాధరుండా గురువితో గురుదత్తు యిదిరావయెఱింగించయెన్నవాయగుట గదాధరువితోఁ గుమరరాంగదుండు వివనిట్లు నియె.

విలుదొడ్డా? గురుదత్తుడు భాగ్యంబున నుపాధ్యక్షుడు తిరస్కరించుచుండని లోకమిదిగినిదియే. అది మట్టుకలె విద్యారూపశిలంబుల ననవచ్చునకగుట మామిడిని పరిచినిది. అగన్మి: కుండగు వికసించిని వదిండు యెట్లురముగాదు. మరియొక కోరిక మిమ్ముఁ గోరుచుంటిమి వినుడు. ఈవైశ్యవత్త లేక లేక నన్నిని యొక్కతయే పుట్టినది. కాపిటిని యాదంపతులక్షణములేవింపలేదు. గురుదత్తుడు అమ్మినిం బెండ్లి యాడి యిందే యీ భాగ్యమునుభవించు చు-వలయును. ఇందుల కంగీకరింపుడు శుభమువారాత్తము నిశ్చయించుచు పరికినవిని గదాధరుడు గురుదత్తు మొగము తాడెను.

అతంబెట్టిగ పక్షి-వృక్షారత్నము హృదయమున విరుకొనుటకు నేగిరవతు యన్న కళంబున నంగీకారము సూరించెను. అంతలో అమ్మినివచ్చి లక్ష్మినితమలోం దృష్టిపొసాదముల నరిసి జూచుచు గురుదత్తు మెవరో చెప్పరామంట నైదిగది.

అప్పుడు కుమారాంగడుడు పెగలు నంతనించుచుఁ దన్నుగృతకృత్యునిగాఁ దలంచుకొని గదాధరుని నుతియించుచు నప్పుడు శుభమువారాత్తము నిశ్చయింపజేసి రక్షాకరునినిఁ బెంపవచ్చే మహావైభవముతోఁ అమ్మిని గురుదత్తునిగిచ్చి వివాహము గావించెను.

గురుదత్తుడాడిన మారువడుపున పెండ్లియు నింటికింకోక యంద్రేయుండి సమారూఢ యోవనయైన పత్నినితోఁ గూడికొని యపమకుసుమారక్రితా ప్రరకం బ్రతుకై యోవనరాతంబు సాధ్యము నొందఁజేయుచుండెను.

అని యెఱింగించి మఱొక్కఁడు మేళయత్కిరమిండుచు నవ్వరికక పైవఱియం దిద్దని రెచ్చుటకంగెను.

123 వ మఱి కథ

సు రూ పు ని క థ

దుర్గానగరంబు సోమసిద్ధ స్థలమునందో నొకటి. అదేకలంబు కదియే రాజు డాని. సురూపుండను రాజకుమారుం దాదొరిపెనై ప్రజల బారి పుచుండెను. పట్ట ట్రదుండైన కొండి కా-మునకే దూషమదము, యోవకమదము, విద్యామదము రాజ్య మధముల గలసి యకనిచిత్తమును వివరక క్రియాశక్తము గావించినది. సప్త వ్యవసాయులలో మొదటి నాణ్యము వానికి విశ్వకృత్యములయ్యెను.

క్రొత్తిమల ముప్పింపఁడు- విద్యాలసుం యానించును. మంత్రులనిరాక రింపును, విజుల గెల్పించును. జూదరుం వారించును. మద్యప్రం జేరదీయును. పరాంగనాశంగమును రావలుని మిరివివదాడని వాయక బడసెను. యోవవతియగు

యవతి ఆకవి కన్నులందైన గవయక విడువడు. గోమినియను బాధియఁ గరలుండను పరివారకుండును వానితో దక్కవ్యతలఁగఁ జరచుచున్నట్లు తిరుగు చుండును.

ఒకనాఁ డకుండు రుద్యావనమణులందరి శ్రీరాసాథలునవసించి కందు వెన్నెలలు గన్నులవండువు పేయూరుక గోమిని కప్పించి విహారకర్తలఁ బ్రకటింపును నిట్లనియె.

గోమినిఁ పేవు సత్కమును గ్రోత్తికొక పూవుబోండ్లం దీసికొనివచ్చి మచ్చ తుదిర నా కుల్యాహులు గలుగఁజేయుచుండివి అబ్బా! నేటికాత వేనెన్నఁడును పరియొంది యెఱుంగను. నామేను ముట్టిచాడుము మండిపోవుచున్నది. ప్రతివారము గావించి బ్రతికింపుము అని నిర్భాత్యులు సగురఁ జాకివ విని యాదాతః యాదు రకతోనిట్ల యె.

అయ్యో! భవిరకర్తి బాధచ నవసర మేమివచ్చినది? మీరు కోవ యే వారి మది యనుచుకొనను? ఏయవతలందఱు మిదిర్చి మనస్తపహరించి వేగమ యాగఁ జామిని బేర్కొనుఁడు మీ సాహసాకులః! గామివెకను అమరకతి మిమ్ము నిరాకరిండుట కరుంఁదియో? సరియో? అచటసిద్ధిలో యావెరఁగాక యాసకియఁ దని పలికిన విని యారాజుకూమారుల దిట్లనియె.

గోమిని! వివము. నావంశంబుక నిం. యెన్నది. ఆ కంఠంబిమల నామంబింబులు తెలియవు. మొన్నటి విజయకమి యుత్సవమునాడు రాతి పట్టపేనుఁగునెక్కి వెంకటేశ్వరుని రథముతో ముంగిల మారేసఁచుచున్నది. ఒక మేడమొత్త నిలువఁబడి బడియండ నామంబిలో మండి యొక వాల్చింటి యావంతు వచ్చి స్వామికి చిహ్ని యిచ్చినది

కప్పుర హరితి వెలుతుడన నా మండరి మోము రక్కదనమింకయుఁ గన్నులవండువు గావించినది. అయ్యో! అది కన్నులు గిన్నులకావు. యవజన వృద్ధయాకర్షణములగు మదమని యం కమత్వమున కలంబెడను అహ అనెక్కిరి రక్క మూనితీరనయమును వెయ్యేరి! అమెయ్యారము, అనీలు, అపగలు, అచిల శము, అపొంకము. వుడమి పడఁతుల తెయము గలిగియుండుట చూడలేదు. అవ్వరం మచ్చకంటికి రాసము సేయఁ బడినాడు అట్టి అందమంగల మండరి మనయూర నున్నదని యెన్నఁడును తెప్పిరివి కావుగదా! నిత్యమపట్టణమంతయుఁ దిరిగి దక్కనివారిని వెదకుచుండినవి చెప్పుచుండువు. ఆరవడిమడంగారి పంచకరవిధ వృద్ధయుండనె మోహవరచకులెనె అఁబారీపెఁ బిరిపోయితివి. కరుణక నేమి జరి గినదో నాకుఁ తెలియదు. అంటి సర్పిన పిమ్మట మోమువచ్చినది.

అమ్మగనమొగము కన్నులకుఁ గట్టినట్లున్నది. అప్పటినుండియు వేమియుం బోవదు. నిద్రవట్టదు. ఆహారము రుచింపదు. నీకోరికెన్నియో వార్తం నంపితిని. తరువాతి కృత్య మాలోచనవుము. ఇదియే చింతాశారణమని పరికిన విని యాదూరికి యిట్ల నియె.

దేవరవారి అలిరావ నమంజనమైనదియే కాని యామానవతి యున్న గృహ మైన గుఱుకు జాలికిరికారు. ఈనీటిలో నే నెఱుంగుచికోడి యెవ్వతెగండు. పేద చెలిసినఁద్రుటిలో పిఁగొఱిలలో జీర్నియెద వానీటియైన జ్ఞాపకమున్నదియో? అని అడిగిన అతండు వాతేమియుండెలెనెనెను. వీరిమాటాకయా తిక్కు గొడుఁడెప్పుడొం నని యు త్తరమిచ్చెను.

అప్పుడా గోమిని యింటకు సేపాలోరించి అతనిదెవులోవేదియో చెప్పినది. రానియెపాయమున కతండు మిగుల పంతనీయయి వన్నటి ప్రరాజవంత్రిని రప్పించి నదికోర్తమో; మనము మొన్న నొక పౌరపాలుక జేసితిమి. విజయరకమివాడు హరిహరుం నిరువుర మాదేగింపక హరికి మృతమే యుత్పదము జేసితిమి. దానని గోపించి భ క్తసంఘంబున కంఘండు వాకంలొవచ్చి వత్తువమానసరదెదవా? యని యేమేమో మువ్వడించి పోయెను.

దేవరా త్రోహమందఁ బ్రమాదము రాకమానదు. కావున దేవర సోప వారము రాత్రి కంకడునకు వెనుకటికవ్వు గొప్ప యూదేగింపు దుక్కునము జేయించ వలయును. మొన్న వేయేడిభుంకుఁ ద్రిప్పిరో యాయా పిరుంకుఁ దప్పక పోవలయు. మేళకాళములు చిక్కుటనవా? నుండవలయునని దేయనంపిన కృత్యములన్నియుఁ బెద్దగా రోధించెను. ముగ్ధియు రాజాజ్ఞానుసారముగా వర్తము సంసిద్ధము గావించెను.

నాదిజేయి వారాజకమాదుండు తక్కిగా అంజరయియకొని భద్రవంశావళ ముపై అధిష్టించి గోమినినిఁ దన ప్రక్కనుండ వియమించి యామింతుఁడోటి మాలదే దెవులు మాదేగింపుకోఁ దోవుచుండెను.

సోమిదరము ముంగంఁ బల్లకియొక బల్లకి ముంగంఁ దనయేనుంగయె, దాని ప్రాంతలోగను మేళము, తరువాత భజనం, పైనగోవులు పిమ్మట వేదవివాది గాన విశేషములు నడుచునట్లు నియమించెను. తనయేనుంగ కదలుదనుక అందఱు నిలువవలయునని నిరూపించెను.

అతండుఁ మేళముగఁబోల్లఁ బెద్దకదవు నిలుపుచుండు. హరకులిచ్చు స్త్రీం నిరూపించి దూచుచుండును. ఆ రీతి రెండు యామముల దనుకఁ బోవువంక నొక

సోతలబ్రహ్మం నుత్పన్నము నిలిచి రాజు గురుకుగా నామేదఁ జూపుచుండ నామేదలో నుండి మణ్వు వెల్వడిన మెఱపుదీగియుంటోలి మానవీశ్వరం బొకఁడు; కడపులు తెఱచుకొని పీఠాంబరధారియై మోక్షురేలుతో స్వామిని స్తుతించుచు ద్వారమున నిలువంబడినది. దీపముల వెలుగున భగద్భాగ్యమవలంబుగ నాతరణ కాంతులు విలుసిట్లి గొలుప అద్భుత రావణ్య పరిహారయై ప్రకాశించు అక్కాంబన గాత్ర మొముపంకించి రాజు కడులును పలుకులచే అడిగో అడియే మదియ హృదయభోర కురాలు అని ముమ్మారు పలికి మోహవినకుంఠయ్యెను.

అప్పుడు గోమః యేమలగును దిగి కడియ కులశాయనః తెరిసికొనినర్చి నృపతిని బ్రలోచితుంజేసి యిట్లనియె. దేవా! యీ మేద విత్తగణకులు (వరాలు) కుముదాంగదునిది. అమరమతి అతని కూతురు. పేరు పద్మినియును. మంచి చక్కఁది. పేరు పరివరదగిడియేయని పొగడినది.

రాజు విన్నయ మభినయించుచుఁ తెదకతమందునిలిచి ఇక్కరికి సోయగ మాపోవని చూడ్కుం నరయాయడెను. పద్మిని పోషించి మోగియిచ్చి స్తుతియించి ప్రసాదము గైకొని యందు నిలువక మిళ తాళమాలా చూడర లోపలికిం బోయి నది.

అప్పుడు రాజు కుముదాంగదుని రప్పించి గౌరవించుచు పెట్టి యీ మేద పీడఁబడదా! ఐహారమణియుమా నున్నదే! మాతెప్పుడుఁ జూపితివికావేయి; అని యడిగిన అతడు చిత్తము చిత్తము మా పూర్వము గర్తినది. దివాణపుదయ వంశం గలిగినదియే మేముకనుజనమామా! లోపలి దయదేయఁడు అని విషయం బునఁ బ్రార్థించుటయు నారేడు ఇప్పుడు ప్రోద్బుదోయవది రేపు జ్ఞాపకము చేయుము. పొయలొలమున నచ్చి చూచెదలగాక! మా వరణముల పంపదలు మాకు పమ్మోద జనకములు అని పలికి అతని వంపి యా యాత్మమముతోఁ గొంత దూరము పోయి నిద్రకు నిలవలేనని యాటికిం బోయెను.

మరునాడు కరటుని రప్పించి చెప్తమారా! విత్త కృంగార లింగతరంగిక మురై గ్రంథములు పెక్కు వదిలితివి. కామకావ్యమంతయు నీడఁ గలంపిస్తు యున్నదిగదా! వాత్సాయనసూక్రములు నీకు సంపాదించుకొనినవి గర్తగా వచ్చును. రాత్రి వేయి జూచిన రివ్వదానిరదితము నీకు తెప్పికిసిగదా! అంబులది వంటి వన్నెలాడి పుడమిలో వేదిదినరకుఁ జూచియుండలేదు. కోమటింబ వర్తి పొగను కరై పుట్టుల వింతగదా! అక్కాంబనాచెంతకెప్పుడు దీసికొనివత్తువు! ఉపాయ మేమి? నిమిషము యుగములాగున్నది విరహమేగన తరింపలేకన్న వాడనని పలి కిన విని యాబాహుళాప్తకుం డిట్లనియె.

దేవా : దాని వర్తిత మిదివఱకు నేనెఱింగినదియే : అది యుత్తమ జాతి యువతి. నేను పెక్కుసార్లు కోరియి నన్నముతో వారింటికిగిరి. పంపించిరి మాచిరిని. మోక్షెత్తి చూడరు మాబులనము లరయవలయునని యింతయో ప్రయత్నించితిని. ఇంకయు నవకాళ మిచ్చినది కాదు. సంతతము దేవకాతిసస్కారములు జేయుచుండును. విద్యలలో సరస్వతిని మించినది ఆ లోదకో వవకామిర్చి నను మా బోటలు మాటాడగలరా ? అసాధ్యముని కలందియే యక్కాంత వృత్తాంతము దేవరజెఱంగించితిని కాను. అని చెప్పిన విని యవ్వరపతి గోపినిని రప్పించి యాటనియె.

గోపిని : కరటండు మవయెక కపటము దేరయియన్నచాడు పత్కిః మహా పత్కివతయలు కన్నెత్తి యెవ్వనికాదవలు త్రీలకులు త్రీంకేశక యెరులకుఁ దెలియవుగదా : మద్దినవన రింతేసి పిని నోడించితిమి నీకు లక్షరూప్యములఁ గాను కగా నిచ్చెద వేమయెవరని యడిగిన నది మాపులెగరెన్నెరుతు నిట్లనియె.

దేవా : యిది యెంతపని కాలించెలము సెనితిలేని నకుంతరివండి వాల్లందె నె నకుఁ బుష్కరిం జేయగలము. ఈ విక్యవృత్తిక మాకు లెక్కయే ? ఏదో కెక నెంబున పిరిఁసారి యానారీరత్నము కన్నులంబడి రండు తరువాత మిగులు గలంబుల టోగడి తాతంకవర్చి మిమ్ము సేనియవట్లు చేపెద వామాయలఁ బదసి పడఁతి గలదా యని పలికిన విని రాజామిగుల సంతోషించెను కరటండు నవ్వెరు కపటకృత్యముల నిగానతి తివమును వవర్చినిం జేసితిమిని నిభాయతోపవీరములఁ దీసి నన్యాసినయ్యెడ ిదియే వాకపథము.

కం. లంక పదంతుల వదనే

రంజిండు స్పీదువాక్యరచనలు మఱిసా

గంతెల్ల వామె కదవర

భవించు విప్పు వామె పదనాతియలవ.

నిమామరాంబిరా రంభరములా కంబుకరికక సువయోగింపవని యొత్తి పరికిన గోపినియు నామత్తగినిం చెత్తుని పెద్ద కపరము జేసినది. అక్కారణంబున వాటిరకిఁ దెద కలహము జరుగుటయు రాజు గోపినిపక్షముగా మట్లాడుచు గడుపిని మందలించెను. ఇంతలోఁ గురురాంగడులకు దర్శనార్థియై వచ్చెనని ద్వారపాలులకు వర్చి చెప్పినంత వయ్యంబరాకాంతుఁడు సంతోషముతో నెదురేఁ పాడిభాఁటింబడిం తురు సుభాసనాపవిష్టుంజేసి యెఱుంగనివాడుంట్లోఁ దె వాగమవకారణం బదగుటయు భవగణకుఁడు దేవా : రాతిని పెంపెచ్చిన మాటమరచితివా : నేటి సాయంకాలము మాయుండిఁ దరుదీయించువని చెప్పలేదా : పిదప వర్చితివని పలికెను.

నంద్రమముతో అయ్యో! ఆ మాటయే మరచితిమి గోమిని! ఈతండు మాకు మేల్కొన్న హితుడు మీ నలవడం కానందించితిమి సోదము నా స్వాంతరము నకు వింతగోళిపెట్టి. చూచి వత్తులు రమ్మని మఱుమకు నవ్వుచే యోక్తకటము దెప్పించి వర్తకుని బ్రక్కనియ్యకొని గోమిని వెలుక నియన వతి కేగమఁగాఁ గుముదాంగ దుని యింటికిరెగను. అంతర కోరికమైనను రాజా చూచునది యో వర్తకుడు మేదను గొత్తగా నలంకరించెను.

అంతే తిగిన వెంటనే వర్తకుడు రాజావత్తు గైదంత యొసంగి అల్లన యింటిలోనికి దీసికొనిపోయెను. గోమిని వెంటమందరా నా అంతరము లన్నియుఁ జూచుచు మెచ్చుకొనుచుఁ బట్టిని గవలకునేమో అని నలనూలలు తొంగి తొంగి చూచుచుండెను. తిరిగి తిరిగి యెందును నామందరిం గానక యొక రావడిలోఁ గూర్చుండి చూచుంగదనుతో పెట్టి నీకుఁ బిల్ల లెందరని యొగక్షిమమడుగుటయు నకం దిట నియి.

దేవా! నాకు లేక లేక యొక్కరికయే కూతురు గలిగినది. పురుషనంతరి లేదు. కుంభీరసపుర వాస్తవ్యుడగు కర్నాకరుడగు వైశ్యపుత్రుడు గురువత్తుడను వానికెచ్చితిని. అట్లాడు మా యింటనే యున్నవాడని పలుకుచుఁ బరిజనునని అతని రప్పించెను.

గురుదత్తుఁడూని రాజా లోకవిస్మయముజెండుచు వోవో? నీ అవ్వమ్మ ముంబిది మంచి అట్లుండెను పలికెను. దేవా! యాదనికి పెరిగిరాగండు. విద్యుంధో! బ్రసిద్ధిపతి నరాఁడు పెక్కిలి విన్నాటి అని దెప్పగా వట్లయిన నిందూరకుండనే? మన యాస్థానమునకు రమ్మనము వేరన మేల్కొరదెవన. పండిగోష్ఠి సృష్టవకు నవశ్యకరణముగదా అని పలికెను.

అమాటలెనియు వినుపించుకొనక గురుదత్తుడు కొంతకడవండుండి అంతలో నేటియో మనికల్పించుకొని అవ్వరికిఁ బోయెను. పెద్దతడ వున్నను బట్టిని గనం బరమిఁ జింతించుచు రాజా మఱు మఱు వరం కోపించి కోపించి పరిపించుచుఁ గొంత సేపటి కింటికిఁబోయెను. గోమినిఁ బట్టిని జూచి చూచుచునేడియం బోరి నదికాదు. కావున రాజాతో పలిగినది అని యెఱింగించువరకు

గోమినితథ

అమ్మ! మొమ్మ రాజగారికి వచ్చిన గోమిని అనువామె ద్వారమున పెంచు
అడియన్నది మీతో ముచ్చటప వచ్చినదట. ఆయ్యగారు లోపలికి దీనికొని
పోమ్మని చెప్పినారు. తీసికొనిరాదా అని పరిచారిక వర్మిని వదిలినది. వర్మిని
యింతుక యాలోచించి అయ్యగారు పెంపిర్పిరా అగును. రాజగారిట్టముగదా!
రమ్మనునుని పరికినంత వదిలొయి గోమిని దీనికొనివచ్చినది.

వర్మిని దానిం గూర్చుండ నియమించినది ఆరియు నమస్కరించి కూర్చుండి
తానెచ్చిన కానుకలు ముందరికి యువకి; నీ అర్చిష్టము మాటోలులు కొనియాడఁ
జారు. రూపమా; త్రిశువనవనమోహనకము. ప్రాయమా మొదటిది బుద్ధియా
బుహస్పతికి వంతులు పెట్టగలుగునంతటిది విద్యకు పరస్పతివే రనముదే
కుదేరున కప్పు పెట్టగలదు. ఇన్నింక్షణము తొలవల వట్టట దుర్లభముగదా!
ఈ పట్టణమేలేదు మనోరాజభార్యకి ఏగుఱములో కలాంకమైవదేను. వట్టియెడ్డిది;
దీమియుం తెలియదు మానావకు సంపదినది కాదు. రాజమాత్రము నవరన
దనీకుడు మంచి రూపముగలవాడు తెవము తగినవాడికి దగివభార్య నియఁదుగదా;
నిదొల్లక్క మనుకూలమగునా! మరాఱు నివిభాగి విని మిగుం నావందించుచున్నాడు.
పొందీక్కముగని శ్రీంరర్పితమ విదిన మరాఱునకు; తెదపంతోషము ఈ ఘాపులు
వఁనులు నీకు; గానుకగా నిచ్చెను. ఈవట్టలులు నీకు; గట్టుంఁపెను. మొమ్మ
మీయింటికి వచ్చినది మొదలు మీయందు స్నేహభావము గలిగియుండెను. అని
కడు నైపుత్యముగా; బలుకుచు; దానుతెచ్చిన వస్తువులు ముంగంఁబెట్టినది

వర్మిని దానిం కాదక మొగమున నిండుక అయక అవింప గోమిని .
నీదూతికాకృత్యములు నాయొద్దఁ బ్రకటించుము. సిద్ధాత్రపాకములకు నేను బుందానను
గాను రాజ రసికుండుగుఱుయొ శ్రీనిధ్యాలాఁసుండుగుఱుయొ రాజ్యకంఠ్రమనకు
ముఖ్యంగములు గావు. తర్మబుద్ధిగలిగి ప్రకం దిష్టంగా; అాచురు దుష్ట శిక్షణలు
శిష్టరక్షణలు సేయుట రాజభర్తము. దుర్జ్జవనానుష్ఠుండగు రాజా సిరి విషసిని
మడువ్వవెరి క్షిణించును. నాగుఱులు లంఠండు వినుతిండుటకు; గతంబులేదు. నాకి
కానుకఁఁపుట భాష్యముగాదు సన్నతం తెల్లెఱుంగును. పంపారి శ్రీ దర్పితతో అరవి
తేమివఁయున్నది వాచక్కఁదనము ప్రకంసించ అకవికేమి యక్కర వాకి కానుక
లక్కరలేదు. తీసికొనిపోమ్మ ఇట్టి మాట చెప్పఁదును వాయొద్ద జెప్పకముని పలు
రుదు వాకరికి అందు నిలువక అవ్వలికి; లోయనది.

అప్పుడా గోమిసి సిగ్గుపడి యేమిలేయటముం బోవక యొక్కొంత కదపు డ్యానించి నూపెప్పుప్పులందే యూచి క్రమ్మగి అమ్మనుజునతియొద్దకుఁ బోయినది.

అప్పుడతఁడు పడుచుకున్న దెనురువచ్చి నేయొట్టుకొని యేమి జరిగినది? అను మానిపడినదియో : నీలుక్తిలమునకు లోబడవి నాకుండురా? అక్కటా! నీయగ మనావళాక సనుయము యుగాంతరముంట్లు తోచినదికదా! అని యాతురకతో అడిగిన నది యింపుక దిగులుదోపనాపరికిల్లనియె.

దేవా : అపూవుతోటి సామాన్యురాలుగాదు అతిరాషయవస్తును దెప్పవ హృదయమిచ్చినది కాదు గంభీరురాలు. స్త్రీ విత్తము దెలిసికొనుట కడుంగరు కష్టముగదా? మీ గుణాలులు పోగడికిని, మీ రూపము వర్ణించికిని మీసలసర్వము గొనియాడికిని అన్నింటి కన్నయు నంతలే పెట్టినది కానిండు. అని నిర్భూర్పు పిగుడించిన గుండె రుల్లమున అమ్మనుజులకుం దెల్లనియె.

గోమిసి : ఏపట్టు తెం తెల్లపోవుమందివేమి? చూచి చూటాకితా : యేమి న్నుడి అత్తమ్మగా నామాటం తెప్పమునుడయె అతి అనిగిన కథయంతయుం తెప్ప నది. తేడు చింతించుచుండఁ తొందరపడవలదు. స్త్రీ దీక్షిము క్షణమున కొకరికి నుండును. కార్యము సాధించెదవని రాజును సమాధానపరచి పెక్కునెవఁడూ మన్ని వారింటికి బలుమారు పోయినది కాపి పట్టిచి దానిమాటలకు లొంగెనటెకాదు.

కొనకు వేసరి యాదానదికి రాజానొద్దమచ్చి దేవా : ఏవఁడు భూమండల మంతయుం జూచికిని, కాని యిట్టి జంక నిర్దిష్టాగ, నిర్దిష్టాని నిర్దిష్టాంతి, నిర్దిష్టాని, నిర్దిష్టాని నెందుకు జూచి యెఱుంగ ఏమన్న నొకప్పుడా గొనిచి క్షోభములు చదు వును మనకు నీతి యుండేసొలచును. పెక్కిల లేవనెరవడి జాగులదనె యాపేపించి వడి జుక రానతో నెట్లు మార్పాడుదువని తెప్పినంత యుగాంతరమాసాక్షణం పగిలి గర్జిల్లుచు వేమి : యామాటకొంముతి మాకునుం దప్పయబట్టిడిగా : కన్ను పరిచినందులకు అమ్మగనముగాఁ దంపక గడవఁతులే నిర్దిష్టానియొప్పుడియో? దానిఁ జాలు. స్త్రీలు సామాన్యమఁ జక్కయరదు. లోకాపరాధమమ నగచి యిచ్చి నాకోర్చికిని. ఒక కాలికొనుచును నాక పడి నందేక పాటొగింది రమ్మ.

సామాన్యమన మామీరకతోఁ గూడినఁ బోడిలేనియంతలో సుక్తమురానినై సామాన్య సౌఖ్యమునుదనించగలవు. లేనిచో నిన్ను చిరాత్కారముగానైననుఁ బరిత వింపక మానఁడు పీడర్థము వర్ణించి నుండు తెరఁదెట్టి పంపదయంతయు లాగికొ నును. ఏమిట సీతార్థపడువారెవ్వరో చూడఁముగాక. అది నిర్భయముగాఁ తెప్ప రమ్మ. పొమ్మని పలికి అతండు దానినంపెను.

అదూరము నిర్వహముగా వడిగి కలుగునాయుచు మన్నినియున్న మేడకుం
టోయ నాటి నీతో నొక రహస్యము తెప్పరంబియిస్తుంది. యిటు రహస్యనివారించు
బట్టిని రాయఁ జాలు సేరహస్యములు వాకవసరములేదు. నీవు మాయానికి దరహ
రావఁదని తెప్పరదా? మఱు నేమిటి వచ్చితి వనఁజూడు నది కట్టి నీవు నామైన
గోపింప నక్కరలేదు. ఇదియే కదపదసంబోధనా వినుము ఇక రాదనెం? ఆ రాజ
వృత్తుఁడు సెప్పు వరించియున్నవాఁడు విమిటి మోహఁచున న్నిరాచారములఁజేసి
త్యగించి రాత్రింబగళ్ళు వరికపించుచున్నాడు. ఇకనియాపద బారించుమేని స్త్రీలో
నీవంటి అర్చనచతురాలెందును లేదు. నీవకపింగూడిన పల్లెదలోగము లనుభవించఁ
గలవు కాదంటివేని—

ఉ. నీదగుకల్లిఁ దల్లిడి మగవిన్నురిగల్గిఁ జాదుకోడి ను

ర్యాద యొలింతఁ జూడక కయంచున జడ్డులఁజేసి మాన ని

జ్ఞాపికముల్ వడించి వినువందలుఁ జూడగఁ జల్లితెచ్చి ప

మ్మోదముతోడఁ గూడునన్యవృత్తెనె రథమెయ్యుతునుత్తరిన్.

మీకులంబునకెల్ల నీకంబున మువ్వ పాల్గొంగందని పలికినవిని అక్కలికి
యొలికిపడి యయ్యుతయల కట్టిరాఁడు గొంతులని యొక్కించి చిలించి ఓలునవ్వు
లయ నల్లన నిడుచియె.

గోమిమి యానకదనక కూపతి హృదయకషేమిటికి వెల్లడించెడికావు? నీవు
సలకగముగాఁ తెప్పరుఁడ నెఱింగియున్నదే నుత్తరము తెప్పరుంటి. రాజకోరిన
పమ్మకించు వెలగలి యెఱైవంగలదా? నీదవచ్చుంగ మోకాండ్లు పెట్టుదురా? నీగడు
నుకనలంకయ నాయెడఁ గవవరదప హృదయవిచ్చితికాను. నేడు వెల్లడిదఁజివి.
కావున వంగికరించిని. నేను మగనాకిగదా? నామగఁ దినుమానముఁ లంబాడు
సకరము వింటువేయించును నీవు పయమారు పుచ్చుదఁ కలరించుచున్నాఁడు
రాజకోగలిసికొనుట సామాన్యముఁ గలదియనియ మాటించెవలయును.
కావున నీవు కాదుగడిపములందెరవచ్చి ఉపాయము తెచ్చెదనని నొడివిన విని
యత్యంతపంతోషముతో కూపిక యానాతిపెచ్చ కట్టడు నీవు మంచికావనగుదువు
సుచ్చికొంటి నీది కను తెలిసికొనలేక పోయితివి పిచ్చి దెప్పిననాటి ఒచ్చెదనని మఱ
కుదు దీవింది రాజవొద్ద కఱిగినది.

గురుదక్షుడు రాజు కవ యందలి వచ్చులయు కూపికు ఖంభుమండుటయు
లోనగు విషయములన్నియుఁ బరిశీలించి యానాడు గోమిమియుఁ దన భార్యయు
మామగూడుంత గడిలోనఁ జెవియొగ్గి పితర యానాదుకముగనుఁ గొప్ప
మాంబు ముక్తమి పంపించెను.

వారుగి దివములలోరమ్మ ఉపాయము చెప్పెదను వాడుగదనుమానము గల
వాడు తరచు రావందు అను మాటలు చెప్పిఁ బడితంత వరంధక్కంఠ చింత
క్రాంత స్వాంతుండై యిట్లుతలంపెను.

అహ! శ్రీం చేష్టికములు వలుమాకు వడివియు నేం మోసపోవుటిన్నాను.

అ. పరఃశినోక్యరాని విడిచి యంచుట యెప్పు

తలుచుటే భువి విషయలు లేదు

అమృతరథ లలాంగి యనురాగ మతియెవఁ

గాక మెఱగెనేని గరళవల్లి

రాజా దీక్షాని మోహించి కౌశికలుఁ బంపెను. దౌశిక కీట్లు చెప్పివతి.

ఇక దీనిం బరిశ్రమగా నెట్లు నమ్మరాగినది. ఆయ్యా మర్రినీకాతి యువతి ముక్త
వక్షములకు నశవ ర్తిహితు మహా పరిశ్రమతి యగునని కౌక్కికుఁడు చెప్పినమాట
నమ్మిదీనిం బెండ్లియాడితిని దీని కమల ప్రేమలష్టియు యెఱ్ఱానునని సంతసం
చునుఁ దల్లివల్లదుఁఁ జూడక యిందే పడియుండినది. వానిది మూర్ఖుఁ డెందులలేదు.
తరుచు వదుపుకొన్న శ్రీంకే తెలివిగం పుకంకే రాశుక్యముగం పోలుతుంటే
కృంగారరిణయం దలిరాషగలిగి యుండను. మగఁగారు లద్ది పొంతులు
మన్నిన వ్యాపారు లోఁ బుపోవుదురు. పామాన్య కన్యం బెండ్లియాడిన నాకే నుప్పు
రాకపోయెడిదిఁ ఈరెడిపె కవనిన ముగ్ధామనాస్తవ్యులై నవ్వుదురు. గదారదుఁ
డిందికిఁబోయి యొకమ రాతయ్యెను. ఇప్పుడేమిలేయఁదగినది. తెప్పకుండలేని పోవు
దునా! కానిమ్ము నాకుగి తివములో నది మరల వచ్చునుగా! అప్పుడే సంతాప
జను విని యుత్తాపసారము గావించెదవని యొరించి తత్సమయ మరయుతుండెను.

గోవిని రాజానొద్దుకుఁబోయి మోగమున నంతనము తెల్లించియదేవా! వీయ
భీష్టము దీరినది వచ్చిని వశవ ర్తియైనది కరటనిఁ బన్నికములో నెలిచితిని అని
సంతోషముగాఁ జెప్పటయు నుల్లారు వతడు అహ! అమృతరథంధువలె నీపలు
కులు నారెంచిరికనిగా! ఎట్లు నశవ ర్తియైనది! ఏమన్నది! తెప్పము తెప్పము.
ఇదిగో ముందుగా నీకుఁ బాకికోషికముగాఁ గడియ మిచ్చుచుంటిని పరికి యవ్వయ
మిచ్చుటయు నది యిట్లునియె.

దేవా! నేనెంత క్రమవదిలియుకొంటిని అయ్య! అతికడు జాల వికసాపేదనరే
గొట్టికొనుచుంటియు గుట్టు తెలియనిచ్చినది శామగదా! నేమన్యభద్రముగా ముట్టక
నదియు నట్లే యెత్తరము తెప్పనది. సంతోషము వెల్లడించిన ననుమోడిందినది లేతిఁ
డిక్కినది. తిరుగారమ్మన్నదని పరిశ్రమ వాకడిట్టనియె.

గోమిమి: నేనుకొనుట కాదుగాని వారూమను, వారసేకత, నాదోమనము తారిన యువతి రసకుర దైవతో విరాజితెందకుండువా: సరే కానిమ్ము ఎప్పుడు రమ్మన్నది మనమరుచీత్రము వివలేదుగద అని యుకిగిన వతి స్వామి! దెప్పియుం దెప్పనట్లు భివయించితిని నాలుగు దినములంతాగవయ్యెనుని యావృత్తాంత పెఱింగింది నది.

మతీయు నిరూపింపఁబడిన తివసంఘవ గోమిని వడ్డిని యింటికి వెళ్లి చూట్టాడివల్సి రాజుతో నిట్లడియె

దేవా! యెట్లుండి యనుమనవాడు రాత్రి పెరిటివైపువనున్న పరువులలోనికి రమ్మన్నది. తలుపురీసియుండువలు. అంతమందము వైనువలు ఒకరాత్రి యెట్లో విష్ణువదిన దివ్యపుణం బనురవెండువచ్చునని చెప్పినది దీవములేని లోపము మున్నుండు తీర్పుగందర:ల రారావీత్రిగా చూట్టాడినది అని చెప్పిన విని రాజు కానిమ్ము. ఒక్క రేణుగదా! యెట్లో కష్టపడియెదను తపోరి కలసిస వెంటఁబడి వచ్చునట్లు లేదువా! నారాధ్యుర్యము చూడువురాక అనుచు నింకను అనువస మూడుదివసులున్నరే, ఈ కాలవ్యవధి యెట్లు సహించునో తెలియదు. ఈ:ష్టమంకయు రానిదెప్పుడు విన్న వింజెనో, ఎప్పుడది పశ్చాత్తాపవడ నో అని యెట్లులొగు దిత్తమతో గడియలు రెక్క పెట్టుదండెను నాలుగువదివలుడ: బర్దిని దూకి:తో చూట్టాడిన వివయలు రన్నియును గుడదత్తుడు చెవియొగ్గి విని రాకుంపిపాద మేదురహృదయుండై ఛీ ఛీ! అరుణాదిగి గుణమందవచ్చుమాట సత్యము కాకోక-క:దేశాక చాక్యాయనాది మహర్షులను పట్టినాతియవతి యుత్తమురాంచి వ్రాసిరి అది పొందర్యవిషయము గాని గుణవిషయము గాదు. శ్రీంశో: ప్రతివ్రతయేలేదని చాటిదెప్పగలను. అన్నన్నా: నడ్డిని నాయెరజాపు వర్క-వివయములుకమ్మి ప్రాజ్ఞవ్రతముగాఁజూచు కొండిని అక్కటా: యిట్టిదే యిట్టి తుచ్చకృత్యముంక: బాల్యదురుండ: దక్కిన వారిమాట చెప్పినో! కానిమ్ము. అమావాస్యరర్కంతారి వారిద్దరికి నామందముమిదనే కదలేర్పి యిండికి: బోయెదవని నిశ్చయించి కత్తిమాడుతుండెను.

అమావాస్యనాడు తెల్లవారివది మొదలు సురూపుడు గడియలు రెక్క పెట్టు దుండెను. పర్వదినవందై నను జీరకృత్యము జేయించి పింఠులు కిడిందెను. పన్నిట అంకమాడెను. అర్దము జూతురు: గనుటోమ రెగురై చుచు గోమినిం తీరి యోసీ! సూర్యరథ గమనము వేడింక మందమైవదేమి! యెంకసేవటికి ప్రాద్దుకుంకకువ్వుదే నా! దుస్తులు సొంపుగా నుండునో చెప్పుము. అని వలుకురు: బది దినముం వగలును, దుస్తులు భరించి విడిచి యుండుగురుండును.

గోమినియు దేవీకథియే తక్కుగా నున్నదని రాజును మ్రోచియుండు దొరంగి నది. ప్రొద్దు కురిసెడి. ఇక బయలు దేరుదుమా! అనుచును నది నవ్వుచు దేవా రాత్రి పండ్లెక్కిండు గంబుగొట్టిన విమిషమున నండువంతయును. ఈలోపల బోయినను దండవడియందు. వినియెవలెదిన నొడలునుచి కంఠింతురు. కాకుము కాకుము నామపేవు కాకుము అని బెప్పుచుండెను.

రాజు గంబుగంబుకు నడగుచునే యుండెను. మది గంబుగొట్టినబోడనే యుత్తసిమేను గంపము బుంబిసెడి. ఇక నిలువలేదు వదపర అని తొందరపెట్టుచు నర్జునవనమునుండి బయలుదేరెను. రాజు గోమిని ముందుదారిఁ జూపుచుండ నీలారి బరము మేలిమునుగు వైలికొవి మెల్లగా పడచుచు నొరుల కనబడిన బ్బడు పెదకొనల్లులు గొంతవడిఁ గుముదాఁగదని పెదటిగమ్ముము బావునకుఁ బోయెను.

గోమిని నుండుగాఁబోయి కలవు గొడ్డెము లేక యొరగా వైలియుండుటకు నంతసేంపుచు లోపలికిఁబోయి ఏకటిలో దడిమికొనుచు మంచమున్న బావరసి లేరితోమంచమునదట్టి మరల నెంచుకువచ్చిరాజు పేయవట్టుకొని లోపలి కిసికొనిపోయి మంచముపై గూడ్చుండఁబెట్టి నేను వాకిటనుండెద వావరతి యిప్పుడే రాగలదని మెల్లగాఁ జెప్పి తలపు లేరవైలి గుమ్ముచులోఁ గూడ్చుండెను.

గురదత్తుండు అమావాస్యవాఁడు రాత్రి ప్రొద్దుపోయిన తరువాతఁ బువ్వుల బావదిలోనికిఁ బోయి తలవుగొడ్డెము వైవకుండుటయు, మంచముపరువఁబడియుండు టయుఁ దిరిగింది వత్తిని నిక్కముగా దుర్బ్బుత్తిఁ బూనుకొనెనని చెప్పుయింది మారిన కత్తి మంచముతక్కు నిదుకొవి వాడు కవలప్పిదఁబోవఁబోడంగెను.

వత్తిని హనోహదని గుఱువిని మెల్లగలేని యొక కాగితము దీసికొని దీవము వెలుగున నిలువఁబడి యిట్లు బ్రాసినది.

ఓచువోహులారా! ఈరాజు మరణ్యలోయందై ముంచికెడ్డం మెలఁగింపక నన్నుఁజూచి మోహించి నాకల్గిదండ్రుఁ జాట్లముందు నిర్బంధించి చెకపాలఁ బెట్టింది నన్ను బలాత్కారముగాఁ దీసికొనిపోయెదనని దూతికాముఖులనుఁ తెలియఁజేసి యున్నవాఁడు. బంధు మదికవమువకును మానవోవికినిసెరది యొండు తెరవుగానక యొదంబడివల్లినయింతురు నేటిరాత్రి మాఱుదీరి యిమ్మని సాఁజేరిక మేర్పరచింది. యిప్పుడి దుష్టాత్ముని వాకొక్కేయకంబునకుఁ బలియిచ్చి మడియపాతి ప్రత్యము గాపాడుకొంటిని. ఇట్టి పాపాత్ముఁడు రాజుగా నుండుటకంటె బలంకు మతియొక యుపకారముదేదు. మతియు || లోహవి మూలమున సత్యసంధుండును

దయాశూదయుండునై తల్లిదండ్రుల ధవధాన్యములపెరిచి నాకడవనిలచి తన ప్రాణములన్న నన్నెక్కుడుగాతామ మరీయ ప్రాణనాథుని నానత్వముద్రమున ముంచి ప్రాణముల విడుచుచుండినఁ బరాజయిండువేలారా! ఈ కృత్యము నా మనో హరుండుగాని నా తలిదండ్రులుగాని యిరువకయు నెరువగదు మీరు బారినేమియు దండింపవలదు. అన్యజన్మమునకు నాకు గురుదత్తుడే ధర్మ కాపరయును. పూర్వ జన్మచరిత దురితంబునజేసి నుగుణవంశస్థులకునునట్టి మనోహరునితో నుభయ కుండ నట్లు బలవన్మరణము నాకు దలస్థించినది. అందులకు విధేనమస్కారము.

ఓ. మనోహరా! గురుదత్తా! వీవు నన్నుఁ బరిక్షించి పెండ్లిజేసికొంటిని. మీకు నలభే బ్రహ్మచర్యము జెందుచుండినఁ బల్లిదండ్రుల విడిచి, ధవధాన్యముల పెరిచి, బంధువులవిడిచి, దేశమువిడిచి, నామిత్రమిందు వసిందికిని యిట్టివీరో సుఖంబున నాకుయోగముజేకపోయినది. నాకు దేవశోకృపములలో నన్నుఁ జూచినది మొదటిదర్శనార్థము పంపెడు వార్తలకు మేరలేదు. మీతో జెప్పిన నేమందురో యని శ్రోసిత్తుచ్చితిని దివరకుఁ బ్రాణపంకజమైనది. నన్ను మీరు దుష్టులొగ్గఁ దలం దితిరేచి నాకు క్రమలోకములు గలుగవు. వృద్ధులలోకమునకుఁ బోవువట్లు దీపింపుఁడు. మీకిదేవదత్త వసుస్కారము ఓ తల్లిదండ్రులారా! మిమ్ము దుఃఖించుచిలోఁ బడినెది యడుగుచుంటి నా కొరకు శోకింపఁ విరక్తిగలిగి పుణ్యాకార్యము లాదరిం పుదు మీకిదే నారినర్థమొక్కట అని వ్రాసి మదచి యాచీదినందు విడలి వస్తువులు తియుటకై మతియొక గదికొనిరికిఁబోయినది.

అదియుంకయుఁ గ్రీగలఁజూతుచున్న గురుదత్తుడు అహః! రంకుమగని జేడియో చీలి వ్రాసినది. చూచెదలగాకయని తలంచి మెల్లనలేచి యాచీదని సంగ్రహించిమరలం మందముపైఁ బండుకొని యెఱుంగనివానివలెనిద్రవలనయందునుండెను.

అంతలోఁ బల్కిని వస్త్రపులన్నియుల దీసి నడుము బిగించి కత్తి దేరంబుని ప్రాణనాథుని పంపవ నకు మూడు ప్రదక్షిణములుజేసి కన్నీటిదారం బారించుట దడియమొక్కఁడుఁ దానువ్రాసిన చీటివండుఁగానక వలుములలు పెరికివెరకి యెరుందరినదిజ్ఞాపకమ లేక తిరుగుతుండెను. ఇంకయేం మతియొక చీటి వ్రాసెదనని తలంచి యక్కాంత జంకొంగదిలోఁ గూర్చుండి వ్రాయుచుండెను.

అయవళమజూచి గురుదత్తుడా! చీటిని కీవము వెలుగునఁ జదివెను. మేను యల్లుడునై. గుండెం కొట్టికొను బోదంబిగవని మనము నీరైనది. అదివరల మదిరాక్షి పైగం కొఁపముకయు నులిసులుపైపోవ నించించిన వాక్యములు దలంగిలిని వెంబ జరికింపది యెడునబోదంబెను. అంతలోఁబొందర వుట్టినది. అగదిలోనికిఁబోయి

చూచినంత నామె అందుఁ గనుఁబరచి నేగముగా మేరమెట్లుదిగి పశువునసాంకర
కరిగెను. అప్పుడు యాచిత్తుడి రాజాదేశక కరిగినది. అమె నందుచూచి గురువత్తుడు
కారికానియుండెను.

పద్మిని పాదకర్పణి విని రాజా కోపదరఁబెందు డెందముతో నుండరీఁ యందు
రమ్ము. వేనిందు వేరియుంటి గడియ యుగమగుచున్నది. అనిపెల్లఁగ నిలిపెను.

పద్మిని రావునకుఁబోయి కడుముచు వెడమరేతితో వానిశిరము పట్టుకొని
వంది గురిచూచి మడిలేకనున్న పెద్దకత్తితో వానికంకముపై పెద్దపీట వైచినది.
హా! చచ్చితిని. హా! చచ్చితిని. అని వికృతస్వరముతోఁబలికి యాపాపాత్ముఁడు
గింగిరి కొట్టికొని ప్రాణములు విడిచెను. అయ్యార్థధ్వనివి గోమిని భయపడుచుఁ
దలుపుడిసికొని లోపలికి వచ్చి దేవా! దేవా! అనిపిలిచి అతండు కొట్టుకొనుచుండఁ
బరికించి కమ్ముఁగూడ జంపుచురని వెరచికారికొంటివారి యింటికిఁ బోయినది.

గురువత్తుడు భార్యదేనిన పాపానము కమ్ములాచూచి వెరగుపడుచుఁ దటా
యవచ్చి కౌగిలించిపట్టి కత్తిచాగిగొని ప్రమాదము ప్రమాదము దేసితివని
గద్గదస్వరముతోఁ బలికెను.

ధర్మగురుకువచ్చి యాకెట్లెట్టి అయ్యో పిరిక్కడి కెల్లవచ్చితిరి! నాయోధ్య
మమున భంకరాయము గావించితిరే? విరువుఁడు విరువుఁడు. ఈక్రూరుని శిరణు
మట్టికి తీసవయిం విడిచిదనువి పలికిన అతఁడెట్లయి.

ప్రేమసీ! అక్కపాక్క మహాపాతకముగాదా? యెట్టి ధృక్కునన కుట్టోగిరితి
వేం? పిఁడెచ్చఁడు? ఇక్కడికెల్లవచ్చెను. పిని వేసితికిఁ జంపితివని యెరుఁగనినాఁ
వలె వడిగిన జరిగిన కథ శంకయఁ బాపగుచ్చివట్లు దెప్పి అప్పుడంతి తన్ను విరు
వుఁడని బ్రతిమాలితి.

అతండు నవ్వుచుఁ బాపుఁబోడిఁ లోకకంటకుండగు పిఁజాంబుని యప
కారము జేసితిని. ఇది నీకు పాపము కావేరదు. కిర్రకే హేతువగును. తొల్లి ద్రోపతి
సింహబిని జంపిందలెదా? రాననామె తేనిపాపమువచ్చినది. ఉరుగుము. పదపద
అని పలికిన వక్కలికి నారా! మనమితనిని జంపినవారై విడితమంతాకమానదు. రాజ
వురువులు మనం విడుతురా? వేనియఁడు బరియయ్యెద. మీరు సుఖింపవచ్చునని
దెప్పిన వరండు రాజు. జాణ. పిచ్చదేని మఱియ వేననుకవిండునా? కయము విరువుము.
మనము దేశాంతరసురిగి సుఖింపము అని యేమెనె యాపాయముఁ జెప్పెను.
అమెయు సంగీకరించివది.

అప్పు డిద్దర రాధపీఠగమ పాయములట్టి పీఠిలో దూరముగా భారవైరి.

అప్పుడు దంపతు లిరువురు తెల్లవారకమున్న యొక్కరిని జెప్పుకయే యీశాంకముగా నిల్చి విడిచి వేశాంకర ముడిగిరి.

కుముదాంగడును చాతుర్వ్రహరము పెంపొందలేరని ప్రాతఃకృత్యములు నిర్వర్తించి అల్లునితో సుర్యునింప వచ్చి గడిలోనికిం జొయెను. తలుపులు మూయఁ బడి యున్నవి. గురుదత్తా! రమ్మ! రమ్మ! ప్రొద్దెక్కినది. వేను అస్థానమున నిరుగు చున్నాను. రాజు రేవువచ్చునప్పుడు నిన్నులరాక మగరిఁ దీసికొనివచ్చుని చెప్పి యున్నాడు. పోవురము అన చీరయు వెంకపేటటిలిఁ బ్రతివంసము గానక తలుపు త్రోసి తోపుకొట్టోయ నలుమూలలు వెక్కి యెందును గానక తొందరపడుచు; బక గడిలోనికిం జొయి కొమరికం బిలిచెను.

అమెయుం గవవడలేదు భార్యునిలిచి మవవాకు మేడమీద లేచిమి? నీతో చెప్పి యొక్కడినె నజొయిరా? అని అడిగిన నా యల్లుడు అయ్యో! నాకేమియుం చెలియదు. ఎందుఁజోవుదురా? అమ్మయి యంత ప్రొద్దెక్కినదనుక లేవలేదని శంకించు కొనుచుంటి చూడుడు అని తొందరగా బిలిగినది ఇరువురు మేకరింపియు || తిరి ఎందునుం గవవడలేదు. భార్య యుచియునుం మారడింపుచు నాకు రాజసభకుఁ జోవునేజయినది. రాజుతోఁజెప్ప నెంపుదీసికొని వత్తును. తొందరపడకుము. రాత్రి వండుకొనిగిరా? మన మెల్లమని చెప్పుకుండ బుట్టించిటికి దీసికొనిపోయెనేమో! ఎరుచును, లండీయు వేకమైక మనమేమి చేయగలము. అని వలుకుచు; చాను రాజ సభకుఁజొయెను

నాడు రాజు నభకు రాలేదు. మంత్రులు అత్యవసరభార్యములనై రాజు నిమిత్తము వేచియుండి కుర్చాంకరక్షకుం రాజువార వధుగురుయు బాండ్లు రాత్రి యుట్టానవనములో; బురుకొనిరి. యింటికి రాలేదని చెప్పిరి.

కొండలుమంత్రులు కేళివమున కరిగిరి. అందురాజు లేదనుచార్తఁదెలిసి కొని శంభాకలికస్యాంకురై వితర్కపూర్వకముగా వెరకింపఁజొడంగిరి. కరట నకుగురులు నతండు నాకేమియుం చెలియదు. గోవిని నడుగులని మంత్రులుఁ జెప్పెను. విమర్శింప రాత్రి గోవినియ న్నవతీయ నాయుధ్యావేషములో నేకాంక మాగివట్లు తెలియ వచ్చినది.

గోవినిని రప్పించి నీవు రాత్రి రాజుతో మాట్లాడినట్లు తెలిసినది. అతంఁడెందుఁ జొయి నెఱిగింపుమని యడుగుమంక నది నందియమందు బెందముతో నాకేమియుం చెలియదని యుత్తరమిచ్చినది. ఇంతలో రాజుకటలు హాహాకరధ్వనంతో వచ్చి సుదాపువెన్నరో కత్తితో వరికి పెంబకుండులో; భారవైరిరి. పురసమ్మార్పన కారుచా

పెంటశెత్తునుంజ నడుగున నొడయని శవము గనబడినది. పొరులెల్లగు గుమిగూడి యాచునుండిరి. కుముదాంగదునియింట నుంజగలపండులోఁ గనబడినది మంత్రులం తెలిసిగిదిరి.

మంత్రులందఱు దండవాదపురస్వరముగా వర్చిలికిఁబోయి కంఠము నరకఱుడి యున్న రానపీనుగునుజూచి మంత్రులు విచలపవహితగిరి. మేనంకయు మణిమ యాంబికారములే నలంకరింపఁ బడియున్నది.

అశవమును వల్లకిపై నెక్కించి మగిరిలోనికిఁ దీసికొనిపోయిరి రాజభార్యలు బంధువులు విచలపవహితగిరి. శారణమెవ్వఁకిందెలియదు. మంత్రులు గోమినిసియర్పణించి యడుగులయ నడి యెడారమఱెప్పినది అప్పుడు మంత్రులు రక్షకభట యుక్తముగాఁ గుముదాంగదుని యింటికిఁ బోయి మట్టడించిరి పునపురాలో రక్షదీపా ముంబ్బియుం గనబడినది బల్లలోఁఁదింపఁ బెట్టిని వ్రాసిన యుత్తర మొకటి తొలికినది.

రాజు లేచిన దుర్బయమే రాజులబంధులదని మనంబులఁ దలంచియు మంత్రులు దండసిక్రిప్తశారము కుముదాంగదుని నిర్బంధించి పీచారెందుఁ బోయిరి యపింతమని అడిగిరి.

అతడు తనకావిషయము మిఁచుకంఠయుఁ తెలితుదనియు వారిజాతఁ దెలిసికొనుటకే సెలవు కోరుటకై రాజభవులు నచ్చితివనియు లోవగు మాటలు తెప్పి దృష్టాంతములుజూపి యెరసెఱఁ బెట్టకుండఁ దమ్ముఁ గాపాడు కొనియెను.

మంత్రులు సుదూవున కపరనంస్కారములు నిర్వర్తించఁజేసి సామంతవక్త వర్తియగు గజేంద్రవాహనుని యాజ్ఞానుసారము తామె రాజభారమువహించి పాలించుచు గురుదత్తునిఁ బెట్టినినిఁ గనబడిన వెంటనే వట్టుకొని తీసికొనివచ్చినట్లు వానా లేకముండు దూకంబు లంపుడు వాయుభూపతులకు వారు లేచిన రాజ్యలోహపరాధమును బ్రకటింపిరి. మరియు గూఢరాకులు బెక్కండ్ల నియమించిరి. కుంభీనసపు రంబుమకుఁ గొందఱు రాజభటులు పోయి అందున్న రాజు నావరిగైకొని రక్షాకరుని యల్లుడుబట్టించి వారిం బెట్టికొనిరి. కాని యందునుఁ గనబడలేదు.

రక్షాకరుఁ దానార్తవిని పిడుగు మొత్తివట్లు పశ్యేష్టితుండై కొంతవడికి తెప్పిరిల్లి గదాతరుని రప్పించి యట్లనియె.

గదాతరా పిచ్చ మానసిం దీసికొనిరాక యుత్తరానికి కక విడిచి వచ్చితిని. వానిభార్యను రాజవంతులచే వానిం గతదేప్పి బిరల్లకు పాదిపోయిరట పట్టుకొనుటకు రాజభటులు లేకనూం తిరుగుచువ్చారు. తొలికిన వారిం బ్రతుకవీరురుగదా తయపడి

బండ్లగణున ననుసరిం తరియడు. మీ కావ్యపాఠమువలనఁ గలిగిన ఫలమిది నుద్ఘాతించి యెట్టి యాదనందులకు నీరతిఁ జరియించినది. తిరుగా నాకన్నులు బడ లేదు. అప్పుడేమి కేయదు? ఈ దమయంతయు మెచ్చరి వాడు లేయదుము. నీవహస పంబులే మాకి ముప్పువాటిల్లి నదని వినిపింపఁ బోరంగెను.

అప్పుడు గదాధరుడు పెద్దగ యునియచు రక్షాకరాః సికోదలు మూడులోక ములు మెచ్చుపని చేసినది. అందులకు వగవయి లేరు. వందమయంతులవలె వారు ప్రద్యున్నముగా గొంతకాంము సంపదించి తిరుగా వైభవము లనుభవించకమానదు భర్తకవనభూషితలకు నావదంఁబు. పిన్న వెండ్లియొక క్షేమము రావలయుఁజాలిఁ అనిపించితిమని మేము వినినలేమని తెప్పిన మిత్రుని వెంటనే చూచు లాగ్యము నాకు లేకపోయినది.

శ్రీశ్రీ సికోదలు గుఱులులు బుద్ధిపిన్నములు పొగడ కేపుడు యాండుగదా! అమహాపత్నివనను వెరవఁదలచిన నీమఁడు నమయిత విలుచునా? మీరు విచారింప వలదు. నేను వేళములు తిరిగి వారిని వెదకి తిసికోసవచ్చెదను. కొంతకాలము గడిం చిన నీయంపాదము ముసలిపొవఁగలదు. బాకేమియు భయపడలేదని బోధించి మంచి మావళార్తమున నిల్లువెడల రానుడుర్థవగరమువఱకుఁ బోయెను.

అప్పురంబునఁబుద్ధినిం బోగడుచు సురూపునినింబింపని వారులేరు. రాజభటు లకుఁ తొంగుచు యాము మోడ్చుకొని కమలాంగదని యింటికింబోయి గదాధరుడు తన్ని యింగించుటయు నావైకృదంపకులానానిం గొల్గలిండుకొని నిట్లువాపోవఁ బోదం గిరి.

గదాధరుడు తదీయకయవాసవ యానాడుఁ జూచి వరికపించుచు నలుమూ లలు వెదకినంత వాక వైస్తవములో గురుదత్తుడేఁ బ్రాయఁయైన యీవద్యము గనఁ బడినది.

క. నలుఁడుము రాముడు పొంగివు

లిం విధి గతి వెఱఁ బడయఁజే మనమును నా

రంబున్న మనలమే? యిది

దెలిసిన వగమాచి ముక్తి తెరవెలుగ వోకో.

అను పద్యము అదివికొని గదాధరుఁ డింతక యాలోరించి మే మదనిలో దాగి యుండెదము తెలుపు తెలిసికొని నీవురమ్మని యత్తిప్రాయముతో ప్రాయఁబడినది. కావున నేనరణ్యపిన్నములే వెదకఁదగినవని యాలోరించి అవై కృదంపకులతోఁ జెప్పి యు త్రవాలిముఖంబు తెఱిగెను.

అస యెఱింగించి,

పద్మిని కథ

రామదర్శనమున నుత్తరమున కొన్ని యోగముల దూరములో దుర్గహరణ్య మధ్యంబునఁ గొన్ని కోయపల్లెలు గలవు. అచ్చటముండుఁ జాట్లను బెట్టనికోటలై యున్నతమలైవే పర్వతములు పెక్కువంయుముగా వెంయుచున్నవి. అపల్లెలకుఁ బరియోజనముల దూరమవరకు మహారణ్యమేకాని గ్రామమేదియును లేదు. అందున్నవారిని కలరునియు, వనవరునియు, తోయినియుఁ గోయనియుఁ బిలుచుచుండురు. చాండ్రకు నాగరిక మించుకయుఁ దెలియదుకాని అతని యాకులతోఁ జావలు, బుట్టలు, కట్టలు తోనుగు మవకరణము లెల్లదయ్యెను వేరువు గలిగి యున్నది.

తేనె, పుసులగు, బావాడి, కమ్మరిలోనుగు వడవిపప్పుపులును రామల్లిస బుట్టలును గొడవంపై నెక్కింది గ్రామములయందమ్మి సొమ్ము దీసికొని పోవుచుండురు. అమ్మహారణ్యంబునకుఁ దరువు జావపయలుగాని, హిరులుగాని యెచ్చుడు పోవరు. కోయచాండ్రకపపు పప్పులైచుండున్నచు యెచ్చరును తొటిగినవారైతరు.

మృగములంద రంపక కలకఱిముంపెత రెక్కింపఁ రాకృశన్తి గణియింపక రాజ్యబోహోపరాధనయలును గురుదత్తుడు తార్యయ మహారాక్షులు లేకదీరి బయనము సొగింది మారువేషముతో యెట్లో కొప్పిదివముల తాకోయపల్లె జేరి.

వారిలో నొక కలరునితోఁ బరిరయముజేసి యాపల్లెవృత్తాంతముఁ దెలిసికొని వానివెంట నాడుంపకులా కొద్దిక కరిగిరి. లేనినో కైతరవెరుంగుల దుర్బలమే అకొండ పల్లెకు నాలుగు దండంను పెనుకొండలు కోటంపలె నొప్పుచున్నవి. అవడుచునున్న సమభూమి మనోహర నావాసంకరులతావుత్తమై తృణశాస్త్రజంపమృద్ధిగలిగి యుద్ధావననమునోతఁ గ్రాలుచుండెను. కొండంకంది ప్రవహించు సెయెరుంకుఁ గాలు మలుగట్టి కోయలు కరులతాగుల్కాదులుఁ బెండుచు పన్యమలుఁ బండించుచుండురు.

ఒకకలరుని వెంట వీడంపకులా కొండపల్లెకుఁ బోయి యందలి వింశంకర్చెరువందును సందులకుటకు నిక్పయాలికోసిరి. వారిలాష స్వభావయేద్రైశు వికృతముగా నుండుటచే తెలిసికొనుట దుర్బలముగా నుండెను. మొదట వారింకాని యాపల్లెలోని వారందరు నాకృర్యపడఱొచ్చిరి. గురుదత్తుడు మాటలుగలుపుకొని కొంకసొమ్మిచ్చి వేరుగ నొక పర్వతదీరమువైచింతుకొని యందు నివసింది తంకెవము జేయుచుండెను.

ఒకనాడు పద్మిని గురుదత్తునితో మహాపరా : నాకథలునగరా మీరియకు
ములు చేర్చినవి. ఆగర్భశ్రీమా తులై సమస్త విద్యలం బిది యుక్తమహామనసన్ను
లైన మీకు మహాదామహారో : గొంతలోయలో : గోయంతో : గూడికొని గుడిసెలో :
గావురముచేయవలసి వచ్చినది అన్నవా : విధిపరిపాకము : అపాపాత్మునిఁబి
వేను : గూడ మదసితివేని మీకికష్టము గలుగునా ? మఱియొక కన్యకం బెండ్లియాడి
సుఖింతురుగదా అయ్యో : నామోగమున మీకల్లిదండ్రులం పెట్టమితిరి. ఎప్పుడో
గొప్పవేదకతో నత్తవారింటికిఁ బోవలయువని తలంచికొనియొంది ఏయభ్యుత్తమును
పట్టినదికాదు. ఆకపులలోఁ గావురము చేయవలసి మనకు విధి విధించెను. కాబోలు,
అసీరుడు నాకు గంధోము మఁ పినతోకనే మీఁజెప్పి యుశివరపురంబున కజిగిన
నీయాపదరాక పోవునగదా ! అని మకని తొడపై శిరందితుకొని దుఃఖించుటయు
గురుదత్తుం దీటనియె.

పార్వీ : పార్వీతింకమగు వితో విందు వనియింప బాకేమియుఁ గష్టములేదు.
ఈయరబ్బిమి యధ్యాశవనమైవతి. ఈ కొండలు క్రిడాశైలములుగా మన్నవి. కాని
నీవు గర్భరాలననై వచ్చు గావించువుండఁ జూచి పరికపించుచున్న వాడ ఇంటి
కడనున్న విన్నుఁ దలిదండ్రులు నత్తమామలు వరదేరిలోఁ బెట్టుకొని కాపాడక పోవు
దురా ! ఎందఁబంపువు లింతేని సూచిరలు పంపుదురో ? ఏ ముచ్చటయును లేక
కీరాతయువకులతోఁగలసి తిరుగుచుండ విచ్చఁజూచి నా హృదయము లేడిల్లుచు
న్నది. కానిమ్ము కాం మొక్కరికి నుండువా ? వినుము.

కో. సులస్య దుఃస్య నకోపిదాతా

పరోధరాశితి కుబ్జురేషా

అహం కరోమితి వృధానిమామ

వ్యకర్మసూత్ర గ్రహితోహ మయ

తొల్లి హాశ్యంబ్రాది నృపకులు పడిన బన్నములువిని కళంకు కొండేమిగాని
యధార్థములు. కర్మసూత్రమాను మీరినవారు లేరు. ఇంద్రాది దేవతలకు దప్పినది
కాదు. దెసమెట్లనందిన నట్లు తేముడగిన నార మంతకప్పు మహామియ న్నకం
క్రము లేదని యోచింపును.

ఒకరికష్టమునుగురించి యొకరు పరిశమించుచు వంతోరుం పోదార్చు
కొనుచుఁ బూర్వవర్తితలను నుగ్ధింపచు వందున్నకోయతాబరకుఁ బదువుతెప్పుచు
వివోదహుఁగాఁ గాఁజేయుచుచుంటిరి. మాయు పద్మినికి కల్లికపనియందు మంచి
పొందెననుఁ గలిగియుండుటం బట్టి యిక్కిరాతుంట్లది దానలు, బులులునుజూచి

యంతకన్న పెద్దికముగాఁ దావల్లఁబోద్దివడి. దివమునొక వింకగా కల్లును మగ నిజఁగూతవాని వేరివీనడి. వారిరువురుంగలిసి మృగదోమముతోను, వదనియాకులు తోను, కడువడ్డుకములైన తివానులును, రావలును, పెల్లెమును మందములు తోనగు గృహోపకరణములు అత్యాశ్చర్యకరములైనవి. అల్లి వానిపై వెలుచైవి కోయఁబోద్ది గ్రామములకంటి అమ్మియరుండుడు. అదింకవస్తువులు అచ్చి జానపరులును బోరులును మూఁగి మూఁగి వేగముగాఁ గొనురుండిరి. రానంజేసి యాపల్లెలోని వారెల్ల నాచస్తువులమ్మి పెద్దగా ధనము సంపాదించురుండిరి. వారందఱు కనుకుఁ బిరికర్కపేయఁగకపు మఱియొక ప్రతిఫలము వానివంద వాదం వరులు కోరుటలేదు.

అందున్న కోయలెల్ల వారంపరులను గురువులుగా దైవములుగాఁ బ్రభువులుగాఁ దలంచి భయభక్తి వివరయవిశ్వాసములతో నేపించురుండిరి. అవ్యధరానము యోమపిలాసములలో నొక వివోదము వారికిఁ గూర్చుండుటె. పక్షిఁగిఁ గ్రమంబున నెలలు నిండురుండెను. భిల్లపల్లవారరుల మనభారముల నఁ మోడింపురుండెను. గురువడ్డులను వూరయంబునఁ పట్టికొని యానెం గాపాడురుండెను.

ఒకవాడు గురువడ్డుడు వింతయగు నొకకవాని వల్లము అందఁగై మృదువుగు పిట్టరెక్కలు కొన్ని కావని వకవరుండు గూర్చిని యాప్రాంతావజ్ఞులను కరిగెను. వండు వండు మనము క్షత్రియులముకాము. వేట మనకుఁ దగదు నోరు లేని పక్షిం మృగములఁ గొట్టరాదు. అకుంతఁ బూర్తిఁజేపెదనని పక్షిని దోరిండుచున్నను వివక వస్తులోభయవంజేసి అతఁడా అరణ్యములన్నియు దిరిగి తిరిగి అంసి యొక చెట్టుకిందఁ గూర్చుండి యాంబుకలు పీడ్చుకొనుచుఁ దిట్టల రెక్కలై తోడివారిని వలుమూలంకుఁ బఱపెను.

విచి తంపల్లి పట్టనవానివే మొట్టమొదటనుగదా! అంతలోవాన్యజాంతము నుండి యొకపాము నేంకుఁజేరి అతనిం గుచ్చి పాసిపోయినది. తర్వాత పశేషంబట్టిలో నిమిషములోనే అతండు తెరిపకప్పి వెంటికిపోయెను. అతనిదావుననున్న వనదరు లభించి యుడుబును నొకఁడు మందులెక్కలై పరుగిడెను. ఒకఁడింట్టికిఁ బరుగవ పట్టి యూర్పులందరఁ దివానివేయమన్న పక్షినింబారి కిల్లిఁ కిల్లి మా అయ్యగారు పాముగదని నేంబుతరని చెప్పుటయుఁ బక్షిని గుండెను లాడికొనుచు అయ్యగారు అయ్యగారు యొక్కతరా లాబా! బ్రతికియందరా! హా! దైవమా! ఇంతటితో మమ్ము విడువవా! అని యతరుడు నేగాఁబడి మూర్చిల్లి అంతలోఁ దెప్పిరిల్లి బిల్లుఁదా! యొక దూరములో పండిరిగాఁ మాట్లాడుచుండిరి. నామాట యేమైనఁ జెప్పరా దెప్పుచు

తెప్పగు కండ్లి మందులకొరకు మీరకు పోయినదని. బ్రతికిండు మందులున్న వియ్యం నాయనా యెఱుగింపుము నీ వెఱుగకుండు గన్నక్కడికి దీసికొనిపోము. పులకా అని పిచ్చిదానివలె అడలుతుండ వాడు చిట్టి నాటికెడియు భయములేదు. మాకొండంలో పాము తక్కులు రావలంపు గానిలే పోయెనును గంధము రాదన విశ్రుతగఁగఁడు. రమ్మ! పోవుదము. నీవు ఏరువకుమ. అని యోదార్పులు నా కిరాతుడా నాకిని గురుదత్తుడున్న తావునకు దీసికొని పోవుచుండెను.

ఒకచోట నొక చిన్న పెట్టెయొక్కచుండ అయ్యంబజునువనుఁ బ్రవవేదన యాచిర్యపించినది. నేం బుడియిడి యోరి? నేనెక పడువలేను. కతువులో నేటియో బాదగా నున్నది నీవు పల్లెకుఁబోయి యాడువాండ్రం గొందఱికి దీసికొనిరమ్ము. నడిగా రమ్మ! అని పెప్పి వానింబిపిచి. క్రమంబున నొప్పు చికిమగుదుండెను. బూర్పువారు లేరు. తర్లనచ్చదవునై పడియున్నవారను వార్త వినియుండెను. అట్టి తరి వత్తలోదరి చిత్తమెట్లుండవో యూహింపవలయును.

అక్కనుమకొమలి ప్రసవాయానము పైనింపలేక యొకరెఱుంగక నేం బిది పోయినది. అంతలో నాకొంతా రత్నమున కొక కుమారరత్న ముదయందెను. గాని యా మానవతి యేమియు నెఱుగదు. మఱిరెండు గడియంలో నాకిరాతుఁడు కొందఱు నాడువాండ్ర వెంటఁబెట్టుకొని అచ్చటికి వచ్చెను. శిశువు బాడికి గవంబర లేదు. కొందరపడి కిరాత్త్రీలు పచ్చినిం బట్టుకొని కుడిది కట్టులుకట్టి కలి తెక్కరసము పూసి యుపదారములు చేయుచు నెత్తుకొని తమపల్లెకుఁ దీసికొనిపోయి పండుకొనఁ బెట్టిరి.

పెద్దకడవున కామెకుఁ తెలివివచ్చి హా ప్రాణవారా హా మనోహరా అని వినింపింపు కొచ్చిచి కిరాత నహుతులొకరింపుచుఁ దల్లి! నీవు గన్నపు తుఁ దేమ యోను నీవు ప్రసవమైతివే మాకు గవంబరలేదని అడిగిన వప్పుడఱి అమ్మయ్యా? నేమియు నెఱుగను. అయ్యోకమా భగ్నమైరవాఁ బాగా కాంతుపాదుఁ పోనిండు. నాభరయిడి! తినించియున్నలా? అని అడిగిన వాఁడెట్లనిరి. అమ్మా అక్కడి వాండ్రొంఁపరాటకు. నీకొంఱై మేము అడవికి వచ్చితిమి. మేము వచ్చునప్పటికి నీవు వివరకై పడియుండితి. నిన్ను మోరుకొనివచ్చి రితిత్సంఁ శేసిన బ్రతికితిమని యావృత్తాంక మంకయిం బెప్పిరి.

అప్పుగు పచ్చిని పెక్కిలి అడలురుఁ రానుగనిన శిశువు నేమృగియో యెత్తి కొని బోయినదని నిశ్చయించి తదోక్తము హృదయమునఁబనియక పరిపారాయత్తః క్షున్న యావృత్తకార తెనుఁగు మాచుచుండెను. అంతలో నచ్చటివారయచ్చి చెట్టు

మఠో బద్ధినిజాచి దింకించుచు నామెయడుగ అమ్మా! వీరవ్రతగృహస్థుండగుట లిని మఱచుకొనరాదు కలయి: దెఱుఁగోయితిమి. మఱుంఁదీసికొనిపోయినంత వరకంటె పెట్టకొందలేదు. అదనియెయగు పాదమబ్జిమ్ముమఱ గనఁబడినది అని మమస్కల నమాంతముగా వెత్తికొనిపోయెను విజయందగు వరని వాయెనుగదీతి కొనిపోయినది. తల్లి! మేమేమియు జేయలేక పోయితిమని దుఃఖించుటకదిగది.

అమాటలనినెంతో బోధియ్యానెట్టివేయిది అదయమందుటయన నెఱుఁగదు పిద్దిమాట లాదఁబడంగనది కొంతసేపు వింతవింతగాఁ జూచుచుండెను. వెలెకల మందిమాటలనూరదీంచుచు అమ్మాచిమగని తేమియు భయములేదు ఏనుఁగనెక్కి రాఁగఁగఁడు, నీయెవల పర్చిది దుఃఖించినా వెతకమానదు మామము మానుము అని ప్రతిమాదయందీరి. వారిమాటలు వర్ధినికి విసఁబడవు విపరీతముగా నుత్తరములు చెప్పయందును. పూర్వమువలె వారిలో మాట్లాడదు పనులలేదురు. అతి మానఁబడఁ బడ్యపానమలిచ్చి కొన్నిదివంబులమెను బరివర్త్య తేసిరికాని క్రిమంబున నామెకు వెర్రియెక్కువైకొంటి కప్పకొని తిరుగుతుందీరి. అమె కుడు చుటయుఁ గట్టుటయు నెఱుఁగదు. వెత్తిరావలె మాట్లాడుదుఁ గొన్ని నెలలా పల్లెలో నుండెను అమె స్వయంగా వదిలికొనితిట యెరుఁగు ఎవ్వరయినఁ దిరిచి తిను మనఁ దినును. లేకున్న నుమానమేరేయారుందును గురువత్తుని వాదయేమియుఁ చెలియక అకండు వర్ధిమకా నిశ్చయించి బోయెను పక్షిని నంతగా విమర్శింప మానినెసిరి.

పక్షినియు రమ్మ మమ్మియెవరూ లేమంటేని యొకవాఁ బోక అరణ్యమార్గం బునఁబడి వరుసపొగెను. పులంకు వెకవదు. రీకదీ జరిచుదు. ఎండకంతదు, వానకు భయపడదు అచారసుఖము కోడదు అజలంబులు తివి యొకటి యడండు కొనఁగఁడు.

నకుమనకుమ తెలివివచ్చివచ్చుచు మనోహరా! గురువత్త వాఁజిమ్ముమనకుఁ గనఁబడరా! ఇప్పుడేవత్తునని పోయితివె యెఁదైవం దాగితివా! అని పలుకుచు పెద్దయెలుంగున నొగడదెత్తా. అని పిలుచుచుండను. తుర్రీతిఁ గొంతకాం మున్న త్తనాపారమున నయ్యదవైం నలరడిచి యేజారం బొరయక యొకనాడు ప్రాతః కొంకున కొక పట్టము తేరినది. అప్పుడేగొంతెను ప్రొద్దెక్కినది. పక్షిని పిద్దిజేషములతో నొక పీఠింటి పోవుచుండెను.

అపిధిని రత్నాంగి యను బోగముది తనయింటిముంగం నలువఱది పిళ్ళుతమ్మ పక్షులై యెదురుచూడఁచుండెను. ఎప్పుడీదియొకతై వచ్చితది కాదు. పక్షిని కొక గమ్మస్థానము లేమింటి యాపిధినిటు నటు చూచుపారులు తిరిగినది.

రిక్తి. మతివల్లై వికృతముగా మండుటఁ జెప్పిని నొందర్యము సామాన్య
లకుఁ దేటగాదుకాని నిదానించి చూచిన బుద్ధిమంతుఁడు తెలియఁబడకమానదు.
రత్నాంగి పట్నినిజూచి ధూమమువడు పెరగుపడుచుఁ దావువకుటిసి, అమ్మి. నీదే
యూరు! ఎవ్వరికొఱపిటు పలుమారు తెరుగుచుండిని. నీ పేరేమి? నాకొక యువ
కారము లేని పెద్దెరవా? తప్పగా గణించకుమి? ఈ కథవతోఁ గడిపెడునీకు తెచ్చి
పెద్దెరవేని నీయవకారము మరువను. అడియే తటాకము. పేయ న్నయనముగాఁ
తెచ్చికొనిన మాకులములో నెంచెయడుగు. అని కథన నందిచ్చుచు బ్రతిహరికొన్నది.
పట్నిని నహముగాఁ బరోపకార పరులంగుట విని ప్రతివరన మేమియు నీయకయే
కథవగ్గెకొని తటాకమువకుటోయి ప్సావములేని కథవతో నీకుతెచ్చి అమ్మా.
యెక్కడఁ బోయెదను దెప్పమనుటయు మది తొందరపడుచు సంతన మతినయింది
యింటనున్న బిందెల నట్టి నీనిలోఁబోయెమని దెప్పినది.

విగుగుదేత పడికడవలనీకు తెచ్చి గణాశములు నిండించినది. బొడ్డిలోని
బెట్లకుఁ బోసినది. వయహుత ప్సానముదేసినది. రత్నాంగి యామెను వేత్రరానిగా
గ్రహించి అమ్మి. నీకుఁ గూడును గుడ్డము విచ్చెరచు. మాంబుల నేవనియుఁ
జేయవక్కరలేదు. అనుడికము మది బిందెలు నీకు తెచ్చి పెద్దెరవా యని యడిగిన
వల్లె తెచ్చెదనని తం దిప్పినది.

రత్నాంగి యట్టి పరికరైకాన లాం యిబ్బంది పడుచున్నది. కావున
కప్పుడు మిగుల సుకనిండుచు నామెకుఁ గట్టుకొన మందిపుట్టమారిచ్చి తోవము పెట్టి
పోషించుచుండెను.

పట్నిని హార్యపుష్కరితక యువ్వ తపికారముతోనే రత్నాంగి మెచ్చుకట్టు
పనులులేయెట్లుఁ గొంతకాలము దానియింటిలోనుండెను. అప్పుడప్పుడు తెలివవచ్చి
తన వృత్తాంతము తెలిపికొని దూలించుచు మరణింపవలయునని నిశ్చయించుకొను
చుండును కాని యంతలో నా మాట మరలిపోవుటచే యబ్బాహారము పనికికైయై
పనులు చేయుచుండెను పాండవులంకవారిని జాననంబులేసినవని పట్నిని నొక
వారాంగవతుఁ డనికై ద్రైగాఁ జేయుట యెట్లురము గాదు.

మ. ఎరు నెవ్వఁగి నెన్ని రేల్పుతముగా * నీ దూతమున్ గానివి
నుటల హర్షా రరితాత్మకర్యవశతన్ * తోక్షవ్యమైయుండువో
నుటవాదాదురై ద్రాశ్యగట్టుడు బలా * తాగరయిగా వాసిన
బోదీడికింబోబొసినవచ్చి లా సగుడివిం * మనదై మున్నాల్గిగిన్
అని యితింగింది.

మృగదత్తుని కథ

గురుదత్తుడును బద్ధినియు వసింపిన కోయపల్లెకు నాలుగు క్రోడం ధూరములో మఱియొక కొండపల్లెగలదు. అందును గోయలు, తెయలు బోయలు లోనగు నరవిజాతివారు కాపురముచేయుచున్నారు. వాడును జావలు, బుట్టలు, తట్టలు మొదలగు సుఖకరణములన్ని గ్రామములలోఁ దీసికొనిపోయి యమ్మయింపడు.

పద్ధిని యల్లిన ముత్తువులు కరుణముగ గోయలల్లిలోని వారందఱి కాగ్యము గలుగుటఁ దెలిసికొని యందలి పెద్దలు గుడిగూడి యొకనాడు అమ్మః కోయ పల్లెచాంద్రుడగు వింతరావచు, బుట్టలునల్లుడుఁగిరి మన కాపని తెలిసినదికాదు. మనమేకాడి తల్లిని ముత్తువుఁడెల్ల వచ్చిన నెం నారొక తినినమ్మి తెచ్చు చున్నారు. వాఁడ్రా ము నెక్కితమ్మికో. రో తెలిసికొనవలయు మనముగూడ నెచ్చు కొండమని తలంచి యాలోచింపుచుండ వారిలోవొక కిరానమువారుడు వరమూఁడి యు ప్రాయముగలవాడు మూడరకువచ్చి నాకావస్తవుఁ డావుఁడు నేనల్లదనని చెప్పెను.

అమాటలు విని కొండపల్లెదే యోపల్లెకుఁబోయి యట్టుచులు యెద్దునున్న వింతవస్తవుఁడ గొప్పి తెచ్చి వానిజెంజాపిరి. బుట్టిమఁడుఁడగు నానాలుఁడు వానిని విప్పి మరల నల్లి అందలి మర్కముల గ్రహించి యాయాతులఁ దెప్పించి కావ. గూడ నాముపకరణముల నల్లుచుండును. వానిపేరు దిరుగవులి పులిపులిఅన అందరు వానిం దిలుచుండురు. అదిరుకవులి యొకవాఁ డల్లిన రావడు. బుట్టలును మఱియొకనాక ల్లులలేదు. అంతకన్నజాంపెన్నాఅనుగా నల్లుచుండును. సంవత్సరములో నాపని యేండాతాలుని కనన్యసామాన్యమైన నైపుణ్యముగలిగినది. గురుదత్తుడు పద్ధిని అల్లి నని వాఁడల్లివ వానిమందఁజ వాంతేరిగాఁ గనంబడుచుండెను ఆపని యందఱివారల రు నేడవయల్లిందెను. కాని యొక్కనికి నానల్లితియే తెలిసినదికాదు. నాడుకుగా నల్లు యుఁడు కాకియాగులు, సివాకులు, కర్కూరపాకులు లోనగు నాకులలోఁ పల్లెడుదాపలు మాత్రమే వాండ్లు ఆల్లువందురు.

పట్టిరెక్కలలోను, వింతమేకబొచ్చుతోను, మృదుదకములతోను తిరాసులను గొన్నిదినల్లి వానికి మిక్కిలి వెంపమృదని తలంచి తండ్రివడిగి కోయపల్లెచాంద్రు డనాయకుగా గాడిగంపై వానిని మఱిగొన్న యుపకరణముల నెక్కించి చిరుకవులి యొకనాడు ఉదయాత్ముడగు మహారాజువేళ కాలింపబడుచున్న యర్కమపురంబున

కలిగి యుండియుండఁ గుడికములఁబ్బి గానిదంఁమెత్తు వస్తువులఁదిసి గ్రామము లోని కమ్మగమనకుఁ దీసికొనిపోయెను.

దేనికెంత వెంటేరువలయునో తెలియక తక్కువవలె నేయటచే నొక యాడు ముఠో నావస్తువులన్నియు నమ్మక మైవది. అవస్తువుఁ గొనుటకై పశ్చిమ కోలాహలముగా గుమిగూడి వచ్చుటఁ జాలి యాజ్ఞలందు గ్రహించున నావస్తువుల తరలు హెచ్చు చెప్పుచుండెను. అట్లే కాన్ముకమైవది తివరకు నొకవింశతయగు నాస్తరణము మిగిలియున్నది. అది మిక్కిలి : వృషభ నుంచి నస్తువులతో వింతగా నల్లఁబడినది పశ్చిమ యాతురకఁజూచి యాతివాని వెం వెనుచు వానికంటె బిరికెట్లెక్కువ తెప్పటచే నెప్పుడు కొనలేకపోయెరి. రత్నాంగి అను విక్లారత్నము చక్కగా నంజకరించు కొని నాటి సాయంకాలమున తిరుతవులి అల్లిన రత్నకంఠము తెరగు పరిచారిక వంశఁ బెరిసికొని వానిం దిసికొనిమ్మనించి కాను తన మేనదీపియగుగుపై నిలువంబడెను. ఇంతలో నావలిచారిక యెక్కిరాత కమాదునిఁ దీసికొని అచ్చటికి వచ్చినది.

వానిఁజూచి యావెలయాడు విస్మయమందుచు నొకఁ డిఁదెక్కుఁగికోయవాడు అట్టివిక మేనమాతొనున్న పీఠసౌందర్యము అనెననకంటె యొప్పునున్నదిగదా. కానిమ్ము పీఠ వంపులం జిక్కుతేపి లక్ష్మిరితవలలున నీతివాని వెలయాయకయే లాగి వెదెదనని కలంచి వాని తనమేదకుఁ దీసికొనిపోయినది. అందలి పంకలంబియుఁ జూచి నది. చిట్టకములచే వాఁడుమను గరగఁతేసినది. నెక్కు వాఁడుగ్గులపై ఎరలి యోహో! గట్టిమనమువాఁడని లేకున్న నాస్త్రాత్మ రప్పుడుకాకుండువా! నీదీ నీకంఠము విప్పి యాపుము. అవి పరిశీలనాదు మాసి మసి నగవులు వస్తువులు దాని లింఠకు లోఁబడి దానిఁబరలి యాపెను.

తకు మృదులై పలురంగులతో నొప్పును మృదులై రత్నప్రళంఠలి వెలుగుతున్న యాయాస్త్రముఁ జూచి తలయూచుచు రత్నాంగి లాపుచేఁ సొగసు లాఁదా. యిది యివ్వకల్గిటి దీని వెలయెంత చెప్పుమని అడిగిన వాడు వేదే యల్లరి తిని. అరుఁ ల్లినుది నేనెంతెక్కును దీని వెల నూరుమారులని చెప్పెను.

లాలుఁదా : మే మెవ్వకమో యెఱుఁగుదువా. తెయ్యాచ్రమ మేమిరుంకు వెల యియ్యము అన నుతేయిచెక్కుమని అతం దడిగెను. ఏమి కావలసిదను నియ్యగంఠము. నీదీది యట్టివ్దమో అదియే తీసికొనుము అని నవ్వులు నుత్తరము చెప్పినది.

అను నీవు కావలయునని అతంఠపిన అందులకు నుండునూలనెయ్యుంది. నీది యుండుని రత్నాత్మ రమ్ము అని పలుకుచు తేయావట్లుకొని మెదకలు విడిచినది.

వాని మేను యున్నానున్నది. పుంశులు వాడనునవి. పాత్రికవికారములు జోదినవి యోసనాంతురము పోరనాపురున్న తరి స్త్రీసంపర్కము పురుషులకు వికారములు కలిగించుట సహజముగదా : తత్త్విరాసములకుఁ జొక్కివాడు మొలలి పీసములపైఁ జేయివైచి యున్నది నీవు జోగము రానవుగదా ? నిన్ను వోష్యమాదనయ్యనని మా వాంఛియై రెప్పుడును. రాత్రినయ్యెద నీకిదియారక యిచ్చివేసెదఁ బార్చికోము. మరి యొకటి యెల్లఁగలను. అది సుమతయై రావితోఁ జెప్పి కవ బసకు జోయెను.

జోడివారలా తినిపి నమ్మితివా ? యని అడిగిన వాడు వచ్చెను వింతలు. చూచి వచ్చితిని. రేపంతయుఁ జెప్పెద రాత్రి మరల జోసంయుఁ జెద్ద పెద్ద మిద్దెల గంటి. అబ్బిచ్చి అని మఁ కొందఁగూలుకన్న మిన్నగా నున్నవిమమి యెచ్చియో జొమ్మలు గోసం ప్రక్క జక్కగా వేలంగట్టి. అయ్యారము చూచి తీరవలయు జోగముది మంచి రులాసాపము లేపివది. ఇంతకుం జేయఁగందుఁ అది కవ తెలి కాండ్రతో జేప్పయి మాపు దిగరవైయచి రాత్రి సమయ మరయించుండెను.

ఇంతలో సూర్యాస్తమయమై వది. పూవులు, నావులు, వక్కలు రెప్పించి పెండ్ల లకడ జోదనము చేయవలయునని ప్రయత్నించుచుండ రచ్చాంగికిఁ దంపొప్పియుఁ జరియుజ్వరము వచ్చి వారింపజొరగినది.

అయ్యా కిరాతపుత్రుని రమ్మంటిని. వాడు వచ్చుకేయించి దేని మనస్వంత జెందియున్నది మాటాడుటైన వోషికలేదు. రక్తు కలని యారక పోగఁడు. ఏని జేయుదునని రింతించు రచ్చాంగి తపంబలనున్న పెట్టిరానిని దిలిపించి యాయాస్తరణ తావుచు నిట్లనియె.

వడఁలి : యిది మిక్కిలి పెంగంటి యెంత వింతవింతగా నున్నదియో చూచి తివా. మన రానకిఁ గ్రొత్తి అందము తెచ్చితిన్నది. యొక శాం విలుడు దీని గానుకగాఁ దీసికొనివచ్చెను రాని ఏ రాత్రి రమ్మంటి వింతలో వాకు నేటివర్చివది తాళకుఁ దాళ లేకున్నదావ నీవోక మువ్వారము నేయవలయును నినుము. వాడు కుర్రవాడు పీసకకయైన తాగగరాలేదు. మాటలెకనైన సంతోష పెట్టవచ్చును ఈ రాత్రి వానిని బడకకు రమ్మంటి రెండుగదియలెట్లో వానితో ముచ్చటలాది పాగ వంపును, నీవుమాత్రమందురానవుగావా ? మంచి వచ్చు దక్కఁగలదు. ఈమాత్ర మువ్వారము జేయుమని బ్రతిమాలినది.

వచ్చినినా తిరానిచూచితోరనే పూర్వపున్నతి యంతయుం గలిగినది. ఆ యెల్లకచూచి యోహో : యిది వాధర్త అర్థియుండవలయును. మారుగాక యీరు లకి కనిరాదు. ఇది తెచ్చిన పిల్లవాడెప్పుడో తెలిసికొని వానిమాంతున వాధర్త

వృత్తాంత మరసెదంగాక. ఈయంపరతి యింటనుండ దుష్టక్రియలకు ప్రేరేపకుండునా. ఇందుందుట నాతవృత్తానిమ్మ లేవే మఱియొక చోటికిం బోయెదనని తలంచి దానికేమియు పహరాసము తెచ్చక యూరక యాయాస్తరణనై చిత్తము చూచుచుండెను.

అమృతకాశిని మెత్తండివరని తెలిసికొని రత్నాంగి బోయి ఇటురా. అదిగో యా పెద్దెలో నగలున్నది తరింపుము. అరీరగట్టుము. అరవికెకొడుగుము. మేద మీడి గదిలోనెకింటిమ్ము. తండువ్వుకొనుచు వారములు రావ్వును. చమక్కారముగా నూట్లాడుము. వేడక గదిగింపుము లేనిచంపు లేనిప్రితి బ్రదికంపుము అని వెళ్ళా తర్కములన్నియు బోరించితి.

పద్మిని యాపరకులు వివక యుంకరించుకొనక యా పెద్దెవేషముతోనే మేద మీడిగదిలోనెకింటియనెడి. రత్నాంగి ఇరవీదిక యగుట వంతగా విమర్శించి నడితారు. అంరలోఁ బెంచుపట్టి కాకకొకఁబట్టి తండుమాచిగిరిని యందు దిగిలి పట్టుకొని కుచ్చుకొనినె వెండి మొక్కలాడు మారుగులు వింతఅందము తెరనొయ్యి రమణ నతుచుచు రత్నాంగి యాదికి వచ్చెను.

అంతకుముందు ద్వారమువ వాని సమీపము వేలియున్న దూతిక వాసనా మేదమీడికి దీసికొనిపోయెనది అతండా గదిలోఁ బ్రవేశించి వేలుమూలు సూది యొకమూలనాడిగియున్న పద్మినిని జూచి తలయూచుచు నంబోక పీకమూత్ర గూర్చుండెను.

పద్మిని వాని యాకారము చూచి మోగమునందు గురుదత్తుని చిహ్నములుండుటఁ బరిశీలించి యొడలు ఝల్లుమని పాటుదేవురా వానికో నెట్లు మాట్లాడినది.

పద్మిని—బాబురా? నీకుంమిమ్ముడి? తలిదండ్రులెవ్వరు శాస్త్రరమిచ్చుటఁ బుచ్చలేవ్వుడు వచ్చితివి?

చిరుతపులి—నివెవ్వతెవు సాయంకాలమున నాతో మాటాడిన బోగముదానవు కావా?

పద్మిని—అప్పు. అతి యిప్పుడే రాగలదు. వామాటల కుత్తరమిమ్ము.

చిరు—మేము పెంచువాఁడము. మాదికోయవల్లి శాస్త్రరము. నాకుఁదల్లి లేదు. దండె పెంచుడు రావలమ్ములకై మొన్ననీయూరు వచ్చితిమి. నా పేరు చిరుత పులి.

పద్మిని—ఈ వివాస నెవరలిసది.

చిరు—నేనే అల్లితిని.

పత్నిని—ఈమని నిశ్చయమేర్పడి.

చిరు—నాబుద్ధిలంఘనము నేటి వేద్యుకొంటిని.

పత్నిని— కోయవల్లియన నా కొండం వెనుకనున్న కొండపల్లి వెంకటాచలము.

చిరు—నాబుద్ధిలంఘనము రూపమున్నది దానినివెల్లెరుగుదువు.

పత్నిని— ఒకప్పుడక్కడికి వచ్చితిమిలే. నీకి చిరుకవులి పేర్లు నచ్చినది.

చిరు—అదిరహస్యము మాత్రందేయవలసిని వెప్పవంధవ్వారు.

పత్నిని—అబ్బా, మీయూరిలో వెప్పగూడదు. ఇక్కడ వెప్పిన లోపమేమి?

చిరు — లేకున్న వెప్పదనినను ఒకవాడు మాత్రందేయవలసికొండ లోయలోఁ దిరుగుచుండ నన్నొక చిరుకవులి వోలు గరడుకొని నేనేద్యుచుండఁ బడుగెట్లొని యొక్కడకో పోవుచుండెను. మాత్రందేయిని తాచి వెరువక నింటికొఁలో జేసి కడతెచ్చి వోడినుండి నన్ను మెల్లగదేసి యెత్తికొని తన వల్లెడుఁ బోయి పెండు కొడయెనట. ఒకప్పుడు వాకిరథవెచ్చి యెవ్వరికిఁ జెప్పవందనివెప్పెను. తెలిసివడియో? చిరుకవులి వోడినుండి రక్షింపఁబడిన కతలయన నాకుఁ జిరుకవులియని పేరుపెట్టెను.

పత్నిని—నీకు పరమేశ్వరాః అని వలయును గోయగోయన వేడుమఁబోడంగి నది. ఏమమ్మా! నామాటయిని అట్లు విడిచెదవేమి! నీకింత కష్టముగా నున్నదియాయని యడిగిన నాయనా నాకు నిన్నుఁ జూచిన చూపున పర్యుచున్నది. నీకువిరి యట్లు వ్రాసెనో! అయ్యో! అని మఱియుఁ గష్టపర్యుచున వాణాఁడట్లనియె.

కల్లీ: నీకు నన్నుజూచిన చూపుమేమిటి రావలయు? నాకువిరి యేమి వ్రాసెనో! చెప్పుము. నేను ముచ్చటపడివచ్చిన చూపున చూపెద నేమిటి కెవవును పత్నినివల్లెఁగా మఱియేమియుఁబాడు. నీవు చిన్నవాడవు ముక్కుపర్యలారా! నాకవు వడివికొనఁదగినవాడవు. నీకివేదముకొడదగినవాడవు. ఈ ప్రాయంబున నీరుదబ్బితిఁ జూచుకొంటివని దుఃఖించుచుంటివని యుత్తరమిచ్చినది.

ఇది దురభ్యుత్తియో! లోకమువాండ్రతోఁ గంపిన దప్పలేదని మాపల్లెలోఁ జెప్పుకొనియెదరు. మీఁదు అటలు, పాటలుగాగుగావేర్చియుండురట కప్పకాదనియే వచ్చితిని. కప్పు వనిచేయుట నాకిష్టములేదు. ఎట్లుకల్లీ చెప్పమని యడిగిన నప్పుడతి యిట్లనియె.

క. తార తట చోరరేలక

తార నట ప్రత్యుతి నీవలనవిచ్చిరా

ధిర కరావము వార

శ్రీ రమ్యధరము పంపిరింతుర కులవారి.

వృత్తా వేశ్యయన మమదాగ్నినుమి రూపమున సమిధదే వృద్ధిబొందు చున్నది. కామకులు తమ యౌవనములు భవములు ఆ యగ్నియందు హోమము దేయఁచుదురు గణికాసంగమము కడుదూష్యము ఆయువుషితించును. ద్రవ్యము వాతవమగును రోగములు జలియగు. క్రిందినవలెను పురుషుఁ డవ్వనియెన్నఁడును జేయఁగడు. పట్టి, నీవుమిగుల బుద్ధిమంతుడవు. వస్తువిచారముచేసిన నందేమియున్నది? కాకున్నఁ జక్కనియువనిం బెండ్లి యాడి పిల్లలగని నులింపరాదా ఈ వస్తువుకై లగార్హతనిమ్ములారవింతును. లేవువచ్చివదలి జేగెంటింతును పిల్లలకు దయాసత్వ ములులేవు. మరియొకటివాని తెచ్చిన మరల గెరవెంటును. ఎన్ని జేగెంటి? భార్య యైన నట్లులేయవా? జాతాఁ డిది దుర్బుద్ధినుమి? యౌవనారంభమున నివృత్తిగలిగిన మోసిపింప బ్రహ్మకళ్యణముగారు వండు. వండు. బోషము అని బోధించిన విని యామరూపులు లేచివర్చి యామిపాదంబులందు నమస్కరింపుచుఁ దల్లిఁ నీవు వాకు మంచిమాటలుబెప్పెలిచి. నీపదకులు వాడెప్పులు సోకి యపరిమితానందము గలుగఁజేసినవి, ఇది మెదలెపాటివనంజఁ బూనితివేని దైవమాతకుండని పిలుపుము. నీవు జాల తెలిసినదానివదలించితివి. ఈబోగముది నీకేమిపాపంబును. ఇందుండియు || నీది పదలంబులెట్లు బెప్పెలిచి? నీవృత్తాంతమెఱంగింపుచుని అగిగిన వాని యట్లు నియె.

వృత్తా నాకీ బోగముది యేమియుఁ జాట్టుముగారు. మేనొక పాపాత్మురాలను, వాన్బ్రాంతముతో నీకేమిను? నేను నీకొకరహస్య మవదేశించెద నెన్నఁగించెలియ నీయకుము నీవు క్రమవశనఁ జాతుడవు. నీమాటవలన నీవు కిరాతకులమునఁ బుట్టనట్లు తెల్లమగుదున్నదికదా? నిమ్ముఁ గన్నశిల్లి యేమైనరో తెలియదు. నమనియే యుండను. నిమ్ము జూచిన వాకుజాలి గలుగుచున్నది వినుము. నీకొకయంత్రరము బ్రాని యిచ్చెదను. అజాదెవ్వరింజూపకుము. తూచువుదోమననున్న రానుడుర్ల మను నగరమునకుంటోయి అందు గుమరాచగడుడగు వైక్యని యింటికిం జని వానికే యొకమ్మనిమ్ము ఇతరులకుఁ జూపినఁ బ్రమాదము నుమి! అతఁడు లేకున్న భార్యకిమ్ము. నీపాత్రకవశేషమునవారు సజీవులైయున్నవో నిమ్ము గన్నకుమారుని వలెఁ జూచి పోషించి వారి పొమ్మంతయు నీకియగలదు. నీవు ముఖింపఁగంపు. అని చెప్పిన విని యా వారిలందు నంతసించుచు నిల్చినయె.

అమ్మా! నీకే నాకు దల్లిచి మాతల్లిచి నేనెదుఁగకుగద. నేను గొప్పవంశము

గంభీరమని కూడఁజెప్పుదులని నన్నెల్లసంగితిని. అవచ్చ రామె అహలరేమియు నడుగకుము. నిన్నుఁబాద పాట్లు తోలినది. వాడెప్పుడ తొప్పున నడిచెనని నీవు రాగ్య సంపన్నుఁడై శాగంపని తెప్పిన వాఁడనియె.

అమ్మా! అకారముగా సంపదగల గణేయములకు వందనము వాఁడుండునా? రహస్యము తెల్లదింపను జాలు వ్రాసెయిమ్మని అడిగిన నవ్వవడి యప్పుడే యొక యుక్తరమిట్లు వ్రాసెనది.

ఓవుఁడామ్మ! రాదా! ఈకమ్మ తెచ్చిన పిల్ల వాఁడు మీ రాహుక్కిడు వీధిపేరు మృగదత్తుడు. వీనిఁగాపాడి కుంఠలీవృద్ధి జేసికొనుదు మీహాతురును అల్లుండును మృతినొందిరి. చరిత్రారకుఁ డొలిపఁబఱచెను నీతి నిర్వాణుఁడైన గరవ మృద్ధి లోనికిఁ దీసికొనిరందు. ఇదియే నడివేయ.

ఇట్లు హత్తరక్కకురాలు.

అనివ్రాసి యాయుక్తరమిచ్చి కిరణము నూర్చి వి మద్యుడును దండ్రి! ప్రమాదమునైనను వెంటఱి యిదికిఁ తోపున సుఖి! పదంతు పాంసూపింపకుము. ఈయంతర మెరుంతుఁ జావకుమని వయమారుటోరించి విద్రులచ్చి తెల్లవారకమున్ను లేచి అవ్వలికిఁ బంపినది.

ప్రేక్షుల కన్నాటికి నెక్కిసంజారి మెచ్చుకొనును నోనో వీనేమో నెల్లరాన నడుకుంటి. మంచికావే నమరడుగకుండు నిలుపి పాగనంపితిని. మతేయేమెనను సొమ్ములాగితివా? యని అడిగెనని మూరక లోనికిఁబోయి నీ: నానంది మూడు చాలెందెను గండా? నవ్వవచ్చురైన మగపిచ్చుని రావక యిచ్చి నాళ్ళెమిదికిఁ జీపించితివో తెలియదు. అసా! వారకాంతమగునా మమింపియకొంటిగదా! చాలు. జాలు. కిడులో మేలు నాన హతులంగంటి. హైహిత్యమ వరలితి. అమ్మో! కొన్ని తిన్నము బురదమనక నిజంబెఱింగింప మనవిమితివేయి! జాను జ్ఞాపకము వచ్చినది. నాయవస్థకు వాఁడు పగడు యొకటి పుచ్చులిగాఁ దండులు యుగద. ఈవిధారము వానిం బాదించునని తెప్పరికొను మంచివనియే. ఇకరావక యేమిచేయవలసివది. అదనికిఁ బోయి యెట్లో మదిపెనఁగాక అని నిశ్చయించి అప్పుడే యెప్పటికెప్పక యిట్లు వెదలి అడవిదారింబడి వదును దొడంగినది.

మల్లకంపం, రాళ్ళు, రప్పలు, రుప్పలు గణింపక తోచింట్లు వదులుచు నొకచో దాచాగ్ని మందులంద గుఱాఁబడియి యామంటలోఁ బడినది పాత్రివర్య మునకు మెచ్చుకొని యగ్నిరట్టారకరు మోక్షసాహజ్యమునకు బట్టాదిషికల జేయు చున్నచో యనంగదవలతో గుమ్మరించునట్లు వర్తము గురియుటలే వా దాచాగ్ని యొకయుఁ బల్లించినది.

వచ్చిని కించుగయు నేటి నీకీపతికాదు. బూడిదరారిన రత్నమువలె మెలయ
యఁ జెక్కురెదరక లేచి నలుమూలల జూచి అట్లు నన్ను దైవము అంపకున్నాడు
గదా! ఇంక నెన్నియనుమలు గుమగు నేముకో నుని తలందురు? బోయ పోయ
కొన్ని దివంబు కలలోక గొల్లవల్లి బేరినది.

అప్పుటికి మరల బుద్ధిపావస్థము తప్పుటలే అంతోక గొల్లవాని యింటలో
వాడు చెప్పిన పనులులేయోయఁ గొల్లవానియు శాయాపనము చేసినది.

అని యెఱుంగింది.

127 వ మఱి లి

ఉ ద యా ర్క-ని క థ

అహో! అని యెప్పుడెఱుఁగి అని బాండులది అని చెప్పిన మాటలు నాదెంద
మున జాగుగ వాదించి. మే! బోగమదానియింటికి వచ్చుట తప్పుగా ఎఱుంగక మోస
పోయితినిగదా! మిక్కిలి వెరగలకొని గోయపోయము మంచిమాటలువిన్నపింపి.
అత్తియొకమేడఁ మత్తము నేపత్తమకుగంజాకుడవట. తంజాలు రామధర్మనగరము
చకుడిసికొనిపోయ్యని చెప్పినతిగదా! దీవంబుగొంతలాశము గలుగఁ గలదు
అయ్యో! వాడు అదుపురాకపోవుటచే నిందెమ్రాయుచిరదో తెలియఁబడదు. ఒరు
లకుఁ జూపవందచెప్పినది. కానియ్య ముందుగా అదుపు చేసికొని యాముత్యము
అదినికొనిన తరువాత బోయెన విక నీకోతుగ వహనము విచిత్రవని తలందురు
మృగదత్తుఁడు వేళ్ళాగృహము వెడలి కనుచీకటి యంతఃగనే యూరింబయినున్న
గుడి సెంయొద్దకుఁబోయె.

అందున్న కోయలు వానింజూచి యోరీ చిరుకవునఁ సేస్త్రాత్రి యందుబోయి
తిని నీకొఁగఁ బరమంతము వెడలితిని. తివాసిచమ్మితివా! మనకివాసులు యాది
రాజుగారు పెచ్చికొని నిన్నుఁబడికొని రమ్మనిరలు. పెద్దతిరాసి కామి కొనియెద
రలు. రాజకులు పలుహతువచ్చి పోవుచున్నార నీ అదృష్టము మంచిదాని చాల్చు
వలెనని విని అతండు నన్ను బలియని పిలువవంట నాపేరు మృగదత్తుఁడని
పిలుపుడు పెద్దతిరాసి వచ్చితిని. రాత్రియెంతో పోయితిని పలుకుమందఁగనే
రాజకులు కొందఱువచ్చి తివాసులైన పిల్లవాడు వచ్చెనా! అని కేకలుపెట్టిరి.

వచ్చెనని చెందులు కొందరు త్రరము చెప్పి వేనే అల్లికవాడను అని మృగ
దత్తుడు మందరకువచ్చి నిలువంబడుటయు రాజకులువానింజూచి నీనిమిత్తము
రాశినినుండి తిరుగుచుండిమి. ఎందులోంటినివాణా! పెద్దతిరాసియున్నదా! అమ్మి

తిహా? పదపద. రాజుగారు నిన్ను దీనుకొని రమ్మనిరని తెచ్చి అప్పుడే వాని రాజు నభయం బోగొనిపోయిరి.

మృగదత్తుని దేహద్రావణ కలుపైతము నిర్మలనిండువలె మెలుయుచుండును. కన్నులు ఆకర్షణంక విశాలములై యున్నవి. వెడదయరహు ఎరులుబయలు దీర్ఘ బాహులు గలిగి యెప్పుడుండేసి వాడూపు చూచినవారి కచ్చెరువు గొలుపక మానదు. మతయు గోయతులలుకల బుద్ధివారడగుడ వింతగా వానిబాడక మానదు. ఉదయార్కుడు నిలకుకొల్పందఁగా వాని రాజకటం లకవియొద్దురు. దీని కొనిపోయి యెతలంగిలచిరి.

రాజావానిబారి వెరగుపడుచు నీడు కోయ రాజా బెరా? యెంతవిద్రికము.

అనివారికి వానిబారి—

రాజా—ఓరీ, నీపేరేమి?

మృగ—మృగదత్తుడగుపామి.

రాజా—నింక తివానుంబిచ్చాడవు నీవేవా?

మృగ—నేనే సామి.

రాజా—ఈపని నెక్కడ నేర్చుకొంటివి?

మృగ—నాకెప్పుడును నేరువలేదు నాబుద్ధింనుండేకమానింది అల్లితిని

సామి.

రాజా—నీవు రదివికొంటివా?

మృగ—లేదు. సామి లేదు.

రాజా—ఏమిటికి నేర్చుకొవనై తివి.

మృగ—తెప్పువారులే సామి.

రాజా—నీవు తిరురు ఎందువసించువు?

మృగ—కొండలందును సామి.

రాజా—నీకలిదల్లుడు లిక్కడకువచ్చిరా?

మృగ—లేదు సామి లేదు.

రాజా—నిన్ను నడచుకమైన తివాని తిచ్చితివంటి యేమిలేసితివి?

మృగ—రత్నాంగియును బోగముడి తీపికొప్పుతిసామి.

రాజా—ఏమి వెంయిచ్చివడి?

మృగ—నీనుయు నీయలేదుపొద్దును యావకయే వుండినది.

రాజా—ఏమికతన?

మృగ—(పిగ్గులే కలవాల్సొస) ఏమో తెలియదు.

రాజు—తెలిసినది నిజంకదై యరిగితిహితోయ సతవలము మట్టుజెప్పక పోవడే.

మృగ—లేదు సామి లేదు.

రాజు—లేకున్న నిజము చెప్పుము తప్పున్న దానిందరించితిరిగి తెప్పించెదను.

అనిరాజు దానితో నంతాడించుచున్న నమయించున రక్షాంగి అచ్చటికి వచ్చి నమస్కరింపుచు నసాధవిదూషణ సత్తిక యొకటి రాజావకర్షించినది దాచకుడా దాని పట్టు చదువుచున్నాడు.

మహారాజా! నిష్పక్షాతి దిరుకపులితను కోయవారు మాయండికి విలువకృమున నడుగుదెంచి రావల్లిక తిరాసి వోడలి యిచ్చి నాకుఁకునను భోగినిగా నశించింది రాతి మాయంట బండుకొని తెల్లవారకమున్ను సారాంశర భూషితమగు నాయోషెనుజీం దీసికొనిపోయెను ఎందురాదెనో తెలియదు ప్రాడ్లునుండి వెడలించుటందీ దేవదవాలు కటాక్షించి వాని దండిది నాప్రతిక నిష్ఠింపఁ బ్రార్థించుచున్నాను. అని చదివెను.

అప్రతిక వృత్తాంతము విధి రాజు విక్కిలి వెదగునడుచునోహో! దిరుకపులి నీకూతునిక్కిరిసిపోయెరా అందులకు నేమేమి చేయుదుము తక్షించియుండు నేమో యని ప్రహసనమాకుచు నోరీమృగదత్తా యిట్టి తిరాసులల్లువాండు పిలో! వెక్కురుగింరా యేమి యని యాడిన వాడు స్వామీ! నాకుఁగార యాపని మతి యొకటిఁ తెలియదని తెప్పెను.

మహా సభా! నీలే రాతిమాయండికపచ్చి మన్న మోసముజేసి నాకుఁకు నెత్తికొనిపోయిన ముచ్చ అని గత్నాంగి పలికినది. ఏపేరు చిరుకపులియో మృగదత్తరా! అని రాజుకుఁగ జరుకపులియని నాతోజెప్పెనని రక్షాంగి చెప్పినది.

రాజు వాని మొగముజూచి మృగదత్తా! నీకు తెండుపేరులు గలవాడేమి? నిజమైన పేరేది యనుఁడు నాకు మొగతిపేరులు దిరుకపులియోని తరువార మృగదత్తదని చెప్పుకొనుచున్నాను. దానికి వెలొకళారణమన్నదని తెప్పెను.

అప్పుడురాజు మిగుల వింతగాఁజూచుచు నీదీరక్షాంగిమాటలు వింటివా! రానికూతు నెత్తుకొనివచ్చితివంటి యేమిటి? నిజము చెప్పుముని అడిగిన వాడు రామ రామ నేనేమియు నెదుఁగను అది బొంతువున్నదని తెప్పెను. అదవివాండు అసక్కమురాదరు నీవేకొంతుచుంటివి. ఏమి తిరాసి మాయముగా హరించితివంటి. తిసిగొని

రమ్మ లేకున్న నిన్ను క్షింతుమని రాజా ప్రయత్నించినదియను రత్నాంగి వాని నిట్టదగినది.

రత్నాంగి—ఓరిపీపు నిన్ను పాదుంజాలమున
మృగ—నిరా, నిరా నేను గోయవాడమకాను. ఉత్తమకులంబుడ ఓరి అని
భమ్మ నీవు విలువదగవు అందరు వస్తువువ్నాడు.

రత్నాంగి—ఓయీ తివాసి తిసికొని మాయంటికి వచ్చితివా?

మృగ—వచ్చితివి. వచ్చితివి.

రత్నాంగి—నీ పేరు చిరుకవులియని చెప్పితివా?

మృగ—చెప్పితిని నా పేరు అప్పటికి చిరుకవులియే.

రత్నాంగి—రాత్రి మాయంటికి ఇదకు వస్తుమని చెప్పితివా?

మృగ—నేను, జెప్పలేదు. నీవు రాత్రి రమ్మని పిలిచితివి.

రత్నాంగి—ఎల్లయిన నేమి నీవు రాత్రి మాయంటికి వచ్చితివా? లేదా.

మృగ—వచ్చితివి.

రత్నాంగి—సరే. నా హుంబును నీయొక్క కుంపికినా లేదా?

మృగ—కూతురో యెవ్వరో తెలియదు. ఒకరే వాగకలోనికి వచ్చి కూర్చు

న్నది.

రత్నాంగి—అది పియ్యవ్వును తోవ్వన మెరిగినదియో?

మృగ—లేదు. లేదు.

రాజా—నుజియేని తెలిసినది.

మృగ—దేవా! వినుండు. అమెకడుయల్లారు సామీ! అమెనమ్మ! తారినా
వృత్తాంతమిది తెలిపకొని యూరక కప్పియూర్చురుగొంక సేపటికి దిల్లరాదా
నీవుయత్తమకుల సంతాకుడవు గోయవాడవు కావు తులంగములాని యింటి కేమిటికి
వచ్చితివి? దీనివలనకుమమబోవును, రోగములువచ్చును. కిర్తిరెడును. తేలికలుగనుని
యెన్ని యోచితివి తులవని కప్పని చెప్పునది. అంతరముక నానామాల తెలియదు.
రచివకొని బుద్ధికలిగి వ్యాధిమగు వర్తింపుమని యెంతయో ధోరించినది. నావుట్టు
పూర్వోత్తరమునిని నిశేరుమృగదత్తుడని చెప్పుకొనుచున్నది. అప్పటినుండియు
లేదు మార్పుకొంటివి అమెచెప్పిన మాటలన్నియు నామరచ్చివని. అప్రకారమే నకుడు
కొనుడు నియమించుకొంటివి. తెల్లవారక పూర్వమే వస్తు; తోమ్మన్నది. లేచివచ్చి
తివి ఇంతకన్న నాకేమియుం తెలియదు. సామీ! అని వాడు చెప్పెను.

రాజా—రత్నాంగి! వానిమాటలువింటివా? అదిన్నదిపేరు, తులనా సత్యము
చెప్పము.

రత్నాంగి—కడుపునఁ బట్టినదికాదు. పెంతుకొంటిని

రాజు—ఎన్నెప్పుడు ప్రాయశ్చయము పెంతుకొంటిని?

రత్నాంగి—వివరము జ్ఞాపకములేదు. ఏదెవనిదేంద్రయ్యనది.

రాజు—రాని తలిదండ్రు లెవరు?

రత్నాంగి—(ఇందుకయారోంది) ఎవ్వరో నాకు తెలియదు.

రాజు—మఱియొక్క యెవరికి కీసికొని వచ్చితివి?

రత్నాంగి—వీరిఁ దిసి పోవుచుండఁ బలివి అన్న వత్తము లిచ్చి పోషించుచుంటిని.

రాజు—దానికి వివాహమైనదేమో యెఱుగుదురా?

రత్నాంగి—ఎరుగను.

రాజు—ఎప్పుడును ఆడుగలేరా?

రత్నా—కట్టి వెళ్ళితివాటాఁ ఏమారునూం తెలియదు. చెప్పినవని మాత్రము జేయుచుండునది.

రాజు—అంతకుమున్నెప్పుడు నైవ రంజరికమునకు నియమించితివా?

రత్నా—లేదు. లేదు. రాసెయ్యవలయు లేకపోయినది. నిన్న నాయెడలిలో నీమితములేమింటేని దానిం రంజనంబు వచ్చినది.

రాజు—అరంజరించియే పంపితివా?

రత్నా—అయ్యో! పడివేయ వియవగంధగంధేనంజరించితిని.

మృగదత్తుడు—లేదు సామి లేదు. ఒక్క పగయైన లేదు. మాసివగుడ కట్టు కొన్నది. మూల గూయ్యన్నది వెళ్ళితిగాదు. ఏలాటి పురాణములు పెప్పినదను కొంటి?

రాజు—వీనివారు యనక్కమా? అది నింజారించుకొనగా నీవు జూచితివా? నిదానించి చెప్పము.

రత్నాంగి—నాకు జ్ఞానముగా నుండుటలే బోధింపలేదు. అరంజరించుకొని పొచ్చుని జేపితివి.

రాజు—నీపితకొఁలోఁ బడివేయ వెంగం నగంతోఁ దిసికొని పోయెనని వాఁయిందితివిగదా? యాదర యెట్లు వాఁయిందితివి.

రత్నాంగి—(తరువకుడు) నగలు కరించినదని కంఠి యెట్లు దాసితిని.

రాజు—నీమూలంబోఁ బరస్పరవిరుద్ధములు దాంగంపు. నీవు చెప్పచున్నవి అంతయు ఘనకృతము. ఉత్తమాంగనమ జెనుకార్యమునకు నియోగించితివి. లేచియ

రాధను విడువించితివి ఈయవరాధదర్శనమునకు నీవు దండుకొరంపు. వేయ నెక్కుము లిచ్చుకొనునట్లు నీకుశివ విధియితిమి. ఈయనతో రెండేడులు కారాగార మలో నుండువంతు నీతివాని తీసికొనివచ్చి వీనికిచ్చివేయవలయును. అప్పుడుగుండ్లో నాలోదింది యారాకారత్నానికి శివవిడిచుటయు దర్బాసవాసుపారముగా రాత తలులు పనపదయని గొలుచు దానినెల దాని యందలికించోయి శివార్థవముతోఁ గూడ దినానివి తీసికొనివచ్చి రాతనకు నమర్చింది.

క.హా! ఈరాత మక్షపాతముజేసి నాకవరాధము విడిచెను. ఖిలం కాను దీని కొనటలై యింత వచ్చెను. కానియ్యి వీరితోనే యయ్యెనా యేమి? పైయధికారులు లేరా? కూమియంతయు నీశఃకృత్యఁడే పాలించుచుండెనా? పైవారియొద్దకుఁ జోయి న్యాయము జేయివచ్చెదనని నిశ్చయించి రత్నానికి ద్రోహ్యవృత్తువకు మిక్కిలి విచారించు నుదయార్కునిపై వధికారహగల గజేంద్రవాహనుడగు రాతనొద్ద కలిగి వడి.

న్యాయవాదుల సహాయముచూచునక రత్నానికి యుదయార్కుఁడు తనకుఁ గావించిన యక్రమమును గజేంద్రవాహనునకుఁ దెలియఁ జేసినది అప్పుచోరాత అయ్యతియొగమనను విమర్శించుటకు దనకు సామంతురాకగొన్న సుమేధునొద్దకి యువెను.

అని యెఱింగించునవ్వడికి

128 వ మఱి.

సు మే ధు ని కథ

గజేంద్రవాహనుడు సామంతద్రక్షవర్తి. ఆవృద్ధివిపతి యధికారముగ్రింద నేటియార్దురు సామంతరాజులుగఁడు. సామంతరాజులు చేసిన న్యాయాన్యాయముల విమర్శింప గజేంద్రవాహనునికి వధికారముగంపు. కానుచేసిన శిక్షావిధులు సహజములు కావని తోచినచోఁ ద్రవిచ్చివేయవలయును. అయితీయొగమనెల్ల విమర్శించి యందలి యధార్థము తెలింగింప మిక్కిలి బుద్ధిమంతుడగు సుమేధుఁడనుసామంత రాజును విమర్శించెను. సుమేధుఁడును గజేంద్రవాహనునిచే నీయఁబడిన నూలు గ్రామములు గలవాఁడుగట రాజుని విమర్శించుచుండును. సుమేధుఁడు తెలిపిగలవాఁడు. భర్తాసకుండని యెఱింగియుండుటచే గజేంద్రవాహనుఁ తతఁడుచేసిన తీరుప్రతి విమర్శింపకయే స్థిరపరచుచుండును.

రత్నానికి తన యతియొగమాసుమేధునొద్దకుఁ బంపఁబడవని విని యతనిచేఁ జాలింపఁబడుచున్న విద్యావగరమువఱకుఁ జోయినది. రత్నానికి మర్యయోగవమంతు

న్నను ఎవ్వరారని మార్కసు లేసినది విశేషములచే తొలిప్రాయముందున్నట్లు కనఁబడుచుండును. రత్నాంగి యాటపాటం నంతవైపులము లేచివైచును విచిత్రాపహరణమందు మంచి నేర్పుగలిగియున్నది. యువకులరంజించు వగలు, బట్కులు దానికే గలవు. విద్యానగరంబును బుచ్చవేటిఅను వారకాంతయులఁ బువ్వేసి దానితోఁ దన వృత్తాంతమిఱిగించి కన్నీడుగార్చుచు నిట్లనియె.

ఉదయార్కుఁడు మస్తులోథంబున నాకన్యాయుగా కిషుచించెను. ఈయన రాధను సూర్యకాననేని వేదాయాలోఁ గావురము తేయఁజూచును. ఈసుమేధుఁ డెట్టివాఁడో తెలియదు. నీవెప్పుడైఁ బోయితిరా? తార్యావుక్తులు గలరా. ఎన్నియేళ్లవాఁడు? రమీకుఁడగువా? కాదాయెఱింగింపుమని అడిగిన నెనిమిదవవేలయిదు నియె సుమేధుఁడు తర్కస్వరూపుడని చెప్పుదురు. మిక్కిలి చక్కనివాడు. విచారాత్మకుడుగురులఁ బెక్కుసాకులు తూచితివి. పరస్మిం గవైర్తిచూడఁడు. న్యాయోన్యాయ నీమర్కనమం దకవికి గంపేయపు అహవృత్తికి లేదని చెప్పుకొనుచున్నాడు. తర్కసూత్రము వానికే తెలియునట. కావున నీవు విద్యానిపుషవనరము లేదు. వ్యాజుమే లేయును. మగవగ లకనిమతికి రగులపు అక్రయించిన బ్రయోజనములేదని చెప్పినది. కానిమ్ము ములిమాట వింటిని ఎట్లంటి నాయవరాధము పెనుకొండురటు. సాక్షిలతో రమ్మని నాకు నాజ్ఞా వైదికఁ బంపిరి. పరిరాజ నాకసాక్షిని దీసికొని నవర్చితిని. రెండవసాక్షినిగా నీవు రావలెను. నాగోరము గురించియు నీకినిగురించియు నీవు తెప్పరయ్యును. అని బ్రతిమానిన నది అంగీకరించివది.

నిరూపణదివసంబున రత్నాంగి యిరువుర సాక్షిలతో రాజనభకుఁ టోయవది. రాజభటులు రత్నాంగి అని పిలిచినతోదవే సుమేధునియెదుటకుఁ బోయి నమస్కరించివది. సుమేధుఁడు దాం జూచి రత్నాంగిని నీవేనా? ఉదయార్కుఁడు నీపై జీవరాధకర్మయము నిరూపించి నీకుకిషుచించెను. నీ వాయవరాధములు జేయలేదని యెట్లు చెప్పుచువు? అని అడిగిన నది యిట్లునియె.

దేవా నేను వారకాంతను. నాయఁడు వారికొక కోపము గలిగియున్నది. ఒకవృదు నామవర్తమానము చేయఁగాఁ బోలేకపోయితిని. దేవరవా రెఱుంగనితర్కమేమగుదు. మఱియు నేనొక్క తివాసిని వాదాంతక తిసికొనిరి. మస్తులోథంబున నాయవరాధము నిరూపించి కిషుచించిరి. దేవరవాలు తర్కస్వరూపులు. వాకుం పృతి ప్రారము తేసితిని. అది తప్పని కిషుచించిన మే మేమిలేయఁగలము. అని కన్నీడు గార్చుచుఁ జెప్పిన వారింపుడు వరం దిట్లనియె.

నీవు అడిగినచాలితే యొత్తరము చెప్పవలయునుగాని యితర ప్రశ్నంగము

జేయగూడదు, విరుము. నీకుంపు త్రికప్పుని యేకం దవలెకు నీవు యోగ్యమైన చిత్తపుత్రికం యోత్తీరి ఇష్టములేసినదే వ్యభిచారమునకు నియమించితిమట అది యోగ కప్పు సుగుణంపప్పుడగు కాయబాబుపై మువ్వారోగూకం దవ కూతు రమి దీసికొని పోయెనని యనుకూరియోగము దెచ్చితిమట అది రెండవకప్పు ఈ యవరాధవ్యయమునకై నిన్నుదయోర్కయు శక్తింబెను. ఇందుంకు నీవేమి చెప్పెద వని అడిగిన నది యట్లయితి.

దేవా! భోగమువాండు ఇతరజాతుంబాదికం దెచ్చిగాని మెండుకొనుట కాకుకయ్యెయ్యన్నది. అట్లే నేనొక కూతుం పెండుకొంటిని. దానికా కుర్రవాడు తివాసి సుయవగా నిర్వి కంసికొని మరునాడు మా యల్లు దాచించెను. అందుంకై యాకోయబానిపై నిజమైన యవరాధమే మోపితిని. తివాసిని వారు తినుకొను కలంపుతో సీతీక్ష నాకు విధించిరి తల్లడి అను మొర పెట్టుకొన్నది.

నుమేధుడు న్యాయాధారులతో వాడుకలితాగమము గురించి కొంత చర్చించి తివాసికోగూడ నాకోయపిల్లవాని పెద్దదీక్షిఁ బుత్రుమని వ్రాసియుంటిమి పంపిరా! అని అడిగినఁ గ్రందియుట్టోగి యొకప్రతికను విప్పి చదివి దేవా పిల్లనాడు రాదేడు. తివాసిమేపిరి వాదాతివాసి నమ్మి యానాడే కొందరితోనీఁ జోవునదేకఁ బరి పండుకు కాంక్షయగుచున్నది. కొంటేము కాంక్షరినాసంగిన పంపగలను అని యవయోర్కయు వ్రాసియున్నాడని వినిపించెను.

అప్పుడు నుమేధుడు, ద్వికానన మెందున్నది. తెప్పింపుడని అడిగిన నొక వరిదారకఁ దాడుటకు తిసికొని యంకు విప్పి పరచెను. ఆమల్లిక, యారంగులు, నాదట్లన, యామెలుంగు, అవన్నె. యాకళ్ళుచూచి నుమేధుడు చెగుం వెరగువడుచు నల్లిక విమర్శించి మువ్వలు వికల్పించి విప్పివిప్పి గుళిచ్చిగుళిచ్చి విదానించి పుటియు మణియుఁబాడుచు, జెడతడిపుఁ దాని గుణించియే వికల్పించుచుండెను.

కన్నులు మూసికొని యొక్కింకసేపు ధ్యానించి రక్షాంగి ముగఁ బాచి మృగదత్తుడి రక్షానమము తానెల్ల నని నీతో జెప్పెనా? యాపని కడతెచ్చున చెప్పిరో? యడిగిరా యనిపలికిన అప్పింటి దేవా! అది వాదల్లనమాకు వాస్తవము పనియట్లు వేరుచూకెనో నాతో జెప్పలేదు. ఉదయోర్కవితో జెప్పినేమో తెలియదని యుక్తర మిచ్చినది.

అప్పుడకంబాప్రతికంన్నియు మఱుఁ జేసెను. వానిలోకోయపల్లిలో నల్లిక బావం జూచి నాబుద్ధింబుదే నాయల్లిక వేరుచూకండినను చెప్పెనట్లున్నది. అప్పుడు కలయోధుడు నా పుకవిదేడు మృగదత్తుని సాక్షిమైసంక సగముగా నెక్కడికిఁ

బంపనలయను వాని వంశః గొన్నివంశములు తెలిసికొనవలసియున్నదని వ్రాయఁబడి యున్నది. గజేంద్రవాహనుని ముదిరఁబెట్టి యున్నయొక్కనివృద్ధకనిపెను. మఱియుఁ గొన్నిదివములు గడువిచ్చితిమి. మృగదత్తుడు వలన సాక్ష్యము తీసికొన వలసియున్నది, వాని రచ్చియరులు కుత్తరము లిచ్చితిమి. యప్పటికి నీవు రమ్ము పొమ్ము. అని యెఱింగించి గడువురెప్పి సుమేరుఁడు మృగదత్తునిలాక జరయు చుండెను. ఉరయొక్కఁడు గజేంద్రవాహనుని కాసనపత్రకంబులికించి కొందర వరులు మృగదత్తుడు గవంబువతోడనే ముట్టకొని తీసికొని రావలయునని చెప్పి పలువురఁ దూతల నలుమూలఁకుఁ బంపెను.

అని యెఱింగించి—

129 వ మూల తథ

గ దా ధ రు ని క త

అనఁ విద్యయం రెద్దిమహిమయున్నది.

- ▲ విద్య నిగూఢగుప్తమున విత్తము రూపము పూర్వసాక్షిన్
విద్యయకస్సుతోగకరి విద్యగురుండు విదేశబంధుఁడున్
విద్య విశిష్టదైవతము విద్యకుసాక్షిభవంగా లేతిన్
విద్య నృపాంశూళికము విద్య వెనుంగనివాఁడు మర్త్యుడే.

రదివిశిష్టక యెంతమూర్ఖుడ నెఱిసి. నా యిల్లా దిమాలు చెప్పక పోయినదో మేముండు తెలియదుగదా? ఇప్పుడు రదివిశిష్టకుడే గ్రంథములు చూచుటకు కక్క మగుచున్నది నాయగుమామయిలోనే వ్రాయఁబడుటఁ జూపుటయుఁ జెరిగినది. అమె చీకటిలో వ్రాసిన విషయములు తెల్లమైనవి. నాకల్లిరంధ్రులు మృతినొందిరఁట అందున్నవాడు నాకల్లికి రల్లిరంధ్రులఁట అమెకు నావృత్తాంతమెట్లు తెలిసినదియో? అమె యెందుఁబోయినో తెలియదు. ఇక నేను రామదుర్దనగరమునకుఁ బోవుట కర్థము. బంధువులం గలసికొనియెడ ఆయ్యా! నన్నుఁగోయవాడని నిరసింతురేమో పెషము మార్చెదనని మృగదత్తుఁడొనవాఁడు తలంచును నాచివ్వెషముతో బయలుదేరి యొక మార్గంబునబయి నడుచుచుండెను.

ధ్యానియమొందుటదే దానిలో బాషానిగంటాదులు అతని వశంగా బాధించినవి గావు పోషణదోష మధ్యాహ్నమునకొక గ్రామము జేరెను. అందు భోజననడుపాయ మొందుఁగలుగువని యేరయ్యచు సక్రమంబు దుఁ జెలిసికొని అక్కడికిఁ బోయెను. అందు నాయగు వర్తములదారికిని భోజనము పెట్టుతుండురు. కుడిది కూర్చున్న

పిమ్మట నొక బ్రాహ్మణుడు మృగదత్తుని జూరి నీ కేయరి కరుగుమంటిని యడిగిన నతఁడు రామదత్త సగరంబునకుఁ బోవుచున్నదిని యాత్తరము తెప్పెను.

బ్రాహ్మణుడు—రామదత్తసగరముతో వెళ్ళిరింటికిఁ బోయెదవు.

మృగదత్తుడు—కుముదాంగదుని యింటికి.

బ్రాహ్మ—అతఁడు నీకుఁ జూచుచున్నావా?

మృగ—యట్లమే.

బ్రాహ్మ—ఏనుగును?

మృగ—మకల్లి కల్గితి.

బ్రాహ్మ—(విస్మయముతో) మికల్లి పేరేమి?

మృగ—నాకుఁ తెలియదు.

బ్రాహ్మ—మీ కల్గితిమే?

మృగ—అదియం తెలియదు.

బ్రాహ్మ—కాదెందున్నద?

మృగ—తెలియదు. మృగివొంటిరని యెంత తెప్పెనది.

బ్రాహ్మ—(దుఃఖముతో) వానికి నీ పెండుజనిందిది.

మృగ—కాశియం తెలియదు. హావిండు. నావృత్తాంతములో మీశేషివని

మీరెవ్వరు?

బ్రాహ్మ—నేను మీకంటికి పిత్తుఁడను. మీకల్లి రంక్రం నదికి మే వెడ
కుదు దేవాలయము కేయరుంటిని.

మృగ—మీపేరు.

బ్రాహ్మ—గదాధరుఁడంటి.

మృగ—కాదెందుదోయి?

బ్రాహ్మ—నెల్లదినపరాదు మెల్లగా చూడ్తుము. మహాపత్నివతయుగు
మికల్లి రాజు గామావరావరాధంబుఁ బ్రమాప్తినది రావంజీవి యిరువురు కానన
ముంబిది యెందోగాలి. అని వింటిని వానివరయుచుంటిని. కాదు! వారు మృగి
వొంటిరని నీకెవ్వరు తెప్పిరి. అని కన్నీరుగాల్చురు నరుగులయు నతఁడు వెళ్ళి
యింటిలోనున్న పరివారిక తెప్పినదని యాకథనుంకయు వెలింగింపెను. నమ్మక
తోదిన పిమ్మట వాని ప్రాసీయార్చిత యాత్తరము చూపించెను.

గదాధరుఁడా యుత్తిరము వదిలికొని కవిగురువద్ద అయ్యా తుయుత్తరము
ప్రాసగతి పట్టిన తెలిసికొనలేకపోయెను. తత్తతో వియోగము పొందియుండవచ్చును.

చిరక్తితో వ్రాసినదని తలచెదను అక్కడికిఁబోయి చూడమా? అని యాలోచించి కాలుదాఁ అమె యిప్పుడెందున్నదని అడిగిన నెక్కడికో పోయినది. అందుచేదని యాలోచించు తిరుమల జెప్పెను.

మృగదత్తుడు రహస్యముగా గదారయవలనఁ దనతలితల్లకుల మృతాంతము సొంతముగాఁ దెలిసికొని పరితపించుచు దుర్గావగరమునకుఁ బోవుటకు నహాయము కమ్మని కోరికొనెను.

గీ. నత్యుహక్తి పుటించు దీక్షిమ మున్న

గౌరవ మొనంగు ముందుఁ గలువపుము

గిత్తిగిరియందు దైత్య విస్ఫూర్తితెలు

సాధువంగలు సకలార్థసాధకలు.

అస్పృశియింతులయ నతఁడక్కడి అధికారం కాసనము కడుక్రూరముగా నున్నది. పీచారియింటికిఁ జుట్టుముగాపు పెట్టిరి. క్రొత్తవాడువచ్చిన బరికించుచుండును. వానినెచ్చటికిఁ బరిక్షింపజేసి పరీక్షించు. పిమ్మటాంతము తెలిసిన బట్టికొనియెద లేమో పీచిరామమాని యూరికేగుచున్నను వారిసవల్ల నిర్బంధించుచున్నాడు. కావునఁ బ్రార్థనముగాఁ బోయియూతవలయునని గదారయఁడువలకుటయొ మృగదత్తునిట్ల నియె.

మనమేమి అపరాధము జేపితిమి? చిరపరారుల రాజపురుషులు బట్టికొని యెదరా? మతయొ రాజు లేవిన అక్రమమును వింతింపక చూచారి సమరాధులుగా వెన్నుల తప్పగారా? ఎట్లయినను దుర్గావగరమున కడుగక తప్పదు. తయొత్తరము చూపవలయునని పలికెను.

చారట్ల మాట్లాడికొనుచుండుగాఁ బ్రార్థనముగాఁ దిరుగుచున్న యొక్క పురుషుఁడు వారిమాట లింతుక యింతుకవిని వారి వెనుకెంట దిరుగుచుండెను.

చారుగూఢముగాఁ రామాద్వైతగరమునకుఁబోయిరి. కావలివారి నెట్లో తప్పింతు కొని యాజపురు గుముదాంగదుని యింటిలోని కరిగిరి. గదారయని గురుకుపత్తి కుముదాంగదుఁడు నమస్కరించుచు భూసురీశ్వరా? మూలరి జాత యేమైనఁ తెలి సితతియా? అయ్యో మేమిక్కడ బద్ధప్రాయంమై యుంటిమి. యీకాణఁడెవ్వఁడు యోగీంద్ర నగరంబున శేషైన వార్తలు తెలియవునా యని కన్నీరు చార్చుచు అడిగిన అశంకిల్లయె.

శేషిఁ చంపట్టి చిరి మమరట్ల వెయ్యుచున్నాడు రీదులోమేలు విను మీ కాలుబడు మన్నిని కొడుకు మీపేరు మృగదత్తుడు దైవికముగాఁ మీరు నాకన్నులఁ

లియెను. పన్నిని వీరింగనుటయేకాని ముద్దు ముచ్చటలు చూచి యెఱుంగదు. వారు మదిసీరని వార్త వ్యాపించినది. కాని యది అనత్యము దోషముంపార్చె నెరుగుచున్నాడు. రాజపుత్రుడు భయంబున వెల్లెకొనకన్నారని తానెఱిగిన వృత్తాంతమంతయుంజెప్పి వారికి సంతకములు గలుగజేసెను.

అప్పుడు కుమారంగడుడు వాని తెలుగు భార్య తెలిసింది కొంగరించు కొనుచు నానందకావ్యముందే వాని కిరణలు కలిపెను. అతని భార్యయుఁ గూఁతు రిమ్మయులు వాని యందుండుట దిలకించి కోరింపుఁ బొడంగిరి.

కాను కొంతపల్లిలో సుండుటయుఁ గోయపల్లిలో అల్లివరాసం బారి తానంత కన్నఁ జిత్రముగా నట్లుటయుఁ సుదియొచ్చుని నగరమున కరుగుటయు నొక వేళ్ళ యింటి కరుగుటయు అందుగల యొక చేడియ బుద్ధుడు గరవుటయుఁ జీదె వ్రాసి యొచ్చుటయు రాజవొద్దకు దోవుటయు రత్నాంగి కవచ్చి నేరమాలోపించుటయు లోనగు వృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమ్మర మోడించి యామె యిచ్చిన చీటి కుమారంగడునికి జూపెను.

అకమ్మ జరిపికొని లిపి గురుకుపల్లి అయ్యా నాయనాః అదియే నీకల్లి. వేళ్ళ యింటిలో నేమిదేకుండవలయును. ఏమన్నది బాబా వెప్పము. రెప్పము. అని మఱియునుతయు అరుగుటయువకటినినియె.

అయ్యా ! అమె అంతఃరింపకొనక యొకగతిలోఁ దలపుమూల నిలువలలి యున్నది. ఆమెఁ బారి పీ రెప్పరెప్ప ప్రోద్దున్న నాతో మాటాడిన దోగనుఁది యేడి అని యడిగితిని. అది యిప్పుడే వచ్చును. వినెవ్వడవు అని యడిగిన నేను నా వృత్తాంతము జెప్పితిని. అప్పుడు గోఁగోయన వేర్పుటయు నేను కంకింప నీవు చిన్న రాజునై దుర్బుత్తిలోఁ బ్రవేశించివలంతుఁ డుభించితివని చెప్పినది. అప్పుఁ అప్పుడు నాకామె చెప్పిన నీకుంకు చేరలేదు. మేనంతయు నాకు నీవు గ్రమ్మినది. ఈరాటి మను రెన్నఁడును జేయవలదని తోచించుచు నీ యుత్తరము వ్రాసి యిచ్చినది.

అప్పుడికి నాకు జదువురాదు. ఏమి వ్రాసికరో తెలియదు. ఏమటఁ జరిపి కొని యా యాకిరము తెలిసికొని యాండు వచ్చుంత బారిలో గదారలుడు గనంబడెను.

ఇరువురమువచ్చితిమని యొకతయే పదిసారులు రెప్పెను. ఎన్ని సారులు రెప్పెనును కనపిననకతరలంతురంతుగుతుండ్రు. వారట్లుమాటలాడుకొనుచుండరాజపుత్రుడుకొం దరులోపలిపచ్చి ఈ కొత్తవారెవ్వరు? గురువత్తునిచేయవలసిదని యుపమాదము గలిగి యున్నది. నిజము రెప్పమని యడిగిన గుమారంగడుఁ దరలుచు వారెవ్వరో నాకు

దెలియదని యంతరము తెప్పెను. వీరపురుషులు వారిని బట్టుకొని రాజుగారు దీపికాపాఠము. రాజప్రతినిధి వారిని విరదీపి మీరెవ్వరు; వీరిని శేనుదిశ వచ్చితిరని యడిగిన గదాధరుఁ డొకరిని మృగదత్తు డొకరిని తెప్పిరి.

అంతకుమున్ను కుముదాంగదుని మేరలో నతడెరుంగకుండ భృని గాపాజే యను యర్చకము నొఁదాని వమర్చియొంచిరి. ప్రతినిధి యప్పుడా యర్చకమును దెప్పించి పరిక్షించెను.

రా రాగము మృగదత్తుడు భస్మనూరిలు గదాధరుఁ రాదీన మాలలు నాయంత్ర హాశ్చరించెడి. అభిముఖముగాక విమలముగాఁ తెప్పినమాలలు గొన్ని దానిలోఁ జేరనేరు. వానిసంపాదనసంకయే నని యాశ్చరించినచో వారు విరపరాధునిని తెల్లమేయిగుఱు వారికిఁ బ్రతిహామైవ మాలలే యందుఁ జేరివని. విద్రిఁపేరికము కతు విద్రిఁపకముగదా? మృదత్తుడు గుండత్తుని కొరఁజెట్టుచు గదాధరుఁడు మిక్కుడి వట్టుచు అతం దడవుతోఁ గాపురముఁడి వీరికక్కడి కనువునున్నట్లు తెలిసికొని రాజప్రతినిధి వారివెల్ల నపరాధులుగానెంచి బద్ధులజేసి రెరసాలఁ జెట్టించెను.

మఱియొకనాడు సామఁరవక్రవర్తియగు గజేంద్రవాహని కొరఁ కానన ప్రకారము వారికి వీరముగు దండన విధించుటకుఁ దన కదికారము లేమింజేసి వారి మువ్వరను రక్షకభటులతోఁ గూడ గజేంద్రవాహనియొద్ద కవిపెను.

సీ. తన నిమిత్తముక కదా, మేధినిపతుల్

బ్రతువుదై దైవంఁ గాపాడురెల్ల

భవముపొరింపగాదా విష్ణునిం ||

ద్యానంగ్రహస్ఫూర్తిఁ దవరురెల్ల

భవము గూర్చుటకె కదా? జేదలారఁ

దితిగి వ్యాపారమర్ దిడురెల్ల

భవలాభమునకె కదా? పాదభవులు కె

త్రాతీవుదై భూమి బ్రలులురెల్ల

గీ. భవముగోరవివారలీ దరచిలేరు

దైవమింకెనుఁ గావలె భవము భవము

వలనమెచ్చుచు దైవంబు వరములిచ్చు

భవమునింకోకలోక మోహనముహూపె

క. దైవంబునకే భవమునుఁ

గా వేడుక టోదముతుండగా దారుణమో

పో విరిచుకుంటున్నాను మహాత్మా

భావించున దేవుని కి బలముగలదే.

ధనమునకు నశులుగొనిపారు లేరు మృగవత్తుని గదాధరుని గుణములగుడుని రక్షకపురుషులు పరుగులు చుట్టునుంచి విప్పేస్తేంది గతేంద్రవాహుని యొద్దకుఁ దీసికొని పోవుచుంటిరి. వరుణుడప్పుడు మార్గమధ్యమున రాజుకడఁబరిచి గదాధరుఁ డిట్లు వన్నసించెను.

కింకరులారా! లోకమున భర్తాధర్మములు న్యాయాన్యాయములు మరి రెళ్లు పాపపుష్కరిలుఁ అని రెప్పుకొనుచున్నాడు పర్యాయవంతులు పీఠావం తోక్తిఁజేయే ఒకప్పుడు న్యాయమన్యాయముగాఁ బరిగణించుటచుండును. పీఠా బూర్వకధర్మములు పేతుకలలుని పెద్దలు వక్కాణించుదురు. తొల్లి వందపుండ్రును మువ్వరి విరహరాధియయ్యుఁ జోరుండుపోలఁ గొరకవేయఁబడిన భారతమునందలి యథ యాదులకు నిరర్థనముగా నున్నది. దుర్మరణమునొందిన మిరాజాగారి కృత్యము లెట్టివో మీ రెఱుంగవని కావు. పక్షినిచేసిన పని యెల్లారు మన మవమిక్కడ నను కొనక మానము. ప్రజలు చాటున మరిచివచ్చినను తద్విరుద్ధము లెప్పుకొనకమానదు. అడియెట్టిదె నను నెవరాధము విమర్శింపఁ బ్రతిపదికి విధియేయున్నది కాని యేమియు నెఱుంగని మమ్మిట్లు లాంఛించుట కేవలమక్రమము. అధర్మము తులండు గురుదత్తుని కుమారుడని యాహించితిమి. ఆరంభకు లెందుండిరో మాటఁజెలియదు పీఠఁమునుపే యెఱుంగఁడు తులండులెట్టి పరిణామముగఁబుచ్చుకొనిన బిడ్డమాకుఁ బూర్వకధర్మముగాక మరియొకటికాదు సజ్జను లందరిలో నుండును. భూరహ్యగుణులలో సైకము స్వాతిక విశేషమునఁబెట్టి సోరుత్వము బొడగట్టుచున్నది. గోదాధరునిది మనసుంకె యీతం దీలి నిడుములగుడుచుచున్నవాడు దైవము నేమనఁ దగినది. నీని నిరికి మిరాజా రాజ్యవంశయుఁ బరియోరస సాహసకు సరిపడదు. అవి యుపన్యసించుచు జాలినాడము నట్లు వారి మొగములు జూచుటయు వారిలో.

ఒకడు—బ్రాహ్మణుఁడా! మీమేమి జేయుగలము.

గదాధరుడు—మీరు జేయుగలిగినపని మహాత్మాజేయలేదు

మరియొకడు—విధివిపెట్టుమనియెడవా? యేమి.

ఒకడు—అట్లయిన మాకేరంబులు ఉండినవో.

గదాధరుడు—అయ్యో అట్లునుటకు నేనంత మూర్ఖుడను కొందర! మీకృ త్యములు నేనెఱుంగనివి కావు.

వేరొకడు—మాకు జాడఁములేనిది వేరొకైన మహాత్ముని చేయఁగలము రెప్పుడు.

గదాతరుడు—వినుందు. జీవితపురమున నీవితాత రత్నాకరుడు గదాతు
దానికీనింజాని తీసికొని పోవుదు అదియే నాకోరి అతడు కోరికవలెదగుట
మీకు మంచి పాతికోనిక మీయలుతునని ప్రార్థించెను.

అతడు విన్నవతోడనే వారి హృదయములు సంతక కరణములైఁ జూచికంట
లగు నామగ్నము నడిపింపఁబడినది. గదాతరునితో మంచిమాటలు సెప్పుడు
గౌరవంపఁబడెనని కలిమిప్రయోజనముల నన్నగరణమునకుఁ జెప్పిరి. సంతకమున
ప్రవృత్తముగా వారి రత్నాకరుని ముందే గుప్తముగాఁ దీసికొనిపోయిరి. గదాతరుని
జూచి రత్నాకరుడు తొందరపాటుతో మావారిజాత యేమైనఁ దెలిసినదా? అని
అడుగుటయు నింతుక అనాంతముగా విను మీతఁడు నీమనముడు అందువలె అని
యించెను. తల్లిదండ్రులు వెనుంగఁడు భైవికముగా వారిలో దారపెట్టెను. దుర్గానగరం
బునకుఁ బోయితిమి విధివగణారం బట్టవడితిమి పెద్దకన్నకై తొందరపాటుచుంటిమి అని
యా కత యంతయుఁ జెప్పెను.

రత్నాకరుడు మనసుని గొంగరించుకొని దుఃఖింపఁబడెనను. రాజభటులు
అయ్యా! చూచితిరిగదా ఇక పోవలయును. లేదు లేదని తొందరపెట్టుటయు గదా
తరుడు రత్నాకరునితో జేగంతమాది వారితో నిట్లనియె.

భటులారా! మీవేతనము కడు స్వల్పములు అధికారము పెద్దది దండనవిధి
అంతయు మీదేతిలో నున్నది రా మతము మాకోరి యుపనారము మీకు జేయవలసి
యొన్నది. ఈతనము గైకొని ఇట్లు కావింపుదని మఱుకు మేమివేరి దీవారముల
వారి మోరరాగిగాఁ బోయిందెను. కనులకు మెత్తిమిట్లు గొల్పుచున్న యాకనకరాగిం
జూచి వాండు విభాతివది యెక్కింత పేరేమియు మాటాడవేరక మిన్నకనూరు
చుంటిరి. గదాతరుడు మీదపిఁముగట్టుడు తమదాకఁ జేయదగిన కృత్యము
బోధించుచు పాకుటయు వాండు వగ్గుత్తితో స్వామీ! మీయపుగహమునకు సంత
సింపితిమి. మాకోరింబులు నిలుచున్నట్లుజేయుఁడు మీరేమిచెప్పిన వట్లు నడుచుచారమని
పలికిన విని గదాతరుఁ డిట్లనియె.

మీకేమియు భయమురాదు. అపాయములేని యపాయం జెఱుంగిందెద.
వినుందు. మామువ్వురనించు విరువుఁడు. మాకుమాటగా మీకు మరియొకరిని
మువ్వురనప్పగించెదము, మాపేరుకే చెప్పగలదు. దీవ మీకేమియుఁ గౌరవముంకరు.
అక్కడివారలు మమ్ముఁ జూచిన వారు కాదుగదా! మీవత్తికంలోఁ జేరులే వాగ్దాయుడి
యొన్నది. వానిం జెవికొని వానికి కన్నపిరింతురు. వారికిని దగివ యుపాధులు మే
మిరుపడుతుము చెప్పినవి వాండు ఆలోచించుకొని యందుదము జేమియుఁ ప్రమా
దపలదదని సిగ్గుయించుకొని యున్నది కంగికరించి.

రత్నాకరుని వరిలారకులలోఁ దగివారి మువ్వర కప్పలుతులు బోధించి విశేష ధన వ్రోదానమున వారి సంబోధివరని రక్షక పురుషుల వెంట నామువ్వరిలం బావి వేసెను.

రత్నాకరులు వారిం దుపయోగములకు నిర్బంధించెనుకాని గదాధరులు అంగీకరింపరయ్యెను. మేమిక్కడ నుండిమేని విధికము కాకమానదు. గుట్టు బయర్పరై నేని బ్రోహదము గలుగును. కొన్ని దినములు పోర్చున్నచుగా రహస్యస్థలంబుల వసించి కొంతి కాలములో గ్రోమ్మర అనుదెంతుమని బోధించి యతని నొప్పించి యిల్లు విడిచి యేకాంశముగా నుత్తరాలి ముఖముగాఁ బోషణదంకిరి.

మనకిప్పుడు గమ్యస్థాన మేదియని యతనిన గదాధరుఁకి మృగదత్తుడు అభ్యాస నేనించిన కోతువల్ల కడు రహస్యమైనదని మీరు చినియేయించిరి. మనముక్క డిఁ బోవుదము. మనల వెదంగఁజాలక. కొన్ని దినములండి వత్తము. అప్పుడూమిజాడ వాకును వేడుకగానున్నదని పట్టి అయ్యరబ్బామానకుఁ బ్రయోజనము చేసెను.

అధికవృత్తులపాలై శాలివరక వెట్టికే పమ్మెట్టల వర్తిభాగము వేరిరి. మృగదత్తుని కొందఱు గురుకు పట్టణకపోయిరి. గురుకువద్దిన వాఁడు చిరుకపురియని కేకలు వైచిరి. ఇంటికివచ్చిన మృగదత్తుని జూచి కంఠి యేమిగా పెద్దవాడవై యింటి యొద్దకురాక దేశమల పాల్చి తిరుగుచుండిరి. ఏదెవము? రాజుమృగపొమ్మెట్టని దేసితి వని యడిగిన మృగదత్తుడు వాని సామరశ్యమునకు వెరగించుచు గొంతసొమ్ము వాసికిచ్చి నాదనాకారణములందల్లి తిరిగితిని. అమ్మినసొమ్మమ్మనియే తిసిగొనుము. మిమ్మెప్పటికిని మరువను. అని అప్పటికిఁ దగిన మాటలాడి వాని సంబోధనరచెను.

అసొమ్ము పుచ్చుకొని వాయు మిగుల జులగురు బాబూ నికొంతనడుము పడు గురువచ్చి వెకకిరేమిటికి! ఎంతోబోయితిని దెప్పితిని. పలుమారు మాముల్లు కోపించిరి. కారణ మేమని యడిగిన విని నాశేమియుఁ తెలియదని చెప్పెను.

గదాధరుఁడూ మాటలు విని కంకించుడు వెప్పిడినము లైనదని యడిగి గురువు తెలిసికొని కారణము తెలియక యాలోచించుచుండెను. చిరుకపురి వచ్చెనని యా గ్రా మము లన్నియుఁ బ్రచురమైనది. రాహుపని నేరువుమని పెక్కుండువచ్చి సేవించు చుండిరి.

మరియొకనాఁ డొక కోయవాయు నలువ్వర రాజులింకరుల వెంటనెట్టుకొని యక్కడివచ్చి ఏదే చిరుకపురియను మృగదత్తుఁడ. అని మాపి వారి యధీనము జూపించెను.

అరాజులింకరులు వానింజూచి బెంబూ వీనినిగ్రహింపి దేశములు తిరిగితిమి.

ఎన్ని యాదునులం బలికిని. వడవడ. అదవుంలో దాగిన విరుగుమునుకొంటివా? అని అడలించుచు వానిం బంధించిరి. మృగదత్తుడు తెల్లతెల్లపోయి చూచుటంద గదాధరుఁ డిండుక యాలోచించి యిది యెవ్వరియొక్క పీడేమిఅపరాధము జేసెనని అడిగిన వాఁడు అది మాకుఁ తెలియదు. గజేంద్రభాషానుని యావత్తిని పీఠబట్టితిని. మేముకాక పెక్కఁడు రాజభటులు వీని విధి క్రమం తిరుగుచున్నారని చెప్పిరి.

అందలిఁగఱము పలుతెరంగులఁ దలంచుచు గదాధరుఁడు, ఏమియెఱుగు రెన్నయే మేమాగుఱవత్తుము. వరుణవి వలకులు నడపినెంటి నడువసాగెను. గొన్ని దినలుగాను నా రాజునికరులు వారి నుదయాఝ్యునివీడిరిఁ దీసికొనిపోయి రాజు ముందర నిలువఁజెట్టిరి.

ఉదయాఝ్యుఁడు వారిం జూచి, ఏమిగా నికవంబున మాకుదై వారివంతుఁ జాల యేమనములు నచ్చుచున్నవి. మాచక్రవర్తి ఘన్నంపుమని యాదవడిసారులు అట్లా ప్పకెకంఁ బంపిరి. నీ జాద యేమియు మాకుఁ తెలియదు. రక్షాంగి పైవారింబట్టికొని కనయపరాధము మావికొనఁదలచుచున్నది. నీవు పంఁయి గద్దెగా వారిని గెల్పు కొనెరమ్ము. పోమ్ము. || తెలి రాజపురుషులవత్తురు వెలవకుమని బలివ వివి పంక నిండుచు మృగదత్తుఁడు గదాధరునితో మనమక్కరిపోయి వాదాపవంసి యొన్నది. నీవు బుద్ధివంతుడవు ఎట్లు చెప్పవలయునో యాలోచింపుమని వలికెను. గదా ధరుఁడును గ్రమ్యుర నాకథయంకయును వివి విమర్శించుటంజెను. రాజభటుల విచారిండు దివసముక వారిని తెచ్చావగరమవకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

అని యెఱింగింది

130 వ మఱి

అవరాధవిచారణకథ

అయ్యో, అయ్యో! మృగదత్తా మనరహస్యము వెల్లడిచుగువట్లున్నది. అన్నన్నా? విధినంపుటనము కడు విపరీకముగదా. రామధర్మవగరమునంది రాజ ప్రతినిధియంపిన యధిపతిగ మీడినమే విచారించుటలు అప్పుడే పిలుచుచున్నాడు. గురుత్వాయనియు గుములాంగదా యనియు గదాధరా యనియు మాడెసిమాటులు పిలుచుచున్నాడు. అప్పుడు మన పీఠిరేయనంబును కన్నులులో కొరికిన కొంగ చెప్పినమాటల నెవ్వలైన వచ్చుదుగా మన నుద్దే దొరకెరిపి. అప్పుడేమి రేకుఁదగివది? రాజభటులు పాలిపోవనియుడు. నిన్నుఁ విడిచి మేము పోవఁకానము అవి భయ ముఖిన యుండునుఁ బలికిన విని యతండులికిపడి అహా మనదీవము లెంతరెడ్డవి. మనకన్న ముందుగా కనిదారమువచ్చి వీక్షించుచున్నది కదా. కానిమ్ముఁ ఏమిరేయిదును. వంపికఁ

జంపుడుచుగాక. ఎట్లు విచారించుకో నీవు సభలో గూర్చుండి శూకర్థింపుము. కాకున్నది కాక మానదుగదా యిది తెప్పిన విని వాని దైర్యమువలన సంతసించుచు గదా తరువాత సభలో నొక మూల గూర్చుండి తానెవరారని విచారించెను.

దివ్యరూపనలవన్నుడై సుమేధుడు పిత మంకరించెను. పాశ్చర్యములయందు వ్యాయాసాదులు నమూదితాననలయి మనవిస్తులై. యాపనభ్యుంజితము బ్రోక్షకులదేతను నశాభవనము కీర్తిరిసి యుండెను.

సుమేధుడు తొలుతగనే రామద్యువగదమునుండి వచ్చితి యంపిత యతి యోగము విచారించు తారంభించెను. విలివిక తోదనే వీరభటులు మృగదత్తగదాభర కుములాంగదుల నెదురుకుండినీకొనివచ్చి నిజమందెట్టి. రావునకు రమ్మని వానిని రాజా నిరూపించి చూచుచు బ్రీతినిరతక్షమన వచ్చిన వ్యాయాసాది మొగముజూచి ఏ రేమి యవరాధముజేసిరో నవిమర్శముగా వక్కాణింపుమని యడుగులు నడచుడు లేరి యట్లు చెప్పటోదంజెను.

దేవా! కొన్నియేర్పక్రిందల రామద్యువగదాభీశుం డగు సురూపుండను సామంతరాజును, కుములాంగదుడను వైశ్యుని కూతురును అల్లుడును అంశంతముగాఁ జంపి కుందురో తారవైచి పొడిబోయిరి. వారింట్లోకొని తీసికొనివచ్చుటకై నానాదోషముండు నాల్కాపక్షికలు అంపంబిసవి. వారిజాత యేమియుం దెలిసినదికాదు. వారిం టట్టికొనుటకై రాజభటులు గ్రామములు దిరుగుచునే యున్నారు. ఆరహస్యము తెలిసికొనుటకై కుములాంగదుని యింటిలో భ్రష్టాపిణియును యంత్ర మమర్చించి నది.

ఈనడును గురుదత్తునితోడుకు మృగదత్తుడును ప్నేహితుడు గదాభరుడు కుములాంగదుని యింటికివచ్చి మాట్లాడికొనిరి. యంత్రమాంశమున వారి మూల తెరంగంజయఁ దెల్లమైతి మృగదత్తుడును తాత్యము నడపుటలో నెక్కరనో వసింది రహస్యముగాఁ దమవారి వారింట్ల కనపుచున్నార కావున మీ మువ్వయును కిజాప్సాతు రైరి. వీరిని క్షించుటకు మునుసా సామంతరాజునకే యధికారముండునది దేవరయే యట్టియధికారము కల్గిందీరి. దానజేసి రాజ్యపతినిచి మాయలియోగమును మనయొద్ద కనిపెను. మీ ముగ్ధునిని క్షింపవలయునని యావ్యాయాసాదియుక్తి యంత్రముగా ముపన్యసించెను.

రాజా.—సురూపుడి వీరేమిటికి అంశంతముగాఁ జంపి?

వ్యాయాసాది.—మలాపురు పులంధిమోగాఁ జెప్పెడురు వ్యయమైన పాతు వెత్తియూఁ దెలియదు.

రాజా—అందు రేండు కేదములం చెప్పడు.

న్యాయ—మృగదత్తుని భార్య చక్క-విదలు. సురూపుడును మిక్కిలి చక్క-ని వాడటం ఆమె యభిని మోహించి సాంకేతిక పేరువరచి కనయంతికి రమ్మవినదట ఆ గుట్టు మృగదత్తుడు గృహించినంతవఱకు ఇంకవంతము చేయరున్నాడని మగ నీకి తెప్పి చంపించినదని తెప్పించుడు. అంతయ బొంతులకు వెంటలుగదా!

రాజా—మరియెంత విధమెట్టిది?

న్యాయ—రాజే దాను అమంపరదెనుమి కొందరుచెప్పరు. నిజము భగవంతునకు తెలియని విన్నపాలుగాని నేను జూచిన మాటకాదు. ఎట్లయిన వారు రాజాం అంపినమః వాస్తవము అల్లలోహంబుధము వారి వెత్తివై చున్నది.

రాజా—సురూపుడును ఎవరదిరేదా?

మృగ—లేదు. లేదు చ చ చ రియే ప్రతినిధి వేర్వరదిరి. అదియూ మీయది శారమతోనే అనుగుణని వినియుంటిమి.

రాజా—కానియే. ఇండు మృగదత్తుడెవ్వడు?

న్యాయ—(మందరికివచ్చి) వేమ పామి వేమ.

రాజా—నీచక్కరి పేరేమి?

మృగ—గురుదత్తుడు సామి.

రాజా—గదాదత్తుడెవ్వడు?

గదా—(మందరికివచ్చి) వేమ.

రాజా—కుంపేమి?

గదా—కొప్పియ్యము?

రాజా—నీవేమి చదువుకొంటివి?

గదా—మాతండ్రి చిచ్చమెత్తికొనుటచే నాకు విద్యవచ్చినదికాదు.

రాజా—అటు చెప్పుము. కుమారాంగడుడవు నీవేనా.

కుమ—(మందరికు వచ్చి) వేనే దేవా!

రాజా—నీయల్లుడును గూతుడును సురూపుని అంపిరలు నిజమేనా.

కుమరా—సురూపుడెవ్వడు కాదా?

రాజా—మీరాజా

కుమ—అదియో? నాకు తెలియదు తల్లది.

రాజా...నడే మీరవ్వలకుం బొండు. దేవు విమర్శింతుము అప్పుటికి రండు

అని యుల్లవించెను.

అప్పుడు న్యాయవాది లేచి దేవా రని గొప్పిపాటియంతయు నందరి విషయములు జ్ఞానముండుకొనవలయును అసాక్ష్యమేమిటి అపరాధము ద్రువపరచుచున్నది. సావధాన మవనుకొని || రగింపవలయునని లలికిన అతడు సరే యిందు వ్రాయఁబడియున్నదిగదా? పేర్కొనఁ బాడెదంగాక లేవ్వరండు. అని చెప్పి ప్రతిహరితో రత్నాంగి అభియోగములో వాని ప్రతివాదము విలువమని యాశ్చర్యపడెను. ద్వార పోలఁడు హతాధమునకుఁ జోయ వేరునరునఁ బలికెను

రత్నాంగియు మణికోదరు సాక్షియను రాజ మ్రోక్షువచ్చిరి రాజభటులు మృగదత్తుని సుమేరుసంతకమునకుఁ దీసికొనిపోయి నిశ్చయించి గదాధరుఁడును గునులాంగధుఁడును వారి వెనుక జోయ యోరగా నిలువఁబడిరి.

అప్పుడు రాజ మృగదత్తుని జూచి విస్మయము జెందుచు నొక్కొక సేవు కన్నులుమాసికొని యొసలుచు మొదట చావెట్లు చొక్కలువైరెను.

రాజ—మృగదత్తుడవు నీవేతా?

మృగ—నేనే సాచి.

రాజ—నికండ్రిపేరు.

మృగ—గురుదత్తుఁడు.

రాజ—కుఁము.

మృగ—వైశ్యునిము.

రాజ—వెనుక వెంటఁమని చెప్పియుండితే

మృగ—అది చెలియక చెప్పినమాట సాచి?

రత్నాంగి—ఏడు గడియకొక పేరు చెప్పుచుండును. దేవరచారిత్రయే పరిక్షింపవలసిన వెషయము.

రాజ—మీరు నిలు. నీవు మాటాడవలదు నీన్యాయవాది లేరా? అతడే చెప్పును.

న్యాయవాది—దేవా ఇది కడువిచారముగా నున్నదిగదా ఇందాకవచ్చిన వాఁడును, గురుదత్తుని కొడుకుననియు దనపేరు మృగదత్తుడననియుఁ జెప్పకొనియి పోతునట్లే చెప్పుచున్న వాఁడు మీరలో ఏమైనవాఁడెవ్వరు?

రాజ—మృగదత్తా ఈ తివాసి యెవ్వరల్లిరి

మృగ—నేనే సాచి.

రాజ—ఈపని యెందు నేర్చుకొంటి?

మృగ—కొండపల్లిలో నల్లియున్న యానందజులంకి వాని చాని చెప్పిచూచి నేర్చుకొంటిని. వాణెవ్వరును తెప్పలేదు సాచి.

రాజ... కొండవల్లిలో నేమిటికంటి?

మృగ... నాకది జన్మభూమి.

రాజ... పీకల్లిపేరు.

మృగ... నాకు తెలియదు సామి.

రాజ... ఇతరులు తెప్పగా ఏవలేదా

మృగ... ఈ యొకమూలముం చెప్పిరి సామి.

రాజ... కల్లెరి గుండ్రుడును చెప్పితివిగాక తల్లిపేరుమాత్రమేమిటికీ తెలియదు.

మృగ... ఇట్టివి ఇవి కొందఱు చెప్పిరి.

రాజ... పీకముపై జేసిన యొక్కొకకడవు ద్యానిరి మరం దైర్ఘ్యమున) నీపీకల్లెరిగి నెరుగుదువా?

మృగ... ఎరుగుదును.

రాజ... దానియింటిలోనున్న యొక మరలరికం దీని కొనిపోయితిమి నక్కమేనా?

మృగ... లేదు. లేదు. అది నల్లమాల తెప్పయినవ్విడి.

రాజ... దాని యింటికిఁ బోయితివా?

మృగ... పోయితిని. అందున్న యామె కడుంగిల్లఱు సామి.

రాజ... ఎట్లు గ్రహించితిని.

మృగ... జోగమవాండ్లు కడు దెడ్డవారనియు వారింటికినచ్చుట తప్పనియు నాకుఁ జాం బోధింపఱిసామి. మఱియు ననేక నీకులు బొధించినది. అప్పుటి నుండియు నట్టిపనులు మానివేసితిని నా వృత్తాంతము విని పేరు మాఱుకొమ్మని తెప్పిరని యుత్తరము (అవలోని మానివేసెను.)

రాజ... శిక్షరమేని తెప్పము. తెప్పము. యుద్ధము తెప్పక బోవము లేదు.

మృగ... ఏమియో యుత్తరము వ్రాసియార్పినది.

రాజ... ఎవ్వరీమృగి.

మృగ... (సంయంపుచు) మా బంధువులకీ.

రాజ... బంధువులనగా నెవ్వరో నదిగా తెప్పము.

మృగ... రామదుర్దవగరంబున నున్న కుమారాంగదునకు.

రాజ... చూచితివా?

మృగ...అందువలననే కాదా? ఇన్ని యాకృష్టాలు వచ్చినవి.

రాజ...ఏమి వచ్చినవి.

మృగ...గదాధరుని దృష్టితైత్త్యము గ్రహించి సువరింతుకొని మణిమణుం
గారు మాతరీకమునుండి యాకృష్టికి వచ్చుటలో ముగ్ధులం ప్రయాసము.

రాజ...గదాధరుఁ నెరుంగుదువా?

మృగ...నెరుంగుదును. ఉ. ఉ. ఎరుగను.

రాజ...కచ్చిట్లు వదులుంటేమి? తయములేదు. విజయం తెచ్చును. ఇంకకు
మూడు వచ్చినవారిలో మృగదత్తుడను బాధుంధుడు వాని తెలుగుడువా.

మృగ...గదాధరుని మోగము చూచుచున్నాడు.

రాజ...అదెస బాచుచున్నావు అంటెవ్వరున్నాడు.

మృగ...మాచారున్నారట.

రాజ...చారివిల్లిదురుకు రమ్మనుడు.

గదాధరుడు...నుంబరలిపిచ్చి దేవా! నేనికవి తల్లికి చిక్కుడును. నాపేరు
గదాధరుడు.

రాజ...ఏమిటో నీకేందు? బరిచయమైనది.

గదా...దారిలో.

రాజ...(రత్నాంగింతరి) వీనిమూలం విందా?

రత్నాంగి...(వ్యాయాది మొగజూచుచు) విందేదేవా! విందని. అన్నియు
సనత్కమటే:

స్వాయాది...తోపాటు దేవా! వాయుమూస మించుక విసవలయును. ఇది
యొక విచిత్రవాలకమువలె నున్నది. మొదటి యతియోగములో మృగదతుడు, గదా
ధరుడు, కుముదాంగడుడు అని మువ్వురు ప్రతిబాధలు వచ్చియుండిరి. చారి
యవరాధముగురించి కేవల విమర్శించుచుని దేవర పెంచిచ్చియున్నారు. రెండవ
మృగదతుడు మాతలియోగమున పాక్షియైయున్నారు. విమర్శించ సతఃకు నితః
తును నొక్కజే దైవము తెలియబడుచున్నది. అర్థాంశ జేపెయ్య దేవరయేమిదికో
విరమించితిరి. వినిమాటలోఁ దచ్చిట్లుగావలెనుచున్నవి. ఇందరి నిజ
మేమిదియో తెలిపికొనవలసియున్నది. మొదటి యతియోగమునందు గదాధరుడును
అపరాధియైయున్నారు. ఈతఃకు చాని నెరుంగుదువనియు నెరుంగవనియు తెప్ప
యిన్నారు. అయ్యవరాధుల మువ్వుర మరలఁ దిరిపింపుడు. ఎదురఁజెల్లి విమ
ర్శింపనద్యనని పలికిన వానుమేరుఁడొక్కొక యాలోచించి యంతయు దేవు విమ
ర్శించుము. కాలాశితమైనదని పరాకుడుఁ దీరమునుండి లేచెను.

పట్టుకొల్లరు లేచి మరునాడూ వింతయాయటనే నేరుకపడుటే దమతమ నివాసముంతుల కోయిది.

మృగదతుండు గదాభరుండును వాటికి రాజివడి మరునాటికి నేరొక యుపాయము దొరకకపోవువా? యని సంకసించుచు వినో రేకమున కడిగిరి. రత్నాం గియు సుమేధుడు వక్షపాతముగా విమర్శించుచున్నవాడని తన న్యాయవాది రెప్పు టలే సిక్కిలీ విచారింపు నెంతవఱకుం టోయనడి.

అయ్యోయోగము విచారింపుటే సుమేధునకు మనంబుననేడియో విచార ముంతులందునడి. అరాత్రి విద్రయేపట్టవత్తిరారు. ఏటియోయోలోనింపుచుండగనే తెల్ల చారినడి. అరాణ్యముఁ బ్రకటితము పొడ్డుట గుఱుసిక్కి- కొంతదూరము పోయి వచ్చుట చాచుకయై యున్నది. వాడు తడముగా యెన్న యొక రాజమార్గమునందకి పోవుచుండెను.

తఁడు పట్టణప్రాంతముందలి పల్లెవారందఱు పెంకంజీకై లేచి పాలుసం, బెరుగు, నెయ్యి, పుల్లర, కనపు, కాయగూరలు, పండ్లులు లోనగు పదార్థము లన్నియుఁ బట్టణమునకుఁ తీసికొనివచ్చి యమ్ముకొనిపోవుచుండుట. మోయలేనిబరువు మోసుకొనుచు నడుచునడుచుఁ దివికొని యెదురారికొదకు నెదురునాచుచు విడిపోయిన కట్టల నవరింతురు వెనుకఁ బడిక వారిం జీరుచుంబుకష్టములతోఁ నచ్చు చుండెడితానవరుం అరుచు సుమేధుడు వాడు తనదృష్టి కై ఏకముగా చారిపె చ్చాపించుటచే వారి కశ్రమంతు వగతుల వివోదముగా వారిం బ్రరామర్శించుచు గుఱుమును మెల్లగా నడిపించుచుండెను.

గుఱువువాడు ముందువరుచుఁ బోయెను. పోయెను. వ్రేలువువారు వ్రేలువువారు అని యెదురువచ్చి అమృ బెడిరింపుచుండ చాచుకొని బిరియరు నెత్తి నుండి గంబల దిగివిడుచుచును కొందరగా నోసరిల్లి వేలంబుచాచును, రద్దరిల్లి వెనుకకుఁ బరుగించుచున్నై యొక్కట్టలఁ జెరుచుండ వారి రాజ గుఱువువానిని మందరింపుచు చూచారనుక గుర్రమునెరుక రమ్మని మెల్లగాఁ దన చాచనమునకు నెదురువచ్చు వారికర్థముగొకుండ నడిపించుచుండెను.

అహో కథపుటియ్యనకుందా? ఏంకరిందర మోయలేని బరువు మోచికొని వచ్చుచున్నారు. అయ్యోయోఁ రైవమందఱును వమముగా భాగ్యవంతులఁ జేయక కొందఱు గడికి దరిదుర్గింను చేయచున్నాడే.

కో! అలిమక మహామాన గ్రంథిపజేదన నడిచునీ

గురుకర గుఱుగామాంబోఁ సుగ్రీబోఁబ్బం చంద్రిక

విష్ణువింశతి శాస్త్రీ విరాస కవారిక
అకర పవరీ దుహృదేయం శిరోశి పిదంబా.

అక్కటా! పిండంక కష్టపడినంపాడిందిన ద్రవ్య మొక్క-పూటకైకః బూర్తిగాఁ జాండు. ప్రతిదిమము పీరిట్లు కష్టపడుచుండవలసినది. పీరికి నిష్క్రమియెప్పుడో తెలియదు. అని కూలినాడంటూచి యూరక జాలివడుచు నోపివనహాయము గుర్రపురానిరేఁ జేయించుచుండెను. అప్పుడు

శి॥ మానవ మోటుకోక జరిమంబున మేనడిఁ జాల్చిదెట్టి య
భ్యాసము లేరీతిఁ దంపైసితి కల్గిసుతంబు పాదవి
స్వాసము బద్దపొసెడు ప్రయాసము దెప్పగ గొప్పవీడియో
యోనమాకోదవచ్చెడు ప్రజాంగనయొక్క తెయొత్తులేర్పడవ.

ఒకగొల్లరామ పట్టజాలియగుముగా వచ్చుచు శిరంబునమున్న చల్లకుండ బతు వగుట భరింపఁజాలక మార్గపార్శ్వమునకు మొలచి యెక్కుగామన్న కూము గోడపైఁ జాట్టకుడుచుతోఁ గూతఁ జల్లకుండ దివి విహ్వలని నిట్టాపునిగుడింపురు మోము తమ్మింగ్రమ్మిన తెమ్మలను చుడిచికొనఁడుఁ బ్రోద్ధుఁడొకఁడని నేగిరపాటుతోఁ గుండ యొత్తికొనఁబోయియు నది పైకిలేవమి వగరుచు జాటపారుల కొలఁ జిటు నటు యాచు చుండెను.

సుమేరుడు గుట్టము నిలువఁబెట్టి యాగోపికంటూచి యాహోయోకోమలాదిగి యనయనములు మృదువుంయుఁ గలికక్రియలు లేయుటలే మోదెక్కినట్లు కనం బడు చున్నది. అంతకాలకూన్య యయుఁ నయుఁడతి శోభానందంబుగాఁ దోరఁబడు చున్నది.

అయ్యయ్యో! ఒట్టి కంకరిని నీరకుంబలునం బట్టించెనేమి? పానము మోయ లేని బరువు మోచికొని పోవుచున్నది. పోర్తెక్కిననమ్మకముగావని కుండ నెత్తికొనఁ బోయియు నావలేకపోయినది. దీని మగఁ దెంతకలివాత్మఁడోకదా బట్టివృష్టపను బను దెప్పనచ్చునా! ఏరూపిలని నూరివలగావి దీని చక్కఁదనము దెల్లంబుగాదు. గోపికవలె నొప్పుచున్నది. అని మెచ్చుకొనఁడు గుట్టపురానిని తీరి యోరీ? నీరామి కడకుఁబోయి కడవనెత్తికమ్ము. పానమాచిన్నది యెక్కువారి కొండు నిరీక్షించుచున్నది అని నియమించుచుండు వాఁడు హాసాదుహాసీనుని యల్లర యాచుద్ధరాలియొద్దకుఁ బోయి అమ్మా! రాజాగారి పెంపై నది. కుండయెత్తెర దెమ్మని పలికిన

అయిల్లారింటిక కలిగించుచు రాజు వోఁజూపుంఁ జూచినది. పీడబద్ధిల్లత ముగ కలిగెను వెరగించుచు నయ్యించువదన యుత్తమ కంఠంబాతురాని నిగ్గు

ఁబడిను. అప్పుడప్పుడంతి పురుషసాన్నిధ్యమునకు వరకును సుపాయాంతరము లేమింతైన కుండ యెత్తునుని యెడఁబడి నట్లువస్త్రము సవరించుకొనుచు వాడు నహి యను చేయుచుండ నాకంఠఁ దన రెండు చేతుల వాని యెత్తికొనినది.

పురుషసాన్నిధ్యమునకు, గొంతు నవ్వునకాశి కుండ యెత్తుకొనువస్త్ర దిండుక యొసడిట్లుయే గడపయొడిగి యండున్న చల్ల సగము వేరిపోల్చినది. సుమేధుఁ డందఁడుఁ బరికపించును గుత్తము దిగివచ్చి వానినిట్లుచు అయ్యో! సాధ్వీః పీడు తిన్నగా వెత్తికపోవుటచే నీవల్ల వేరిపోల్చ నది మగువా! వగవగుము. దీనింబడిం ముగా నెంతయో దూరమునుండి తెచ్చుచుండితి. వాకతంబునవిది వేరిపోల్చ నది కావున దీనినెం వేదచ్చివేసెనద నీకడవ కెంతి పొమ్ము వచ్చునో దెప్పుము. విచారింపకుము. అని యూరటంబులికిన విని యొక్కరికి యిట్లు వదిలివది.

ఉ. శ్రీపతి కప్పువెట్లు నీరిలేదుఁడఁడగెను కెట్టివచ్చివై

దూపునఁ బేరుపొంది యనుదూపయోగుఁడయోవశీం ని

ద్యాపరిహర్తుఁ డాత్మహింసఁదై న వనోహరు రెల్లఁబల్లి మో

రాఫలశంఖుజెందుచుఁ బరాంకవలం తెరుఁబట్టుచున్న మా

భూపతి జంపితి మృగఁడు భూరికుఁజంగముదేఁజిల్లఁ బై

నావద కెంతిదెంతి యుదయోర్కుని పట్టుమేలి వెళ్ళవై

పాపము గట్టికొంది నదిఁ బల్లి పుకర్తముఁబాని రాగ సం

కాఫముఁజొది యుగిఁబడి దగ్గముగాకిటు గొల్ల కామవై

యీపని కొప్పుకొంటి నృనకి నగ సేయితి ? చల్ల దింపినవ.

అవద్యమును విని సుమేధుడు నా పరమేశ్వరా : యని పలుకుచు వేరింబడి మూర్చిల్ల ను గుత్తువురా దకిచూచి, అయ్యో అయ్యో గొల్ల కామా? ఏడియో తడిని మాత్రని మూర్ఘముందితివి? || వెన్నతెవు? తల్లి! యుపహారము లేదుఁబానిన వానినే యెట్లు పడవేయుదురా? అని వాడు పలుకుచు కైత్తిపరారముల సేయఁబొడంగెను.

ఆ గొల్లకామయఁ రెల్ల తెల్ల పోయి తామయఁ గుండదెంపి కాబా వేదేమియు నెఱుంగను. వాకే మంక్రములు కంక్రములు రావు. పాపాత్మరాంసగు నాకుపహారము సేయవచ్చి పిరాణ వేరిం బడియెను. వేదేమి జేయుదునని దుఃఖించుచుఁ గుండలో మిగిలియున్న చల్ల సకవి మొగమునఁ గొట్టినది.

అప్పు దిండుక తెప్పరిల్లి మంధరమందగు దృష్టుండే నామెంజూచుచు నారాఁ గుట్టుపు -ని నీకుదేర దూపముగాఁ బండి మామా ప్రేయసి! ప్రేయసి! ఎన్నెనాళ్ళకుఁ గనంబడితిని ఎట్టి యిడు మలం గుడుచుచుఁబడితి. అయ్యో! నీవెక్కడ ఈవల్ల కుండ

అమ్మట ఎక్కడ అసహా పొడుదైవమా యింత భగ్నమరాలిం జేసిన గాని నీ కన్న దీరినది కాదేమి? అని వంతుడు నా కలికిం గొగరింపగోయెను.

అప్పుడయ్యింతి రవుడవులం కోసరిట్లుచు విలు నిలు మహారాజా వాపతి పరలోక గతుడయ్యెను, నేనన్యవులమని ముట్టచు. వన్నంబురారు నాబ్రతు కిట్టియే యని పలికిరి. అతండు మఱయుంగుంచుచు గర్భరరాంపవై యొప్పు నిమ్మ పట్టకపిలో విడిచి పోయిన గురువతుడ దయాపిహితుడ నేవే యని పలికిన నా యిల్లా లింతుక యాలో దింది యేమి? నీవు గురువతుడవై యెట్లు బ్రతికి వచ్చితివి? పరమార్థ మెఱుగింది నాసంధియమ దీర్చి బ్రాంధించుచున్నాను. ఈ మాట సత్యమగులగాక యని పలికినది కాని దుఃఖవరవకపై యుండుటచే నేమియు చెయ్యగదా.

అప్పుడతండు కొన్ని రహస్యవిశేషము తెలిపిగింది యుమెను కమ్మకముగలుగఁ జేసి తోటి. దైవమిప్పుటికి మన కనుకూఁజై పట్టు తెలియుచున్నది. నీకుమాదుఁడును నీకుండ్రి గరాథరుఁడు నిందే పర్చియున్నారు. నిన్ననే వారింజూచితివి. నేనని వారెండు గదు. నవరక్కలు విలారములో నున్నవని సంతే మముగా జెప్పెను.

అప్పుడా ప్రోయాలు గోఁడవ నేర్పురు వెకని పారంబులం బడి ప్రాణేశ్వరాః నిమ్మ గురుకువట్టక ప్రక్కజేసినందులకు వాకప్పుమన్నింపును మనము విడిచిపోయి పడునెనిమిది సంవత్సరములై పది. ఇహః దైవమహిమ యెట్టిది నాకు మతిపోయినది నేడే యంతయు స్ఫురించుచున్నది. అవి కన్నీరు గాల్చుచు నకనిం గొగరించుకొని యెను.

అకం దామెను పక్కను జేర్చికొని తడియకొంతునకు పాల్చు కొనుచు దైవ మహిమ పరవారితమకానివో నేటి నాబుద్ధి యీమార్గమున వడుచు వారింజూచి విమర్శన పూర్వకముగా జాలిజెందనే? ప్రతిదివము నీమార్గంబున విమర్శమునకు వచ్చుచునే యుంజిని. మార్గంబున పీఠపదరు గనంబరుదుండిరి.

పరికింపి వాండ్రవెన్నఁడు చూచలేదు. తుడివమున వాకట్టి బుద్ధి, పుట్టుట భగవద్భక్త్యాక మనష్యయత్నమే, మనష్యున కింతుకయు స్వతంత్రముగదా? అంతయుఁ దాను జేయుచున్నట్లు కనంబడును. ఏదియుఁ జేయఁజాలఁడు. అదిగో పరిలారకుఁడు వచ్చుచున్నాడు తిరకుండుమని పలికెను.

గుట్టపై వాడింతలో నీరుదెర్చెను. వానితో నోరీ యీగట్టుమును తిసికొని నీవు బొమ్మ. నేను వెతుక వచ్చినదని చెప్పి వానింబింపింపెను. తరువాత నామెతో గూడఁ బ్రార్థనముగాఁ దన జనలోనికొం తోయెను.

అని యెఱింగింది.

పద్మినీ గురుదత్తుల సమ్మేళనము

పువ్వనేటి—రత్నాంగి: నీయజ్ఞానముగ మిదిసమయ విధానముగా: పాపము పెక్కుదినుమునుండి తీరుగురున్నావుగదా.

రత్నాంగి—నీ: నీ: ఎరుగక దీనిలో తిరిగిని పొమ్ముపోతే పోయినది. రామరామ ఒక్కనికే జరిలేదుగదా వ్యాధివాదివచ్చునప్పుడెల్ల పొమ్ము తెమ్మనిమే పీడించును. వానిక్రిందివాడు రచ్చు లేతిలో వెనినంగాని కాగితమే వ్రాయరు. ఈ బ్రహ్మాండం కియ్యదేక చేతులు కాయలు కానిపోవుచున్నవి. అధికారులు త్రిప్పి త్రిప్పి రంపుచున్నారు. అబ్బుల్పా: నాంబరికపుపొమ్మంకయు నీరి లంఠముల క్రింద సరిపరిపోవుచున్నది. ముత్యులు మహాతెల్లెడియందున పొగడితివి. అకరు: శ్రీలోలుందని తెల్లెననగదా:

పువ్వనేటి—అమరకు మాత్రము వేనోపుకొనును. అకరు సరస్వతి వర్తకుడని నేను కపరములేని రెప్పగలను.

రత్నాంగి—రాజులు నీమారువమ్మియే నేనాప్రయత్నము చేసితివికాను. లేకున్నవిపాదకివాని వాగొగిలలో వేసికొని నాపక్షమున తిట్లు చెప్పించుకొనక పోవుదునా.

పువ్వ—నీవెట్లు తెలిసికొంటివి?

రత్నా—వినుము. ప్రతిదినము అకరు గుట్టమెక్కి ప్రౌఢున విహారమునకై పోవుచుండును. గుట్టము వాఁడొక్కడుమాత్రము దానిలోఁబోవును. పమయము వర్షి వప్పుడు నామారు తెప్పుచుని దానికి లంఠమిచ్చియుండిని దానివలన నిజము తెలిసికది.

పువ్వ—వాఁడేమి చెప్పెను.

రత్నా—మొన్న ప్రౌఢున్నఁ బోవుచుండగా ఒక్కవి గొల్లది పెరుగుతుండ నెత్తిమీదబెట్టుకొని యమ్మకట్టుచుండగా దాని మోహించి వానితోమ్మని దాని కనుబాటికి: దీసికొనిపోయెను. వాఁడీరహస్య మెవ్వరికిని తెప్పవందని నాతో: చెప్పెను. ఈమాటైన నమ్మెదరా.

పువ్వ—వాఁడెందులకు: చెప్పెనో కాని నేను నమ్ముటాలను.

రత్నా—ఇంకయేం విచారలలో: బక్షపాతము చేయుచున్నాడని మా న్యాయ మిదియే చెప్పెను.

పుష్ప—వ్యాధులవారులు తనపక్షముఁ జెప్పిన సత్తముదందురు. లేకున్న ననుక్తముఁజేయుదు. మనకును వారికిని భేదములేదు.

రత్నాంగి—పోయితి. ఏమి జేసితిను నరే. యేదో యొకటి తెలిసినం బాగుండును. భేదభేదని తిప్పి చంపుచున్నాడుగదా :

పుష్ప—శిరుగా నెప్పుడు విచారించుచును.

రత్నా—ఎప్పుడో తెలియకయే వ్యాధులవారి యింటికి రూతిక నందితిని. అదిగో అది వచ్చుచున్నది.

రూతిక—(ప్రవేశించి) అత్తా : వ్యాధులవారి యింటికి వెళ్ళువరకు నానాకు మొక్కలగుచున్నవి. అయ్యయే పేగము మాట్లాడుమ గాని నారి గుమాస్తాలు తల తిరిగి చూడనే చూడరు. అశియోగము తెచ్చుకొంటే సామములేడకదా !

రత్నా—ఏమైచది ? ఎప్పుడని రేప్పిరి.

రూతిక—మనవ్యవహారము చక్రవర్తిగారు స్వయముగా విచారించురారు. ఉదయార్థమిది గూడ రమ్మన్నారలు ఎల్లుండి విచారించురారు. ఎల్లుండి పెండ్లలకడ రమ్మని వ్యాధులవారిగారు రేప్పినారు. నరేకదా చాకిరియ్యవలసిన సొమ్ముకూడా తెమ్మన్నారు. సొమ్ము లేకుంటే కాను రావలదు. గుమాస్తా లిహామతులు కూడా ఇవ్వాలి.

రత్నా—నరిలే ఇయ్య కేమి చేస్తాము.

పుష్పజేణి—ఇంతకు పిపక్షమయ్యేటట్లున్నదా :

రత్నా—చక్రవర్తి విచారించునంట. ఈసారి వ్యాధులుచేయవచ్చును.

పుష్ప—స్వగదత్తుఁడువచ్చి సాక్షునిచ్చినాడుగదా ? నారి సాక్షునిట్లున్నది.

రత్నా—నాఁడులయిచక్కరి. గడియకొక పేరు తెప్పుచున్నాడు. రానుతురద నగరమునుండి వచ్చిన బిల్లిదోతులు ఏడ్చుచున్నాడు. ఏరియో బ్రతిమాలుకొను చున్నాడు వివరము నామఁ తెలియదు.

రూతిక—నాకుఁజెఱపిసిది అందులకే చక్రవర్తి స్వయముగా విచారించురారు ఏనుము. ఈమృగదత్తుఁడు మఱియేదో యవరాధములేసి కిక్కింపయిది తనపేరుతో మరియొకరిని వారి కప్పగించెవలదు ఈవయమువకే యా యశియోగము విచారము వచ్చినది. ఒకే పేరుగంపారు రెండువిధములుగా వచ్చుటలే నంతకు వింతగాఁ జెప్పు కొనుచున్నాడు. ఇప్పుడు వ్యాధులవారికి యింటికిద లావురు కూర్చుండి యా మఱియే చెప్పకొనడున్నాడు. అవి చాంద్రు ముచ్చటించుకొనుదుఁ రత్నా-
లము నిరీక్షించియుండిరి.

మద్రాసుగరమునందు వచ్చిన రాజభటులు దైవికముగా చారసిల్లిన గదాధర ప్రముఖుల మువ్వరంతాచి వెరగందురు బాబా మాకు జీవిత హానిచెల్లెడబడింది. పీరుగూత నేడేవచ్చింది. పీయర్లయోగమువల్లదని మాకు తెప్పిరికారు. నిన్నను సత్కులందరు వింకగా నున కతలు చెప్పుకొనుచున్నారు. పీకొరకు వెదకుచుండిమి. చక్రవర్తి స్వయంగా మన యతియోగములు నిరారితరుడు. ఈవ్యత్యాసములు తెలిసికొనటకే యని భోచుచున్నది. సుమేధుడు గట్టిగా బ్రహ్మలు చెప్పినలో మొన్ననేనిల్లడియగును అయిన యేమిదికోర్కెగామారకున్నాడు. మాపని యేమిదేయుదురని దుఃఖించుచుఁ బరిశిత రాజభటులు మాబడింపుచు గదాధరుఁ డిట్లనియె.

హాకివషయమేమియోఁ తెలియదు. రత్నాంగి తెచ్చిన యతియోగములో మృగరత్నముకు పాత్యమువల్లదని మేచురుగము మేమగుచో కాగుటచే బోయిన నందరిని బట్టుకొని శివుకొని వచ్చివారు ఇంతనట్లు చెబును. ఈమార్పు మాకునుఁ ప్రమాదమే ఉపయాధ్యుని రాత్రిపతినిపిగూత రమ్మని యాజ్ఞాప్రతికలు పంపిరట అందుకే విరారించుటకు వారును దివములు పట్టవచ్చునది. నిజము చెల్లడియైనచో నునమందరము కారాగారములో నంతవంసిన వారమే తగవంతుని యెత్తికొని తెలిసి కొనఁజూచు. కానిమ్ము. రేపు నేను సుమేధునింజూచి యాకోర్కెరింది యాశ్రయించును. అతండు కరుణాకుండని భోచుచున్నది. నిజముచెప్పి తప్పగొప్పముని ప్రార్థింపదలంపుకొన్నాను. ఎచితేమాత్రము పొందిత్యమువల్లను రంజింపఁజేసి చక పరచుకోగలను. అని పలికి వార్షిక మారదించెను.

వాంఛను జేయుచుది లేక తమ్ము తప్పించుచుని గదాధరుని పాదములపీఠ లాడి ప్రార్థింపిరి అతండు వారిమారదించి యామరువాడున్నావనుజేసి యొకరెల్ల విభూతివలది బ్రహ్మజేతము మా రీతవించుకట్లుమొలయుచు నునునందరికొని సుమేధునిదిలిం భోయెను.

వారును దినములనుండి సుమేధుఁడు ప్రాశంజమున నక్షమిక్కి విహరింప నడుగుటచేమింజేసి అప్పటిందిలోనే యుండెను.

నింసాద్వారమున నిలువంబడి వేదమర్పణపురు వారును శాస్త్రములందుఁ బాండిత్యముగం పొందుకొకంకు దేవరదర్శనార్హమై వచ్చియున్నాడని పర్యవసానం ప్రాసియార్చి వర్తమానముంచెను.

శ్లో. గదాధరాధారన తత్పరోహం

గదాధరాధారన తత్పర్యులం

గదాధరాలోహం మగధాధరస్త్వం.

సమావధర్మాత్ప్ర పదంతిసత్త్విం.

క. తోతపత నేరడించు

సాధుంకేగాని మామ్రవంగంబులు మమే

ధా ధారిక భువనభరా

సాధికవంశేంద్రియ ప్రచార సుమేధా

క. కోరఁ గనకాంబరాలం

కారధరా వాహనాది కాన్యమాలనిషణ

భూరమణః యాత్మముక్తి చి

రాదేవ్యక వచ్చినాడ సందర్శనశః.

సుమేధుఁడాపవ్యంబులఁ జదివికొని పరమావధర పూరితహృదయుండై యర్థ్యపాఠ్యాదికమఁ గైకొని యెదురుచోయి పాదములఁ గడిగి శిరఃబాసఁ జల్లి కొనచు మహాత్మా! నే రాత్మదార గృహయొక్కముగా భవదాగమనంబునఁ గృత కృత్యులనైతి. నిమ్మఁ జిరమమిత్రుడనాఁ దూఁచుచున్నరాజ దయతేయుఁడు. మీతో నాత్మరహస్య విశేషంబులు మువ్వలంపపంసియున్నది యేకాంతస్వరేచున కరుగుదము రండు. అసె వయకురు పోరాంతరమునకుఁ దీసుకొనిపోయి సుఖాపనా సీమంబువింతెను.

నమదిక పప్రాంతారశోభితుఁడగు సుమేధుఁడాచి గదాధరుఁ డెగడిగ తాడుమఁ గురుదత్తుఁడు కారుకలా యమ ప్రాణతి హృదయంబున వంతురింప నేమనిన నేమి అపరాధమో యని తెరవుగదుర నేమియో మాటాడకూరకుండెను.

కొంతదనుక సుమేధుఁడును మౌనముద్రపహించి పండితప్రవరా! నీయాగ మనకాదలమితిగింపక భ్యానింపుదుంటిమేమిచి యెదుగుటయుఁ గ్రహింబునఁ దన యనుమానము వృద్ధిచేంద విట్లనియె.

దేవా! నాకు మెరుటగలిగిన వండితుఁడొన్న మిమ్ముతాచుటచి వీరాక పరిపాడుగలుగుచున్నది వినుంతు తీవుంతు సలిఖ్యాంశరంబుగలిగివను నాత్మ భేదము గలుగదుకదా! కానంతేని మన యిరువుర మెవొక్కటియేయనపాయతి ప్రాయముఅనియవస్థనిందినవశంతిల్లనియె

మీరు కాశ్రవే తులఁదా! మీయత్నిప్రాయమావకు సత్సమునకు దేరవిఁజరుడు. మీమాటయే యదార్థమని నేను నొప్పుకొనియోగవనవుఁడు పద్దెన నున్న యాపు రెండుపుట కేమికొదవ అ॥ రెప్పెను.

మీయల్లి సాయము తెలిపికొంటిని గదాధరత్వము మరియొకని యందారో పించి రూపలేదనున్నను గ్రీయాదేరము లేరని సూచించుచు నాశ్వాపరాధము మరుగుపరచ నేరెందరికిరా నక్కము తెప్పించని యిదిగివ సుమేధుడు గదాధరము దీక్షనియె.

ను పేరొక్కము విశేషపదముగాని విశేష్యపదముగా మీయందుఁ బరిగణించి ఒకడు, అట్టిమాత్రపు దేవతయందుఁగలదని అప్పటియ గురుదత్త వరప్రదానమునఁ దెలిసికొంటిని. సత్కముకాదా అవసరమును లబ్ధి భగవంతుడు నామరూపభేదములు వహింపలేదా; వచ్చేమిటికిఁ బరివహించఁ జేపెదరు? ఏక మెరిగిని కృతకృత్యుల గానింపుఁడని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు సుమేధుడు కప్పిడు ప్రవింప హఃస్మితమా గదాధరాః యిత కాంక్షునకు గంపికొంటిమిదా యని మఱుమఱు గొంగరింపిని దూరింపఁ బొడంగెను.

ప్రవర్త వుండేకగ్నకుండై గదాధరుడు బెరా ఎంత చిత్రము దైవసంఘటన మెంతవోద్యమెనకి. అని యూరక యరుచ్చెనందుచు నీకిట్టి యోన్నత్య మెట్లుకలిగి నది? ఇంతకాంక్షు మమ్ముఁ జారకయేమిటి కుప్పేసిరిచి? నిదార్య పచ్చిని దేగ ముంపై తిరుగుచున్నది ఏమహాదుతో నేను గలిసికొని తిరుగుచుంటిని కన ౩త యంతయుం జెప్పెను.

సుమేధుడు, మొన్ననే మిమ్ముల గుడుడునట్టితిని మీమాత్యులు నిమగ్తినియు లేకఁ గలిగినను ప్రశ్నించితిరాను దైవోపహతులగుట నివియోగముఁ జెందిరిమి మంచికాంక్షున నన్నియు సమకూరును. పచ్చినితో మొన్ననే కంపికొంటిని లోపల నున్నది అని యామఁజీరెను సముచితాంశారధారిణియై పచ్చిని వచ్చి గదాధరునికి నమస్కరించి కప్పిరు గార్చుమఁ దవవదిన యిడుమలన్నియుం తెప్పకొనియెను.

అమె వొదలార్చు వికుమారులకి పిమ్మనానియార్చిన యర్చనముచూచి నీవే తిని గ్రహించితిని మీమిత్రమై తిరుగుచుంటిని తానువదిన కన్తమలన్నియుఁ జెప్పికొనియె అప్పుడుసుమేధుడు కనవత్తాంశంబిట్లని దెప్పుం బొడంగెను.

గర్భరాలనయెయ్యవ్వు ప్రయోరాలినివిడిచి కోయంతో గూడఁ విదిత పత్రములై యభిషిం బోయితి. అందు నర్చనప్రసంగనైపతీయించఁ గోయలు నలు మూలంతుం బోయిరి. వేను వివశుంకనై వదియొన్న సమయమునఁ నొక యభవి యేనుగ యక్కడికి వచ్చినది. అదివన్నుఁ బొంతముతో మూర్కొని మూర్కొని యాపాదము సక్తము కరివినది. అప్పుడు నర్చనముకగ్గి నాకుఁ దెలివవచ్చినది

యేమిదేయబడుచోరక నేను బడియంక తొందముదే తడిమి తడిమి యదినన్ను జార్జి నీవు పైకి విసరినది. అదిమరునకు రాసినై యిదివి. నాకు వేరుగ నెక్కుపాటవము గలిగి యుండుటబట్టి కాళ్ళను నీగబట్టి మెల్లగా గుంభము దాపునకుఁ బోయితిని.

అనుకంఠము నేను తప్పవైసన్న పెషయపెఱిగి యుండదనుకుండును వేగముగా అటునిటు తిరుగుడు వృక్షంలాదులు బొందమిత్తి విరచుచు వక్కావలో కొన్నినలో దాడుబవిహారముఁ గావించుచుండెను.

వర్షతగిల్లరములెక్కుఁడు బల్లములకు తిగుఁడు గొమ్మలవిరచుచు నీరీతి దిక్ర సందారముదేయచు గ్రమంబునఁ గొండలోయఁలోనీఁజేయినది. నేను దానిఁ బరచు విడువక యొంట్టిపాముతో నుండిని.

గజేంద్రవాహనుఁ డను వక్రవర్తికి నేనుగల మేలయంతునుండిపాటవము గలదు. అతండా యదనికి మేలకై వచ్చి బోసత్కొమ్మండెను. అతండాక రెట్లుపె మన్న యతని నెట్లోహరి వదిచుటఁ బడిగితిరేయినది. అప్పుకొలులు సమున్నత వికొండులె యున్నను అవి యన్నియు విరచి మోడుగావిరినవి. అప్పుడు గజేంద్ర వాహనుఁడున్న కొమ్మ విరువఁబడినవృక్షంతు తవవేళనున్న కళారి గురిజూచి తొందముపై వ్రేపెను. అసేతుకప్పి గంధ పరిముపైగ్రుచ్చికొనినది. నేనాక తిరండు కొని దేశనుర్చికొనియుండిని. అంతలో నాకుంహంపా గండుకొని తరుణాకై నున్న గజేంద్రవాహనుని ఒకబ్రోయఁ బ్రయత్నించెను నాకొమ్మ విరచి వేంపాలు గావిరి యతని తొంపముతోఁ బైకెత్తి వ్రేయఁబోవు సమయంబున నారేత నున్న క తిలో నాతొందము నరికివెలితిని. అట్లుదేయనితో నప్పుడే మారాజు పిడియై పోవును. రాజు తొందముతోఁగూడ వేఁబడి వివశుండయ్యెను. అంతలో రాజకటులు పలువురువచ్చియీ దొంగబోడిని కరచుంజేసికడకున్నవ గట్టి దానినవేంపాలుగావిరిరి.

రాజును సేదదీర్చిరి రాజులెరి నన్నుఁజూచి నీమెప్పుడవునాప్రాణములుగాపా డితిరి. నన్ను రక్షంపవచ్చిన భగవంతుడవు. నీవృత్తాంతములెప్పుడుని ప్రార్థించెను. నానితకడ దెవుక వేరొకరీతిఁ జెప్పితిని.

అతండు నన్ను దవయందండుపై నెక్కించుకొని తవరాజరాసిని దీసికొని వచ్చి ప్రాణమిక్రమిగాఁ జూచుకొని జాపియించెను. అదియేమియో తాని పూర్వ స్మృతియంకయు నశించినది. కలలోవార్తవలె నున్నది. కొన్ని అర్చియోగములలో నతనికి సందిగ్ధముగానున్న విషయముల నిజముగ్రహించి నేను తిరువులు వ్రాసితిని దానుమిచ్చికొని అతండు నాకిట్టి అరిశారమిచ్చుటయేకాక ప్రాణదాతనను విశ్వా సముతో నూఁబ్రాశుముండు రాజుగావిరెను.

వేసి ప్రజల బాధించి అతడు విరాజింపవలసిన అభియోగముల విరాజించుచు గాము గడుపుచుంటి.

రత్నాంగి యు తోగమునా అభియోగములో మృగదత్తువల్లిన తిరాసి తాదినకోడనే వెనుకటిప్పులి అంతయు జ్ఞానకము వచ్చినది ఆ విచారణములోనే వర్షాని బాధయూ తెలిసినది. వాని సాక్ష్యము వెలుగున రప్పించుట కాట్లావృత్తికలఁ దెలుగు వ్రాసినది. ఇదియే నావృత్తానము. దైవానుసారమున నందఱును లేరు కొంటిమి. వర్షాని వదరాని యాశుముంబడినది. మొన్నటిదాని యష్టధంబికోసిన గుండెలు పగిలిపోవుచున్నవి. అక్కటా! గొల్లరానికి బానిసయై నిత్యము పెరుగును నీవల్లమునకు మోకొనెచ్చి అట్లుకొనిపోవుచునున్నది. పిమ్మట, పాలు, పల్ల అమ్మి మధ్యాహ్నమున కిందకి పోవుచు. సాయంత్రమునకు నిందెనులు లేయడందెడి యిటు. కటకటా! ఆహలలు విసె నాదెంచు చినికి! కుప్పిపోవు చున్నది. తోగములానియింట నీకుమోచుచు వరపులు తనలున మెలగినదట, అని యామెండ్ల రామలక్ష్మియుంబెప్పిగోలున నేడువఁదొడంగెను.

అనవయ్యవడే గప్పిరు దుడుతుచు వర్షాని ప్రాణేశ్వర! అది కాంచుహితు గాక మనియొకటికడు. భనుమంతి, పీత, వంద్రమతి లోనగు రాజరాజ్యంకన్న నేకదికులానామేమి చివరకు పోయినదేన భగవంతునకు గృతజ్ఞామై యుండవలయును. గతదర్శితము స్మరింపవలదు నాకుమాచుని తాకవలయునని యున్నది. వెగమరప్పివును అని వెడకొనెదని అప్పుడేపోయి గదాతరుణు వారిధింబి దీసికొని వచ్చి చూపి యన్నోవ్యవృత్తానములు తెప్పెను.

అప్పుడు వారిహృదయంబుల గల యానంద మిట్టివని వర్ణింప నాకు కిక్కము గాదు. మనసుచేతనే తెలిసినదనిగినది.

ఆ రాత్రియెల్ల నిద్రభోజన తమవపసిన యుతుమరెల్ల వొంకొరుంకుఁ బెప్పిగొనుచు సంకోషకోము చరివయించుచు నోరార్చుచు దృటిగా వెక్కిరించి

నుమేడుచు నాటి ప్రాతఃకాలమునఁ జక్రవర్తియొద్ద కదిగి తన వృత్తాంతంఁ అత యంబెప్పి అతని నాకృతహారాహరములో ముంచిపోసెను. అతడు కోరినవారము విద్యావేగమునఁ బేరంగము గావించెను. తన సామంతులనెల్ల నందు రా నియమించి సింహుకొయ్యలో గురురత్నం చరిత్రమంతయు గాదగా తెప్పి పట్టుకొని వచ్చెదపు వడతేసెను.

రత్నాంగి తెల్ల తెల్లపోయి చూచుచుండెను. రాజ ప్రతినిధి హృదయముకల వింప బొడగెను, తనయార్యుని మాతవర్జము వికసింప బొడగెను. సామంత

రాజుల వాక్కులు వచ్చిన పాత్రివక్యము గొవియాయుడు సుహృద్భవి నిందింపఁ బోదఁగి నది.

అప్పుడు చక్రవర్తి సత్కుల కంఠము వారించుచు ప్రతివిధివి తగ్గించి మృగ దళుని రామదుర్గదగఁగారీకుని గొవిందితిమనియు సుమేధునికెఱుఁగి నూతనముల కది శారమిచ్చితివనియుఁ బిచ్చిని చర్చితము గంధముగా వ్రాయించిదేశమున వ్యాపింపఁ దేయ వ్యాపించితిమనియు రత్నాలికి తప్ప మన్నించి దాక్షిణ్య అర్పింపమనియు విప్పించితిమనియు మన్నతస్వరంబున నుపవ్యసించి సత్కుల కావందము గలుగఁ జేసెను. అయితమధ్వానముతో పాపాత్ములు కరలాకములు వ్రాయించిరి. అంతటతో పథ ముగిసినది.

కుశమహారత్తమున మృగదళుని పాదులకలాపాంతో గూడుకొని చక్రవర్తి రామదుర్గదగఁగమునకు పుట్టత్రుని గొవిందితు. గుమవత్తుఁడు తల్లి దండ్రుల దప్పించి విద్యావగరముపవసించి రాజ్యపాలనము గొవింపుచుండెను.

గోపా.

ఉ. భూపతిఁబిచ్చిన్నగఁడు రూపిభుజి గమిచేరఁబెట్టె బై
నాపదఁ తెలిచెంది యుదయాత్ముని మట్టమేగి పోకెన్
పాపము గట్టికొంది నఁడుపట్టి విలక్షణమునాసరాగపం
తాపముతెంది యగ్నిపతి దగ్ధముగాకలు గొల్ప రామన్
యాసని కొప్పుకొంది వృషభిఁ వగ పేటికిఁ వల్ల చిందినన్.

ఇందు మంచికథ పొడగట్టుచున్నది. తదర్థకాంత మెరింగింపుమని యడిగితివి విచారించనట్టి కథయే యున్నది. తెల్లముగాఁ దెలిసినదియో అని యడిగిన వాఁడు స్వామిఁ మీదయవంన నాకు గ్రహణశక్తి పెరుగుచున్నది. ఈకథ వామనమున తెంతేవి వింతగా నున్నది వచ్చిని పాత్రివక్యము సర్వముపఱిజన స్తుత్యమైయున్నది. తర్కమును విరువనివారిచ్చి యాడుములు గురిచినను తుదకు సుఖంపక మానరు. అను నీతి దీనివంనం తెల్ల మైనదని తలుకురు గురువుతోఁ గూడ నా కివ్వంగురు కావతి మోచుకొనుచుఁ దదనంతరావసరంబు జేరెను.

కు శ ల వు ల క థ

అయ్య వందలలోకి పట్టణము అట్టిది వింతలం జూచివచ్చి గోవతుమారులకు మణిసిద్ధులకు నమస్కరించుచు స్వామి: యిప్పు గరంబున నొక చతుష్పథంబున నొక శిలావిగ్రహము గలదు. దాని పాదభాగంబున వికటపంతుండగు బ్రాహ్మ: బలియొన్నది. దంతములు పిమ్మొన్నతనముగా నంతటంబిట్టి యట్టిపేరు పెట్టియుండురు. అది యొకవింతగాదు వినుండు. అవీరిని వచ్చుచుపోవుచున్న నాన్నిగ్రహముపై నుమిసి పోవు యిండురు. అందుల కారణమేమియో తెలిసినదికాదు. మీమనం తెలియఁగోరి వేగముగా వచ్చితిని. తత్కారణంబునని యావృత్తాంత మిదిఁగింపుఁడు నేకింతకంటె వెలొకింత గనంబుదలేదని ప్రార్థించిన నాయోగిపుంగవుండు మణిప్రభావంబునఁ దక్కరావితీ వంతాకలించుకొని యట్లు దెప్పఁబోదంగెను.

వచ్చా విను విప్రులయనకుఁ జూర్వము కాంచీపురంబు పేరుగలగు. ఇందుఁ బార్వతిని చంద్రగుప్తుండునా రాజా ముఁదం బాలింపుచుండెను? అతనికి ధర్మపతి యను భార్యగలదు అమె పుగుణంబులు గణనాతీతంబులు సంతతియు వెదొందఁగొన్న జేయుచుండెను. విక్కిలి రఁగువిడి పోలగ్గనమనఁజే యంతారప్రీతి లోగేవ్వఱా నదు. తర్త ప్రవృత్తి నిదఁపడగలది నరకు మనమే రంజించునట్లు మాట్లాడును.

ఓ విసంకరాంశువు నాస్యపాటుండు భార్యతోఁ గూడ జమాపిరి కుసుమవం దక వింసితంబుగు నుద్యానవనంబున కదిగి యందలి విశేషంబులు భార్య తెలింగించుచు వివరింపెను.

ద. వదలు వియోగిషి విరహవహ్నికి నాచాతివేల్పు బొల్పు తా నుర నహశారమంబులచూచి మదిందెఁ బిరియలి తర్కా నురక పరిక్రమాశిశయ మోదవముల్ విహరిందెఁ బాటలి పరిమళ భారదోరములు లంధుర చందనకై లంకామూర్తి.

మనోహరిషి యీ చమకకాంతు లో నీవెన్నెం రాత్రులందు మంజుమారుత ములు మేసికి హాయిసేయ విలాసానందం గుసయ పాటంతో లంకాచుండువములఁ గ్రగిరించు పురుషం కిందుఁలోగములేమిటికి? అనుటయు నాకురుణి విజయగన్ధ మొగము తకు నగదు మెలయ క రక్తిప్రవియె.

శ్లో. రమ్యాశ్చంద్రచరీచయ స్త్రుణపతి రమ్యాననాంకపరి
రమ్యం పాదుమపాసమాగతమంబు కాన్కెమ రమ్యః కథా

కోపోపాహితలావ్యులందుతరళం కమ్మం ప్రయాణ ముఖం

సర్వం కమ్మ మవిత్తలామపగతి కిరైవ కిరికృపం.

మనోహరా ? వెన్నెలరాత్రులు మాయమారుతములు రాత్రులందుములు
కృంగారజేష్ఠులు కదలు ప్రయాణాంతమొగములో నగునవి యన్నియు కమ్మము
లనియ్యివెప్పుదగినది. కాని భూకమాంయొక్క యవిత్తల తెలిసినది కమ్మనకివి
యేమియు రుదీంశపునడి అపరిశివ వాణ్ణులు రాలు రాలు వృద్ధురాడు ముదిరాడు
మంటిపేటిది? ఏకసిందియున్న యాహలకనము మెట్లున్నదియో యుక్తైశ్వర్యము
అనుటయు నవ్యవితారకృప విద్యారహితం పొందర్యము దర్శనయమైనను స్త్రీక
పాత్రను గాదని కలిమకళానృపాదులగీతాను బెంపుచున్నది యుత్తరమజెప్పినది.
రకంధపుడు బెరా? ఏరా? మనోహరమృది. ఏమను "పి. హృద
మోదుగులు పొంపుగఃగనచ్చితి; జైత్రులుండున నుత్తరమునగ" సరిగానున్న
దియో? అని యడిగిన నవ్యవతి యపరిహిత పరిధగం మీ వాక్యమునకు; కమ్మము
వట్టివారెవరు? అని యుత్తరమజెప్పినది. పేతుని; పండుకాకురాలిది కొత్త
దిగురు కలిగిన యా గున్నమాచిరెట్లు కోకయెట్లున్నదియో తెప్పరునుటయు
నానవరా-

గీ. కను విపాకలంబుగాగ మత్పత్తి మరల

గలుగు నేమా? కిట్లని తెలుపుచుండె

పండుకాకులు రాలినవట్లు మరల

దిగురుకెత్తుల నృప్తిపెచ్చిక్కమిడియె.

అని కలిగిన విని నవ్యుడు వాన్యపాట; కట్లుకాదు విమమ.

గీ. పండుకాకు రాం గిట్టుండువుగను

మొలకలెత్తెడు వల్లములు నెలక

ప్రాకరగంపు విడిచి పొంబు కొత్త

భూషణంబు గై సేయి పొంపుకోరె.

అట్లు కర్త కృంగారలీలాకరంగిణి కాంతరంగుండై పండుకుండ నయ్యంగ
జయన వైలాగ్యోదయ సూరకములగు ములందే నుత్తరము జెప్పించుడియు నొచ్చు
నేమోయని కమ్మర నమ్మముననతి పమ్మోదమందుట్లు పంజాషించుచుండెను.

నృపతియు; దన సతి విర క్తియెరింగి అయ్యో యాకొయ్యల యవస్థసా
మాన్య పొందర్యాతిరామయ్యో కృంగార విలాసలాంస గాక విరాగిడయ్యెయ్యన్నది
దీనిబట్టి మరలపండుమనకలది కృంగార ప్రమాదములు తెప్పించి చదివెంపు

యందును. అమ్మ తల్లికడయు భర్త రిత్తవృత్తియందలి అయ్యాయాకందు నకంఁద్యా పారంగతుడయ్యుఁ బ్రవృత్తి మార్పవలంతుడయ్యుఁ గొంతకాల మురిగినగాని పీరియద్దు మరలవశముగాదు అని తలంపుచు వకవి మనసు తెలిసి క్రిందివుడుండెను.

అట్లుండగా క్రమమున నయ్యలయకాక్షికి నిడువుతు మగపిల్లలును, నీడ్తి రాడుపిల్లలును జంటగా మదయాలిరి మగవారికిఁ గళంపులయ్య వాఁడువారికి రతివిరతులయ్యఁ జేరలు పెట్టిరి అందు లచ్చనకును, విరతికిని కల్లి పోలికయుఁ గుఱు నకుఁ రతికిని దండ్రపోలికయు వచ్చినది.

తిక్కాకారభాసుడుగు పిల్లలంగాంచి భూస్థులు దుల్లమున నానందము వెల్లివిరియఁ దలంపుకొనరావముఁజో గాంకేపము జేయుచు యొక్కవలయున వారి నంజులం జదువనేసెను.

అక్షరశ్లాఘము గలిగినది మొదలు కావ్యములు, నాటకములు, కావ్యములు, సంగీతములు, దండసికి, వ్యాయామము రమద్విద్య లోనగు విద్యలెల్లఁ జెప్పుటకు నారాజు వారికి మేడవేర గుంపుల ఁదూపించెను. గంటకొక గురువు వారికి విద్యలం గలవుడుండెను. సూక్ష్మబుద్ధి గల పిల్లలు నొజ్జలపంప గళాపితేషముల నతిరాఘవ ముగా గ్రహింపుడుండెడి.

రాజుపత్ని కర్తకుఁ తెలియకుండ వారికి నేదాంకవిద్య వడదోలవ కేరక గురువును నియోగించినది. తత్కళావ్రతు వారవియ్యద్దు నలువుడు జదివికొనిరి. కాని లచ్చనకును విరతికిని దెప్పుగాఁ జట్టుకొనెడి, కుఱుకును రతియు అందరి విషయం నుంఁ జరిపానింప మొదలు పెట్టిరి.

ఒకనాడు గురుడు ప్రరోథవంధ్రోదయమును నేదాంకనాటకము వారికిఁ జాకకముగాఁ జెప్పి అందరి విషయంబు లావస్థానింపడుఁ గావ్యకౌఠాతలు పరమ క్రతువులవియ కమదమాడి గుఱుములదే వాని వడగ్రహిత్కి వివేకముగలిగి వర్తించినలో మోహముడిగి యాత్మప్రదోధమునంద మత్తులయ్యోదరని యెఱింగించిన వచ్చుడుఁ గుఱుకొనినయె.

ఆచార్యః పీఠెఱింగించె విషయంబులు దెవ్వులకు వినుటకును జాల సుఁపుగా నుండును. అట్లాచరించువా దెవ్వరునులేరు. దేహధారు లాచరింపనులేరు, కఠిరికిఁ గావ్యకౌఠాదులు ముఖ్యముగా నుండవలసివడే నృప్తికర్త వస్తువును సృష్టియైనప్పు యుపయోగకావ్యమైన గుఱుమేదిటికి తేపేదిని రెఱుకునకుఁ దీపిగలిగించినట్లే నేమునకుఁ జేడుగల్పించెను. మేము స్వయముగా వాగుఱుము సంపాదించుకొనలేదు సహంఁదైన యాగుఱుమును వదలనులేదు. అట్లే కావ్యకౌఠాదులు సహజములు అని లేక దేహియంద

నేరడు మఱియు రాజునకుఁ బరిపాలకులు లేరే? వ్యాపారము లెల్లసాగవో దేహికి గామక్రోధాదులువిడిచినచో దేహయాత్రయే సాగదు. కోపములేని వాని నెవ్వరుమన్నింపదు. కోపమునవడి యాయత్తమునందలి దానిని దేశకాలానుగుణ్యముగా వినియోగింప వలయుంగాని విరువదును. యాపాపార్థమును స్వార్థమునకు విడువదు. అట్లు చేసిరక్షకము.

మఱియొక విశేషము వినుడు. కామక్రోధాదు విడిచినవారు పూర్వము శాని యిప్పుడుగాని యెవ్వరేని గంభీరము నిరూపించి చూపుడు పూజములు కావ్యములన్నియు విడువవలయు వనిమాత్రము హెచ్చింపుచున్నది. అలములు దినియెడి మునులు విడిచితిరా? మహారామహర్షి కథ యునుక విమర్శి. పురు యమునానదిన దాటినపుడు ఒకవడి పెరు వర్ణదానిజూచి కామారుచుండె క్రిందిపడె అందులకుఁ గారణమారెన్నది యెందుకిగా నుండుటయో? రాని కిరణములను చిన్నేని యిచ్చెను గాని శవకామ మదంబుకావలెక పోయెను. వాల్మీకినిక భక్తకావ్యము కామాక్రోధాదు విడువవుని యిప్పుడు హెచ్చింపుచున్నది. శాస్త్రుని భక్తి మనము పెద్దించిన బిహాసాస్పదమే భక్తభావ్యవిశ్వస్థుల సంకాపకములగాని మహారాకము రదిక లేదు. విశ్వామిత్రాదుల కామక్రోధములు లోక వికారములేరా? వసిష్ఠులందుఁగల మైత్రువనందేని హరిశ్చంద్రుని వానశిష్టములంగడివించెను రాజ్యాధిపతుల నృపులమాట చెప్పినో? కండ్ల యింకయే? భక్తకావ్యమందయ సొంగముగాఁ జదివిన మీరు కామక్రోధాదుల విడిచితిరా? వేదము బుచ్చుకొని మాకుపదేశము జేయురుండిరి. ఇక మేమెట్టివిరుగుచు వెళ్ళుదు. మారల్లి చెట్టియే శాని మాక్రి ప్రాణుల నీయుపదేశ మేమిది? కావ్యరే? అర్థైకములు. అదియే స్వైరసం దెలియు నడియే? అది దేహయాత్రయందుయెట్లు? కావ్యకాదు. తేమయుం బనిలేక మూలం బాధింతుల కిట్టిని వ్రాయుచుండుదు. అందలు వేదాంతులై అన్యరాహిత్యమునే కోరి నదో నీప్రపంచకము శూన్యమిహోవును సూర్యచంద్రాదులు పరపరాకములు మఱి యెవ్వరి కుపయోగములు? స్పష్టికర్తదేవిన పనులన్నియు వర్తమాన పోవునుగదా? కావున మాకెట్టి యుపదేశమిస్తుండును తేమకుడు, లోకోత్తరములగు గంధ ములుపదేశింపుడు అని గురుని వాదము వింటిండును. లెక్కా పపన్యసింపెను.

అరాజకుమారుని యుపన్యాసము విని తెల తెలబోవును లచ్చని ముగములారి నీయర్థప్రాయమేమని యడిగిన నంతడు గురునకు నమస్కరించుచు గురు నదై శిని కమ్ముదా? నీవిట్లు భార్యాకమతము వనునరించి బానియగుంటిమో? కామక్రోధాదుల విడువవుని చెప్పిన కావ్యకారులందఱు మూఁగు విమ నీయవికము. వినుము. అట్లానమునంద కరీరము గలుగుచున్నది.

శ్లో. క్రోధోహర్షో విషాదశ్చ జాయంతే పరమ్యం
పంచభూతాశ్చ కేరేపా సత్త్వ గజశ్చ రామసే
రక్తవత్సరీపర్థం తే వ్యాజ్ఞాన్తాంకవోభృశం
తస్మాద్భ్య మ్యక్సరీకైశ్చ తోషా నజ్ఞాన సంభవాః

పంచభూతాశ్చకమగు దేహంబున నత్వరంజన్ మోగుజానుగుణ్యముగా దట్టా
వంబునఁ బామక్రోధాదులు జనించుచుండును వానిని కమరమాది గుణవిశేషములచే
నజ్ఞానమున వలయును. దానిచే న్నానమనిపేరు. అహంకార మమకారములే సంసార
మునకు మూలమగుచున్నవి.

శ్లో. కామక్రోధశ్చ రోధశ్చ వైరిణో బంధకరః

కృతా కృతం నశావంతి ప్రాణిస్త్వర్షకంకరాః

కామక్రోధాదులు బంధకరములగు నాంశరంగిక క్రతువులు తద్వస్తులు
కృతాకృతములఁ దెలిసికొనఁజాలరు.

శ్లో. మత్కరో రోహవిగ్రహ బద్ధః శాస్త్రమయో వైద్రా

అహంకార నిర్బంధురకదాచిత్త్యమర్కతే.

ఇనుము బాధువు మోగలఁపఁజెల్లదే గట్టఁబడినవాడు విడువఁజూచు శాసి
యహంకార మమకారములచే గట్టఁబడినవాడు ఎన్నఁదికిని విడువఁజాలడు. కామ
క్రోధాది దుష్టవస్తులతో నొక్కొక్క గుణము విరచితవానిఁ గూర్చు సుఖమును
భవేశపెట్టము. మహానాథుడైన ప్రబోధవంశోదయ నాటకకర్త కామక్రోధాది
బోషగుణంబులకు విరుగుడుగా కమరమాది గుణంబుల క్రతువులుగా నిరూపించి
బ్రాసెను. అగ్రంథము జ్ఞానోదయమునకు మంచి పాథవముగానున్నది. నీవు దానిని
గురువును పూర్వము గూడ నాశేపించుచున్నావు. మహర్షి ప్రభావములు మన
మాశేపింపరాదు. వారు త్రిశఃపేదలగుట భవిష్యచ్చర్య మనునది విశ్వాపారములు
సేయుచుండురు. అంతియగాని తిరేప్పయింబునాని మతులకు విశారదులలేవు.
పరాకరప్రభృతి మునుం దురుజునులె నిరూపించితివిని వారిప్రభావముల పరీక్షి
తినికావు నృప్తికి లభిసృష్టిజేసిన విశ్వాచుక్తుని పామర్యము నీమతి జేమిది కచ్చెరువు
గొలిపినదికాదు? అయ్యయో! తద్వైకతత్వమున గూడఁ బరిపాసింపుమంటివే! మహాను
భావుడైన శ్రీకంకకగురం దకనిగూడ మగు నామార్గమును వెల్లడించెను.

శ్లో. ప్రబుద్ధోహం స్వప్నాదితి కృతమతి స్వప్నమపరం

యథామూఢస్వప్నె కలంకతి తథాహంకారకాః

విముక్తిం మమ్యంతే కతివిహితో శాంశరగతిం

హంసశ్శేయం దపాన్తగ్రవగళిత మాయాం పదగురౌ.

స్తవ్యమందుండియే మేల్కొంచును తలంతును వేరొకస్తవ్యమును గాంచు మారుని పగిడి గొంధలు లోకాంతరగమనమే ముక్తిమని తలంతును. అద్వైతారిని గాంచి అద్వైతవారులు నవ్వుతుందురూ? అవిమందుమిశ్రుడు అద్వైతలోభనయైన విమ్మట కంకరారాశ్యసమృద్ధిగాండెను. తెలియనివాఁ తందతి నాపేరించును. నీవు గ్రంథముల జాగూ విమర్శించి కాత్మరహస్యముల గ్రహించుము. గురువుని నాపే పించుము. మన కల్లి విడిచి గోపించునని పలికిన విని వస్తువు గుఱుం దిట్లనెడు.

అన్నా! నీకేమన్నను గోపము వచ్చునాని నావకము తెలిసికొలేకున్నావు. గ్రంథములలో వ్రాయలేదని వేరెప్పలేదు. అట్లునడుచుచు లేరని చెప్పుతుంటివి. నడిచినం బ్రయోజనములేదు. దేహచుభాణానమథవింశత యానాగుడివములు పురమువిడిచి అరవుం డిటుఁగుమనియెడనాడెమి! అలాక కుసుమచువరి దేహభం తర మేమిజుగునో యెవ్వఁడు చూచెను. మరణానంతరమందెట్లు జరుగునని నిశ్చయ ముగాఁ జెప్పినవాఁడులేదు. పూర్వగ్రంథములలో విజ్ఞానాయఁడయియున్నరని ప్రతి మహర్షియు నుదాహరణములు చూపుతుండును. కావున నీవు వెళ్తవేదాంతము పెట్టు కొనక స్వేచ్ఛగా నిండ్రియ నుఖంబు లనుభవింపుము. మనశీసమయమున వేదాంత మవసరములేదని యు కియో కముగా వాదించె.

లవుడు... ఓహోహో! నీబుద్ధిలంఘు కొనియాడఁ దగినదే. క్షణభంగురమైన యాశరీరమునకు నుఖంబేదియో నిరూపింపుము.

కురుడు... ఏయింద్రి యమేనుఖంబనుభవించుటకు భగవంతుఁడు సృజించెనో యో యింద్రియముద్వారా నానుఖంబు. అమృతవింశవంయును. తెలిసినదియో!

లవుడు... నుఖంబవేసెమి?

కురుడు... ఇంద్రియాచందము.

లవుడు శ్లో. అవిక్రాంత మవాంఘ మపారేమ మద్వైతకం

తమకాంతా రమధ్యానం కరమేకో గమిష్యతి

సహిత్యాం ప్రస్థికంకర్మ క్షుద్ధకోమ గమిష్యతి

సుకృతం దుష్కృతం భక్త్యాంయోస్కంక మమయాస్యతి.

మూఁడుశాః విక్రాంతి కున్యమైపారేయరహితమైయనంబుపై యొప్పు మార్గం బుదం బది నీవు పోవుదండ నీవెంట వెవ్వరును గాదునుమి! సేవాక్కఱవే పోవంయు నవ్వుడు నీయింద్రియములు విన్ను రక్షింపఁజొంపు. నీవువేసిన సుకృతదుష్కృత ములు మాత్రము నీవెంటవచ్చును. కావున సుకృతములారరింపుము. చెడుబుద్ధి విడుపుము.

కుకుడు...అమ్మా: పిన్న యెన్నదంతయుఁ బాస్తకములలో బ్రాయణది యొప్పుది. నెఱుఁగఁచుచినవారెవ్వరును లేరు. సుకృత మనియు దుష్కృతమనియు వెదరింపుమానియ సత్యములుకావు. వెళ్లి బాధపడు పెడిరి మలింపుము

అవుడు...సి: బాలికా వానికా. వాడెఱుఁగఁచున్నావు. నీతో సంభాషింప రాదు.

కుకుడు...(వకవకనవ్వుచు) అమ్మా కోపము వదలమని చెప్పుచు నిన్నుదే కోపము తెచ్చుచుండినెమి? ఇట్లే అందఱు తెచ్చుచుండురు కాని లేయవారు లేరనియే వే వనుచుండిని ఎనుము.

కో. కామః క్రోధకృ తోర్థకృ సర్వేదేహగణానాః

రాగద్వేషా దయోలాభాన్పర్యై ప్రకవంతిపా

కామక్రోధాదులు రాగద్వేషాదులు స్వర్థమందున్నవిమగుచునవికావు. దేవకం కని పోయియెయో:

అవుడు—అక్కటా! ఎక్కడు రెలియక పిలిచి దుష్కర్తము ననుసరించు చుంటి మేమిజేయుదును.

కుకుడు— పిడియే దుర్మార్గము. వాడికాదు తెలియ కట్టిన చున్నావు.

అని యీరీతి అవ్వదమ్ములిద్దరు పిదపకదవు వాడిందిరి. విరళింతనసవ్యము రతి కుకునివ్యయము జేరినది. తగవులు చివరకుఁ దండ్రికిం దెలిసినవి. కుమారుం నిడువ్వర దప్పించి వారి సలహారప్రకారమంతయు విని పండితుఁ దప్పించి సభజే యింది యెవ్వరివాదము న్నాయమైతతో దెప్పుదని కోరుటయు ద్రవ్యలాంఛనంబు నీవంటియు కుకుని దుర్యోధనేఁ గుకుని వాదమే నక్కమైనదని నిర్ధారణజేసిరి.

దానంజేసి అవుండు కోపించును దుర్దనకూఁతువైనగు రేగఁబున మందఁగూత దని తంబి యెవ్వరికిం తెప్పకుండ నొకవారు దోహంతము లేనిపోయెను.

కొన్నిదినంబులు వృషతి యన్వితం దెజిగి యంతిపురి కరిగి బాక్కతో నానిషయము ముచ్చటించుచు పిన్న బిడ్డం నన్యాయుజేసితిని, అవుడు వికృతై తమ్మునితో వెళ్లివాదముజేసి యిందో పోయెను. వానికొకగు రేగమంతయు వెదకించి మన్నాను. కానివృత్తాంతము నీవేమైన నెఱిగఁడువా అని అడిగిన విని తర్రువత్ని నీట్లుయ్య నీగుడించుచు నేమియు మాటాడవలెకాదు. విరళి వంటికో బాబా! దిన్న వ్వుయు అక్కయ్య! దెదవ్వుతో నాస్తికవారము లేవని. పిన్నను వానితోఁగలిసి పంకితుంచే నావాదమే యుక్తమైనదని నిర్ధారణజేయించితిని. దానంజేసి బానిశిఁ గోపము మచ్చి యిండుండుట టిష్టములేక లేచిపోయినవి చెప్పిన విని తిండిగ్రి యోహా:

నీవును వేరొకరాలవే శాంతిల రాలు రాలు మీయమ్మ కిద చక్కగానున్నది. అని యావేపించుటయు నాదిప్పుడి తండ్రి; దేహములు క్షణరంగురములు వృద్ధివడి మొదలు అంతువులకు మృత్యువు నెత్తిమీదనుండి యెప్పుడో గురుక్కున ప్రింగి వైతును. శావున మందిమార్గముగనుండుటకు నొక సమయము లేదు. చిన్నతనము నుండియే యత్ననిలవలయును. శామకొర్రాదుల అరయకొని జ్ఞానము గలిగియుండ వలెను. ఎన్నఁడో వృద్ధాప్యమునఁ దత్వవిచారణ లేయుడమన్న అంతదనుక మృత్యు లేవక కలిసింపిక యుండవలరా? మీదమునమంజుసముశాదని పెద్దగా నుపన్యసించిన రాజానకుఁ గోపమువచ్చి యేమియు మాటాడక వెళ్ళిపోయెను. అతఁడు మరొకొన్ని డినములకు మాకుండ్రకు పివాహ ప్రయత్నము గావించుటయుపాదించెనుమై వకశా ముకుశంకును పరిచారకం కిట్టి సలహాదము అరిగినది.

మకుశ...నుకుళా! నీసఖురాలు విరతిని వీర్యవంతుని కుమారుఁడు వత్తున కిచ్చుటకు నిశ్చయించిరలు. విరతి యంగీకరించివడియో? అమెకుఁ దగినమగఁడే దొరకనులే.

మకుశ...ఏమి? నీవరివళము. అప్పుడే పెండ్లియైనట్లే వెళ్ళి-రించుచుంటివి. మావిరతి బాని వంగీకరింపదు మీరతని కేయూరదత్తుని కుమారుఁడు నుకుమారుని కిచ్చుటకు నిశ్చయించిరా?

మకుశ—అవును నుకుమారుని వేందర్య పెద్దటిో యాదిగో చిత్తవలకము చూడును. సరాక్రమమున నర్థుఁడే నిద్యచే ల్పహస్పతిని మించియున్నరాఁడు. అన్నిటికి రతికిఁ దగియున్నవాఁడు రతి వలనిజిచ్చి సహాయముగా నిందే యులయ కొందురట పాపము విరతికే మంచి మగఁడు దొరకలేదు.

మకుశ—పోనిమ్మ! వీరతివరితో నుభవిచింతలకాదు మా విరతి యవధూతయై పెండ్లియే యాతక యద్వైతానంద మనుభవించును.

మకుశ—మీవిరతి జోగురాండయే యామెకు మంచి సంబంధమేడియు రాకున్నది. కృంగారలింకరంగి లాంతరంగుల రాజుమారులు వైరాగ్యప్రవృత్తి గల వత్తకాని వెట్లి వసింతురు? వత్తుఁడు గుణహీనుఁడు శావున వంగీకరించెను.

మకుశ—నీవు కంఠశాసనము జూచికొని మునియుంటివి. కృంగారలింకలు బుద్ధుడమంబంటివి. వైరాగ్యమే నిలువనది తినలూచులేక యత్నవారింట్ల నిర్లభిక ముందుటకు సిద్ధపడుచున్న మనుమారుమారన పొగడుచుగతివనివండించుచు విరతి వావేపించుచుంటివి రాలు బాలు. నోయమాయము.

మకుశ—ఏమి! నుకుమారుఁ డన్నమలేమిరా! ఈమట జ్ఞాపకముండుకో.

పెండ్లికాసిమ్మ వానిదే నీమగ్గును తెచ్చుదును వెళ్ళి-వకున్న నన్నీ పేరఁ బిలువ వడు.

ముకుళ—అట్టి? నీయరలేతిఁ బొద్దువచ్చినప్పుడు చూశుములే. విరతిని జోగురాలని యాక్షేపించితివిరా? అమాట జ్ఞాపకముచేకొనుము. అజోగురాలి మగవలేకనే నీన్ను విరూపను జేయించకపోవుదువా?

వకుళ—చీ రంగాఁ ప్రేమము.

ముకుళ—అని యామాటయే యపింపకొనిన గౌరవమేమి.

వకుళ—అమ్మగారి యాతగాచిగొని నోరేడివచ్చినట్లు ప్రేమయందలివి. జానిమ్మ నీవును విరతియు వచ్చుచిరనే నీదుఃఖులం గురుదురస్థుడు నామాట పట్కముగాఁ దలంపక పోవుదువా.

అని యిద్దఱు పెద్దఁ గుడ్డులాడిరి. వకుళ రతియొద్దకు ముకుళ విరతి యొద్దకుం జేయఁ. రిన్నీయూర్పుచుఁ దనయొద్ద కరుదెంచిన ముకుళం జూచి విరతి ఏమెయిట్లు వెళ్ళి వెళ్ళి యేడ్చుచుండిన? నిన్నెవ్వరవమానపరచిరి. దెప్పుము దెప్పుము అని గన్నీరు దురుదురు నడిగిన విని జడి యిట్లనియె.

అమ్మా! కుశుడు తండ్రిని వశపరచుకొని విద్యారూప పరాక్రమవంతుడగు సుకుమారుడను రాజసుమారుడును రతినిచ్చి వివాహము జేయుటకు నిశ్చయించెను. వీర్యవంతుడను వాని కుమారుడు వత్సుడనువాడు. వట్టివంక. దురజ్ఞుననానవుండు కోపశీలుడు విద్యాగంధకరమాతుడు రూపహినుడు అద్భివాది నిన్నియ్యటకు నిశ్చయించిరట రతి సఖులు ముకుళ గరువముతో మిమ్మాకేపించినది. అందులై మాయుడ౯జిని బెడలగడము జరిగినది. తల్లి యేర్చియెత్తెనను వత్సుని నీవంగీకరింప వలదు. అని యావృత్తాంత మంతయు నెఱింగింపద.

విరతి వత్సుకు ముకుళా నీకు నాయందుఁగల యతిమానము జూపితివి, మన మెల్లిగర్భబీజము వాడుదుమో తదనుగునమైన వంతునగుపించుము. అంతియొని మంచిదెవ్వంకు నొచులు పోవువు శారు. వారి గరువము వాడనే దెరువను. మనం నేమియుం జేయఁజాలవు. జూరకొనునువి యోచింపునది. అంతలోఁ తల్లి యవృటికి వచ్చి ముకుళ నలన నావృత్తాంతముఁజెయి విని చీ చీ వత్సుడు నిర్భాగ్యుడు వాని కిచ్చుటకు నేరంగీకరింపవని పలికినది. అద్భిషయమానఁ జంద్రగుప్తుఁ తంకఁ వురమున కరుదెంచి సుభాసనోపవిష్టుండై భార్యంజూచి యిట్లనియె.

పేరీయనీ! పిల్లలిద్దరికిని వివాహములు నిశ్చయించితివి. వినుము కేయూర రత్నని నాలుగవకుమారుడు సుకుమారుడనువాడు విద్యా బంధుపరిమంలలో నున

వచ్చుడు రతిని వాసితిచ్చుటకు నిశ్చయించితిని. అందుల కంగీకరించెను. విరతిని విర్యవంతుని కుమారుడు వత్సువుడు వాసితిచ్చుటకు నిశ్చయించితిని విర్యవంతుడు మంజులకొలిదనకుడు వలుకుపడిగలవాడు. వత్సువుడతని శేకపుత్రుడగుట గారాముగాఁ బెరిగెను. చతువంతగా వచ్చినదికాదు. చూప మొకమాదిరిగానుండును. సర్వగుణములు శాచనమునాశ్రయించి యుండును. వాని శేకధనయును లేదు కావలసివలెకద్రవ్యమున్నది. సుముహూర్తము యెల్లండియే నిశ్చయించితిని ఈవార్తనికు జెప్పటకువచ్చి ఖనని చెప్పినవిని ఆతనికార్య పరిమళముతోగ గ్రోధవశమై యెక్కింత తడవుర కొని భర్తతో నిట్లనెయి.

మనోహరా! వత్సుని చరిత్రము మీరెఱింగివ నంగీకరింపదు. వాడు విద్యా గంధర్వాకుడనియు దుష్క్రియాచరణ విరతమతిఅనియు మాత్రమెదనియు నెల్లరుం జెప్పుకొనుచున్నాడు. వస్తవ్యవసములు వానిచాలదు. వానియం రొక్కనుగుణ మైన లేదట చూచి చూచి రత్నమువంటి పిల్లకు వాని కెట్టియదగును! దుష్టుని జెందెయాడి యిడుములం గుడుచుటలె నాచిత్త యోగివయై యిట్లే యుండును. సెండ్లి అక్కరలేదని చెప్పిన విని యారావ వెడియం టటనెయి.

కామిని! వాని గుణాలులు నీవు విన్నవన్నియు నపత్యములు విర్యలేని లోప మొక్కటియే యున్నది. విరతి వేదాంతరాలుగా ఎల్లున్నను నవరింపుకొనేగలదు. దేశమంతయు దిశగితిని మరయొక సంబంధమేదియును లేదు. అతియనంగాక విర్యవంతునకు. దరలి రమ్మచి కుటలేక వ్రాసి యుంపితిమి. ఇప్పుడు వలదన్న వత్తుడు కోపింపరా! ఎల్లవ నానంబంధ మంగీకరింపుమని ప్రతిపాదికొనియెను. అమె అంగీకరించినదికాదు. అవిషయమై తార్యా భర్తయు జెడ్డ సంవాదము జరిగినది. చిట్టగాని కిద్దినను సంతోషించుట గాని వత్సువతిచ్చుట కంగీకరింపని కచ్చితమగా నుత్తరముజెప్పిన రాత్రుటనెయి.

కానిమ్ము నీవన్నమాట నిరపుకొనుచు. ఇకనంబంధములకు దేశములు దిలుగ జానము ఎల్లండియదజుమాన. నుత్తరగోపురము రావునకుఁబోయి తొలిన నెప్పుడు వీధిలోనికి వచ్చువాడు గనబడుచో వానికి విరతినిచ్చెద నంగీకరింతువా అని అడిగిన నామెకప్పుక అట్లే జేయుడు కైవమేరిసికొని వచ్చుమని పలికినది. అమల చార్ది రింగాక మరియెవ్వరికిందెలియదు.

అమలయే నిశ్చయించుకొని భూవతి అంతఃపురమునుండి 'యీవంతు వచ్చు వంక. గుళుడుగలిసికొని తండ్రి. శౌర్యవంతుడిప్పుడే కుటలేక వ్రాసి అంపెను. రేపురాత్రి వత్తురట. విడుదల నెలకు వియమించుము శేరూరదత్తుడవకు. జెడ్డమేక

యెట్టిదిను వెళ్ళుచుండితిమి అని యేమేమో తెప్పఱోయన నలుకమెయిఁ జూఁజాలు నీకతలున నీనువ్వు వాటిల్లివది శౌర్యవంతుని నంబగఠము దెచ్చినవాడవు నీవు వత్సుఁడు వట్టి నిర్వాహ్యుఁడు. చర్మరతి వెఱచిని వాఁడియ్యది కఠిగిరించివదితాదు. ఇప్పుడు శౌర్యవంతుని రావందని ప్రత్యక్షరము వ్రాయుము.

అనుచుయోఁ గుఱుడు తండ్రి యిట్లువానిన వతనఁగి గోపము రాదాఁ వాఁడని గివ మనము నిలువఁగఁమా? నాని కుమారుఁడు మార్గిఁడు టెప్పవారు క్రతువులు వాఁడు శౌర్యముఁలవాఁడు మందుఁడుగాఁడు రావంతేసి దీవగిరిత్తుఁడువఱిఁ గనయిదు వని మందస్వరముతోఁజెప్పిన విని రంధ్రగుప్తుఁడు పోహమ్ము నీకపుమంకయుం తెలిసివది. పెద్దనాని దేవముం పాఁజేసితిని. విరతికి నీచుం తెచ్చితిని. తెలియక నీమా యంతుఁ జిక్కిరివని వలుకుచు వానిమాటలు వినిపించుకొనక తాను జేయఁదలచుకొనిన పని యొరులకుం తెలియనీయక విరాఠములుముతో నిజనివాసమునకు రోయెను.

అని యెఱింగించునఱకు దేశ అతిక్రమించుటయు నుదేసిద్ధులందు తదనంత రోదంశం బన్వరిమఱియం దిట్లు చెప్పఁబోదంగెను.

133 వ మఱి.

జం గమ దేవరకథ

తెల్లవారి యెమికి గడియారు మహాకర్తమువఁడువది. సిరూపిరిదిగ వత్సున శౌర్యవంతుని రావందని యుత్తరములు వ్రాసితి. వాఁడెవ్వఁడు లాఁడు. రతిం బరిగ్రహింప నుకుమాఁడు మహావైభవముతో నూరేగురున్నవాఁడు ముగిగవార్కముం బదే బల్లములయఁజు బ్రతిత్వంబలియ్యుచున్నది. విరంధికార తెఱిగిఁజూచుం జేసిరి. పురోహితులు వివాహవేదికంపైఁ జెండ్లిపీఠలు రెండునువైచి ముగిగ నంసార్కములు గావించుచున్నారు విరతికి వయఁజెప్పఁజో తెలియదు. విడిది యెరుగవరకు. తారేగింపు తారఁ గనంబడదు ఇది కడువికలగా నున్నదని పరిశుభం బందువులు బల్లులు గుఱ గుఱలాడుచుండిరి. కొందరు అడుగఁబోయి. నృపతి చుఱివైండ్లము గంపెట్టి యార కొనిరి. కొందరు కొందరయేం పెండ్లివేళ చూడమామని యుపేక్షించు చుండిరి.

అరుదోదయైవనది. దెసం జీకలుంకరించుచున్నది. వఱిలు గూముచున్నవి హాకరమున కాఁనూదకములగు భేరిత్వములు మోగుచున్నవి. అల్లికరి యంద్రగుప్తుఁడు ప్పొన్నముజేసి నికళ్యత్యములు దీన్మకొని తురగారూఁగులె మంగకవార్కములతో రత్నాంబల్లకి దనదెనుక వచ్చువట్లు వియమింబి యుత్తరగోష్ఠరము దెసకరిగెను.

ఎక్కడనుండియో క్రొత్తపెండ్లి వారు రాగందని వారిం రోదితేర రాగగురు చున్నదని నిశ్చయించి తప్పెవ్వరిం దిలువకున్కి. కఠింతుకొనుచు గొందరు బంధు

వులు చూచిన తర్వాతగాక యిది పల్లకికి మెనుక మెనుకగాఁ జనుచుండిరి. అమ్మహారాజు సూర్యోదయమునకు నుత్తరగోపుర సమీపమున గుఱ్ఱముపై నిలువఁబడి యాహారముపైఁ జూడ్కులు వ్యాపింపఁ జేయుచున్నంత.

సీ, కంఠపుంబికయు కంఠంబు లంతే దగిల్చి
 మాపుకప్రేరద ముందుమెప్పు
 వెమలియొకెంపన్నె యురలగ మకుటంబు
 పరిచం మెలిపాగ వానికెంద
 కంఠులింగాంక భాన్వదను లో పిత్తతి
 దిక్కులంగరముంబెల్ల మెలయ
 మూడరర దిగితాలు మూతి గల్లివగంక
 గుర్ర జోలివి జంకకునుఁ దగిల్చి

గీ. కూతిపైఁ బెద్దగంధపు బొట్టువెట్టి
 పీలికలకోడి మేలియొగిలు గ్రాం
 ప్రాయమెట్టిదో తెలియంగలవెయ్యట్టి
 జంగ మొక్కయ మిఁబిచ్చంబు గొనగ.

పట్టలాచిముఖంబై వచ్చుచుండెను. అజాగమువానింజూలిరాజు గుండెపుట్టునున నా విరతిఁ నీకెట్టిగతి వచ్చినది. మహారాజు కడుపునం బుట్టియు నీచివిచ్చగానిం బెండ్లి యాదనంపినచ్చినదా? ఇది యంతయు పీకల్లి సంపం గలిగినముప్పుదాసికొని పి కావం పినదే. అయ్యో! ఇకరిపై గోనమున వొకరికి నపకారము; కలంపవచ్చునా అక్కటా! ఇందులకు నేదేమిదేయరాద విధిపరిపాక మిట్లున్నదికాబోలు , లేవన నిరుతుము తప్పుట మహాపాతకముగదా. దక్కరతియు నిందులకు వ్యతిరేకమునకు నమ్మకంపడు, కానిమ్ము; అట్లే లేవదవచి యారాకా కొంకసేవు కోకము, కొంకసేవు పరిశాపము కొంకసేవు క్రోధము. అతిసయించునుఁ దన్నునసమీపించియున్న పరిజనులతో నావచ్చు జంగమదేవరను పల్లకికెక్కించి యూరేగింపుముఁ బెండ్లి మంధిరికిఁ దీసికొని రంధని నిల్చుమిది దీనముఖంబై తావంతఃపురమువకుఁడోయి భార్యలగాంచి జరిగిన కథ యెఱుంగింది యిప్పుడేమి చేయుచునియెకన్? అనిది విరతినిచ్చి పెండ్లి లేయ దునా? అని యేకిగవ కిన్నుం బొలబోట పుట్టుటకారఁ బరితాప మతిసయించుచు నిట్లనియె మహారాజా! విరతి సన్యాసురాలు దానికెట్టిమగఁడైవవేసి? వత్ససితన్న వెవ్వఁడైన దెప్పయేమని చెప్పుకొనుగదా. చోనిండు మీ సంకల్పమట్ల! యట్లే జరిగినది. దానికి మంచి మగమి దీసికొనిరాదలంపు మీకుఁ గలిగియున్న పిల్లివతిళ్ళ యేమిటికి

జేయదురు? ప్రొద్దుటఁ బురిలోనికి వచ్చునాఁడు చక్రవర్తి కుమారుడగువాణిమి. కానిండు అంగమదేవర మందివాడే పరమేశ్వరుడట్టి పద్మమువచ్చి నాకూఁడు నేం దలఁచుకొనేమో. యిప్పురిప్పుట్టునున్నతఱుఁగుదురు? వానికే పెండ్లి చేయఁదని వకనిపురముగా వెల్లిపొడిచినది.

ఈలోపఁ బరిణములు రాగాఁజ్జ వడుపున మగతులకును పేరుగం నా అంగమ కుమారుని బల్లికెనెక్కించి వగరిలోనికి దీసికొనివచ్చిరి.

రాజు రతినుకుమారుం వివాహము మహానైభరముతోఁ గావించెను. విరతికి లోపంవగరిల' గుప్తముగా సుగతువకిచ్చి పెండ్లిజేపెను. అర్థికతే బంధుగుంబంబు కన్నీరుగార్చుచు విరతిని వానికిచ్చిన కారణము తెలిపికొనకాంకపోయిరి. నీమగఁడు అంగము అంగము అని రతియు గుఱుఁడును బాలురదేక నాకేవల రేయింపఁబోతరి గిరి. మాట మాటకు వెక్కిరింపుచుండిరి. జోగురాలు అంగము వేదాంతులు దిచ్చె మెత్తుకొనుచు దోచినను జేసికొనవచ్చునని నిత్యము పరిహసించుచుండును.

అమాటలనివి విరతి యింజుగయు మతిజెదరనియక పాఠభౌతిక వికారమగు జాలమునకు సొందర్యమవేమి. కుంచమనేమి? పరమేశ్వరుడే భర్త యెఱిగే రక్షింపఁగలడు. అని తలంచుచు నొరుంకేమియుఁ బ్రయత్నమునఁపదు.

రతియొకనాఁ తత్వశక్తి మెక్కి వచ్చి విరతి? హృదయతోటకు వివారింపఁజొపు దము వత్తు ?! నీమగఁ దెండుఁజొయెను? గ్రామముం మీడి కరిగినాయేమి? గంట బాయిఁదగంబా? శంకుబారింతువా వేదాంతుఁడవు. నీమదికి సరిపడిత మగఁడు బొరితెనులే నేదాంతాల్కావమువ కిదియే వలము అని వెక్కిరించిన విరతి నవ్వుచు నీటి అవ్వవేము కొవ్వ. యెత్తాయుక్త వివేకము గలుగనియదు అక్కా ఈ యోవము ఈసంపదలు ఈదేహము జూచుకొని మురిసెదవేమిటి? ఇది క్షణభంగురములని తెలిసిన నిట్లు విజృంభింపుకదా అయ్యోఅమ్మ పాటుద్రావియు మీరిద్దరు నింక దుష్ట స్వాంతులైతిరేమి? జ్ఞానంవకున్నరై ప్రాణం నాకేపించుచున్నాడు. వేదాంతముమీకు హాస్యాస్పరమైనదా అక్కలా! మీకొరకే నేను బొక్కుచుంటి పోహమ్మ. మగనెలో పిపు సుఖించుట నాకుఁ బరమసంతోషము అని పలికిన నలుకుచు నక్కటికి మఱు మఱు నెక్కిపోడుపుమారు రాదజొచ్చినది. ఇపుడురకు వాదము జరిగినది.

అప్పుడు రాజపత్ని రతి నాకేపించుచు వచ్చినయాళ్ళ పట్టణములగును ఎవరినొనట నేమియ్యాయెడఁదో యెవ్వరికిఁ తెలియును? తొల్లి శర్యాతికూతురు సుకన్యాయువ పతి వక శతవృద్ధుడైన గ్రుడ్డికవనిం తెచ్చి యాడి యాద్రలోగంబుం నందరేదా విరతిమువచ్చె సుఖింపఁగందు పిపు కేగకపడుచు రతి నాకేపించి మంప

లింగినిది. మఱియొకవాడు కుతుడు నుతునాడు వేదాంతముగా నీరీ బావా: యీజాంగ మదేవర మూలముమనుషిపడి దీ గలుగుచున్నది. ప్రతిపథకు నప్పియనతో సమముగా: గూర్చుందును. మాతండ్రికి వానియందు ప్రేమగలుగుటంబట్టి యేమాట యనుటకు విలువవకున్నది. యాయవమాన పెద్దయినవరలు నుపాయమాలోరింపరా? అని అడిగిన నుతునాడుంట్లనియె.

అయ్యో: నీవు రాలోపు నంద్రపాణంకక నమాన ప్రతివర్తి: గలుగుచున్నదని వగచుచున్నావు. వినుము: పితృల్లిది విరతికి మగవికి నంద్రరాజ్యము వ్రాసియాయుటకు విశ్వయంత్రులొనెయెను. మొన్న పండితుల దప్పించి తర్కశాస్త్రములు విప్పించి యా ప్రశంస తెలిపెను. వారు కూతుర తెలక యిచ్చినను నీయవచ్చునని చెప్పిరి. ఈప్రశం సను నీకు: తెలియకుండగనే లేయటకు విశ్వయంత్రులొనెయెను. ఇప్పటిలాగము అంగమదేవరకిచ్చువటు తెలిసినదియా? అని చెప్పిన గురుకుంపులొంతురై యేమి: మీరాజ్యమవిరాజ్యముగారా? ఒకరికిచ్చుటకు: దవదేమి అధికారమున్నది? అందులకు తర్కశాస్త్రములో స్పృశొననా అని అడిగిన వశండు చట్టములు చూచియే యిచ్చుటకు విశ్వయంత్రులొనెను. అతండ్రిచ్చిన నీవేమియు: తెలుకావని చెప్పెను.

అప్పుడింతక యాలోరించి కుతుండు బావా: ఇందులకు నీవు నవాయము లేయవలయును. ఈపని అరుగుతుంక వేరేదియేని యుపాయము తెప్పవలయును. మాయన్న చవుని మాయజేసి దేశాంతరమవేసిని సింధుం:గూడనట్లు దేసితిమీని మక కోరిక యీదేరును. ఇందులకుపాయమాలోరించుమని మూరిందిన విని నుతునాడుంట్లనియె.

నీకు:తెలియని యుపాయము:లేవు అన్నను సాగనంపినట్లై వీరిద్దరిని దేశ ముల పాలుసేయుము. రాతా విర కుండ్లై యేమిలేయ:గలకు? రాజ్యమంతయు నీకే దక్క:గలదని చెవిలో వేదియో చెప్పెను కుతుడు మిగిల వానందించుచు నట్లు చేయుటకు నమ్మకొనెను.

మట్టికొన్నిదినముల కొకవాడు విరతి వహరజ్యమర్కమున నొకరెట్లు కింద అడుగి లేచి కన్నులదెడచి అహో! అదియేమిహాయ అంతఃపురమేమి:నవి? ఇది కల కాడుగద అదవిదో నుండివేమి? అని వెరగుపొలుతో నుండెనట పరికించెను. నూర్కూడు నాలుగుబారలు పైకి: బ్రాతెరు ఇంతను వరుణశంకుంగానే యుండెను. ది గృహజేడి అయ్యుండు యోహో! ఇది స్వప్నముగాదు. వరమేక్షరుని యింద్ర బాంబు. ఇదియే నువహాయ. యేమివ వాళేమి? సింధుములు బారెడలగాక వర మేక్షరుని సృష్టివైరిత్య ముచ్చుహాకునికర్తి విశేషమును దెలుపుచున్నది. అని

శంకరుడు విరచిలేది నాటకముగూడ యాతము వదిలివంకఁ గొంతదూరములో నుగ
తుడు శవకలిమణముగా వచ్చుచున్నట్లుగఁపించెడిది

యత్కుపై నేలిదుకాని జగదీశ్వరా వింశంపై వింశతురూపుణిందేసే
మాకుల్లాంతమే కాంతారమైవదా మాకల్లియేడి? అమెయే ఈమాయ నాకుఁ జాపు
చున్నదా, ఏడియెట్లునును వరియే చూతుమంతెకని శంకరుడున దశంకు అమె
రాపునకు వచ్చెను. అతండు మంగళసూత్రము కట్టుటయేకాని అంతకుమున్నామెతో
మట్టాడియుండలేదు. కావున దెరుగుదుక రాజవృత్తి మేవహిక్కిడికట్లు వచ్చితిమని
యడిగెను. ఏమో తెలియదు భగవంతుని విలాసముని హస్తస్వంజ్ఞ దేసినది. కాని
యేమియు నూహకలేదు. అపన్న గ్రహించి యతండు మతమాలంకారక యామెతో
నడుచుచుండెను. పోయినకొంత మహావ్యమోచి తెప్పి యేమియుఁ గనఁబడలేదు
గ్రామసంధార యోగ్యములైన వశవులు, వజ్జీయ, మృగములు నందేమియుఁ గనఁ
బడలేదు. విరచితులీ లీతి యున్నదేదేదు. విరచి యెఱిపియార సుగతుం డకుపోవుటయే
గాని కాను మార్గదర్శికాదు ఇరువురన సంభాషణలేదు. మూలకాంతనకె నడుచు
తుండిరి. అట్లు పోవంతోప దివమణి గగనార్థం జాకమింప నింకనేటిని సైరింపక
నిద్రావదగునీదశంకు లరయుటంద వాకవంకఁదాళ వస్తుంజైన ప్రాచందంతువారి
కన్నులం బడినది.

పహసానులైన యాదంపతులకు యరసివంకనే జీవన్మరదమిడది జీవన
ప్రదమైన నెట్టి మానవముగదాకునో తెలియదు. అహంబలు తొంగిచూచిరి అంబలు
లోతుగానున్నవి. ఆత్మయులు రావు నుపాయముగానక తొట్టునకుచున్న సుగతుని
దైన్యంబు దింకించి అక్కలికి యెంచున్న విజితాలియాకుఁ జీరి క్రాదురలెగూర్చి
యతని జెంకనున్న గంబిలికిప్పి యుచ్చుదిగింది సేతుతోడి వానికి జోసినది.

అతండు వడిగంటం నీర్మలావెను. అమెయే దప్పిడితున్నట్లు జంపానము గావించి
దినది. వీర్ముట వానుతిచుట్టు తిగి అందలి ఏ శంకు జాతుయందఁ దిశాచలానతో
నొకంపై నీక్రిందిరికానవము రెక్కఁబడియున్నది. పోకరభాష విరచి వదిలి
యొన్నందున నాకాసము నందలి విషయంబుల నిట్లు వదిలినది.

ఈ ప్రాంతమందున్న కింకపర్వతమందు రుద్రసేనుఁడను భూతరాజుభార్యతోఁ
గావురము రేయుచున్నాడు. అతం డర్హితంబున నిండలి కిరాపంకంబునను
గూర్చుండి మాంసాహారము తుడిచి మానోవశమంతయు దృష్టిగా గొట్టమునగోర్చి
దివి. అంకుశమైన నూతిలో మెట్లుగవంబును. వానిరిగిపోయినఁ బాదాకారము
నను బోవుదుడు. సునమా తువయ్యునునకు యేర్పావకారము జంఘారి మూ

నిండును. అప్పుడప్పుడీ భూతదంపతులు పాశాశమున కిదానిం బోవుచుండును. ఈ ప్రాంతమందు రాత్రి మనుష్యులు నిండుగూడను. ఏమిటలేని వారంకు గణకము లయ్యెదరు.

అని పిశాచభాషలో వ్రాయఁబడియున్నది. అలిపిఁబడిని యమ్మదవలి ముదము వెంటి యో ప్రాంతమందున్న యొక రెట్టు కిందఁ బంతుకొని సత్పుత్రులు మరయు తుండెను. సుగతుండును వెలగవంట్లు కొన్ని కోసికొనినదన్ని కాను దిం కొంతయొకరి యదగింపుకొనియెను.

విరలి యొక్కటియుఁ దినివడికాదు. సుగతుఁ డామె వసింపిన రెట్టు కిందవే రానును వసియండెను. సుగతువకు కిరాణినవవిషయము లేమియును దెలియవు. త్వరమృగములేనైన వచ్చునపుడు గింబ వాయించి కంఠమాడువాడు. అందుకు బిసి యనిపారబోవుచుండును.

అని రీకటిరాతుంగులు గాఢఃస్థానినట్లు వెలెల్ల సందకారమయ్యె మె యున్నది. సుగతుండు వెంటనే ప్రిదలోయెని విరలి వక్షత్రగమనము పరిక్షించుచు ప్రిదలోక భూతాగమనం మరయుచుండ రెండువాములైనది. అప్పుడు పోలను కంపుగొట్టింది అవాసన కలిగివంత నాకాంతకు ప్రియంకమునఁ బెరుగుటోపది మనం లున వెక్కుబాహులు బోవెనది. అయ్యో! ఈసుగతుఁడు నావంన నిండుకయు సుఖ మెరుంగున్నను విశ్వాసముగదాఁడుంబోలి వెలవెంటి దిరుగుచున్నాఁడు మీకిం లోకానుభవ మంతిగానున్నట్లు తోరదు. వానక భావను మానముద్రయి బాని యుండెను. కాని వచ్చేమియు లెక్కరీతికు నాదావునకు నేను వగవను గాని నాకతంబుననీకఁడిండు సమయగఁఁడు అది నామది నెఱచఁజేయుచున్నది. ఆభూతము నన్నుఁ బిసి పిసి విడిచివఁ గదు సంతసించును అట్లునేయదు అయ్యో! పిసిక నంగతిమైనఁ జెప్పితినిననే పాపము గుఱుఁచి ప్రిదలోవుచున్నాఁడు. ఆ భూతమునదన్ని కంతము నులిచి చంపుచుకొనియి వానకాఁ ఎంక పాపాత్మురాల నైతిని. అని పరికనించుచు మఱియు లెట్లు కలంకెను.

అనిరొ! నేనెంక నెరియూహ లేదుచుంటి. విధిక్రమము నాపైనారోపణ చేసికొనుచుంటిమి? తిక్కన జేసివదాఁడెవ్వఁడు? నన్ను అరణ్యమధ్యమనకుఁ దీసికొనినదన్నినదాఁడెవ్వఁడు? వాని యుద్యమమేమియో తెలియదు. మాచరికగ్రహింక దికో ముగించునో పెంచువోయింక పరదు. అకుసుది మాచుచుండుటయే నాపని. అని కలంకుచు మొదలు గలిగిన భయమును వింతముఁ బాపికొని యో పొన్ని కొమ్మ కొమ్మం దెందుతుంది వానికా నరయుచుండెను.

అంతలో నాపర్యంత ప్రాంతమునుండి గంధశివమందిరము గిహ్వరమువంటి వదనదించు గుహావించునుండి ప్రవహించు రక్తప్రవాహమాయను భ్రాంతి గలంగఁజేయు నాదకయు వాటికేరలు జంజూరు వెల్లుతున్న బొడ్డువేరులుగలిగి లోకద్వయోద్రావకాయముతో తొల్పిలిడుచు వచ్చుచున్న యాతూరరాజు విరజితస్ఫులంబు యిదియను. చీకటిఁ బాచి మేనికాంతి నిండుకయు లేదములేదు. కోరల తెలుపును, నాటక యెలుపునుబట్టి కేరలు గ్రహింపబడినది వాని విశ్వకాశరము జూచి యాచివ్వుడి కన్నులు మూసికొన్నది. అంతలో మహాజూనికంక నాచిక్కర యాము కొంతంగిన్నది. దేరువకు వచ్చినకాంతి యానాకారము ప్రావృతమగు చుండెను. తరువాత కొంతకాలము తొలగు వచ్చునపుడొక తూతమొక సామాన్యమాన వుండువలె గనబడినది.

అతూరరాజు కొంతకాలము గూర్చుండి ప్రేయసిఁ ప్రేయసి. యెందు న్నాపు ఇంకను వచ్చితిమికావేమి యని విలిపెను. నూతిలోనుండి వానిదార్క గొట్టము పైనున్న మిట్టెక్కివచ్చి ప్రాంతవారా నేడు జాగు చేసితిరే? మీరు రాలేదగదా? ఇంక కుండనే? జంజూరువులేమైనం కొడుకునేమోయని నూతిలోనికిం బోయితిని. ఏమి యం బొడిగినవికావు మీరాహార మేమి తెచ్చిరి? నరమాంసము లభ్యమైవడియో? యని యడిగినది

అతండు పక్కనే నవ్వుచు జన్మసి నేను ఒట్టుపెట్టినట్టెయియుం బొడిగినది కాదు. నరమాంసములుండనిమ్ము. కుక్కమాంసమైనకొరకలేదే ఇదియేమిలితము; నీచేమైన సంగ్రహించిన మాంసమున్నదేమో తీసికొనిరమ్ము కడుపు మండిపోవు చున్నది. ఇట్టియాకలి యెప్పుడు వేయలేదు. రామరామ యేకాదిరెట్లు దెంకకుఁబోయి నను నట్టికుండలే దా? నాదక తడుపుకొనుటలే నఁ గల్గుదుకక్క. కొరకవడికాదు అని చెప్పిన వాని తార్క విట్లావు సిగుడియను నిట్ల నియె.

అయ్యో! మీరు అహారము తీసికొనివత్తురనినం పెంజునరెట్లుకొని యుండినీ, అడియేమిసాపమో నాకును వేరే యాకలి పెద్దగానున్నది. ఏదియును కొరకక పోవు ఓవేరఁగాఁబోయి ఏమి చేయుదము? నూతిలో నీకుగంధుగదా కడుపునిండ గ్రోలుదము అనియు క్షరమిచ్చినది.

అక్కటా! పరగడువున నట్టి నీరు వోడినఁ బోవదుగదా! మట్టి యేమాంసమైన వెనక తీసికొనివచ్చు. నీవుజ్ఞము అవి దీవప్వరముతోఁ బ్రతిహరికొనిన ఏని యాతూర కాంక మనోహరా! మనభయంబున పశువక్షిమ్మగారులియకవిరో వనింపవుగదా! ఇం దెక్కడ మాంసము కొడుకును? మీకంతగా వాగలిగునున్నచో నన్నుజూచి నామాంసము భక్షింపుదు అని పలికివడి.

అమూల్యమిది రథకవేగుడు వెన్నుల మూసికొని ప్రేయసి! అట్టిమూల పలుక వచ్చురా? నీ రక్తమున కరీరము నిలుపుకొని పిమ్మల వేసేమిదేయదును? ఎవ్వరి తారిన సంకోషించును? అట్టిమూలయెప్పుడును అలకకును. ఒకరేయితే తాళలేమా తోమి? అని వెప్పులయ నాథుకళాంత పోషి యాయదవివంతులు దాంగంపు తీసి కొని వత్తునా? అనుటయు నరకు సీ మునువలె వంతులుతినమా? అని శీర్షము తాపు వాని దివన నాకు నమనము వచ్చును వంతు వంతు. ప్రియమింపును ఏయోకలిమూల తోమి? అందుంకు వగతుచున్నాను గదా రెండు దినములెట్ల రాకును నరమాంస రక్తసముద్రము పొంగిరాగందు. అప్పుడు కడవతో రక్తము ద్రావవచ్చును. అని నోడివిన విని యాథుకవనిక యిట్లనెయి.

మనోహరా! అట్టి సంకర్షణము మనకెట్లు కలిగెడిది? పుడమి అవ్యయకరమగు సుత్యక మేడియైన బోకమగండాయేమి అని యడిగిన నరండు కొడు కొడు. ఒక తరుణి మూంముగా నిరువురు మహానాథులు సంకరమున కాయత్తవదుచున్నారు. ఉభయ సైన్యములు పూహామూలంబై యున్నవి. ఎల్లి కుకమహారాజులును గలియఁ బడగంపు వేదలేలు ములు వత్తుకు ముకుకు గావంసినంత రక్తహంస పేదస్సంబ యము బొరకగందు; అని నోరురఁ గంతులవైచుచు వెప్పులయ నాథుకళాంత మగనిపాస్తములు గొనని సంకోషముతో వింతగా నాల్కము చేయఁబోడలగినది. ఇరువురు కొంకకడపు గంతులువైచి కూర్చుండిరి.

అప్పుడు భార్య భర్తతో మనోహరా! అహంములు లేకపోవుటచే వేడు మన జేమియుఁ బనిలేదుగదా ఒక యంతరి మూంమున రాకలు బోల్లకుచున్నారని దెప్పి తిరి. అతాంత యెవ్వరే? ఏమిటి? బోల్లకవంసినవచ్చినది? అరాజులెవ్వరు? వివర మును నాకథ యెఱింగింపుడు పాపరానముగా నాకర్థించెద నులునుబోకున్నదని యడిగిన అతఁడు బోటిలో ఇది కరువికగ్నిమైవకవివవంసినదే వెప్పెద వినుము, అని వెప్పుబొడంగెను.

134 వ మణిరత్నం

సు ర స క థ

వేదముననుచు అగ్రహారమున అగ్నిహుతము బ్రాహ్మణులు గందు. అతండు వేదపాఠాగమముం జనివి విధిక్రమమున అనేక యాగములుజేసి శ్రోత్రి యుంలో సుత్రముడని పేరుపొందెను. అతనికి లేకలేక మదనయను కూతురొక్కరిని వారక్కంబున నుదయించెడి ఆ చిన్నది మిక్కిలి రక్కనిదగుట దగిన వడుని కొలుకు అగ్నివర్మ అధిక ప్రయత్నము జేపిజేసి విద్యారూప యౌవనధన సంప

స్మృత్యైవ ప్రవక్ష్యమే విప్రశ్రుమానుషీర్వి వివాహముగావించి యెట్లునో దన యంతనై యుండుకొనియెను.

కాంగ్రెసుంగన సురస వేషయోగవము పొడనూపినది. వాకికదండు ప్రశీ కరణమున బ్రవేశించి పింకకాంతి గలుగజేసెను మరచేతకరణమునఁ బార్వతాయణు గుస్రంబం లోకిమునుగడలోయవ మకక్రియలు ద్విత్వగతిం బ్రకాశించెను. స్తనమునం బాలు మనంబులై విజృంభింప మధ్యంతికరాతివృద్ధి జూచి యోర్వక స్రుక్కెనోయన ర్భక్త్యాదృక్కంబై యొప్పె. నెప్పుడు వికరుంజూచి యోర్వనిపాదు క్షీణంపకుండురా? నర్వానయంబుందరయును అమ్మగువ తొలి అవ్వనంబునఁ బాపెల్లని నెలికెనోరె పర్వతన మోహనఁబై పరితల్లెను.

సురస మనోహరందగు ప్రవక్షుడు దనక ప్రవరుండగుట నిజవధూప్రసీక మదన్మపతెకం బున యాసరసివావనం గూడ తొందరపడుదురెను. అగ్నివర్ష యుఁ బ్రతిరాగత్రీ విశాఖ తెలిసికొచి విధిక్రమంబున కథముచార్తమునఁ బ్రవమ ప్రమామచోత్సవంబు గావించెను.

వాదిత్రేయ సురసను గమ్యమామణి మాషాంబు విశేషంబుల నంజరించి సలిపనంబు కోరకగృహంబున రమి పూసెఱ్ఱం బతి ప్తా గూర్పుండఁబెట్టి గంధ ములు పూయించుటయుఁ మాళికలు వైపించుట గూ అత్తవ రాయించుటయుఁ బన్నిరు జల్లించుటయుఁ దాంబూముల నిప్పించుటయు లోనగు కృపగాదలించి గావించఁజేసి తంయొక నెంబున అవ్వరికిఁబోయి తలుపు దిగించిరి.

సురసయుఁ దటాకన కయ్యసంతతి తలుపుమాం దాగినది. తోడనవచ్చి ప్రవ రుం దచ్చిగుడుఁబోడికొట్టిఁ గుగ్గి కంబులునంతేర్చి దిట్టకంబులగావించి పట్టుట కొనఁచుఁ గన్నీరు గారవెక్కి వెక్కి యేర్పుడు సురస విరసక్వంబు భాపిన అరిగి అరండు విడుచుట మునప్పకరియనవింబుకొవియేర్పుడుఁదెనెకలోఁ బెల్లవారినది.

తెలులు మూగికొని కవరుడుఁ జాలురాని నిడల్లరియంతయుం బెల్లమైనది నీయోగదము తల్లికి తె పెదమునుమి!

౪. చదివితె వెంకడేని నెలకాంపు పెద్దరికంబునెన నా

పీదముగ మాటలాడి తెంపించెన వొండ్లమ దప్పజూచి తె
ల్పెదవు పత్రితా మగుణవృత్తం సంకతుఁ బార్వ మిప్పురో
మదఁచి యెందుదారిచి మోకడ్యతెప్పెడు నీకుంబ్బియున.

౫. తెలిసివు పన్నరాతిరి

తెలుపుచిడఁ జేసినట్టి చెవ్వలనెల్లవ

వెలినుండి యారితమి యే

పొంతుఁగ యటువంటి రఘుబొందిలో చెప్పునూ.

వ. రసేతుఁడుకాదో నట్లుగా నిరాతికుఁడై తగఁగో కళాసము
ల్ల సేతుఁడుకాదో యౌవనంబైన విహీనుఁడో కామకాస్త్ర లా
లసమతికాదో నీవతి విరాసవకుఁడు మతికాత్తి నేమిటన్
గునుమకరాసవక్రియలు గూడక యెందుఁడో అయింది పురివై.

క. ఇల్లరికముండె మగఁడని
యెల్లిదముగఁజూచితేమి యెఱుంగము తళిరే
చాల్లభ్యము మేర సరపపు
టిల్లాలపు బొడికితినిగదే యాచనిశివ్.

గీ. పిగ్గుపెంపువ నేనిటు చేసెవందు
వేని యిది హద్దుమీరిపోయివడి ఎఱురు
తెగినదాకదే మడిచెట్టి తిగియెడగునె
విజిగినమనఁబు గూర్చ నెవ్వఁడెరఁబు.

గీ. దిన్నరాసనా నీకలయె తిన్నచార
లెకలెకలు గావించి రిట్టినే
ముచ్చటయ్యెఁడుగాదె యేమాంబై
తంగతవకాస్త్ర నేతృత్వభంగియై.

అని మందలిచిన సఖరాత్రివదిలింది ప్రత్యుత్తరమీయక యాకుదిలారక
దీకటి సదనంబునం బందుకొనివచ్చి వాటి రాత్రి సఖరాత్రి చక్కగా పంపకరింది
బుద్ధులుగఁజూపి యెవరి శాని యాజనాలు తొలివెయింబోలె వల్లరునిఁజూడక యెవని
లేవల నంగీకరింప విరసకర్తంబు జూపిన గోపిని ప్రవరుండు పలుకరింపకయ్యెఁ
జెలిక త్తి యల్పతైరం గరని యెత్తెరవఁ బాతెరంగుం మందలిని తల్లితెరింగింప
నామెయు నేకతముగాఁ బుట్టించియు రాలించియు గినిసేయుంజెప్పి ప్రతివధనంబు
బరయనేరక యెలిగి మూడవరాత్రి వల్లరికిం జెప్పవంసిన మాటలంజెప్పి ప్రక్క-
కనిపినది. ప్రవరుండు తన విద్యాపాలనం బంకయు వాటోడియెడు జూపెనుగాని
నిండుకయుఁ బతిరెయ్యల మన్నించినదికాదు.

శ్లో. సమాపాలావ్య పశ్చిమాంశా కన్యార్చిత్రమ విందశా

భయంక్రాంతం సముద్వేగం సర్వోద్వేషంగవృత్తి-

సురసతల్లి కూతురు విరధివర్తంబు పతితెరింగింపటయు సతండు తల్లన

కొక క్లౌకమువాని యొసెను. అతఁడా క్లౌకము ఇదివికొని మామగారి యర్థిపా
యము గ్రహించి మఱియు ప్రికించి క్లౌకము వ్రాసియొసెను.

క్లౌ. ప్రథమ పరిగణాయాం తాలి యాంబ దేష్టాం
లిమశిరహసిలాహః సంస్తుతాయాంకరుజ్జ్వాం
క్షణమిహపరిరథ్యం పూర్వకాయేన కుర్వాత్
ముఖమశిరదశేన స్వీపరాంబాంబానం.

అక్లౌకము ఇదివికొని యగ్నివర్మ ప్రవరుండు కన్యావిప్రులకు ప్రకరణ
మెఱింగినవాఁడు వానిలో ముదేడు. సురసలిక్రమముగాను ప్రవృత్తి గలిగినదికాదు.
కొన్నిదినముల దనుక దానికి భర్తృసంపర్కము మానిపించవలయును.

క. వలరసము సతిః బద్ధకః
బలిమిని బరువుండు కడఁగిపై కొనుటెల్లన్
మలయజ్జము పానమీధను
జలముండక తిసివర్తి చందము నుమతి.

అని భార్యకు తెప్పలుము నామెయుఁ గొన్నిదినములు నిరీక్షించి నకుమ
నకుమఁ బుత్రికకు తోడించెయొ నడుత్తరలు బయలుకొలక నొకనాఁడు భర్తతో
పిట్లనియె

మహాహరాః మత సురపతుః బదునెమిదేఁడులు బాంబునని అవయవ
హృద్ధి జాఁర్తి గలిగినది. పునుషాపేక్షయింతుకయుఁ బొడమువట్లు తోతడు.
అల్లుఁడు బాంబులించాడు. ఎన్నిదినములు పేక్షించి యుండును. అతఁడు వెరొకతెం
నెండ్లి యాడునని వయమున భయమునఁజెప్పితిని. అనురక్తియేమియుం గలుగదేడు.
ఇంక గలుగునట్లును బోవదు. అల్లుని చెప్పి యింకఁ బెట్టుకొంటిమి. దోహితలాత
నూకాకకునును మైనది. కూఁతునెట్లు మందరించుకొందురో చూచుకొనుఁడు. అని
తలికిన వివి క్రోత్రియుఁడు ఇంతుఁ డ్యాచించి యట్లనియె.

ఇక మనమెన్ని తెప్పించు దానికిఁ గామగుణము గలుగదు. రూపమా మోహ
జనకము. ప్రాశురూ మొదలి. బద్ధియా కడుచేడుకు విద్యయా అనపత్యము.
ఇట్టి యావతి మగఁడనిన తెగడంచుచుండ నేనునుకొనవలయును.

అతి స్వయంప్రవృత్తరె బహుదానియై యుండును. ఎఱుగక పెండ్లి దేసి
తిమి. వ్రేవరునిఁ బ్రతిహతికొనియెదను. మఱికొన్ని దినములు పేక్షించి చూడఁ
గండు. మనమెట్లు తెప్పిన వట్లు చేయువాడే సురసను మందరించవంధని చెప్పిన
నామె యట్లనియె.

శేవలము విరట్టానిన నేకావ్యకానను. మగఁడుకక్క నన్నిటియందు వాసముకాది. దానికి తెలియనిపక్షము గ్రంథములన్నియు నన్యములనును- పూర్ణ గాథలు జక్కగా బోధించును. ఒకరునుఁ బరిశ్రమభరితములు జెప్పురు. ఈపురుషు డ్దేవతత్వము మనస్కృత్యము గాఁబోయని చింతించిన బ్రాహ్మణుఁడు పోనిమ్ము దానినేమియుననవలదు. నాకది యారవృత్తాంతము. అని యుగ్గనిరెను. ఆవ్రత గామములయొక్క బాధించివడి. సురసముఁ బురుషులార లేదని యాఁడు వాదించె దలు నిశ్చయపరచిరి.

ప్రవరుఁడు అక్షమాముల యారవము తలంచెయొ సురససౌందర్యము దలం చియు నాయాకు విడువవేరక యెప్పుడైతె వను దానికి బుద్ధి తిరుగువేమోయను నానలో సురస వెరువెనుక దిలుగుదుఁగాంచెనము లేయందుండు.

అని యెఱింగించి.

135 వ ముఱి.

అ ల్ప ని క త థ

అగ్నివర్మయొకవాఁడు తన పిరిచాచరిలోఁ గూర్చుండి కొందఱకొకరులు రుట్టు సొం బివేష్టింప భారకము కాంక్షివర్మము రదువురు నర్థము చెప్పుచుండెను. అట్టి తరి బడియాదేయం ప్రాయముగలిగి పూర్వవస్తువును పదరుంకగు వొక యువకుండు వ్రోక్కన్నముగా భూతంబారము చెయ్యుచున్న మదనుండో అన నొప్పురు ధూతూ సరిత కడియందైనను పురినాంబరధరుడైనను దేణుమ కొంగక అర్పణివచ్చి అం దొఁబోయి గూర్చుండి శ్రోద్ధా. క్తులతోఁ బూజించు వినుచుండెను. అందు,

కోఁ గార్థస్థస్య ధర్మస్య యోగధర్మస్యచోధయో?

అదూరసంప్రకయో కింస్విచ్ఛేయో పితామహా

గృహస్థురి ధర్మమునకురు యోగిధర్మమునకుఁ బొం వ్యక్త్యాపము గలిగి యున్నది ఓఁ దొంటికిఁ బొంబూరము వానిలో మోక్షమునకు ముఖ్యమైన మార్గ మేది. పురుషుఁడు దేవివారించి క్రేడున్నుఁ బొందునో చెప్పుమని ధర్మరాజు బిమ్మ నకుఁగుటయు నతండ్రిట్లు చెప్పెను.

కోఁ ఉభౌ ధర్మౌ మహాతాగా పుభౌపరమ రుక్మరౌ

ఉభౌ మహాపరోకౌతు సద్వ్యాపరితాపుభౌః

అతలేవర్తయస్యౌహి ప్రామాన్య ముదయోస్తయో

ధర్మరాజా గార్హస్థ్యమ యోగధర్మముగూడఁ బరమోత్తమములైన ధర్మములు

అరెందును మోక్షమునకు ముఖ్యమార్గములు తెందును గవ్వవడి యావరింప దగినవి. రెందును మహాపరామర్శ విద్యనని. పశ్చాత్తాపము రెండిని నావరించి ముక్తిని ఒకని యొన్నాడు ఒకరాని కొలిచి తీసిపోవడు. అని వానివలెందర యోగ్యానముల నెరింగిరి ధీమృదు తర్కరాజు మహావీర్యమును బోగొల్పెను.

అకళ అంకయు వివి యాదివృత్తాదు లేరి అగ్నివర్మకు నమస్కరించుచు మహానుభావ సేతు నామనలుగులగల నందియనుంకయుం దీర్చిరి. నేను గృహస్థ తర్కముకన్న యోగతర్క మధిగనుని తలచుచాడ. అమృతప్రాచయైర వృతాణి వాక్యము వినించి నా సంతోషముదీర్చితిని. నంతోపమైవదని స్తుతియించుచున్న వానిలూచి అగ్నివర్మ బాబురా! నీరేయ్యాను నీపేరేమి! కులమెయ్యకొని ఎందుతోపు చున్నాడవని అడిగిన వాడిట్లనియె.

అయ్యో! నాపేరయ్యడందుడు. వాకలికంఠ్రులెప్పురో యోగం గను. కులగోత్రములు మునుపే తెలియవు. ఏకాగ్ని తీర్థయాత్రలు సేసింపుడున్నరావ. జేడు మంచి వాక్యము బువ్వదేశించి శ్రోతానందము గావించితిని. కృతార్థుడనైతివని పొగడుటయు వాకునురుండు వానిమగుటపంపత్తి సంతసించుచు బాబురా! నీమాటలు విని విరక్తుండవునరే! గవంబురుచుండిని. ఏకుర్పాహమేరి కొప్పిడివంబురిందుండి పూజము సేయుచుండుము మతీయు నీమవర్పండియమొప్పియు! దీరగంపు. చూంబుల! గుడు తుడు నీయిచ్చనచ్చివచ్చి దివములండుమరి వలికిన విని సంతసించురు వాతయ్యుడు వారింట్లనుండి పూజామువినుచు శ్రీరమకాయన! జూచువారంకు! బోదురు గొప్పిడివ ములు గడిపెను.

ఒకనాఁ డగ్నివర్మ కూడుకు సురస కుతనకాంక్షాన నెండలో నూరున కించుకయెడముగానున్న మాతికి నీరుదేవ'గి కొంక సేపచికి రంపిరుకొసగొని యొడలు తీరికంతో దీర్గవ్రతేక్షణాగ్రాః గోయ నేర్పుడు వింటితివచ్చి కండ్రి పాగుల బుంబుడి గడ్డన న్నగరముతో నెట్లనియె.

కండ్రి! నీవువంటికుడవనె కాని రోక జ్ఞాపము లేనివాడవు అబ్బుని కులంబ నామయలు తెలిసికొనక యింట్లం తెచ్చికొందురా అబ్బుడయ్య! జేయయ్యెను. వాడు వట్టిలక్కరి అనియెడు నమ్ము! గామించి తితుగుచున్న వార్త నాను! తెలిసదు. నేను తిలకె తీసికొని మంచివీటివానికి! బోయితిని నావెనెంబులవచ్చి నేను ఏడుకోదునుండ అన్ననీ నీవుమృదువైనదావవు. ఏనుకోడివ నీరేకులు కంబుగంపు నేను రోడిగు! జేద నిమ్మ! అడిగెను. నేనామాటని విశ్వాసమున కల్గనుచున్నాడని తయ్యురా వండు. నాకు దీర్ఘమదేడు ఎంతలోవచ్చితివో! ఇంటికిబొమ్మని చెప్పితిని.

వాడు కదంక ఇటువంటి చూచుచు వెంకటో వికమలం దెవ్వరు లేకపోవు; నవనమెఱింగి తదాపి నీచుగడించుచు వాడుగదా నీరతనియూ దివ్యములేదని విన్నాను. తప్పిపోవనములచే నీ యోవనమిట్లు పొడలేసికొనుచుంటివే! నిన్నుఁ జూడఁజూడ నాయెడద జాలిగఁగలుగుచున్నది గఠించినయోవనము తిగి రానేరదు. తువచన మంతయు రిత్తవో నీదెవిరక్షి దిరుగుట లెన్నగాదు. అని యేమేమో యనందర్ప ప్రలాపములాది తుదకుఁ దన్నుఁ గూడుమని పలుకుచు రావునకువచ్చి బేదలుజ్జికొని గొఱలొంపబోయెను.

తల్లడి పైచార నీతో నేమనిచెప్పుదును తొప్పువట్టుకొని నడుముడిగిరి కేటల లాగుచుఁబెక్కుఁదిక్కులొలెదైను. కేకలువెలికి. రావుననెవ్వరునులేదు. పెద్దకదవు నకుఁ జేరినట్లుకప్పించుకొని యెట్లో పారిపోయినవచ్చితిని. నాయెడలంకయు నెల్ల చీరెనో నూనుము న్నాపావట్టు మరవుదునుచే విద్విదులయొక జొంఱింపఁబడితిని. ఇక నాదేహము శాల్యంబు అని వలుకుచు వేకువబొదంగినది.

అమాటలువిని అగ్నివర్మ ఆ! ఏనీ! అయ్యదే నిన్నట్లులేసినదా? యో! ఎంత టక్కరింఁడు. భారతమువినుచు కేదాంకగోష్ఠి వర్చిసమృదు కన్నులు నానందలావ్న ములఁ గాచ్చుచుండునే. సెబాను అయ్యఁడూ గురువు తి వే వట్టునెంచివినఁ క్కరహ్ను. అని తిట్టుచు నల్లః ఈఎండలో నొంటిగా దూరమందున్న నీదికేమిటికిఁబోయితివి? నీవఱిగివని మీయమ్మయెఱుంగదలే. కానిమ్ము అనుచుఁ దెంచున్న నాఁగో దెప్పుము. దానినిప్పుడే కట్టి అదికా కస్యగించెనని అదిగక నావఱఁతి యిట్లనియె.

తల్లడి వాడు వన్నుఁ బెరికించి నాకే దివస్కరింపఁబడి యా తొలదెసకుఁ బారిపోయెను ఆ ప్రాంతమందే యుండునని యెఱింగించిన విని ఆతంకదైచేరి దుర్దు కట్ట లేకంబూ విద్యాదుల వెంటఁబెట్టుకొని యాతోటా వైపువకఱిగ నాలుగుదెహు పరికించెను.

ఒక పొంతులో నొకరిట్లు కిందఁ గూర్చుండి యేతియొ ర్యానించుచున్న ఆల్పునింజూచి యగ్నివర్మ కోపాదేశముతో క్కరహ్నుఁ ఇప్పుడిదములు మాయము గుడిరి నాపు తిఃపల్ల నుట్టోగించితిరా. మీ మీ నీమొగము జూచిన సహృదయము రాగలదు. మన్నుడునివంటి పెరిమిలిమొగమే చూచిందీశాదు. అనుకూలమైనారితే నాకూఁడు నియమము నీవేమెఱుంగుదువు నిన్నువలెను వనకొంటినిరా మూఁదా. నీనక్క విసయముజూచి నెన్ను వికక్షణదవకొండ చ్రోహఁదా. అని యెప్పయొ నిందాకృష్ణునిగిరిత విని యెల్లుఁదేమియు చూడఁక తలవంచికొని కన్నీరు విడువఁ జొచ్చెను.

జెల్లము గొడ్డునూలువలె మట్లారక యేడ్పురుంబివా అని అగ్నివర్మ దుడ్డు కట్టలో వానినెత్తిపెరిగిగొట్టిక గాయమై కర్తముగారఁజొచ్చినది. విద్యాధ్యుని భయపడుచు వార కృష్ణతియ్యది యిట్లు చెప్పి యెల్లో యాగంటవ మాటుపెట్టిరి. అచ్యుతు గంటు బాధ యెప్పుడుగానున్నను తెక్కపేయక వారిమాటలఁజేయు సమాధానము తెప్పక పోననుదగ్గి పహించి యుండుటఁజూచి అగ్నివర్మ యానతిపై విద్యాధ్యులని తెక్క చొంగట్టి గొగ్గిమాటఁజారియెత్తును. దీనికొసఁపోయి వాడు దేసిన యపరాధములయలల నెప్పి వాడితి కగిన శిక్షలఁజేయుచు కలిరి.

అగ్నివర్మనుఁ దవలుకొనియెడలయు పఁయోగించి యాభియోగము విచారింపి దోలాలుకప్పుటయురై యేపిదేయటము రోచక యేడియో తీవ్రపురాని తన్నపై అటఁ దెలుగు మందలాంపతి యొద్దఁగిపెను. అమందలాధిపతియు నాయతి యోగమంలయు విమర్శించి కర్తవ్యాంశము గ్రహింపవేరక అప్పుడు రాజాగానున్న దేవవర్మ అను వ్యవతియొద్ద కనిపెను.

ఆదేవవర్మ యొకసామంతురాజా మణిద్రువమును వగరలుచు కఠినాయుధములై న్యాయంబునఁ ప్రశం బాచింపుచుండెను.

అతనిదోమ చిన్నదైవము దాను సామంతురాజైనను ప్రజాసంపద శోకంబు ముదంజేసి అకంకిరి దిగంతవ్యాప్తమైనది. అతండు దంతులించిడుములంద నరం దులం శిక్షింతులంద నపరరాముల విమర్శింపుచుండెను. పృథ్వీపరాధమునై నను నెవ్వగా విచారింపి విజయఁజెలిసికొని శిక్షలు విరింపుచుండును.

ప్రభువు నమసింపించితే శిశిందీయధికారులు జాగరూకతతో సతియోగముల విచారింపి యపరాధులనేకాక యపర్యసాక్షిఁ గూడ శిక్షింపుచుండును. రాసంజేసి అసత్యాభియోగములు సాధారణముగా న్యాయసానములకుఁ దేసేదేడు తెచ్చికపో వాని మూలకందకముతవ్యక యధిపతులు చిరునరు.

కఠినాయు దేవవర్మ పేరొంటింటిఁ జరియోగముల విచారింపుచుండెను. మంకిరి అగ్నివర్మదెచ్చిన అభియోగపత్రికలఁ జేతంబాని చిరునగవుతోరాఁజూచి దేవా ఇదియొక వింతయగుతగవు గ్రామాధికారియు మంజలాధిపతియు, నిందలి నెఱుఁలు తెలిసికొనలేక వాడు తీరుపుజెప్పక మనయొద్ద కనిపిది. దేవర చక్కగా విచారింపి నెఱుఁలు తెలిసికొనవలయునని వలెదిన విని రాజా విస్మయ ముదయించుచు న్యాయ వేత్తలిరువురకును తెలిపినదికాలా.దాని ప్రచారమెట్టిదో వదువుచుని అడిగిన నరంబిట్లు చదువుచున్నాడు.

దేవయజ్ఞాగ్నిహోరము కావురము ప్రసరునివార్య సురస (వాడి) అగ్నివర్మ (అం.వాం) అచ్యుతనువాడు (అవలారి)

అగ్నివర్మ తనయంటి భారతము జనువులందుగా నల్పాయును వాడువచ్చి వారినుండుటయు మరనను వరించి తావియొద్ద జంపితము జేయుట నల్పని జంపితమునగట్టి గ్రామాధికారి యొద్దకు దీసికొనివచ్చి వానియవరాధ మెఱింగిం చుటయు తోనగు విషయములన్నియు జరిపి విడిచిపెను.

గ్రామాధికారి తీరువు.

వాడి పతివాచరియ్యరు చక్కనివారు. తోవవలయులు జరువురు కృంగారలీలా భిరతులగుట తేమయు సంతయునులేదు. వాడిమాట గలుగిందిందు. అనువాదియగు వగ్నివర్మ కొలితయుడు. అనన్యమాడువాడుకాదు. అతని మాటలన్నియు నమ్ముఁగలిగవయ్యె. హతయ సురస అనన్యకర్మరూపిగట్టి ప్రతితి గడుదు. అన్ని యుం దలంచి యాచిన్నవాని మొగముకాదినగు నా ప్పొందమున వాడు నిరపరాధి యని గట్టిగా తోచుటజేసి పుక్కియపక్షపాతియగుట వగ్నివర్మ అందుకు ప్రీత్యలా వమగుట సురసయందును తోవమాపాతిండుకొని వాని కింతయొకడు పరారణ చేసికొన లేకపోయితిని. అపరాధియగు నల్పాయు సాక్ష్యమేమియు లేకపోవుటచేత వాని పెరిచి సురసను క్షింపబడుట నీలపరివడికాదు. కావున నీయలియొగమున వత్సానకర్మముం నిచ్చులయు సామర్థ్యము వాకు లేకపోయితిని లేవర విచారింపి దీక్షాసారము గావించి బ్రాహ్మణుడున్న వాడ అని వ్రాసి యా గ్రామాధికారి మండలాధిపతియొద్దకా అభియోగమును బంపిసేపెను.

అని చదువుటయు దేవకర్మ మొగము తేవురించి గ్రామాధికారి యంత బుద్ధి మాన్యకయ్యెనేమి! అగ్నివర్మ వక్యనందనయను సురస అనన్యకర్మరూపియు వ్రాసెను నల్పని మొగము కాదినంతవే వాడు నిరపరాధియని తోచింట్లు వ్రాసి యున్నవాడు వాడెన సాక్ష్యమేమియు లేదల నిరపరాధకర్మము మొగమున వ్రాయఁ జది యుండునా యేమి? ఓ, ఓ, గ్రామాధికారి కర్మమువిహితము! (అను కోరికయపుక్కిరిం గవయదలంపిన పాపాత్ముని బేతులు తఱిగింపక తాయామముగాఁ బై అధికారి యుద్ధ తనపెనా; బాజానా మి అల్పని వాఁగూని పెట్టున్నదో తీసి చదువుము. అని చెప్పిన విని బాఠశ్రీ చిత్తము చిత్తముని యాపకనెత్తి యిట్లుచదువుచున్నాడు.

వాకుఁగోతములు వాకుఁ దెలియవు. వాకలిదండ్రు లెవ్వరో నేమియగును నానన్యకామి తెలియదు. నేనొక వక్తానివంటివాడ వాకు నల్పాయును పేరు తలిదండ్రులు పెట్టినదికాదు. నరమృగ పగుపక్షి కిమికిటకాదుల కంటె నల్పాయునని తలంచి యల్పాయుని నేనెపేరు పెట్టకొంటిని. భారతముననుట విచిత్తనిండుఁబడినములు విచ నింపితిని. ఆ బ్రాహ్మణుని కండ్లి యని పిలుచుచుంటిని. తరువాత వృత్తాంతము నే

తెప్పుకొనును. యోవన మచ్చి సెలారములం గలిగించును. వావులు దెలియనియడు. ఇంద్రియగుణలులు విద్యంబునైన మోసముజేయును. నేనియపరాధము జేయటకుఁ జేయకపోవుటకు నాపకమా? దైవమేయట్టి బుద్ధి పుట్టించును. నన్నుఁ దప్పక శిక్షింప వంసి నదే సురసగుండలముక రోషములేదని నేనొప్పుకొనుచున్నాను. అని రదువునంత నమ్మహిణింతుఁడు నిలు నిలు పిమ్మటఁ జదువవసరములేదు. అప్పటికి వాఁడొప్పు కొనుచుండ గ్రామాధికారికి వందీయమేంఁ గలుగవలయును. అని యాకేసిందిన నృప తికి ముక్తి యిట్లు నెయి

దేవా! గ్రామాధికారియొక్కఁడే పొరపడలేదు మందలారిపతియు బాసిబుద్ధికో నేరికపించెనే! అని దెప్పిన కయ్యకిమీఁడు బోను. అమాట మరచితిని. వా! వ్రాఁతఁ కూరఁ జదువుము. అజాబ్యుల కధికరమిచ్చినవాఁ దెవ్వఁడు! అని నాఁరి డిట్టుటయు నజరిచెది ముక్తి మఱం నెట్లు రదువుచున్నాడు.

అగ్నివర్మ శ్రోత్రియుఁడుగక మరన మహాపతివ్రత యగుఁగాక అప్పుడెన పొద్దుము లేకపోవుగాక నామను గ్రామాధికారికిం బోలిఁ చిత్తము దోలాయరమగు చున్నది జవరాంత్ర చిత్తములు వ్రణక్షయమునకు నూరుదుండునని శాస్త్రములు చెప్పు చున్నవి. మగనియుండు ర్దేవమగంచారే పరవ్రతమాయఁ దనరాగము గలిగి యుండుడు. వ్రాయవంసి వ్రాసితినిగాని అమాటయు నేను ద్రువకరచను. దేవర చిత్రానుసారముగావించుఁ బ్రార్థింపుచున్నవాఁడ అని ముక్తి మందలారిపతి వ్రాసిన తీరువురదివి వినిపించెను.

రాజామక్కుపై వ్రేదికుకొని బోరా! విస్మయమైన విషయమందు వీరికి వందీయమేం గలుగవలయును? స్త్రీలికంబి మగవాఁడే దంపలులు కుంగ్రాదులు లారి మారుపేరు పెట్టికొని దుర్దమలు గూఢముగా పరిరచించుచుండుడు. నాకుఁ జూత వాడట్టివాఁడుగాఁ బోయిచున్నవాఁడు. కావిమ్మ! ఇద్దఱిబుద్ధియు నొక్కఁడోవం బోయి కదిగలా. అందేదిసో విశేషముంకమానదు. ప్పతికంబాది తీరువుఁ తెప్పగూడదు. మొదటినుండియు నీయలియొగము విచారింపవలసియున్నది. అందఱని రస్పింపుము. జాగు సేయఁగూడదు. మవరేకమున వ్రాహ్మణులు విచారింపఁగూడదు ఇందులకు మాఁడుడిసములు గడువిచ్చితిమని చెప్పి యారాజాకొలుపు లాలించి యంకాపురమున కరిగెను.

ముక్తియామాతవనాఁటి యందయమునకే వారి నందఱిర్కర్మస్థానమునకు వచ్చు నట్లాశానప్పతికంఁ బంపుటయు నందఱు నట్లెవర్ని హాసరమున నేదియొకటి. అవిదిశ్రాతితొగ వృత్తాంతమా విని వ్రతలు పెక్కండుచుచ్చి పుత నంబరందిరి.

నాడు దేవవర్మ కొలువకూటమునకు వచ్చినతోడనే ప్రధాని మొగక్షుజూరి యాట్రావ్వొలుచు వచ్చిరా? నారీయతియోగము విచారింపవలయు. సర్వము సద్ధముగా నున్నదియో? యేని యడిగిన సతండు దేవా అందరువచ్చియున్నారు. విచారింపవచ్చు వనియు తిరముతెప్పెను.

అప్పుడా మహారాజు తొడకనేయల్పః దితివీరయేను. అచ్చుడు రాజానెడుటకు వచ్చి నమస్కరించెను.

రాజా—నీవెవ్వరయ్యె?

అచ్చుడు—శో. నాహందేహో నేంద్రియాధ్యంతరంగః

సహంకార ప్రాణవిర్లోప చిత్తిః

తారవ్యక్తకేత్ర నిర్వాధిదూరః

సాక్షినిత్య క్షవత్కర్మాత్మా శివోహం.

రాజా—స్వగతము. ఆహా! వివి సోందర్య మా సేవనకమై యున్నది. మోటలు మిక్కిలి ప్రగల్భముగా నున్నవి. మనోహరమైన వీధిముగము జూడ నాకును చిత్తి మారిపోవుచున్న దేమి? గానిమ్ము ప్రహమాయెదుట వేలాంతములు పనికిరావ యదా ర్థము చెప్పవలయును.

అచ్చుడు—వేదేష్విసదే యదార్థము

రాజా—సరే అటుండు తాచి యెప్పు మరపను అగ్నివర్మను పిలిపించి) మరసంజూచి స్వః అచ్చు జన్మిచ్చోకవతియు వింకరూపున నొప్పుచున్నదిగదా! వీరిరువురుఁ జూడదగినవాడే ఒకొకరుచువదింప దగియుండిరి ప్రహమచిన్నదాని తండ్రియెవ్వరు?

అగ్ని—మహాప్రభూ! మేనువాపేరు అగ్నివర్మయందురు. అగ్నివోత్రములు సేయుట సత్కారము సేయుటందు నాకి ముప్పు వాటిల్లివతి దేవా! యెన్నయు రచ్చకెక్కి యెరుగను. నాకు లేక లేక యీబిడ్డపుట్టినది మీరు తండ్రులుగనుక చెప్పు చున్నాను. దీనికి మగవాళ్ళవిన నమహ్యము పెద్దవిగిది చెప్పుచున్నాను. పురుష వార యీలేదు. అసృగధర్మరాజు, మృగామూర్తికారికి మామండు విరోధము. ఆకుచ్చుకు మరిచివాడనియు వారిద్దరెక్కడవియు వ్రాసి వంపివారుట. మంకరాధిపతి యథలే మనన నట్లే వ్రాయుట వారుకయులు స్వామీ! మమ్ము వృతాధికులుపెట్టి త్రిప్పి త్రిప్పి చంపుచున్నారా! తర్మస్తూరూపులైన యీలినవారు మాకు న్నాయము దయదేయఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

రాజా—భూమరొత్తమా! మీరు పండితులుగదా! సాక్షియనుగానేమి?

అగ్ని—సాక్షాదప్రస్తుతాపి. కిన్నునారా చూచినవాడు సాక్షియనయ్యకము, వ
రాజు—సరిగానే చెప్పితిరి. మీకూతు వచ్చుదు గోరుచుండుగా జూచినవా
డెవ్వరు?

అగ్ని—నది. నది అది అలద్దమాకుసా సర్వవంధులూ స్వామి! దానిచూచి
కెలానమనుచుండితి తప్పక వచ్చురగినదే అతియనుగాక నే వెన్నుఁజైనను బొలి
యెడఁగుదురా నామచయెందైన దమకు విశ్వాస ముండువక్కరలేదా.

రాజు—మీరు చూసితిరా:

అగ్ని—అ. చూచినట్లే.

రాజు—‘నట్లు’ వదిలికొన్న చూడవలయు.

అగ్ని—అగ్నిహోత్రపాత్రా నిజమని చెప్పగలను

రాజు—ఇప్పుడు నీని నేనిచేయవలదురు?

అగ్ని—కీజాన్మృతిలోఁ జెప్పినట్లు చేతులు కడుగవలయు బ్రాహ్మణవృత్తికను
అరమకులుఁడు కామిందిన వేమిలాయంకినదో చూడుదు. నీకు నుచోపాపాత్ముఁడు
వది దివములు చూయింబుగండితి పురాణము వినువాఁడుఁడోరె నభినయిందిక నిజమను
కొంటిని రాజా.

రాజు—అల్లుడా! నీవేమనియెదవు?

అల్లుడు—వ్యాయశాస్త్ర పఠారము శప్పజేసిన దానినిశిక్షింపఁచుచున్నాను.

రాజు—నీవు శప్పజేసితిరా?

అల్లుడు—సంరేహమేదా?

రాజు—గిన్నుఁ దరిగింపవలసివదేవా?

అల్లుడు—సంరేహమేదిది?

రాజు—ఏమిది కర్మశప్ప జేసితివి.

అల్లుడు—ప్రారథి శే.గింపవలది.

రా—దేవో! గిన్ను యుఁడు కామిందినమాట వాస్తవమే?

మరన—(తలవంచుకొని) వాస్తవమే?

రాజు—నీనిని శిక్షింపవచ్చువా?

మరన—దేవర చిత్తము.

రాజు—మరసా! నిన్నికఁడెట్లు కామిందెవో చెప్పుము.

అగ్ని—కరచితరది మీరల్లడిగిన సిగ్గుపడిని యేమిదెప్పెడివి అరుబాల్తు
నథలలో చూడగలరా! నానంది వానికే వలదు వచ్చుచున్నదిగదా!

రాజు—అదిగిన యభారము చెప్పక తీరదు.

అగ్ని—అమ్మా భయమేమి నిజము చెప్పుము.

సురస—(తలవంచుకొని నేని బొటనపై బ్రాయము; నేను మాతలిబోవు
దుండగా వెనుకనేవర్చి నోటితో పొనెరిచిన వేడియో కూతురున్నదని వెనుకతిరిగి
చూచితిని మీరు నావెడల వచ్చుచుండు జూచితిని.

రాజు—కదనాథ.

సురస—మరల అదితికి అణగుతుండ జాలా నిలు నిలు మను త్వని
వివరించినది అప్పుడు భయపడి వడిగా మారి యొద్దకు బోయి నీరుతోదురుండ
మీరు నా బాపునకు వచ్చి ముట్టిచూ ముట్టిత్యువా అని యడిగిన అర్థము నేనికొక
రేక ముద్ద యనగా నేనియని అడిగితిని.

రాజు—అంతకు పుత్రుడు బుడబాము వినుతుండ మీయింబు నెప్పుడైన ఏనిం
జూచితివా?

సురస—చూచిన జ్ఞాపకము లేదు.

రాజు—మీరు ఏమై యుండువా.

సురస—ఎరుగబట్టి మే వెంటవచ్చెను.

రాజు—నీని యగ్నివర్మ కూతురవని యెరుగవా.

సురస—ఎరుగనవో యెరుగడో నాకు తెలియదు.

రాజు—నిమాట విని మీరేమి జేసెను.

సురస—ముద్దగారు ముద్దు అతియిమ్మని అడిగితిని. ఇట్లువా? యని
యొత్తరము చెప్పెను.

రాజు—కదనాథ నీమేముంటి?

సురస—నీరా నిన్నేమి జేయఁతునో చూడుము. నానియు తెలియక యిట్లు
పలికెదనా అని పలికి అందు వియవక పొనెరియ వచ్చి మాతంగ్రితోఁ జెప్పిరిని.

అగ్ని—అమ్మా గొరిలిమాట చెప్పుము.

రాజు—అ. ఆ మీరేమియు చూడఁగూరదు.

అగ్ని—నాకోఁ చెప్పినది రెండి అందుమాంపవ జ్ఞాపకము జేయు
చున్నాను గ్రామాధికారి దగ్గర కూడ చెప్పినది వ్రాసినాడు చూడుడు.

రాజు—మీరు భారవసులు, ఏమాటచూయునో తెలియదు జిరుకొనుడు
పుత్రుఁ పిమ్మర నేమిజేసితిని.

సురస—జ్ఞాపకమువచ్చినది, నేనింటికిఁ బోవుచుండగా వత్తము వచ్చి గొంగ
లింపటోయెను. కప్పెరుకొని పొరిపోయితిని.

రాజు—అప్పుడంతవరకైన మందిరా

సారస—ఎప్పుడునులేడే. ఒంటరిగాఁ జావితే వాడువచ్చెను.

రాజు—నీరే రకు ఏయంటివైతేనా

సూర—ఇవ్వమే.

రాజు—నీకదనియటబో?

అగ్ని—మహారాజా! గ్రామాధికారి యేబో బ్రాహ్మణులన్న వాడు చారిమాటయే మన్నించుచున్నాడుకాని మా గౌరవ మింతవఱకుఁ దూరమైతిరి. బాంబరాసంక్రమింప నుగదనికఁ దెరుచున్నది. కాని యివ్వము లేకయి.

రాజు—ఓహో! మండితుడవని గౌరవింపుచుండ పయిక్తముగా మాట్లాడు చుంటివే సైరింపకు అదీ! ఆమెయే చెప్పవలయును. మీరు మాటాడఁగూడదు.

అగ్ని—నాకుఁ తెలియదు క్షమింపుఁడు.

అమాటకు సురసఏమియుఁ బ్రక్కత్తరమిచ్చినదికాదు. అప్పుడారాజు ఈ చిన్నది మిక్కిలి రక్కసితి. దీనివలన అశంకు మోహింపవచ్చు మీరుచక్కని వాడు ఏనింజూచి సురుషము మోహింపవచ్చు. సురసమాటం యందుఁ బాం వ్యత్యా సమున్నది పరస్పర విరుద్ధవిషయములు జాలఁ గంపు అబ్బుఁడు నిశ్చయము తెలియకుండ అన్నటికే వాడయియున్నాడు. వీనిమతి పెరవచ్చుదే తోవదు. అశంకు జాల విద్యాంసుఁడు విరక్తుఁడుపడెఁ గవలందున్నాఁడు ఏనిశ్చయింపకు మనసు పోషకున్నది వీర్యధిరో అవరతి యెవ్వరో తెలియదు. విక్రముగాఁ దెలిసి నదిగాని క్షింపరాదు. అని పెస్కుగకుం వాలోరించి వెంటి ము తేపుచిరావించు మనియు అప్పటికి వారందరని రప్పింపుచుండు వినుమింది దేవవక్త వాడునర చారింది అంతఃపురమున కతిగెను.

అవి యెఱింగించి

136 వ మ డ టి.

య ము న క థ

యమువ—నతి! ఏనలా! నవ్వుచున్నావు. వింతలేమైన జారితికామేమి ఆదేశమన్న ప్రతిక యేమి.

ఏనక... ఇది మిక్కరిగారు ప్రతిదీనివిది ఒక వింతయగు అరితొగంబున నిజము తెలిసికొనఁజాలక అందరి పక్కము పక్కక్షముగాఁ బాసి జెప్పినవారికి నేయ దీవారములు కొనుకగా నిక్షునవి ప్రకటింపి.

యమున—అంత తెలియకునని అరితొగ మిక్కడనుండి వచ్చినది. అందరి విషయము నాకుఁ గొంతెము చెప్పినదా?

వివర—నేను జెప్పనక్కరలేదు. అంతయు సరిజేతముగా నిండే వ్రాయబడి నది చూచుకొనుము. అని పత్రిక చేతికిచ్చుచున్నది.

యమున—(చదివి) విచుర్మించి ఇందలి విషయము నేను జెప్ప గలనునుమా,

వివర—అట్లైన వాతానుక నీలేరాగలదు.

యమున—అట్లుజేసినచో చక్కవివాదో నురప యెంతయందగత్తయో చూచి వచ్చి నాకు జెప్పగలవా?

వివర—నది, నది అతిచరలే చూచిని అబ్బురయవముసామాన్యమని చెప్పి జూచు. రావరిద్దరైన నాసోకుమార్యము అతే ము అరక్క—దవము గలిగియుండదు. మన్మదునికైన లోపమున్నది కాని వానిలేదు. వాని ముఖరాసము జూచి లక్ష్మవర్తి దిక్కుదని తోచు మానదు. తర్జునానికా కులీరామయ తెలియని నవగూతరు కాని వానిజూచిన నీవుగూడ మోహమందెరవ మని.

యమున—సురసయో?

వివర—చక్కనిదే కాని వాని అవధమునకు పరివరదు.

యమున—అట్లైన నురపయే మోక్షకర్తవరై తోచుచున్నది విషయము తెలిసి కాని పొరితోషక మందవా?

వివర—అట్టి తులూడిమాట అంతయు జెప్ప గలదు రాజాగారికిఁ బ్రత్యక్షము జూపవలయునట.

యమున—చూపకున్న వానిబిరుదును గోపియోదకుము.

వివర—అట్లైన వయ్యగారికోడెప్పి తీసికొనరావా?

యమున—పోయి చెప్పుము.

అనుచుయు నది అతిరయలూపంబోయి వుకమితేని కలైజగెఱంగెఱిందనది. నరపతి అపరిమితావంతముతో గొమాతై అంతఃపురమునకువచ్చి పట్టి వివరతో నీసేమో చెప్పితివట ప్రత్యమే అందెవ్వరిది అవత్తయో యదాప్తము చూపగలవా అని యడిగిన యమున వత్తురు దిండ్రి. అడురానిదే కప్పు మగవాని యందేపోవము లేదు. వాంగ్మూలము లనియో ఒడిచితిని వలికెను.

అప్పుడు తోడు అట్లగుట కవకాశము లేదు. నురప స్వభావమును గురించి అయ్యగవారమందే కాక ప్రాంత గ్రామములందును బలికింపఁ జేసితిని ఇందుఁ యైన తోషారోపంబు మెవ్వరును జేసియుండలేదు. పత్రికలంబు చదివి తోమాంధన నాకు దృష్టిగా నుండువా? ప్రత్యక్షము జూపవలయు అదియుంగాక అబ్బురు కులీరా మయ తెలియదులనుజెప్పఁడు తర్జునీనట్లొప్పుకొనువాఁడు. వాడేయపరాధియని

మనమేల ద్రవవరచరాదు. అని యడిగింఁ గనఁజెడలెడి అంశదనుక సురసే
నిరుసువంతురారే వానింజాలితతోడనే కక్కుమున దాని మనసు తిరిగియుండ
వచ్చును. కావలసిన పిశు ప్రత్యక్షమజ్ఞాపిత వేదస్పృహలు దేయింపుమని చెప్పలో
నేరయో తెప్పివడి. రాజ మిగుల పంకోషించుచు అప్పుడ కొల్లకూటమునకుఁ బోయి
మంత్రులతో వాలోరించి వాడి ప్రగిదివారుల రప్పించి అందరు వినుటకు రాజు
కానవ ప్రకారము ప్రధానమంత్రి అగ్నివర్మకిట్ల వియె.

విప్రీతమా! మీరు తెచ్చిన కగవులో నిరమిదమని నిరూపించుటకు నాలో
రింపవలసియున్నది. కావునఁ బరిశీలనములు మీరందఱునుగదే యుండవలయును.
మతీయు సుగంధయు అబ్బుడును పీపడి దీపములు నొడులుతో మాట్లాడగూడదు.
పగల్గెల్ల వారింజెరియెని గదిలోపడిచి యెరుంతో మాట్లాడకకుండఁ జేసెదము.
రాక్షసులు వారియిష్టము పెచ్చివట్లు పోవవచ్చును. అది బంధిగృహము కాదు. దివ్యతవనము
అప్రాంతమందైనను నితరులందఱ గూడదు. ఈ పది దీపములు గడచిన పిమ్మటఁ
తీరుపు తెప్పదురు అంశదనుక గదు వెరువలుగీవడి అని యుపన్యసింపింపిన విని
అగ్నివర్మ కొబోద్ధీపితమావహించై యిట్లనియె.

దేవా! అపరాధుల క్షింపుట న్యాయముగాని అవపరాధులనుగూడ నిర్బంధ
ముండుట న్యాయవిరుద్ధముగాదా? అచ్చని నిర్బంధవాసములో నుండుచు సురసే
సంపదగూడదని చెప్పుచు. దగవే రాజుటలు తిగని గొట్టుకొనిపోయిరి. యేమిచేయుటకు
కక్కుముగాక తుదకట్లుదేయుట కంగీకరించి పూరకావుగా సురసే నవ్వటి కిందికిం దీసి
కొనిపోయెను.

మరునాడు రాజపురుషులు సురసను నగోరవముగా బండిపై నెక్కించి యొక
భవవంతునకుఁ దీసికొనిపోయి లోవంఁ బ్రదోపెట్టి కలుపులుపైచి పోయిరి. అయిల్లు
విక్కిరి అంశకార కోలికపై మున్నది. చదుపుకొనుటకుఁ గావంపినప్పి పుస్తకము
లున్నవి తిరుటకు వాహరపదార్థములు గలవు గావ సాధకములు గలవు. రత్న పీఠ
ములు, తోలికలు పుష్పమాలికలు చెప్పిని బరిమితద్రవ్యములు గలవు. అగడిలోఁ
గూర్చుండి సురసే గొంతసేపు సంగీతము పాడుచుఁ గొంతసేపు పుస్తకములు చదు
వుచు గొంతసేపు దోరింపనాగుదుఁ గొంతసేపందుగం వింశంం జూచుచు వివోద
ముగాఁ గాంతము జేయుచుండెను.

సాయంకాలముకాగానే రాజపురుషులవెంటి అగ్నివర్మ బండిమీద అక్క
డికి వచ్చి పుత్రికం దీసికొనిపోవుచుండును. సురసే సంతోషముతో అందుగల
వివోదముం దండ్రి తెలింగించుచుండును. ఈరీతి రెండుమూఁడు దినములు

గతదిన తరువాత నొకనాడు సురస యోగగోదంబునను విహరించుచు నొకదిన నొకగవాక్షము కలుపుచుటఁ జూచి దానితాళమువల్లఁ జాగ్రత్తఁ జూచి యూరివచ్చుటచే దాని యరకియందు కక్కమైనది ఏమృతఁ దలుపు తెగదివంతలవల్లని నిట్టిదే మఱి యొకగది గనఁబడినది. అగదిలోను దనుగదిలోనున్న వింతవస్తువులన్నియు నొప్పు చున్నవి.

ఒకఁడు: రాజభటులు దీని నీగమునై చుట మరదిరి. కానఁజేసి నాకిది తెదచుటకు కక్కమైనది. ఇందు విశేషము లున్నవియో చూడెనఁగాక అని దాని కలుపు పూర్తిగాఁ తెగచి కఁయెత్తి లోపలికిఁ బొంగిపూచినది అగదిలో దానినాడు ఒక పీఠముపైఁ గూర్చుండి కన్నులు మూసికొని ధ్యానించుచుండెను.

నానలజాలినచో సురసకు మేఘములవచ్చుచి. రోమాంధముదయమైనది. దెమ్మటలుకమ్మి కంఠమావిచ్చుచుండినది. ఒక్కొక్క తదపు ధ్యానించి కన్నులు మూసికొని తదయూరుచు పలుమూలలు మరలింది యితరుల కందుండుట సాధ్యము కాదని నెక్కయింది యావరణ రావున నిలువఁబడి వానికి వినిపించునంతట మందస్య రమఃతో అర్చన నిర్వహించె.

ఒకఁడు: తదపునా నాడు నామఁబడి విద్యపోవుచేత గదా! నీకి అవస్థ వచ్చినది. నీవంగీకరించిన విన్న వా ప్రాణమునం దెట్లుకొని వాప్రాదంబు పోవుదువా? నాకుఁ బడినది దీనినామలు తెగఁగఁచగలవచ్చుచి. అవి యన్నియు నీకు తక్కిపోవును. నామన సంతదనుక నెవ్వరియందును వ్యతిరేకింపలేదు. నీయందు సకలమేదీ. కారణమేమియో తెప్పఁజాలను. విన్న క్షింపవచ్చునాయని రాక నన్నదిగివచ్చుదు మీది తమందనికొని క్షింపమనుటకు నోరువచ్చినదికాదు అవస్థపూర్వకము విన్నవరించి గొగిలి యాసించిన లోగినినెరికించి. నీకంటెఁ గలిసికొనుదుండువా? నీవు బుర్రాణము వినుతుండ నిమ్ముఁజూచి మోక గుంపికుండి యోగలేక నీకుదెచ్చు నెవరియన నీవెవఁడెద వచ్చితిమి? నామలతెరుదజెప్పించుదుండు గోపమువచ్చి యింత జేసితిని. నీవు నిజము తెప్పక నేరముజేసి నల్లొప్పుకొనుట నామందుఁగల ముక్కున లేకనేరదుని గొగిలింపితిని. కోపముతయఁ జూచినది. నీవతియఁ దిశిగియందును ఏమిజేయుదును? అందఁడైన తరువాత వాచ్చుట గవ్వముగదా? కానిమ్ము గతము విచారింపరాదు. ఇప్పుడైనను నీవంగీకరించినచో నీయతితాగము దప్పింపెద. మనము నేకాంతరమునొంటి నులింతము జలం యాతుము మేను నీయందమునకు నరికితి యంతలేదా యేమి? ఈగవాక్షము రావువకువచ్చి యొక్క సారి మాడువెల్లి విక్రమము అని యేమేమో విరహాతురకయై మఱివించిన విని

అబ్బదు కొంతసేపానెయ్యె నాదక పొరెపొరెకు జీడుచుండ విసిగ్గి కలయైతి యిట్లనయె. కల్గి: నీవు బ్రాహ్మణుని. గురువుతికవు. పరశాంతవు శుద్ధు లోగములవానిది కింమెచిట బాడుజేసికొనియెదవవు ఇంతవరకు శుద్ధులాంచు యెల్లరు తెప్పకొన నొప్పి యిప్పుడీ తొందరయేమిటి? మరయిత్ర హరితమై మేటో మాంసపురీసెని నీకాయలెదు నీకాయలెదుఁ జక్కయవలెన నేమియున్నది. వస్తుకత్వం లింత విచారింపిన పీచునియిట్టి వంచంము నొందరుగదా? ఏకర్త విద్వాంసుడు రూపవంతుడు కుట్రుడు యోవనమంతుడు నీకృంగారలీలంబునైయు నతని యందుకావక నిరయపాశువులైన తెమ్మలకుఁ జూపితివేమిటి? బాలుఁబాలు బిత్తము మరలిందుకొనుము మరణమైయు నంగీకరింతునుగాని దుష్కార్యమునకు నొడంబడవని పలికిన నక్కరికి పండ్లు పదిపది గొడుగురున్నదియె.

అబ్బుదా! నీవు నీబుద్ధికి సరిపడిన పేరు పెట్టకొందని. నీవు చదివెడివిగాని అనుభవము లేదు. వినుము.

శ్లో. ఆరిశమాం త్రీయంయవ్యగమ్యం రసీపి యాదితః

నోపేతి నర రథేషుద్రూపహత్యుర్య రేబురైః

అత్యంతసక్తితోడఁపన్యవండు దన్ను వుంచి యానెంచిచ్చిన త్రీని బొందక నిరనెంచిన వుడుపుడు ద్రూపహత్యను బొందుచు రథ కాత్తముఁదోఁ జెప్ప బడియున్నది నీవు వారిత్తిము సుశ్చాహూతముగాఁబంపుము. దానంగలుగు లోషము నిన్నుఁ బొందకుంక నేపరింపెదము. వికత్తుం మూలాదకుము. రసా శానము చేతుకుము నన్ను రక్షింపుము. అని మిక్కిలి దీవక్యమున ప్రార్థించిన పతంగిట్లనియె.

అమ్మా! నీవు జరిపిన శ్లోకమునకుఁ నర్థమెదిగదా గమ్యం అని యున్న పదమున కర్థమేమి? పొందకగిన యాకు అని అర్థము నీవు వాకు గమ్యవెట్ల గుడువు? శావున నీబుద్ధి మరలింపుకొనుమని యాత్తరమిచ్చిన వచ్చిన్నది దవ్యుడు నిట్లనియె.

సోమ్మా! లేకు జరుక్తాని దానముగను గమ్యం అనగా ముఱికి. రోగము గంధి. అందములేపితి. ఈలాది దుర్లక్షణములు గంధ్రీ గమ్యగదా గనుక గమ్యం అని వ్రాసినాడు. గమ్యం అమా అందమైతి యోవనపంతులా చనగరదె డిన్నది. తనకునర్పించు నరిపడివని. అని అర్థము అట్టి దానకు నేమిగాన? నావిద్య పాలవము నీకుఁ తెలియదు మమ్మిఁ దిన్నగాఁ జూడనే చూడవు. నాసొందర్యము నీతెట్లు తెలియు మఱియును.

శ్లో. రాజ్యే సారం వసుధా వసుధాయా మపివృతం వురే సౌతం

సౌరే కల్పం కల్పే మరాగనాగ పవన్మయం

మంసారే సురతం సారం పర్వతోక సుత్రప్రదం

కన్న కుర్వంతి యేమాదా నైవరా వశమ స్మృతా.

రాజ్యమందు సారమైనది భూమి. భూమియందు సారమైనది వట్టజుడు. వట్టజుమందు సారమైనది మేక. మేకయందు సారమైనది కల్పము కల్పమందు సారమైనది నిందుజన్మనమందుండి సర్వావయవ సుందరితగు పూవుదోటి అంగపర్వస్త్య మని రెప్పలుడియున్నది సుంసారమునకు సారము సురతము. అనుకూలమగు రాంవత్సము కుడిరిపంగాని అధిపతన మనిమింతుకొవడు. ఇప్పుడైనది రెలిసినదో అని అడిగిన విని అతడు రెవ్వు మాసికొని నిమింకచడిచివే నిమ్మ కృంగారసలాంసవు కావని యెల్లరు తెప్పకొనుచున్నార నీరర్త రక్కవివాదు గదా అకసయం రేమిరివిరక్త తెలివి సవ్యానిని వన్నేంగామించితివి అనుటయు నయ్యువతి అకసని మెచ్చుకొని రెప్పుగా నడిగితివి. ఇందులకు సమాధానము రెప్పనరిసినదే వినుండు.

శ్లో. వరదోకయోర్యోగే బరతావృష యోస్తదా

హస్తిని హయయోక్తౌచ రరం పమరకంక్రయం.

అని చాల్వాయన మహర్షి వ్రాసిన విషయము మీరితంగియే యుండును. అందు మాకు జాతిస్వరూప కాలాదుంవలన వైషమ్యము గలిగినది దావంజేసి వానర్త యెంకరక్కనివాడైనను వాకనుమతింపడు. నీవనుమతించితివి. కావున నన్నుఁ బరిగ్రహింపుము. అని కోరిన వతం డిట్లనెయి.

శ్లో. విరయమున వైరికాత్మినః

తెరసాం బెర్తికార్త రీర్పిమగానీ

పరకాంతః గూఢనౌలమ

తెరవా యది మంచుతుం తెరవా? రెవ్వుమా?

నీవునాకుఁ కల్గివి. నీకుఁ బడివేల నమస్కారములు గావించుచున్నార నన్నిటి బిల్లిరింపకుము నీ నేరమేమియు నెఱింగింపక రాజాగానిండు కిషకుఁ బాత్రులద నయ్యెద నవ్వం బొమ్మ అని వలికి పెడమోహము పెట్టి మాటవకుం బోయెను.

అప్పుడప్పుడలి లక్ష్మకొధవిషాదమెదురమృదయయై యేమియుం జేయఁజాలక కుంజంగియుంటోరె రోజులు వన్యంబోయి బాని వెట్టెన కిరినకిషకుఁ బాత్రునిగా జేయబంబరి అంతుండుడగిన కల్పవంశాలోపించివెనె. ఇంకెదో సాయంకాల

మగుటయు నగ్నివర్మ రాజ్యపురుషులతో యుద్ధముచేసి యాయశక్తి కరుదెంచి తలుపులు తీయించినంత చెక్కిచెక్కి యేర్చుచు గూరుచుండెను.

అప్పుడగ్నివర్మ అమ్మా! ఒంటరిగానుండ జిడిసిరివా? దొరడిల్లును, ఈశేడు మత్తపై వైరముగట్టి యున్నట్లు పొడగట్లు చున్నది. కానిచో నిరవరాధినివగు నిన్నీల నిర్మలతవాసలయజ్ఞ సందేహిని అమాదులతోఁగూడ నాయం బాధించు నృపకులందురా! ఇతండు గావించిన యన్యాయము సామంత చక్రవర్తియగు సూర్యవర్మతో జెప్పు కొనుడని కొందరు ప్రోత్సహపరచుచున్నారు. అయ్యెయ మాలోదింకము పోవుదము రమ్మ. అని యూరడించిన విని యవ్వనిక కన్నీరు దుడిచికొనుచు నిట్లనియె.

కల్యాణి! నాకు రాజ్యావించిన నిర్మలతమువలన మరియొకముప్పు వాటిల్లి నది. అయ్యెల్లువి నాగడిలో నుంచినది యెరుగక యీ గవాక్షము తలుపెత్తియోయని తెరచి చూచినది నాకు నమ్మజూచి పోవుటకుండినను నిరవరాధిగుండునుఁ గొంతదనక స్వయముగఁ బార్శ్వించి యుగ్గిరింపము పోదెడిరాని దుర్వాప్సలాది రాళ్ళునవ్వఁజోయిన తలుపు వేసికొంటిని గడియ నడకపోవుటచే మరియొక మరియొ బోయుచు రట్లు గావించెను. వానిక దగిన శిక్షనిధించివలగాని వేగుదనజాంపని ఫలిక యాగురుకులు జూపించినది.

అగ్నివర్మ తలుపు తెరచి యవ్వలిగడియం రల్లుని జూచిపండ్లు పువడి కొరకుఁజూ గొనిమ్ము నిన్నింకటితో విడువను. కుద్వా! అప్పుడైన నీగ్గురాలెదో ఇంకను దుర్వాప్సలాడుచుంటిమి! ఇలాటి కూత రలు పాలిండుచుండుటచే నీయాట లిన్ని నాకుసాగినవి. అని నింఠించుచు రాజ్యపురుషుం కివ్వనయము జోరించి సొత్తముగా నుండుఁడనికొరి యప్పజే సురవను నెంతకిం దీసికొనిపోయెను.

అని యెఱింగించి దెప్పుచొడగెను.

137 వ మఱి

దేవవర్మ కథ

అమ్మా! నీ బుద్ధిలయ మిక్కిలి కొనిమాడదగియున్నది. సందిగాలియొక మున యధారము కాని హృదయగ్రాంతియగు సందియము పోగొట్టితివి. నాకీ రిరిలిపి తివి సురస కొడియము అల్లుని సొత్తము మాటుననుండి కన్నులారాజారితిని దెవులారావంటిని. ఇప్పుడు సురసకుఁగొవించుచుండవలె నయ్యనికొనియెను గౌరవము నీసిగూపింపుము నీవెల్లు దెప్పునట్లు కావించెద. మరియొ నీకేడియేని మను ప్రయమగు కార్యము గలిగిన నొడుపుము అకార్యమైదును గావించువని యత్కుర్వా హముతోఁ బలికెద దేవవర్మకు యమున యిట్లనియె.

కండ్రి: మరన యాజ్ఞురధ్వజగుట విశ్చయము యాజ్ఞకపక్షపాతియగు మదనునిదే మోసపెట్టుటది యాకార్యమునకుఁ బానుకొన్నది. బ్రక్కసాక్ష్యంబేమియు లేకపోవుటచేత వానానిని శిక్షించుటకువీరులేదు అబ్బుడిపఁలాను జేయలేదనక చేసినట్లే యొప్పుచున్నాఁడు. మరనను శిక్షంపఁశ్చయించితివేని ఏమౌచిన విషయములు సాక్ష్యమిచ్చి చక్రవర్తి సూర్యవర్మచేతశిక్షింప జేయుమనీకరిశరమలేదు. కావున నంతయేవదెన్నాఁడుది కావున మన్నించితివని విడిచిపెట్టుము ఇదియొందునాకుఁ బ్రయోగము మఱియు నెట్లుదమకల్లుండు శారణాంతరమున నట్టి పేరు పెట్టికొనెను గాని సామాన్యులుకాదు తత్తమకులుఁడు అట్టి సుగుణములేని మీరు గౌరవింపఁ దలంచిరేని మీరాజ్యమున కవినాయకములకప్పు చేరొక కార్యంబునకి గౌరవము కాదు. ఇదియే నారెడవకోరిక ఇంతకన్న నాజేకోరికయు లేదని చెప్పివని యాజ్ఞ పతి యనున బుద్ధిశాశ్వర్యము స్తుతియించుచు జిలుసగవుతో నిట్లనియె.

వృద్ధి: నీవాక్కనైపుణ్యము ప్రోక్షపాత్రమైయున్నది. నీకోరికకు సత్తమముగా నున్నది. అట్లే శనించెద నప్పటినుండియు నెడియే నామనస్సులో నున్నది అని పలికి యమునకోరికయుఁ దననంకల్పము నొక్కటియే యుగట యప్పుడే శోభా ముఖమునకుం బోయి యాయలియొగ నేజంబులనెల్ల విరివించెను.

అప్పుడు అగ్నివర్మ తేనియెదుటకు వచ్చి మహారాజా! నీవుసక్షపాతముజేయు చున్నావు. అబ్బుఁడు తప్పులపై తప్పులజేయుచున్నాడు లంఠిగృహంబుననున్నకరి నొంటిగా నుండుట తిరిగిని గౌరవము కలుపు తెలుసుకొని మరన నెట్టిమాటలాడెనో మీరా పురుషులనడుగుడు వేరే మాకు సాక్ష్యముక్కరలేదు. అని చెప్పిన విని రాజా అక్కడికిఁ బోయిన రాజపురుషుల రప్పించి మీరేమిజూచితిరని అడిగెను. బాండు లేనా మేమేమియుం జూడలేదు. నలుపు తెకడువప్పటికినినిన్నది తెక్కితెక్కి యేడ్చు చున్నది. యేమని కండ్రి యడిగిన నారాయణము తెరచి అబ్బుఁడు తన్ను మరం నిర్బంధించెనని చెప్పెను. ఇదియే చూయెరింగిరివది. అని చెప్పిన విని అగ్నివర్మ వినిదిగద అబ్బుని లోకస్య మనవుఁడు రాజా పశుకవ నవుడను నిట్లనియె

విప్రీక్షమా! అబ్బుఁడు మరనను గవాక్షము తెరచి నిర్బంధింపఁ జూచిపవారు లేరు. అమరెప్పనూల నమ్మవంయునవియో మీ అభిప్రాయము అని అడిగిన నగ్ని వర్మ సందియమేరా నాపుత్రిక అనమాయవందెని. దర్బరలాడునకికాదు. అదికూడ నెట్లునే అడిగి యాడుఁడు అనటయు రాజా అబ్బునింజాచి ఆయ్యా! మొన్న నంది గృహంబుననుండఁ గవాక్షముతెరచి మీరామెనుఁకృపించుటకుత్తము. అదిఅనిగెను.

అంతయు సత్యమే అని అతండు తరము తెప్పెను. చూచితిరా! మీరేమో

సురస ననక్కవాడివిగా భావించిపలికిరి ఇప్పుడైన మమ్మిదూ? అని అగ్నివర్మ పలుకుటయు నచక పిత్తంబునం జలక యమున మాటలం రంబి యడంబికొని చిరునగవు మొగంబున మొంతలేత్త భూసురోత్తమా! మత్తశాకింబి దీక్షంబులు మీతెరుకవడవు.

ఈ యశితోగమున సురసయే యపరాధియై యున్నది. అపర్యాశితోగము తెచ్చుటకే సురస క్షిప్రాక్షురాలు అయినను రోకమునకు విడికనుగు సొక్కను లేమిఁజేసి సురసన విడిచిపెట్టితిమి అబ్బుఁడు విరపరాది. మండ్లఁడు అని తీరువు చెప్పి అగ్నివర్మాడలఁబోమ్మని యాజ్ఞాపించి అబ్బునకు నమస్కరించును రాజనందన మునకు నగోరముగాఁ దీసికొనబోయి యురిరాసనానీకుంకావించి యట్లనియె.

మహాత్మా! నీలుడివై ర్మల్యముఁ పోదమైనది. నీకుంము పరమోత్తమముకాక మానదు శారణాంతరమున బ్రవృత్తముగ దేశాంతరములు దిరుగుచున్నట్లుతోయి యున్నది. ఏదియెట్లే నను నదే క్రిలోకాలియాయగు యమున యను నాకూతురు విన్ను వరించెదది. అమెను నీకిచ్చెదను. రాజ్యముతోఁగూడ స్వీకరింపుము నాకొక్కరికయే కొమరిక అరిచ్చుచి బుద్ధింబున విహస్యమిని నింపియున్నది. నీకుంటిబాదులు వినువల్లంమేని మాతెగింపుము శకున్నను మాకు సంకియములేదు. యమునతోఁగూడ రాజ్యంబ్బిం గైకొనుమని ప్రార్థించిన విని అబ్బుండిట్లనియె.

దేవా! నేనెప్పటి వచ్చునది యెఱంగియు మీర్చి నుట వింతగానన్నది. భవబంధిద్యాకుమ్యుండవగు నన్న యమున వరించుట యశ్వర్మముకాదా! నాయందు వరునందరయఁదగిన సుగుణమొక్కందును లేదు. రెన్నగా వినుకొంచుకొని మాటలాడ వలయు నాకు రాజ్యమును యమునయు నక్కరలేదు. నారానిం బోవనింకనిన విని దేవవర్మ అబ్బుని పెదయాళినకుంజై ప్రార్థించి యెట్లకే నవని నొడంబజేసి యమున నిచ్చి మహావైభవముతో కుభ్రముపూర్తయిన వివాహము గావించెను. యమున తన బుద్ధింబున వచ్చుని కుంజీరి నామంబులు తెలిసికొని పరమానంద భరికవృద్ధయై స్మరలిలా విలాసించుచిరి వోంబాడుచుండును.

కొన్ని దినములుగడచినంత వాకనాడు దేవవర్మ పేరోంగమున్న సమయంబున పాపంతకవక్రవర్తియగు సూర్యవర్మ యొద్దకుండి యొకదూకఁచి సందేశపత్రిక యేడియె యండఁజేసెను. అపత్రికవిప్పి వ్రదాని రాక విని నిల్లి రడుపునున్నాడు.

వరమృగ పకు. శ్యామలలో మనుష్య బుద్ధములు. అందు బ్రాహ్మణులు పూజ్యులు అందువిద్యా సులు వందనీయులు అందు శ్రోత్రియులు పరమోత్తములు దేవమునవాప్యసూరదా వరమశ్రోత్రియుడగు వచ్చివర్మకూతుడు సురస అబ్బు

కుడురాని అగర్వికృతి యొప్పుది. అర్దిపార్శ్వరక్షణమును మోహించి కలయరమ్మనిన దుర్మార్గు నీడు వచ్చుని మాయావి సుత్తముఁడని పొగత క్షింపక యల్లునిగాఁ జేసికొని యాసెను నిర్వృంతించి చిక్కులచెట్టి విడిచికిని నీహతుడు ప్రీతావ్యంబున నాని వరించి నీకు సురసయందు నీరసబుద్ధిగలిగించినదని తెలిపెనది. అందుకు నిరర్కయే దృష్టాంతముగా నున్నది. అంతటి గ్రంథమంతయు సాంతముగాఁ జదివించి పృథాగా నవరాధిని తెలిచి నిరపరాధినిఁ జిక్కులు పెట్టెడివి. నీకగం కి రీతిఁ గళంకము నెప్పికొండివి. ప్రీతిబ్ధిని చెడినదాదనెడివి గ్రాహ్యులు వ్రోలించిన రోగమునకే ముప్పువారిల్లును. అచ్చుడు మాయావియనిన సహధియునియ నాడు రెప్పినచులలే చెప్పుచున్నవి. కులారాదులు కల్లిదండ్రులం చెప్పుకున్న మారకులకు పెక్కురేం అంతయుం దప్పుజేసితివి మాయోద్ధవగ్నివర్మ అయ్యులియోగముమొకం విచారించుకొని వేడికొని యెను. కావున మేము స్వయముగా తిరిగి విచారించుము. నీయల్లుని వెంటనేనాయోద్ధవనువుము. ఇదియే ముమ్మాటికి నాజ్ఞాపత్రిక అని చదివిన విం దేవవర్మ క్రోధాకాంత స్వాకుడైఁ బోరా సూర్యవర్మ కాను జ కవర్తియైవ నగుంగాక నిజముదెలియక నన్ను న్యాయముజేసితినిని వ్రాయుట రెప్పుయో! అచ్చుని గుఱమేమిదెలిసి యల్లు వ్రాసెను. అని పలికి తవలోఁ రాను నిరానించుకొని పోను. అయ్యులియోగము రీతి జదివిన వట్లే తోచును. గ్రామూకారాని మందలొదివరిని నేర్చిననరేలా ఇది వానికప్పుగాదు. నిజము తెలియజేసెవంగాక యని యాలోచించి తిరుగా నెట్ల పక్కకుత్తము వ్రాసెను.

మహారాజా! తమ యాజ్ఞాపత్రికం జదివికొండివి. అయ్యులియోగము నేను బూర్తిగా విమర్శించితిని. అచ్చుడు కడు సుత్తముఁడు సురస స్వరచక్రయై కానుజేసిన తప్పంతయు నచ్చునిపై మోపించినది. కన్నులారాఁ జూచితిని రెవులార వింటి. నేను న్యాయమే కావించితిని అచ్చుని గుఱవంపత్తిమే నేవల్లుని తేసికొనుటకుఁ వారణమైతి నరాజ్యమున కచ్చుడే యధిపతి. అతఁడు మీకు గౌరవమేయుఁడు, అపరాధివలె మీయొద్దకు రానర్హుఁడుగాదు తప్పులు మన్నింపవలయును. అని వ్రాసి సూర్యవర్మ యొద్ద కనిపెను.

మఱిరెండు దినములు గడచిన పిమ్మట గ్రమ్మర సూర్యవర్మయొద్దనుండి మఱియొక కమ్మవచ్చినది. అందు శతగర్వితవర్మకు నీ కుల్లుఁడె ననెను? నీవైనవేమి? తప్పక రాజులకు లంఛితుడై మా సభకు రావ నీవలె. అంతటి నిజానజులయి విమర్శించుము. నీకిప్పుడు పనిలేదు అపరాధియై మాకుఁ దోచిన క్షింపకుము. కాకన్న గౌరవించుము. కాని నీకల్లుఁ డైనంత మాత్రముననే నీవు రాజ్యమిచ్చినంత మాత్రము వదిలెనవండు పూజ్యుఁడు నాడు నీవు మాయాజ్ఞ తిరస్కరించినట్లు తఱచితిమి.

ఇది మొదటికప్పుగాఁ తంబి వచ్చిరితివి. తక్షణము వీయిల్లు నిర్మయిఁ బంపవం యును. అట్లు పంపక యెట్టియో కల్పించి ప్రత్యుత్తరము ప్రాపితివేసి నున్న మన్నిం పను. నీపెదందెత్తివచ్చి నీపేద యింపిరావచ్చుమంతయు మాయదీవను జేసికొందుము. ఇదియే మ మ్మాదితీవి కానమమి అవి ప్రాయః జరియున్న వ్యక్తికం జరుపుకొని దిగులు మొగముతో నేమియు మాటాడలేర. అప్పుడ యేమన యంతఃపురమువకరిగి నలు బలో సరసగోష్ఠి నవోదముఁ ప్రతిధ్వజుచున్న దుఃఖుఁబారి ప్రతిహర్షకముగా నూర్కవర్మ పంపిక సంభాషణారమ. యు బోధించి యాపుడు కర్తవ్యమేమి యని అడిగెను.

అను యిందుగ ర్మములని తండ్రి మనమా విప్రం నిన్వాయమనియుఁ జేయ లేదు. అటువంటిది సురస యెచ్చుకోఁ జరిగిన పలుకులన్నియు వింటిమి అతం డిచ్చిన ప్రత్యుత్తరము గ్రహించితిమి కమ్మలారజాని పురస మహామర్రివరతున నెట్లు నమ్మజింతుము అచ్చునెట్లు దండింతుము ఈ రహస్యమా రావపీనుగున జేసి తెలియను. తెలిసి తెలిసి అతం దహరియివివంకమాత్రమున పల్కుని వతని యొద్దక వరాధివోరె సంపమా? యింతకన్న మమభయమేమియున్నది. ఎప్పుడైనఁ జాపు జంతు పుంజు విడియెయిన్నది. వ్యక్తియుంకు సంగరంబువలె జచ్చుటఁ జరమధర్మము అయిందితిమా పేరు పొందుడమని పలికిన విని దేవవర్మ సవినయముగా యల్లెయె.

తల్లిః సూర్యవర్మ కేక్కిరిండు నలువడిమంది పామంతరాజులు గలదు అతండు గోదీవవారందఱు అరురంగలంబుతో సహాయము వత్తురు. మనకు వత్తెదత్తుడురన్న వచ్చిన చిత్రబొక్కయ్యదును లేదు. ఉన్నను ఇకవర్తికి వెరచి తోక్చుకరు. కావున మనము అయిండు బిట్లు కిటమియే నిక్కము ఎత్తెకను బోరక తీరదని చెప్పిన విని యింక యల్లెవీయె.

తైవము ధర్మమందుండును. ధర్మముగలవానికి జయము గలుగును. అంగ మాతోఁ బడలేదు. మనసు తైవమువచ్చి సహాయము చేయును. వీవు తిండింపవందు. యొద్ద పయత్నము లేయంపుమని యావదేశించెను.

అంతలో నల్లుఁడు అర్చదీకి వచ్చెను. అతనికి నావృత్తాంతమంతయుం తెప్పిన నతండు సంవర్తనమయ వరాహకంబువోరె గర్జిల్లుచు ఏమి సూర్యవర్మ తింక కావరమేం గలిగివది మదియే మాకౌము విధం జెరుగఁడు దేవవర్మ యన హాయందని తంబి యెట్టి వాగ్ధియ వాగ్ధిమ. కాని రుద్రంగమునఁ బాస్త్రాపణు తెందఁగలదు అని పలుకుచు యొద్దమునకు నన్నద్దంపై యొందిమని జూలు ప్రాయముని పలికెను.

నీవు మౌనై యుద్ధము ప్రకటించితివి మాకుఁ దపరాధమేమియును లేదు. దైవమే మాకుఁ బోదుపడును. సవ్యధుఁడమై యుండితివి అని దేవవర్మ సూర్య వర్మకుఁ బ్రోత్సహము వ్రాసెను. అయిత్రము జూచితిని సూర్యవర్మ మంత్రులతో నాలోచించి దేవవర్మపై యుద్ధము ప్రకటించితి మనియుఁ బ్రతినిధులంతరాళా నిరుత్తర మహావీరులను లక్షసైన్యమును లంఘముని యాజ్ఞాపత్రికలం బంపెను. తిర్వానువ ప్రాకారము రాజులందఱు సైన్యముతో వీరు నంపరి.

దేవవర్మయుఁ దమ మిత్రులఁ గొందఱు లోకు రమ్మని కమ్మం ద్రాసెను. ఎవ్వరో యుద్ధము ప్రగల్గుదు రాజులు మాత్రము వ్రోవవచ్చునుగాఁ గొందఱ సైన్యమును నహాయముగాఁ బంపిరి.

ఁడువాగులును పూసములను అన్ని యుద్ధమునకు వాడుత్తపడి యుండిరి. దెండుమాడు దినములలో మహాయుద్ధము జడగఁగలదు ముహూః ద్యప్తియగు నాహరము తొరకగలదను భూతరాజు లార్యకుఁ రద్భుక్తాంతమంతయు తెప్పెను.

జకభనిని భూతపత్ని అయ్యో పాపము దేవవర్మ లంహింపఁగలదు శత్రువు నకు లొంగిపోవును కాఁబోదు, వ్యాయమికనిదేకరా? ఇనిరో యేరాజుగాని నీదన్యా యము. యుద్ధము జేయఁగూడదని మంఠలింపడ సూర్యవర్మ కోపవంతనే లంఘించి లంఘదగునా? ఇది భర్మచిరుద్ధము భర్మచిరుద్ధమని ముఱకగా భూతరాజు మనశ్చి విరుద్ధమైనవేమి? పూర్తియదు వాహరము తొరుకుచున్నదిగాఁ అట్లా యీ కరువు మంట నేను భరింపఁజాలకుంటినిగా, అయ్యో నింకను రెండుయములులైన శాలేదో? ఎప్పుడు తెల్లనాదును. ఎప్పుడు ప్రోద్బుగ్గులకును మరలనెప్పుడు అవారము తొరకును. అని యాశల నెగుచుండ నవని లార్య అయ్యో! ఏకాంత నేను నాదలేకుంటి ఆహారమేమియును తొరకదు నే నేమి జేయుదును. అని పరితపించుచుండెను.

చారి సంవాదమంతయు విని విరజి నిరతికయ దయాకరికహృదయయై పాపము ఈ భూతదంపతులు ఆహారములేక మంఠా మెగురున్నారను నేను వీరి కారహానిని నేని నాన్యసాక్షులును నొందును. నేను బ్రతికి యేమిజేయుదును. అని తంబి మిల్లగ లేది వారియెదుటకు వచ్చి నమస్కరించుచు, దిశారణావతో నిల్ల నియె

1. భూతదంపతులారా! మీరు అకలిచే నిర్మిలి కారపరుచున్నారు. వేదాక మున్నశాంకను దైవికముగా మిలింకితురెండితివి. నన్ను మీరు భక్షింపి మీయకలి యదంబిహారు. నేను గృతార్థులం నగుదును. భూతకృపి జేయుటకన్న నుత్తమపుణ్యములేదు. అని యలికిన ఆ దంపతులమె దిక్కు మొగంబై యబ్బుర పాటుతో నొగిగితాని ఏవెవ్వతెచ్చి ఇచ్చిపడయిన తెల్ల వచ్చితిని? మాతావ యెట్లు

జరిసికొంటివి! ఇద్ది సాహసమేం జేసెదవు. రావునకు సమ్మతింబువారందరూ! అని యడిగిన విరతి మరల విట్ల వియె.

నాదరిత్యము వినుట సే మీకును గొంతవిచారము గలుగును. దానితో మీరేమి మది అలికి యజ్ఞమోర్యలేవి స్థితిలో నుండిరి. ఎవ్వరైనను మనస్వేశాంతను మీకు భవంపదగిషరావను వెగ తక్షింపి నా యజ్ఞమును బోగొట్టురని వేడినది.

అప్పుడు భూకాంతసౌకర్యముగాఁ జేరదీసి, అమ్మా! నీవుమాయించి శిరితైత్తిని ఎంతయాశ్చర్యా నున్నను నశిరిని భక్షించు పాపాత్ములుందూ? పోకృతుండైనను అతిథి పూజార్థము నీటి యుత్తమాచారి సంగతి చెప్పువేం! నీవే దియో నానగ నొందియున్నట్లు తలవలెనుచున్నది. నీకంతస్వరము మిక్కిలి మారుత్యముగానున్నది. నీవైతిమకాతి యుపరిపరి బోరుతున్నది. నీవృత్తాంతము చెప్పును యడిగవది వీఁతజెప్పినంగాని నీ మేలి మాంసము మేము ముట్టమని భూతి రాఁ ఫలితము.

శ్లో. తీసువవం రవతి తస్య పురం పౌరానం

సర్వోజన ప్త్యజనరా ముపయాతి తస్య

కృత్వాచ భూర్వరతి గంతకరత్నపూర్ణా

యస్మాప్తి పూర్వసుకృతం విభూతం పరస్య

అప్పుడా రాఁవత్రిక తన చార్త్రమంతయుఁ బాపస్మరియైనట్లు మార్చింది అదిగో అకడే నాదర్శ చెట్టు కిందఁ బండుకొని గుట్టువిట్టి నిద్రబోవుచున్నవారని చెప్పినది భూకాంత యయ్యుడఁతమునిని యక్కంత ఎక్కుయొక్కపాపదీకస్వాంతయై తల్లి! నీవంటి యిల్లాలింబున తిమమనుచుంది? అనఁ నీకింము త్రిలోక జనస్తుక్కమై యున్నది. నీయొక్కయు నీయొప్పుయు నైకత్వముననుత్తులి నిన్నా కేవల వియదనిలోనికి బోసివుచ్చిరా! కాఁమ్మ! నవ్విన యూత్తెమట్లంబులు కాబోవునా? నీకంద్రి యంత కలిసాకుడయ్యెనా? రత్నమువంటి నీన్ను ముద్దియైత్తికొనియెరు జంగమునకిచ్చి పెండ్లి జాపించెనా? బెరా! యెంతలింక యని వెరగుపడుదు! లలింబారి ప్రాచేశ్వరా? యిదిన్నది కడు సుత్తమరాని యీమె చరిత్రమే చెప్పుచున్నది. ఈపూతురారి పాద రేణువు సోకిత మనము ముకుళించుగదము. దీని మగఁడు వెట్టి గఁడు చెట్టు కింద బండుకొని యున్నవాఁడు వాడకిమింది బాత్వర్యము గలుగఁజేసువయె నిండుండు! దగిన యుపాయమాలోరింపుడు. అని ప్రార్థించిన అతఁకు లక్ష్మిమాల అవదానిని వాడగుట వల్లి యని యొప్పుకొని యిండుంకుడగిన యాలోతనను జేయుచుండెను.

అప్పుడు భూకాంతని తల్లి! నీవెల్లఁకుని జాతవయెం అనవివృత్తాంతమెట్టిదో

యేరుగవఁ దెప్పించి ఇది కడు విపరీతము ఇది పిలువ్వుము. అనుటయు విరతి సిగ్గుపడ
యించుచు లేచి ఇదివరకు నేను బలకరించి యేరుగవఁ నన్నతఁడును బలకరింప
లేదు. ఇప్పుడేమిచి విలుతును, అని వంశయశశిరమర్తియై పరికిప అక్కరికింబోయి
భూతపక్షి నవ్వుచు పద పద ఏ గేల నేనుగూడ కత్తుననుటయు అతిఁడు పండుకొని
యొన్న వెట్టుకొండకి వాసె నామెంటిసికొని పోయినది.

అంతకమున్నె అతండులేచి ప్రక్కను విరతిగానక నలుమూలలు చూచుచు
నింతలో పిరిద్దరు వచ్చునటాచి దృఢిల్లి అద్దెలేచి యోనుగిల్లి యేమియుమాలాదక
వీలగా భూతకాంతలూచుచుండెను.

అప్పుడు విరతి లేచి యింకందే వేజెప్పిన యంకండు చూతు మనవుఁడు భూత
పక్షి చావునకుఁబోయి చూచుచు నీవెప్పుడవు? నివృత్తాంత మెయ్యది? నీదేకులము
నిజము జెప్పుము దెప్పకున్న నిమ్మరండిండుము విజముదెప్పిన గొప్పవెరుచును. ఇందు
ంతే విన్న చిన్నది చూయెద్దకు దీనికొనవచ్చినది. అతందే భూతరాజు వేషధనిపత్నిని
నేనిద్దరము ఆపవర్తకభారమున వసింతుము. తర్కపత్నియగు విరతి మూలమున నీతో
నింత మెల్లగా మాట్లాడుచున్నదానను. లేకున్న నాతర స్పృహలేకి జీర్ణి విడుచును
నిజము జెప్పుము. అని యడిగిన కాతండు మృత్యు సార్వభౌమ్య స్వరత్నంపై రీతాకు పడి
నిజము దెప్పక తీరదని యట్లు దెప్పబోడంగెను.

అని యెఱింగిరి... ఇట్లు వి దెప్పబోడంగెను.

138 వ ముఠి.

సు గ తు ని క థ

అమ్మా! నీవు ముగ్ధుడిగవలసిన నాచ్యక్తాంతమంతయు పురింతుచున్నది.
వినుము శ్రీకంఠనగరంబున వజ్రదత్తుఁడను రాజు గలఁడు. అతండు సంకాస
కూన్ముండ్లై పెద్దకాంతు పరికపించుచుండెను. సామ్రాజ్యవైభవసంతోషంబు నభిగ
బొక్కి సంకాసరాహిత్య పరిణావంబివృద్ధి నొందుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాడప్రీతికి అపరశివావతార మనందఁకు అంకమలేవర యింకం
దరుడెంచి శిలాంయములో వసించెను. భూతిద్రుద్రాక్ష మాలికా విరాజితగ్నాతుండు కంఠ
మండితాధారుండునై యొప్పుచున్న అకపివేషము జూచినవారికి మహాన భావుండని
తోచక మానదు. అతఁడు శ్రీకాంఠదేవనియను రసమాలికా సిద్ధుండనియుఁ బొరు
లద్యుతముగాఁ జెప్పకొనఁ బోడంగిరి.

ఆవారుగవని వజ్రదత్తుఁడొకనాఁడయ్యాగికడకుఁబోయి స్తుతి పూర్వకముగా
దన యపిలంప నెరింగించెను. అయ్యాగి యాస్పదకి గృహవిదోకనములఁజూచుచు

జయశంకర: మృత్యుంజయ: యేనియోచ్చరింపును రక్షలేకుతో మంత్రిగ్రహస్థంగిచ్చి మహారాజా నీవీ భస్మంబు చాచ్చుము. నీతార్యకి రక్షలేకొమ్ము. నీకుఁ దప్పక కొడుకు గలుగును. వానికి జంగమదాసని పేరు పెట్టి వధియారపయేట జంగము వేషము వేయింది శ్రీకైంమువకుఁ దీసికొనిపోయి వట్టి కాఠ్యపాపాచారికిఁ జేరవ్వనింపవలయును. అట్లు జేయనేని మువ్వరాదెల్లంగందను దెప్పిన విని యాస్పృహఁలకు స్వామి: మీదిట్టి వర మిచ్చియుండగాఁ జెప్పినట్లు దేయట యద్భుతమా? తప్పక తమ యానతి వడువునఁ గావించెదను.

అని పలికి అయ్యోగి లేచియో కానుక యాయఁ బోయిన ఇందుకొనక నిర సించెను. మహాత్ములకు ద్రవ్యాలిరాన యుండదుగదా: వజ్రదత్తుడయ్యోగికి వమస్క రించుచు నిండికిందోయి వక్రస్థావరము లార్యకిచ్చెను.

అయ్యోగి జెప్పినప్రకారము వెంటనే యామె గర్భము తరించి కుటుంబహార ద్తంబున నొకప్పుడుగారిందెడి. అతఁడందఁ రూపంబున మిక్కిలి కొనియాడఁ దగి యున్నందుండు నంతసేందును జాతకల్పాడి విరుల నిర్వర్తించి వానికి జంగమదాసు అని పేరు పెట్టెను.

అజంగమదాసు దివదినాతివృద్ధి వహించి సర్వజ్ఞున దర్శనీయుడై యొప్పు చుండెను. వాని సుచితకాంక్షునఁ జదువనేని పెక్కంజర గుడువునియేమించెను. వాని విద్యాగ్రహణక్తి మెచ్చుకొనఁ దగినదియేకాని తొల్లవారిం దిరస్కరించునవ్వలా వము వాని బుద్ధికిఁ గళంఁము గలగుఁజేయుచున్నది. విద్యుల గ్రహించుచు నొకం వెక్కిరించుచుండును. పురాణములం జదువుచుఁ జూర్చుం నాకేనించుచుండును. శివశేకవుల యాలయంబుండుఁ బోవుచు శిలలని ప్రిగ్రహములఁ దిరస్కరించు చుండును. పెద్దల ననమానించుచు తనీతి వారావృత్తుండు సర్వజ్ఞవంతులకుండై నందరించుటకున్ రాజపట్టియగుట వెదుట వెన్నతు వేమియావనలేక బాటన దిట్ట చుండుడు.

రాజును వానిచుంకగములు దెలిసియా లేచెడ కలిగిన సుకుండగుట నేమియు చుండలింపవేదకవాఁడు కొరివట్లు దేసివట్లు యోగిగరింపుచుండెను. వాడు చుండగనుసటిచుగుచు పెక్కు విద్యలయందుఁ జరికిచుండయ్యెను. పదియారేడుల ప్రాయమువచ్చినది. అప్పుడు రాజ యోగిమాటవలంచి యొకవాడు వృత్తుని లాలిం పుచు నిట్లనియి.

రాజు—వచ్చా: నీవు ఒకయోగి వరంబున బుద్ధివి, పిక్కిప్రాయంబున జంగమవేషమువేయించి శ్రీకైంమువకుఁ దీసికొనిపోయి దెప్పెను. పైకిగలయు శాంపనకఁబమును పట్టుకోలియొ గల్గించితిని నీవు వానిం దార్పవలయును.

పుత్రుండు—నీవెవరివరలయినది బుద్ధినివో చెప్పుము.

రాజు—పరిహాసచారకుము నేనెవ్వరివరలయినది బుద్ధివేమి ! నాకు గాంను గడిచినదిగదా.

పుత్రుడు—వాసునుగొంత గడచినది. ఈలాటి పెద్దమాటల వా యెద్దవెప్పు కుము, అయోగి యెవరిమాంమునయ్యెను. అన్యమునకుఁ జల్లిదంతులెమాంము. వేదవ్యక్తునుగాదు.

రాజు—అయ్యో ! అయోగి అట్టివాడుకాదు మహానుభావుడు. ద్రవ్యాశలేని వాడు.

పుత్రుడు—ద్రవ్యాశలేనియట్లే అతిసయించుచు దైరాగులు మీవంటివారని హెసము చేయుచుండుదు. మీరు వట్టి అమానుషులుగదా !

రాజు—నాయన ! నీవు చిన్నచాడవు పెద్దం నభిషేపింపకుము అట్లుగేయ నినో హెసముచప్పునని కూడ చెప్పియున్నాడు నుమి ! తప్పక నీచా వేషము వహింపకరదు.

పుత్రుడు—దాదా, దాదా, ఇప్పుడు ఇదిగవ వేషము వేయుచునెదను. రేపు మాదిగవేషము వేయుచువగలదు, వానిచూచి వరువున నడువవలసివరా యేమి !

రాజు—దాదా ! మొదటనే యాయవరెప్పెను. సకుమారినో ముప్పువారిట్లును నుమి.

పుత్రుడు—అరియేమియో చూచుచుగదా !

ఇదిచెప్పవలసినదేమియున్నది. కంఠరిలో వాడు పెద్దకరవు వికటవారము గావింది అట్టివేషము వేసికొనటకు అంగీకరింపకయ్యెను. రాజు లేయనదిలేక విచారింపుచుండెను. కొన్నినిమిషాలు అరిగిన వెనుక రోజునము తీయరురేయించు వాజంగమదేవర దైవికముగా నాయూర్జువప్పి దేవాలయములో వసించెను.

అచా క్తవిని భూకర్త అశ్వంధకయతక్తి విశ్వాసపూర్వకముగా వశనయిద్ద కుంటోయి అడుగులంటి మహాత్మా ! నన్ను గృహమునుగౌదంబుకురేమో అట్టి ఎయనగానుఁ మీరునాకు దురుకుకొడుకులయితేనితిరిం ! వాడు నాచెప్పినట్లు వినుటలేదు. ఏమికలందుననోవికటవారియయ్యె. మీమైద్దకు రప్పించు మందలంపుఁ దని వేడుకొనియెను.

అజలగమదేవర మందహాసముగావింపుచు నందరులకు మీదంపతులు హేతు భూతులు చిత్రరాచర్యంబునంతేని వాడట్టి వాడయ్యెనుని పలికి వాడు చివయొద్దకు వచ్చుట తెల్లనే సంగీకరించెను.

రాజు పుత్రుడు త్రుతిహరికొని అతివృత్తమున వయోగియొద్దకుఁ దీసికొని పోయెను.

రాజపుత్రుడు రాజవభావనలఁబడఁ నతనికి ననుష్ఠరింపక తిక్సొర భావమున నందఁ గూర్చుండెను.

జంగమదేవర—నీపేరెవ్వడు ?

రాజపుత్రుడు—గడ్డము పెండినతోడనే సర్వజ్ఞత్వము లలియెను ఎల్లవారిని నీవు నీవు అని పిలుచుచుండెను గదా.

రాజు—అదా నీవు వీరవరంబుననే వుద్దితిని వారు నిన్ను మీరవారు పేరు పెట్టెను.

రాజపుత్రుడు—పేరా ? జంగమరాని

రాజు—అయ్యో ! అట్లుకాదురా జంగమరామరా

రాజపుత్రుడు—మీరు పెట్టినపేరతి నేనెట్లుకొన్న పేరితి

రాజు—వీరికి ననుష్ఠరింపుము

పుత్రుడు—మీరు ననుష్ఠరించితిరి కాండా. రానికతనమీకు వచ్చితరాతము మీరేకుడువుడు వాకుఁ బాచి పెట్టవక్కరలేదు

జంగమదేవర—నీకుఁ గిడఁఫలము నీకును నిలిపి పెట్టెనము ని నంయునా !

పుత్రుడు—(పరిహాసముగా) ఏకోకొందెము దయదేయఁడు.

జంగమదేవర—దండఁ జూచియు నొకేక గంటయు నొకపేక కంఠమును బాని జంగమదేవమునీదేతనెయిలది రిచ్చమెత్తింతును చూడుము.

పుత్రుడు—అట్టి పేషము వాచెక వేయింతువేని నీవు నిలమిక జంగమ దేవరవే.

జంగమ—పరే. యిదికిఁబోమ్ము.

రాజు—మహాత్మా ! నీవిచారణ పాదించవలదు. మీకు జ్ఞాతుఁడికడు. నయ కిషన్దింపవలయునుగాని క్రవ్వుఁజే రుదగన నుడి

అని అతని నుతించుచుండెను. కుమారుఁడంతకుమారేయబోయి నాని నిజనివా నంబునకుఁబోయెను. ఉత్తముఁడెరన్నుఁరించినపాతక మూరఁబోవురా! రాజపుత్రుఁ డింటికిఁ బోయినో లేదో అంతలో దుర్బరమగు కూనొప్పి చూపెననించి గింగిరి కొట్టుకొనఁ గొరంగెన. పెక్కురిక్కు వైద్యులువచ్చి చికిత్సఁగానింపిరి. ఇంతుఁయుఁ బ్రయోజనములేకపోయినది. అప్పుటికి వానిచిత్తము మోక్షార్థముఁజెందినది. జంగమ దేవరమహిమముఁగ దధికభావగలిగినదని నిశ్చయించి రాజపుత్రుడు కండ్లదిని వేడి కొనియెను.

యోవన విద్యాభాగవత్కములు బ్రతుకలాని యంతయాపద గలిగివచ్చు దుఃఖు గనని పెద్దలు చెప్పుదురుగదా అప్పుడు రాజు రాచమతి రాజనభావము విడలి సాత్విక భావమువహించెదనని సంకసించుచు సాంకేతిక మెక్కించి నాని వయోగియొద్దకుఁ దీసి కొనిపోయెను.

యోగి జంగమవేషమువేయించినాని నాయొద్దకుఁ దీసికొనిరావలదని చెప్పెను. అప్పుడు రాజువెనుక జేయించిన కవచమండలకాయం గారవన కంఠము వట్టుబొంత జోలియు భరియింపజేసి దీసికొనిపోయి మొక్కిందివ రీ. రీ ఈరాజనవేషము చనితీ రాదు నిచ్చమెత్తుజరిగము వేషము వేయింపవలయునని చెప్పుటయు రాజు జేగురుగదాలో గుడిన బొంతజోలియు, గండుగంట, కంఠము దుర్బాక్షమాలికలు విభూతిశీలము భరి యింపజేసి తీసికొనిపోయి అతని పాదలయందుకవేసెను.

అప్పుడయోగి—ఓరీ! నీవెవ్వఁడవు?

రాజపుత్రుడు—స్వామీ! నేను జంగమరాజును.

యోగి—ఈజంగమదేవర జంగమదేవరయో.

రాజపుత్రుడు—స్వామీ! బుద్ధివర్ధి. అపరాధి రక్షింపుము. జన్మకర్మ మదమత్తుండనై దుర్వర్తనముం చెందితిని. తమ కత్తిరే నాబుద్ధిబిగ్గజేసితిరి. సాధు వర్తనముం చెందింకదాత మీరాసులను గనికరించి సాలింపుమని మొక్కుచున్నాను.

యోగి—అప్పుడు నీకు శూన్యోపేయమౌదు.

పుత్రుడు—లేదు మహానుభావా! మీపాదరేఖపు పోకిధంతనే యటవలె చెనది.

యోగి—నీవేషముతోఁ గొంతకాయం బిచ్చమెత్తుచుట్టిరాటము గావించుము. అప్పుడు నివృత్తిగలుగును. సాధువర్తనంబునై మెరింగంగంపు విమ్మల బొల్లము లందగంపు. అంతదనుక నీమతి విషమైయుండును. పోపొమ్ము.

అని యానతిచ్చి యాయోగి జవన్మానకుండయ్యెను. రాజు ఎద్దితా ప్రార్థింపఁ జోయెను నాని వినిపించుకొనలేదు. అత్రాత్రిమే జంగమరాజు పురమువిడిచి నిచ్చ మెత్తుచుఁ దీర్థాలనముగావించుచుండెను.

అని యెఱింగింది యాతఁడో శ్రోతరాజు. అజంగమరాజేయూ వ్యక్తియని తెలిసికొనుడు. మీరకుగురువే సప్తవర్షములంల మంరియు స్వాంతమున నుగ్రించి నది. నాదేనుక వేటిరనుక మనను వికయే నున్నాంబున పక్షివానినలె జొంగి తిని, ఒకనాడొకవట్టుబంబునకుం బోవుచున్నప్పుడు యిందుపై నెక్కించుకొని దీసి కొనిపోయియోరాజు నాకొనన్పరానిచ్చి పెట్టిజేసెను. అత్రయంతయు నాకున్నప్పు ప్రాయమై యున్నది. అని అతంబాత్మీయస్మృత్యంతరము వెఱింగింపెను.

271

అంతట వివిధ విధానములను అనుసరించుచు మారు తోరంగివది. భూత పక్షియు విష్ణుయమలవయినను సార్వజ్ఞ, సర్వభూత యనుకొనుచు రక్షిస్తున్నది. సర్వ విచారింపవలయు సర్వ మలవి పౌష్ఠ్యమునకువలయునని వలకులు వారిద్దరిని దన భర యొదకుఁ దీసికొనిపోయి యామృతాంశమందయు వాభూతవాఙ్మసితోఁ జెప్పినది.

అనియతంగిరి... ఇటుని చెప్పారోకరిసెను.

139 వ ముఠా తర

యుద్ధము కథ

చక్రవర్తియగు మార్కండేయ దేవర్కపై యుద్ధమునకు పంపి తన అల్లుడగు నుమావ్యుఁ గుమాత కుమారి గౌతమి దైవ్యముతోఁ దోడునంపుమని చంద్రగుప్తవంశ యాజ్ఞావక్రక వంశిననిమ్మల జంబరగ వ్రుండును : రిలేక వారిద్దరిని జతురంగబంధముతోఁ బంపి అనుభవము యుద్ధవార్తల దెంపుటకు మేగించారిని వెక్కిరింప నియమించెను. వారిరు వోయివచ్చి రెండువర్తనవపు సంగరవిశేషము లిట్లు జెప్పుచొడంగిరి.

మహారాజా: సూర్యపర్వ బంధులు నాలుగవ హిందూ చేరిమి. అతిరథులు మహారథులు మహావీరులు రజాంగణమంతయు నింకిముందరి, విచ్చిత్రాహ్లాదములు బిన్ని నౌకలెలుంగక యోధులు యోధున మెప్పుడెప్పుడని కౌంతరపడుచుండిరి.

దేవస్వరూపము అక్షపాదమైనది. యోగులు సుందరీ యందుకయుఁ గాన రాదు. అర్చనను చెందియక స్వర్గంబునుతోవే సూర్యవర్మతోఁ బోర నన్నుఁ దైవ దేవవర్మ దైవ్యసాహసారులు వరవారులు కొనియాడఁ తొడంగిరి. ఉభయ సేనలలోని రణబేరుల మహారాజునంబురు. భూనదోంబరాళంబురు. వీరులుగామిష్టముండెను. శంఖ కావళిద్యంబులు యోధుల నింహనాచములతో మిళితములై యందులకఁ జెప్పుట గలిగియున్నది.

సూర్యవర్మ యిప్పుడైన నీ ముల్లంబుల్లి యీమాటగా నాయొద్దకుఁ బంపితినిని యుద్ధ సూపుతేమదురుని దేవస్వయ్యుత్పల సామధారము లింపెను అతండు తిరస్కరించి రాయవారి వనమానించె పంపెను.

దానం గోపింది వక్రవర్తి యుద్ధమునకు రాని యాప్తికతోడనే విడుదలయ్యెను. వీసిన క్రోధమున నొక్కుమట్టి క్రమబంబులయ్యె గలిసిరి. క్రమబంబులను బరి కొనువలుకమెయిం గలియినికి మనసేకంబై నాతికరణముఁ బ్రయోగింపఁ కొడం గలి ఉభయబంబులకు జెడ్ల యుద్ధము జరిగినది సముద్రమునోలి విప్రులించి గ్రహులకన్నఁ బరబంబుల విమలకు నెబ్బయింపెను.

అందు దేవవర్మ యెల్లఁగడు. తురగానాథులై కరణున గరవాలులు
 ఘాని మెలుపుకీగెయాలిదె లద్దకాంతులు కన్నులకు మీమిట్లు గొలుప విచ్చిత
 గతుఁ ఁ లోత్రమియరుఁ దమలంకలు నిలిపి శత్రుబంధులఁ జెల్లెలిట్లనోదె
 వాపుజేపెను. మన యాపరాధాగారు తత్తుగవల్లుపిశేషులు లరసి యందలికుక్కలు
 తెలిసికొని నివతుగమును వానిపైఁకుఁ బోలి కలియఁబడి యుద్ధము జేయుచుండెను.
 ఇరువురు పెద్దకడపు పోరిరి. తక్కినయొకరియై బోరుమానితద్విశేషముఁ జూచు
 చుండిరి. అచూఁచులందుఁ జేరలేకు ఇంకలో పాయుశాసనమునుఁ గని బోరు
 లానిని యుపకాగువాను నాయుధముల విడి కంకరజీవులులు దీర్చుకొనిరి.
 దేవా యాకడపట్టుచుచి వచ్చితిమి. వేదివిశేషములివి. లేవు మేలంశండ్లువచ్చి
 రెప్పగండు తుపాటికిఁ జువులు తొంగియుంచుదు అపెరుని కరణులంగాని కానిచో
 నిన్ననే కొట వచ్చెపోవును. రాత్రి గూడ మరల యుద్ధముజేయఁ బ్రయత్నంబు
 చున్నారని యొకరి కెకరిం చెప్పియిది చంద్రవస్తువులు తదనంతర మృత్యావతిము
 విన మిక్కిలి తొందరపడుదుండె

మఱునాఁడు యధాశాంతుమును వాదానాథులు వచ్చుటయు సంద్రమముతో
 వాడైదు మగవలమునకు జరుగము గలిగివడియూ యని యొకరికి వాఁడు దైన్యము
 లోప మచూచూ అంతయు వ్యర్థమైనది భూమందుమున నిట్టివిధీత మెప్పుడును
 జూరి యెరుంగము. ఎరుదు. వగలెల్ల పోరి యంతటితో విరచింపక క్రమ్మర రాత్రి
 యుద్ధము ప్రారంభించిరి. మనకు పేరలు రాగంపుగదా యనుగర్వమే యంత
 ముష్కదేచ్చినది

రాత్రి యుద్ధము ప్రారంభించిన తొడుగడియంపు నొకమహాబూరణు
 శత్రు సేనలోఁ జేరి సేనానాథులు జేసినది. మఱుబంధులన్నియు మూర్ఛవోయి
 కొంతవడికిఁ తెప్పిరిల్లి చూచివంక నాథులంబు గొండగునాపరి భయంకరమైన వోరు
 తెరుకొని యగ్నిజ్వాలవలె నాడుకవేరార జీవంపరి మఱుబంధుల జావంబు
 రాదురు బోమంపరి జేతుం జరచి నోటవెరుకొనుచుండెను.

మహారాజాకుంభోద్ధరిఁ జూచి పాదులంపరి సౌమంధరాఁబు పీఠయోధులు
 తాలంబులు పికాపికలై యానాథములు విడిచి వాహనంబుల సుతికి కిరీటములుజార
 బట్టలవీర తాటులుగొట్టుకొనఁ జరగికోకగ్గిదెప్పక వంపరింపక గాలికొండపాఠఁ
 బొడంగిరి. శత్రు సేనలో నొక్కఁడును తెక్కుదెడకక యొక్క మిగిలి మనయోధుల
 వెక్కిరించుచుండిరి. పెక్కిల అర్ధరాత్రుగనువచ్చుచోక రథాంగములు భూస్థమై
 పోయినది కొంచలు మడిసిరి. కొందరు పారిపోయిరి. కొందరు వాని నోటిలోఁగది

కణకములై. చక్రవర్తిని అట్లుకొని శాశ్వతమైనది నభిషి చేసినను వార్త వ్యాపించి నది.

ఎవ్వరు మదిసిరో ఎవ్వరు పొరిలో యెక్కతెలియదు. వాడు బ్రహ్మరాక్షసుడో భూకమా దయ్యమో తెలియదు. అది మహాప్రళయమువలె జరిగినది. దురుండా దైరవుండా మృత్యువో యెట్టి కార్యము గావించెనని చెప్పకొనుచున్నారు. అర్ధరాత్రముదనుక నట్టిసంహారముగావించి యాభూతమొదేని జోయెను ఇంకపట్టుచుచి పొరిపోయిపచ్చితిమని చెప్పిరి.

అకటవిని పురిపీఠతి యారస్థానముగావించుట కునుజేపయ్యి మకుమా యుడు సేమమా? అని అడిగిన వాడు మదేవా: మాతెవ్వనను గనంబడలేదు. ఎవ్వరి నడుగుదుమా మాటాడిన వాడుపచ్చిపివయ్యునెమోచని శిశువునువతక మెల్ల మెల్లన దప్పించుకొని పొరిపోయి వచ్చితిమి. శత్రుసేవదెస వనియించిచూచిటదే మేము బ్రతికితిమిగాని దేకువ్వు మేమును నీపాదకి కమన లోకాతిరుంమై యుండు మనిచెప్పిరి.

పోహించు మనవారి సేమము తెలిసికొనక వచ్చిరే? వారెవ్వరో తెలిసికొని వెగమరండు అని నియోగించి రాజు అ మృత్యువము రతితోను భర్తవతితోను చెప్పి వేరకపించుచు దూకంరావకు వాకురవడు యందెను.

మరువాడు తెండుగడియల ప్రొద్దెప్పునవృటికి సందేకహరులు పచ్చుటజూచి పొరులు హాహాకారములు గావించిరి. వాండు రాజనగరము జేరియ జేనింజూచి యేమాటయుం తెప్పవేళక గోలవచేరునఁ పటాకంగిరి.

రాజు హృదయము భేదెల్ల ఆ? ఏమిచైవమా కలఁదివల్లె అదిగవడియా యని యేడ్చుచుఁ తెప్పయు తెప్పయు వా కుమారులును అల్లుడును అచ్యుతరాక్షసునితోఁ గణకములైరా అని అడిగిన వాండు రేవా: మానోదితో రేవరకు దుష్టవార్త తెప్ప వంసిపర్చితది. ఆపాడు భూపము కిరీటములు భరించిన యోధుం నందఱునుఁసేరివడియ గొట్టి యిద్దరిద్దరిగలిపి కాళ్ళకుంబెయగల్గి గుడిగా మెకపించి వెసికొని రీసికొని పోయినదట మనవారినిద్దరింజుంపి యొకేంతెవెరి మెకపించెవెరి తీసికొని పోయినట్లు చెప్పినారు మహాప్రభుఁ అది గట్టదస్వఃమంకోఁ చెప్పి యేడువటాడంగిరి. నృపా బుండు నేలంబడి యొకలెఱుంగక కొట్టుకొనుదుంటెను. మెల్లకులు సేదదేర్చి యొరావ్వుచు వంకబృరంబుకుం బంపిరి.

అతండు భార్యమైంది వాపోవ భర్తరతి నిరతికయ దైర్ఘ్యవంబిమతియై

మనోహరానివిట్లేల పరికపించెదవు? నుపారమ బాధకవాలకమని వేను మెదటనే చెప్పలేదా? ఏషయతరసంబులు అంత విరహంబులు కావా? నానందరులు రుణసంబంధులు కారా? రతియు గునుడు నుకమాదుఁడును గమముజేసి లవుని విరతింబురఁబుటయే జేయలేదా? ఆపాతకమారకపోవువా? విరక్తుఁగువారి వియోగమున మీకిట్టి చింతయే గలుగలేదు. ఈరతియే గునుడు బోసవ మదలంబున ప్రియసిగ్గున వామాటలు పాడింపక ప్రవంశకమేదికృమనయ్య. గామక్రొధులు జీవిక దప్పుక భరింపఁ దగినవనియు వాడిందిరి. ఇప్పుడేమైవది? యేదివిరక్తము ఇప్పుడు మీకుఁ బ్రసంధక మెట్లున్నది. అసహ్యముగాఁ గనంబడుచుండలేదా? వాడిమందిరి సర్వదా అట్లే తలంపిన వరితాపము గలుగదుగా? ఇప్పుడైన వేదాంతావలోకము గావించుకొని వనంబునకుఁ బోవుదము రండు. రాజ్యలోగంబుల విశేషుడు. ఇతిమనకు దైవము పకారముగానే కాపించెనని యవదోగించి వివి యజ్ఞసతి యప్పుడును సరకుగొవక నేలంబి పొరలుచున్న కూతువట్లు నియె.

పుట్టి నీతర్త నుకమాదుఁ రసమాపమాక్రమకారి అనియే విజయముగైకొని పేరుపొంది వచ్చుననియుం గుమారు జతజేసి మువ్విది. ఇట్టి అవిష్ట పట్టు? యెఱుఁ గముగదా? పట్టి పెనంబంబిన గారవవారెప్పుడు? రక్తవర్తి మెచ్చుకొని మాత్ర కానుకలిచ్చునని ముదిసితిని. అయ్యో! యే లాగ్యము పట్టివడికాదు. ఇప్పుడేమి జేయుదును నిప్పెట్లు భరింతును. ఎవ్వరిఁబొదికొని వామా గడువుదును మీ అమ్మ పట్టి వెళ్ళితి. మాట్లాడిన సర్వము మీక్క అతనికిఁ బోవుకమురెప్పు? పంకుచుండును. హా! సరమేకర్తా? అని విలపించెను.

అప్పుడు రతియే భర్తృపోదతుం గురించి పరికపించుచుఁ జెల్లరిని, తర్తను విష్కారముగా అడవుంపాలు సేవినంబులకుఁ దవకిట్టి కష్టము గలిగినదని వెళ్ళయింది హస్తాప్తము తెందుడుఁ దల్లికి వమస్కరించి తనకు వేదాంతోపదేశము జేయుమని కోరికొసపడి. అలావే విరక్తి యజేమాట నిక్కువముగదా.

వారట్లు డుఁఖపొగరమున వనింగి పరికపించుచుండ మరియెవరు దినములు గడిచిన ఏమట్లు మతకొందలు వేగువారు వచ్చి మాట్లు నిన్నువిందిరి

మనోరాజా! ఆహుతమంతరితో పరువక అమ్మరునా! దొర యోవసపురుషుని తీసికొనివచ్చి చక్కవ ద్రిసింహాననిమున గూర్చుండబెట్టెడిది.

కొత్తరక్తవర్తి మిక్కిలి లేజ్యాలియే యున్నాడట. హఠశీసై నసామంక రాజులు మల్లకులును అశవియావతి కెరసావహించి హర్యబర్హమలు లేమురున్నారు. అతని యోజ్ఞానుసారముగా సహాయము వచ్చి యుద్ధములోఁ జనిచోంబు సృష్టమా

కుం పీఠము బ్రాహ్మణుల పత్రిక యొకటి కోటగోడకు శంభోపయోగమున్నది. అమా సామంతరాజులకు తెలియజేయుచుచు చక్రవర్తియొక్క యాస్తియున్నాడట. (దగుత్తిలో) వాస్త్రులలో మనవారి యద్దరి పేరులు బ్రాహ్మణులయున్నవి స్వామి మేమనఁజెప్పిపోతిమి మహారాజా! అని చెప్పి దులింగిరి.

అవ్యర్థాంతము వివి చారి మరణమునకు నగమదు అనర సంస్కారములు గావించెను.

అని యెఱిగించి... ఇట్లని చెప్పబోడఁగెను.

140 వ మజిలీ.

కు శ సు కు మారు ల క థ

అయ్యో! కాలమా! నాకెంత వెళ్లదావనై తిని. మరీయ రరణసంపాదక కీటం దగు విశేషులచేత గాంధీశివునిగావించి భార్యాపుత్రికలతోఁబన్నిట్లువనములపాలుగావించుచో వారికోలా! రామా బలిశీత సకల సృపకుమారులకు సుకుమారులను సర్వ క్రమ మరాకమ వివశులగు కుకుమారులు బ్రహ్మరాక్షసులచే! అంహ బడులందరిగదా! నన్నిట్లు రాజ్యభ్రష్టుని గావించి పురిమండి వెళుంగొర్చితిని! అక్కిటా ఈమనుషకు మరవరి మగు రతియు అత్యంతమృదుగృతియొప్పు ధర్మరతియు! గాకులు పొక్కులెక్క మాత్రుం నిగుడింపుచు నడుగామర పడవునకమయదర నదురుతుండు నిదుము జారి నాయెదదరండు చిరుచులై పోవుచున్నదిగదా! సీ! నావంది అభాగ్యు! తెందును లేడు కొడుకు చిరువుతుం బోయిరి. అట్లాక్కు గంతుగొనిరి. రాజ్యంబు క్రతు వృషా బ్రాంశమైనది. నగరసుఖంబు లానోకనుమంబులై నవి. పరిజనులు వదలిరి. అక్కితులు విడిచిరి జరతంకెక్కినది. ఇట్టివేళగూడ వేనెట్టి సుఖం లనుభవించుటకు! బోవుచుండినో తెలియదు. ఇక మరణము కన్న నాకొండు కరణములేదు తర్క రతి చెప్పినమాట లానాడు చరకెక్కినవి కావు. ఇప్పుడు పృరతి వచ్చుచున్నవి. ప్రేయసి! వాకిప్పుడు మందిమాటలం తెప్పి యట్లము సయవలెట్టుము పుట్రి! రతి! నీయవళ్ల జామియిడియు! బ్రాహ్మణులరావ్రియుండి వానిండి కఠినహృదయుండెని తెనంగదా యని దులింగుచు నొక్క తెట్టు క్రిందఁ జికింఁగిందిన చంద్రగుప్తుని మారడింపుచు చిర్మరతి యిట్లు నియె.

ప్రత్యేక్షా : కొడుకులను గోడంగ్రుతు గూతుంగ్రుతు మీరు బట్టినవచ్చి కుండిరా ? నదుమంద్విరి. నమమచోయి. వారికోరకు విరాళమేమిటి ? మొదట ముడియు నేను వారి నస్థిరు లగానే కలంతుయండిని. వాకు మునుపుసంతోషమును

లేదు. ఇప్పుడు విచారముచేతరు ఒకటికరి సమయములేదు. సమయము లిద్దరి
కావున అస్థిరమని యెఱుంగిన దక్షిణాగము దుఃఖమునకుఁ గారణము కనీరదు.
మనము తపోవనయనకుఁ దోవుతుంటిమి. విచారింపవలదు, అదియనుంగాక మన
పుత్రము మందలై నతో నిందును మేలు గలుగ నున్నవని యువరేఖించినది.

రతికి మదిపోయినది. తల్లిహస్త లేమియు లక్ష్యము సేయదు ఆమె విచ్చిదవి
యాయవతి అలిప్తాయము. అట్లు తోక పొగరమీదులు వారు సుస్వర్గు. అవ్వక
మధ్యమునుండి పోవువంద నొకదండ సుకుమారుదును గురుదును వెదురువడిరి.

దురమండువందగనే గురుతునట్టి చంద్రగన్తులు అమ్మా రతి : అదిగో !
వీరుగఁడు వాడే వీనిదడుఁడు వీరదరు మృతినొంది విశావసురై అదవుం దిరుగు
చున్నాడు కాబోలు. అయ్యో : వీరు దుర్మరణము నొందుచుండే వీరిల్లి విశావత్వము
వచ్చినది. ఇప్పు లేమి లేదు దగినది ఏమిశావంసిన అది పెట్టుగలము. మనమీదఁ
లది వంపరు గదాయని వెదురుగురుఁ లలికిన విచి రతి వామనా ! మనయందు
వీరికి న్నిత్యుండరా ! వెనుకట్టిపేమ యంతయు మరతురా యేమి మనము వచ్చితి
మనియే వీరు చూచుటకు వచ్చిరిని తంతుడును, నాశిమియు భయమఁలేదు. దాళి
నకుఁబోయి మాట్లాడెదను జాఁడుఁడు అని మందరకు నకవఁబోయిన వారిందుఁ
దండ్రి అమ్మా తొందర పడును మృతినొందిన తదవతి ప్రేమరెట్లుండునో
తెలియదు. విశావములైన వారికి వెనుకదెప్పుతి యుండదు. నిలుపిలు నిరాపింతమని
పూకుడు గదంత పెల్లగా నొక బెట్టుకిందఁ గూర్చుండెను.

ఇంతలో వారిద్దరును నాబెట్టు కిందకువచ్చి కూర్చుండి చంద్రగన్తు మిదేయా
రని అడిగిరి. అయ్యో : కాదురా ! మీరిద్ద యున్న వద్దఁదా ! ప్రేమరేమియితిరా!
మీశిమిశావంయనో దెప్పుఁడు అని గద్దరకంతముతో నడిగివారు వారిం గురుతు
వ్వులేకపోవుటచే వెందులకో యేర్పుచున్నారని మతేమియుఁ బ్రశ్నవేయవలందే
కూర్చుండిరి.

రతి నిలువలేక పొ ప్రాణవారా నీవు గతానుదయై విశావరూపము తరించి
తివా మీ పాదము లిట్లు ముందరలే యున్నవేమి ! విశావమంతు మదుమనా వెనుక
కుండునని చెప్పుదురా ! మీరెచ్చరితం వచ్చితిరి. అని అడిగిన వారు మిరెప్పరేమియందు
వెప్పిన మా వృత్తాంతము వెనుక తెప్పెరచునైన రాజు జ్ఞుఁడయి.

అయ్యో : భూతములారా : నేనొక దౌర్బాగ్యుడను నాకు వెనుకటి అన్న
మున రాజ్యము గలదు. అట్లుండును తొడుకు లక్రనవై యుద్ధములో సహాయము
వేసి బ్రహ్మరాక్షసునిరేణుండుతిరి. పైవ్యముతో నానిమలిద్దరు సమయము తెలిసి

కొని మాకు నాజన్మ క్రతువైన విశోకుడును రాజా మావగిరిపై దండెత్తి మమ్ముఁ
దాదోరి రాజ్యమాక్రమించుకొనియెను కన్యయందును బురము వెడలి యేకాంతముగా
అడవులందు పోవుచుండిమి : నాపేరు బండ్రగుప్తాడు ఇది నా భార్య కర్కరతి.
ఇది నా కూతురు. మీరూపములు భాద మాచారి పోలికగానున్నవి. మీవృత్తాంత
మెఱింగింపుఁడని పలికిన వారిద్దరు వేలంది మాచిల్లి అంతలో దప్పిరిల్లి వా :
మీశెంతకన్నము వచ్చినది. అయ్యో : మేమే వారము మీరూపములు మారిపోవుటలే
మమ్ము గురుకున్దులేక పోయితిమి. మేము జానలేదు. దైవికముగా ప్రతికిరియి
ఇంటికి వచ్చుచుండిమి. దారిలో మీరు గవలందితిరని నొడవివల బండ్రగుప్తాడిల్లియై
మిమ్ము బ్రహ్మరాక్షసుడు భవించెనని మాకు బండ్రవర్తి బాబువాసెనుగదా:
మీరెట్లు ప్రతికిరిది ? నావేమియు వచ్చుకములేదు మీకడవచ్చి వచ్చుచుఁడని అడిగిన
వాడిదిట్లనిరి.

అమ్మవోమొరసంగ్రామములో విలవరించి కుసుకును వేసుకురగారూఁగు
లమై పోరుచున్న సమయమున నొక మహారాజులభూత సాధ్యసావహుఁలగుచు
వచ్చి సైనికుల గణానుభాతి ప్రాంగుడు రదికుంజేరి రదియగొట్టి గదలుగట్టి
మెడపై వెనె కొని రిద్దరివరఁడను వెంపుఁడుఁ దీసికొనిపోయి అంతొకరెట్లు కొమ్మకు
మా గుడిదగిరించి యింతర కముల ర క్తమానముల భార్యతో నాదగింపురు నాట్యము
సేయుదుండెను. మాకాయితీన ముండలది వాఁడుమమ్ముజావగొట్టినను మా ప్రాణ
ములు దేహమును విడిచినవిధాన గింగిం గొట్టుకొనురుఁ గొమ్మం వ్రేలాడుచుండిమి.
పుట్టాత్మలన్నిచోట్లను గదరు. అంతొక చిన్నది మావడికావము చూచిమెల్లగ
వచ్చి మాకాళ్ళకట్లు విప్పి అవ్వలికిఁ బొమ్మని సంజ్ఞ చేసినది. అది మహాసూరము
గావించిన అమ్మిలనుఁదోటి వేదియేని యుపకారము చేయవలయునని కలఁచి
వాడేరియుంగరమిచ్చి కోమలిఁ మేముఁ దేకమున కదికాదంను సకలమునఁ బ్రతికి
తిమి. సీవెవ్వరెవో తెలియదు సీకుం శీంనామంబులు విరుట కవకాళములేదు. సీవెక్కుఁ
రైన దెకవికి వచ్చినదో మాదేశమునకు రమ్ము. ముంజగర మానవాచిమ్ము దగిన
మేలు గావించుమని చెప్పెను అందు విలిచినవాఁడు దడవగలఁడని వెరవుతో దొంగ
దొంగల సొంపు నడంగి వడిగవేసం బడికిమి మృత్యు ముఖము దాదినట్లుగా సంతో
షించుచు అది ఏదేకపా తెలియక అరయురుఁ గొప్పిడికములకు నాప్రాంతమందలి
యొక పల్లెజేరిమి.

ఆ రాక్షసునివేలి రెప్పతో యనులోకము జూచివచ్చితిమి రక్తమాంసములు
వీడినినను. పసువకత్తి లేకున్నను వాటూరిలికిదే వెళ్లొ అదని దాడికిమి. అక్క

దక్కదిఁ బల్లెయందు నివసించి దొరకిన మోహకమువలన దేనయ్యను గానాడును మరదేళమునకు దాని తెలిసికొని తెల్లగా నడుచుచు నీ మాన్యమున వచ్చుచుంటిమి. ఇందుమీకు గనబడితిరి ఇదియే మాన్యత్వంబు ను మమ్ముఁ బ్రేమగాఁగలంబునను బెదరితిరి. మీమట్టివారముని కలసవలసివచ్చే వాని అనిపించి మాకు దైవముఁబాగున వచ్చి విడిపించినది. అట్టి మాన్యత్వంబు మంకయు నెఱింగించిన విని యాచార వారిం గొంగు లించుకొని ప్రవర్తన సాగరంబున మునింగెను. రక్షియి అతిశయమును విస్మయముతో వారి పాదంబుల కొరగి స్వాధ్యయవరితాప మెఱింగియెను. ధర్మరక్షి మందహాసము గావించుచు నీశ్లోకము రచింపెడి.

శ్లో. యె రక్షి క్రతుజలాగ్ని మధ్యే మవర్తయే పర్యవసంతతి వా.

సుప్రవర్తమయి వివచనీకం వా రక్షంతి వృద్ధాని పురాకృతాని.

మీహార్యకృత వృద్ధామే మిమ్ము రక్షించినది. అని పరికి మణియు నిట్లనియె. మీకు ప్రకృతి నిరతువావా? నగ్నము స్వకర్తి దేవతే నడుచుచు దెప్పుచుండువారఁ ఇప్పుడామాట లేమైనవి. ఇప్పుడైన పెద్దల మాటయందు విశ్వాసముగడుదురా? అని పరికిన నామె తెల్లదానిగాఁ దలంచి అందుంజేమియు సుత్రమిచ్చిరికాదు.

అప్పుడు సుమమారుడు శోకగర్భిత కంఠుడై సహారాజు నిశోకుఁడు మిమ్ముఁబరిచితి తేవఁగొట్టినా? మంక్రతురెవ్వరు? సహాయము లేదులేదా? అయ్యో! యాయో! యాచార్యులతోఁ గూడికొని వివచనంబు నెట్టి వృత్తంబు గావించితిరి. అర్చకు వృత్తాంతము మరల వొడుపుదు కర్తవ్యమాశించితమున పరికిన విని కంధ్రగర్భయై కన్నీరుగార విశోకుఁడు మనపై వెప్పుడు పినుబాంబుయేయున్న వాఁడుగదా! సైన్యాధిక్యము దలంబియు మిశోగ్యముదలంబియు వివచనగర్భిత విప్రులకే నజుగియున్నాడు. సైన్యమంకయఁదీసికొని మీయగువుచును త కన రక్షి సహాయముబోయి మనసిగ్రహవార్త వినినతోడనే పయ్యురకు రవులుకొని నగ్నివలె విశ్వాలించి సేవంతో వచ్చి పట్టణము చుట్టనేసెను. మంక్రతులు మీకుఁ బదానువమే మావరక్షణము అని నాకుఁదెలియజేసిరి. యుద్ధము సేయుటకు సేచుదలేవురా? : శోకుఁడు గడు దుర్బుద్ధుఁడు శ్రీఃతెరబట్టి గలఁడు అని తెగడుతెంచి కట్టుగట్ట శోక గోపియిరి మావరాని బాంబులను చచ్చిరిమి. వాకోడలు పుట్టింబుకడ ముండునదే సహాయుడు బయ్యెడి. మహా మువ్వలము అతవృంబుది యాకింముబుధినుఁ డిఱుగుచుండిమి రాజ్యమయింబు దోపుఁగాక మీరు గనవలసితిరి. ఇదియు మదివేలు. ఇంతవఱ నాశ్రమము నిర్వీర్యముగని కవలంబుగావించము. ఇంటికే తోవలవని పరికిన కర్మరక్షి ప్రవహించి ముంకానయ్యయై యుక్తియే వకర్తమని చెప్పినది.

మరుమాడుండు పిదముపైఁ జేయవైదురు నేమి అనఁడువలె క్రతువులకోడి మనమివిపినముల పనింపమా. యెంతమాట బలికిరి. దతుడుపాయముల వియోగించి యెట్లోలాళ్ళము సంపాదించి విడుతుమా పడుడు. పడుడు ప్రత్యక్షముగా వగర మునఁగి మర్కముల వరసి సమయమెఱిగి వైరిం బొకటికమన జెప్పిన నామాటఁ గుఱుడును రతియు బంపరచె

అమాటవిని రాజు అయ్యో మనన బంతులుదేవు అయ్యకపాదవసులు శూన్యము భవహి పులము క్రతువుదుకముల గట్టిపరచిగొని యా మించియుండెను. మనంబెరిసె నేని బంపంకమున అపింప మాపడు. అంతయేవచ్చె. ననంబులఁ దపంబుసేసికొని నుభయగళాలము గడుపరాదా అనిపెప్పిన విని కుఱుడు తండ్రివాడేపించుడు నిట్ట వియె

మాకల్లి పిదారము పిదుము పచ్చినదికాబోయి వనవాసశ్లేశము లనుభవించి తొలి పాడునాడు లాళ్ళము సంపాదించుకొనరేరా? మాకులంబు లేకున్న బంధువుల నాక్రయించి పేవలంబూర్పుకొందును. మిత్రుల నాక్రయంతుము అని దెప్పి కంటి నొప్పించెను. క్రమంబుఁ నరత్నములుదాటి పర్వతముల నత్తికమించి యొక నాడు వెతువకామునను దమకారానికందోయి మారువేషముతో వికటరంతుండను పురోహతులయందలితోయి తమ్మియొగించి కొన్నిదినములు పీయించి వసించుచు బానిమ్మని కోరికొనిరి.

వికటరంతునికథ

వికటరంతుడను బ్రాహ్మణుడు కడుదుర్మార్గుడు. కృతఘ్నుడు. రాజవంశ నడికదానములంది గొప్పవైభవముతో నొప్పుచుండియుఁ గ్రోత్తరాజు నాక్రయించి యున్నకకలలున నిట్లనియె.

మిమ్ము వాముల బాచిలివేసి వికోకునికిఁ దెలియక మానదు ఎఱిగిన భార్యా పుత్రాదలతో నన్నుకడు వాకనములేయకమానెడు తనకుమారిపదార్థములదగుగదా? పిచ్చిశ్శము. మీరు చూయించి నుండవలెదు మాతెయొకచోటికి బొందని యుత్తరము జెప్పెను.

అమాట విని కుఱుడు నీవు మావంశ నవేకోపకారములు పొందితివి. ఈ మాత్రము నదుపాయము లేయలేరా? నీకేమియు భయము రానియ్యదు. పడిదినములు తోదమ్ము నీమేలు మరువమని యెంతబలిమానిభవు వాబ్రాహ్మణుడు అనుమతింప లేదు. వెగ మవ్వరికిఁ బొందని తాండర పెట్టెను.

బావిగృతఘ్నుశత మిట్టిలి యక్కణముందుచే వారు మాతెయొక మిత్రునిం దిరింబోయి తమ్మియొగించి కొన్నిదినములు నిలువనవిమ్మని కోరికొనిరి.

అదైక్యము వానియెడ గతంతజాపును వారిస్థితినిగుఱించి పరికించుచును దన యాట దానిచ్చి రహస్యము బయలుపడసియేక శాపాదుచుండెను.

చంద్రగుప్తుడు తన శత్రులక ప్రయత్నించునైన వల్లదత్తుని కొకజాబు వ్రాసి యోనైక్యనిమూలముగ నతనియొద్ద కనిపెను. విశోకునిదే జయములయి మేము ప్రత్య వ్నముగా నీనగరమున పనియింపఁబెన్నవారము. మాకుఁ గొన్ని సాధనములును సేవలుఁ బనిపింపిని వీరిని బరిమాన్య రాజ్యము మేము గైకొందుము. దీనదశమొడి యున్న మాకీపాటియవకారము జేయవలయునని యాజ్ఞానండున్నది.

ఈలోపల వికటదండముడు విశోకునొద్దకుఁ బోయి చంద్రగుప్తుడు తాల్కా ప్రభులతో వచ్చి ప్రత్యవ్నముగా నియారఁ బ్రవేశించి యున్నవాడు. వచ్చుఁ దాని యనున యడిగిన నిచ్చితినికాను. ఎంత ప్రత్యవ్నముగా పనియింపి యున్నవాడు. వీయంతరములు తెరచుచుండును. మీకు పాడు దగాన నింతజెప్పితినిని యెఱింగిందిన వకుఁడు బడియును, దానిజాత తెలిపికోపటకుఁ జెక్కింపరాజపురుషుని గూఢరాజుని నియోగించెను.

అకగూఢరాజుఁ దెల్ల కోడూమీద వైక్యగృహ సంప్రీతులగు వారియందంతయు తెలిసికొని విశోకునిని తెలియజేసెను. అతండు దండవారపురస్వరముగాఁ జెక్కింప రాజులవంపి హతాత్తుగా వారివందరం బట్టికొని విశోకునిని దగిలించి తారాగరంబునఁ బరచేయించెను.

అని యెఱింగింది...

141 వ మఠి.

సూర్య వర్మ కథ

అహః దైవము తీర్థమునందు పనియింపరా? దైవమే వచ్చి మనకుఁ బోధింపి మనకర్మలగు సూర్యవర్మం గడితేసెను. అని దేవవర్మ యెల్లానితోఁ గూతురితో ముచ్చటించుచుయు యనున యమ్మహాదూతవ్వరూపుడైన పరమేశ్వరుండు చక్ర దర్శిస్తానంబున మఱి యెచ్చరితోఁ బలిపెనని చెప్పుకొనుచున్నవారు మీకీమైన వర్త మానము తెలిసినదా? వార్తవచ్చినదా అని అడిగిన వని కింపదంకితేకాని నిజమైన వార్త తెలియదని అబ్బుడు జెప్పెను.

అమాటలోనే యొకదూతవచ్చి వానిని నిలిచి చక్రవర్తివందేక వ్రతక లోపలి కనిపెను. అదివిప్పి తదుప నిట్లున్నది.

దేవయజ్ఞాగవేద కాపురస్తుండగు వగ్నివర్మకూతుడు నురద అబ్బునిపై

దెచ్చిన అలియోగములో నీవకనియందుగల పక్షపాతమున వానిని క్షింపక విడిచి యుద్ధవిః తేసికొనిదివనియు నందులకై అకలకు సూర్యవర్ణయొద్ద మరలఁ దగవు లేయన నీయల్లని వమరాధిపాలె సంకెనులు దగిలింపి పంపమని మీకు వాణ్ణాపత్రికలు వ్రాయగా దిక్సర్పరించినందుకుగాను కైభయద్దము అరిగినదిగదా! అందు సూర్య వర్ణ నిహతుగ దయ్యెను. వాపానమందు నేనె రాజాగవచ్చి పీఠ మెక్కిరిసి. ఇప్పుడా రాహుణాడు వచ్చి అయ్యలియోగము సప్త పిమర్పింపమని కోరుతున్నాడు. ఇందుంగులించి మీకు యుద్ధము తెలిసివట్లు మీరు వానిన పత్రికలలో నున్నది ఉప్పుడు ముడియొకనద జేయుచుండి. ఆపదకు సామంతరాజునెల రప్పించు చున్నాను. అందు రాజులో రాజులకుఁగలిగిన తగవులను విమర్శించి యేదంటే యిది ప్రాయములని గెలిచి న్యాయమెట్లో యట్లు కావించువాఁడ అందుకుఁ మనలోనున్నకు విరోధ మననరములేదు. నావున వానభక్తు మీరును, మీయట్లుదును రయియేమియల యును స్త్రీసహితముగా రావచ్చును. అందరుకును దగినను లేర్పగువఱికి యున్నది. మీమి బిరుదములతో, వానభక్తులతో రావచ్చును.

అనియున్నపత్రిక అరివికొని, యాహా! కొత్తవర్ణవర్ణి యింక మంచివాఁడు. ఎవరన్నాఁడునేక. ఎట్టి ఎనభుకిలుఁడు. ఇది పొగతుమే దేవవర్ణ యనుకతో నీవు గూడ వానభక్తురమ్ము. ఆమహాపదలో నురవ మొక, యోధిక్కులు తెలియజేయువము అనుటయు నామె యిగిరింపివది యెచ్చుఁడు. సమ్మొడించి సదనానికి వాట లింపురంటన కలిగి యాఁడు. దమకై యేర్పరచిన వెలపున వసించునెను.

మఱియు నకని యధికారము కింద సామంతరాజులెల రమరను సేవలతో వానభక్తులతో మర్రకులతో వచ్చి పగర మలంకరించిరి. వ్రజదత్తుఁడు వికోకునిలేఁ అందరిగుప్తాదులు క్రమముగా బదులి రెకసొలం తెల్లబరిగిని వెక్కుకలే విని యాయ న్యాయ మనభలో విమర్శింపుటని చక్రవర్తికి బ్రతికామ అంతానం తెలియఁజేసెను. రానంజేసి దక్రవర్తి చం దగుప్తాదులతో వానభక్తురమ్ముని వికోకుని వాణ్ణాపత్రిక బంపియున్నకతంబున నావికోకుఁడు రింకావ్యాకులదిక్కుదై చారిలోఁగూడ వానభక్తులది కావీటికి అనుదొందెను.

మఱియుఁ గొందరురాజులు తమలోఁ దమకుగల తగవులన్నియు వానభక్తో విమర్శింపఁబడునని సంకనియందుఁ దగిన వన్నాహముతో వానభక్తులను కరు తెంచిరి.

నిరూపిత దివరంటన వమువృత్తవికొలంబు సభారవంబునఁ జక్రవర్తి పీఠముంకుములగం రెండు శ్రేణులుగా నేయఁజేసిన పీఠములపై సామంతరాజులు తమ తమ యధికారము రచనరందిరి తారతమ్యముగాఁ గూర్చుండిరి. అపీఠమునకు వెనుకది పీఠములపై చారికుహుక్కు, అందువులు, మిఁకులు గూర్చుండిరి. మఱియుఁ అందరిలుల పాతు & పైరోపాతులు లోనగువారు పుభ నలంకరించిరి. చక్రవర్తియు భార్యయు వచ్చి పీఠ మిక్కినతోడనే సామంతులెల్ల లేచి కరతాళములు వాయించుచు ఆయఁబయ

దానములు గావించిరి. చక్రవర్తి వారివెల్లగార్యుండనియోగించి తాను సేవకను మంకరించెను.

అప్పుడు ప్రధాని చక్రవర్తియొడుగు దాపునకు పీఠప్రాంతమందు నిలువఁ బడి పాహంతరాళం పెరులు జడుపుచుండ వచ్చినచోలె జేతు లెడుతుంది. చంద్ర గుప్తకు అని చడువువరకుఁ బ్రతివరసము వినుబంధించి చక్రవర్తి కంఠించును. నాచంద్రగుప్తుఁ డేమిటి నడకు రాలేదు? అతనిపీఠము కూర్చున్న యున్నదేమి? అని యడిగెను. అప్పుడు విశోకునికి గాళ్ళ గజగజ వడకుచున్నది.

చక్రవర్తుడు లేచి మహారాజా! అలా నాకు పీఠమును విశోకుఁడనురాజు చంద్రగుప్తు నన్యాయముగాఁ రాజ్యముపహరించి తెరపాంఠ జెల్లెనని యిదివరకే దేవ రకు విజ్ఞాపనవృత్తిక బంపి కొని యుండిన. ఈమహానడలో నావిషయము విమర్శించు నని పెంపిచ్చితిరి. ఆ రాజు బద్ధుడై యచ్చటికిఁ దీసికొనిరావలెను. అతని ముందు విమర్శించువయ్యు. మహాప్రభూ! అని యెక్కినచోఁగా చక్రవర్తి కన్ను లెఱ్ఱజేసి, విశోకుఁ డెందున్న వాడు? అని తేక పెట్టిండు.

విశోకుఁడు పీఠమువిడిచి నిలువఁబడి, నేను మహారాజా! అని ప్రతివరస నిలెను. చక్రవర్తి యతని పీఠముదాపునకురమ్మని నీవేమిటికి చంద్రగుప్తుని తెర పాంఠ జెల్లెందికివని అడిగెను. రాజురక్తమువ నవని నోడించి రాజ్యము గైకొంటి క్కడువు బ్రంబుదని తెరపాంఠ జెల్లెందికివని యు తరము జెప్పెను.

అప్పుడు చక్రవర్తి సోమవేదముగా విశోకు! అప్పుడు నేను పీఠంబె నది కుండనె యుండిని నిమ్మల తెరపాంఠ జెల్లెంది నీరాజ్యము రాగొనిన నీరాజు లందరు సమ్మరింతురేమో యడుగుము అది రాజు తర్కమేమో తెలిసికొనుము. అనుబయ నామాచివని అందువృత్తాచలెల్ల నడకు అన్యాయముజేసినని తేకలు పెట్టిరి.

అప్పుడు విశోకుఁడు మోమున వివ్వదమంబుబోలు జేతులులుపుచుఁ రిత్తము. రిత్తము. తప్పుజేసితి రక్షింపునుని వేడికొనియెను. చక్రవర్తి, పీఠవృ ప్తియు విమర్శించుము నీవుపోయి యాచంద్రగుప్తుని నపరిచారముగా వెముకుంటేని యచ్చటికిఁ దీసికొనిరమ్ము. పొమ్ము. అతఁడు వచ్చుదనుక నేమియు విమర్శింప నంబుకాదు. అని పరిశీలనతోడనే విశోకుఁడు పడుగువ బోయి యాచంద్రగుప్తుని కొనుక్క నుత సహితముగా నిగ్రహముల విచ్చించి పాదంబులంబడి వేడికొనుచు నాపథకుఁ దీసికొనివచ్చెను.

చంద్రగుప్తుఁడు చక్రవర్తికి వసుస్కరించుచుఁ దన పీఠము ప్రాంత నిలువఁ బడి మహారాజా! నాకుఁకుడు కుఁకుడును, అల్లుడు సుకుమారుడు నైన్యములలో పెనుకటి చక్రవర్తికి సంగరమున సహాయమువోయి అందు బ్రాహ్మరాక్షసునిదే అంశంబుదవార తెలిసి కొని యీశ్వరుడు విశోకుఁడు వచ్చుపహాయనిగాఁ నెంచి యు సముద్రములో మునిగియున్న వసుధంబున నావర్తము ముట్టించి నవ్వద

వుంపాటు గావించెను. దైవ వోలెనను వాకుమారులును నల్లులును, బ్రతికి అదవిలో మాతెదురుపడిరి. మేము తిరుగ మానగరము తేరుకొని యొకవైక్యనియంతిలో నుండగా వికలదంతుని మూలమును దెలిసికొని తెరపాంఠ పెద్దదిని దిక్కురా వెల్లురున్నాడుని అని తను వృత్తాంతమంతయు నారాజులెల్ల విడఁ జ్చక్రవర్తికి తెలియ జేసెను.

అప్పుడు చక్రవర్తి చంద్రగుప్తుని దావునకు రప్పించుకొనినరాజాః ఏకు బిల్ల తెందరు!

చంద్రగుప్తుడు...ఇద్దరు సుగవాల్గుడు, యిద్దరు అడువాల్గుడు.

చక్రవర్తి...చారి పేరులేమి?

చంద్ర...అవుడు, కుకుడునుగవారు. రతి విరతులారువాల్గుడు.

చక్ర...చారందరికి వివాహము గావించితివా?

చంద్ర...దేసితిని.

చక్ర...వీయల్లుం బెవ్వరు?

చంద్ర...పెద్దవారే పురుషులారు తెందవకూతురు, నల్లుడు మాయొద్ద లేడు. దేశాంతం మదిగిది.

చక్ర...అల్లుడే రాజకుమారుడు.

చంద్ర...రాజపుత్రుడు కాదు. సామాన్యుడే.

చక్ర...సామాన్యుడవగా సామంతుడా యేమి?

చంద్ర...కాదు ఒక అంగమదేవర.

చక్ర...శివనా! అదియేమి యన్యాయము. ఆ అంగమదేవరకిచ్చితివేమి?

చంద్ర...అందులొక కారణమున్నది దేవా! (అవి యావృత్తాంతమంతయు తెలింగించెను.)

రాజులందరు పెన్నయమువజెందిరి. పెద్దకుమారుడు తెరక్షిలెంది దేశముం పాలి పోయెనని తెప్పెను. చక్రవర్తి, నదీ, నీ చరిత్రము విన్నట్ల విమర్శించుము. నీవీకముపై గూర్చుండుము. అని నిరూపించెను. అల్లుడును, కొడుకును అవీకమును తెలియన్న వీకముంపై గూర్చుండిరి, రతియు, ధర్మరతియుఁ జ్చక్రవర్తి యానతి వడువున నానకలోనే యొకమాం ప్రీతు నిరూపింపబడినగదిలో వర్చి కూర్చుండిరి.

అప్పుడు చక్రవర్తి అగ్నివర్షము, సురసను, దేవవర్షము, అల్లుని విరివించి నీకముదావునకు రప్పించుకొని వారువారేతప్పక సాక్ష్యములును మాటలును వ్రాసి కొని వెనుక వ్రాసినవాఁలతో పల్లవతించి పరస్పరభేదముం నిరూపించును సామంతులారాం సుదేశించి యిటనియె. ఓమహామతులారా! మీరందరు మీరెప్పిన మాట లన్నియును వింటిరిగదా! గ్రామాలిశరియు మంతలాదిపతియు దేవవర్షయు వీయల్లుని నిరవరాధిగా వెందిరి. సురసయందే తప్పన్నదని నిశ్చయించిరి. అందు లకు దగిన సాక్ష్యమేమియుఁ గనబడదు. దేవవర్షకుఁతురు యేమున చంద్రకి గుప్తముగానల్లుని సురస ప్రార్థించిన విషయము జూపినట్లుగాఁ జెప్పుదున్నాడు.

ఇది యొక్కటమే సుకన యవతారవియని తెలియజేయు చున్నది అన్నివర్గ యల్లునివరించి యమున యిట్టి క్షయజేయుచున్నదని చెప్పుచున్నాడు. కావున నిందలి నిజానిజంబుల మీరే విమర్శించి మీకుఁబోలిన సంతులు లేవు చెప్ప వలయునని యానతిచ్చి చక్రవర్తి యంతటితో సభలాలించెను

అందఱును లేచి తనుకమ నెంపులకుం బోయి యావిషయమే విమర్శించుచు దేవవర్మయొద్దకు వచ్చి తమకు బోధిన విషయముం నడుగుచు నన్నివర్గము కలసి యుడుఁ బలుదేశగులఁ దలంతుడు నా రాత్రి మేలించి.

మరునాడు యథాకాలమునకు వ్యవతులందఱు సభవిడిచిరి. చక్రవర్తి భార్యతోఁగూడ సింహాసన ముంకరించినతోడనే రాజాంధరులెరి నమస్కరించిరి. పిమ్మటఁ జక్రవర్తి లేచి నిలువలంది ఓమహాశయాలారాఁ రాత్రి జక్కగా విమర్శించి యుండును. మీకుఁ బోలిన న్యాయంబుల చెప్పుకని యడిగిన వేదవిష వేద యవతార మాయని తయమయఁ బోయక వెన్నరును మాలాదిరికాదు.

అప్పుడు వజ్జీరఱులు లేచి మహారాజాఁ దేవవర్మ యొద్దమాడుచుకాదు. కాదు గన్తులారఁ జారితనిఁ మఁ జెప్పరానివిధమనియెం జెప్పుచున్నాడు. అతని మాట లేని నమ్మగూడదు?

అతఁడు బ్రాహ్మణమక్షపాతియైతలు మొదట గ్రామాధికారి పైన మండలాధి పతిపైనను వ్రాసిన వ్రాకిలే చెప్పుచున్నవి. తమమునుము చచ్చియోని యట్టిదికుపు చెప్పుడు. కావున సుకనయే బోవురాని నాకుఁబోదనని చెప్పెను. చక్రవర్తి యతి ప్రాయపెట్టున్నబో యిట్లు చెప్పవలయునని కొందఱు తలంచిరికాని యతనిహృదయ మెవ్వరికిం బోకనివదికాదు ఎంతయుఁ లేనియో తెలిచి చెప్పెను. కావున నతనితో నేకికవిందికియని పెక్కండుచెప్పిరి.

దేవవర్మయందు వైరమగల మతికొందరు రాజులు దేవవర్మకు నల్లనియందుఁ బక్షపాతముండక మానదు కావున సకలమాటలు మన్నింపవలసివశాపు ఇతరసాక్ష్యము లేదు. సుకనదే న్యాయము అట్లే యవతారమని చెప్పిరి.

అప్పుడు చక్రవర్తి చక్రవర్తుఁడనై నిపు చెప్పగఁబలికిరిని గాని నీకు సంకతి కలదాఁ యని యడిగిన నతఁడు మొగమున వెలదనంబు బోప మహారాజాఁ బలిగవరు లేనివాడనై కిరి. అంగమరాసఁ కొనురురుఁదయించెను. నాడు గురుశిరస్సా రంబుజేసి మోక్షాదై దేశముల పాలై కిరుగురున్నాడు. దేశమంతయు వెదకించిరి ఎందును వానివాడ గనఁబడలేదనని తగకత యెఱవించెను.

పిమ్మటఁ జక్రవర్తి పీఠమునుండి లేచి యాకువతులారా? ఇంతదనుక మీని చరిత్రము లన్నియొం జెప్పితినిరా? వేదవ్యవహో యెట్లుమీకుఁ జక్రవర్తికి నోమీరు యం దెలిసికొనఁ దగినదియేకదా చినుండు. తగవంతుని పొసితములు కరువీరిత్ర ములు కృపమును పేరువునగా, పేరువును కృపముగాఁ జేయుదుండును.

శో! మృత్యుంభసి యాతువేరుశిఖరం శక్రతుష్ణ అమర్తాహరే
 వారేణ్యం కృష్ణసేవనాది సకలా విద్యాశలాః ॥౨౮౦॥
 భాగం పిత్తం ప్రయాతు తగవత్కృత్వా ప్రయత్నం పరం
 నాభామ్యం తవతీహ భాగ్యహతో రావమ్యనాకులః॥

సముద్రమున మునిగివను మేరుశిఖర మెక్కినను శక్రతుష్ణ అయిందివను
 వర్తకము జేసినను వ్యవసాయరతుండై నను సర్వవిద్యలు వర్ణవించినను విడివరె నాశా
 ములో నెగిరినను రావియరలు లలింపవేరదు. పూర్వపుణ్యము మలరిదేయవరో
 అరవిలోనున్న బ్రయత్నమేమియో జేయకపోయినను దైవము నోటి కందిచ్చును.
 ఇందులకు నాచరిత్రమే దృష్టాంతము వినుండు.

నేను వృషదత్తుని కుమారుంక. అయిన బెప్పిన వరువున అంగమదేవర
 వరలును అయిందితిని. యోవన మదలును రండ్డి బెప్పిన బొమ్మన జేయక
 యాంగమదేవరం దిరస్కరించి కాష్ఠగమలదనై ముష్టియెడుకొనురు దోచినవని
 జేయబడినది. అట్లున్న నా చంద్రగుప్తుడు కన్యపుత్రుని విరచిని వాకిచ్చి పెండ్లి
 జేసెను. చూచితిరా. దైవమహిమ.

నేనా విరతి మొగము విరతి నామొగము జూచి యెనుంగము. నేను బోడి
 యెల్లుడని రావయియూ బెప్పికోమటతప్ప గానించిమా యిద్దరిని నాబుద్ధిమంతు రిద్దరు
 నొక యరరాత్రులునూ బదిలించి నూరు బాబించి యుగంలో విడిచింపజేసిది.
 అప్పుడు మే మొకరి నొకరు బంకరించుకొనలేదు. వాకు మతిపోవుటకే వెత్రోరాగుం
 డరె నా అబలపెండ్ల బోవుతుందిని.

పోవంతోప దన్నహరిద్యామలో నొక వర్షకృపాంకరునూ భంజవేగుడను
 భూకలానా వసియింపున బోడికి తగవంతుడు రాగికోవిపోయెను. మేమాదెల్లు శింధ
 లందుకొనియుండగా నాభూకవంపకులువచ్చి రాత్రిపై గూర్చుండి యాహారము
 భారక పకవించుచు నీ సురపకథ బెప్పికొరెడు.

ఏకాదశాక్ష గురుజ్వరిగిన విరతి వారి పురేషమమునిని తమ్ముఁ భక్తింపుమని
 బారియెడుదికి బోయి కోపవది. అటూరదంపతు రామెమాటనిని వెరగుపడుచు నీవెవ్వ
 రెవ్వ! ఇచ్చటి కెట్లువచ్చితిని అడిగె. విరతి జరిగిన తవృత్తాంతముంకయు బెప్పినది
 భూకవక్తికిఁ జూపయగరిగినది. రావువే తెలు కింద నిశ్చించుచున్న నాయొద్దకు
 వచ్చి యాభూకకాంక్ష నావృత్తాంత మడిగి తెలిసికొని బాటలెండి మాతర్యం దైశ్వర్యము
 గలిగింపుమని తగవర్తం బ్రార్థించినది.

అప్పుడా భూకరాజసూర్యవర్ణకథేపవర్ణకు అరుగుచున్న శాకయోధ్యములో
 సేవంతో గూడ రాజుల బెక్కిబుడ రూపుచూపి సూర్యవర్ణం జరిగి రత్న శేఖరముల
 గుండెగావైచి తన సెంపునకుం దిసికొని యాచారి టడిగిపుడరెను.

చంద్రగుప్తుని కుమారుడు కుమని వల్లుమనుకుమారుని నొకరింకెనై || యొక

తెలుకొమ్మకు వెలకవెరి పెరిగిన కమమం దిమరున్న నమయలన విరళి లు
 శీమమంతో నున్నవారిగా దలంచి మెల్లనఁ బోయి భూతరాజునకుఁ దెలియకుండ వారి
 పాదముంగట్టులు విప్పి యవ్వలకు సాగవంపించి వారెవ్వరో యెఱుంగఁడు వారువెక్కు
 నన్నకొక యుంగరమా విరళికి గురుతుగా విచ్చిపోయిరి. ఇదియే యాయుంగరము.
 అని సత్కులకడి యిచ్చెను వానింజూచి యందఱు విస్మయ మధినియించుచున్నారు.
 అప్పుడువాడే యాభూతరాజు మా యిద్దరిని తన కుజముపై వెక్కిరించుకొని వచ్చి
 యీ సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁజెల్లి తక్రవ ర్తిని రాజించి తన విభాసమునకు
 దోయెను.

భూతపత్ని వాప్యశ్లాంకమడిగివచ్చి నాకంఠయున్నురించివడి. మతి యేరాగ
 తము వచ్చివడి. మునుపేగలిగిన గరువ మంతయు నటచుటనై పోయివడి. నాటి
 సుతనే నీరాజ్యము పాలించుచుండిని వంశదగుప్తుఁడు వాకు మామగారు సుకుమా
 రుఁడు తోడియల్లుఁడు రతి వడిమగారు భర్తరతిం దిరస్కరించి కామకోలాడులు
 మనుష్యుని కవశ్యముండవలసినదనియుఁ బురుషకార్యమి ప్రధానమనియు వాడించు
 టిలే నిట్టి యిడుములం బడిరి.

అట్లుఁడన వంశదగుప్తుని పెద్దకుమారుఁడు లవుఁడు లవకజమున కర్పార్య
 మున్నది కావున నట్టిపేరు పెట్టుకొనియెను. అతఁడు కడు మంచివాఁడు. అంతర్ము
 ఖుఁడు సురస వానిని పరిచినది అంగీకరింపమింటేని యెదురు వానినే అపరాధిగాఁ
 జెప్పినది. శ్రీరెడ్డి పౌరకృత్యములైన సాహసించురు యమున శ్రీయే కావున
 నాగుట్టు గ్రహించివడి.

వారిమాలముననే కదా యీ పౌర సంగ్రామము లరిగినది. రేవవర్మ కడు
 తర్కాత్ముఁడు భర్తము జయింపకపోవునా అతర్కమెప్పటికి నిలువదు. చికోటుఁ
 కన్యాయమార్గవర్తి వాఁడు రాజ్యాధ్యుఁడుకాఁడు. రాజు పక్షిలకు దైవమువంటి
 వాఁడు. వానియందు దుర్బలము లేమియు నుండఁగూడదు వికటదంతుడు రాజు పురో
 హితుడై కృతఘ్నుత్వమున నతని రహస్యము బహిలుపరచెను. వాని లోకములో
 మిందఁగినదికాదు. కావున పిల్లలకు సత్కమునకు భర్తమునకు బద్ధురీ పూర్వరార
 ముల మన్నించుచు రాజ్యములు సేసినచో నుత్తయే లోకముయందు సౌఖ్యముల
 నందుదురు. ఇదియే వా వృత్తాంతము అని కన్నుల నానందబాష్పములు గ్రమ్మ
 మవస్థసింది పీకమొదిగ్గ నురికిఁ దండిరీతుగు వ్పజరతునకు జంధగగుప్తునికి నమ
 స్కారములు గావించి బాసంబావరించి లిందువుల గుర్తించి యానంది సముద్రములో
 నోలరాజెను.

అప్పుడు కుకుఁడును సుకుమారుఁడు లజ్జావనకముఖులైవారు గావించిన
 అక్రమమునకు వగచుచుండిరి. లవుఁడు తండ్రికి నమస్కరింపుచు జనకా మాత
 ముఁడు నాస్తికుఁడు ఇప్పటికైన బుద్ధివచ్చినదేమో యడుగుఁడు, నాఁడు నాలో

సక్రమవాదము గావించెను నాశేమి కొడవ వచ్చినది, విరతి సుగతుల నెఱిగి యాడి నది. అతఁడు జక్రవర్తియయ్యెను వారివర్తిని రహస్యముగా నడవెడి బ్రోయించెను. అదియే వారి కుపకారమైనది వరమేకమయి విరామము దెవ్వరి తెలిసికొనగలరే? అని యొత్తిపొడిచిన విని చక్కదగువుడు లవువారింగడము జేసికొని బాబా మేరందరము జ్ఞాన లవకాన్యాలమైతిమి ఏవును విరతియు పితృత్వ యుజ్ఞానియునుకలె నె భవము బడసితిది. మీ మాలలయందెప్పటికి నమ్మకము గలిగినది. నీవీందెలివచ్చి రాజ్యము గావించుకొనుమని బోధించిన నతఁడు తల్లికి నన్నీ కుమారు రాజ్యలోభం బున నగరము వెడలఁగొల్పెను అందులకు నాశేయకయు నీనుడేడు మామగారి రాజ్యము నాకుఁగలదు. కుమనీతే వట్టాతిషేకము గావించువడని బోధించెను.

అప్పుడు రాజులందఱు సుగతుని సుతయించుచు నతని యనుమతి వడసి తమకమ నెంపులకుంటోయిరి. సుగతుఁడు పైరతితోఁగూడ జక్రవర్తియై న్యాయం బునఁ బ్రజలం బాలించెను. కుశలవులు దల్లికి యనుమతిని తెలియఁక రాజ్యమునకు నధికారులై పాలించిరి.

దొంగరగుస్తు మనుమరిని గుఱుడిందెలిబోయిన వెంటనే వురోహితుడై న వికటగంతుని నడిపిరి మంబములో నిలువఁబెట్టి యాచిరిని వచ్చుఁబోవువారిచేత వాని మీద సుమ్మివేయువట్లు నియమించెను. కృతఘ్నులకు వెరకనివచ్చుతిలేదుగదా! అవురోహితుఁడు శాంతరక్తము నొందిన ఏమ్మట వానిరూపము శిలయందు తెక్కించి యావడిపిరిలో నిలిపి యట్లే యమ్మివేయించుచుండెను. నీవుచూచినది వికటరంతుని రూపము అతఁడు కృతఘ్నుడై యట్లే యవమానమునకుఁ బ్రాకుండయ్యెఁ తెలిపి నదియూ అని అడిగిన గొల్లదాఁడు స్వామీ! తెలిసినది. ఇందలి నీతి లోకులకుఁబుట్టివెప్పు చున్నది. విమంతు కుమారును రతియు లవవిరతుల నాపేసించుటచే నత్యంతావమానము జెంది వారిచేతనే కష్టవిముక్తి వడసిరి. కుమారు దుర్మంత్రముజేసి సుగతునితో విరతి నడవుల పాలచేసెను. అదియేవారి కుపకారమై భూతదంపతులదర్శనలాభంబున మనరాజ్యవై భవము లభింపఁజేసినది. మంచిదినములలో వనకారముజేసినను సుపకార మగుననుసామెత దీన ద్వార మగుచున్నదికదా! దేవవర్మ ధర్మమునే నమ్మి పాలించు చుండుటచే బ్రంబక్రతులంకనిమీదకువచ్చి యగ్గిలిన మికుకవలె ప్రుండిపోయిరి. రతివిరతి మూలముననే భర్తమతియినది. అన్ని బోషణలం కంటె తెదతియగు కృత ఘ్నుబోషము వికటరంతుని శిరశాంతు వారిండుచున్నది. ఏదామనునదైన నివృత్తియొప్పుది. కాని కృతఘ్నునికి వివృత్తి లేదని పురాణములు హెచ్చింపు చున్నవి.

శ్లో॥ మిక్రిబోహి కృతఘ్నుకృ నృకంబకృ వరాధమః

కృత్యాదై : క్రిమిలిక్పావైర్లకున్యంబేవోదాపృన్

కం. విమమిత్రో ద్రోహశ్చ
 మ్నుని హతుకు నేమిహంసకోశంబు లిహి
 దినమట క్రవ్యాదములై
 చనుకీరిక కాకకునక జరిలుకను.లింవ్.

ఇన్ని సీతులు కథవలన దెలిపినవి. అని దెప్పిన సంతసించుచు వాడు
 అయ్యారానికి కనుగొనిరెను.

శ్రుతివృత్తు డా నా రందు వనించి ముఖవాడు తదనంతరావసరంబు జేరి.

ద. అమితమర్తివదాన మగుజాన్యక నాయక వాయకి కదా
 క్రమ సుమనోహరంబులు ప్రవాళిలు సప్తమతాగమార్క స
 త్రమంబు కృపన రనించి విధింప జొనరిందితి లోగనాటి వ
 స్వవృత్త మయ్యానంబునగు వద్ద కళంబున రొద్దియొననుచున్.

క. జగదీశ సర్వమంగళ
 త్రిగుణాశీత ప్రభావ దేవకీరిట
 స్థితిరమటి హృదీంశక్య ద
 నిగ మానక ముక్త్య నిత్య నిర్మలజేనా.

క. జందమం తతి వదించగ
 నిం సస్యసమృద్ధమై ఫలింతురసుఖులై
 తెంయుదును గాక ప్రణామి
 తుం బాధల లేక భవతకులం దుండుగగన్.

క. గృహిణింబిన్నైతి వనదతికళకం ప్రతిదినం
 తమేనారం భూతేనృపతి రవియత్నై నమహతా
 అదీత వేదాంతైశ్చితి రవికవేనార్థ మదవతి
 విరాంబతో లంబోదర జనవికం యామి కరణం॥

గర్భ. ఇది శ్రీమద్విశ్వనాథసవను కంపాసంపాదిత కవితా
 విద్వితాశ్చేయముని ముద్రామ గోత్రవర్షిత మధికకుం
 కంకజంబిది రాజాకుమారమిత్ర లక్ష్మీ నారా
 యణ సౌత కొండయ్యార్యవృత్త సుకవిం
 నానింకిత సుబ్బవర్షితకవిత విర
 చితంబగు కావ్యాలా
 చర్చితంబున సప్తమతాగము.
 శ్రీ వెంకటాచార్యమస్తు.

